جزء : ٢٥ بشنجی سنه ١ نیسان ١٣٣٠

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعه سی

ایکی آیده بر نشر اولنور . تاریخ عثمانی یه عائد مقالاته صحیفه لری آچیقدر .
درج ایدلمیان مقالات صاحبنه اعاده اولنه میلور

فهرس مندرجات

اوزتیمور اوغلی عثمان پاشا (ما بعد وختام) . . . . عبدالرحمن شرف
نی ارشا . . . . احمد توحید
احمد ثالث دورینه دائر مادام مونته کونك مکتوبلری . . احمد رفیق
استقلال عثمانی تاریخ وکونی حقنده تدقیقات . . . . . افضل الدین
متنوعه : غلطه نك عثمانلولره تسلیمی . . . . . اسکندر هوجی
متنوعه : آخیار قانوغیقوسلغی . . . . موسی کاظم
متنوعه : منتشا امارتنه عائد آثار قدیمه . . . . . حافظ قدری
بیبلیوغرافیا . . . . خلیل ادهم
تفرقه : واقعات سلطان جم . . . . ***

مرجعی — باب عالی تاریخ عثمانی انجمنی
آبونه قیدی ایچون انجمنه مراجعت اولنور

استانبول

احمد احسان وشرکاسی
مطبعه جیلق عثمانلی شرکتی

١٣٣٢

فیئاتی ٥ غروش

بشنجی سنه ۱ نیسان
نومرو ۲۵ ۱۳۳۰

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سی

اوزتیمور اوغلی عثمان پاشا

(بکری دردنجی نسخه‌دن مابعد وختام)

اوائلده سکه ضربی یالکز دارالخلافة السنیه‌یه منحصر اولمیوب وقتیله پایتخت اولمش مراکز ایالاتده ویا پادشاهان عظامك سفرلرده توقف ایتدکلری مواقعده دخی سکه ضرب اولنور ایدی .

بعضاً محل ضربی کوسترلیه‌رك « ضرب فی اردوی همایون » تعبیریله مسکوکاته دخی تصادف اولنیور . دها غریبی اردولرده مضایقه‌لی هنکاملرده معدن الله کچنجه مثین پارچه‌لری اوزرینه سکه ضربیله محلجه تداوله چیقارلدیغی ده واردر . شیروانده بندر و شماخی محل ضرب اوله‌رق مسکوکات مجموعه‌لرنده کوستریلیور . داغستانده مثین مسکوکاتدن دخی قالمشدر . آکلاشیلان عثمان پاشا انداختهٔ کوشهٔ نسیان اولدیغی دملرده جبایت ایتدیکی وارداتدن بندر و شماخیده ینه نام همایونه اوله‌رق سکه ضرب ایتدیرمش وایجاب ضرورتله مثین مسکوکات اخراجی طریقنه‌ده کیتمشدر . موزهٔ همایون قورشون مهر قتالوغنده [۱] « سامور » تمغالی قورشون مهرلردن بحث اولنیور . بو قورشون مهرلر کیسه و بوغچه باغلامق اوزره قوللانیلور وخزینه بندیه‌لرینه اوریلور ایدی و سکه طرزنده ایدی . سامور دربندك

[۱] خلیل ادهم بك — سنه ۱۳۲۱

جوبنده بحر خزره آقان بر ايرماغك اسميدر . بونلرك دخى اوز تيمور اوغلى طرفندن ضرب واستعمال ايدلديكى اقواى احتمالدر .

صاحب ترجمه‌نك حيات خصوصيه‌سنه دائر تاريخلرده مع التأسف معلومات يوق كبيدر . تحصيلى وارميدى، وارسه نه درجه‌ده ايدى، ذرقى قالديمى؟ بونلرى مسكوت عنه براقلمشدر . يالكز مشروبات ومكيفات استعمال ايتديكنه دائر خيليجه يازيلر يازلمشدر . عيش وعشرته وذوق وطربه انهماكى تحقق ايليور . مداحى وخير خواهى اولان آصفى دخى بونى كتم ايتميوب حبشدن انفصال ايله مصره عودتنده چنك وطرب ايله دمكذار اولديغنى يازيوركه صفاى باده ايله الفتى كنجلكنده باشلديغنه اشارتدر . اويله بر خارقهٔ طبيعت ايچون بو حال استبعاد اولنماز .

روايت آتيه‌يى قيد احتياط ايله درج ايليورز : يمندن انفكاك ايله استانبوله كلديكنده (٩٧٧) ساكن اولديغى خانه‌ده هر كيجه خوانده وسازنده‌لرك كورولتيسندن وهاى هوى چغانه وطربدن محله اهاليسى بيحضوراولوب رسماً شكايت ايتمشلر. كندوسنه تنبيه‌اولنمش؛ تنبيه ونصيحت كار ايتميان سركشلردن اولمغله چالغى وجنبشه آب وتاب ويرمش . مشتكيلرى چوغالوب واكابر زمانه عليهنه قيام ايدوب استانبولدن طرد واخراجى ضمننده تشبث واصرار ايتمشلر . صدراعظم صقوللى محمد پاشا دخى قلعه خارجنه تبعيدينه موافقت ايليه‌رك عثمان پاشا ادرنه قپو وطوبقپو خارجلرينه اوتاغنى قورديروب دائره‌سى خلقيله برمدت چادرده يشامش، كندوسنه تصاحب ايدن يالكز لالا مصطفى پاشا ايمش حتى سلطان سليم خان ثانى ادرنه‌دن استانبوله عودتنده ركابنده بولنان لالا مصطفى پاشا نظر همايونى اوز تيمور اوغلنك خيمه‌كاهنه انعطافه سبب اوله‌رق آنى بسالت ، صداقت ، استقامتندن بحث ايله توصيه ايلمش وعليهنده بردوام اولان تشنيعات وتعقيباته فاصله ويرديركدن ماعدا لحسا بالتى استحصال ايليه‌رك هم دوچار اولديغى ضرورت وسفالتدن وهم خلقك طعن وكفتكو-

لرندن تخليصنه خدمت ايتمش . قيد احتياط ايله تلقى ايتديكمز بو روايت بعض تاريخلرده اوقونمقده‌در .

پاشانك ساده مشروبات دكل برش وافيون مثللو مكيفات قوللانديغى دخى شايع ايدى وسمع پادشاهى‌يه قدر واصل اولمش ايدى . شيرواندن دونشنى متعاقب سراى همايونده قصرجديدده ذات حضرت شهريارى ايله اوزونجه برملاقاتى اولديغى يوقاريده ذكرايتمش ايدك . پاشا حضوردن چيقوب قوناغنه كيتدكدن صكره « پادشاه حضرتلرى آغاى باب سعادته خطاب ايدوب برشبهه‌مز وار ايدى، الحمد لله زائل اولدى . عثمان پاشا ايچون اكرچه صاحب سيفدر، لكن مغلوب كيفدر باخصوص برينه دكل ايكيسنه بيله مبتلادر. آفيون وبرشه ابتلاسندن بشقه آلوده‌مى خمرادر يعنى وزير اعظم اولوب ديوان سورمكه قادر دكلدر ديمشلردى . پس كندويى ساعت تمام اولنجه حضورمده تقرير محارباتايله احضار ايدوب استخبار ايلدمكه اكر برشه وآفيونه مبتلا ايسه علامات كسل وكلال ظاهر اوله واكر شرابه مبتلا ايسه مقدمات خمار باهر اوله . حالبوكه اول عيوبدن برى ايدوكى ثابت اولوب بزم دخى تسليم خاتم وكالته رعايتمز تعين بولدى بيورمشلر . » [١] بوامتحاندن يقانى صيبرمسنه نه دءلى ادمانه‌مى عطف ايتملى ؟

تحقيق مشربنده ثقه‌دن روايةً نجوى ديوركه : « اكثر اطول ليالى‌ده برصراحى باده كتورديلر برغلام قدح صونردى بر غلام دخى اوچ درت مزه طباقچقلرين بر تبسى يه وضع ايدوب طوتردى ايكى اوچ غلام دخى برر طباق ايله برر كاسه لحوم قسمندن و غيريدن طعام طوترلر طلب ايتدكجه اوكنه كتورديلردى ومقابله‌سنده ساز چالنور وخوانده غلمان تغنى ايدرلردى بوطريق ايله بش اون قدح ايچدكدن صكره شويله‌كه نيم مست اولوردى برغلامى اوكنه اوتورددى وايكى قوللرين بوينه طولايوب

---

[١] كنه الاخبار

بیجق ساعت چوق اولسه برساعت اویخوسین آلوردی کاهی بو وجهله بر یاصدیغه یاصلنوردی وقالقوب تجدید وضوء ایدر صباحه دکین عبادت ایدردی وکوزلرینك یاشین اولقدر دوکردیکه سجاده‌سنك سجده یرینی صافیجه‌صو ایدردی‌اشته‌عیش‌وعشرت وذوق وصحبتی بوکامنحصر ایدی »

قطرتی آتشین مایه ایله یوغیرلمش اولان بومخلوق حرکات وسکناتنده اعتدالده قالمایوب افراطه وارمسی ، هرشیئك تا ایلروسنه آتیلمسی استغراب اولنه‌جق حالاتدن دکلدر . میدان هیجاده‌کی جلادتی، بزم عشرتده‌کی حرارتی ایمان واعتقادینك قوت وصلابتنه ذهنی پك قولای انتقال ایتدیرر. بیجویدن یوقاروده نقل‌ایتدیکمز فقره‌ده بیمانهٔ جم النده ، خوانده وسازنده‌لر قارشوسنده ، غلامان خدمتنده وبیجق ساعت چوق اولسه برساعت صکره جبین افتقاری سجادهٔ نیازده ، کوزلرندن سرشك تأثر سیلاب آسا جریانده والحاصل بری برینی طوتمیان مقدمه ایله خاتمه‌عینی‌صفحه‌ده‌کوریلیور. امیددرکه‌صدق‌درونه‌مرحمتاً‌توبه واستغفاری عندباریده‌مقبول اولوب زله ومعصیتی پوشیدهٔ عفووغفران ایله مستوراوله .

عثمان پاشانك ثروت ادخار ایده‌مه‌مسندن وقپوسی خلقی غلبه‌لك اولدیغندن وهیچ برمحلده اوزون مدت اقامت وآرام ایده‌مدیکندن طولایی اوقافی همان یوق کیبدر ووقفیه‌سی مقید دکلدر . استانبولده سلطان سلیم قربنده قوغه‌جی‌دده محله‌سنده برمدرسه ومسجد بنا ایتمش ایدی. مرور زمان ایله مشرف‌خراب اولدقده اسکدارده انشا ایتدردیکی مشهور جامعدن طولایی قبود وقفیه‌ده جینیلی دیمکله معروف کوسم والده سلطان طرفندن تعمیر واحیا قلنمش وبو مدرسه ایله مسجدك خدمه‌سنك وظیفه‌لرینی مشار الیها کندی وقفندن تعیین وتخصیص‌ایلمشدر . والیلکی مدتنده تأسیس میرانه‌اك زیاده‌مساعد اولان دیاربکرده دخی وقفی برقاچ دکاندن عبارتدر. بونلرك حاصلاتیله تربه‌نك مصرفی تسویه اولنور .

تربه‌سی دیاربکرده سور داخلنده وقصبه‌نك جهت شرقیه‌سنده بولنان

فاتح پاشا ـ قورشونلی ـ جامع شریفی قربنده‌در [١] . تربه ایکی‌قبه‌لیدر. برنجی قبه صفه وظیفه‌سنی‌ایفا ایدیور. ایکنجی قبه‌نك قپوسی‌اوزرنده‌کی کتابه‌دن بشقه هرایکی قبه‌نك داخل وخارجنده آثار محکوکه ومنقوشه یوقدر . کتابه بودر :

بودر سلطان مراد خانك وزیری   که فتح اولدی النده ملك شروان
یدی ییل ترك تخت ایتدی الندن   خدا بنده محمد شاه ایران
تتر خان اولدی عاصی پادشاهه   آنك رفعی اولندی بوکه فرمان
قوپوب شروانی کندی عاصی‌خانه   کسوب باشن یرینه دکدی برخان
دونوب تبریزی آلدی اولدی‌تاریخ   جهانده نام قوبدی کوجدی عثمان

٩٩٣

قبرك بولندیغی ایچ قبه‌نك زمین ساحه‌سی مثمن‌الشکلدر . برقپو ویدی پنجره‌یی محتویدر. قپوونجره‌لرده صنایع نفیسه‌دن معدود اوله‌جق برشی یوقدر . یالکز پنجره‌لر ، انشاآت خارجیه‌لری اعتباریله صنعتلی صاییله‌بیلیر . اسطوانه‌لری اوچه‌در . تربه وسنك مزار کاملاً یلغمی مرمردندر . تربه تقریباً ١٥×٢٥ سانتیمترو عرض‌وطولنده مستطیل مرمرلردن اعمال ایدلمشدر . سنك مزار یکپاره مرمردر . تربه‌نك بولندیغی‌ایکنجی قبه‌نك قسم اسفلی پروزسز سیاه طاشدن انشااولنمشدر. قبه‌نك ایچی کاشی قابلی اولدیغی روایت اولونیور ایسه‌ده الحالة هذه چینیدن اثر قالمامشدر . انجق پنجره‌لرك داخلی وفوقانی قوسنده یشیل رنکده چینیلر کورولیور . کرك برنجی‌وکرك ایکنجی قبه‌لرك النده تزیینات‌وتقریشاته‌متعلق هیچ برشی یوقدر. حتی برحصیر پارچه‌سی‌بیله .

---

[١] تربه‌حقنده‌کی تفصیلاتی بزه حالادیاربکرمعارف‌مدیری محمدبك ایله‌معارف اداره‌سی باش کاتبی مصطفی عاکف افندی ویرمشدر . دیار بکر فاتحی بیقلی محمد پاشانك مدفنی دخی اوجوارده واقع خصوصی برقبرستانده‌در . تاریخ وفاتی « لیلة الثلثا الرابع والعشرین من شهرمحرم‌الحرام سنه ثمان وعشرین وتسعمائه » اولدیغی سنك مزارنده مقیددر .

حسیات قدرشناسانه‌مك اویانمغه باشلادیغی شو دورده خاك بلده‌لرنده مودوع رحمت رحمان اولان اوز تیمور اوغلی عثمان پاشا كبی هر آنانك طوغورەمیه‌جغی بر قهرمان غازی وشهیدك مدفن مباركی حقنده دریغ احترام ایتمیه‌جكلری و بویله متروك و منسی بر حالده براقمیه‌جقلری دیار بكر مروتمندان اهالیسنك حمیت وهمتلرندن مأمولدر .

پاشانك دیاربكرده‌كی قبرینی اشبو نسخه‌یه درج ایلدك . كندینك دخی متعدد وضعیتده تصویری اولدیغنه اخیراً مطلع اولدق . كله‌جك نسخه‌مزده آنلری علاوه ایده‌جكز .

٢٩ ربیع الآخر سنه ١٣٣٢ — عبدالرحمن شرف

اوز تیمور اوغلی عثمان پاشانك تقویم وقوعاتی

	سنه
ولادتی	٩٣٣
مصر قوللر آغالغی	٩٤٧
میرلوالغه ترفیعی	٩٥٢
مصر امیرالحجی نصبی	٩٦٧
پاشالقله حبش بكلربكلكنه ارتقاسی	٩٦٩
حبش ایالتندن انفصالی ویمنه مأموریتی	٩٧٥
یمندن استانبوله عزیمتی	٩٧٧
لحسا بكلربكلكنه تعیینی	٩٧٨
بصره ایالتنه تحویلی	٩٧٩
دیار بكر ایالتنه تحویلی	٩٨٠
دیار بكردن انفصالی	٩٨٤
لالا مصطفی پاشامعیتیله ایران سفرینه مأموریتی وشیروان سردارلغی وشماخیده اوروس خان ومیرزا سلمان جنكلری	٩٨٦
قریم خانی محمد كرایك شیروانه كلوب كندوسیله برلشمسی	٩٨٧
جعفر پاشانك دربنده ورودی	٩٩٠
امام قولی وقعه‌سی وعثمان پاشانك دربنددن استانبوله متوجهاً حركتی	٩٩١
كفه وقوعاتی وعثمان پاشانك استانبوله ورودی وصدارتی (٢٠ رجب)	٩٩٢
سردار اكرملكله ایرانه عزیمتی و تبریزی اشغالی — (٢٨ رمضان) وتبریز جوارنده وفاتی — (٥ ذی القعده)	٩٩٣

.

مأخذلریمز

مأخذلریمزی صره‌سی كلدكجه نوطه اوله‌رق بیان ایلشدك . برقطعه جدولنی بوراده تكراراً كوستره‌لم :

مطبوع اولانلر

١ .— حدیقة الوزرا

٢ .— تاریخ یمن وصنعا .— مؤلفی راشد پاشادر .

٣ .— تاریخ پچوی .— مؤلفی پچوی ابراهیم افندیدر . بالذات بولندیغی وتحقیق ایده‌مدیكی وقوعاتده عالی تاریخنی كاه تلخیص وكاه عباراتی تحویل ایلیه‌رك وبعضاً ده عیننه تعقیب ایلیور .

دیاربکرده اوزتمور اوغلی عثمان پاشانك قبری

غیر مطبوع اولانلر

١ .— شجاعتنامه .— منظومه‌در و عثمان پاشانك وقایعنی و بالمناسبه وقوعات سائره‌یی حکایه ایدر . مقاله‌مزده چوق استفاده ایتدك و مناسب کوردیکمز ابیاتی عیناً آلدق . حرکه‌لی و کوزل یازیلی بر نسخه‌سی سرای همایونده روان کوشکنده‌کی کتابلر میانده‌در . مؤلفی آصفی محمد بك‌در . اوز تمور اوغلنك منسوبیتندن ایدی و مدت مدیده یانده بولنمش ایدی . اولجه اسمی دال محمدچلبی ایدی . عثمان پاشا کندوسنه میرلوالق و میرمیرانلق توجیه ایتمش ایدی . شعرده آصفی تخلص ایلردی . بالاخره ایکی دفعه ریاست کتاب منصبنی احراز ایلمشدر .

٢ .— البرق الیمانی فی فتح العثمانی .— مؤلفی شیخ قطب الدین مکی‌در . مورخ عالی طرفندن ترکجه‌یه ترجمه اولنمشدر . مؤلفك آثار سائرهٔ مرغوبه‌سی واردر .

٣ .— کنه الاخبار .— عالی افندینك تاریخ مشهوری اولوب مؤلفنه اضافتله‌دخی زبانزددر . کنه الاخبار بش جلد اوله‌رق قسماً مطبوع ایسه‌ده درت اولکیلر دولت عثمانیه‌دن مقدمکی ازمنه‌یه عائددر . بشنجی جلدی دولت عثمانیه‌یه عائد ایسه‌ده مابعدی اولان قسم که اوچ جلد دها تشکیل ایده‌بیلیر هنوز طبع اولنه‌مامشدر . مع ماقیه نسخه‌سی نادر دکلدر و غایت معتبر بر اثردر .

٤ .— نصرتنامه .— مؤلفی سالف الذکر عالی افندیدر . لالا مصطفی پاشانك ایران سفرینه دائردر . کتبخانه‌لرمزده بولنور .

٥ .— دیوان همایون دفاتری .

لاحقه

اوز تیمور اوغلی عثمان پاشا حقنده‌کی مقاله‌مزی اکمال ایلدکدن صوکره رفقای محترمه‌دن علی امیری افندی حضرتلری کتبخانه‌لرندن برکتاب کتیردی . کتاب برمجموعه‌در ومتعدد رسائل تاریخیه‌یی حاویدر. آنلردن بری اشبو ایران سفرینك اوائلنه دائر اولوب قرق صحیفه‌در . مؤلفی غرمای‌یسار بلوکندن ابو بکر ابن عبدالله‌در. صوکره‌لری شهزادهٔ جوانبخت سلطان محمدك چاشنکیرانی زمره‌سنه داخل اولمشدر . حاضر اولدیغی محاربه‌لری علی قدرالاستطاعه تعریف وتصویر ایلیور . قریم خانی محمد کرای شیروانه کلوبده کنجه وقره‌باغ طرفلری یغما اولندیغی اثناده ابو بکر عجم ایلنه اسیر دوشه‌رك برسنه اسارتدن صوکره قورتلدیغنی یازییور . اشاغیده عیناً ایراد ایلیه‌جکمز بر پارچه‌سنك مطالعه‌سندن اکلاشیله‌جغی اوزره بر سواری نفری اولان ابو بکر ابن عبدالله مرتبه‌سنده اوقور یازار آدم افراد عسکریه آره‌سنده وار ایمش بناءً علیه اول عصرده اردولرمز افرادی بتون جهله‌دن مرکب دکل ایمش . احتمال که اشبو رساله‌نك بر دیکر نسخه‌سی یوقدر وینه احتمال که دیکر سفرلرده بونك عسکرلرده بویله اوفاق‌وقایعنامه یازمشلردر. بونلرك قیمت تاریخیه‌لری ناقابل انکاردر . لکن مع‌التأسف آنلری آرامقله بولمق پك مشکلدر . ابن عبدالله کنیه‌سنك مدلولی معلومدر .

عثمان پاشانك متواتر اولان احتشامی حقنده شو سوزلری یازییور : «اول دلدل فعال اسب سیاهك اوزرینه علی مثال سوار اولوب وجمیع قوللرین مرصع ومزین اسبابلر ورختلر ایله تزیین ایدوب و اوکنده الی دانه شاطرلرکه زرین سر و زرین کمر اللرنده مرصع و مجوهر تبرلر طوترلردی .... »

۹۸٦ سنه‌سی رمضانی اواخرنده عثمان پاشا اردوسنك شماخی

محاصره‌سندن قورتیلوب تیمور قپویه گیتمسنی‌ده شو یولده تعریف ایلیور: «دشمن کلدیکن البته دمور قپویه حصاره کیتمك کرکدر دیو مشاوره ایدوب صباحین مبارك بیرام کونی قلعهٔ دمور قابویه کیدلمسی مقرر اولوب اما اکثر عسکر خلقنك آتی یوق پیاده‌در . علی‌الصباح عسکر آت آرقه‌سنه کلوب (سوار اولوب) آتا اوغوله و قرداش قرداشه باقیوب هرکس نفسی نفسی اولوب کیتمك آردنجه اولدیلر . قدرة‌الله اول کون بر مرتبه صغوق و بورباز اولمش ایدی که بیانی قابل دکلدر . اکر عثمان پاشا اکر عسکر خلقی جمله اسبابلرین وجبه‌لرین ، کیلار ، مطبخ اسبابن کوتورمکه قابل اولمیانی براقوب بویله ندامت بویله فلاکت ایله شهر (شماخی) دن چیقوب عزم دمور قپو دیو توجه اولندی . برمقدار آهسته کیدیلوب اما ولایت شروانلدن ودمور قپودن عثمان پاشا یاننده برقاچ کمسنه‌لر وارایدی وشمخال دخی بیله ایدی پاشایه قلاووزلق ایدرلردی . اول کمسنه پاشایه سویلدیکه کل دولتلو پاشا بویله آهسته کیتمه عسکری قیردیردن زیرا بزم کیده‌جکمز ولایتلرده خلق چوقدر ؛ جمله‌دن بری تبرسران وکوره‌دیرلر بر آلای عاصی قومدر روم عسکرینه صنقنلق واقع اولدی دیو اوکزه کلوب کیمین صویارلر وکیمین اولدیررلر ویاخود بزدن اول قلعه‌یه دشمن دوشرانی‌دکلدر دیجك پاشا حضرتلری همان عسکرك پیاده‌سنه وآنلری زبون اولانلره باقیوب واوکنده اولان بیکلرین دخی براغوب ایلغار اتدیلر . کل‌کور پاشا ایلغار ایدیجك عسکرك دینج آتلولری ایلغار ایدوب وبعضی بوفکری بیلمیوب ادراکی اولمیانلر پاشانی قاچوب کیدر ملاحظه ایدوب وآردمزدن دشمن کلوب یتدی دیو خوف ایله عسکرك پیاده‌سی وزبونی بربرینه کیروب وآتا اوغوله قرداش قرداشه باقیوب هرکس ایلروسنه کیتمکه عزم ایدوب قیش قیامت واقع‌اولوب اول کون‌اخشامه دکین کوه‌البورزه ایریشوب کوه مذکور برصارپ طاغ‌ایمش که دیللرایله شرح‌اولنمز خصوصایوللرنده بوزلر

طوكمش قره كولاق واقع اوله‌جق اول طاغ ایچنده عسكر پراكنده اولوب بربرندن آیریلوب ویوللر آزوب ونه جانبه كیده‌جكلرینی بیلمیوب كیمی دونوب كلدوكلری یوله كیدوب وكیمی آخر یره كیدوب مشعله یاقمغه دخی قورقارلر . دشمندن اول طاغده بردرد ومحنت چكلمشدركه انجق باری خدا بیلور . اول كیجه صباح اولوب كوه مذكوردن كچوب ایكنجی كون شابران دیمكله مشهور برقصبه‌یه كلندی اما قصبهٔ مذكوره كلدوكمز كون برطوفان وبرقیش واقع اولمشدركه قطعا عمرمزده اویله قیش كورمدك . چوق كسنه‌نك اول صوغوقدن اللرینك وایاقلرینك پارمقلری دوكلشدر وكیمی دخی آتك اوزرنده طوكوب هلاك اولمشدی. شهر شماخیدن دمور قپویه سكز قوناق یردر . عثمان پاشا ایلغار ایله اوچ كونده دمور قپویه داخل اولدیلر . . . .

. . . .

محكم قار یاغمشدی بغایت صغوق ایدوب جیلاق عسكر صغوق ولایتده برمرتبه فلاكت چكمشلردركه تقریره وتحریره قابل دكلدر وعسكرك اوكی وصوكی اوچ درت كونه دكین چكلوب كلدیلر اما یوللرده عسكرك بعضیسنی اول ولایتلرك حرامزاده‌لری یوللرینه كلوب كیمین صویوب كیمین قتل ایدوب كیمی مجروح ومكسور چكلوب دمور قپویه كلدیلر اما عسكرك برنده آزق وذخیره یوقدر . دمور قپو ایچنده قحط واقع اولوب یه‌جك ایچه‌جك بولنمیوب عسكر خلقی آجلقدن كلی مضایقه چكدیلر . آدم اوغلانی هرنیجه كركسه تحمل ایدرمش . الا كه آتلره اوت وصمان وآرپه بولنمیوب آجلقدن زبون اولوب صاحبنك یوزینه ملول ملول بقارلردی. آخرالامر چوق كسنه باری كوزومز كورمسون دیو چیقاروب بیابانه صالیویردیلر .... »

بنی ارتنا

سیواس وحوالیسنده حكمفرما اولمش اولان قاضی برهان الدینك ترجمهٔ حالی یازمق ایسته‌دم . قاضینك نشأتنی آكلامق ایچون بنی ارتنا دولتنك ـ ولو پك مختصر اولسون ـ تاریخنی بیلمك مقتضیدر . بونك ایچون ارتنا بكله اخلافنك تاریخی حقنده برقاچ كلمه یازماغه باشلیورم :

۱ — علاءالدین ارتنا بن جعفر

۷۳٦ ـ ۷۵۳

یدی یوز اوتوز آلتی سنه‌سی تاریخ اسلامده وقایع مهمه‌نك مصدری اولمشدر . سنهٔ مذكوره‌ده ایلخان اعظم سلطان ابوسعید بهادر خان كنج یاشنده بلا ولد وفات ایدیور. بوموت ناگهانی ایلخان دولتنی تزلزله اوغرادیور. برسنه‌ده اربا ، موسی ، محمد نامنده اوچ ذات بكدیكرینی متعاقب مقام ایلخانی‌یه اقعاد ایدیلیور . مملكتده هرج ومرج حكمران اولیور . ایكی حسن بو اغتشاشدن استفاده‌یه چالیشیوركه، بونلردن امیر چوبانك حفیدی كوچك حسن ایله آل جلایرده دینلن ایلكانیان دولتنك مؤسسی بیوك حسن در .

كوچك حسن باباسی امیر تیمورطاش بن چوبان مصره فرار ایتدیكنده طوتیلوب كماخ قلعه‌سنده حبس ایدلمش وسلطان ابو سعید بهادر خانك ارتحالی متعاقب دولت ایلخانیه ممالكنده ظهوره كلن اغتشاشدن انتهاز فرصتله محبسندن چیقمش وحیله‌كار ، دساس بر ذات اولدیغندن باباسی تیمور طاشك مصرده قتل ایدیلمه‌مش اولدیغنی و برحیات بولندیغنی بیانله فراچری نامنده بركوله‌یی تیمور طاش اولمق اوزره اعلان ایتمش وسیاست

مملكتى تدويره قالقيشه‌رق خاندان ايلخانيدن ساتى بك بنت خدابنده‌يى حكمدار اعلان ايتمش وبعده برعورت ايران سلطنتنه لايق دكلدر، ديه‌رك ينه مذكور خاندانڭ «سليمان» ى ايلخان نصب ايله‌مش وساتى بكى ده طوعاً وكرهاً اكا نكاح ايتمش ايدى .

بيوك حسن ياخود شيخ حسن كبير امير چوبانڭ قيزى بغداد خاتونى تزوج ايتمش ايدى. سلطان ابوسعيد بهادرخان بغداد خاتونه تعشق ايتمكله ـ مغول عادت سقيمه‌سنه تبعاً ـ بيوك حسن زوجه‌سى بغداد خاتونى تطليق ايدوب ابوسعيد آنى نكاحله آلدى . صوكره شيخ حسن كبيرڭ بغداد خاتونله [١] كيزلى مخابره‌سى وار ديه افترا ايدلمكله ايلخان آنى قتل ايتمك ايسته‌دى . والده‌سى ايلخانياندن ارغونڭ قيزى وابوسعيد بهادرڭ بيوك عمه‌سى اولمغله شفاعتى اوزرينه كماخ قلعه‌سنه حبس ايله اكتفا اولوندى ٧٣٢ . بالآخره اسنادڭ كذب صريح اولديغى تظاهر ايدوب مفتريلر قتل ايدلدى وشيخ حسن كبيرده عفو اولنه‌رق ٧٣٣ ده ايالت رومه والى تعيين اولندى. ٧٣٦ سنه‌سنه قدر واليلكده قالدى. سلطان ابوسعيد بهادرخانڭ ارتحالى خبر آلديغى كبى ايالت رومى امرادن نويان لقبنى حائز ارتنايه براقه‌رق عراقه كيتدى . خاندان ايلخانيدن اولا سلطان محمدى وپلانجى تيمورطاش ايله آلاطاغ حدودنده وقوعه كلن محاربه‌ده بونڭ شهادتى اوزرينه ٢٠ ذى الحجه ٧٣٨ طغاتيمورى وبعده جهان تيمورى ٧٣٩ سرير ايلخانى‌يه اجلاس ايله‌دى. ٧٤١ سنه‌سنده جهان تيمورى عزل ايدوب عراقده حكمران اولدى .

ارتنا جعفربك نامنده امرادن برذاتڭ مخدوميدر . تيمورطاش بن اميرچوبان بونڭ همشيره‌سنى تزوج ايتمش ايدى . تيمورطاشڭ مصره

[١] بغداد خاتون مفتريلرڭ افنای وجودندن صوكره اقبال سابقنى بولدى ايسه‌ده ابوسعيد وفاتنده مشاراليهى تسميم ايتمكله اتهام اولنه‌رق قتل ايدلدى . شيخ حسن كبيرده ابوسعيدڭ ديكر زوجه‌سى دلشاد خاتونى تزوج ايتدى .

فرارنده اميرارتنا ايلخانى ابوسعيد بهادرخانه ابراز صداقت ايتمكله سيواسه اميرتعيين اولنمش ايدى . سياح مشهور ابن بطوطه سيواسده ارتنايى زيارت ايتمش ايدى . ارتنانڭ اى عربجه بيلديكنى يازيور .

ابوسعيد بهادر خانڭ ارتحالندن صوكره امير ارتنا شيخ حسن كبيره اسماً تابع اولمش وبونڭ نصب كرده‌لرى اولان سلطان محمد، طغاتيمور، جهان تيمورناملرينه ممالك رومده مسكوكات ضرب ايتديرمشدر. كوچك حسنه وبونڭ متبوع رسميلرينه اطاعت ايده‌مه‌مش وحتى بيوك حسنڭ عراقده تأسيس سلطنت ايتمسى اوزرينه حاميسز قالمامق ايچون مصر ملكى ناصرالدين محمده قاضى برهان الدين احمدڭ جدى اولان قيصريه قاضيسى سراج الدين سليمانى [١] كوندروب ممالك رومده سلطان مشاراليهڭ نيابتنى طلب ايتمش وتابعيتنى مؤيد اولمق اوزره خطبه‌يى سلطان مشاراليه نامنه اوقوتمش اولديغنى عرض ايتمش وينه سلطان مشاراليهڭ اسمنه ضرب ايتديرديكى پاره‌لرى تقديم ايتديرمش ايدى .

عدل ونصفتى ايله قلوب اهالى‌يى جلبه موفق اولمش وبو وجهله بين الاهالى «كوسه پيغمبر» شهرتنى اكتساب ايتمش اولان ارتنانڭ ازدياد شرف وشانى كوچك حسنه كران كلمكده ايدى . وقتيله پدرى تيمورطاشڭ حكومت كاهى اولان ايالت رومى استيلا غيرتنه دوشدى. مقام ايلخانى‌يه نصب كرده‌سى اولان سليمانى ارتنا اوزرينه هجومه سوق ايله‌دى. حسنڭ عزمى سيواسى محاصره وضبط ايدى . ارتنا دها غيرتلى طاورانه‌رق دشمنى سيواسدن دها ايلروده كسبنوك اووه‌سنده قارشوله‌دى. ارتنانڭ عسكرى اولا مغلوب اولدى. سليمانڭ عسكرى بو مغلوبيت اوزرينه يغمايه قويلدى. ارتنا برتپه‌دن دشمنڭ احوالنى سير ايدرايدى . باقدى كه سليمان معيتنده

[١] طلب ارتنا تقليداً ناصرياً بنيابة الروم. وتردد فى هذا سراج الدين قاضى قيساريه (قيصريه) . فكتب له فاخلص الموالاة واقام دعوة الخطبة الناصرية على منابر البلاد الرومية . وضرب السكة بالاسم الشريف وجهز من الدراهم المضروبة . مسالك الابصار : شهاب الدين احمد العمرى اياصوفيه كتبخانه‌سى نومرو ٣٤١٦

جزئی برمقدار عسکر اولدیغی حالده برموقعده طوریبور. همان عسکرینه طوپلایوب اکا هجوم ایتدی. بویله‌جه مغلوبیتی غالبیته مبدل اولدی. شهرینه کوندن کونه آرتدی. [١]

ارتنانک دیار روم ده یعنی آناطولی ده او زمان موجود اولان طوائف ملوک ایله مناسبات سیاسیه‌سی حقنده معلومات الده ایده‌مه‌دم. شکاری نك قرامان تاریخنده ارتنادن پك چوق بحث اولنمقده ایسه‌ده کوردیکم نسخه احتجاجه صالح اولمادیغندن ووقوعاتك هانکی سنه‌لرده جریان ایتمش اولدیغی کوسترله‌دیکندن اندن برشی نقله جرأت ایده‌مه‌دم. هرحالده ارتنانک قرامان عائله‌سیله قرابتی اولدیغی وهم حدود اولمق حیثیتیله محاربانده‌ده بولندیغی محتملدر.

ارتنانک اورخان غازی ایله‌ده مناسبات سیاسیه‌سی اولمالیدر. منشآت فریدونده بو مخابرات سیاسیه‌یه دائر بر قید یوقدر.

ارتنا ٧٥٣ سنه‌سنده ارتحال ایتمشدر. مشارالیهك شهرت عظیمه‌سنه بناءً ارتحالی مصر وشامجه تأثراتی موجب اولمشدر. مشارالیه حقنده مؤرخ صلاح الدین خلیل بن ایبك الصفدی:

بمملكة الروم ملء الردی	لاجل النوین الذی قدفقدنا
فتبا لصرف اللیالی التی	ارتنا ارتنا کالا اردنا

قطعه‌سنی انشاد ایتمش و «الدر المنتخب فی تاریخ حلب» مؤلفی محمد بن حبیب‌ده:

لحا الله دهراً شدید السطا	حوادثه لطبا هاقرتنا
و بعد القصور ونیل السرور	لـجن القبور ارتنا ارتنا

قطعه‌سیله مرثیه کویا اولمشیدی. [٢]

[١] سلجوقنامه ترجمه‌سی طوپقپو سرای همایونده روان (ساریق) اوطه‌سنده‌کی کتبخانه‌ده.

[٢] بوایکی قطعه‌یی اوقاف نظارتی قیود عتیقه عربی مترجمی وآماسیه تاریخی مؤلفی حسام الدین حسین افندی بوعاجزه لطف ایتدی. برنجیسنك مآلی: غائب

ارتنانک قبری سیواس یاخود قیصریه‌ده اولمق محتملدر.

سیواس‌ده اوغلی شیخ حسن بکك تربه‌سی کودوك منار نامیله موجوددر. موزه‌لر مدیری خلیل بکك سیواس - دیوریکی نام فرانسزجه اثرنده بو بنا حقنده تعریفات مکمله واردر. تربهٔ مذکوره دروننده‌کی کتابه سنك مزاری بو اثردن آتی‌یه نقل ایتدم:

١) وفات مرحوم مغفور کلبرك عمر سلطنت شکوفهٔ شجرهٔ سعادت نهال روضهٔ مملکت شیخ حسن بك نورالله

٢) ضریحه فرزند حضرت سلطان اعظم

٣) شاهنشاه معظم مالك رقاب الامم ظل الله فی العالم سیف الدنیا والدین سلطان ارتنا خلدالله مملکته.

٤) درماه رمضان سنة ثمان و اربعین وسبعمائه

کنه الاخبار صاحبی عالی نك فصول حل وعقدنده ارتنانک ومخدومی محمد ایله زوجه‌سی سولی پاشانك قبرلری قیصریه جوارنده برتربه‌ده بولوندیغنی یازیبور. بوتربه قیصریه شهرینه برچاریك ساعت مسافه‌ده کوشك طاغنده اهرامی الشکل برنبادرکه قپوسنده:

امر بانشاء هذه العمارة النوین المعظم ملك الامراء
فی العالم امیر ارتنا زید عدله لاجل منکوحته الملکة
المرحومة سولی پاشا طاب ثراها محرم سنه اربعین وسبعمائه

عباره‌سنی حاوی برکتابه [١] ودروننده مخدومی وخاتونی محمدك سنك

ایتدیکمز نویان ایچون مملکت روم حزن وکدرله طولدی. ایسته‌مدیکمز وجهله ارتنایی بزه کوسترن تحول ایامه یازقلر اولسون. — ایکنجیسنك مآلی: قهری شدید اولان دهره الله لعنت ایتسون که آنك حوادثی بزی تلخکام ایدر. ارتنایی سرورلره و سرایلره نائل ایتدکدن صوکره سیجن قبورده بزه کوستردی.

[١] بوکتابه‌یی انجمنمز اعضای معاونه‌سندن میرالای متقاعدی علی بك افندی‌یه ٣ مارت سنه ١٣١٨ تاریخلی برمکتوب ایله برذات قیصریه‌دن کوندرمش ومیر موی الیه‌ده بوعبد عاجزه لطف ایتمش ایدی. بومکتوبده ارتنانك قبرطاشی تربه‌ده بولنمادیغی محرردر.

مزاری ١٣١٨ سنه‌سنه قدر موجود ایکن بو تاریخدن براز صوکره بر متصرفك بدتخریبی ایله کتابه‌لر محو ایدلدیکی مرویدر .

٢ — غیاث الدین محمد بن ارتنا

٧٥٣ – ٧٦٧

ارتنانك ارتحالنده امراسی یرینه کوچك اوغلی غیاث الدین محمدی اجلاس ایتدیلر . دیکر اوغلی جعفربك کوچك برادرینك کندینه تقدمنی چکمیه‌رك غوغایه باشلادی ، اما مغلوب اولدی .

محمد بن ارتنایه تابع اولان چاودار تاتارلری ایله دیکر قبائل خداوندکار سلطان مراد خان اولك جلوسنی متعاقب ممالك عثمانیه‌یه تجاوز ایتدکلرندن بونلرك مضرتلری دفع ایدلمش وانقره قلعه‌سی‌ده ضبط اولونمش ایدی .

محمد علیهنه خواجه علی یاخود علی شاه اسمنده بر امیر خروج ایتمکله امیر محمد مصردن امداد طلب ایتمش ونائب حلب قوماندا‌سنده کلن یاردم قیصریه‌یه قدر کلمش وامیر محمدك مظفریتنی تأمین ایتمش ایدی . سنه ٧٦٦ [١]

ایرته‌سی سنه یعنی ٧٦٧ ده امراسنك اتفاق خفیسی ایله محمد قتل ایدلدی . بو اتفاقه قاضی برهان الدین احمدده داخل اولدیغی سیاق احوالدن آکلاشلمقده‌در .

[١] تاریخ عینی (عقد الجمان ، جلد ثامن عشر) بایزید جامعی درونندە ولی الدین افندی کتبخانه‌سی نومرو ٢٣٩٥

٣ — علاء الدین علی بك

٧٦٧ – ٧٨٢

محمدك یرینه اوغلی علی بك اقامه ایدلدی . حالبوکه ارتنا ممالکنك هر بیوجك شهرلرنده بر امیر تورەمش . نیکده ، آقسرای الدن چیقمش ایدی . سیواسده علی شاه رومینك مخدومی حاجی ابراهیم ، توقادده شیخ نجیب ، آماسیه‌ده حاجی شاد کلدی کبی ذوات بونلرك سرآمدانی ایدی . بر آرەلق قاضی برهان الدین احمدده قیصریه‌یی ضبط ایتمك ایستەدی ایسەده موفق اولامادی .

قاضی برهان الدین احمد حاجی ابراهیم ایله متفق ایدی . علی بك قیصریه‌ده قاضی‌یی حبس ایتدیردی . حاجی ابراهیم بوندن واحوال سائره‌سندن دلکیر اولەرق صماغار نام مغول قبیله‌سنك رئیسی خضر بکله اتفاق ایدەرك علی بکی طوتوب حبس ایتدی . حاجی ابراهیم بارمبای مغولیله حرب ایدرکن مقتول دوشمکله قاضی برهان الدینك معاونتیله حبسدن قورتولدی . تکرار مقام حکمرانی‌یه کچدی قاضی‌یی‌ده وزیر ایتدی . ربیع الاول ٧٨٠ .

قاضی برهان الدین آماسیه امارتنده بولونان حاجی شاد کلدی‌یی استرقاب ایتمکده ایدی . علی بکی آماسیه تسخیرینه کوتوردی . موفق اولامایەرق اخیراً رجوع ایتدیلر . بعده نیکده محاصره‌سنه کیتدیلر . آنی آلامایوب جوارنده‌کی قره‌حصاری آلدیلر . سیواسه دوندیلر . او قیشی سیواسده کچیروب ایلك بهارده نیکساری‌یی یغما ایتدیکدن صوکره سیواسه عودت ایلەدیلر . بو صرەده والئ ارزنجان پیرحسین ارتحال ایتمکله ارزنجان ضبطنه کیتدیلر . بونده‌ده موفق اولەمایەرق سیواسه رجوع ایتدیلر . علی بك حاجی شاد کلدی‌یی تأدیب ایتمك اوزره سیواسدن چیقدی . یولده طاعونه طوتیله‌رق وفات ایتدی . جمادی الاول ٧٨٢ .

علی بکك اوغلی محمد چلبی یدی یاشنده برچوجق اولدیغندن نیابت امارته سلجوقی خاندانه منسوب قلچ ارسلان کچیرلدی .

علی بکك جسدی توقاده کوندرلدی اوراده دفن ایدلدی . خروس اوغلی خانی درونـنده بولونان تربه‌ده علی بکك قبری اولمق لازم کاور ایسه‌ده انجق علی بکك حفیدی احمد بکك ٧٣٧ وبونك اوغلی محمد بکك ٨٤٧ وکریمه‌لری نسلیخان ٨٦٠، عایشه ٨٤٠ ، فاطمه ٨٣٤ و محمد بکك اوغلی یوسف چلبینك ٨٣٨ تاریخلی قبر طاشلری موجود اولدیغنی بر ذات واسطه‌سیله تحقیق ایتدیردم .

محمد چلبینك اوغلی احمد بکك مخدومی پیر احمد بکك ٨٨٢ تاریخلی بر وقفیه‌سنی کوردم . خروس اوغلی دنیلن بو عائله‌یه منسوب ذواتدن بر چوقلری خدمت دولت عثمانیه‌ده بولونمشلردر .

٤ ــ محمد چلبی‌یه نیابةً قلچ ارسلان

بعده قاضی برهان الدین احمد

٧٨٢ — ٧٨٣

قلچ ارسلانك سلجوقی خاندانندن اولدیغنی بزم ورزم‌ده محرر ایسه‌ده ابا و اجدادی کیملر اولدیغنه دائر بر قید یوقدر. دیکر بر اثرده ده بو بابده بر معلومات الده ایده‌مه‌دم .

علی بکك ارتحالی متعاقب بر طرفدن قلچ ارسلان دیکر جهتدن آماسیه امیری حاجی شادکلدی پاشا سیواس اوزرینه یورومکده ایدی . قلچ ارسلان ترجیح ایدیله‌رك و سیواسه جلب اولنه‌رق بر مجلس عقد ایدلدی . امارته قلچ ارسلان ، قاضی برهان الدین احمد و سیدی حسام نامزد ایدی. قلچ ارسلان بعض شرائط ایله انتخاب اولوندی که قیصریه ایله

خرسنوس قلعه‌سنك ضبطیله قاضی برهان الدینه تسلیمی و سیدی حسامك منصبنده ابقاسی بو شرائطدن ایدی.

برهان الدین مقصدینه نائل اولمق اوزره قیصریه‌یه کیتدی. او حوالیده‌کی مغوللر استقبال ایدوب اطاعت ایتدیلر . شهرده ضبط اولونمق اوزره ایکن قلچ ارسلاندن خبر کلدی که اولا حاجی شادکلدی‌یی اورته‌دن قالدیرالم ، صوکره قیصریه‌یی برابرجه ضبط ایدرز . حالبوکه قیصریه والیسی جینده‌ده بر آدمنی کوندروب استمالت ویردی . قلچ ارسلان حاجی شادکلدی ایله حربه کیتدی. توقاد جوارنده وقوعه کلن حربده قلچ ارسلان مغلوب اولدی. بو مغلوبیتی برهان الدیندن بیلمکده ایدی . بو وجهله آرالرنده‌کی منافرت کوندن کونه آرتدی. قلچ ارسلان مرحوم علی بکك منکوحه‌سنی تزوج ایتدی که، بو صورتله سیواسده یرلشمکده اولوب برهان الدینی قره حصاره کوندرمك املنده ایدی . برهان الدین بر کون قلچ ارسلان ایله شهر جوارنده کزمکده ایکن فرصت دوشوروب کندی الیله آنی قتل ایتدی . براز صوکره‌ده قلچ ارسلانك عمجه‌سی کیخسروی‌ده ینه کندی الیله اولدیردی . ١٤ ذی القعده ٧٨٢ قاضی برهان الدین احمد اقصای مرامی اولان امارته بو ایکی قتل ایله واصل اولدی .

ارتنانك تشکیل ایتدیکی دولت قرق یدی سنه قدر دوام ایتمش ایسه‌ده حقیقتده کندی وفاتیله زوال پذیر اولمشدر . اوغلی محمد وحفیدی علی بکلرك سلطنتلری پك سونوك کچمشدر . علی بکك اوغلی زواللی محمد چلبی اسماً حکومت ایتمشدر . قلچ ارسلان و بر مدتده قاضی برهان الدین احمد بو بیچاره‌نك نیابتنده بولنمشلردر . نهایةالامر قاضی برهان الدین اماسیه امیری حاجی شادکلدی‌یی بالمحاربه قتل ایتدیکدن صوکره اعلان استقلال ایدرك هر طرفه ایلچیلر کوندردی . نامنه خطبه اوقوندی سکه کسدیردی . [١]

[١] محمدك دیکر اوغلی ارتنانك وبونك اوغلی اسن وغازی بکلرك اسملری جامع الدول‌ده واردر . شکاری‌نك بحث ایتدیکی ارتنا بو اولمالیدر .

مسکوکات : امیر ارتنا ۷۳۶ سنه‌سندن ۷۴۰ یاخود ۷۴۱ سنه‌سنه قدر بلاد رومده مسکوکاتی شیخ حسن کبیرك نصب کرده‌لری اولان سلطان محمد ، طغا تیمور ، جهان تیمور نامرینه کسدیرمشدرکه بونلر ایلخانیلر مسکوکاتی میانه داخلدر. ۷۴۰ تاریخنده مصر ملکی ناصرالدین محمد نامنه کسدیرمش اولدیغی تاریخلرده محرر ایسه‌ده هنوز بوسکه‌دن کورمه‌دم .

احتمال که ناصرالدین محمدك وفاتندن صوکره ارتنا مغول اویغور یازیسی ایله کندی نامنه مسکوکات ضرب ایتمشدر . بالاخره بوطرزده مسکوکات ضربندن صرف نظرله السلطان الاعدل علاالدنیا والدین [۱] عنوانیله کموش پاره‌لر کسدیرمشدر .

اوغلی محمدده بوعنوانله وبعده غیاث‌الدین عنوانیله محمد ارتنا [۲] دیه نامنی‌ده یازه‌رق مسکوکات ضرب ایتمشدر .

بونك‌خلفی علی‌بك علاءالدین [۳] عنوانلی پاره‌لری واردر. محمد ارتنا یرینه « علی » یازلمش برسکه‌یی یاقینده الده ایتدم . محمد چلبی نامنه سکه کسیلوب کسیلمدیکی مجهول ایسه‌ده کسلمش اولمسی محتملدر .

احمد توحید

---

[۱] موزهٔ همایون مسکوکات قدیمهٔ اسلامیه قتالوغی قسم رابع صحیفه ٤٢٨،٤٢٧
[۲] « « « « « « « « « ٤٣٦ـ٤٣
[۳] « « « « « « « « « ٤٣٩ـ٤٢٧

احمد ثالث دورینه دائر

مادام مونته کونك مکتوبلری

(کچن نسخه‌دن مابعد)

راهب *** یه . ادرنه ، ۱۷ مایس ۱۷۱۷

ادرنه‌دن مفارقت ایتمك اوزره‌یم . مفارقتمدن اول بوراده اك زیاده جلب مراق کوردیکم شیئی سزه بیلدیرمك ایسته‌رم . بوشهرك وقتیله (اوره‌سته‌زی) ویا (اوره‌ست) دنیلن شهر اولوب اولمادیغنی تعیین ایچون سزه هیچ برایضاحده بوله‌میه‌جغم؛ بونی سزبندن ای بیلیرسکز؛ بوکون، ایمپراطور آدریه‌نك نامنی طاشیور. بوراسی، عثمانلی پادشاهلرینك اوروپاده پایتخت اتخاذ ایتدکلری ایلك شهردر ؛ صوك زمانلرده، بوراده برچوق پادشاهلر اوطورردی . محمد رابع ایله شمدیکی پادشاهك قارداشی مصطفی، بوشهری چوق سورلردی؛ اودرجه‌ده‌که، بتون بوراده اقامت ایتمك ایچون استانبولی ترك ایتدیلر . یکیچریلرك بوکا اوقدر جانلری صیقیلدی‌که ، ایکیسنی‌ده خلع ایتدیلر : مع مافیه شمدیکی پادشاه بورادن حظ ایدییورکبی . شهرك موقعی کوزل ، اراضیسی مکمل ؛ فقط هواسی پك بوزوق . تأمیناً دییورلرکه شهرك محیطی سکز میل ایمش ؛ بوکا، شبهه‌سز ، باغچه‌لرده داخل . سرایلر دیکر اولردن آنجق بوبیوکلکلریله آییرد ایدیله‌بیلیور ؛ چونکه تورکلرك معماریسنده هیچ کوستریش یوق. شهرده شمدیلك پك‌چوق نفوس‌وار. فقط بوراده کوردکلرك قسم اعظمی اردو پشندن کلنلر. بکا تأمیناً سویله‌دیلرکه، بونلرده چیقنجه، شهر همان بوم‌بوش قالیورمش . وقتیله (أبر) دنیلن مریج نهرینی هرباز قورودییور لرمش. ادرنه ، بونهر اوزرینه مبنیدر. ظن ایدرم، هوانك صحته مضر اولمسنه بونك پك‌دخلی وار . نهرك شمدی اویله برجریانی وارکه ، پك لطیف.

اوزرنده ایکی کوپرو وار . کندیمی طاتمامق ایچون تورك قیافتیله
چارشی‌یی کیدوب کورمکی مراق ایتدم . فقط شونی‌ده سویلیه‌یم که ،
برسورو یکیچری‌یی کورنجه ، ایچم راحت ایتمه‌دی . بونلر قادینلره
تجاوزه جسارت ایده‌میورلر . آرقه‌مده کویا انکلیز اثوابی وارمش کبی
یکا یرویوردیلر . چارشینك بویی یارم میل . اوزری قبه‌لی ، ایچی غایت
تمیز . اوچ یوز آلتمش دکان وارکه ، لوندره‌ده‌کی یکی بورسه کبی ، صاتیلق اولارق
تشهیر ایدلمش غایت قیمتدار هر نوع امتعه ایله طولو . فقط ادرنه
چارشیسنك قالدیریمی لوندره‌ده‌کندن دها تمیز . دکانلری کویا یکی بویانمش
کبی پارلیور . ایشسز کوجسز آدملر بوراده کزمکله ، قهوه و یاخود
شربت ایچمکه کلیورلر . بزم تیاترولرده اولدیغی کبی ، بوراده‌ده باغیرییورلر .
دقت ایتدم ، زنکین تاجرلرك قسم اعظمی یهودی . بوملتك بوممالکده
اینانیلماز برنفوذی وار . حتی تورکلردن زیاده امتیازاته مالکلر .
بوراده عادتا برجمهوریت تشکیل ایدییورلر ، کندی قانونلریله اداره
اولونیورلر . دولتك بوتون تجارتی اونلرك الندە . چونکه موسویلری
تشکیل ایدنلر بیننده بویوك بر اتحاد وار ؛ تورکلر ایسه غایت عاطل ،
صنایعه آز هوسکار . هرپاشانك موسوی برکتخداسی وار ؛ على العموم
بوتون اسرارینی اوکا تودیع ایدر ، ایشلرینی اونك کیفنه براقیر ، کندی
هیچ برصورتله مداخله ایتمز ، پاشانك بولوندیغی قضاده چارشی‌یی تنظیم
ایدن ، برمعتاد هدیه‌لر آلان ، کیرن وچیقانماللری معاینه ایلەین ،
هپ بویهودیدر . پادشاهك طبیبی ، خزینه‌داری ، ترجمانی ، هپ یهودی .
دائما منافعنه دوشکون اولان بویله برملتك بوندن نه درجه مستفید اولاجقنه
آرتق سز حکم ایدیکز . صوکرا ، یهودیلر تورکیه‌ده کندیلرینه او درجه
احتیاج حاصل ایتدیرمشلرکه ، هرزمان سرایك‌ده حمایه‌سنی تأمین
ایلمشلر . انکلیز ، فرانسز وایتالیان تاجرلر واقعا بونلرك بوتون
دولابلرینی بیلیورلر ؛ فقط ایشلرینی ینه بالمجبوریه اونلره تودیع ایدییورلر .

خلاصه ، تجارته متعلق هرنه وارسه اونلرك اللرندن کچیور . ایچلرندن
الك آز اعتبارسزلری بیله ، کندیلرینه افتقاردن وارسته قالینامیه‌جق درجه‌ده
مهم آدملردن . بوتون ملت ، الك زنکینلرینه اولدیغی کبی ، اونلره‌ده
علاقه‌دار بولونیور . همان هپسی‌ده زنکین . فقط زنکینلکلرینی بللی ایتمه‌مکه
دقت ایدییورلر : اولرنده ایسه پك زیاده دبدبه ، حتی بویوك براحتشام وار .
ایشته ینه چارشینك تعریفندن طیشاری چیقدم . بوچارشی علی پاشا
طرفندن تأسیس ایدلمشدر ؛ اونك آدینی طاشیور . چارشینك یانی
باشنده ، برمیل اوزونلغنده برسوقاق وار . دکانلرله طولو ؛ بوراده هرنوع
نفیس امتعه بولونور . فقط فیئاتلری پك زیاده ؛ چونکه بوراده
هیچ فابریقه یوق . امتعه‌یی یاغموردن محافظه ایچون سوقاغك
اوستی تخته ایله اورتولو . براز اوته‌ده بدستان وار . بوراسی‌ده ستونلر
اوزرینه انشا اولونمش باشقه بر چارشی . بوراده آتلر ایچون هر نوع
قوشوم صاتیلیور . هپسی‌ده صیرمه‌لر وألماسلرله مزین . انسان بوچارشی‌یه
کیررکن کوزلری قاماشیور . بورادن ، آلاتورقه آرابه‌مله یاقینده حدوده
نقل ایدیله‌جك اولان اوتاغه کیتدم . پادشاه دها اول بوتون سرای خلق
ایله چادرلرینی زیارت ایتمش . حقیقت ! بو اوتاق پك خوش بر منظره
ارائه ایدییور . چادرلر طبق بر سرای ظن اولونیور . غایت واسع بر
اراضی‌یی قاپلایور ، هپسی‌ده یشیل بویالی برچوق دائره‌لره تقسیم اولونمش .
پاشالرك رتبه علامتی اولان اوچ طوغ بکلرك چادرلری اوکنه
شایان دقت برصورتده دیکیلمش . چادرلرك هپسنك اوزرنده ،
عائد اولدقلری ذواتك رتبه‌لرینه کوره ایریلی اوفاقلی برچوق یالدیزلی
طوپلر وار . انکلیز قادینلری (هاید پارق) ی زیارت ایچون نه قدر
خواهش کوستریورلرسه ، تورك خانملری‌ده بو اردوکاهی کورمك ایچون
او درجه مسارعت ایدییورلر . پك ایی فرقه واره‌بیلیورکه عسکرده اویله
برسفره باشلایاجق قطعه‌لرده على العموم کورولن ممنونیتدن اثر یوق .

اهالى و بالخاصه اصناف، على العموم حربدن نفرت ايديورلر ؛ خصوصيله بو كون اولديغى كبى، اردونك قوماندانلغنه بالذات پادشاه كيتمكه قرار ويرسه ، او زمان تاجرلرك هر صنفى پادشاهه كندى ثروتى ايله متناسب بر هديه ويرمكه مجبور. شهرك بيوك سوقاقلردن كچه‌جك اولان عسكرلرك يورويشنى كورمك ايچون صباحلين ساعت آلتيده قالقدم ؛ فقط يورويش آنجق سكزده باشلادى . پادشاه‌ده يورويشى سير ايتمك ايچون پنجره‌يه كلدى .

عسكرك اوكنده ، اكر طاقلرى غايت پارلاق بر دوه‌يه بينمش بر خواجه افندى واردى . جلدى پك قيمتدار بر قرآنى ياصدق اوزرينه قويمش ، يوكسك سسله اوقيوردى . بياضلر كيئمش برچوجق كورمه‌سى ده خواجه افنديتك اطرافنده ، آهنك ايله آيتلر اوقيورلردى . كريدن ، الثنده يشيل داللر برى كليور، بغداى اكن بر چفتجى‌يى تقليد ايديوردى . دها صوكرا (سعره‌ز)ك تصوير ايلديكى ، بغداى باشاقلرى ايچنده برچوق حصادجيلر كليوردى . بونلر اللرنده اوراقلر ، بغداى بيچر كبى وضعيت آليورلردى . صوكرا ، اوكوزلرله چكيلن اوفاق برشى كورونيوردى ؛ اوزرنده بر يل دكرمنى ، بغداى اوكوتمكله مشغول چوجقلر واردى . بو آرابه‌نك كريسنده ، ماندەلرله چكيلن بر آرابه دها واردى . بونده برفرون ايله چوجقلر كورولويوردى . برى اتمك يوغوريور ، اوبرى فروندن چيقاريوردى، اره صره اهالى‌يه چوره‌كلر آتيورلردى. دها صوكرا، ايكيشر ايكيشر ديزلمش، تر تميز كينمش ، اتمكجى اصنافى كورولويوردى . بونلرك باشلرنده ، هر جسامتده چوره‌كلر واتمكلر ، هرنوع خمورلر واردى . آرقه‌دن يوزلرينى اونه بولامش ايكى مسخره كليوردى. دها آرقه‌دن اتمكجى اصنافنك ترتيبنده، قويومجيلر ، تحافيه‌جيلر، الخ كبى مملكتك اك زنكين اصناف صنفى، هپ مكمل كينمش اولدقلرى حالده كليورلردى. اورتالرنده

بر طاق ظفر داردى ؛ اورته‌سنده هر اصناف ، بالخاصه كوركجيلر ، خارق العاده بر زينتله كنديلرنى كوستريورلردى . بو بوكجه برشيئك اوزرينه قاقم وتيلكى دريلرى قويمشلردى ؛ بونى اودرجه برصنعتله ياپمشلردى كه، حيوانلر عادتا جانلى ظن ايديلويوردى . اصنافك ارقه‌سندن چالغيجيلر وچنكيلر كليوردى . پادشاه قوماندە ايده‌جك اولسه ، بورادە ، پيشندن كلمكه حاضر يكرمى بيكدن زياده آدم وار. يورويش، خدمتنده اولمك شرفنه نائل اولمايى پادشاهدن تمنى‌يه كلن كوكللولرله ختام بوليوردى. بونلر اودرجه وحشيانه برمنظره تشكيل ايديورلردى كه ، ميدانه چيقار چيقماز پنجره‌دن قاچدم . هيسى ده يارى بللرينه‌قدر چيلاقدى. بعضلرى قولنه ، بعضلرى باشنه براوق صاپلامش ، بوزلرى كوزلرى قانلر ايچنده ايدى . برقسمى بچاقله قولنى دەليور ، قانلرنى ارقداشلرينك اوستنه صچراتيوردى . بو وحشت ، جسارت علامتى تلقى ايدليور . تأميناً سويله‌ديلركه ، ايچلرندن بعضلرى وارمش. سوكيليلرينك پنجره‌لرينه ياقلاشارق ، عشقلرنى اثبات ايچون بر اوقده اونلرك برطرفنه صاپلادرلرمش . سوكيليلرى‌ده بوظرافته قارشى علامت تقدير كوسترمكده قصور ايتمزلرمش . بومنظره‌يى كورمكه كلن قادينلرك هپسى اورتولو . كچيش سكز ساعت سوردى . قاپودان پاشانك طول زوجه‌سنك أوينده بولنديغم حالده پك جانم صيقلدى . قادينجغز بكا پك درلو اكرامده بولوندى ؛ زورله قهوه ، رچل ، شربت ايچيردى .

ايكى كون صوكرا ، سليم اول [١] جامعنى كورمكه كيتدم . بوبنا برسياحك نظر تماشاسنى جلب ايده‌جك درجه‌ده . قيافتم مملكتك موداسنه كوره ايدى ايسه‌ده ، ظن ايدرم ، كيم اولديغمى بيليورلردى . فقط ايچرى‌يه كيرمكلكمه هيچ مشكلات كوسترلمدى. قاپوجى بيله بكا هر طرفنى كزديردى . بوجامعده برعظمت وار . شهرك اورتاسنده ، واك يوكسك

[١] ثانى اولاجق .

بر یرده . برنجی آولونك درت ، ایكنجینك اوچ قاپوسی وار . ایكیسنك ده اطرافی قاپولرله محاط . قاپولرك دیركلری مرمردن ، نی یوفی طرزنده ، قالدیرم بیاض مرمردن . قاپولرك اوزری برچوق قبه‌لر تشكیل ایدییور . هر برینك اوزرنده برر یالدیزلی طوپ كورولیور . ایكی آولونك اورتاسنده بیاض مرمردن ظریف چشمه‌لر وار . جامعك بیوك قاپوسی اوكنده یشیل مرمر ستونلره مستند بركمر وار ، بوكمربش قاپو وجوده كتیرییور . جامعك بناسی خارق العاده جسیم برقبه تشكیل ایدییور . معماریدن چوق آكلامادیغم ایچون تبتلردن بحثه جسارت ایده‌میورم . مع مافیه بكا اولدقجه متناسب كوروندی . بنا پك یوكسك . تأمیناً بیان ایده‌بیلیرم كه ، شمدی‌یه قدر كوردیكم بنالر ایچنده بواك مهابتلی كوروندی . ستونلره مستند ایكی صره غاله‌ری وار . پارماقلقلر مرمردن . جامعك دوشه‌مه‌سی ده مرمر ؛ اوزرینه برایران خالیسی سریلمش . بوراده نه (پیری دیو) ، نه ده بزم كلیسالرده كورولن بیك درلو صره‌لر وار . بوساده‌لك بكا پك علوی كوروندی . همان كافه‌سی ده قرمزی ویا بیاض مرمر . ستونلرك ظرافتی ، قاتولیك وروم‌ەن كلیسالرینی لوحه‌جی دكانلرینه دوندیرن كولونج رسملرله اورتولمه‌مش . دیوارلرده هپ چیچكلر وار . رنكلری او قدر قویوكه ، یكنظرده نه‌دن یاپیلمش اولدقلرینی تعیین ایده‌مدم . یاقلاشنجه كوردم كه ، چینیدن . بو ، پك كوزل بر تأثیر یاپییور . جامعك اورتاسنده پك چوق آل قندیللر وار . اورتالرنده برداره‌سی واركه ، غایت بیوك . بونلرك كافه‌سی یاقیلدیغی زمان كوزل برمنظره حاصل ایدییور . فقط بومنظره‌یی كورمك قادینلره نصیب اولمیور ؛ چونكه كیجه‌لری یاقیلییور . بیوك قندیلك آلتنده تخته برمنبر وار . اوجعالری هپ یالدیزلی . یانی باشنده ده آبدست آلمایه مخصوص برچشمه وار . بیلیورسكزیا ، آبدست تورك‌لرده دینك شرائط اساسیه‌سندن . جامعك بركوشه‌سنده قفسلرله

قاپالی برمحفل وار . ایشته پادشاه دعانی بوراده دیكله‌یور . اوجنده بیوك بركیریتی كورولیور . اوزرنده ، پاصاماقلرله چیقیلیر برمحراب وار . محراب صیرمالی دیبا دوشه‌لی . اوكنده اولدقجه جسیم ایكی قرمزی شمعدان طوریور ؛ هر برنده بر آدم بوینده برربیاض موم كورولیور . جامعك طیشی برقاچ مناره ایله مزین ؛ مناره‌لرك اوزرلری هپ یالدیزلی . امام‌لر اهالی‌یی نمازه بورادن چاغیرییورلر . مناره‌لردن برینه چیقمانی مراق ایتدم ؛ طرز انشالری بكا حیرت آور كوروندی . عینی قاپودن آیری آیری اوچ مردیونه كیریلیور ، بومردیونلر مناره‌نك اوچ شرفه‌سنه چیقیور . فقط بومردیونلر اوصورتله تقسیم ایدلمش كه ، مناره‌نك اطرافی طولاشان اوچ درویش[١] بربرینه تصادف ایتمه‌دن یوقاری‌یه چیقا بیلیورلر . ایشته بو ، ارباب وقوفی حیرته دوشوریور . جامعك ارقه‌سنده برچارشی وار ؛ بورایه اصنافك فقراسی مجاناً یرلشدیریلیور . جامعه كیردیكم زمان ، برچوق درویشلر دعا ایدییورلردی . اثوابلری یكنسق یوك قماشدن ، قوللری آچیق ، باشلرنده یوكسك ، فقط كنارسز شابقه كبی بر یوك كلاه وار . سلطان سلیم جامعی كبی عینی طرز معماریده یاپیلمش دها بعض جامعلر كوردم ؛ فقط هیچ بری عظمتجه اوكا مساوی اولامیور . مع مافیه بونلرده ینه آلمانیا وانكلتره‌ده‌كی كلیسالردن دها محتشم : كچمدیكم مملكتلرده‌كی كلیسالر ایچون برشی دیه‌مم . سرایده نظر دقتی جالب برشی یوق . باغچه‌لری غایت بیوك . آغاجلر وحوضلر پك چوق . ایشته آنجق بونلری سویلیه بیلیرم . چونكه سرایه كیتمه‌دم .

میلورد م... ك مواصلتی وحضوره قبولی اثناسنده یاپیلان مراسمه دائر سزه تفصیلات ویرمك لزومسز ظن ایدرم . بونلر هپ بربرینك عینی . برچوق دفعه یازیلانلری بن ده تكرار ایتمیه‌جكم . پادشاهك اوغلی اون بر یاشنده قدر وار . سفرا قبوللرنده باباسنك یاننده اوطوریور . كنج

---

[١] خواجه دیمك ایستیور .

وكوزل بردانقالی . فقط شیمدیكی پادشاهه درحال خلف اولاجق كبی
كورونمیور. سلطان مصطفانك (ثانی) ایكی اوغلی وار (محمود ، عثمان) .
اك بویوكی یكرمی یاشنده ، اهالینك بونده پك بیوك امیدلری وار .
شیمدیكی پادشاهك ضیاعندن طولایی متأثر اولیه‌جقلر كبی كورونیور .
چونكه خسیس وظالم دییورلر . عرض احترامات ایدرو ...
دها استانبولدن‌ده یازاجغم .

*
* *

راهب *** یه . استانبول ، ۲۹ مایس ۱۷۱۷

غایت خوش بریولجیلق یاپدم . هوا صوك درجه كوزلدی . سنه‌نك
اك كوزل موسمنده بولوندیغمز ایچون چایر خارق‌العاده فرح‌فزا برمنظره
تشكیل ایدییوردی . بوتون چایرلر ، یاباندرلریمزی تزیین ایتدیكمز
چیچكلرله ، معطر اوتلرله طولو ایدی . آرابه‌م ، بونلری ازه‌رك ،
هوایی تعطیر ایدییوردی . پادشاه ، اشیامی ایچون اوستی اورتولو اوتوز
آرابه ، جاریه‌لریمز ایچون‌ده بش تورك آرابه‌سی احسان ایتدی . یوللر ،
اردویه التحاق ایتمك ایچون آغالقلریله برابر آناطولیدن كلن ایری یاری
سپاهیلرله طولو ایدی . بونلر هیچ برزمان چادیرسز یوله چیقمایورلر .
اوده اوطورمایی ترجیح ایتدیكم ایچون بن چادر ارزو ایتمدم . بزه
بورادە ، كچدیكمز قصبه‌لرك اسملرك صایارق جانكزی صیقمایه‌جغم .
یالكز ، پادشاه كچدیكی زمان ، اوطورمامی ایچون (چورلو) ده یاپیلان
قوناقدن ، اوفاق سرایدن بحث ایده‌جكم . سرای قادینلرینه مخصوص
اوطه‌لرك هیئتی زمكی مراق ایتدم . بو اوطه‌لر ، حوضلرله طراوتدار ، صیق
بردمت آغاجك اورتاسنده . بوتون دیوارلرده ، قورچه ایله یازلمش تورکجه
شعرلر كورمك اولدقجه حیرتمی موجب اولدی . بونلری ترجمانمه ایضاح
ایتدردم . برچوقلرنده ، افاده‌نی استادانه بولدم . مع مافیه ، ترجمانمك‌ده حق
وردیكی كبی ، ترجمه‌ده بونلرك لطافتلری غائب اولیور . ایشته برینك عیناً

ترجمه‌سی : « دنیایه كلیور ، اوطوریور ، كیدییورز . فقط كوكلده
اولانشی اورادن هیچ چیقمایور ! » . یولمزه دوام ایدركن ، مرمره ساحلی
بوغچه ، چیچكلی ، لطیف چایرلردن كچدك . مرمره ، اسكی (پروپونتید) .
او كیجه (سیلوری) ده یاتدق . بوراسی وقتیله مشهور برشهر ایمش .
شمدی ، ایی یاپیلمش ، كوزل برلیمان . اوتوز ایكی كمرلی بر كوپروسی
وار . برده اسكی ومشهور بر روم كلیساسی موجود . آرابه‌لرمدن برینی ،
غله برابر یولجیلق ایتمكدن محظوظ اولان بر روم قادینه ویرمشدم .
قادینك نیتی بوكلیساده دعا ایتمكدی ؛ كندیسنه رفاقت ایتدم . بنا ،
فنا یاپیلمش . قاتولیك رومه‌ن كلیسالرنده‌كی تزییناتك عینی بورادەده
موجود ؛ فقط اوقدر قیمتدار دكل . بكا اعزه‌دن برینك جسدینی
كوستردیلر ؛ بر كوموش پاره آتدم . صوكرا ، حضرت مریمك رسمنی
كوستردیلر ، بونك سن لوق طرفندن یاپیلدیغنی ادعا ایدییورلر . رسم ،
بوعزیزك صنعت ترسیمده پك ماهر اولمادیغنی اثبات ایدییور .

مع مافیه ایتالیاده‌كی مریم تصویرلرینك هیچ بری معجزه‌لریله بونلر
قدر مشهور دكلدر . رومده رسم ایچون فنا برذوق وار : بوتون تابلولرنده ،
زمین یالدیزلی . رسملری بوواسطه ایله سوسله‌مك ظننده بولونیورلر .
آرتق بونك یاپاجغی تأثیری دوشونك . رسملرنده نه كولكه ، نه‌ده نسبت
وار . آل اثوابله مراسم اجرا ایدن برپسقپوسلری وار . اوطوردیغم
اوه ، وجودم قدر قوجامان برموم كوندرمك نزاكتنده بولوندی .
بویوك چكمجه (غرانبون) دنیلن برشهرده یاتدق . ایرتسی كون
كوچوك چكمجه (پونی بون) ده قالدق . اوطوردیغمز او ، اولدقجه
خوش . وقتیله درویش تكیه‌سی ایمش . كیرركن ، مرمردن اوطه‌لرله
محاط بویوك برآولو كورولیور ؛ اورته‌ده كوزل برچشمه وار . اوك
نظارتی ، اطرافنی احاطه ایدن باغچه‌لر قدر عمرمده كوزل برشی كورمدم .
بوده اثبات ایدییوركه ، هر مذهبك روحانیلری ، عزلتكاهلرینی كوزل

انتخاب ایتمكی بیلیورلر . شمدی بوراده برخواجه ، چوجقلری اوقوتان برمكتب معلمی اوطوریور . بكا كندی اوطه‌سنی كوسترمه‌سنی رجا ایتدم ؛ بوكسك برسروی كوستر نجه‌شاشیردم ، قالدم . یتاغی بوسروینك اوزرنده ، قاریسنك وایكی چوجغنككیده برآز دها آشاغیده ایمش . هپسی‌ده‌اونكله برابر هركیجه بو آغاجك اوزرنده یاتیورلرمش . بو ، اوقدر خوشمه كیتدی‌كه ، بویووایی دها یاقیندن كورمكی مراق ایتدم . فقط اللی‌باصاماق چیقار چیقماز ، آغاجك تپه‌سنه چیقمق ایچون براوقدر دها چیقمق ، دالدن‌داله كیتمك ایجاب ایده‌جكنی آكلادم . باشم‌دونردیه‌قورقدم ، ایندم.

ایرتسی كون استانبوله كلدك . فقط‌سزه دها استانبولدن بحث‌ایده‌مم . شمدی هنوز زیارتلری قبول ایتمكله مشغولم . بو زیارتلر كوزلریمی اولدقجه تنشیط ایتدی . چونكه بوراده قادینلر علی‌العموم پك كوزل ، هم كافه‌سی‌ده ذوقه‌كوره كیینمه‌یی بیلیورلر . سفارتخانه‌مز پك اوغلنده . (وه‌ستمنستر) لوندره‌نك ناصلكه واروشی ایسه ، بوراسی‌ده استانبولك واروشی . بوتون سفیرلر بوراده ، بربرینه یاقین اوطوریورلر . سفارتخانه‌مزدن ، لیمان ، شهر ، سرای ، آناطولینك اوزاق طاغلری هپ كورونیور ، بو ، دنیانك اك كوزل برمنظره‌سنی تشكیل ایدییور .

برفرانسزمؤلفی «استانبول‌پاریسك‌ایكی‌مثلی بویوك!» دیمش . میلوردم ... ایسه لوندره‌دن بویوك اولمادیغنی ادعا ایدییور . بن ، عكسنی دوشونیورم ؛ فقط‌لوندره‌قدرغلبه‌لك‌ظن‌ایتمم . بوراده‌كی‌مزارلقلر بوتون‌شهردن‌دها‌واسع . توركیه‌ده مزارلق ایچون بوقدر اراضی‌ضایع ایدلسنه تعجب ایدییورم . برقاچ میل وسعتده مزارلقلر كوردم . بونلر وقتیله بویوك برشهردن معدود اولان غایت كوچوك برقصبه‌نك اولولرینی كومك ایچونمش . بویوك شهردن‌ده شیمدی بوحزین اثردن باشقه برشی قالمامش . توركلرده ابده مقامنده اولان برطاشه بیله طوقونمق عادت دكل . بونلرك ایچنده غایت بهالی ، پك كوزل مرمردن یاپیلانلری‌ده وار . علی‌العموم

برانسان ایچون بوكسك برطاش دیكیورلر ، اوجنه‌ده برصاریق یاپیلیور . صاریقلرك بیچملری برآدمك موقعنی وصنعتنی كوستریور . بو ، طبق وقتیله اولونك مزارینه سلاحلرك قونولدیغی زمانكی تأثیری یاپیور . بوندن باشقه ، طاشك اوزرینه یالدیزلی حرفلرله برده كتابه یازیلیور . قادینلرك مزاری زینتسز برستوندن عبارت . فقط كنج برقیزه عائد اولدیغی زمان ، باشنه بركل یاپیلیور .

هرعائله‌نك كندیسنه مخصوص قبری وار . اطرافی پارماقلقلرله چوریلی ، آغاجلردیكیلی . پادشاهلرك وبویوكلرك تربه‌سنده‌دائماقندیل‌وار .

سزه توركلرك دینندن بحث ایدركن ، ایكی خصوصیتلرینی اونوتدم . برنجی برپرده اوقومشدم ؛ فقط بكا پك تحف كورونمشدی ، یالكش ظن ایتمشدم : مكر طوغرو ایمش . برزوج زوجه‌سنی قطعی برصورتده تطلیق ایتدیكی زمان ، یالكز برشرطله تكرار آلابیلیور : اوده باشقه برآدم ، زوجه‌سیله بركیجه كچیرمك شرطیله . كوكلرینك‌طوتوشدیغی برقادیندن الی‌الابد محروم اولمقدنسه بوقانونی ترجیح ایدنلر بولونیور . اوبر خصوصیتده ، غایت خارق‌العاده برمذهب مسئله‌سی : اولمه‌دن اولن هرقادین كناهكار عد ایدیلیور . بو اعتقادده شو فكره مبنی : توركلرك فكرنجه قادین نشو ونما وتناسل ایچوندر . وظیفه‌سنی آنجق چوجق كتیرمكله ، اونلری بویوتمكله ایفا ایدر . جناب حق اوندن یالكز بونی ایستر . قادینلر توركیه‌ده باشقه وظیفه‌لره فعلاً حصر وجودایده‌مزلر ؛ چونكه‌خلق ایله تجارت قادینلره‌ممنوعدر . بز ، قادینلركده برروحی اولدقلرینه مسلمانلر اعتقاد ایتمزلر دیه قانع اولمشمزدر . فقط آلدانیورز . واقعا قادینلرك روحی اركلكلركی قدر علوی برشی اولمادیغنی ، كندیلرینه تخصیص اولونان جنته كیره‌میه‌جكلرینی ، حوریلرك یاننده یاپ‌یالكز قالاجقلرینی ادعاایدیورلر ؛ فقط فضیلتلی قادینلر ایچونده برمحل سعادت بولوندیغنه ، بوراده

اونلرکده ابدی بر سعادته نائل اولاجقلرینه اعتقاد ایدییورلر . برچوق موسوس قادینلر وارکه ، فائده‌سز مخلوقلر کبی ، اولوركن كناهكار كيتمه‌مك ایچون اون‌کرن قوجه‌سز اوطوراميورلر . فقط اوقدر موسوس اولمايان وحريتلرینی سون قادينلر ايسه اولومدن قورقادیجه اوليورلر . دينك بودستوری ، ابدی بربكارت عهدی قدر تزدبارنده مبجل برشی اولمايغی تلقين ايدن احكام دینیه‌دن بسبتون آیری . بوایکی قاعدهٔ مذهبیه‌دن هانکیسنك دها معقول اولدیغی سزك حکمکزه براقیورم . بریونان مداليه‌سی قوللکسيونم وار ؛ كتدكجه چوغالیور . بوراده آنتيقه‌جی اصناف وار . صاتين آلمق ايسته‌ينلره بومدالیه‌لردن صاتمايه دائماً حاضرلر . كنديلرندن بومدالیه‌لری ايسته‌ديكم زمان بكا كوزلرینی ناصل دیكيورلر ، تصور ايده‌مزسکز . ظن ايدرم ، حد ذاتنده كنديلری آنتيقه اولمالرینك آنتيقه مداليه آراميه‌جقلرینی تصور ايدييورلر . قوللکسيونمده ماكدونيا قراللرندن برقادينك ، بالخاصه برسه‌وسك مداليه‌سی وار ، بونلر پك نادر . اوقدر كوزل حك ايدلمش‌كه ، خطوط وجهیه‌سی زمانمزده كوستریيور . سوماكيدن برباش آلده ايتدم ، حقيقی بريونان هيكلتراشيسی . عودتمده كنديلرينه بوهيكلی كوسترەجكم عالملر ، كيم اولديغنی آكلايانجه ممنون اولمايه‌جقلر . بونادر شيلری صاتان آنتيقه‌جيلر هپ روم ، وصوك درجه‌ده جاهل آدملر . يالكز صاتانم ديه باقيورلر . حلبده ، قاهره‌ده ، عربستانده ، فلسطينده شريكلری وار . نه‌بولورلرسه ، حتی اكثريا تجره وقزقان پارچه‌لرینی ، کوندرييورلر . بونلرده قيمتليسنی قيمتسزندن سچيه‌رك ، ممكن اولديغی قدر اوجوزه صاتيورلر . براز معلوماتی وار ظن ايدنلرده ، روم شهرلرنده بولنان مدالیه‌لرده اعزه‌دن برينك رسمنی طانيمقده قصور ايتميورلر . بونلردن بری مداليه‌نك ارقه‌سنده ، آلنده برظفر اولديغی حالده بكا پالاسی كوستردكن ، آلنده صليب ، حضرت مريم اولديغنی تأميناً

سويله‌دی . ينه بو آدم بكا برمدالیه‌اوزرنده سوقراتيسك رسمنی كتيردی . فناتی‌بو كسلتمك ایچون بوكا (سنت‌او كوستەن) ديدی . برموميا ايسته‌دم ؛ ظن ايدرم ، اسوەج قرالنك صاتين آلديغی غايت كوزل برموميانك باشنه كلن قضا بمكنه كلەدن آلیمه واصل اولور . قرال بوموميايه برچوق‌پاره ويرمش . فقط توركلر قرالك برفكری وارده بوكا موفق اولمق ایچون موميايه‌لزوم كورمش ظن ايتمشلر . بناءً عليه بونك ، كيم بيلير ، كيمك جسدی اولدیغنه ذاهب اولمشلر . دولتلرينك بقاسی‌ده بوكا طلسملی ظن ايتمشلر . بو مناسبتله بعض اسکی تفالاری‌ده خاطرلرينه كتيرمشلر . نهايت موميايی يدی قوله‌يه كوتورمشلر . اوكوندن بری بوراده طوريیورمش . موميايی بورادن قورتارمق ایچون نفوذيمی استعماله جسارت ايده‌ميورم . فقط اميد ايدرم‌كه ، بمكی معاينه اولونمادن كچر . شمدی سزه استانبول ایچون باشقه برشی‌سويليه‌مم . عقلمی براز طوپلامايه وقت بولدقدن صوكرا بندن ينه مكتوب آليرسكز ، عرض احترامات ايدر و ....

(مابعدی وار)

احمد رفيق

استقلال عثمانی تاریخ وکونی حقنده تدقیقات

دولت عثمانیه‌نك یوم استقلالی اولان کونده احتفال ملی یاپیله‌رق او کونك اعیاد ملیه‌دن اعتبار وسنهٔ دوریه‌سی تکرار اولنمق لزومی ادراك اولنتجه او یوم محترمك تاریخ حقیقیسی بیلنمك مسئله‌سی تظاهر ایلمشدر. تکمیل عثمانلی مملکتنده طانه‌جق برعید ملینك زمانك حقیقت تاریخیه‌یه استناد المسی و بونکده حکومتجه تصدیق طبیعی بر کیفیت عد ایدلمك ضروریدر. بونی نظر دقته آلان معارف عمومیه نظارت جلیله‌سی مطلوب اولان یوم استقلالك زمان تاریخیسنی وثائق ومستشهداته استناداً تحقیق وتعیین ایتمك خصوصنی تاریخ عثمانی انجمننه حواله ایدرك مبدأ استقلال عثمانی اولان کونك تعیین اولنمسنی فی ۲۸ کانون ثانی سنه ۳۲۹ تاریخلی و نومرولو تذکره ایله انجمن ریاستنه اشعار ایلمشدر.

انجمن بو مسئلهٔ تاریخیه‌نك قارشوسنده هر درلو وسائله مراجعت ایتمك صورتیله صرف مساعی ایلیور. تدقیقات واقعه‌دن بو کونه قدر حصوله کلان نتایجك جمع وتلفیقی خدمت مفتخره‌سی انجمن طرفندن عهدهٔ عاجزانه‌مه حواله اولندیغندن بر وجه آتی ترقیم مسوداته ابتدار اولنور.

شمدی‌یه قدر تدقیق اولنان تاریخلرده موضوع بحث اولان استقلال کیفیته دائر ایضاحاتی حاوی اولدیغی کوریلان فقره‌لر آتیده یازلمشدر:

۱ — (فصل فیما وقع من الحوادث فی السنة التاسعة والتسعین بعد الستمائه)
(ذکر خروج السلطان الناصر من دمشق بعساکره الی لقاء قازان)
(ثم خرج السلطان الجیش من دمشق یوم الاحد السابق عشر من ربیع الاول من هذه السنه)

(کانة الوقعه یوم الاربعا الثامن والعشرین من ربیع الاول من هذه السنة)
عقود الجمان : عینی تاریخی

۲ — (والحاصل دولت ازلیه ظهوره کلوب سنه ۶۹۹ شهورنده آل سلجوق منقرض اولوب سلطان علاء الدین کیقباد بن فرامرز انتقالندن صکره سلطنت روم اختلال بولوب واوج غازیلری جمعیت ایدوب اجماع امت ایله سلطان عثمان خان غازی تخت سلطنته جلوس ایدوب خطبه وسکه نام همایونلریله بلنداولدی.)
جام جم آیین

۳ — (رأس مائهٔ سابعهٔ هجرت مصطفوی وزمان سرایت فتوت ملت نبویه‌ده ممالك اسلامیهٔ رومده لشکر هجومك ایام هجومی که ۶۹۹ سنه‌سی شهورنده واقع اولمشدر. هجرت نبویه‌نك یدی یوز سنه‌سی شهورنده دست واختیار واعتباری بیعت عثمانی‌یه نهاده)
هشت بهشت

۴ — (التمش طقوز ییل عمر سوروب قرق ییله قریب بکلك ایلدی اما سلطان علاء الدین رحمه الله وفاتندن صوکره استقلال اوزرینه بکلك ایلدی.)
سبحة الانبیاء وتحفة الابداء : درویش محمد بن الشیخ رمضان

۵ — (ارطغرول وفات ایدیجك عثمان غازی اتك یرینه اوطوروب سلجوقیلره انقیاد ایدردی اوت اول اوجده‌کی ترکلر بکلری که اوغزك بوندن اول اوجلره تاتار شرندن یاپلشلردی آنده یازلر قشلارلردی روزکار ایله خیلی چوغالشلردی فی الجمله اول اوغز دیدکلری واول ایلك بکلری وکتخدالری جمع اولوب عثمان غازی قاتنه کلوب مشورت ایدوب ایتدك اوکنی وصوکنی طانشدیلر چوق قیل وقالدن صوکره سوزلرینك اختیاری ومحصلی بواولدی کیم عثمان غازی‌یه ایتدیلر سز قایی خان نسلندنسز قایی خان خود جمیع اوغز بکلرینك اوغزدن صکره اغالری وخانلری ایدی وکون خان وصیتی واوغز طره‌سی موجبنجه اوغز نسلندن کیمسه اولیجق خانلق و پادشاهلق قایی صویی وار ایکن اوزکه بوی صوینه دکز وشمدن کیرو سلجوقیلردن بزه مدد چاره یوقدر مملکتك چوغی الرندن کیتدی وتاتار اتلرك اوزرینه غالب اولوب وعم مرحوم سلطان علاء الدیندن بابا کزه وسزلره صفا نظر اولمشدر بواوجلره سزه اجازت ویروب اول بکلمشدر ایله اوله سز خان اولق کرکسز سزلره سلطنته وخانلغه لیاقت واراتفاق دخی بولنسون زیرا سلطنت یا اتفاق ایله یا استحقاق ایله اولور بز سزلره کرکی کبی مطیع ومنقاد اولاوز تاکیم بو طرفلرده دیل خوشلغی ایله غزا ایده‌لم دیدیلر عثمان غازی دخی رحمه الله تعالی سوزلرین قبول ایدوب پس مجموع بکلر وکتخدالر واوغز طائفه‌سی انده جمع اولالر اوردو طوروب اوغز رسمنجه اوج کره بوکونوب باش قودیلر اندن درلو

بالردن وقزلردن کتوروب عثمان غازی‌یه صغراق صوندیلر چون ایچدی چاوشلر اب‌حیاتلر صحتلر عافیتلر وپادشاهلق مبارك اولسون دیو دعالر وثنالر ایتدی .)

لطفی پاشا

٦ — (ا — ٧٠٣ ده وفات ایلدی . سلطان محمود غازانك سلطنتی طقوز ییل اولوب ملوك جنکیزیه‌نك ایوسی ایدی . سلطان عثمان خان بن ارطوغرل غازینك سلطنته جلوسی بونك وفاتندن اوچ ییل اول ایدی .)

(ب — مبدأ شاهان خلافت شعار * حضرت عثمان ولایت مدار

ولادت باسعادتش ٦٥٦ سنه . آمدن سنجاق باو ازطرف سلطان علاءالدین کیقباد ٦٨٨ سنه . جلوس برتخت سلطنت ٦٩٩ سنه . تاریخ منلا ادریسی‌ده جلوسی اول شهور سنه سبعمأه‌ده ایدی دیو مذکوردر . مدت عمرش ٦٩ .....)

مرآت کائنات

٧ — (سنه تسعه وتسعین وستمائه‌ده لشکر غازان رومه مستولی اولوب سلطان علاءالدینی محبوس وایالت رومدن مأیوس ایدوب برمدت امرای موغول حکومت روم ایله مرسوم اولمشلر ایدی اول زمانده رومك اکثر اعیانی ظل حمایت عثمان خانی پناه امن امانی ایدینوب مقام اطاعتده اقامت واتمام شرائط عبودیتده استقامت کوسترديلر اکثر تواریخده ابتدای جلوس عثمانی بوسنه‌دن تعیین اولندیغنك منشأی بودر والا قره‌جه حصارده بوندن اسبق نصب قاضی وخطیب ایدوب اسم ساميلرينه خطبه اوقوتدیغی مشهوردر .)

تاج التواریخ : سعدالدین افندی

٨ — (مولانانشری ، روحی ، اورندی ، توقیعی رمضان زاده ، خواجه سعدالدین ، سید نعمان خاقانی دودمان عثمانینك ٦٩٩ سنه‌سنده مبدأ بولدیغنی اتفاقاً .....)

کنه‌الاخبار : عالی

٩ — (..... وسنه تسع وتسعین وستمائه‌ده لشکر غازان رومه مستولی اولوب سلطان علاءالدین محبوس وسلطنت رومدن مأیوس اولدقده رومك اکثر اعیانی ظل حمایت عثمان خانی پناه امن وامانی ایدندیلر اکثر اهل تواریخ ابتداء جلوس عثمانی بوسنه‌ده تعیین ایتدکلرینك سببی بودرکه قره‌جه حصارده بوندن اسبق نصب قاضی وخطیب ایدوب اسم ساميلرينه خطبه اوقندیغی مشهور وکتب تواریخده مسطوردر . حوالیسی والئ عالی مقداردن خالی قالوب اوغوز بکلرینك کثری عثمان بکك آستان سعادت آشیانه یوز سوردیلر . بنای سرای قابلخانی مؤید ومشید اولدی .

— اعمال سلطنت واحوال مملکت اختلال بولوب امور جمهور انحلال بولیجق عثمان بك جهانبانلق میدانده مطلق العنان اولدی . سلطان عالی شان اولوب عنوانی امیرکن خان اولدی . هجرتك ٦٩٩ نجی یلنده کرسئ امارتدن عرش سلطنته عروج ایلیوب فرش ملکی دوشندی .)

تلخیص تواریخ : حسن بك زاده

١٠ — (فی م زبردست سلجوقیانده اولان ممالك لشکر مورشمار تاتار مسلط اولوب سلطان علاءالدین اول بدآیینلر پنجهٔ استیلاسنده زبون اولمغین برمقتضای رعیت نوازی کریبان عجزه وزیردستانی پنجهٔ قهر بیدادکراندن تخلیص ایچون عثمان غازی صربع نشین سریر سلطنت ورعیت نوازی اولوب طورسون فقیه امام عزیز جامع قره‌جه حصارده اسم سامیلریله مسك الختام خطبهٔ بدیع الطرز سبحانی الصناعه قرائت ایلدی فی سنه تسع وتسعین وستمائه . منلالاری تاریخنده نام نامئ عثمانی رؤس منابرده عام مزبوردن ١١ سنه مقدم مذکور اولدیغی مسطوردر .)

روضة الابرار : قره‌چلبی زاده

١١ — (دیار رومده دولت سلاجقه انقراض بولدقده ترکمان بکلری مغول طائفه‌سنه اطاعتدن استنکاف ایدوب بالجمله غازی حضرتلرینك شمعنه جمع اولدیلر واوغوز خان قاعده‌سی اوزره اوکنده دیز چوکوب غازی دخی هربرینه برر قدح قمز صوندی آلوب اطاعةً نوش ایتدیلر پس بو وجهله ٦٩٩ یاخود ٧٠٠ ده امر بیعت تمام اولدی خطبه اسملرینه اوقونمق برقاچ سنه مقدم اولمش ایدی .)

منجم باشی تاریخی

١٢ — (التیوز سکسان سکز تاریخنده سلطان علاءالدین ثانی طرفندن طبل وعلم وشمشیر وخلعت ومنشور ایالت ایله توقیر اولنمش ایدی التیوز طقسان طقوز تاریخنده قرق اوچ یاشنده بروجه بالااستقلال ایله صربع نشین سریر اجلال اولدی ابتداء دولت عثمانیه بوتاریخدن اعتبار اولنمق مجرد آل سلجوق انقراضنه بنادر یوخسه اون برسنه مقدم قره‌جه حصارده قاضی نصب اولوب نام همایونلرینه خطبه اوقنمشدر .)

حدیقة الملوك

١٣ — (سلطان علاءالدین دخی تاتار النده کرفتار اولمغله اکثر امرای روم ظل حمایت عثمانی‌یه التجاء کنف عنایتده رجا ایتمکین جلوس سعادت مأنوسلری اول سال فرخنده فالدن اعتبار اولنمشدرکه آلتی یوز طقسان طقوز سنه‌سیدر . ایکی سنه مقدم نام ناميلرينه خطبه اوقنمش ایدی . سال مذکورده تعیین ایتدکاری بیعت نامه‌دن عبارتدر .)

فارس دول

١٤ — (٦٩٩ ده خطبه وسکه اوقندی کرچه بوندن اقدم خطبه وسکه

قوت کلوب الیوز سکان سکزده خطبه قرائت ایتدیرمش ایدی لکن کندویه طبل علم اعطا ایدن سلطان علاءالدینه مراعاةً وفاتنه دکین قطع ایتمش ایدی علاءالدین ٦٩٩ ده فوت اولوب نسلی دخی منقرض اولمغله خطبه‌یه مباشرت ایتدی)

مرآة التواریخ : قندقیلی سلیمان افندی بن شمعدانی زاده

١٥ — ا — (... .. استقلال حکومتنه دلیل جلیل اولمق ایچون طبل ونفیر وعلم وشمشیر ایله بر توب مطلا و بر اسب مزین بی‌همتا ارسال ایلدی ایمدی بو تشریفات پادشاهی هجرتك ٦٨٧ سنه‌سی ذی‌القعده‌نك ١٧ نجی کونی ایکندی وقتی واصل اولدقده ....)

خیراه افندی تاریخی : جزؤ ٢ صحیفه ٣٩

ب — (سلطان علاءالدین کیقبادك منشوری .... واصل اولدقده خطوات اجلال ایله استقبال اولنوب اعلان قلندقدن صکره مشارالیه عثمان خانك امر حکومتده استقلال کامله‌سی منشور مذکورك تاریخی اولان ٦٨٨ سنه‌سی شوالك اوائلی‌در .)

خیراه افندی تاریخی : جزؤ ٢ صحیفه ٥٥

توضیح — اولکی تشریفات غیاث‌الدینکدر بو فرمان امارت علاءالدینکدر . روش معامله‌یه نظراً اولکی تشریفات ایله رسماً طانمش اولان عثمان بکك حکومتی بو منشور ایله تأیید اولنمقده‌در .

ت — (سلطان علاءالدین شهنشاه جهان غازان محمود خانك اطاعتندن خروج ایتدیکیچون غازان خان طرفندن عساکر سوق ایدیلوب مشارالیه سلطان علاءالدینی طوتوب حبسه القا ایلدی .... عثمان خانك کوکب اقبالی افق سعادتدن طلوع ایتمکله سلطنت سلجوقیه‌نك بعدازین اعادهٔ اقبال واستقلال ایده‌میه‌جکی ملابسه‌سیله [علاءالدینك خلفی غیاث‌الدین] چند کون مرورنده امرانك اتفاقیله هجرتك ٧٠٠ تاریخنده غیاث‌الدین اعدام .....)

خیراه افندی تاریخی : جزؤ ٢ صحیفه ٥٨

ث — ([سلجوقیه‌انقراضی] بو فترت اثناسنده کیسه‌سز قالوب اورته‌ده بولنانلر دخی مشارالیه عثمان خانه التجا ایدوب طویلاندقلرندن جهانبانلق میداننده مطلق العنان اولوب سلطان عالیشان اولدی .) خیراه افندی تاریخی جزؤ ٢ صحیفه ٥٩

ج — (... بو وقایعك [تأسس حیننده وسلجوقیه‌انقراضی کونلرنده‌کی وقایع] مجموعی هجرتك ٦٠٠ طقسان طقوزی ایله ٧٠٠ ك آره‌سنده واقع اولمشدر . تواریخ سائره‌ده آل عثمانك ظهوری ٦٩٩ سنه‌سنده اولمسی مجرد آل سلجوقك کلیاً انقراضلرینه مبنیدر یوقسه کندولرینه دفعهٔ اولی اوله‌رق (خطهٔ بید) ك تأییدی ٦٨٣ رمضاننك ٧ نجی کونی واخیراً تشریفات شاهی ٦٨٧ سنه‌سی ذی‌القعده‌سنك ١٧ نجی کونی وفرمان دیکر دخی ٦٨٨ شوالی اوائلنده کلمش وعثمان خان نامنه ایلك خطبه ٦٨٨ سنه‌سی رجب شریفك ایکنجی جمعه کونی اوقونمش ایدی .)

خیراه افندی تاریخی جزؤ ٢ ، صحیفه ٦٠

١٦ — (٦٩٩ سنه‌سی تأسیس ایتدیکی دولت عثمانیه تماماً کسب استقلال ایلدیکندن عثمان غازی حضرتلرینك مبدأ سلطنتلری سنهٔ مذکوره جمادی الاولیسنك درنجی کونی اعتبار اولنمقده‌در .)

رسمی سالنامه سنه ١٣٣٠

١٧ — (٦٩٩ انهزام ملك ناصر پادشاه مصر در جنك سلطان مغول وغازان درمیان حمص وسلمه واستیلاء غازان بر بلاد شام وظهور دولت آل عثمان .)

کاتب چلبی - تقویم التواریخ

١٨ — (عثمان غازی بروجه مشروح بر سنجاق والیلکی هیئتی کسب ایلدکدن اون ایکی سنه مرورنده غلبهٔ تدریجیهٔ تاتار دولت سلجوقیه‌یی کاملاً مضمحل وتارمار ایتمش اولمسیله امرای سلجوقیه‌دن کرمیان اوغلی کوتاهیه‌ده وقره‌سی وصاروخان وآیدین ومنتشا وحمید اوغللری نام‌لرینه منسوب اولان یرلرده و اسفندیار ورمضان وذوالقدریه اوغللری قسطمونی و ادنه ومرعش طرفلرنده وقتاً بوقت اعلان استقلال ایلدکلری مثللو عثمان غازی دخی الیوز طقسان طقوز تاریخنده نامنه خطبه قرائت ایتدیره‌رك حوزهٔ حکومتنده واصل مرتبهٔ استقلال واستبداد اولدی .)

نتایج الوقوعات : مصطفی پاشا

بونلرك هیئت مجموعه‌سنك مطالعه‌سندن اکلاشلدیغنه کوره **٦٩٩** سنه‌سی مبدأ استقلال اوله‌رق قبول ایدلمشدر .

وقایع متنوعه‌نك جریانه زمان حدوث اولان عثمانلیلغك دها اولکی سنه‌لرنده استقلال کیفیتنه علامت اوله‌جق بر چوق وقعه‌لر جریان ایتمش ومورخیندن بر قسمی بو وقایعی اساس اتخاذ ایدرك استقلالك **٦٨٨**

و ۶۹۷ سنه‌لرنده وقوعنی یازمشلردر . شو روایت اطرافنده‌ده زمرهٔ ناقلانك برجزؤ قابلی طوپلانمشدر . انجق مورخلردن قسم اعظمی ۶۹۹ تاریخنك مبدأ استقلال اولدیغنده اتفاق ایتمشلردر . [۱] ذکر اولنان سنه مورخینك اکثریت عظیمه‌سنجه سال استقلال اوله‌رق قبول ایدلسنه نظراً تدقیق اوله‌جق مسئله سنه‌نك دکل استقلال کوننك تعیننده قالمشدر .

بو قیودات اره‌سنده بعض تصادف اولنان ایضاحاتدن دخی کیفیت استقلالك بررسم مخصوص ایله اجرا ایدلدیکی اکلاشلمقده ایسه‌ده بو رسمك هانکی کون یاپلمش اولدیغنه دائر تدقیق اولنه‌بیلان آثارده معین برقید بوله‌مامشدر .

قیودات تاریخیه شو یولده اجمال ایدیله‌بیلور : غازی ارطغرل بکك وفاتیله عثمان بکك ریاسته کچمسندن اعتباراً [۶۸۰ هجری] ۶۹۹ سنه‌سنه قدر کچن زمان ظرفنده عثمانلی امارتنك موفق اولدیغی فتوحات بو امارت ارکاننه وبالخاصه رئیسنه برموقع مستثنا ویردیکی حالده عثمانلی خاندانی حقوق نعمت شناسی‌یه حرمتله دولت سلجوقیه‌یی طانیمقدن وازکچمیوب انلرك معیتلرنده یشادقلری وکویا انلرك حسابنه اجرای حکومت ایلدکلری حالده آل سلجوقك حکومتلرینك تمامیٔ انحلالنده و سلطان علاء الدین کیقبادبن فرامرزك انتقالندن صکره [۲] سلطنت روم اختلال بولوب واوج [۳] غازیلری جمعیت ایدوب اجماع امت ایله سلطان عثمان خان تخت سلطنته [٤] جلوس ، کیفیتی واقع اولمش وبوصره‌ده قپز صونمق ، ال اوپمك وامثالی مراسم اجرا ایدلمشدر .

مبدأ استقلال اوله‌جق کون ایشته بو رسمك اجرا ایدلدیکی کون

---

[۱] بو اتفاق روایات اکثرا سلطان سلجوق علاء الدینك ختام حکومتیله مقیددر .

[۲] سلطان علاء الدینك وفاتی دکل الحان اعظم طرفندن عزل وحبس ایدلسی .

[۳] سرحد امراسی دیمکدر .

[٤] (جام جم آیین) نام تاریخدن .

اوله‌جق ایسه‌ده بونك تقویم تاریخیسی تدقیق میسر اولان وثائقده هنوز مصادف نظر اوله‌مدی .

یالکز اورته‌ده بو کونه دائر موجود اولان یکانه قید رسمی سالنامه‌ده مندرج اولان (٤ جمادی الاولی سنه ۶۹۹) تاریخی ایسه‌ده بونك سالنامه‌دن بشقه برده کورلمامسی وبو تاریخی کتابلرنده ذکر ایدن متأخرین مؤرخینك [۱] سالنامه‌دن اقتباس ایتدکلری محقق اولمسی چونکه سالنامه‌لردن اول یازیلان آثارده هنوز بر قیده تصادف ایدلمامسی جهتیله بو تاریخك نصل بر اساس ایله سالنامه‌یه کچدیکی ونره‌دن الشعاب ایلدیکی کیفیتی آراشدیرلمق اقتضا ایلیور .

ایلك سالنامه (۱۲۶۳) تاریخنده نشر ایدلمشدر ذکر اولنان قید تاریخی بو برنجی سالنامه نسخه‌سنده موجود دکلدر . (۱۲۶۸) تاریخنده نشر ایدیلان آلتنجی نسخه سالنامه‌نك تقویم قسمنده ایلك دفعه اوله‌رق مقید بولنمشدر . اندن صکره‌ده زمانمزه‌قدر بالجمله سالنامه‌لره درج اولنمشدر . شوقید تاریخی سالنامه‌یه کچمك ایچون هانکی وثیقه‌یه استناد ایلدیکی بیلندیکی وبوده کسب وثوق ایلدیکی تقدیرده مسئله حل ایدلمش اوله‌جقدر .

بونك ایچون انجمن طرفندن وثائق موجوده و کتب معلومه‌ده بو قیدك وجودی تحری ایلدیکی کبی برطرفدنده مطبوعاته اعلان ویریله‌رك عموم عثمانلیلرك علاقه‌دار اولدقلری بو مسئله‌ده هرکسك معلوماته مراجعت اولنمش ومعلوماتی اولانلرك انجمنه بیلدیرملری رجا ایدلمشدر .

عینی زمانده‌ده روایات ومعلومات اساسیهٔ تاریخیه‌نك یکدیکرینه تعلق واخبارات متنوعه‌نك بو وقعه حقنده‌کی تنویراتی نظر دقته آله‌رق استقصا طریقیله‌ده کشف مقصده موفق اولمق جهتی اهمال ایدلمامکده‌در .

ایشته شو اوچ طریق ایله‌ده مقصده وصول چاره‌لری آرانمشدر .

بو وسائط ثلاثه‌دن معلومات عمومیه‌یه مراجعت ایچون غزته‌ایله وقوع

---

[۱] شمس ملانك اثمار التواریخ ، فریق اکاه پاشانك وقایع تاریخیه نام اثرلری .

بولان مراجعت اوزرینه شمدی‌یه قدر انجمنه یالکز ایکی مکتوب وارد اولمش و برده غزته ایله جواب ویرلمشدر .

ازمیر بانق عثمانی مأمورلرندن (احمد بهاء الدین) امضالی اولان بر مکتوبده

« پدرم مورخ شهیر اولوب تاریخده اوتوز سنه مقدم طبعنه مباشرت ایدیلوب دور سابقده هنوز مطبعه‌ده ایکن احراق ایتدیرلمش و مرحوم پدرمده انجق بر دانه‌سی قالمش اولان تاریخ عثمانیده یوم استقلال عثمانی‌نك ٦٩٩ سنهٔ هجریه‌سی و ٦٨٥ سنهٔ هجریهٔ شمسیه‌سی حزیراننك طقوزنجی کوننه مصادف اولدیغی قید ایدلمشدر و بو اثناده اسکی شهری نك ایله بروسه ایله ازنیق آره‌سنده‌کی یکی شهری مقر حکومت اتخاذ ایدلدیکی علاوه ایتمکده‌در ..... »

دیه ویریلان ایضاحات ایله ینه لاعلی التعیین بر کون ارائه سندن بشقه بر فائده استحصال اولنه‌مامشدر . زیرا بیان اولنان کونك نه کبی بر وثیقه و معلومات ایله تحقیق ایدلدیکی بیلنه‌میور . [١]

ایکنجی مکتوبده دخی کمرکدن قاچیریلیرکن دردست ایدیلن بر اثر تاریخیده بویله بر قید اولدیغی اخبار اولنیور سه‌ده معلوم اولان مذکور کتابده دخی بویله بر معلومات اولمدیغی جهتله هیچ بر فائده استحصال ایدیله‌مامشدر .

غزته ایله ویریلان جوابده دخی ٦٨٠ و ٦٨٨ سنه‌لری وقوعاتی ذکر اولندقدن صکره :

« ٦٩٩ سنه‌سی ٤ جمادی اولنده سلجوقیه دولتنك آخری اولان علاء الدین دولت جنکیزیه پادشاهی اولان (غازان) خانه اسیر دوشمسی اوزرینه سلطان عثمان غازی اشبو تاریخ دبوسنده استقلال و سلطنتی اعلان بیورمشدر . شو حالده سالنامه‌نك کوستردیکی ٤ جمادی اولی تاریخنك اساس

[١] صاحب مکتوبه ایروجه مکتوب تحریر اولنه‌رق بو خصوصه دائر مذکور اثرده دها فضله معلومات و کندیلرنده بشقه وثیقه وار ایسه اشعار و بیانی رجا ایدلمشدر .

مذکور اوزرینه اتخاذ ایدلدیکی تظاهر ایدیور دیمکدر . امضا : بوسه‌یوناغراف نظارتنده علی غالب . »

زمیننده ایضاحات ویرلمشدر .

بو بیانات شایان تدقیقدر . سلطان علاء الدینك غازان خانه اسارتی تاریخی ٤ جمادی اولی اولدیغی بر وثیقه ایله تعیین ایدرسه ـ عثمان غازی دور اول حکومتنده مراعات حقوق ایله سلجوقی حکمدارینه حرمتدن آیرلمدیغی وانك وفاتیله اعلان استقلال ایلدیکی حقنده‌کی کتب تواریخك متفق علیه اولان اخباری قرینه‌سیله مذکور تاریخك مبدأ اتخاذی قبول ایدیله‌بیلور .

فقط علاء الدینك غازانه اسارتی کونی حقنده نره‌ده بر قید تاریخی موجود اولدیغی بیلنه‌مدیکندن بوکا وثیقه‌سز حکم ایتمك طوغری اوله‌من . بو کونك تاریخی کتب معتبره‌دن برنده محرر اولدیغی حالده مسئله دائرهٔ حله کیرمش اولور . آنجق بر وثیقه کوسترلمیدر .

شمدی‌یه قدر تدقیق اولنه‌بیلان تاریخلردن اخذ اولنوب بو قارویه درج اولنان فقره‌لرك هیچ بری بو یوم حقنده بر کونه قید واشارتی محتوی دکلدر .

ماراللہ کر طرق تدقیق و جهله معلومات عمومیه‌دن استفاده و کتب تواریخك تدقیقی صورتیله بر نتیجه الده ایدیله‌مدیکی حالده اوچنجی واسطه اولمق اوزره استقصای وقایع واخبارات جهتنه کیدلمك ضروری اولمقله برابر قطعی بر حکم ایچون وثائق قویه‌نك وجودینه لزوم درکاردر . فی الواقع قرائن ایله استدلال ایدلمك اوزره او سنه‌لر وقایعنك بر برینه ربط و محاکمه‌سی ایله بعض نتایج الده ایدلمکده‌در . فقط یقین حصولی ایچون دها قوتلی وثائق لازمدر .

(عقود الجمان) ك [عینی تاریخی] بو قاروده درج ایدیلان فقراتندن استنتاج طریقیله بروجه آتی مطالعه درمیان اولنه‌بیلور .

٦٩٧ تاریخنده ملك مصر (محمد ناصر بن قلاوون) سوریه‌یه هجوم

ايدن (غازان) خانه حلب جوارنده بر غلبه چالمش ايدى . غازان خان
بو مغلوبيت تأثيرى ايله مأيوساً عودتنده ديار بكره كلنجه بوراده تختندن
مهجور بر حالده بولنان سلجوقى پادشاهى (سلطان علاء الدين كيقباد ثالث
بن فرامرز) غازان خانى پك بيوك حرمت ايله استقباله شتاب ايتديكندن
غازان خان بوقره كون دوستنى توقير ايچون تكرار تخت سلطنته اجلاس
ايدرك قونيه يه كوندرمش ايدى [١] . بو علاء الدين كيقباد ثالث اولكى
سلطنتى اثناسنده مؤسس دولت عثمان بكه طبل وعلم ومنشور امارت
كوندرن [٦٨٨] ذات اولمغله عثمان بك ايچون ولى نعمت مثابه سنده
ايدى . بونك زماننده عثمان بك امارت عثمانيه رياستنده هر درلو قدرت
استقلال كارانه يى حائز ايكن سلطان سلجوقى يه حرمتاً وادباً طور اطاعت
كوسترر وكنديني سلجوقى امراسى كبى عد ايدر ايدى .

وقتاكه ٦٩٩ تاريخنده اولدى غازان خان تكرار سلطان محمد ناصر
بن قلاوون اوزرينه كلدى . بو دفعه ينه تاتارلرك دوچار انهزام اوله جغى
قناعته مبنى زخدبده لرى اولان ملوك متجاوره غازان خان عسكرينه
روى استثقال كوسترمشلردى . قونيه ده سلطان سلجوقى دخى تاتار
پيوندريتندن تخليص حكومت ايچون غازانك مغلوبيتنى تمنى ايدر اولديغى كبى
اولكى وجهله ده اعتبار آثارى كوسترمدى .

فقط امر بر عكس اولوب ٦٩٩ سنه سى ربيع الاولك ٢٨ نجى
چهارشنبه [٢٧ صالى ، ابو الفدا] كونى حمص ايله سلميه ارهسنده [٢]
(مجمع المروج) جوارنده وقوعبولان محاربه ده مصريلر مغلوب وتاتارلر
مظفر اولدقلرندن [٣] هر امید بر هوا اولدى . غالب ومظفر اولان غازان
خان كورديكى استثقالرك مقابله سنى اظهار ايدرك هر طرفه سلّ تأديب

[١] (تذكرۀ اقسرايى) والده كتبخانه سى

[٢] (تقويم التواريخ) خصوصى كتبخانه ده

[٣] (عقود الجمان) كتبخانۀ عمومى

اوردينى صره ده دولت ايلخانيه نك اناطوليه ده كى مداخله سنى تأييد ايدن
قوۀ عسكريه سنك قوماندانى امير (ابوشقا) يه امر اعطاسيله علاء الدينى
دردست واورانه نقل ايله همدانده حبس ايتديردى .

تقريباً بر سنه صكره ده (غياث الدين مسعود بن كيكاووس) ى دفعۀ ثانيه
اوله رق سلجوقيه ممالكنه حكمدار نصب ايلدى .

شو وقايع منابعى ذكر اولنديغى اوزره كتب تواريخده مندرجدر .
وقعۀ حربيه نك ٦٩٩ سنه سى ربيع الاولك ٢٧ كونى حادث اولمسى نظر
دقته النتجه حربك عقبنده (غازان) خانك ثمرات فتوحاتى اقتطاف
ايلمسى ولازم كلن اوامرك توزيعى وبو امرلرك انفاذ ايديله بيلمسى هر حالده
بر آى قدر بر زمانه توقف ايدركه ربيع الاولك ٢٨ ندن اعتباراً اوتوز ،
اوتوز بش كون مرور ايدرسه اوائل جمادى الاولايه تصادف ايدر .
شو حساب واعتبار ايله امير ابوشقانك سلطان علاء الدينى دردست ايتمسى
بو وقعه نك تعلق ايله ٤ جمادى الاولى يه تصادف ايلمسنده بر احتمال تاريخى
واردر .

فقط مع التأسف علاء الدينك يوم اسارتى تاريخى شمدى يه قدر تتبع
ايديلان مأخذلرك هيچ برنده مصادف نظر اوله مامشدر . كرك سلطان
علاء الدينك يوم اسارتى كرك عثمان غازى يه بيعت رسمنك اجراسى كونى
حقنده يكى بر وثيقه نك ظهورينه قدر اورته ده موجود اولان ٤ جمادى الاولى
كوننه مشكوك بر نظرله باقمق وياخود احتمال وتقريب ايچون وقايع تاريخيه
استقصاآتندن حصوله كله جك نتيجه لرله اكتفا ايتمك ضروريدر .

برياندن اله كچه جك تواريخك تدقيقنه دوام اولنمقله برابر ديكر
طرفدنده بو وقايعده علاقه دار اولان معاصر دولتلرك احوال تاريخيه لرينى
تدقيق ايتمك طريقى موجوددر .

بو طريق ايسه سلجوقى وايلخانيه تاريخلرينك بو دوره عائد وقايع
متماسه سنك يكديكرينه مزجى وتحريسيدر .

دولت سلجوقیه تاریخنك صوك زمانلرینی حاكی اولان آثار ایله دولت ایلخانیه تاریخنه عائد اولان وقایعك بودورینی یازان تاریخلر تدقیق اولنمق صورتیله علاءالدینك یوم اسارت ویا وفاتی كبی برقیده دسترس اولنورسه سالنامه‌ده مندرج اولان ٤ جمادی‌الاولی سنه ٦٩٩ تاریخنی عقودالجمان وتقویم‌التواریخ واقسرائی قوللری ایله یوقارودە ذكرایلدیكمز وجه تدقیقدن دها قوتلی اوله‌رق محاكمه‌یه امكان حاصل اولور .

وقایع سائره ایله استقلال‌عثمانی بحثنده دولت سلجوقیه‌نك انقراضنی مبدأ اتخاذ ایدن روایاتك جمع وتلفیق دخی استدلال طریقیله ذكراولنان ٤ جمادی‌الاولی تاریخنك تحقیقنه یاردم ایده‌جكدر . تاریخ عثمانی‌یه عائد تدقیق اولنه‌جق دیكر آثار ایله سلجوقیلره وایلخانیلره عائد اوله‌رق تدقیق ایدیله‌جك آثارك مطالعه ومحاكمه‌سی بومقاله‌یه ذیل اوله‌رق آیروجه یازلمق اوزره ختم كلام اولنور .

افضل الدین

غلطه‌نك عثمانلولره تسلیمی

استانبول قارشوسنده بولنان غلطه وقتیله متین بر سور ایله محاط ایدی . اهالیسی غایتله مختلط اولوب روم وجنوزلردن ماعدا الیوم فرنك اطلاق ایلدیكمز اوروپا ملل مختلفه‌سندن بر چوق كیمسه‌لر بولنوب اكثریسی تجارتله مشغول ایدی . بزانس ایمپراطورلری تواریخ مختلفه‌ده بونلره بر طاقم حقوق وامتیازات دینیه بخش ایتمشلردی . وقتا كه میخائیل پاله‌ئولوغوس جنوزلرك معاونتیله استانبول ایمپراطورلغی قبضهٔ تسخیرینه آلدی؛ غلطه‌نك اداره ومحافظه‌سنی جنوزلره با عهدنامه ترك ایتدی . بوصورتله جنوه جمهوریتی غلطه‌یه هر سنه « پوده‌ستا » ویا « قومیسر » نامیله بر مأمور كوندریور ایدی . كمرك حاصلاتی وسائر رسوم مقننه بونك واسطه‌سیله جنوه جمهوریتی نامنه تحصیل اولنور ایدی . والحاصل پاله‌ئولوغوسلرك دورنده غلطه‌نك تجارت خارجیه‌سی اكثریتله جنوزلرك ید انحصارینه كچمش ایدی . معمافیه غلطه‌نك ادارهٔ بلدیه‌سی سكنهٔ مختلفه‌سی طرفندن نصفی آصلزادكان ونصف دیكری عوامدن منتخب یكرمی درت كشیدن مركب برمجلسه مودوع ایدی . بین‌التجار متحدث اولان منازعات‌دخی مستقیم وكار آزموده آلتی كشیدن عبارت بر هیئت طرفندن فصل ورؤیت اولنور ایدی . بناءً علیه غلطه بر بلدهٔ مختاره عد اولنه‌بیلور ایدی .

مؤرخ دوقاسك افاده‌سنه كوره غلطه‌ده اجرای حكومت ایدن جنوزلر فاتح حضرتلرینك حین جلوسنده كندیسیله عقد میثاق ایلدكلری كبی مشارالیه استانبولی محاصره ایلدیكی زمان دخی خصمی اولان ایمپراطوره معاونت ایتمامك شرطیله جنوزلرك بزانسلولردن اوته‌دنبرو حائز اولدقلری

حقوق و امتیازاتی تصدیق و تأیید ایده‌جکنی تعهد ایتمش ایدی .

حال بومرکزده ایکن استانبول ۱٤٥۳ سنهٔ میلادیه‌سی مایسنک یکرمی طقوزینه مصادف ۲۰ جمادی الاولی سنه ۸٥۷ تاریخنده عثمانلولرک ید استیلاسنه کچمشدر . استانبولک سقوطی غلطه‌ده حیرتله تلقی ایدلدی. زیرا غلطه اهالیسی محاصره‌نک دها زیاده اوزایه‌جغنی امید ایدیورلر ایدی. فتحک بوyله فوق المأمول بر سرعتله وقوعبولمسی و بزانس قاپاقلرینک کاپتله قلعه‌لرینه ورودی غلطه اهالیسنه دهشت صالدی. جنوه قومیسری بولنان آنجه‌لو زاخاریا استانبولک سقوطی حقوقلرینک محو وازاله‌سنی انتاج ایده‌جکی فکرنده بولنه‌رق عثمانلولرک دخولی اثناده حفیدی اولان « ایمبریالیسی » غلطه‌ده بولنان نفرات وقوناق خلقیله شهرک معاونتنه اعزام ایلمش ایسه‌ده اوصره‌ده ایش ایشدن کچمشدی بناءً علیه آتشنلری قانده ویرمیه‌رك بعضیسی مقتول ومجروح وبعضیسی عثمانلولرك النه اسیر دوشمشدر. مذکور قومیسرك حفیدی اولان ایمبریالیس دخی اسرا میاننده بولنمشدر. اشبو موفقیتسزلکلردن طولایی جنوه قومیسری جنوه‌نك حقوق حکمرانیسنی محافظه‌دن قطع امید ایده‌رك وکندوسی کورنمیه‌رك فتحك ایرتسی کونی غلطه‌نك وجوه واعیاننك طوپلانمسنی وفاتح حضرتلرینه قلعه‌نك آناختارینی تسلیم ایلك وکمال خضوع ایله عرض تسلیمیت وتابعیت ایتمك ووعد اولنان حقوق وامتیازاتك دوام وتأییدینی التماس ایلك اوزره برهیئتك اعزامنه قرار ویرلمسنی توصیه ایلمشدر. ومرخصلر درعقب قرار وجهله ایجابنی اجرا ایلدیلر. فاتح حضرتلری غلطه اهالیسنك اشبو مراجعتلرندن خبردار اولدیغی زمان مشغول ایدی، جواب ویرمدی. حالبوکه اوصره‌ده استانبولده جریان ایدن وقوعات وسفن شاهانه‌یه جلب ایدیلان اغتنامات و قورقولردن تیتره‌ین اسرالك حالی غلطه لیماننده بولنان تجار قادیرغه‌لرینك نفراتنه درجهٔ نهایه‌ده القای خوف وهراس ایدیور ایدی. همان اول کیجه عزیمت ایلك اوزره حاضرلنمغه باشلدیلر ؛ جنوه قومیسری غلطه اهالیسی طرفندن

استرحام اولنان عهدنامه‌نك تنظیم وتعاطیسنه قدر لیماننده قالملرینی فوق الحد توصیه ورجا ایلمش ایسه‌ده سفن مذکوره‌نك پاطرونلری یعنی قپودانلری دیکله‌میه‌رك علی العجله مالزمه‌لرینی اکمال وامتعه‌لرینی احمال ایلدکدنصکره صباحه قارشی کیتدیلر. بوعزیمت عاجلانه‌لرندن فاتح حضرتلری وسوسه ایده‌رك ایرتسی کونی غلطه اهالیسندن ایکنجی دفعه اوله‌رق کلان مرخصلره غلطه‌ده مقیم جنوزلردن خیلی کسان مقتول واسیر دوشمش وحتی جنوه قومیسرینك حفیدی دخی اسرا میاننده بولنمش و شو حالدن جنوه‌لیلرك خفیاً استانبول مدافعه‌سنه معاونت ایده‌رك نقض عهد ایلدکلری اکلاشلمش اولمغله آرتق جنوزلرك حقوقنی طانیمیه‌جغنی سویلدی. غلطه اهالیسنك تکلیفاتنه کلنجه؛ معروضاتلرینی قبول بر له بوبابده برعهدنامه تنظیمنی امر واراده ایلدی . بوعهدنامه اول امرده رومی العباره یازیله‌رق وبك اوغلندن حرکت ایدن قولك قوماندانی زغنوس پاشا طرفندن بالوکاله امضالنه‌رق غلطه اهالیسنه تودیع قلندی. فرداسی کونی دخی زغنوس پاشا معیتنده عسکر اولدیغی حالده غلطه قلعه‌سنه کیرمش واهالی طرفندن کمال احترامله استقبال اولنمشدر . بوصورتله اهالینك اندیشه‌لری زائل اولوب حقوق بلده وامتیازات دینیه محافظه ایدلمش ویالکز جنوه جمهوریتنك غلطه اوزرنده اولان حقوق حکمرانیسنه نهایت ویرلمشدر . غلطه قومیسری بولنان آنجه‌لو زاخاریا فی ۲۳ حزیران سنه ۱٤٥۳ تاریخنده جنوه حکومتنه کوندردیکی مکتوبنده فاتح حضرتلرینك غلطه‌یی ایکی دفعه تشریف بیوردقلرینی وقلعه‌لره قره جهتندن دخول آسان اولمق ایچون بعض قله‌لرك ودکز طرفنده « صایب مقدس » نامیله معروف برجك قسماً هدمنه وبعض خندقلرك املاسنه وجنوه‌لیلره عائد مهماتك واسلحهٔ اهالینك طوپلانمسنه امر وفرمان بیوردقلرینی یازیور و حال فرارده بولنان تجارلرك اموالنك تحریر اولنوب اوچ آی ظرفنده عودت ایتمیه‌جك اولورلرسهماللرینك ذات شاهانه‌یه عائد اوله‌جغنی

وبو بابده طرف شاهانه‌دن وجنوه قومیسری طرفندن ساقز آطه‌سنه مأمورین مخصوصه اعزام قلندیغنی بیان ایلیور .

زغنوس پاشانك امضالدیغی عهدنامه‌یی تأییداً برقاچ کون صکره دیوان پادشاهیدن صادر اولان وجوقدنبرو آرانلقده بولنان فرمانك متن ترکیسی الده ایدیلان براسکی مجموعه‌ده بولنمش اولمغله بروجه آتی نقل ایلیورز .

سلطان فاتح محمدخان حضرتلرینك غلطه اهالیسنه ویردیکی عهدنامه‌نك صورتیدر :

بن اولو پادشاه واولو شهنشاه سلطان محمد خان بن سلطان مراد خانم یمین ایدرمکه یری وکوکی برادان پروردکار حقیچون وحضرت رسول علیه‌الصلوة والسلامك پاك منور مطهر روحیچون ویدی مصحف حقیچون ویوز یکرمی درت بیك پیغمبرلر حقیچون وددم روحیچون وبابام روحیچون وبنم باشم ایچون واوغلانجقلرم باشی ایچون وقوشاندیغم قلیج حقیچون شمدیکی حالده غلطه‌نك خلق ومردم زاده‌لری عتبهٔ علیامه دوستلق ایچون ایلچیلری بابیلان فلان وفلان [١] جوابله قلعهٔ مذکوره‌نك مفتاحنی کوندروب بکا قول اولمغه اطاعت وانقیاد کوسترمشلر بن دخی قبول ایلدمکه کندیلرك آیینلری وارکانلری نوجهله جاری اوله کلدیسه ینه اول اسلوب اوزره عادتلرین وارکانلرین یرینه کتوره‌لر بندخی اوزرلرینه عسکرمله واروب قلعه‌لرین یقوب خراب ایتمیم . بیوردمکه کندیلری ومالاری ورزقلری

[١] اشبو صورتده ایلچیلرك اسملری یازلامش ایسه‌ده « بابیل پالاویچینو » و « ماریو دی ترونکی » وترجمان « پالازوئی » نام کمسه‌لر اولدقلری موسیو بولنك « استانبول لاتینلکی » نام کتابنده تصریح ایدلیور . ینه بولنك ویردیکی معلوماته نظراً کرك روی‌العباره وکرك مجدداً سلطان احمد خان اول زماننده صدور ایدن فرمانلرك اصللری موسیو آلفرد تستانك عائله‌سی نزدنده محفوظ ایمش .

وملکلری ومخزنلری وباغلری ودکرمانلری وکمیلری وصندالاری وبالجمله متاعلری وعورتلری واوغلانجقلری وقوللری وجاریه‌لری کندیلرك اللرنده مقرر اوله متعارض اولمیم واوشندرمیم آنلردخی رنجبرلك ایده‌لر غیری مملکتلرم کبی دریادن وقوریدن سفر ایده‌لر کمسنه مانع ومزاحم اولمیه معاف ومسلم اوله‌لر وبندخی اوزرلرینه شرعی خراج وضع ایدهم سال بسال ادا ایده‌لر غیریلر کبی وبندخی بونلرك اوزرلرندن نظر شریفم دریغ بیورمیوب بونلری قوریم غیری مملکتلرم کبی وکلیسالری اللرنده اوله واوقیه‌لر آیینلر نجه اما چاك و ناقوس چالمیه‌لر وکلیسالرین آلوب مسجد ایتمیم بونلر دخی یکی کلیسا یاپمیه‌لر وجنویز بازرکانلری دریادن وقوریدن رنجبرلك ایدوب کله‌لر وکیده‌لر کمرکلری عادت اوزره ویره‌لر آنلره کمسنه تعدی ایتمیه وبیوردمکه اولرینه طوناغجی وقول قونمیه وبیوردمکه یکیچریلکه اوغلان آلمیم وبر کافری رضاسی اولمدن مسلمان ایتمیه‌لر وکندولری آراسنده هرکمی اختیار ایدرلرسه مصلحتلری ایچون کتخدا نصب ایده‌لر وقلعهٔ مذکوره خلقی وبازرکانلری آقریه‌دن معاف ومسلم اوله‌لر شویله بیله‌لر علامت شریفه اعتماد قیله‌لر تحریراً فی اواخر جمادی الاولی سنه ٨٥٧

بمقام قسطنطنیه

اشبو فرمان ١٠٢٢ تاریخنده دخی سلطان احمدخان اولك جلوسی مناسبتیله تجدید ایدلدی. آندنصکره اغلب احتمال بردها تأیید اولنمامشدر وغلطه اهالیسی دیکر بلاد اهالیسنه بکزه‌دلمشدر. معمافیه لاتین عرقندن بولنمق حسبیله شمدی‌یه قدر لاتین جماعتی دینلان فرقه‌یی تشکیل ایدن خلق دینلرینه وآیینلرینه متعلق اولمق اوزره حکومت سنیه طرفندن تأمین ایدیلان برطاقم امتیازاتی محافظه ایلمشلردر .

ی . ا . هوجی

آختمار قاتوغیقوسلغی [۱]

آختماروان کولنك جنوبنده بر کوچوك آطه‌نك اسمیدر. بو آطه‌نك محیطی درت کیلومترودر. آختمار یاننده آردر وغرب جهتنده غدوج ولیم نامیله اوج کوچوك آطه دها واردر. لیم وغدوج آطه‌لرنده ارمنی راهبلری اقامت ایدوب آردر آطه‌سی سکنه‌دن خالیدر. آختمار غایت قورو وسنكستان بر محلدر. بواسمی طاشیان مناستر دخی آثار نادره‌دن صاییلاماز؛ کلیسانك طیش دیوارلرنده قبارتما بعض انجیل عباراتی وتاریخی کتابه‌لر کوریلور.

آختمار قاتوغیقوسلغی الیوم حیزان، شتاق، ووستان وغارجغان قضالری ارمنیلرینه نظارت ایدر. بو مقامه تابع اولارق اللی بش مناستر و اوج یوز ایکی کلیسا واردر. آختمار مناستری میلادك ۹۲۷ (هجری ۳۱۶) سنه‌سنده ارمنیلرك (آردزونی) سلاله‌سنك برنجی قرالی اولان قاکیغ طرفندن مانوئل قالفه‌یه انشا ایتدیرلمشدر.

میلادی ۹۰۰ سنه‌سنده (توئین) شهری دوچار مهاجمه اولمسی اوزرینه اوراده مقیم عمومی قاتوغیقوس اوخانس – که ارمنیلر بیننده «مورخ» عنوانیله مشهوردر – بر مدت بلاد مختلفه‌یی طولاشدقدن صوکره ۹۲۷ ده واسپوراغان ایالتنه التجا ایتمش وبو صورتله قاتوغیقوسلق کرسیسی آختماره نقل اولنمش ایدی. اوخانس قاتوغیقوسی استخلافاً اوج ذات دها آختمارده عموم ارمنی کلیساسی رئیس روحانیسی صفتیله اجرای وظیفه ایتمشلردر. میلادك ۹۴۸ تاریخنده آنانیا قاتوغیقوس بقرادونی سلاله‌سنك اجرای حکومت ایلدیکی (آنی) شهری جهتنه

[۱] قاتوغیقوس، Catholicos رومجه‌دن مقتبس اولوب عمومی بر رئیس روحانی دیمکدر: قاتوغیقوس رتبهٔ روحانیه اعتباریله پطریقدن بیوکدر.

گچمش ایسه‌ده (اردزونی) سلاله‌سی آختمارده‌کی کرسی‌یی خصوصی بر مقام اولمق اوزره محافظه ایتمشدر.

۱۰۶۵ سنه‌سنده قاتوغیقوسلق مقامی کیلیکیایه نقل اولنمشدر. اوراده اك اول بو صفتی احراز ایدن ذات ایکنجی غره‌غوریوس در.

۱۱۱۳ ده کیلیکیاده قاتوغیقوسلغه انتخاب اولنان اوچنجی غره‌غوریوس سناً غایت کنج اولدیغندن آختمارده ایفای وظیفه ایدن یسقپوس داوید مومی‌الیهی طانیمه‌رق قاتوغیقوسلق عنوانی کندیسی آلمشدر.

داوید یسقپوس بو صورتله عمومی کرسی‌یه قارشی احترامسزلق کوسترمسی اوزرینه کیلیکیانك «قره‌طاغ» بلده‌سنده بر «قونسیل» (مجلس روحانی) اجتماع ایتمش وبو مجلسك قراریله داوید افوروز اولنمشدر. مع مافیه کرك مومی‌الیه وکرك اخلافی قاتوغیقوس عنوانی طاشیمغه دوام ایتمشلردر. حتی قره‌قویونلیلردن اولوب ۱۴۳۵ دن ۱۴۶۶ سالنه‌قدر اجرای سلطنت ایدن جهانشاه داویدك اخلافندن زاخاریایه «بتون ارمنستان قاتوغیقوسی» عنوانیله خطاب ایتمشدر.

شوراسی خفی قالمایا که آختمار قاتوغیقوسلغی ۱۱۱۳ (هجری ۵۰۷) تاریخ میلادیسندن اعتبار اولنور ایسه‌ده جزیرهٔ مذکوره قاتوغیقوسلغی بر ایکی دفعه انقطاعه اوغرامشدر. آختمار آحپازینه رقیب چیقمش ایسه‌ده توئین، آرکینا، آنی، طاوبلور، زامناطو، روم قلعه وسیس بلده‌لری قاتوغیقوسلق مقری اولوب مذکور کرسی زیرده‌کی ارقام میلادیه اوزره بلده‌دن بلده‌یه نقل ایدلمش ودیکر قصبه‌لر خراب اولمش ایسه‌ده سیس قاتوغیقوسلغی الآن باقی قالمشدر:

(۱)	توئین	۴۷۸	—	۹۳۱
(۲)	آختمار	۹۳۱	—	۹۶۷
(۳)	آرکینا	۹۶۷	—	۹۹۲
(۴)	آنی	۹۹۲	—	۱۰۵۴

(٥)	طاوپلور	١٠٥٤	—	١٠٦٥
(٦)	زامناطو	١٠٦٥	—	١١٦٦
(٧)	روم قلعه	١١٦٦	—	١٢٩٣
(٨)	سیس	١٢٩٣	—	١٤٤١

بو نقل معامله‌سندن مقصد آجمیازین کلیساسیله ارمنی مذهبنك مؤسسی اولان منور غره غوریوسك Grégoire l'illuminateur امانانیدر. بو امانات مؤسس موما الیهك صاغ الی ایله عصاسندن و قوشاغندن عبارتدر. امانات مذکوره ١٤٤١ سنهٔ میلادیه‌سنده آجمیازینه نقل و ایصال ایدلمش ایسه‌ده آخثمار قاتوغیقوسلغی ابقا قلنمشدر. آجمیازینك عموم مناستلره تفوقی (منور غره غوریوس) ك کرسیسی اولسندن و امانات مذکوره‌یی احتوا ایتمسندندر.

١١٤٢ ، ١٢٥٩ ، ١٢٦٠ ، ١٢٦٨ ، ١٢٧١ ، ١٢٧٣ ، ١٢٧٤ و ١٢٩٣ تاریخلرنده آخثمار قاتوغیقوسلغنه دائر باب عالیجه مخابرات جریان ایتمش و آخثمار قاتوغیقوسلغنه مربوط مؤسسات مذهبیه‌نك تعرضدن مصونیتی تحت تأمینه آلنمشدر.

آخثمار آطه‌سی ٩٤٠ سنهٔ هجریه‌سنده (میلادی ١٥٣٣) قزلباشلردن شرف بکك اعدامی اوزرینه ابراهیم پاشا طرفندن فتح و تسخیر اولنمشدر. فتحی متعاقب کواش قضاسنه ربط اولندی و ١٤٥٠٠ آقچه‌دن عبارت اولان وارداتی نذر آغا نامنده برینه زعامت اوله‌رق ویرلدی؛ بر مدت صوکرا ارجیش قضاسنك یالکز آغاج دره‌سی ایله ویده وانه مربوط کند باش نامنده‌کی قریه‌لرك اغنامیله برلشدیرلشدر [١]. آخثمار قاتوغیقوسلغنه آرذرونی قاتوغیقوسلغی دخی دینیر. بو مرکز روحانی بر قاتوغیقوس و آلتی اعضادن مرکب بر مجلس ایله اداره اولنیور.

موسی کاظم

[١] قیود خاقانیه‌دن مقتبس.

منتشا امارتنه عائد آثار قدیمه

قونیه دولت سلجوقیه‌سنك سقوطندن صوکره تأسس ایدوب آز بر فاصله‌ده داخل اولدیغی حالده یوز یکرمی بش سنه (٦٩٩ — ٨٢٤) حکمران اولان منتشا امارتنك اسامیٔ امراسی، ممالکی، حدودی، مسکوکاتی اعضای محترمه‌دن احمد توحید بك افندی طرفندن مجموعه وقتالوغ ایله وضع انظار مطالعین اولمسی اذهانده بر فکر تحری حاصل ایتدیکنه شبهه یوقدر. چونکه بو جهتلرده تشکل ایدن امارتلردن یاقین زمانه قدر اك آز بحث اولنانی، ینه اك آز تفصیلات ویریلنی منتشا امارتیدر.

قارئه وقسماً لیکیه، که ازمنهٔ متقدمه‌نك تاریخ ایله علاقه‌دار اولان اعصارینك اولدقجه بدایتلرینی اشغال ایدن قطعه اوزرنده‌کی بلاد قدیمه‌نك انقاض و اطلالی آراسنده آثار اسلامیه آرانیلیرسه برنجی اوله‌رق منتشالیلرك یادکار عمرانلری کوریله بیلیر.

مرکز امارت اولان بچینده [١] امیر خامس احمد غازینك دار التدریسندن، تربه‌سندن، میلاسده‌کی جامعندن؛ امیرثانی ابراهیمك مقلهده‌کی جامعندن بوندن اول مختصراً خامه‌ران بحث اولمش ایدم.

اخیراً مشهود عاجزی اولانلرده شونلردر:

١ — امیرثانی اورخانك، عصرینك سیاح فریدی ابن بطوطه‌یه بچینده ائناسنه دوام اولندیغنی سویلدیکی جامع، الیوم قائم، فقط قپو و پنجره‌جه خرابدر. بو جامع لطیف اوفاق بر تعمیرله دها یدی عصر

[١] (بچین) ك بالك کسریله برنوع پانجار مناسنه اولقدن نشئه برمعناسی بولنه‌مدی. (بچین) ه بعض مستشهدانده برجین دینیلور. بو تسمیه قلعه‌سنك قپوسی جهتنده بولنان ایکی برجدن و بچینك برجینك محرفی اولمسی داخل احتمالدر.

روزکاره مقاومت ایده‌بیله‌جك بر رصانتده‌در. قپوسی اوزرنده‌کی قاعده‌دن اولجه وضع اولندیغی استدلال قلنان کتابهٔ تاریخیه نابود اولمشدر . جامع بوکون بر اورمان ایچنده قالمشدر دنیله‌بیلیر .

٢ — بجینده‌کی دارالتدریسك قارشوسنده کارکیر، فقط سقفدن عاری بر رباط بولنیور. حولی قپوسی مرمردر. تاریخ انشاسی آکلاشیله‌مدی . بجینده‌کی اماکن امیریه ، عسکریه ، حماملر خراب وخالیدر .

٣ — میلاسده حاجی الیاسده کوچوجك برجامع که کتابهٔ تاریخیه‌سنده امیر ثانی اورخانك اسمی ذکر اولنیور .

منتشاده تاریخاً اك قدیم کتابه الیوم بودر .

قال النبي عليه السلام . من بنى مسجداً لله بنى الله له بيتاً فى الجنه .
عمر فى عهد دولة الامير الكبير شجاع الدولة والدين ارخانبك
المسجد الجامع صلاح الدين . . . . . [٢] طلباً لمرضات الله تعالى
فى شهر شعبان سنه ثلثين وسبعماة ٧٣٠ .

٤ — میلاسده خواجه بدرالدین مدرسه‌سی درونده کوچوجك مسجدك کتابه‌سی، تاریخی یوقدر .

وان المساجد لله فلا تدعوا مع الله احداً [الآيه] امر بعمارة
هذا المسجد المبارك الامير المعظم .

٥ — لینه‌ده (له‌ینه) امیر سادس . الیاسه نسبت ایدیلن جامعك قربنده‌کی صومنبعنك محافظه دیوارینه نقل ایدلمش اولان صاحب زاویه خواجه مقبل نامنه کتابهٔ تاریخیه :

[٢] بوراده‌کی ایکی کله‌یی اوقویه‌مدم .

بسم الله الرحمن الرحيم
بنا هذه الزاوية المباركة
ابو الخيرات ومعدن الحسنات
خواجه مقبل بنى سنة سبعين وسبعماية

زاویه‌دن اثر بولنه‌مامشدر . الیاس بکه نسبت ایدیلن جامع تك قبه‌لی ، متین ورصیندر . کتابه‌سی تماماً حل اولنه‌مدی .

٦ — چینه قضاسی داخلنده چینه قریه‌سنده جامع . طول وعرضی اون سکزر متره اولوب بوده تك قبه‌لی ومتین ومکملدر . منتشا الیلرك سائر جامعلری کبی مناره‌سزدر . قپوسی اوزرنده کتابهٔ تاریخیه یوقدر ؛ فقط کتابه وضعنه مخصوص محل موجوددر [٣] .

٧ — مغله جوارنده اوله‌ده [اوغله] یکی جامعك کتابه‌سی :

هذا جامع دلکشا صاحبه محمد ابن مصطفى تقبل الله المرام
تاريخ سنه ثمانه وسبعين وسبعماية

جامع فى الحقيقه یکیدر . یکی اولدیغنه نظراً کتابه‌ده کوستریلن تاریخده یاپیلان جامع اولمیوب بوکا آنك خراب اولمسیله یاپیلمش وکتابه‌سی ابقا اولنمش دینه بیلیر .

استطراد

منتشاده خط ، هرنه‌قدر یدی یوز اوائلنده ابتدائی برحالده ایسه‌ده یدی یوز نهایتلرنده سلجوقیه‌دن مأخوذ برنوع خط خیلیجه ترقی ایتمشدر .

[٣] کوی ساکنی بو جامع حقنده شویله بر روایت نقل ایدییور :
کویا جلب ایتدیکی انظار عمومی‌یی قطع ایچون بو جامع مزینك ایجاب زمان تخریبنه لزوم کورلمش؛ فقط تخریبه مأمور ایدیلن ذات ایچریسنده یاقدیغی سمان ایله تزییناتی امحا وکتابه‌سنی آلوب کوتورمکله اکتفا ایتمش .

سکزیوزبدایتلرنده‌ایسه اکثریتله کوزل ثاث وکوفی یازیلره تصادف اولنمقده‌در .

منتشالیلرك نفیس مرمردن کندیلرینه مخصوص برر سمده صندوقه‌لی قبرلر یاپمق ، آنلری نقوش لطیفه ایله تزیین ایتمك ، وجهی ، ظهری خطوط متنوعه ایله کتابه‌لمك عادتلری آنلرله برابر غائب اولمشدر . بیك تاریخندن زمانمزه قدر بولنه‌بیلن قبر طاشلری خط ، حك ، صنعتجه آنلرك پك چوق دوننده‌در . منتشاده بعض قرا ومواقعه ترکجه قدیماً ویرلمش اولان اسملرده جالب دقتدر . بونلر وهلهٔ اولاده اسماء بی‌معنی کبی کورینور . حال بوکه لهجه‌لرمز قارشدیرلدقجه هم تلفظ وتحریرده مطابقت ، هم ده تسمیه‌ده ، معناده اصابت بولنور . سلجوقیلرك استیلاسنی متعاقب ترکستاندن هجرتله کلنلرك موضوعاتندن اولمسی وارد خاطردر .

کوی شرق جهتنه تصادف ایتدیکی ایچون اوله‌جق [کوئنای] موقعنده بیاضلق کورلدیکندن [آپاق] کولکه‌وقرا کلیجق بولندیغندن [قوزلق وقوزیقه] واسع وفرح آور اولدیغندن [کنك ـ کنه‌ك] ایکی طاغ آراسنده اوفاق مزرعه‌یه [قریك] سراب مشاهده ایدیلن محله [یالقین] کوجوجك تپه‌لرك بولندقلری حاله کوره [بوز اویوك ، آغاجلی اویوك] کیاهنك نوعیله [ککره ، یمش] بلوك ، حصه کبی برحال طولاییسیله ، یاخود قریب بولنمق مناسبتیله [اولاش] تسمیه ایتدکلری کبی ، بلاد قدیمه‌دن یاسوس خرابه‌سنده کثرتیجه کر کوردکلرندن [قورین [٤]] کرمه ، یاخود کرموس خرابه‌لرینه [اورن قید ، یاخود قیدمه‌یه [حصار] اسمنی ویرمشلردرکه تسمیه‌ده درجهٔ اصابت ایضاحدن وارسته‌در .

قدیم لاکینا وهارکیل شهرلرینه ایسه تحریف ایله لینه ، واروپل دیمشلردر . بو یولده دها برچوق اسما والفاظ مسموع اولمقده‌در .

میلاس ژاندارمه بلوکی قوماندانی

حافظ قدری

---

[٤] قورین جنتایجه کر

بیبلیوغرافیا

---

١) **L. Bouvat**, Les Barmécides, d'après les historiens arabes et persans, Paris, E. Leroux, 1912.

« عرب وعجم مورخلرینك مضبوطاتنه نظراً برمکیلر » مؤلفی : بووا . ١٤٦ صحیفه .

اصللری ایرانی اولوب برنجی عصر هجرینك نهایتلرینه طوغری شرف اسلام ایله مشرف اولدقدن صکره خلفای امویه‌یه انتساب ایدرك عبدالملك بن مروان وبونك اخلافی زماننده کرك اقتدار وکرك زنکینلکلری سایه‌سنده فوق‌العاده برموقع اخذ ایتمش اولان برامکه عائله‌سنك شان وشرفلری خلفای عباسیه زماننده دها پك زیاده آرتمشدی .

خلفای عباسیه‌نك برنجیسی اولان ابوالعباس عبدالله السفاحك ١٣٢ سنه‌سنده وقوع بولان جلوسنده برامکه‌نك الك مشهوری عداولنان خالدبن برمك مقام وزارتی احراز ایتمشدی . السفاحك برادری وخلفی اولان المنصورك زمان حکومتنده دخی موی الیه وزارتی محافظه ایلدیکی کبی اولادینه الك مهم مناصبه تعیین اولنمشلردی . بونلرك الك بیوکی اولان یحیی بن خالد هارون الرشیدك مربیسی وبعده وزیری اوله‌رق تمام اون یدی سنه استقلال تام ایله اجرای حکومت ایتمشدر . یحیی‌نك فضل وجعفر نامنده‌کی ایکی اوغلی بابالرینی وزارتده استخلاف ایتمشلر وارتق تکمیل مناصب عالیه بوعائله ارکانینه منحصر کبی قالمشدر . انجق هارون الرشیدك بعض سرای ارکانی اراسنده خشنودسزلق وانتریقه‌لر ظهوری نهایت بوعائله‌نك محوینی موجب اولمشدر : هارون الرشید ١٨٦ سنه‌سنده جعفری برچوق اقربا وتعلقاتیله برابر قتل ایتدیرمش ویحیی ایله فضل ده حبسه آتدیره‌رق اشکنجه نتیجه‌سی اوله‌رق اوراده ایکی سنه صکره فوت اولمشلردر . برمکیلرك حد وحسابسز نقود واموالی ده مصادره اولنمشدر . فوق‌العاده اقتدار سیاسی واستعداد اداری‌یه مالك اولان وبونکله برابر کرك ثروت وسخالریله کرك علم وفضلاریله متعارف اولان برامکه‌نك شوصورتله سقوطلری ممالك شرقیه‌ده فنا برتأثیر حاصل ایدرك برچوق قیل وقاله سبیت ویرمش وعرنه قدر حیاتده قالانلرندن بعضلری خلیفه المأمون زماننده بردرجه‌یه قدر ینه اقباله مظهر اولمشلر ایسه‌ده هیچ بروقت اسکی شان وعظمتلرینه واصل اوله‌مامشلردر .

اشته مستشرق موسیو بووانك نشر ایلدیکی اثر مهم بوعائله‌نك تاریخچه‌سیدرکه بز بواثری اهمیتله تلقی ایدرز . زیرا برمکیلرك ساحهٔ تأثیر وسیاستلری بوکون

دولت عثمانیه‌نك اقسامندن اولان ولایات داخلنده بولنمقده اولدیغندن مملکتمزك تاریخ قدیمی واحوال جغرافیه‌سیله مناسبت تامه‌ده‌در .

عرب وایران مورخلرینك برمکیلره دائر ویردکلری معلومات مفصله شمدی‌یه قدر هیچ براوروپالی طرفندن جمع وتدقیق اولنمامش ایدی . موسیو بووا ایسه مضبوطات مذکوره‌یی پك کوزل برصورتده طوپلایه‌رق موضوع بحث اولان اثرك تحریرینه موفق اولمشدر . کتابك متنی طقوز فصل اوزره مرتبدر . برنجی فصلده برامکه‌نك منشائی واسلامه کله‌لری وامویه زماننده‌کی احوالی ، بوندن صکره کلن درت فصلده خالد بن برمك ویحیی بن خالد وفضل بن یحیی وجعفر بن یحیی‌یه دائر معلوماتی حاویدر . آلتنجی ویدنجی فصللرده برامکه‌نك اسباب اضمحلال وسقوطلری وسکزنجی فصلده بوسقوطك نتایجی وطقوزنجی فصلده ایسه برامکه‌یه دائر خلق بیننده متواتر اولان کونا کون حکایات ومناقب مندرجدر . کتابك نهایتنده اوروپانشریاتندن برامکه‌یه دائربحث ایدنلره مخصوص بر ببلیوغرافیا ورده الفبا ترتیبیله مکمل بر فهرست علاوه قلنمشدر .

---

٢) **Salih Munir Pacha**, Louis XVI et le Sultan Sélim III. Extrait de la Revue d'Histoire diplomatique. Paris, 1912.

صالح منیرپاشانك « اون آلتنجی لوئی وسلطان سلیم ثالث » سرلوحه‌سیله یازدیغی ٣٣ صحیفه‌لق مقاله فرانسه‌نك تاریخ سیاسی مجموعهٔ موقوته‌سنده انتشار ایتمشدر . اولجه یعنی ١٩٠٧ سنه‌سنده ینه عین مجموعه‌ده « بونه وال پاشا » نامی تحتنده برمقالهٔ مفیده‌سنی اوقومش ایدك . برمملکتك تاریخنی یازمق ایچون یالکز اومملکتده یازیلان آثاره مراجعت کافی اولمایوب بلکه اومملکتك مناسباتده بولندیغی ممالك اجنبیه‌ده موجود اولان وثائقك تدقیقی دخی لابددر . بوکبی وثائقك اول امرده پارچه پارچه ومونوغراف شکلنده نشرنده‌کی فوائد مستغنی بیاندر . اشته منیرپاشانك مقاله‌سی‌ده‌مهم بروقعه حقنده حقیقی برمونوغراف تشکیل ایدر . مقالهٔ مذکوره فرانسه قرالی اون التنجی لوئی ایله اوزمان ولی عهد سلطنت بولنان سلطان سلیم اراسنده تعاطی اولنان وشمدی‌یه قدربزجه مجهول اولان مخابره‌یی محتوی بولندیغندن تاریخ عثمانی ایله توغل ایدنلر ایچون فوق‌العاده جالب دقت وحائز اهمیتدر .

بو کیزلی مخابره اسبابنی تهیه ایدنلر ١٧٨٦ ده استانبولده فرانسه سفیری بولنان قونت دو بریست ایله سفارتنده کندیسنه خلف اولان قونت دو شوازول - غوفیه وواسطه اولانده صدراعظم دلی حسین پاشا احفادندن صفیه سلطانزاده دیمکله معروف اسحاق بك ایدی . موسی الیه اسحاق بك سفیرك فرانسه خارجیه ناظری قونت دوورژه‌نه یازدیغی برتوصیه نامه ایله پاریسه عزیمت ایتمشدر .

بونامه‌ده اسحاق بکك پاریسده اول امرده برتحصیل مدنی کورمسی لزومی درمیان اولنیور . اسحاق بك ١٧٨٦ ده ولی‌عهد سلطان سلیمك مکتوبلرینی حامل اوله‌رق پاریسه واصل اولیور . کرك بومکتوبلرك اوزمان پاریسده فرانسزجه یاپیلان ترجمه‌سی کرك اون التنجی لوئی‌نك شهزاده‌یه یازدیغی جوابك اصلی مقاله‌ده عیناً مندرجدر .

مخابره‌نك مندرجاتنه نظراً سلطان سلیم ثالث مرحومك مقصدی فرانسه ایله اولجه برمناسبت دوستانه پیدا ایتمك و ایلروده یعنی جالس سلطنت اولدیغی زمان مناسبات مذکوره‌نك تقویه‌سنی تأمین ایدی . قرال لوئی جوابنده اجرای حکومت حقنده بعض نصایح ویرمکله برابر شهزاده‌یه قارشی حسیات دوستانه‌ده بولندیغنی مقابلةً بیان ایلمکده‌در . اسحاق بکك استانبوله عودتی ١٧٨٩ سنه‌سی تشرین ثانیسنده وقوع بولمشدر . منیر پاشانك مقاله‌سنده دها برچوق وثائق مهمه مندرجدر .

---

٣) **W. Bachmann**, Kirchen und Moscheen in Armenien und Kurdistan, Leipzig, 1913.

برلین‌ده آلمان - شرق جمعیت علمیه‌سی نشریاتنك ٢٥ نجی جلدینی تشکیل ایدوب بیوك قطعه‌ده و ٨٠ صحیفه‌لق متنده ٣١ رسم ونهایتنده ٢١ لوحه وبر خریطه‌یی محتوی اولان اثردر .

آلمانلرده برایوعادت واردر . اجرا ایتدکلری سیاحتلره دائر اولان اثرلری پك چابوق نشر ایدرلر وبونلره ممکن مرتبه چوق رسملر قورلر . موسیو باخمانك وجوده کتیردیکی اثر موصلدن طرابزونه قدر یاپدیغی برسیاحتك محصول علمیسیدر .

مؤلف بو سیاحتده قدیم نسطوری وارمنی معابدیله وان کولی اطرافنده‌کی وارضرومده‌کی جوامع شریفه وتربه‌لری تدقیق ایلمشدر . اسکی ارمنی طرز معماریسنك صنایع معماریهٔ سلجوقیه‌یه بردرجه‌یه قدرتأثیرایلدیکی معلوم اولدیغندن بزه بوبابده مقایسه ایچون برچوق عناصر مهمه تهیه ایدلمش اولیور .

اخلاط ده اولو تربه ، ایکی تربه ، کوچك تربه وقمه‌ده اولو جامع ودیکر برجامع ، صکره وانده اولو جامع ، واستانده تربه وارضرومده چفته مناره ، اشته بونلر سیاحك بزه موقعلریله ، پلانلریله وبرچوق رسملریله کوستردیکی وتعریف ایلدیکی مبانیٔ عتیقهٔ اسلامیه‌نك باشلیجه‌لریدر . اخلاط ده تربه‌لرك تاریخ انشالری ٦٧٢ و ٦٧٨ و ٦٨٠ سنه‌لریدر . ینه اوراده اولوجامعك درت بیتلی فارسی کتابه‌سنده ٩٧٢ سنه‌سی وکوچك جامعك ینه فارسی کتابه‌سنده ٩٩٢

و ١٠٠٦ تاریخلری کوریلمکده‌در . و آنك اولو جامعی آثار نفیسه‌دن اولمغله برابر
مع التأسف خراب بر حالده‌در . تاریخ کتابه‌سی اولوب اولمدیغی کوستریلمه‌مشدر .
واستان‌ده‌کی تربه‌نك قپوسنده شو کتابه اوقونیور : « امر بعمارة هذه القبة
الشریفة الملك عز الدین برسم المرحومة حلیمه خاتون فی محرم سنة ست وثلاثین وسبعمایة » .
ارضرومده چفته مناره تسمیه اولنان بنای مقدس تزیینات داخلیه وخارجیه‌سیله
مشهوردر .

سیاحتنامه‌ده بنای مذکورك کتابه‌لرینی ارائه ایدن رسملر یوقدر . موضوع
بحث اولان کتاب نفیس برصورتده طبع وتمثیل ایدلمشدر .

خلیل ادهم

واقعات سلطان جم

مجلس اعیان رئیسی ایکن وفات ایدن سعید پاشا مرحومك کتبخانه‌سنده
موجود نسخه‌دن استنساخ ایدلمشدر

درسعادت

احمد احسان وشرکاسی

مطبعجیلق عثمانلی شرکتی

١٣٣٠

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سنك علاوه‌سیدر

مجموعه‌مزه تفرقه ایتدیکمز « واقعات سلطان جم » رساله‌سی اخیراً وفات ایدن مجلس اعیان رئیسی سعید پاشا مرحومك کتبخانه‌سنده موجود نسخهٔ یکانه اولوب حین حیاتنده لطفاً نشرینه مساعده بیورمشلردی .

اشبو رساله اوفاق قطعه‌ده اولوب اللی بر یاپراق یعنی یوز بر صحیفه‌در . هر صحیفه‌سی اون برر سطردر . وسط برنسخ خطی ایله محرردر .

شهزاده سلطان جمك آوروپاده‌کی سرگذشتی حقنده زمانه قریب یازیلان « هشت بهشت » نام تاریخده ویریلان معلومات قلیل و ناقص وحتی حقیقته غیر موافقدر . ازجمله بو اثرده ادریس بتلیسی شهزاده‌نك وفاتی بیله دار بقایه ارتحالندن برقاچ سنه اول کوسترمشدر .

خواجه سعدالدین افندی « تاج التواریخ » ده شهزادهٔ مغفورك آوروپاده‌کی سرگذشته دائر بك واسع معلومات ویرمشدر . مشارالیهك طمطراقلی اسلوب ایله قلمه آلدیغی بو معلومات صولاق زاده همدمی طرفندن ساده‌لشدیرلمشدر و مورخین اخیره آندن اخذ و اقتباس ایلمشدر . تاج التواریخك او پارچه‌سی دقتله مطالعه اولنورسه مذکور سرگذشته دائر یازلمش بر رساله‌دن تراشیده اولدیغی تظاهر ایدر . مع مافیه اثر مذکورده بویله بر قید واشارته تصادف اولنمیور . بو بابده مستقل بر کتاب اولدیغی خیرالله افندی تاریخنك طقوزنجی جلدنده بیان قلندیغی کبی بر دکل متعدد رساله‌لر یازلدیغی ده بین المورخین متواتر ایدی . فقط نسخ موجوده‌سی نایاب ایدی . متواتر اولان رساله‌لردن بری نشر ایتدیکمز اشبو واقعات سلطان جم اولمق کرکدر . تاج التواریخده مندرج اولان سرگذشتك مأخذی دخی بو کتاب اولدیغی اجرا قلنان مقایسه‌دن آکلاشیلیور .

خزینهٔ خاصه مستشار سابقی خالص افندینك كتبخانه‌لرنده دخی سلطان جمك سرگذشتنه دائر « غربتنامه » نامنده دیگر بر اثر واردر. بو رساله‌نك تدقیقنه لطفاً مساعده بیوردیلر، اجرا قلنان تدقیقاتدن بروجه آتی نتایج مستنبطدر: غربتنامه ایله نشر ایتدیگمز واقعات سلطان جم، واقعاتك یگرمی اوچنجی صحیفه‌سنك طقوزنجی سطرینك نهایتنه قدر بربرینك عینیدر. آرالرنده‌كی فرق واقعاتده حروف هجا قوللانیلوب آنك یرینه حركه استعمال اولنمسی، غربتنامه‌ده ایسه حروف هجا قوللانمسیدر وكلمات وتعبیراتجه بعض تخالفلر اولمسیدر مثلا برنده سلطان جم ودیگرنده یالگز جم كبی فرقلر كوریلیوركه جزئیات قبیلندندر.

مذكور صحیفه‌نك اونجی سطرندن صوكره هر ایكی نسخه بربرندن كلیاً تخالف ایدر. واقعاتده وقوعات شهزادهٔ مغفورك وفاتنه قدر مفصلاً دوام ایلدیگی حالده غربتنامه‌ده شهزاده‌نك پاپا ایله مفصل بر مباحثهٔ دینیه‌سی مندرج وآندن صوكره بقیهٔ حیاتی دخی برایكی صحیفه‌ده مختصراً محرردر. واقعا غربتنامه‌نك ایلك صحیفه‌سنده پاپا ایله بو مباحثه‌نك وقوعی «... سرگذشتلریم پاپا ایله دین بابنده اولن كلماتی مختصر وواضح مسوده ایدم» دیه یازلمشدر.

اوللرنده بربرینك عینی وآخرلرنده یكدیگرینك مخالفی اولان غربتنامه ایله واقعات سلطان جمك مؤلفلری بشقه بشقه كیمسه‌لردر.

واقعات جم غربتنامه‌دن اول قلمه آلنمشدر. نهایتنده‌كی « قد تم كتاب واقعات سلطان جم بعون الله وتوفیقه فی تاریخ سنه عشرین وتسعمائه » جمله ختامیه‌سی كتابك ۹۲۰ سنه‌سنده یازلدیغنی كوستریور، بلكه‌ده الزده‌كی مؤلف نسخه‌سیدر.

كتابك محرری حقنده گرك متن رساله‌ده وگرك سائر آثار سائره‌ده قید ومعلوماته دسترس اولنه‌مامشدر. مع مافیه صورت تحریرندن صاحب اثرك شهزادهٔ مشار الیه آدملرندن بری اولوب آوروپاده‌كی زمان

اغترابنده معیتنده بولندیغی آكلاشیلیور. متن كتابده بیان اولندیغی اوزره شهزاده ردوسدن آوروپایه عزیمتنده معیتنه اوتوز نفر كسه آلمش ایدی. بونلرك برقسمی خدمتكار اولوب دیگر قسمی قپوجی باشی وسائره كبی مأمورینی ایدی. صاحب اثری بونلر آراسنده آرامق ایجاب ایدییور. انرده قپوجی باشی سنان بك وایاس بك وصوفی حسین بك وسائره‌نك اسمی یاد اولندیغی حالده بونلردن یالگز شهزاده‌نك دفتردار وندیمی اولان (حیدر بك) ك اسمی مذكور دگلدر. مومی الیهك داخل معیت اولدیغی حالده اسمی دیگرلری كبی رساله‌ده ذكر ایدلمه‌مسنه وكندیسی ارباب شعر وانشادن اولمسنه ورساله‌نك اوللرنده افاده غایت ساده ایكن صوكلرنده برایكی سطرك پارلاق ومطنطن بر اسلوب ایله محرر بولنمسنه نظراً بو رساله‌نك حیدر بك جانبندن قلمه آلندیغی ظنی حاصل اولیور.

محمد عارف

وكافرلر دخی مملکت اوروب بر بویك مضرته باعث اولورز ویکومنه
بد دعا اولسون دیوب البته برمز واروب بو خبری خداوندکاره بلدرمك
کرك دیو تدبیر ایدوب ایاس بك کیده جك اولدی برارناوود کافریله سویلشوب
ارناوود کافری یونی رومه چقره ین دیو بوینه المش پس ایاس بك سنان بکله
وسایر یارانله وداع ایدوب حصاردن طشره قالدی اخر اول کافرینه اقدام
اتمدوکی اجلدن کیده مدی ینه کلدی امدی بویله یله اولمز البته کتمك
کرك دیو سنان بك کتمکی اختیار ایدوب کافر لباسلرن کیوب صاچن
صقالن تراش ایدوب اللهه توکل ایدب تك بك مرحومك وصیتی یرنه
کلسون اولورسه مده الحکم لله دیوب وصیت نامه یی الوب یوله کرب روانه اولدی
بو طرفدن فرنسه کافرلری طویوب اردنجه اولاقلر صالوب یدی
سکز کوندن صکره اردندن یتوب طوتوب جمیع اسبابنی وبك
مرحومك وصیت نامه سنی آلوب محکم الن باغلیوب ایاغنه فرنکی
بوقاغی اوروب التوب برقلعه ده ایکی آی مقدار حبس اتدیلر اخر الله تعالی
برطریقله خلاص ویرب کلوب رومه چقدی اما بوجانبده سابقا فرنسه
بکی بکك موتی خبری کزلنمکه امکان اولمدوغی سببدن سنان بکله ایاس
بکك وغیری خلقك اختیارلرن اللرنه ویرب د دی که استین کلسون درلك
اده ین استین رومه کتسون استین مغربه کتسون دیو دستور ویرب
ومرحومك اسبابی مشاوره سنده بنم قطعا طمع یوقدر بنم مقصودم انك
حیاتی ایدی ولیکن تمك کرك تقدیر بویله یمش امدی شریعتکز اوزره
واروب کمكلر ایسه اسبابی الك کیدك صاحبنه تسلیم ایدك دیجك خطیب
زاده یله سایر خلقی که مغربه چقوب اندن مصره التوب مرحومك وارثلرنه
تسلیم اتسه لر کرك ایدی اتفاق اول جانبه یول بولمایوب ضروری رومه
چقدیلر تا که حضرت خداوندکار خدمتنه یتشوب مرحومك اسبابن دیوانه
التزکن مرحومك طوطیسی که واردی حیاتده ایکن الله ینصر السلطان جم
دیردی موتندن صکره الله یرحم السلطان جم دیمکه بشلمشدی صدای

حزينله بويله ديدكن ايشدنلر رقت ايدوب اغلشوب دنيانك وعمرك
بی ثباتلغندن عبرت طوتب نصيحت پذير اولديلر امدی بو كتاب
خوش خطاب پرشكايت شيرين حكايت كه واقعات سلطان جم طيب الله
ثراه وجعل الجنة مثواه ديمكله مرسوم در جمع وتدوين اولنماسندن
غرض اولدركه هر كمك كه نظرنه يتشوب خوش مقالته مطالعه ايده مرحومی
خير دعادن ياد ايليه وشونلركه ارباب عقد وكياست واصحاب فكر
وفراستدر بوبخت سرای بی ثباتك احوالنی تفكر ايدوب بو واقعاتدن
عبرت كير نصيحت پذير اولوب بيله لركه بودهر پرقيد بزمنده كيمه
اقداح اقداح جام مرام ميسر اولدی كه اخر الامر ساقیٔ دور بدمهر
پيالهٔ اجلدن زهراب مركی اكا كام وناكام ايچرمدی وبو جهان فانی
بوستاننده قنغی سر وسهی خوش آب باران حياتله سرفراز اولدی كه
عاقبت تندباد مماتله شكسته اولوب خود وزار خاكساره يقلمدی وبو
روزكار ناپايدار حجله سنه قنغی عروس غرا كلدی كه دامنی داماد صفا
الندن رقيب عزا الوب عرسی ماتمه مبدل اولمدی وبو زمانهٔ پربهانه ده
قنغی مه روی دلبر رعنا وزهره جبين جوان بی همتا ظهور ايتدی كه قد موزون
بالاسنه سرو سرافراز باغ جهان رشك ايلدكن ناكاه باغبان خاين دنيای دنی بی
امان الندن زخم خور اولوب دوتا اولمدی وزلف معطراسی حاصل عمر مبتلالر
اكن آينه دار دهر مقراض قيدله كسوب خاكه صالمدی وچشم مستی خنجر
مژكانله جنك جوی رزم عاشقان ايكن اخر كحال قانميل جفا چكوب نابينا ايلمدی
وبدن رنك سمنی ديبا وحريردن رنجيده اولوركن كفن كرباس درشتی
لباس ايدوب حجرهٔ قبری خواه ناخواه اختيار ايدب منزل اتمدی وقنغی
سليمانك تختی هوا دوشنه كوتردی كه عاقبت زير وزبر ايدب يله ويرمدی
وقنجه اسكندرك مفاتيح اقاليم اياغنه كلدی كه آخر كار بو كار كاهدن
تهی دست يوتلدی وقنغی جمه جام جهان نما ميسر اولدی كه آينهٔ
زندكانيسی پرفتور ومكدر اولمدی تمام كلام اولدركه بو عالم پرعنای شور

وشرده هيچ اهل دانش روشن دل بر روز شادی كورمدی كه كيننده
هزار شب غم اوليه پس چون احوال جهان بو منوال اوزرنه جاری
ومقرر اولديسه لابد كركدركه ارباب عقل اولن كل من عليها فان
ويبقی وجه ربك ذو الجلال والاكرام الحانی ورد زبان جان ايدنوب بو كهنه
خرابهٔ بی بنيادك ديوارنه استناد ايتميوب و بو خرابه زار ناپايداره اعتماد
ايدب عمر كرانمايه بی بهای بوالهوسلكله ناچيز نسنه لره صرف ايليه عمردن
فرصت واجلدن مهلت اولدقجه عبادت حقله مأنوس اولوب اول ملك
باقی يه طالب وراغب اوله ودايم دست نيازی قاضی الحاجات بی نيازه قالدروب
عجز وافتقارله استدعا اولنوركه اول مرحوم ومغفور ساكن جنات ومقيم
غرفات اولدقجه پادشاه جهانی كه سبب آسايش جهانياندر تا الی انقراض
الايام باقی وپاينده ايليوب ذات شريف ملك خصالی حوادث روزكار
پرفتوردن دايم مصون ومحفوظ ايدوب ورد اقبالنی خار رقيب بادخزاندن
وسرو آمالنی برك ريز انقلاب احوالدن آزاده ايليه آمين

قدتم كتاب واقعات سلطان جم بعون الله وتوفيقه

فی تاريخ سنه عشرين وتسعمائه

جم سلطانه دائر فرانسزجه آثار :

جم سلطان مسئله‌سنه دائر اوروپا لسانلرنده نشر اولونان تأليفاتك مقداری توركجه‌ده كيلره غالبدر . شهزاده‌نك وقايع تاريخيه‌سی مختلف ادواره كوره يازلمشدر . آناطوليده كچيرديكی مناقبه دائر الك مهم وثيقه‌لر :

Guillaume Caoursin,
Vicentin Angiolello,
Malipiera,

كبی معاصری بولونان مؤرخلرك اثرلريدر . ردوس‌ده‌كی اقامتی تدقيق ايچون بو اثرلردن وبالخاصه سن‌ژان شواليه‌لرينك خزينهٔ اوراقندن پاعولی‌نك نشر ايله‌ديكی وثيقه‌لردن استفاده اولونابيلير .

جم سلطانك فرانسه‌ده‌كی اقامته دائر يك مهم ، فقط اكثری رومان طرزنده بر چوق اثرلر يازلمشدر . باشليجه‌لری بروجه آتيدر :

Borio, Istoria della Sacra Religione et Illustrissima Milita di san Giovanni Gierosalimitano (1594).
Bouhours, Histoire de Pierre d'Aubusson (1676).
Vertot, Histoire des Chevaliers de Saint Jean de Jérusalem (1726).
Vertot, Dissertation sur Zizim.
Paoli, Discorso Sopra Zizim. (1737).

بو اثرلردن ماعدا فرانسه كتابخانهٔ عموميسنده ١٦١٤١ و ١٦١٦٧ نومرولی وثائق مجموعه‌سيدر . مع مافيه بو وثيقه‌لرده او درجه مهم معلومات مندرج دكلدر . جم سلطانك صاوواده كچيرديكی حيات غريبانه و وقايع عاشقانه‌يه دائر جدی اثرلرله برابر رومان طرزنده تأليفاتده وجوده كتيرلمشدر . بو طرزده يازيلان اثرلرك الك مهملری :

Guy-Allard, Zizimi prince ottoman, amoureux de Philipine-Hélène de Sassenage (1673)
Rocoles, Vie du Sultan Gemes, frère unique de Bajazet II, Empereur des turcs (1722).

*** La vie et les aventures de Zizim, fils de Mahomed II, Empereur des Turcs (1722).

Adolphe d'Archiac, Zizim et les chevaliers de Rhodes (1828).

Comtesse de Panvère, Castel aux Chênes (1843).

Bougy, Un prétendant turc au XVe siècle (1862).

بو اثرلردن ماعدا ویقتور هوغوده (افسانهٔ اعصار) ده جم سلطانه دائر (Zim-zizimi) سرلوحه‌سیله برمنظومه یازمشدر. فقط بوتون اثرلر شهزاده‌نك مختلف ادوار حیاتیه‌سنه متعلقدر. شرق مسئله‌سنه مهم بر فصل کشاد ایدن بو وقعهٔ تاریخیه‌یه دائر الك اطرافلی اثر:

L. Thuasne, Djem-Sultan (1892).

در. فاتح سلطان محمدك ونديكلی رسام بەللینی ایله مناسباتنه دائر مصور وکزیده براثر تألیف ایدن توآن، ٤٥٠ صحیفه‌یی تجاوز ایدن بو مهم اثرده جم سلطانك بوتون حیاتنی الك موثوق وثائقه، بالخاصه ونديك و پاپا خزینهٔ اوراقنده‌کی وثیقه‌لره نظراً یازمشدر.

توآنك اثری طقوز فصله آیرلمشدر. برنجی فصلده جم سلطانك حیات خصوصیه‌سی، سلطان بایزیدك جلوسی؛ ایکنجی فصلده شهزاده ایله برادری سلطان بایزید آره‌سنده وقوعه کلن محاربه‌لر، اوچنجی فصلده رودوسده کچیردیکی حیات؛ دردنجی فصلده فرانسه‌یه عزیمتی؛ بشنجی فصلده پاپا ایله مناسباتی؛ ماتیاش قوروه‌ن ایله وفرانسه قرالی بیننده جمك تسلیمنه دائر ایدیلان سیاسی مخابرات؛ آلتنجی فصلده فرانسه ایله پاپا بیننده‌کی مذاکرات؛ یدنجی فصلده جمك رومادە کچیردیکی حیات؛ سکزنجی فصلده جمك تسلیمی ایچون پاپا ایله فرانسه بیننده اختلاف؛ طقوزنجی فصلده جمك صوك کونلری تصویر ایدلمشدر. اثرك حین تحریرنده قوللانیلان الا مهم وثیقه‌لر ذیل شکلنده کتابه علاوه ایدلمشدر.

توآنك اثرندن دها مکمل اولمق اوزره جم سلطانك حیاتنه دائر اثر یوقدر. توآن، بالخاصه خواجه تاریخنك سلطان بایزید فصلنده جمه دائر یازدیغی فصلدن اقتباساتده بولونمشدر. مع مافیه جمك فرانسه‌یه کیدرکن هانکی شهرلردن کچدیکنه دائر بو اثرلرك هیچ برنده تفصیلات مکمله یوقدر. بو بابده الك چوق تفصیلات ینه بونشرایتدیکمز اثرده‌در. مع مافیه اونلرده اوقدرجه قاریشیق و محرف برصورتده یازلمشدر که اوقویوب آکلامق امکان خارجنده‌در. بوسببدن متن اثرده موجود اسامی اجنبیه فرانسزجه‌لریله برابر موزهٔ همایون مدیر معاونی ادهم بك طرفندن الفبا ترتیبیله بروجه آتی تنظیم اولنمشدر:

Arles	آرل لبلان
Allemand	آلامان
Avigliana	آویلا
Avignon	آوینو
Ecarlate	اسکرلت
Istres	اشیرت
Tarascon	الآرشقون ، طراسقون
?	الشبره
Alexandre (VI, Borgia)	الك سندری (پاپا)
Lyon	الیون
Naples	اناپلو
Hongrie	انکروس
Orange	اورانجه
Vernante	اورنات (اورنانت)
Auvergne	اورنه
Aigues-Mortes.	اینوصرت
Bourbon	بربوم
Breil (Breglio)	برل
Bourganeuf	برغونو ، برغنو
Velletri	بلتره
Bourg (St Andréol)	بورق
Boislamy (Bucolomik)	بوقیلمیق

بوقیره	Bourbon
بوربون	Beaucaire
باباوسنو ، وسنه	Le Pape Innocent VIII
بارش	Paris
پولی	Naples
پولیه	Naples (Royaume de—ou de Pouille)
پولیه بکی	Roi de Naples
پویات	Le Pouët
پیانکفورت	Blanchefort
پیموندە	Piemont
پیونبین	Piombino
ترس	?
تنده (تنه)	Tende
تولو	Toulon
تیانه	Tuano
جنونه	Chateauneuf (du Pape)
جری	Chambery
جنوز	Gène
جوی دوکه	Civitavecchia
ججلیه	Sicile
دلفنات	Dauphiné
دوشنال	Rochechinard (Rochechinal)
دوقدملان	Duc de Milan
دوقدفراره	Duc de Ferrare
دوقەدی‌سوایه	Duc de Savoie
دلونوده دینوی دنثانه (ولونوده ونیو وبرونثانه)	Villeneuve d'Avigon, Barbantane
دینه (وینه)	Vienne
ردەبویایه	Roi de Bohême
رجلیه (رملیه)	Rumilly
رجادە (رجارە)	Roquemaure
رشلیه	?
رقونیش	Raconigi

روما	Rome
رومانه	Romans
رونه صوبی	Le Rhône
رویانه صوبی	La Loire
ریغه پرتغال	Roi de Portugal
ریغه فرنده	Roi Ferrand (Ferdinand de Naples)
ریغه فرنس ، ریغه فرانسه	Roi de France
دیم	?
زا کته	Ile de Zante
زیله (ویله)	Villefoletto ?.
سالنه	Salines
سان جوان	St-Jean (de Maurienne)
سرغوزه	Syracuse
سنپیروش (قاردینال)	Cardinal St. Pierre-aux-Liens
سنتس تاره	? (peut-être St. Stephano?)
سنجلی	St. Gilles
سنقنتن	St. Quentin (sur l'Isère)
سوایه	Savoie
سوزه	Suse
شنیور ورجلیه	Seigneur Virginio (Orosino)
شورمی	Saorgio
صانثون	?
صاصوناژه	Sassenage
صانته اشپریت	St. Esprit
صانپتیره	St. Pierre
صنجرمان	San Germano
صنجوان اتران	St. Jean de Latran
صویلادنه	Savigliane
غبلبه	Aiguebelle
غرانبله صوبی	L'Isère
غروس طور	Grosse Tour
غیته	Gaëte
فرقنی	Fourgues

Florence ?	فلارتین
?	فلامارن
Felletin	فله‌تن
Coni	قونی (قوتی)
Capoue	قاپوه
Cardinal de la Balue	قردنال بالو
Carignano	قرنان
Chateaunenf (du Rhône)	قستلنو
Cavallarmagno	قوالارمور
Courpière	قورپیار
Clermont (Ferrand)	کارمونت
L'Ile d'Elbe ?	لارابه
Lebaron	لبرو
Le Pont de Sorgue	لپوندسرغو ، پونتوسرغه
Le Pont St. Esprit	لپوند صنت اسپریت
Les Ours ?	لرش (لرس)
Lamotte	لموتو
Bourg. (Borco)	لوژك (بورك)
Limone	لیموده (لیمونه)
Marseille	مارسیله
?	صردیجه
Montelimar	منترمار ، مونتل‌مار
Messire François (Fils du Pape)	مسرفرنجشقه
Monteil (le Vicomte)	منتله
Mantoue	منتوا
Monte San Giovano	منتوصنجوان
Montefortuno	منتو فرتون
?	منقل
Morterolles	مورتول (مورتورل)
Monsieur de Brasse (oncle deCharlesVIII)	موسیدی براسه
Monseigneur de Bourbon	موسنیور دەبوربون
» de Faucon	موسنیور دەفلقون
Montferrand	مونفران (مونتران)
Grand Maître	میغال ماستوری ، مغال مصدری .

Limousin	لمزون (لزون)
Nice	نتسه
Vivier	ودیژ (وویر)
Aversa	ورسه
Valence	ولنجه ، ولانسه
Villafranca (Villefranche)	وله‌فرشه (وله‌فرنقه)
Venise	ونداي
Vallabrègue	ویله‌برکو
Villefranche	ویله فرانسه
Stromboli	یاتزآده
?	یملر

بشنجی سنه
نومرو ۲۶

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعه‌سی

۱ حزیران
۱۳۳۰

حسنکیف ایوبیه حکومتی

حسنکیف[۱] ایوبیه‌سی کوچك بر حکومت ایکن هلاکو، تیمور کبی حضور عالمی اخلال ایدن سیلابه‌لرك کذرکاهنده وقره عثمان بایندری ، اوزون حسن ، شاه اسماعیل صفوی کبی کشور کشایان راحت انسلابك مراکز حکومتلرینك قرب و جوارنده بولنمق حسبیله تیموردن بشقه بونلرك جمله‌سیله محارب بولندیغی وسلسلهٔ حیات حکومت اعتباریله برچوق تحول وتشتتلره معروض اولدیغی حالده ینه اوچیوز سنه‌دن متجاوز تأمین بقای حکومت ایدرك یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك چالدران مظفریتی بالادراك حمایهٔ دولت علیه‌یه التجا ایله کامیاب اولمشدر .

سلاطین معظمهٔ عثمانیه که، نجبای اسلام پادشاهلرینك حکم ایده‌مدکلری ممالك ایچرولرنده اجرای فتوحات و توسیع ممالك ایده‌رك بروسه‌یی ، ادرنه‌یی تختکاه سلطنت اتخاذ ایتمشلردی . اناطولی‌ده موجود اولان طوائف ملوك تأدیب و تنکیله کسب استحقاق ایتدکجه مملکتلرینك استیلاسنه رغبت بیورمدیلر .

سلطان محمد خان ثانی حضرتلری معجزات باقیهٔ محمدیه‌دن اولان بر بشارت کبرانك زمان وقوعنی « بلدهٔ طیبة سنه ۸۵۷ » نص جلیلنك نکتهٔ اشاراتندن کشف و اثبات و « ابوالفتح » عنوان مبجلنی بحق

---

[۱] اسم قدیمی « حصن کیفی » ونسبتی « حصکفی » در . بعض تاریخلرده « حسنکیف » شکلنده مسطور اولقله برابر اوحوالیده بونام ایله مذکور ومشهوردر.

احراز صورتیله فتح بیوردقلری استانبول بلدهٔ طیبه‌سنی تختگاه اجلال اتخاذ بیوردقدن صکره روم‌ایلی فتوحاتی طونه نهرینک اقصای سواحلنه واردرمش اولدیغی حالده اناطولی حدودینی فرات نهرندن ایلری طرفلره ایصال ایچون سوق کتیبهٔ جلادت ایتمکه تمایل بیورمشلر ایدی.

فاتح حضرتلری، شاهباز دولته برآشیانهٔ موافق عد ایتدکلری تختگاه سلطنته روم‌ایلی و اناطولی ممالکنی ایکی جناح متوازن قوتنده بولندیرر و اناطولیدن روم‌ایلینه نقل واسکان اهالی و اعمار ممالک ونشر علوم و معارف کبی روح مملکته تقویت بخش اوله‌جق معنوی غدالرله تأمین پروازمکنت بیوررلردی.

حتی آق قیونلی مشاهیر ملوکندن اوزون حسنک فرات نهرینک بری طرفلرینه واقع اولان تجاوزی وتوقات حوالیسنه قدر دست‌گزندینی تمدید ایتمسی اوزرینه جناب فاتح اعلان حربه مجبور اوله‌رق فرات نهری جوارنده واقع اولان خونریز محاربه‌ده اوزون حسن جگرپاره‌سی زینل میرزایی ضایع ایتدکدن بشقه اردوسیله کندیسی اقبح هزیمته گرفتار ومجبور گریزان وفرار اولمشدی.

او، سایه کبی گریزان اولدقچه بوضیای شمس کبی تعقیب ایده‌بیلیردی. لکن ینه فرات نهرینک اوته طرفلرنده تعقیبدن صرف نظر بیوردی.

فاتح سلطان محمدخان حضرتلرینک بو ملت معظمه‌نک هرفردی ایچون سرمدی برداغ الیم اولان اوو قتسزارتحالندن هنوز یکرمی سنه گچمه‌دن صفحات حکومت دکشدی. جسیم آسیاقطعه‌سی غریب تحولات سیاسیه‌یه اوغرادی.

حسنکیف ایوبیه حکومتی فرات نهرینک اوته طرفنده بولندیغی حسبیله اوزمانه قدر سلطنت سنیهٔ عثمانیه ایله هیچ برمناسبت سیاسیه‌ده بولنمامشدی.

یاوز سلطان سلیم کبی بیوک برپادشاهی چالدران محاربهٔ مشهوره‌سنی اجرایه مجبور ایدن حال شاه اسماعیل صفوینک شیعیت کسوه‌سیله آشکار وآز زمان ظرفنده آسیا قطعه‌سنک الک مهم نقاطنده تفرقه‌ساز امت اولمق صورتیله برحکمران قهار اولمسی قضیه‌سیدر.

شاه اسماعیلک ظهور ایلدیکی ممالکک او زمانکی احوالنه دقت اولنورسه اوزون حسن وسلطان یعقوب کبی اطوار حکومته واقف حکمدارلر انزوا گاه خاموشانه‌لرینه چکلدکاری ویرلرینه کلن گنج وصبی شهزاده‌لر بربرلریله حسن معاشرت ایده‌میه‌رک بابا اوغوله اوغول بابایه قرداش قرداشه قلیچ چکمکده بولندقلری کوریلور.

بر کره‌ده همجوار اولان ممالک عثمانیه‌یه باقیلیرسه سیاست وکیاستیله اوروپایی دتره‌دن فاتح کبی برشهریار حکیم رحمت رحمانه اجابت ایتمش ومهارت ومهابتیله جهانی ترندن اوشادان سلطان سلیم کبی برکرار شهیم هنوز تخت سلطنته آرایش بخش اقبال اولمدقدن بشقه کندی امید استقبالندن بیله ترددلر ایچنده بشامقده بولنمش برزمان اولدیغی مشاهده اولنور. اشته بویله بر زمان فرصتده شاه اسماعیل صفوی غاصب تخت وتاج ایران اولمشدر.

سلطان یعقوبک تاریخ وفاتی اولان ۸۹۶ سنه‌سندن شاه اسماعیلک ظهورینه قدر مرور ایدن یدی سکز سنه‌لک مدتکه شهزادکان وخاندان بایندریه‌نک قانلی محاربه‌لرینک دوام ایلدیکی زمان منحوسدر؛ شو مدت ظرفنده یالکز اوغورلی احمد خانک خروجی کبی بر وقعه شایان قید وتذکاردر. بوذات طولغونجه وجودلی وبرازده قصه بویلی اولدیغندن بعض تاریخلرده «کوده» لقبیله مسطوردر.

مشارالیه اوغورلی احمد خان پدر جهتندن اوزون حسنک، والده جهتندن‌ده ابوالفتح سلطان محمد خان حضرتلرینک حفیدی [۱] وسلطان بایزید ثانی حضرتلرینک‌ده همشیره زاده‌سی ودامادیدر.

---

[۱] تاریخ غفاری‌که مؤلفک بیوک پدری اوزون حسنک قاشیه‌کری ومحرم وهمنشینی ایدی. مشارالیه احمد خانک حفید حضرت فاتح اولدیغنی بوعباره ایله تحریر ایدیبور.

«ابویوسف مکحول بدست اوغورلو محمد کشته‌شد واورا دیکر خصمی»
«نماندوانجام بروم رفت وسلطان محمد اورا اکرامی داشته ودخترش بدوداد»
«وکوده احمد درانجا ازوی متولد شد» تاریخ غفاری

اوغورلی احمد خانک حفید حضرت فاتح اولدیغنه دائر «جامع الدول» ده دخی عیناً شو عباره موجوددر.

«والثانی میرزا اوغورلی محمد وهوکان قدولاه ابوه اصفهان وعراق العجم»

پدرى اوغورلى محمدخان اوزون حسنك ايكنجى مخدومى واصفهان واليسى ايدى. بعضى خصوصدن طولايى والدلرينه رنجيده اوله‌رق ابوالفتح سلطان محمدخان دركاهنه التجا ايتدى . شهزاده حقنده حرمت دلنوازانه اجرا ايده‌رك صهريت شرفنه مظهر ايلدى وتضاعف التفات اوله‌رق سيواس واليلكنه تعيين بيوردى .

محمدخان براز عجول ايدى. ايران امراسندن كان بعض مكتوبلرى عتبهٔ سلطانى‌يه تقديم ايده‌رك پدرى اوزون حسنك ممالكنه يورومك ايچون استيذان ايدر طورردى . حالبوكه استعجاله لزوم يوقدى . شهزاده كنج وتوانا ، اوزون حسن ايسه اختيار وخصوصيله معلول ايدى . اوزون حسن وفات ايدنجه ايرانده موجود اولان التى مخدومنك آره‌لرينه نزاع دوشه‌رك بربرلريله حرب ايده‌جكلرى جهتله تخت سلطنت ايران فاتحك دامادى اوغورلى محمد خانه يا كنديلكندن قاله‌جق يا برمفرزهٔ عسكريه ترفيقيله الده ايديله‌بيله‌جكدى . شاه ايران اوزون حسن كه اولجه يالكز ديار بكر قطعه‌سنك حكمدارى ايكن برمدت برادر وبرادر زاده‌لريله اوغراشوب انلرى مغلوب ومنهزم ايتدكدن صكره حصنكيف ملوك ايوبيه‌سندن ملك عادل ايله محاربه‌لره قيام ايلدى ومشاراليه ملك عادلك پك شجيعانه مقاومتى لوزرينه محاربه تمادى ايلمش ايسه‌ده نهايت ملك عادلى برحيله ايله كندى آدملرينه قتل ايتديره‌رك اوخاندانى موقت برصورتله محروم حكومت ايلدى، اندن كرجستان ممالكنه دوندى . اوحكومتى ده اورته‌دن قالديردى .

بعده عراق وآذربايجان واصفهان وكرمان پادشاهى جهانشاهك وخراسان وماوراءالنهر وغزنه وكابل وسيستان شهريارى ومشهور تيمورلنكك

« فتغير على والده بعد وقعة الروم لاسباب جرت بينهما ففر الى بغداد ثم منها »
« الى الروم والتجاء الى السلطان محمدخان صاحب الروم فى سنة تسع وسبعين وثمان »
« مائه فاكرمه السلطان الله كور وزوجه بابنته فولدت له ولداً ذكراً وهو الذى »
« سمى كوده احمد »

حفيدى سلطان ابوسعيدك قوتلى اردولرينى پريشان وكنديلرينى اسير وقتل ايلمش ايدى .

والحاصل جناب فاتح ايله وقوعبولان محاربه‌دكى مغلوبيتى استثنا ايديليرسه اجرا ايلديكى اوچيوزدن زياده محاربانك هيچ برينده مغلوب اولمامش آزمان ايچنده فرات حدودندن تا هندستانه‌قدر جسيم برحكومت تشكيل ايلمش ايدى .

فاتح كبى برشهريار عاقل وقت مناسبى حلول ايتمينجه شهزاده‌يى اويله برازدرهانك قارشيسنه كوندرمك استه‌ميوردى . كنج شهزاده ايسه صبر ايده‌ميوردى . بركون اوزون حسنك وفاتى خبرى آلماسى اوزرينه صدق وكذبنى تحقيق ايتمكسزين بغتةً ايران حدودينه صاوشدى، حياتده اولان اوزون حسن طرفندن مقابله‌سنه عسكر سوق اولندى . محمدخان نامراد شهيد ايدلدى .

درسعادتده هنوز كوچوك سنده بولنان مخدومى اوغورلى احمد خانك عثمانلى شهزاده‌لريله برلكده حسن تربيه‌سنه اهتمام اولنيوردى، شهزادهٔ مشاراليه پك اى تربيه كورديكندن محاسن اخلاق ومعالئ آداب ايله تمايز ايدرك مرغوب قلوب اولمش وداييلرى بايزيد خان ولى حضرتلرى ده كنديسنى پك زياده سوديكندن كريمه‌سنى تزويج ايله داماد ايتمشدى .

هجرت سنيه‌نك ٩٠٠ سنه‌سنده ارتق شهزاده يكرمى بر ياشنه بالغ اوليوردى . مشاراليهك عمجه زاده‌لرندن ايرانده حكمران اولان رستم شاهك سوء حركاتندن هركسك دلكير اولمسى [١] حسبيله اولا ديار بكر

[١] مزبور رستم ميرزا غايتله زبون وخلعت سلطنت قد اقتدارندن آواره اولغله موجب غفلتى وهرعورتك امور ممالكنه تغلب ايله حكومتى نظام مملكت امورينك اختلاله وكبار وصغارك قلوب وطبيعتلرى كندودن نفرت ايتمكله ملكنك زوالنه باعث اولدى . امرا عاجز قلوب بالاخره ولايت رومده‌كى اوغورلى احمد ميرزايه دعوتنامه‌لر ارسال اولندى .

كنه الاخبار جلد ٤ صحيفه ٣١

اعیان واشرافی وثانیاً سائر بعض خیرخواهان ایران طرفندن سلطان بایزید خان حضرتلری آستانه‌سنه اوغورلی احمد خانك اعزامی استدعاسنی حاوی ضراعتنامه‌لر وشهزاده‌یه‌ده جلب ودعوتی متضمن مکتوبلر کلمکه باشلدی .

فی‌الحقیقه زمان بك مساعد ایدی، شهزاده‌یه مقدارکافی قوتك ترفیقیله کوندرلمسنی خیرخواهان امتك جمله‌سی مناسب کورمکده ایدی .

فقط ظاهرده وزیرقبه‌نشین، حقیقتده صدرکزین دیمك اولان جاندارلی خلیل پاشا زاده ابراهیم پاشانك شهزاده ایله عداوتی اولدیغندن ممانعت ایلیوردی .

سلطان بایزیدخان حضرتلری شهزاده‌یی عساکر مناسبه ایله کوندرمه‌یی ارزو بیوردقجه سلطان جم غائلهٔ عظیمه‌سنك ختام پذیر اولمسی هنوز برسنه اولمدی ، شمدی برده ایران غائله‌سی آچمق مناسبت آلماز . زمینده بعضی دلائل سرد ایدرك سلطان بایزیدخان حضرتلرینی عزمندن نکول ایتدیرردی . ذاتاً جریان وقوعات زمانی‌ده صدراعظم داود پاشانك موقعنك متشتت بولنمسیله برابر آز مدت صکره انفصال ایتمسی ورینه هرسکلی زاده احمد پاشانك کلمسی وبر سنه‌یه وارمه‌دن آنك یرینه‌ده مشارالیه جاندارلی خلیل پاشا زاده ابراهیم پاشانك بالفعل موقع اعلای صدارتی احراز ایتمسی کبی معکوس آوانه تصادف ایلیوردی .

مع مافیه دیاربکر والیلکنده بولنان نور علی بك بن دانا خلیل بك بن محمد بك بن قره عثمان بایندری ایله وسائر آق قیونلی و دیاربکر امرا واعیانی طرفلرندن دعوتنامه‌لر توالی ایتمکده ایدی وحتی منشآت فریدون بکده [١] «جنتمکان سلطان بایزیدخان غازی حضرتلری درکاهنه آق قیونلی بکلری طرفلرندن اغورلی احمدبکك ارسالی استدعاسیله تقدیم اولنمش اولان ضراعتنامه‌نك صورتیدر» سرلوحه‌سیله موجود اولان

[١] منشآت فریدون جلد ١ صحیفه ٣٣٠

ضراعتنامه‌ده عیناً شو سوز شمال عباره مسطوردر :

« احوال این مملکت بغایت مکدراست. ورعیت مضطرب الاحوالست »
« چنانکه شش هزار نفر اهل وعیال مسلمانان دردست کافر کرجی »
« اسیرند وهرکبر هرچه میخواهد میکند و این از جمله بی جا کیست »
« واکنون موقع الطاف بلانهایه آنکه ازعین عدل برعایای این مملکت »
« رحمت نموده . حضرت شهزادهٔ عالیجناب احمد میرزارا همت نموده »
« متوجه این جانب کردانندکه تا آن شهزاده نمی آید این مملکت قرار »
« نمیکیرد چرا این بنده وامراء دیار بکر وغیرهم ازصغار وکبار همه »
« شهزادهٔ مشارالیه‌را بجان خواهانند والله وبالله وتالله که درین سخن »
« یك سرموخلاف نیست ونخواهد بود . چون بشهزادهٔ همت نموده »
« باشند این مملکت را باآن ولایت یکانکی حاصل میشود. بغیر از محبت »
« ووداد اصلا چیزی دیکر صورت نمی بندد واحوال رعیت این دیار »
« مرفه میشود چرا که در ظل ظلیل پادشاه عدل تربیت یافته است »
« اکنون این همه موقوف همت حضرت آلهی است »

یافت زحمت زتوبس رفعتی باشه و شهزادهٔ ماهیتی
کارنه این کنبد کردان کند هرچه کند همت مردان کند

« حق علیم وعلامست که « وکفی بالله شهیدا » بندهٔ درکاه خزانهٔ »
« عامرهٔ شهزادهٔ مشارالیه‌را مبلغ هشتاد هزارتومان وسیصدکمرشمشیرطلا »
« وزرین آوانی واجناس زرینه جهت آن حضرت محافظت نموده ام »
« موقوف اشارت علیهٔ اعلی حضرت خلافتپناهی خداوندکاریست »
« هرنوع که او فرمایند آنچنان بتقدیم خواهم رسانید وهرجا که »
« بشارت دهند برکاب بوسیٔ شهزاده توجه میکنم والامر اعلی »

مکتوبك مندرجاتی ایشیدنلر برترانهٔ لاهوتی قدر نشئه‌یاب انکشاف اولیوردی . شهزاده‌نك همان کوندرلمسی حقنده‌کی محسناتی تعداد ایتمکله

بیتره‌مبورلردی . لکن چاندارلی ابراهیم پاشانك ارائهٔ مشکلات ایتمسی‌ده اونسبتده دوام ایلیوردی .

عجبا حسن تدبیر ایله قریم خانلغنی زیر حکمنه آلان دولت علیه، صرف رویت ایله ایران شاهلغنی ده اوشکله افراغ ایده‌مزمی ایدی [۱] ویاخود وقتیله اورخان غازی نزدنده پرورده اولان قره‌سی حکمداری عجلان بك زاده طورسون بکك قوهٔ جنودیه سوقیله تخت موروثنه اقعاده تشبث نتیجه‌سنده بربیوك روم ایلی فتوحاتی ظهوره کلمش اولمسنه وبو فتوحاتك پیشوالری اوحکومتك آجه بك، غازی اورنوس بك، حاجی ایلبکی، قاضی فاضل کبی بهادر امراسی بولنمسنه نظراً شمدی‌ده دولت علیه نزدنده پرورده اولان اوغورلی احمد خان کبی حمیتلی برشهزاده‌یی قوهٔ عسکریه سوقیله تخت موروثنه اجلاسه توسل نتیجه‌سنده نور علی بك، سیدی غازی بك، منصور بك، یار علی بك کبی ایرانك دلاور امراسنك پیشوالقلریله هندستان قپولرینی صارصمق ایچون بر نظیره تشکیل اولنه‌مزمی ایدی ؟

ایران امراسی طرفندن وارد اولان دیکر بر محضر عمومیده [۲] « چشم انتظار در راهست وهم فرصت عظیم واقع شده امراء دیاربکر وغیرهم همکی کمر اطاعت برمیان جان بسته و بالجمله متفق شده مترصد رسیدن آن حضرت آند » عبارهٔ تحسر انکیزی مندرجدر.

شهزاده‌نك اقداراً اعزامی ایسه ایکی صورتله قابل ایدی . یامعیتنه

---

[۱] قریم امرا واعیانندن وارد اولان محضر اوزرینه فاتح سلطان محمدخان حضرتلری نزدنده کمال اعزاز ایله امرار حیات ایدن قریم خانزاده‌لرندن حاجی کرای اوغلی منکلی کرایی حضرت فاتح قریم اوزرینه خان نصب وبانته مقدار کافی قوهٔ جنودیه ترفیق ایده‌رك قریم خانلغی بوصورتله حوضهٔ حکومت عثمانیه‌یه آلمش ایدی .

[ ] منشآت فریدون جلد صحیفه
۱ ۳۳۰

امور دیده برقوماندان وایجابی قدر قوهٔ جنودیه ترفیقیله اعزام ایتمك ویاخود بدی سنه‌دنبری طربزون والیلکنده بولنوب اوحوالینك هرحالنه کسب وقوف ایتمش وذاتاً شهزاده اوغورلی احمد خانك ایران تختنه دعوتی اسبابنی تأمین ایچون بیوك مهارت سیاسیه صرف ایتمش اولان یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینی معیتنده‌کی قوتله خاله زاده وانشته‌لری بولنان میرزا احمد خانه ترفیق ایتمك قضیه‌لری ایدی . نه چاره‌که اوغورلی احمد خان نه واسطه‌یه مراجعت ونه صورتله توسل ایلدی ایسه مکر خصما مانع اوله‌رق جمله‌سنده امید موافقتدن وحتی استحصال رخصتدن بیله مأیوس اولدی .

برکون کندی محرملرینی طوپلادی . در دولتدن امدادینه عدم مساعده ظهورینی حکایت وحالندن شکایت ایلدی . نتیجهٔ مذاکره‌ده خفیاً صاوشوب کیتمه‌یی ودیاربکر حدودینه واصل اولدقدن صکره التحاق ایده‌جك قوتله ۹۸٤ سنه‌سنده دیار بکر والیسی سلطان یعقوبك تبریز پادشاهی بولنان برادری سلطان خلیله هجوم ایله غلبه چالدینی طریقی انتخاب ایتمه‌یی مناسب کوردیلر.

یکدیکرینی تشجیع ایچون دیدیلرکه بزم امیدمز سلطان یعقوبدن دها قوتلیدر. اولا سلطان یعقوبه تابع اولان دیاربکر بزده تابعدر .

ثانیا آذربایجانك رستم شاهدن نفرتی وایرانك هرج ومرجی صوك درجه‌ده‌در.

ثالثاً رستم خانك کیاست وشجاعتی سلطان یعقوبك مغلوب ایلدیکی سلطان خلیل ایله قیاس قبول ایتمیه‌جك مرتبه‌ده دوندر . بیك سنه‌ده برکره اله کچمیان بوفرصتی نیچون قاچیره‌لم .

بر کون صکره تبزه ایچون غلطه جانبنه کچر کبی اولدیلر . اندن اسکداره واورادن ایران جانبنه شتاب ایلدیلر .

دیار بکر حدودینه داخل اولدقده بر چوق حمیتلی بکلر وعدلری

وجهله اوغورلی احمدخانك اطرافنه طوپلاندی . خوی حوالیسنده تقابل صفین واقع اوله‌رق رستم شاه مغلوباً کرجستانه فرار ایلدی وایکنجی بر محاربه‌ده مقتول اولدی . اوغورلی احمد خان ٩٠٢ سنه‌سی اواسطنده دارالملك ایران اولان تبریز شهرینه مظفراً دخول وسلطنتی اعلان ایلدی .

اوغورلی احمد خانك پادشاه ایران اولمسی عالم اسلامده اویله بر حسن تأثیر حاصل ایتمشدرکه تعریفی غیرقابلدر . حضرت فاتحك حفیدینك ایران تختنه زینت بخشا اولمسی فی الحقیقه کائناتك یوزینی کولدره‌جك مفاخر سارەدن ایدی . اوغورلی احمد خان درسعادتده دنیایه کلش وطفل شیرخوار ایکن پدری شهیداولدیغی جهتله حضرت فاتحی کندیسنه پدر بیلمش ومشار الیهك دار نعیمه ارتحالی اوزرینه دایپلری وقاین پدرلری سلطان بایزید خانك حجر تربیه‌سنده شهزادکان عثمانیه‌ایله پرورشیاب کمال اولمشدی .

جهان خریطه‌سی اوستنده کوز کزدیردکجه اهل اسلامك آسیانك هندستان ممالکندن اوروپانك ویانه صحرالرینه قدر مسلسل ومتصل پك واسع بر محیط اوزرنده مسکون اولدقلرینی وبو محیطك مجارستاندن فرات نهرینه قدر اولان قسمی عثمانلی پادشاهنك وفرات نهرندن هندستانه‌قدر اولان دیکر قسمده کندی خاندانك یدنده بولندیغنی کوردی وکندیسی ایسه اوغوزخان سلاله‌سندن تشکل ایدن شوایکی بیوك دولتك سبب قوت ومکنتی بولنان فاتح سلطان محمد خان حضرتلریله اوزون حسن کبی ایکی پادشاهك سلسلهٔ خانداتی یکدیکرینه ربط ایلدیکی جهتله شو واسع ممالکك براسلام پادشاهی قبضهٔ عدالتنه تودیعی کبی موجب فوائد لاتحصی اوله‌جق موفقیت عظمانك انجق کندیسنده تجلی ایده‌بیله‌جکی بختیارلغی تقدیر ایدردی . اوسیماسی بلند ترك ارسلانك ذکر وفکری جناب حق اجدادینك حکمران اولدقلری ایران تختنی کندیسنه نصیب ایدرسه اهالیسنی عثمانلیلاشدیرمق آرزوسندن عبارت ایدی .

فی الحقیقه ایران تختنه جلوس ایتمسیله برابر سلطان بایزیدخان حضرتلرینه ایلك یازدیغی بشارتنامه‌ده ممالك ایرانی عثمانلی پادشاهنه عیناً شو عباره‌ایله تقدیم ایلیوردی : [١]

« اکنون عرصهٔ خلافت بالحوق ایالت این ولایت اتساع مملکت »
« اسکندری پذیرفت وتمامیٔ ممالك عجم وکشور ایران ازلمعات اشراق »
« خاطرخورشید مآثر آن حضرت عطوفت شعار بتسخیر عساکر معدلت »
« دین پروری تألف وجمعیت تمامی بصیت نصفت داد کستری کرفت »

شو عباره یالکز اوراق اوزرنده منقوش قالیوردی عموم تاریخلر متفق اولدقلری وجهله ایرانه مظفراً دخولی آننده عثمانلی دولتنك کافهٔ اصول وعاداتی قبول واعلان ایلمش ایدی .

مشارالیهك یازدیغی بشارتنامه‌ده مندرج بولنان شو نظم لطیف دخی نزاهت وجدان وصفوت کمالاتنه برهان اتمدر .

منت ایزد راکه شد تخت سلیمانی مرا سرفرازی شد چنین ازتاج سلطانی مرا
همت سلطان روم وغازیٔ وقتم سزاست چون بایران نام شد اسکندر ثانی مرا
تا سپاه همتش بامن رفیق ویاربود شد مسلم خسروی وملك ایرانی مرا
پس زعین تربیت بودش نظر بابخت من شدفروغ دولت ازخورشید نورانی مرا
کرده‌ام ازطور شاهی چون بعدلت اقتدا دستیاری میکند تأیید ربانی مرا
درادای شکر تو خواهم که باشم پایدار در وفا زیراکه مستحکم هیدانی مرا

عریضهٔ بشارتپیرانك نثر قسمنده دخی سلطان بایزید خان ثانی حضرتلرینك پروردهٔ عنایت و منتدار احساناتی اولدیغنی ایراد وتکرار ایدیور عادتا بو رقعهٔ حکمداری اولیوب کویا که برعبودیتنامهٔ محمدتکاریدر .

شو خارقهٔ بشارتدن سلطان بایزید حضرتلری اومرتبه ممنون قالدیلرکه تختکاه سلطنت سنیه‌لریله عموم ممالك عثمانیه‌ده شهرآیینلر اجرا اولنمسی امرهرطرفه فرمانلر وبشارتچیلر ارسال واعزام ایتدیلر . ممالك شاهانه‌نك هرکاشانه‌سی برفوارهٔ نور وهر بلده‌سی برعیدکاه سرور شکلنی آلدی .

[١] منشآت فریدون بك جلد : ١ صحیفه : ٣٣٣

سلطان مشاراليه طرفندن عموم ممالك شاهانه‌يه يازيلان بشارتنامه ايله كلن جوابنامه‌لردن برقطعه‌سى ممالك اسلاميه‌ده حاصل اولان انوار نشاط و آثار انبساطك درجات فيضا فيضنه نمونه اولمق اوزره عيناً درج اولنور .

سلطان بايزيد خان طرفندن ممالك شاهانه‌يه يازيلان بشارتنامهٔ همايون [١]

« توقيع رفيع جهان مطاع واصل اولايجق معلوم اولا كه شمديكى حالده جناب سلطنت پناهى و سعادت دستگاهى وظل اللهى اوغلم سلطان احمد نصره الله نصراً عزيزا جانبندن استانهٔ سعادت پناهمه مبشر بشارت فتح ونصرت مخبر آيات عز وشوكت يعنى بشير مشير كلوب رستم بك سوداى خيال فاسدله اوغلم سلطان احمده بولشوب وطوريشوب بعد ازجدال وقتال عسكر رستم صورت انهزام بولوب حريق تنورهٔ عنا وغريق لجهٔ بلا اولوب رستمك مزاج بختى سقيم وقواى دولتى نا مستقيم و ديدهٔ آمالى مشاهدهٔ چهرهٔ مطلوبدن محروم ورقم حرمان جريدهٔ احوالنده مرقوم اولوب خاتم ملك ، انكشت دولتندن مطروح وطومار عمر كرانمايه‌سى يدقهرله طى اولنوب (ان الارض لله يورثها من يشاء) موجبنجه مومى اليه اوغلم ميرزا احمدك اولياى دولتى مسرور ومنصور واعداى سلطنتى مخذول ومقهور اولدقلرنى اعلام ايتديكى جهتله بيوردمكه حكم شريفمله قولم حيدر واردينى كبى بو حادثهٔ كبرانك اشعارى و آيات عظمانك تذكارى ايچون تحت حكومتنده اولان شهرلرى وقلعه‌لرى امر ايده‌سن دونادوب قلعه‌لرده طوپلر و تفنكلر آتيلوب شهرلرى تزيين و آراسته و تحليه وپيراسته ايدوب ، شنلكلر وشادلقلر ايده‌لر . شويله بيله‌سن . »

[١] بو بشارتنامه عيناً كفه ولايتى واليسى شهزاده سلطان محمد جانبنه يازيلان نسخه‌در . منشأت فريدون بك جلد ١ صحيفه ٣٣٦

الجواب [١]

« سدهٔ سنيهٔ فتح مشحون وعتبهٔ عليهٔ عدالت مقرون ترابنه عرض بندهٔ بى مقدار بودركه حاليا دركاه سعادت مدارلرندن فرمان بشارت عنوان وارد اولوب مضمون همايوننده عاليجناب سلطنت مآب انتشه‌من احمد خان بايندرى طرفندن پيام ظفر انجام وصول بولوب عميسى اولان رستم شاه بايندرله واروب مقابله ومقاتله ايتدكلرنده عون بارى يارى قيلوب حزب مخالف مكسور ومخذول وسردار عداوت شعارى مغلوب ومقتول اولمغله اول ديار كثيرالاعتبارى ضبط وتسخير وسرير سلطنت ايرانه مستقر اولدقلرى فرصت ونصرت وقوعنه انواع فرح وشادمانى اولنمق اعلام بيورلمغين همان اول ساعتكه حكم شريف واجب التشريف وارد اولدى جمع مخصوص اولان لالام و خواجه‌م واغالرم قوللريله فزونىٔ ظفر وفتوحات وافزونى قدر و رفعت درجاتلرى ادعيه‌سندن صكره اسواق بلادى سراپا تزيين قيلديروب كافهٔ انام وخواص وعوام شنلك وشادمانلق اوزره ايام متعددهٔ معتاده‌دن زياده حبور وسروره مشغول اولوب جهان وجهانيان رشك خلد واهل جنان وزمين فصل بهاره مقابل وخندان وزمان صحن كلزار كبى عنبرافشانلغده يوز طوتوب قلاع وحصوندن طوپ وتفنكلر طيور هوايى مانند پران وكوه پرشكوه صدمات صواعق آتش فشاندن طرز عشاقده نالان اولوب زمزمهٔ عيش نشاط حد افراطدن بيرون اولمغين صفا وصداسى اوج عيوقه ايريشوب وكلبانك صحبت اصحاب اختلاط كمال انبساط اوزره اولديغيچون حبه وقيراط دكلو قصور وكسورى اولمديغنه دفاتر ايامده علايم واشارات مندرج قلنوب نعم نامتناهىٔ الهى عزشانه وكمل احسانه مقابله‌سنده شرايط شكر كذارى ولوازم ثنا كارى مؤدى قيلندى . اميددر كه بوشكرانه‌نك نتايجى

[١] كفه واليسى شهزاده سلطان محمددن سلطان بايزيد خان حضرتلرينه جواب اوله‌رق وارداولشدر . منشأت فريدون بك جلد ١ صحيفه ٣٣٦

خير ايله صورت پذير واحياء دولت كشور كشا وجهانگير اولوب وجود كثير الجود خلافت آيين فلك تمكينلری خورشيد كبی ملك آرا وظلمت زدا وعمر ودولت ابدپيوند برله عالم وعالميانه پيشوا اوله بمنه وعمنه باقی فرمان حضرت من له الامر كدر . »

اكر آق قيونلی امراسی كندی استفادهٔ موقته‌لرينی دوشونمیوب اوغورلی سلطان احمد خان كبی بقای معالیٔ وطن فكر متيننك عاشق اولسه‌لردی هنوز شيعيت سد حائلی آره‌يه كيرمزدن اول ، اهاليسی سنی بولنان هندستانه‌قدر برطريق مستقيم آچيلوب كيتمشدی . حيفا كه شوزمان حبور مدت خندهٔ سرور كبی چابوق كچدی .

اوغورلی احمد خان تنسيقات عسكريه وملكيه‌سنی بهمه‌حال عثمانلی عادات وقوانيننه تطبيقاً ترتيب وتنسيق ايچون كنديسنی موفق ايده‌جك وياسقوطنه سبب تشكيل ايليه‌جك هر برفدا كارلقدن كيرو طورميوردی .

تاريخ غفاريده « اوغورلی احمدبك خواست تابطريق روم برمنهج عدل باشد بنابرين حسن بيك دامادش [١] ومظفر بيك پسر منصور بيك پرناك را بكشت » عباره‌سيله بيان اولنديغی اوزره ، انشته‌سی اولوب رومدن عودتنده كنديسنه بيوك معاونتده بولنان حسن بك بن علی خانی ومنصوربك زاده مظفر بكی اجتهادينه مخالف كورديكی حركتلرندن طولايی قتل ايتمش وامثالنه‌ده عبرت كوسترمش ايدی .

هر زمانك برابن علقميسی اولديغی كبی اوزمانده‌ده بايندريه امراسندن ايبه سلطان (ابراهيم سلطان) نامنده برشخص لئيم وار ايدی .

ابراهيم سلطانك پدری داما خليل بك آنك پدری كور محمد بك آنك پدری قره‌عثمان بايندری اولمقله اوزون حسنك ابن اعمامندن ايدی . اوزون

[١] حسن بك اوغورلی احمدخانك دامادی اولميوب انشته‌سيدر . پدری اوغورلی محمد خان ممالك رومه كلوب فاتحه داماد اولمزدن مقدم مملكتنده‌ده تأهل ايتمش محمودخان اسنده برمخدومی ايله برده كريمه‌سی دنيايه كلمشدی . تاريخ غفاری « انشته‌سی » مقامنده « دامادی » تعبيرينی استعمال ايتمشدر .

حسنك وفاتندن بری ظاهراً اركان دولتدن معدود ايسه‌ده حقيقتده تخت سلطنته كوز ديكه‌رك نائل مقصود اولمق ايچون كوچوك شهزاده‌لر ارەسنه تخم نفاق اكر ، يكديكريله چارپشديرردی .

نهايت النجق قلعه‌سنده محبوس بولنان اون بش ياشنده رستم خانی استصحاب ايدرك قاتلی محاربه‌لرله ايران تختنه جلوس ايتديردی . انواع سفاهته الشديردی . هر كسی پادشاهدن نفرت ايتديردی . كنديسی سرير حكومتی غصبه مترصد اولدی .

اشته اواثناده اوغورلی احمد خانك درسعادتدن ورودی ورستم شاهك صورت ادبارينك ظهوری ابراهيم سلطانی بقيهٔ عسكرله احمد خانه التجايه مجبور ايتمشدی .

لكن جبلتنده مركوز اولان رذائت وسودای سلطنت سيئه‌سينه اجرای ملعنتدن كيرو طورميور ، وقت موافقك حلولنه انتظار ايليوردی .

احمد خانك ابراز ايلديكی يد بيضای عدالت متبوعلرينی دائما ذوق وهوسله مشغول ايدوب كنديلری اهالينك ايلكلرينی ايمكله ذوق آلان يوزدن زياده امرا واركان حكومتی منفعت خسيسه‌لرندن محروم براقيوردی .

سفر وحضرده اوغورلی احمدخانك نزدنده بولنان ادريس بدليسی ، مشاراليهك تصورتله اجرای احكام عدالت ايلديكنی ودولت عليه‌نك نه مرتبه‌ده مقلد وپيروی اولديغنی ـ هشت بهشت ـ تاريخنده شويله‌جه تحرير ايديور :

« برخلاف رستم ميرزا در ضبط ملك ومال وبانديشهٔ سپاه ورجال »
« اهتمام عظيم ميشتافت ودر ترويج شرايع واحكام الٰهی ودر رفع ظلم »
« ودفع مظالم ومناهی بذل اجتهاد مينمود ودر تعيين قوانين معدلت »
« ودر تقرير آيين سلطنت خودرا مقلد وپی‌رو سلطان مجاهدان معدود »
« ميفرمود ومجدداً قوانين معدلت‌را تمكين وتعيين كرده ملك ودين »
« رونق عظيم يافت »

ابراهيم سلطان ، اوغورلى احمد خانك تحكيم سلطنت ايتديكنى قتل منافقان واستيصال مفسدانه فوق العاده اقدام ايتمكده اولديغنى كوردكجه صره كنديسنه كله‌جكنى وممالكتده اهل فتن وفساددن برفرد براقيه‌جغنى محقق بيله‌رك ترك خواب وراحت ايليوردى .

منفعت رديئه‌لرندن محروم اولان امرا ايله كيزليجه اتفاق — يعنى دولت ومملكتلرينك زوالى كندى اللريله امضا — ايلدكدن صكره سرحد بعيد اولان كرمان ايالتى واليلكنك عهده‌سنه توجيهى استرحامنده بولندى .

اوغورلى احمد خانك ايران سمتنه اعزاميچون اولجه بايزيد خانه تضرعنامه‌لر ارسال ايدن دياربكر واليسى نور على بكك بيوك برادرى اولديغيچون قيرمق ايسته‌ميوب مشار اليه اوغورلى احمد خان مطلوبنى اسعاف ايلدى . لكن بو اسعاف احمد خانك ده وطنك ده مقدمهٔ ادبار وزوالى اولدى .

ابراهيم سلطان شيراز واليسى قاسم بكى واوحواليده بولنان سائر امراى اوغورلى سلطان احمد حقنده اختراع ايلديكى يالانلرله قانديروب دائرهٔ اتفاقه آلدى . خطبه وسكه‌يى شيروانده جد مادريسى فرخ يسار نزدنده هنوز سكزياشنده بولنان [١] ميرزا مراد بن سلطان يعقوب نامنه تحويل ايلدى .

بو حادثه‌ئه ئله دار السلطنت تبريزده ناشر احكام عدالت اولان اوغورلى احمدخانه واصل اولدقده استيصال عصاته شتابان اولدى . حدود اصفهانده فئهٔ مخالفانه يتشدى ، محاربه‌يه كيرشدى . انلرك محاربه ايتمكه قدرتلرى اولميوب فرار ايتمك اوزره ايديلر . لكن سلطان احمدك اردوسنده موجود اولان امرانك اكثريسى اشقيا ايله كيزليجه متفق بولنديغندن محاربه‌يه اشتراك ايتميوب سيرجى كبى طورديلر . برتير جانخراش قضا سلطان احمده

[١] ولادتش شب جمعه سيزدهم رمضان سنه خمس وتسعين وثمان مائه .
تاريخ غفارى

اصابت ايتدى . اوهيكل اميد استقبال شهيداً ارتحال ايتدى .

دفتردار عالى — كنه الاخبار — ده سلطان مظلوم مشار اليهك اسباب افولنى شو صورتله بيان ايدييور :

« ميرزا احمد بن اوغورلو محمد رستم ميرزانك قتلى تاريخنده جلوس »
« ايدوب ولايت رومده كوردوكى اسلوبه رعايت واول قانون مرغوبى »
« تركمان طائفه‌سى ميانده اجرايه جل همت قيلدقده تركمان بدكمان درشت »
« خلقتلى كرهان وسفك دمايه مايل ارباب طغيان اولمغله ميرزا احمدك اجراى »
« احكام ايتدوكنه راضى اولمديلر . بر ييل مقدارى سلطنت ايتدكدن »
« صكره مراد شاه ابن سلطان يعقوبه خبر كوندرديلر . امرانك »
« مكتوبلرى واردقده كلدى . احمد ميرزايه مقابل اولدقده قتل ايلدى . »
« برقاچ آى اجراى حكومت ايتدكدن صكره امراء تركمان اندن دخى »
« يوز دوندرديلر وكندوسنى طوتوب حبس ايتديلر . »

اشته بوقاريده بودولتك ابن علقميسى ديه تذكر ايتديكمز ابراهيم سلطان ، ميرزا مرادى اجلاسه موفق وكنديسى ده وزيرى اولمش ايكن ايكى اوچ ماه صكره بوندن ده يوز چويردى .

الوند ميرزا بن يوسف بك بن اوزون حسنى دعوت ايدوب تبريز تختنه جلوس ايتديردى . بو اثناده كنديسى ده جزاى مايليقنى بوله‌رق ٩٠٤ سنه‌سنده مقتول اولدى . نه‌چاره‌سى واركه ارتق اختلال آتشى هرطرفى صارمشدى .

اوغورلى سلطان احمد خان كبى بيوك همتلى بر پادشاهى احيا ايدن اودنى اشخاص سينهٔ وطنه نه‌يارەلر اجدقلرنى ادراك ايده‌ميه‌رك بش آلتى ماه اول « سلطان روم » عنوانيله تبجيل ايلدكلرى سلطان مشار اليه حقنده « كام روم » كه سلطان جهانش كردند فصل دى آمد ودرخاك نهانش كردند يتى كبى ياوه‌لرله اعلان شادمانى ايتمكله جرأتياب اولديلر .

نظر عبرته آله‌جق غرائبدندركه « تاريخ غفار » ى ده تخت وتاج رستم شاهى اوغورلى احمدخانك قبض ايتمسنه « قبض سنه ٩٠٢ » لفظى تاريخ كوسترلمش اولديغى كبى مشاراليهك شهادتنه تاريخ اولان « قابض » لفظى ده شاه اسماعيل صفوينك ابتداى ظهورينه تاريخ اولديغى « تاج التواريخ » ده موجود « اولدى تاريخ فتنه‌سى قابض سنه ٩٠٣ » مصراعندن اكلاشيليور . ديمك كه جناب منتقم حقيقى ، برصفوت‌مقصد تعقيب ايدن اوغورلى سلطان احمد كبى برشاه مظلومك انتقامنى اوسنه‌دن اعتباراً شاه اسماعيل كبى برظالم سفاك معرفتيله آق قيونليلردن آلمشدر . شاه اسماعيل صفوى الوند ميرزايه مقابل اولدقده بركونده اون بش بيك آق قيونلى دلاورى قتل ايتمش اندن تبريزه توجه ايدرك پيروجوان عورت واوغلان قرق بيك مقدارى آق قيونلى‌يى‌ده يالكز تبريز شهرنده هلاك ايتمشدر . حسن خان ايله ميرزا احمددن بشقه امرا وسلاطينى مقابرندن چيقاروب اوده ياقمشدر .

شاه اسماعيل بونكله‌ده قناعت ايتميوب كنديسنه توصيهٔ اعتدال ايدن والده‌سنى‌ده كندى اليله قتل ايتمشدر .

عاشق چلبى‌نك « مشاعرالشعرا » سنده ابن كمال حضرتلرينك تاريخ كبيرندن نقلاً شو عباره محرردركه مناقب تواريخه زينت ويرن مشاراليه اوغورلى احمد خان كبى بريكانهٔ حميتك ضياعندن طولايى عالم اسلامك نه‌مرتبه ماتم ايلدكلرى اكلاشيلير .

« مرحوم تواريخ آل‌عثمانده اوغورلى اوغلى سلطان‌احمد ترجمه‌سنده »
« يازاركه چون ميرزا ديار عجمده شهيد اولدى خبر موتى رومه ايردى »
« جمله خلق رومه عموماً وهمصحبتلرينه خصوصاً ماتم اولوب هربرى »
« علم آهى قلهٔ خاورده ديكوب آواز نفير فغان وصداى طبل سينه‌يى »
« عيوقه ايركورديلر اتفاقا اول اثناده خليل پاشا اوغلى ابراهيم پاشايه »
« واردم؛ بنم ميرزايه اختصاصم وآنك خبرموتندن آيينهٔ خاطرده اولان »

« پاسم بيلوردى . مرحومله عداوت سابقه‌سى اولدوغى جهتدن فوتندن »
« سرور عرض ايدوب اظهار شماتت قلوردى آخر طعن وطنز »
« يوزندن بكا خطاب ايدوب واستهزا ايله ايتدى كه ظاهر ميرزانك »
« دوستلرى موتنه مرثيه ديمشلردر وزهر فراق ومرارتن دفع »
« ايچون شكرشعر ايله صبرحلوالرى يمشلردر سزدخى ديديكزمى ديدى »
« بى‌اختيار بديههً وبلاروية بومطلع خاطرمه كلدى . ديدم ديو بومطلعى اوقودم . »

« بن ديمزدمكه ، سكا دهر ايده بيداد كوردم »
« دوستلرك غمده اولا دشمنكى شاد كوردم »

« حريف متأثر اولوب شاد ايكن نالان اولدى وديديكى سوزه وبيديكى هرزه‌يه پشيمان اولدى »

اشته ايرانده اوغورلى سلطان احمد خان كبى بلند همت بر پادشاهك شهادتنى متعاقب شاه اسماعيل كبى قاتل برپادشاه ظهور ايتدى . ضبط ايلديكى او واسع ممالكده اهل سنته ايلديكى تعدى هر برتصورك فوقنده ايدى . ياوزسلطان سليم خان حضرتلرى تختكاه ولايتى اولان طربزوندن بوحالاته احالهٔ انظار تأسف ايليوردى .

نهايت اون بش سنه قدر تحمل ايده‌بيلمش ايسه‌ده آرتق تحملى قالمامش وتفصيلاتى سليم نامه‌لرده مسطور اولديغى اوزره تخت خلافتى تزيين ايدرك برادرلريله اولان ماجرايى بر ايكى سنه ظرفنده بتردكدن صكره شاه اسماعيل اوزرينه هجومى هرشيئه ترجيح ايلمشيدى .

اول اثناده حسنكيف حكومتنده بولنان ملك خليل ايوبى شاه اسماعيل صفوى‌نك انشته‌سى ايدى .

مابعدى وار

علی امیری

قزاز آرتين

سلطان محمود ثانی حضرتلرینك توجه مخصوصلرینه مظهریتی سایه‌سنده زماننك وقوعاتنده مهم بر رول ایفا ایتمش اولان قزاز آرتین قارص شهری اهالیسندن حاجی بغوص نامنده فقیر بر ارمنی‌نك مخدومی ایدی. ١٧٦٨ سنهٔ میلادیه‌سنده (هجرت ١٢٨٢) سلطان مصطفی خان ثالث طرفندن روسیه‌یه قارشی اعلان حرب اولنه‌رق زعامت وتیمار اربابی ایله «یوروك» لرك (یعنی «اولاد فاتحان» ك) وسائر باشی بوزوق صنوف عسكریه‌نك تحشدی ایچون آناطولی ولایات شاهانه‌سنه ایكی یوز قدر فرمان كوندرلمسی اوزرینه مملكتك هر طرفنده بیوك بر هیجان حكمفرما اولمغه باشلایه‌رق ارضروم وقارص شهرلرینه مقدار كلی افراد طوپلاندیغی و ــ او زمان ادارهٔ مملكتك اك انتظامسز بر دوری اولدیغندن ــ بعض اویغونسزلقلر وقوعه كله‌رك بوده اهالیده بر مهاجرت جریانی حاصل ایتدیكی جهتله، مرقوم حاجی بغوص درسعادته كلمش و بز دوقومه‌جیلغی ایله مشغول «قره‌بت» نامنده بر همشهریسنك مظهر معاونتی اوله‌رق مومی الیهك دستكاهلری معمولاتنی سوقاقلرده وچارشوی كبیرده صاتمغه باشلامش در. بو وسیله مرقومه «بزجی بغوص» عنوانی ویرلدیكندن، بالآخره عائله‌سی «بزجی اوغلی» یاخود «بزجیان» تسمیه ایدلمش در.

معیشتی بو صورتله تأمینه موفق اولان بزجی بغوص، بر مدت صوكره همشهریسی «قره‌بت» ك كریمه‌سی ایله عقد ازدواج ایلدیكندن «هاروتیون» یاخود «آرتین» نامنده‌كی مخدومی ١٠ نیسان ١٧٧١ تاریخنده دنیایه كلمش ودها صوكره‌لری «ماریام» و «هاماسپیور» تسمیه قلنان ایكی قیز اولادی‌ده تولد ایلمش در.

اوزمانلر استانبول ارمنیلری چوجقلرینك تربیه‌سنه اهتمام لزومنی آكلایه‌رق، بونك ایچون منتظم مكتب بنالری وجوده كتیرمكه تشبث ایتمش و بو بنالردن برنجی اوله‌رق قوم قپوده كائن ارمنی پطریقخانه‌سنه مربوط كلیسا اتصالنده بر مكتب انشا ایتدیرمش ایدیلر. آرتین یدی یاشنه واصل اولدیغنده بو مكتبه دوام ایتدیریله‌رك قرائت، حسن خط وحساب اوكرنمش ومتعاقباً بر ایپكچی یزدینه چراقلغه ویریله‌رك «قزاز» عنوانی ایله توسیمی بو صنعته انتسابنك نتیجه‌سی اولمش در. آرتین بر مدت چراق ومؤخراً افندیسنك شریكی صفتی ایله مرقومك دكاننده ایپكجیلكله اشتغال ایتدكدن صوكره، فسخ شركت وقطع علاقه ایدرك چارشیده كندی حسابنه دكان صاحبی اولمش در. ١٨٠٢ ده ارمنیلرك «آمیرا» تسمیه ایتدكلری اغنیادن ومشاهیر صرافاندن دوز اوغلی اوخانس حكومتدن ایپك رسمنی التزام ایتمش اولدیغندن، مومی الیه بو ایشه آشنا بر ذاتك نظارتی آلتنده بولنمق اوزره چارشیده بر ادارهخانه كشادینه لزوم كورمش وكندیسنه وقوع بولان توصیه اوزرینه وظیفهٔ مذكوره‌یی قزاز آرتینه تودیع ایله‌مش در.

یكیچریلرك صدراعظم قائممقامی موسی پاشانك اشتراك اهانتكارانه‌سی ایله سلطان سلیم خان ثالثی خلع وسلطان مصطفی خان رابعی اجلاس سریر سلطنت ایتملری اوزرینه مملكتده شیرازهٔ انتظام بوتون بوتون بوزولمش واوجاقلیلرك شمارقلغی صوك درجه‌یی بولمش اولدیغندن، ملل مختلفه اركانندن بر چوق كیشی‌یی اعدام واموال واملاكنی مصادره ایتمك صورتیله بین الاهالی خوف ودهشتی آرتدیرمق تصورنده بولنمش وبو تصورلرینك ارمنیلردن نظام اوسته‌سی تسمیه قلنان اتمكجی باشی آرتین و ارمنی قاتولیكلرندن دوز اوغلی اوخانس و روملردن میخانه‌جی تودوراكی وموسویلردن شاپجی موسی حقنده تطبیقنی قرارلشدیرمش ایدیلر. بو بابده اوجاق قاضیسندن اعلام آلدقدن صكره ات میداننده قشله‌لرینه كیده‌رك

محكوملرك اورايه جلبنه تشبث ايلمش اولدقلرى استخبار قلنمسى اوزرينه
قزاز آرتين همشيره‌سى « ماريام » ك زوجى « نوريان اوخانس » ك قزغانجى
حاجى مصطفى ايله معارفه‌سى اولمسندن بالاستفاده همان موى اليه ايله برابر
ات ميدانئه كيدرك حاجى مصطفايى بولمش وقشله‌نك براوطه‌سنه كوتوره‌رك
پك چوق رجا واسترحام ومبالغ كليه اعطاسنى تعهد ايلمك سايه‌سنده هر
درديننك حياتنى قورتارمغه موفق اولمشدر. قزغانجى حاجى مصطفى قزاز
آرتينك استرحاماتنه موافقت ايتمسى اوزرينه، ات ميداننده كائن تكيه جامع
شريفنه كيدرك كيفيتى اوراده بولنان همپالرينه بيان ايلديكندن ، بونلردن
ويرديكلرى قرار موجبنجه اولجه استحصال ايتمش اولدقلرى اعلامى
يرتمشلر ومرقوم درت شخصك اعدامى هرنه‌قدر اولجه قرارلشديرلمش
ايسه‌ده ، جزاى اعدامه شايان برشى ياپمامش اولدقلرى تحقيقات واقعه‌دن
آكلاشلديغندن ، يكيچرى اوجاغنك شرفنه حياتلرى باغشلانديغنى منادى
واسطه‌سيله اوجاق افرادينه اعلان ايتديرمشلردر .

دوز اوغلى اوخانس اوجاقليلرك كندى حقنده‌كى قرارينى خبر آلمش
اولديغندن خانه‌سنده جلادك ورودينه منتظر ايكن قزاز آرتينك مواصلتى
وخبر استخلاصنى كنديسنه تبشير ايلمسى اوزرينه مربوطيت نعمت
شناسانه‌سنى اثبات ايدن شو خدمتندن طولايى موى اليه فوق العاده بيان تشكر
ايتمش و كرقور ، مركز ، قربت ، ميقائل ، آغوب ، بغوص نامنده‌كى
آلتى مخدومنى نزدينه جلب ايدرك قزاز آرتينى بعدازين اولاد طانيديغنى
وكنديلرينك ده اويله‌جه طانيملرى لازم كله‌جكنى بيان ووفاتندن صوكره ده
موى اليه قرداش معامله‌سى ايتملرى لزومنى وصيت ايتمش وفى الحقيقه
تاريخ مذكوردن اعتباراً دوززاده‌لر قزاز آرتينه « برادر » كلمه‌سيله
توجيه كلامه باشلامشلردر . سلطان محمودخان عدلينك ايكنجى سنهٔ
سلطنتنده (م ۱۸۰۹) قدس شريفده‌كى (ماريعقوب) مناسترى قديماً
روم ملتنه عائد اولديغى حالده ارمنيلرك مذكور مناسترى رشوت سايه‌سنده

فضولى زير تصرفلرينه كچيرمش اولدقلرى وروم ملتنك حقوقى تصديق
بيورلديغى تقديرده خزينهٔ دولته بيك كيسه آقچه تقديم قلنه‌جغى حقنده
روم پطريقخانه‌سى طرفندن برعرضحال تنظيم وباب عالى‌يه تقديم قلنمش
وصدر زمان يوسف پاشا طرفندن عتبهٔ عليايه رفع ايدلمش اولديغندن
كيفيتك دائرهٔ عدل وحقانيتده تحقيقى خصوصنه ارادهٔ سنيهٔ پادشاهى شرفسانح
بيورلمش ايدى . قزاز آرتينك توصيه‌سى اوزرينه اوزمانك ارمنى پطريقى
يسقپوس اوخانس افندى ، دوززاده اوغلى اوخانسه مراجعتله روم پطريقخانه‌سنك
دعواسنى رد ايچون استعمال نفوذ ايلمسى استرحامنده بولنديغندن ، قريباً
روسيه‌يه قارشى اعلان حرب ايديله‌جكنى وروملرك دعواسنه صحابت ايدن
يوسف پاشانك اردوى همايونله برابر محاربه‌يه كيده‌جكنى بيلمكده اولان
موى اليه دوززاده اوغلى اوخانس ، ايشك اوزمانه تعليقى توصيه‌سنده بولنمش وفى الحقيقه
برقاچ آى صوكره صدراعظمك اردوى همايونله برابر سفربر اولمسى وصدارت
قائممقاملغى مسندينك سابقاً ضربخانهٔ عامره ناظرى شاكر احمد پاشايه
توجيهى اوزرينه مشار اليه مراجعتله ماريعقوب مناسترينك ارمنيلره عائديتنه
وبو كيفيتك حضرت عمر وصلاح الدين ايوبى وسلطان سليم خان اول
زمانلرندنبرى فرمانلرله مصدق بولنديغنه دائر ارمنى پطريقخانه‌سى جانبندن
تنظيم قلنان عرضحالى عتبهٔ عليايه تقديم ايتديرمش وبرآز صوكره
پطريقخانه جانبندن ايكنجى برعرضحال ايله دخى ركاب ملوكانه‌دن استدعاى
معدلت اولنمسى اوزرينه هر ايكى طرفك ادعاسى باب فتوا پناهيده تدقيق اولنمسى
خصوصنه ارادهٔ ملوكانه شرفصادر اوله‌رق اولوجهله اجرا قلنان تدقيقات
نتيجه‌سنده تنظيم اولنان مضبطه خاكپاى سنيهٔ ملوكانه‌يه عرض اولنمشدر. بونك
اوزرينه قدس شريفده‌كائن مقامات مباركه‌ده روم وارمنى ولاتين جماعتلرينك
حقوق تصرفيه‌سنك وآيين اجراسنه ومقاماتك خدماتنه دائر معمول به
اصول واعتيادات وامتيازاتك تصريحى خصوصنه ارادهٔ سنيه شرفصادر
اولديغندن ايجابى اجرا ونتيجهٔ تدقيقات بكيدن عرض عتبهٔ عليا قلنديغندن

حقوق مکتسبه و اصول مرعیه فیما بعد تغییر و تبدیل اولنمامق حقنده فرمان همایون اصدار بیورلمشدر .

ایپك وپرکوسنك مدت التزامی ختام بولمسی اوزرینه دوز اوغلی اوخانس قزاز آرتینك حسابلرینی تدقیق ایتمش و خدمات صداقتکارانه‌سی بر تدقیق نتیجه‌سنده‌ده آکلاشلدیغندن ، مومی الیهی خانه‌سی کتخدالغی ایله بالجمله اموری مدیریتنه تعیین ایلمش ایدی . دوز اوغللری ضربخانهٔ عامره صرافی اولدقلرندن ایکی سنه صوکره قزاز آرتین مبایعه مأمورلغنه تعیین اولنمش و یالدیز خانده بوایشه مخصوص اوطه‌ده اجرای معامله‌یه باشلامشدر .

دوز اوغلی اوخانس برمدت صوکره وفات ایتمکله بالجمله اموری ، ازجمله ضربخانهٔ عامره صرافلغی ، مخدوملرینه کچمش و بالجمله معاملاتده قزاز آرتین اونلرك اك نافذ مشاوری اولمش ایدی . فقط ضربخانه‌نك اداره‌سی بی‌دربی انتظامنی غائب ایتدیکی و بعض ارکان و مأمورینك اسراف و سفاهتی قزاز آرتینك خشنودسزلغنی دعوت ایتدیکی جهتله بوبابده اخطاراتده بولنمش ایسه‌ده سوزلرینی اسماع و اعادهٔ انتظام صددنده سرد ایتدیکی تکلیفلری قبول ایتدیره‌مدیکندن استعفا ایدرك هیچ برایلیشك وذمتی قالمدیغی حقنده ضربخانه امینی عبدالرحمن فیضی بکك دخی مهرینی حاوی اوله‌رق دوز اوغللرندن ابرانامه آلمشدر .

١٨١٩ده (١٢٣٤) نزد پادشاهیده فوق العاده حائز نفوذ بولنان حالت افندی عبدالرحمن فیضی بکی کتخدای صدر عالی (یعنی داخلیه ناظری) تعیین و آنك یرینه‌ده شهر امینی خیرالله افندی‌یی مأمور ایتدیردیکندن ، مومی الیه خیرالله افندی دوز اوغللرینك تدقیق حساباتی حقنده اراده استحصال و متوفی اوخانسك مخدوملرندن کرقور ایله سرکزی ضربخانه‌ده حبس ایتدیرمش و ٢٩ اغستوس ١٨١٩ ده صندیق اوطه‌لرینی تمهیر ایدرك تحقیقاته باشلامشدر . ایکی کون صوکره

برادرلری میقائل ایله مغردیچ و دوز اوغللرینك دامادی آلکسانیان اوخانس و آزناوور اوغلی اوسب دخی جلب اوله‌رق جمله‌سندن دوز اوغللرینك خزینهٔ دولته دینلرندن طولایی سند طلب اولنمشدر . دیکر اوچی سندی امضا و اعطا ایلمشلر ایسه‌ده آزناوور اوغلی اوسب وضع امضایه موافقت ایتمدیکندن خیرالله افندینك امریله زنجیره اوریله‌رق حبس اولنمشدر . فرداسی دوز اوغللرینك و تعلقاتیله باشلیجه مستخدملرینك خانه‌لری قپودان دریا عبدالله پاشا و ترسانه کتخداسی و بوستانجی باشی و طوپجی باشی و قلعه آغاسی و مقدارکلی یکیچری طرفندن باصیله‌رق و سکنه‌سی طیشاری چیقاریله‌رق تمهیر و قپولرینه نوبتجی اقامه اولنمش و ارککلری حبسخانه‌یه ، قادینلری ایسه قوم قپوده کائن ارمنی پطریقخانه‌سنه ایصال قلنمشدر .

دوز اوغللرینك یرینه ضربخانه صرافلغنه ، ارمنی ملتندن دیکر مناسب برذات تعیینی دولتجه قرارکیر اوله‌رق کیفیت بربر باشی کریدلی علی آغا طرفندن سرای همایون قالفه‌سی بالیان کرقوره بیان و موافق برینی آرایوب خبر ویرمسی مومی الیهه توصیه ایدلمش اولدیغندن ، معمار کرقور ذاتاً تجربه‌سی سبق ایتمش اولان قزاز آرتیندن معتمد و موافق بری بولنه‌میه‌جغنی سویلمش ایدی . بربر باشی علی آغا قزاز آرتینی کندیسنه کتیرمسنی قالفه‌یه امر ایتدیکندن ، مومی الیه کلوب کیفیتی اوته‌دنبری محب اولان آرتینه بیان ایتمش ایسه‌ده ، مومی الیه سابق افندیلرینك فلاکتندن استفاده ایتمك ایستمدیکنی بیانله جواب رد ویرمشدر . آنجق قزاز آرتینك ارمنیجه برترجمهٔ حالی نشر ایتمش اولان متوفی استپان پاپاسیان افندینك بیاننه کوره دوز اوغللرینك حسابلرینی بولنه قویه‌رق اونلری محبوسیتدن قورتارمق ایچون بووظیفه‌یی قبول ایتمسی لازم کلدیکی بالیان کرقور طرفندن مصرانه بیان اولنمسی اوزرینه آرتین موافقت کوستره‌رك مومی الیهك رفاقتیله بربر باشی نزدینه کیتمشدر .

بو صورتله ایلولك بشنده قزاز آرتین بالارادهٔ سنیه ضربخانهٔ عامره صرافلغنه تعیین اولنه‌رق خیرالله افندی نزدینه اعزام وایفای وظیفه‌یه مبادرت ایتمش در .

ایلولك اون بدیسنده دوزاوغلی کرقور وسرکز ضربخانه‌دن چیقاریله‌رق بوستانجی باشی حبسخانه‌سنه نقل اولنمشلردر. ایلولك یکرمی طقوزنده دوز اوغلی میقائلك یکی کویده برروم بالقجی‌نك خانه‌سنده مختفی اولدیغی خبر آلنه‌رق اوراده توقیف ودیکرلری مثللو بوستانجی باشی حبسخانه‌سنه نقل اولنمش ، مقاطعه خزینه‌سی صرافی ماناسیان کرقوردخی توقیف ایدیله‌رك حبسخانهٔ مذکوره ایصال قلنمش در .

اوائناده وباخسته‌لکی استانبولده شدتله حکمفرما اولدیغندن حبسخانه‌ده ماناسیان کرقور ودوز اوغللرینك وکیلخرجی ماردیروس علت مذکوره‌یه دوچار اوله‌رق وفات ایتمشلردر. دوز اوغلی قره‌بت دخی وبادن مصاب اوله‌رق ذهنه پریشانی طاری اولمش ایسه‌ده مؤخراً اعادهٔ صحت ایلمش در. موقوفینك سد وتمهیر قلنان خانه‌لری بی‌درپی آچیله‌رق باغچه‌ده‌کی اغاجلره وار نجه‌یه‌قدر تمواراً ایسه بالمزایده فروخت اولنمش وتشرین اولك دردنجی جمعه ایرتسی کونی علی‌الصباح دوز اوغلی کرقور ایله سرکزك باب همایونده کله‌لری اندیغی کبی عموجه‌لری مغردیچ ایله دیکر برادرلری میقائل دخی یکی قپوده کائن یالیلرینك پنجره‌سنه آصیلمق صورتیله اعدام ایدلمشلردر . دوز اوغللرینك بوفلاکتی وقزاز آرتینك ضربخانه صرافلغنده اونلری استخلاف ایتمسی سوء ظنی دعوتدن خالی قالمامسی طبیعی ایدی. علی‌الخصوص دوز اوغللرینك قاتولیك مذهبنه تابع اولدقلرندن تعصب مذهبی نك‌ده بوایشده بر موقع طوتمش اولمسی احتمالندن بحث ایدنلر بولنمش در . آنجق صورت تحدث کیفیت شانی‌زاده تاریخنده پك واضح برصورتده کوسترلمش اولدیغندن برشبهه‌یه محل اولمدیغی آکلاشلمقده‌در. زیرا دوزاوغللرینك فلاکتی منفرداً ظهور ایتمش برشی اولمیوب ، عبدالرحمن بکك فلاکتنه پیرو اولمش

وکیفیت اخبار وشکایتك صورت وقوعی کوسترلمش در؛ الکبیوك مقاملرده بولنان ذواتك اشتراك ایتدکلری بویله بر ایشده قزار آرتینك موقع وتأثیری اهمیتسزقالیر ایدی . شانی زاده‌نك بوماده حقنده یازدیغی فقره بروجه آتی‌در :

« عبدالرحمن بك از قدیم میال زینت وسفاهت اولدیغندن قطع نظر آثار تکبر ونخوت اولان مافوقنه نمایندهٔ اغترار ومادوننه دل آزارلغی جهه‌ده باعث اغبرار اولمش عاقل صورتنده بر مجبول بلاهت اولدیغندن نیم خندهٔ اقباله فریفته وسرفروی مکیدنه کریخته اولور مقوله‌دن ایدی (نباشد نیك باطن دربی ارایش ظاهر ، بنقاش احتیاجی نیست دیوار کاستانرا) دوز اوغللری ایسه میراث خوار طرزنده مال بحساب واتحاف ذی‌قیمت ونایاب اورته‌سنده قالمش وخزائن سلطانیه ایله نیجه یوز ادملرك وسع اداره‌سندن بیرون متفرق وکونا کون اخذ واعطا وهرزه وکیل کائنات تعبیرینه سزا اعمال واشغال لایعد ولایحصی شعور دیجورینی قاپلایوب قالمش یعنی بر طرفدن سکر فرحت وذوق رغبت وبر جانبدن پریشانیٔ فعل ومصلحتله کرداب حیرته طالمش برطاقم مسلوب‌الادراك سفها اولدقلرندن وقتا من‌الاوقات ذات شوکتسمات شاهانه ادنا مرتبه امالهٔ آمال بیوردقلری حالده تغلیط واغفالك دخی محال اوله‌جغنی تصور ایتمیه‌رك کویا حیل خفیه‌لرینه عقلی ایرر رجالی میرمومی‌الیه وسیله‌سیله طرد وانکال ایتمك اسبابنی استحصاله اشتغال ایتمشلر ایدی . لکن نفس مصلحت دونوب طولاشه‌رق بالتربیه طبیعتیله ناطق وحقیقت مادیه اخرکار سلطان سلاطین دقایق بین ایده الله تعالی بالعلم والیقین حضرتلرینك علم عالم شمول ملوکانه‌لری لاحق اولدقده عبدالرحمن بك وجه مذکور مصادره‌دن ماعدا (الجلاء اشدالبلا) مقتضاسیله تأدیبه سزا اوله‌رق دیمتوقه جانبنه نفی واجلا اولنمش ایسه‌ده بشقه کونا ترتیب جزادن عفوی خصوصی درجهٔ استحاله‌یه وارمش ایکن اثبات مدعای تبرا ضمننده بواثناده تدبیر

بعض عقلا ایله مسند صدارتعظما ومقام معلای فتوی وحالا افندی وحالاً کتخدا سید افندی ورئیس الکتاب جابی صالح افندی وچاوشباشی حسنی بك وضربخانهٔ عامره امینی خیرالله افندی یدلری ایله یدی عدد امضا ایله خاکپای همایونه عرضحال تقدیمی ایله استدعا اولندی ... الخ »

ارمنی مورخلرینك بیانه کوره دوز اوغللرندن اعدام ایدیلنلرك برای دفن عائله‌لرینه تسلیم اولنمسی ماده‌سنده قزاز آرتین استعمال نفوذ ایلمش اولدیغی کبی ، برقاچ آی مرورنده صلب اولنانلرك غیری محبوسینك اخلای سبیلی حقنده‌ده مناسب بر وسیله‌دن بالاستفاده بربریاشی علی آغانك توسطی استرحام ایلمش وکیفیت مومی الیه طرفندن عتبهٔ شاهانه‌یه لدی العرض مناسب محللره نفی وتبعید اولنمق اوزره محبوسینك ارمنی پطریقی بغوص افندی‌یه تسلیمی خصوصنه ارادهٔ سنیه شرفتعلق بیورلمش‌در . محبوسلر ارادهٔ پادشاهی موجبنجه مارتك برنجی کونی قوم‌قپوده کائن ارمنی پطریقخانه‌سنه ایصال قلنه‌رق پطریق مشار الیه دوزاوغلی قره‌بت و آغوبی وبغوصی قیصریه قربنده کائن (سورپ قره‌بت) مناسترینه و دوز اوغللرینك انشته‌سی آلکسانیان اوحانس ایله اوچ برادرلرینی نیکده‌یه و دیکر انشته‌لری جانجیان اوسبی مدللی‌یه ، دوز اوغللرینك ینکه‌سی ماریانه قادین ایله مخدومی آرتینی استانکویه ، آزناوور اوغللرندن اوچ قرداشی لیمنی‌یه ، دوزاوغللرینك دامادی طنغر اوغلی آرتین ایله کاتبی آطنامی و مرقوم آطناسك برادرینی قبریسه ، کوچك اوخانسی ردوسه ودوز اوغللرینك توقیفی کیجه‌سی خانه‌لرنده بولنان « استپانوس » نام ارمنی قاتولیك راهبیده لیمنی‌یه کوندرمش‌در .

بو وقوعاتك زمان جریانده ارمنی جماعتدن بعض اغنیانك قاتولیك مذهبنه تمایلی ارمنی پطریقخانه‌سنجه اندیشه‌یی موجب اولمقده وشکایاتی انتاج ایتمکده اولدیغی کبی قاتولیکلکه میل کوسترنلردن برقسمی آبیایان راهبلرینه ، دیکر برقسمی ایسه « قوله‌جلی » دینیلن طریقهٔ رهبانیه منتسبینه طرفدارلق ایتمکده ایدیلر . دوز اوغللری آبیایان دینیلن رهباینك طرفدار وحامیسی

اولدقلرندن قوله‌جلی رهباینك بونلره دشمن اولدقلری ، ضربخانهٔ عامره صرافلغنك کندی طرفدارلری جانبندن استحصاله چالیشدقلری و دوزاوغللرینك دوچار فلاکت اولملرندن برحصهٔ مسؤلیت‌ده اونلره ترتب ایلدیکی استپان باباسیان افندینك اثرنده محرردر . دوز اوغللرینك یوم اعدامنده بو عائله‌نك دشمنلری قندیلیده داودیان آندونك خانه‌سنده کشیده قلنان برضیافته اشتراك ایتمش وقوله‌جلی دینیلن رهباین‌ده بو ضیافتده حاضر بولنمش اولدقلرندن ، شو حرکتلری ارمنی جماعتجه فوق العاده موجب تأسف اولمش ایدی . محبوسینك تغریبندن برآز صوکره دوز اوغللرینك خانه‌سنه دوام ایدن ، وعائلهٔ مرقومه افرادینه وظائف دینیه‌لرینی ایفا ایتدیرن قاتولیك باباسنك‌ده تغریبی حقنده طرف دولتدن امر تبلیغ اولندیغندن پطریق بغوص افندی بوماده حقنده قزاز آرتین ایله مذاکره ایتمش ومومی الیهك توصیه‌سی اوزرینه آبیایان طریقه‌سی رهباینی یرینه دوز اوغللرینك یوم اعدامنده ضیافته اشتراك ایدرك شان انسانیته غیرلایق برحرکتده بولنمش اولان قوله‌جلی رهباینك تبعیدی قرارلشدیرلمش‌در . داود اوغلی اندون ایله طنغر اوغلی آغوب پطریقخانه‌یه جلب اولنه‌رق قوله‌جلی رهباینده آلتی کشی ارائه ایتملری کندیلرندن طلب اولنه‌رق ، اندون نامنده‌کی یعقوبوس ایله دیکر بش راهب بحرسفید آطه‌لرینه نفی اولنمشلردر . حتی بادئ امرده بش کشی بولنمش اولوب آلتنجی اوله‌رق کیمك ارائه‌سی موافق اوله‌جغی دوشونلمکده ایکن ، تاویت نامنده بر راهبك « مادام‌که برکشی‌یه دها لزوم وار ؛ بنی کوندریکز » دیمش اولدیغی مرویدر .

ارمنی پطریقی بغوص افندی دوز اوغلی قره‌بت وآغوب وبغوصی قیصریه‌یه کوندردیکی صره‌ده قزاز آرتینك توصیه‌سی اوزرینه محلی مرخصه‌سی استپان راهبه برمکتوب یازه‌رق مومی الیهم حقلرنده احتراماتده بولنمسی وراحتلرینه صوك درجه اعتنا ایتمسی امر ایلمش ایدی .

ارمنی جماعتنك بر قسمنده مشاهده اولان قاتولیكلك جریاننده او زمانك احوالنه كوره پولتیقه نقطهٔ نظرندن‌ده محذور كوربله‌رك بعض تدابیر اجرا ایدلمش ایدی . بوبابده شانی زاده دیيوركه :

« قرق اللی سنه قدر وقتدنبرو سیاح كونه درون ممالك دولت علیه‌ده بعض طرفلردن مبعوثاً كشت وكذار و دولت علیه‌نك اهل ذمت رعیتنه اوروپا مللی آیینلرینی تعلیم ایله مرقوملری آنلرك مسلكنه اماله وجلب ایله ترك ذهاب قدیملرینه تشویق واجبار ایدن كروه پاپاسدن بعض وسواس وخناس (قطعه) « این طائفه از رحمت حق دوراند « از فیض خدا وخلق مهجوراند « راهی كه كه نموده حق نمی پیمانند « یامردم سخت جشم یا كوراند « مألنجه ارمنی طائفه‌سنك اكثرینی تدریجاً قاتولیك آیینه داخل وبعض دول اوروپا مسلكنه مائل ایتمكله برمدتدنبری ارمنی ایله قاتولیكه دونمه‌لری بیننده اختلاف كلی ظهور وبوسبله هزار مفاسد سبق ومرور ایتمكده ایكن بواثناده ارمنی صراف طائفه‌سندن طنقر اوغلی اغوب وداود اوغلی انطون نام ذمیلر دخی داخل زمرهٔ قاتولیك اولملریله اینن مذكورك سربست اجرا ورواج واستیلاسنه (ع) « عصابی بهتراز صد سمع كافوریست اعمی را « مؤداسنجه تعصب جاهلانهٔ پاپاسانه ایله حرص وتهالكده امثاللرینه فائق اولدقلری اجلدن قاتولیك اولانلر ارمنی پطریقندن قطع رشتهٔ علاقه ایدرك جوار استانه‌ده پطریقخانه كبی برقاتولیكخانه دخی ایجاد ایتمك ملاحظه‌سنه مبتلا وریم پاپا طرفندن شمدیلك كیزلوجه مأذون بر قاتولیك پطریقی اولوب سائر قاتولیك كلیسالری ورهابین ودرون ممالك خاقانیده اولان ارباب آیین انك تحت حكمنه احاله قلنمق ملاحظه‌سنی ستر واخفا ، آنجق اولا ازنیقده جفتلك دیه‌رك یواش یواش بر كلیسا بناسنه برزمین ایله باغ وباغچه واوطه و آخور كونه شروع وابتدا برله طنقر اوغللری اقرباسندن لورن نام قاتولیك ارمنی‌یی امین بنا وخداویردی اوغلو وطنقر اوغلو وداود اوغلی نام صرافلر عندلرندن صرفله تدریجاً شروع ایلدكلری هنوزدر

زیر كلیم خفا ایسه‌ده بعض ارمنی اشقیا وسفهاسنی تحریك وپطریق ملت منبوره‌یی طور قدیملرینه تشویق ایله مغایر رضا ومنافیٔ رسم رعایا حركت نابجادن نصح وپند ایله تبعید وتفكیك مراد ایلدیكجون انك انقیادندن سركش وانواع اغوا ومفاسد شتا ایله ارمنی طائفه‌سنك دخی احوالی بوكرالهر مختل ومشوش ایدرك برطرفدن دخی صراف اوللری تقریبیله بعض مجالس كبارده فیما بعد قاتولیك كروهی ارمنی پطریقنه انقیاد ایتمز وبونلر بشقه‌جه اولمدقجه بواختلال بتمز دیه‌رك نقدینهٔ قلبلرینه یواش یواش رواج وقاتولیك عقلی عیاریله بونیت زبونی درعقب صحنه اخراج خولیاسیله بعض بویله ترهاته جرأت وبالذات دولت علیه‌یه مضر اولان ماده‌یی لسانه المغه جسارت ایتدكاری رسیدهٔ سمع سلطنت اولمغله با خط همایون شوكتمقرون شاهانه وبا فرمان عالی مسفور طنقر اوغلی لمی وداود اوغلی ردوس جزیره‌سنه نفی و اجلا اولنمغله مرسومان (ع) اینچ قدر جهد غله‌مك مراده « نصیب جلله مقدردن زیاده « دیه‌رك محل منفالرینه اسرا اولندیلر . »

دوز اوغللرینك خانه‌لرنده اجرا اقلنان تحریكات اثناسنده كلیسا اتخاذ ایدلمش اوطه‌لر و آیین روحانی اجراسنه مخصوص كسوه و آوانی ظهور ایتمش وقاتولیك مذهبنه منتسب بر زمره‌نك موجودیتی بوصورتله نظر دولتده یكی باشدن تبین ایتمش ایدی .

حكومت ارمنی جماعتی پطریقنك كفالت معنویه‌سی آلتنده طائیدیغی جهتله، تفرقه‌نك ازاله‌سی اسبابنه توسل ایلیه‌رك، شاید كندیسنه اطاعت ایتمیئلر بولنورسه باب عالی‌یه بیلدیرمسنی وقعهٔ مذكوره عقبنده پطریق یغوص افندی‌یه امر ایلمش ایدی. بونك اوزرینه ارمنی جماعتنجه « آمیرا » تسمیه قلنان رجالدن سرمعمار كیرقور ، قزاز آرتین ، جانیك ، ارغانیان اوخانس ، آرناوور قره‌بت پطریق مشارالیه ایله بالمشاوره قاتولیكلری مذاكره‌یه دعوته قرار ویرمشلر وبودعوته اونلر طرفندن اجابت اولنمغله

اوزون اوزادى مكالمه‌دن صوكره مراسم واعتيادات مذهبيه‌جه تفرعاتدن معدود ــ وقاتوليكلرى ممنون ايده‌جك ماهيتده ــ بعض مقررات اتخاذى مقابلنده ائتلاف ميسر اوله‌رق (هراوه‌ر سيرو) يعنى « دعوتنامهٔ مودت » عنوانلى بر رساله ايله ائتلاف منعقد اهاليه اعلان اولنمش و ١٩ نيسان ١٨٢٠ تاريخنه مصادف بازاركونى قوم قپوده‌كى بطريقخانه كليساسنده اجرا اولنان آيينده قاتوليك مذهبنه منسوب رهابين دخى ارمنى رهبانى كسوهٔ رسميه‌سنى اكتسا ايلمش اولدقلرى حالده آيينده اثبات وجود ايلمشلردر. حتى رجال ملت طرفندن ضيافتلر كشيده‌سيله بو ائتلافدن طولايى فوق العاده اعلان مسرت اولنمش ايدى .

كليسا قوانينجه بويله بر مسئلهٔ روحانيه آنجق ارمنى كليساسنك الك بيوك مسنددارى اولان آچميازين قاتوغيقوسنك رياستى آلتنده وعموم ارمنى مرپسقپوس وپسقپوسلرندن مركب اوله‌رق انعقاد ايده‌جك بر مجلسده حل اولنه‌بيله‌جك ايكن استانبولده تشكيل قلنان مجلس بو ماهيتدن عارى اولديغى واتخاذ قلنان قرارلرك بر قاچى قاتوليك اعتياداتنك قبولى حكمنده اولوب ، حسيات عوامى رنجيده ايله‌يكى جهتله ، اهاليده خوشنودسزلق حاصل اولمش ايدى. ارمنى مورخلرى ائتلافدن ناخشنود لاتين رهابيننك وآنقره‌لى ارمنى قاتوليكلرندن بعضيسنك‌ده ال آلتندن تحريكاتده بولنمش اولدقلرينى حكايه ايديورلر . بو تحريكات نتيجه‌سنده اهالى بطريقه قارشى قيام ايتمش وبيوك بر عربده ظهور ايلمشدر كه شانى‌زاده بو وقعه‌يى (غلوى ارمنيان بر بطريق) سرلوحه‌سى آلتنده حكايه ايتديكى صره‌ده ديور كه :

« ... بو تقريب ايله بطريق دخى بو ايكى صنف بيننده مضاد اولان بعض ماده‌لرى رفعله كويا ارمنيلر ايله قاتوليكلرى برلشديرمك تدبيرينه مبادرت ايدوب لكن حقيقتى يينه بر مدتنبرو دولت عليه‌نك اهل ذمتى دماغنه سرايت ايدن سميت خفيهٔ خارجيه سببيله بطريق تبديل ايتديره‌رك

ايستدكلرينى بطريق ايتديرمكله مركوز ضميرلرى اولان مفاسدى اجرايى تعجيله وسيله آزار بعض رطوبتلو قاتوليك طاقمنك كيزلوجه قاتوليك اولان بعض پاپاس واسطه‌سيله صورت صداقتده بطريقه تعليم وتسويلرندن ناشى بطريق دخى عن جهل ايچ يوزندن بتون بتون ارمنيلرى قاتوليك ايتمكه قرار ويره‌جك بعض موادى ارمنى طاقمنه نصيحت كونه تكليف ايلدكده اشبو ماه ذى القعده‌نك اون برنجى بازار كونى (٧ آغستوس ١٨٢٠) ارمنى خذله‌سى كروهى بطريقه « سن بزى عاقبتده قاتوليك مى ايده‌جكسك دخى نه اولملودر » ديو هجوم ايلدكلرى ايله بطريق بر تقريبله اللرندن تخليص كريبان وكوچيله فرار برله پنهان وغلغلهٔ ارمنيان او حواليده رايكان اوله‌رق درعقب قوللق نفرات وضابطانى كلوب دفع جمعيت مراد ايتدكلرنده نفراتدن بر قاچى يارەلنمش ايسه‌ده سوز صاحبلرينك بر قاچنى اخذ وحبس ايلدكلرنده ماعداسى پراكنده وپريشان اولدى بعده محبوسلره اذيت اولنه‌رق كندولرينى بو ماده‌يه سوق وتشويق ايدنلرى خبر ويردكلرنده آنلرك بر آزى نفى اولنوب ظاهرده اصل مبداء فساد بش كيمسه كه آنلرك برى صراف طائفه‌سندندر ماه ذى الحجه اواسطنده قتل واعدام اولنديلر . »

ارمنى مورخلرينك بيانه كوره بطريقخانه پيشكاهنده اجرا اولنان نمايش عقبنده توقيف اولنان «دلى بغداصار» ه اشكنجه ايدلدكده قيصريه‌لى قره‌بت نام راهب نامزدينى اخبار ايتمش وبو آدم‌ده بعض رهابين ايله ارمنى اميرالرندن سقا اوغلى كيرقور ايله مومى اليهك اقرباسندن آزاريا نام شاب امردى ، آرپيار يان مغرديچى وقره كهيا ابراهامى اخبار ايلمشدر . بونلردن قره كهيا ابراهام مصر قپو كتخداسى نجيب افنديك مراجعت واسترحامى ايله اخلا اولنمش وسكسان ياشنده بر اختيار اولان سقا اوغلى كيرقور اذينه طيانه‌مديغندن ونفسنى فدا ايده‌رك بو احواله نتيجه ويرمك ايستديكندن بوتون مسؤليتى قبول ايدرك جزاسنه حاضر اولديغنى سويلمش ودلى بغداصار ذاتاً اعتراف جرم ايتمش اولوب مسئله‌ده‌ذى مدخل اولمق اوزره

توقیف قلنان قیصریه‌لی آغوب دخی اشتراکی سویلنمش اولدیغندن وشاب امرد آزاریانك ده تحریکاتنده مدخلی افاداتندن آکلاشلدیغندن ایلولك اون سکزنجی کونی سقا اوغلی کرقور قوم‌قپوده ارمنی پطریقخانه‌سی کلیساسنك قپوسی اوکنده وقیصریه‌لی آغوب دیکیلی طاشده جلاد واسطه‌سیله اعدام اولنمشلردر . راهب نامزدی قره‌بت ــ که الك زیاده اخباراتده بولنمش ایدی ــ حبسخانه‌ده ترك دین وقبول اسلامیت ایتمش اولمغله برابر جزاسنی کورمکه شایان عد ایدیله‌رك شاب امرد آزاریان ایله برابر پارمق‌قپوده صلباً اعدام اولنمشلردر .

اخبارات‌واقعه‌یه مبنی توقیف ایدلمش‌اولان ایکی پسقپوسله اون‌طقوز شخصك سبیللری اخلا قلنمش وصرافاندن‌مغردیچ اریباریان استانکویه، کلکل اوغلی بغوص لنی‌یه وبغوص ملرقاریان ردوسه نفی ایدلمشلردر .

اعدام جزالرینك موقع اجرایه وضعندن اول صدراعظم الحاج علی پاشا پطریق بغوص افندی‌یی کیجه‌لین نزدینه دعوت ایدرك اهالی‌نك طغیان وقیامنی‌موجب اولان کیفیت ائتلافده ذی‌مدخل‌اولانلرك اسملرینی صورمش وپطریق‌طرفندن حکایهٔ وقوعات اثناسنده سرای‌همایون قالفه‌سی کرقور، قزاز آرتین ، پاپاسیان جانیك ، أرغانیان اوحانس و آزناووریان قره‌بت اخبار اولنمش ایدی .

حکومت بوآدملرك نفی ایدلمسنه قرار ویردیکندن قزاز آرتین ضربخانهٔ عامره‌یه عائد بالجمله حساباتی تقدیم ایدرك ابرانامه آلمش وحقنده اصدار قلنان نفی امر عالیسی ضربخانه‌یه عائد وظیفه‌سنی حسن‌ایفا ایتمش وحسابلری موافق مطلوب بولنمش ایسه‌ده ملتی امورینه قاریشه‌رق نفاق وشقاقه سبب اولدیغندن‌سائرلره عبرت‌اولمق اوزره نفی‌یه‌مستحق کورلمشدره بولنده اصدار اولنمش‌در . مومی الیه لنی‌یه کوندریله‌رك ضربخانهٔ عامره صرافلنی ارمنی‌قاتولیکلرندن بیله زیکجی اوغلی بغوصه توجیه اولنمش‌در. دیکر درت ذاتدن أرغانیان اوخانس اهتدا ایتمش ، پاپاسیان جانیك صدر

اعظمك صرافی اولدیغی ایچون کندیسنی قورتارمغه موفق اولمش وآزناووریان قره‌بت سافزه اعزام قلنمش‌در . تشرین اولك ایکیسنده استانبولده شدتلی برقورطنه ظهور ایدرك برچوق اماکن ، از جمله سرای همایونك‌محال مختلفه‌سی‌محتاج تعمیر برحاله کلمش بولندیغندن کرقور قالفه دخی جملهٔ وظائفندن اولان بوتعمیراتی اجرا ایتدیرمك اوزره نفیدن استثنا ایدلمش‌در .

قزاز آرتین برسنه‌دن‌دها آز برمدت منفاده‌قالمش‌در. ارزان بیوریلان مساعده اوزرینه ۱۸۲۳ سنه‌سی ظرفنده درسعادته عودت ایدرك ، اول امرده جیب همایون صرافلغنه وبش آلتی آی صوکره ضربخانهٔ عامره امینلکنه تعیین قلنمش وسلطان محمود خان ثانی حضرتلرینك توجهنی استجلابه موفق اولدیغندن بوتاریخدن اعتباراً موقع ونفوذی برقات دها کسب اهمیت ایتمش‌در .

ارمنی‌مورخلرینك بیاناتندن استدلال اولندیغنه‌نظراً حالت افندینك صرافی‌موسوی ایسخل برحس استرقابله اوته‌دنبری‌مشارالیهی‌ارمنی وارمنی قاتولیك صرافلرینه‌قارشی‌تحریك‌ایدر ایمش. بوصرافلره قارشی‌حکومتجه اصدار قلنان اعدام ونفی قرارلرنده حالت افندینك شدتله استعمال نفوذ ایتمش اولدیغی آکلاشلمقده‌در .

حالت افندی ایله (ایسخل)ك منفالرنده مخنوقاً اعدام ایدلملری اوزرینه قزاز آرتین زمین و زمانی مساعد کوره‌رك ــ اولجه وکلادن برقاچنك موافقتی استحصال و معاونتنی تأمین ایلدکدن صوکره ــ رکاب شاهانه‌یه براستدعا تقدیمیله دوزاوغللرینك منفالرندن‌استانبوله معاودتلرینی مرحمت سنیه‌دن استعطاف ایدوب اولبابده ارادهٔ سنیه استحصالنه موفق اولمش‌در. دوز اوغللرینك قوری چشمه‌ده کائن خانه‌سی ایسخل ك عهده‌سنه کچمش و مرقوم نفی ایدلدیکی صره‌ده طرف حکومتدن مصادره قلنمش اولدیغندن ، قزاز آرتین خانهٔ مذکوری بدلنك

تأدیه‌سی ایله اشترا ایتمش‌در . دوزاوغللرینك (پرانوهی) و (دیروهی) نام همشیره‌لری اوصره‌ده مسافرةً یكی قپوده كندی خانه‌سنده بولنمقده ایدیلر. قزاز آرتین قوری چشمه‌ده‌كی ساحلخانه‌نك مفتاحلرینی هدیه‌لك نفیس لیمونلری حاوی برسپته وضع ایتدیره‌رك همشیره‌سی (هماپیور) واسطه‌سیله بو ایكی قادینه ارسال ایتمش وعائله‌لرینك اوجاغی یكیدن احیا ایدلمده اولدیغنی بوصورتله اونلره تبشیر ایلمش‌در . قزاز آرتینك ترجمهٔ حالی مؤلفی استپان پاپاسیان دوز اوغللرینك عودتی مساعده‌سنك مومی‌الیه طرفندن استحصال ایدلمش اولمسی مقدما فلاكتلرنده اشتراكی واقع اولدیغی حقنده‌كی شبهه‌یی عائلهٔ مذكوره اعضاسنك ذهنندن سیلدیكنی بیان ایدییور. دوز اوغلی قره‌بت‌وآغوب وبغوص ۱۵ نیسان ۱۸۲۳ ده درسعادته معاودتله طوغریجه قزاز آرتینك خانه‌سنه نازل‌اولمشلر وبرمدت اوراده قالمشلردر . مومی‌الیه قوری چشمه‌ده‌كی خانه‌یه مقتضی اركك وقادین خدمه‌یی تدارك ومذكور خانه‌یی صاحبلرینك اسكانه موافق برحاله وضع ایتدیردكدن‌صوكره دوزاوغللرینك كندی‌خانه‌لرینه كیتملرینه موافقت كوسترمش‌در .

ارمنی قاتولیكلرینك ارمنی كلیساسنه معاودتی تشبثنك عقیم قالمسی اوزرینه بونلرك ارمنی پطریقلكنه مربوط بر جماعت حالنده اداره‌سنی وغلطه یاخود بك‌اوغلنده بر دائره كشادیله طرف حكومت سنیه‌دن پطریقخانه‌یه وارد اوله‌جق‌اوامرك قاتولیك‌رهابیندن‌تعیین واوراده اقامه اوله‌جق بر وكیل واسطه‌سیله ارمنی قاتولیكلرینه تبلیغی قزاز آرتین ایله ۱۸۲۳ سنه‌سی‌تشرین‌اولنده بغوص‌افندی‌یی استخلاف‌ایتمش‌اولان پطریق قره‌بت افندی دوشونه‌رك بوكیفیت حقنده قزاز آرتین قاتولیك رؤساسیله بالمذاكره موافقتلرینی آلمش ایسه‌ده ارمنی‌قاتولیك رهابیندن وكالته تعیین اوله‌جق‌ذات‌حقنده‌جماعت‌مذكوره‌اركانی‌بیننده‌ائتلاف‌حاصل‌ایدیله‌مش وبو اثناده ارمنی‌پطریقخانه‌سیله‌علاقه‌دن‌عاری برصورتده جماعت‌تشكیلاتنه مالك

اولمق فكری بعض قاتولیك رؤساسنجه ایلری سورولمكه باشلانمش‌در .

اوصره‌ده روسیه ایمپراطوری برنجی نیقوله طرفندن شاه ایران فتح علی شاهه قارشی آچیلان محاربه ارمنی كلیساسنك الك بیوك مسندداری اولان عمومی قاتوغیقوسنك اقامت ایلدیكی اچمیازین مناستری ایله بلاد متجاوره‌نك روسیه‌نك زیراشغالنه كچمسنی انتاج ایلمش ایدی . بالآخره «بشنجی نرسس» عنوانیله قاتوغیقوسلق مقامنی اشغال‌ایتمش‌اولان واوصره‌ده آنجق پسقپوس‌رتبهٔ روحانیه‌سنی‌حائز واوحوالی‌مرخصه‌سی بولنان نرسس افندی افراد جماعتی ایله برابر روسلری التزام وایرانلیلر علیهنه حركت ایتمش اولدیغندن، ارمنیلر میاننده دولت عثمانیه‌یه قارشی‌ده بویله برتصورك موجودیتی ایماپوانده قاتولیكلرجه برعرضحال تنظیم ومحمد خسرو پاشا واسطه‌سیله عتبهٔ‌علیایه‌رفع وتقدیم قلنمش‌اولدیغی‌ارمنی مورخلری طرفندن بیان اولنمقده‌دركه بونده اچمیازین‌قاتوغیقوسنی‌طانیمامقده اولان قاتولیكلرك بویله برحال وقوعی تقدیرنده تحت مسئولیتده بولنماملری ایچون مستقل برپطریقلكه مظهریتی استدعا قلنمقده ایمش .

سلطان محمود خان حضرتلری بوعرضحالی آلملری اوزرینه قزاز آرتینی حضور ملوكانه‌لرینه جلب ایله اسنادات واقعه حقنده ایضاحات طلب ایتدكلرنده مومی‌الیه جوابنده ارمنی پطریقی عموم جماعتی ایچون نزد دولتده مسئول اولدیغندن بومثللو شبهه‌لره محل اولمدیغنی واسنادات واقعه‌نك اوته‌دنبری پطریقخانه‌نك حق نظارتنه دشمن اولان آنقره‌لی رهابین‌طرفندن تصنیع اولندیغنی وامنیهٔ‌مصادقت پطریقك نفوذ وحقوقنی ادامه‌یه متوقف بولندیغنی بیان ایتمش وبونك اوزرینه لاحق وسابق ارمنی پطریقلرینك‌باب‌عالی‌یه‌جلبی‌ایله كیفیتك‌استكناهی‌خصوصنه‌ارادهٔ‌سنیهٔ ملوكانه شرفصادراولمش‌در. ارادهٔ پادشاهی موجبنجه پطریق لاحق‌قره‌بت وپطریق سابق بغوص افندیلر مقام صدارته دعوت اولنه‌رق جماعتلرینك صداقتنه كفالت ایده‌بیلوب ایده‌میه‌جكلری كندیلرندن سؤال اولندقده

پطریقلك مقامنك هروجهله کفیل اولدیغی پطریق سابق طرفندن بیان اولنمش وصدر اعظم پاشا « بلاد بعیده‌ده یشایان بیکلرجه ملتد- اشلرکزك صداقتندن سزنصل امین‌اوله‌بیلیرسکز؟ »دیه سؤال ایلدکده ینه مومی‌الیه بغوص افندی «اعتراف ذنوب جهتیله هرارمنی افکارومقاصدینی پاپاسه سویلر ؛ پاپاسلر دخی شان مصادقته ومنافع عمومیه‌یه منافی برحال مشاهده ایلدکلرنده بزه اشعار ایدرلر ؛ بناءً علیه بز اهالیمزك افکارینی بیلیرز . یالکز قاتولیك دینیلن زمره پاپاسلرمزه اعتراف ذنوب ایتمدکلرندن اونلره کفیل اوله‌مه‌یز » یولنده جواب ویرمش‌در. بوافادات صدراعظم پاشاجه مقنع کوریله‌رك عتبهٔ علیایه عرض کیفیت اولنمش وپك آزبرمدت‌صوکره (۳ تشرین‌اول ۱۸۲۷) طنغر اوغلی اغوب عائله‌سیله برابر قیصریه‌یه وبرادری اوسب ینه‌عائله‌سیله برابرسیواسه نفی ایدلمش‌در .

موره اختلالنك صوك صفحه‌سنده دونمای عثمانی انکلیز وروس وفرانسز سفائنی طرفندن (ناوارین) ده احراق اولنمسی اوزرینه دول ثلثه سفیرلری مملکتدن اخراج اولندقلری کبی قاتولیك طائفه‌سی حقنده‌ده قوم قپوده‌کی بنانك احتراقی سببیله اواثناده صماتیه‌یه نقل ایدلمش اولان ارمنی پطریقخانه‌سنه آتی‌الذکر بش ماده‌یی حاوی برامرعالی کوندرلمش ایدی ؛ اولاً آنقره‌لیلرك مملکتلرینه نفی ایدلمسی ؛ ثانیاً قاتولیك رهبانك اوروپایه تبعیدی ؛ ثالثاً استانبوللی قاتولیکلردن ارمنی پطریقنه اطاعت ایتمیه‌نلرك آناطولی‌یه نفی ایدلمسی ؛ رابعاً « ماراید » دینیلن راهبه‌لرك دخی نفی ایدلمسی ؛ خامساً قاتولیکلر مذهبنه تمایل ایتمش اولانلرك پك اوغلنده وفرنك بولنان کویلرده اقامتنه مساعده اولنمیه‌رق ارمنیلرله مسکون قریه‌لره نقلی .

ارمنی‌قاتولیك معتبرانی صماتیه‌ده‌کی « سورپ کیغورق (صولی‌مناستر) » کلیساسنه دعوت‌اولنه‌رق امرعالی قرائت اولنمش وارمنی قاتولیك رجالندن برقاچی‌ارمنی کلیساسنه التحاقله درسعادتده قالدقلری کبی‌دیکرلری حقنده

مقتضای امرعالی ایفا اولنمش ، حتی امرعالیده صراحت کافیه اولمدیغندن قاتولیك انقره‌لیلرله برابر ارمنی‌کلیساسنه‌تابع آنقره‌لیلرك‌ده‌نفی ایدلمسنه‌تشبث قلنمش‌در. بووقعه حقنده لطفی تاریخنك برنجی جلدنده (صحیفه ۲۷۲ - ۲۷۷) بعض تفصیلات موجوددر .

بووقوعات جریان ایتدیکی صره‌ده قزاز آرتین حقنده سلطان محمود خان حضرتلرینك توجه شاهانه‌لری کیتدکجه آرتمش ، مومی‌الیه عادتا پادشاه حضرتلرینه برنسبت خصوصیه پیدا ایتمش ایدی . حتی صیق صیق سرای‌همایونه جلب بیورلدیغندن ۱۸۲۴ سنه‌سنده (ه ۱۲۳۹) یکی قپودن اورته کویه نقل ایتمش ایدی . قزاز آرتین مشرب همایونی کرکی کبی آکلامش ونکته‌دانلغی نزد شاهانه‌ده پك‌زیاده مظهر تقدیرات اولمش ایدی .

۱۸۲۷ سنه‌سنده سرای همایون حمامنك‌صورت انشاسی غضب‌همایونی موجب اوله‌رق معماری کرقور قالفه قیصریه‌یه نفی‌ایدلمش ایدی. بوذات قزاز آرتینك خیر خواهی ، عادتا سبب اقبالی اولدیغندن ، منفاسندن عودتی ایچون مومی‌الیه چاره آرامش ، ازجمله قالفه‌یه برمکتوب یازه‌رق نفس همایونه مخصوص اولمق اوزره اك اعلی نوعندن باصدیرمه یاپدیروب کوندرمسنی‌توصیه‌ایتمش‌ایدی. باصدیرمه‌لر ورود ایدرك‌قزاز آرتین‌طرفندن سرای همایونه تقدیم‌اولندقده نفاستی تقدیر بیوریله‌رق . « نره‌دن آلدیغی » قزاز آرتیندن سؤال بیورلدقده :

— افندمزك صادق بنده‌سی کرقور قالفه کوله‌لری بالخاصه نفس ملوکانه‌لری ایچون یاپدیروب سرای همایونه تقدیم قلنمق اوزره کوندرمشدی » یولنده برافاده ایله منکوب قالفه‌یی خاط همایونه‌کتیرمش وسلطان محمود حضرتلری طرفندن اوآنده قالفه‌نك عودتی خصوصنه ارادهٔ سنیه شرفصادر اولمش‌در . بونك اوزرینه قزاز آرتین خندهٔ همایونی موجب‌اولمق‌اوزره : « باصدیرمه‌نك بروسیلهٔ نجات اوله‌بیله‌جکنی

مرحمت همایونلری برکتی ایله جناب حق بکا کوستردی . » یولنده بر خطابده بولنمشدر .

قوم قپوده کائن ارمنی پطریقخانه‌سی کلیساسنك یکیدن انشاسی فرمانی‌ده موی‌الیه بویله برنکته‌پردازلقله استحصال ایلمشدر .

یکی‌قپو حمامی دکزه ناظر و ترتیباتی غایت مکمل اولدیغندن قزاز آرتین اورته کویده ساکن اولمقله برابر آره‌صره بو حمامه کیدر ایدی . برکون مذکور حمامده بولندیغی صره‌ده آراندیغندن ارادهٔ پادشاهی‌یه امتثالاً سرایه کیتمش ایدی . ذات شاهانه بندکان ملوکانه‌لرینك قزاز آرتینی حمامده بولوب اراده‌یی اوراده تبلیغ ایلدکلرینی خبر آلمش اولدقلرندن :

ــ آرتین ! حمام راحت‌می ایدی ؟ ــ دیه سؤال بیورمشلر . قزاز ، فرصتدن بالاستفاده :

ــ محترق کلیسامز الآن ویران قالدیغندن بازار دعاسی آچیقده ، یاغمورلی وصغوق برمحلده قرائت اولنیور . کوله‌کز آینمز ایجابنجه باشم آچیق اوله‌رق بو محلده طوریبوردم ؛ اوشویوب نزله اولدم ؛ اونك ایچون حمامه کیتمشدم . » جوابنی ویرمش وبونك اوزرینه کلیسانك اولکندن دها مکلف صورتده انشاسنه مساعده ارزان بیورلدیغندن قزاز آرتین همان یره قپانوب آیاق اوپدکدن صوکره ارادهٔ سنیه‌نك اصدارینی خدمتکاری واسطه‌سیله پطریقه بیلدیرمشدر . اوچ بیوك واوچ کوچك کلیسادن مرکب اولان قوم قپو پطریقخانه کلیساسی بوصورتله انشا اولنمشدر .

مؤخراً (١٨٣٠ ده) کندی مزارینی مذکور کلیسالردن بری درونده انشا ایتدیرمکه مساعده استحصال ایلمسی ینه بویله برنکته پردازلغنك مکافاتی اولمشدر . شویله که قزاز آرتین مراسم دینیه‌نك ایفاسی ایچون علی‌الاکثر احیا کرده‌سی اولان مذکور قوم‌قپو کلیساسنه کیتدیکندن ، سرای همایونه جلبی ایچون کوندریلن بندکان موی‌الیهی اوراده بولوب ارادهٔ سنیه‌یی تبلیغ ایدرلر ایدی . بو حاله واقف اولان سلطان محمود

حضرتلری برکون ینه موی‌الیهی آراتمشلر ویراز کچ کلمسی اوزرینه : « آرتین نره‌ده ایدك ؟ » دیه سؤال ایده‌رك : « افندمزك مساعدهٔ ملوکانه‌لری ایله انشا اولنان کلیساده ایدم ؛ افزونیٔ عمر وشوکت ملوکانه‌لری ایچون دعا ایدیبوردم . » جوابنی آلملری اوزرینه : « های کلیساده قاله ایدك ! » بیورمشلر . قزاز آرتین همان پادشاهك آیاقلرینه قپانه‌رق : « افندمز فرمانی احسان بیورکزده وفاتمدن صوکره کلیساده قاله‌یم » دیه استعطافه مسارعت ایلدیکندن ، بو استرحام نکته‌دازانه‌سی پادشاه حضرتلرینی کولدیره‌رك ایستدیکی فرمانك اصدارینی اراده بیورمشلردر .

(مابعدی وار)

دیران کلکیان

قاضی برهان الدین احمد

قاضی برهان الدین احمد یدی یوز قرق بش سنهٔ هجریه‌سی رمضاننك اوچنجی کونی قیصریه‌ده تقابلی اوله‌رق دنیایه کلمشدر .

پدری شمس الدین محمد قیصریه [۱] قاضیسی ایدی . آنك باباسی یعنی قاضی برهان الدین احمدك دده‌سی سراج الدین سلیمان ده قیصریه قاضیسی اولوب امیرارتنا جانبندن سلطان مصر ملك ناصر ناصر الدین محمده ایلچیلکله کیتمش ایدی . [۲] سلیمانك باباسی حسام الدین وبونك پدری جلال الدین حبیب ده قیصریه قاضیسی ایدیلر . حبیبك باباسی محمد خوارزمدن قسطمونیه‌یه [۳] کلمش وحبیب اوراده طوغمش وتحصیل علم ایتمش وقونیه سلجوقی دولتی رجالندن قاضی ختنی‌یه داماد اولمش وقائم پدرینك همتی ایله قیصریه‌یه قاضی اولمش وبعده اوغلی وبالآخره احفادی ده بلدهٔ مذکوره‌ده قاضی اولمشلردر . قاضی حبیبك جدینك اسمی رسول ورسولك باباسی ده سونج‌در . بونلرك اصلی ترك اولوب ساور قبیله‌سندندر .

قاضی برهان الدین احمد ترك عادتی اوزرینه یدی جدینی ، تاریخنی یازدیردیغی عزیز بن اردشیر استرابادی‌یه بووجهله نقل ایتمشدر . حسبنی ده استرابادی شویله‌جه یازیور : برهان الدین احمدك والده‌سی جلال الدین محمود مستوفی‌نك اوغلی عبدالله چلبی‌در . بوذات عصرینك اعیانندن اولوب برمدت وزارتده نائل اولمشدر .

غصب ایتمش اولدیغی سلطنته استحقاق ارثیسی بولوندیغنه دال اولمق اوزره قاضی برهان الدین احمد هم سلجوقی خاندانه هم ده مغول امراسنه

---

[۱] قیصریه ، قیصری‌نك املای قدیمیدر .

[۲] مسالك الابصار آیاصوفیه کتبخانه‌سی ٤١٦ .

[۳] قسطمونی ، قدیماً قسطمونیه صورتنده یازیلور ایدی .

ادعای نسبت ایتمکده‌در : شویله‌که اجدادندن قاضی حسام الدین حسین ، سلجوقی اکابر امراسندن برینك قیزینی آله‌رق کسب ثروت وسامان ایله‌مش وقاضی سراج الدین سلیمان بوقیزدن طوغمشدر . قونیه سلجوقی سلاطینندن عز الدین کیکاوس ثانینك قیزلرندن برینی برمغول امیری تزوج ایتمش بوازدواجدن تولد ایدن برقیزی قاضی سلیمانه تنکیح ایتمشلرکه شمس الدین محمد بو نکاح ثمره‌سیدر . لزومسز عد ایدلمسی ملحوظ ولونان شو تفصیلاته وقایع آتیه‌ده حاجت مس ایده‌جکدر .

برهان الدین احمد هنوز طفل شیرخوار ایکن والده‌سی ٧٤٧ سنه‌سنده ارتحال داربقا ایتمشدر .

اصول وعادات قدیمه وجهله برهان الدین احمد درت یاش درت آیلق درت کونلك ایکن ٧٤٩ سنه‌سنده مکتبه باشلامش ، عربی وفارسی تعلم ایتمش و آز زمانده درست اوقومغه موفق اوله‌رق فارسی بر کتابی طوغری قرائت ایتمسنه مکافاةً او وقتك مشایخندن شیخ علی مصری بلنه کمر باغلامشدر . کمر باغلامق عادات قدیمهٔ مقبوله‌مزدندر .

برهان الدین احمد فرط ذکاسنه بناءً ٧٥٧ سنه‌سنده اون ایکی یاشنده بولوندیغی حالده لغت ، تصریف ، نحو ، معانی ، بیان ، بدیع ، عروض ، سیاقت ، حساب ، منطق ، حکمت تدرس ایتمش وعربی فارسی دیوانلر اوقومشدر . بو اثناده پدری ایله بحراً شامه کیتمش واون درت آی دمشقده قالدقدن صوکره قیصریه‌یه عودت ایدوب تدریس ایله مشغول اولمش . حتی مأخذم مبالغه‌ده افراطه واره‌رق پدری بریره کیده‌جك اولسه قضایه‌ده نیابت ایدر ایمش دییور . بوکا العهدة علی الراوی دیه‌یم . صدده کله‌یم .

صاحب ترجمه تدریس وتدرسدن خالی قالان اوقات تعطیلی اوق آتمق کبی ادمانلرله کچیرمش . ٧٥٩ سنه‌سنده باباسیله مصره کیتمش وخسته اولمقله برابر فقه ، اصول فقه ، فرائض ، علم حدیث ، تفسیر قرآن وفن هیأتی کماینبغی اکتساب ایتمش وقطب الدین رازی‌نك دمشقه کلدیکنی

خبر آلمغله دمشقه كيدوب حواشئ كشافى وشرح مطالعى مؤلفى مومى اليهدن اوقومش وربچوق سنه‌ده خيلى استفاده ايله‌مشدر. بر طرفدن‌ده محمد تيلى‌دن فن طبدن كليات قانونى اوقومش . ولايته قائل اولديغى شيخ قتلوشيره دمشقده تدرس هنگامنده ملاقى اولمش‌در .

٧٦٤ سنه‌سنده اون‌طقوز ياشنده اولديغى حالده پدرى ايله برابر حجازه كيتمش، فريضهٔ حجى ادا ايدرايكن مظنهٔ كرامدن فخرالدين اقشهرى الى طوتمش ، مقامات مباركه‌يى زيارت ايتديرمش‌در . حجازدن عودتلرنده مصريه وصوللرنده پدرى وفات ايتمكله حلبه كلوب برمدت اختيار انزوا ايتمش ومطالعهٔ كتب ايله مشغول اولمش‌در. محبت وطنيه سوقى ايله قيصريه‌يه عودت ايدن برهان الدين احمد ارباب غرضك خصومتلرى ايله قاضيلغه نائل اولامامش وانجق برسنه صوكره ٧٦٦ سنه‌سنده قاضى اولابيلمشدر. او زمان يكرمى بر ياشنده ايدى . قاضيلقده چوق ايش كورمش وبالخاصه اوقافى اصلاح ايدوب متغلبه الندن استرداد ايتمك كبى امور خيريه‌ده بولونمشدر .

بودورده اميرارتنانك مخدومى غياث‌الدين محمد قيصريه‌ده اجراى حكومت ايديور ايدى . محمددن دلكير اولان على شاه رومى عصيان ايتمش وغياث‌الدين محمد مصر حكومتنك مظاهرتيله ملك موروثنى يدنده محافظه ايده‌بيلمش ايدى . فقط بوسعادتى دوام ايده‌مه‌مش همان ايرته‌سى سنه ٧٦٧ ده امراسنك اتفاق خفيسيله اركان دولتدن برينك النده مقتول اولمش ايدى. بواتفاق خفيده قاضينك‌ده پارمغى اولديغندن مؤرخى عزيز وقعه‌يى قبالى كچيور . قاتلك اسمنى بيله يازميور .

غياث‌الدين محمدك قتلى اوزرينه مملكت هرج ومرج اولدى . خلفى واوغلى على بك كنج وعياش ايدى . قاضى برهان‌الدين احمد اصلاح احوال مملكت ايچون تدبير دوشونور وبرچاره بولاماز ايدى . بوهنگامده شامده كورديكى درويش يعنى شيخ قتلوشير قيصريه‌يه كلمش ايدى. قاضى

برهان‌الدين احمد هرمشكلنى درويشه حل ايتديرمش . بركون درويشه ايشلرك كيم واسطه‌سيله دوزه‌له‌جكنى صورمش. درويش جواباً ديمش كه سنك واسطه‌كله نظام عالم حصول بوله‌جقدر. تخت سنكدر . درت خزينه سكا نصيب اوله‌جقدر: (١) خليلى (٢) سليمانى (٣) شدادى (٤) قارونى .

قاضى درويشك سوزينك صحتنه قائل اولمقله برابر سلطانلقله بولونديغى حال اره‌سنده‌كى مسافه‌يى درويش ايله تأويلات كونا كونده بولونورمش . قاضى برهان‌الدين احمده درويش خطاب ايتدكجه ملك ديه خطاب ايدرمش .

درويشك كشفنه معتقد بولونان قاضى برهان‌الدين احمد حكمدار جديدك مساوئ اخلاقندن مستفيد اولمقدن كيرو طورميورايدى. حتى حكمدارك معشوق قديمى ايله ارەلرنى بولمق درگارينه‌قدر اينيور ولكن بودنائتى اركان دولتك محق سرزنشلرينه بادى اوليور ، قاضينك بو خدمت مردوده‌سى حكمدارجه‌ده مقبوله كچميور. قاضى برمدت شهرك حدودى داخلنده بولونان چفتلكنه چكلمكه يله مجبور اوليور .

ارتنانك حفيدى على بكك سفاهتى آرتمقده ايدى. فصل آرغسون كه پايتختك قاضيسى معشوقى ايله كنديى‌بارپشديرمق رزالتى‌ارتكاب ايديور . واقربا ومتعلقاتى‌ده ممالكدن برحصه قوپارمقدن‌غيرى برشئ دوشونميور ايديلر .

— مابعدى وار —

احمد توحيد

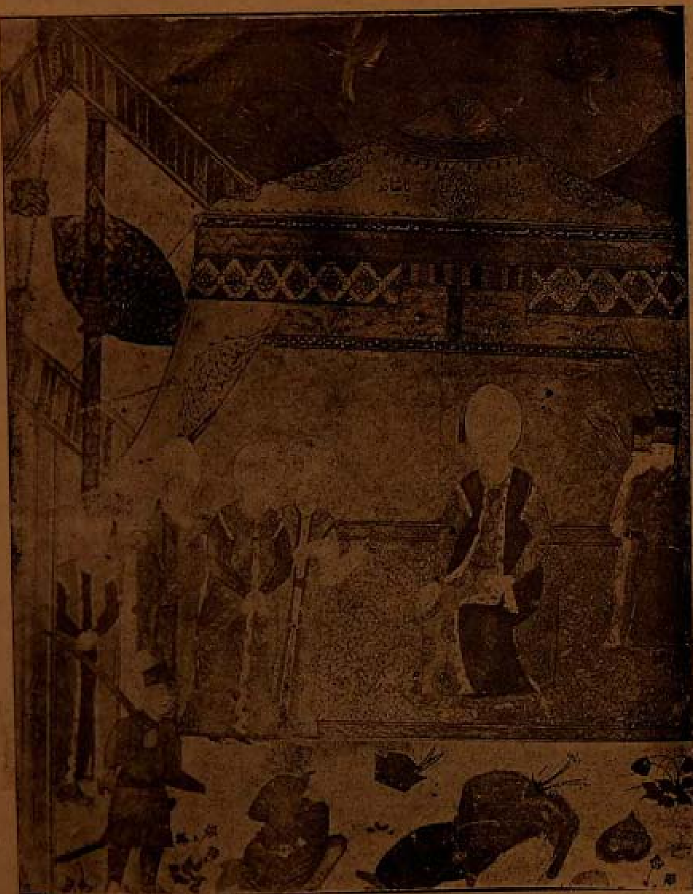
اوز تیمور اوغلی عثمان پاشا مقاله‌سنه ذیل

شجاعتنامه

مجموعه‌نك كچن نسخه‌لرنده مندرج اوز تیمور اوغلی عثمان پاشانك ترجمهٔ حالی ایچون طوپقپوسرای همایونده روان كوشكنده واقع كتبخانه‌ده بولنان شجاعتنامه نام كتابدن بر خیلی معلومات آلنمش ومأخذ اولمق اعتباریله كتاب مذكوره ومؤلفنه دائر تعریفات دخی علاوه اولنمش ایدی. وسط برخط نسخ ایله یازلمش و بعض صحیفه‌لرنده تصویر ایچون آچیق یرلر براقلمش اولان بوكتاب یگانه نسخه ظن اولنیور ورسملرینك ناقص بولنمسنه تأسف ایدیلیور ایدی. مؤخراًییلدیز كتبخانه‌سنده شجاعتنامه‌نك مصور برنسخه‌سنك دها موجود بولندیغنه مطلع اولدق، كیدوب كوردیكمزده وهلهٔ اولاده روان كوشكنده‌كی نسخه‌یی بونك مسوده‌سی دیه تلقی ایتدك، لكن زیرده بیان اولنه‌جغی اوزره ییلدیز كتبخانه‌سنده‌كی نسخه‌نك اول وروان كوشكنده‌كی نسخه‌نك مؤخر یازلدیغی اجرا قلنان تدقیقاتده آكلاشیلدی.

شجاعتنامه‌نك ییلدیز كتبخانه‌سنده‌كی نسخه‌سی مذهب ومصور وغایت كوزل خط نسخ ایله محرردر. هرایكی نسخه برقطعه‌ده‌در. دیباجه‌سندن سلطان مراد خان ثالث ایچون یازیله‌رق تقدیم قلنمش اولدیغی آكلاشیلیور. حتی مؤلفك كتابی بالذات عرضنی حاوی رسم بتون برصحیفه‌یی اشغال ایتمشدر. سلطان مشارالیه تخت سلطنتده جالس واندرون اوغلانلری وجوجه‌لر استادهٔ موقع تعظیم وتكریم اولدیغی ومؤلفك دخی كمال خشوع وخضوع ایله كتاب النده اوله‌رق حضور همایونده بولندیغی ارائه ایدر.

اشبو نسخه نهایتنده‌كی: قد وقع الفراغ هذا الكتاب المسمی

عثمان پاشانك شروانده بعض عاصیلری تأدیبی

بالشجاعت نامه فی یوم الخمیس الخمسة عشر من شهر شوال المكرم فی

سنه اربع وتسعين وتسعمائه عن هجرة النبويه فى دارالخلافه القسطنطنيه
حماها الله عن الآفات والبليه عن يد اضعف العباد واحقر العبـاد المحتاج
الى رحمة رب الرؤف على بن يوسف غفرالله له والوالدى والجميع المؤمنين
والمؤمنات والمسلمين والمسلمات الاحيا والاموات برحمتك يا ارحم الراحمين»

طاغستان عصاتنك عثمان پاشا نزدينه سوق وتأديبلرى

جملهٔ اتماميه‌سنه نظراً ٩٩٤ سنهٔ هجريه‌سنده يازلديغى مستبان اوليور .
حالبوكه ديباجه :

آصنى ديباجه‌سن زرله يازاركن خامه‌سى
ديدى تاريخن آنك دالك شجاعتنامه‌سى
٩٩٥

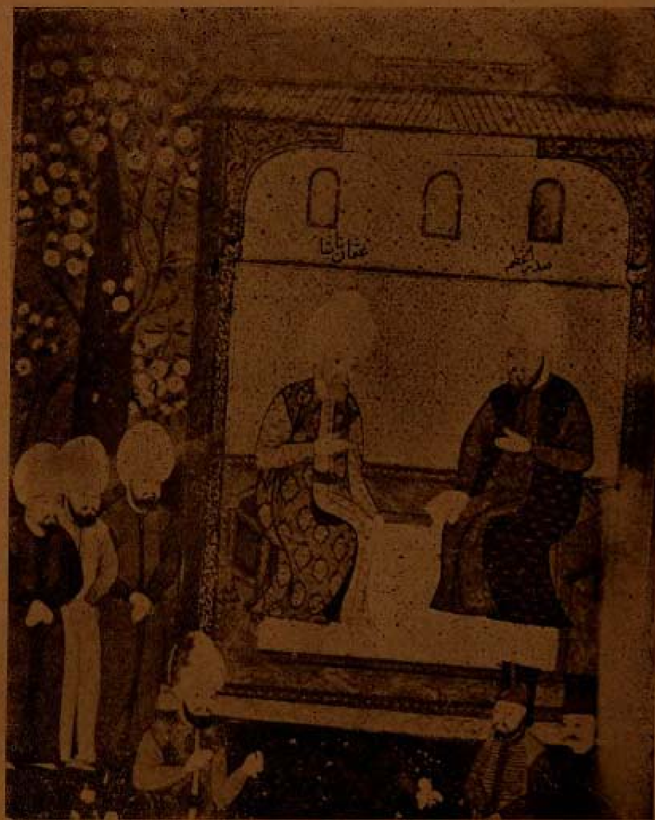
بيتيله ختام بولديغنه نظراً كتابك وديباجه‌نك آيرى آيرى تحرير ايديله‌رك
بعده برلشديرلديكى وديباجه‌نك كتابه باش ايدلديكى مستبان اولمشدر .

عثمان پاشانك امام قولى خان ايله محاربه‌سى

بو نسخه‌نك ا لك صحيفه‌سنده اوچ مهر واردر . برى «سليم بن
مصطفى خان» طغراسنى حاوى اولوب طغرانك سروسنده خط نسخ ايله

« توكلت على الله » يازيليدر . ايكنجى مهر آرمودى شكلده‌در وايچنده

عثمان پاشانك استانبوله ورودنده صدراعظم ايله ملاقاتى

تعليق يازى ايله « سلطان سليم بن مصطفى خان ١٩٨ » عباره‌سى محرردر.
اوچنجى مهر دخى سلطان سليم اوله اسناد اولنوب اليوم خزينهٔ همايون

قپوسنك مهرلنديكى خاتم مشهوره مشابهدر . فقط عينى دكلدر ، بر آز دها بيوكجه‌در؛ اورته‌سنده « سلطان سليم » ودرت طرفنده « توكلى على خالق » حك اولنمشدر . سلطان مراد خان ثالثه تقديم قلنان اشبو نسخه بالاده مذكور اوچ مهر دلالتيله بالآخره سلطان سليم ثالثه انتقال ايلديكى آكلاشيليور . بوانتقال عجبا نه‌صورتله اولمشدر ، كتاب يلديز كتبخانه‌سنه نصل كچمشدر ؛ بورالرى بيلنه‌ميور . واقعا خاقان سابق زماننده طوپقپو سرايندن برخيلى كتاب يلديزه نقل اولنوب برمدت اوراده مسافر قالمشلردى . لكن اعلان مشروطيتدن صوكره جمله‌سى يادفتر محل سابقلرينه اعاده اولنديغندن وموضوع بحث اولان شجاعتنامه يلديز كتبخانه‌سنده قالديغندن آنك بو كتابلر ميانده بولنمسنه حكم اولنه‌ميور.

نسخهٔ مذكوره‌نك آخرنده باشقه بر يازى ايله كتابك ٣٠٤ يپراق و ٨٦ صورت (رسم) ى حاوى اولديغى مندرجدر . رسملر تعداد اولندقده يتمش يدى عدد چيقوب باقى طقوزى ضايع اولمق خاطره كلكله كتابك شيرازه‌سى وصحيفه‌لرك قارشولقلرى دقتله معاينه اولنمش ايسه‌ده كتابدن يپراق چيقارلديغنه دائر بر اماره كوريله‌مامشدر .

اشبو رسملرك برنجيسى بالاده بيان اولنديغى اوزره كتابك تقديمنى مصور اولديغى كبى مقابل صحيفه‌ىى تماماً اشغال ايدن ايكنجيسى دخى صدراعظم ديوانى ارائه ايدر. متباقى رسملردن ايران اوزرينه موضوع بحث حربك اعلانندن مقدم طلوع ايدوب صحايف تاريخه كچن قويروقلى يلديزى وقفسده بر ياپاغانى ومناظر سائره‌يى مصور ايكى اوچ عددندن ماعداسى مذكور سفرك بدايتندن اوز تيمور اوغلى عثمان پاشانك وفاتنه قدر اولان وقوعاته عائددر. بونلرك برازى لالا مصطفى پاشانك واكثرى عثمان پاشانك محاربات وسائره‌سنى مصوردر . عثمان پاشايه دائر اولان رسملردن مختلف صفحاته عائد بش قطعه‌سنى بالانتخاب مجموعه‌نك اشبو نسخه‌سنه درج ايلدك.

اشبو رسملر صنعت ترسيمك عثمانليلرده قديماً واصل اولديغى ترقينك

مرتبهٔ بالاترینه نمونهٔ یکانه عد اولنه‌جق درجه‌ده دکلدر ، مع مافیه

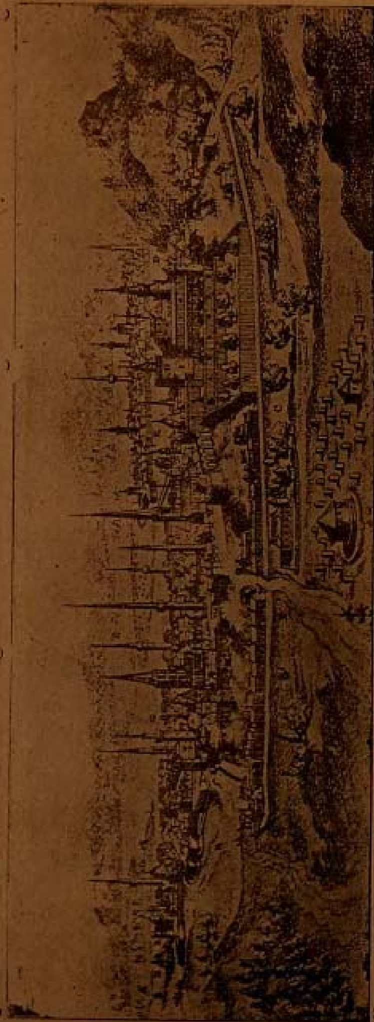

عثمان پاشانك صدارتی

کوزل ترسیم اولنمش وقیمتداردر . رسملرك یالدیزلره مستغرق اولمسی
ورنکلرك غایت رنکین وپارلاق بولنمسی ایلك نظرده انسانی جذب وجلب

ایدیور . فقط کتابك اولنده اولان رسملرله آخرنده‌کیلر آره‌سنده‌کی
فرق عظیم‌ده متعاقباً نظردقته چارپیور . چونکه رسملر نهایته طوغری
صنعت جهتنجه درجه‌درجه تدنی ایدیور. رسامی کتبه‌سنی وضع ایتمامش
ایسه‌ده محاربانك ارائه‌سنده اتخاذ ایتدیکی اصولدن وساز بعض جهتلردن
بونك ایرانلی اولدیغنه حکم اولنه‌بیلیر . حتی عثمان پاشانك امام قولی
خان ایله اجرا ایتدیکی محاربه‌یه دائر اولان رسملرك برنده هرایکی قوماندانك
برسایبان آلتنده بربریله قوجاق قوجاغه مصارعه‌لرینی تصویر ایتمسی
کندیسنك ایرانیلکی حقنده ذهنلرده اولان شبهه‌یی ازاله ایدر. بوذات
بلکه‌ده اوزمان شهنامه‌جی معیتنده مستخدم ایرانلی رساملردن بری ایدی.

محمد عارف

بودن قلعه‌سیله قرال سرایلرینك عثمانلیلر زماننده‌کی منظره‌سی .

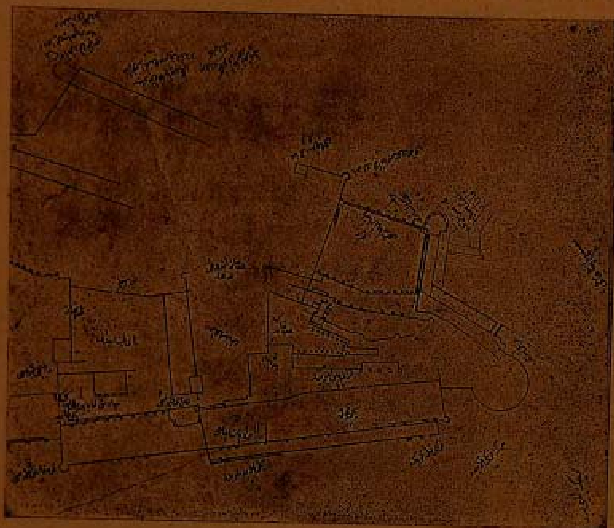
— بیبلیوغرافیا —

١) ALOYSE HAUSZMANN, Le Château Royal de Hongrie ; Budapest 1912.

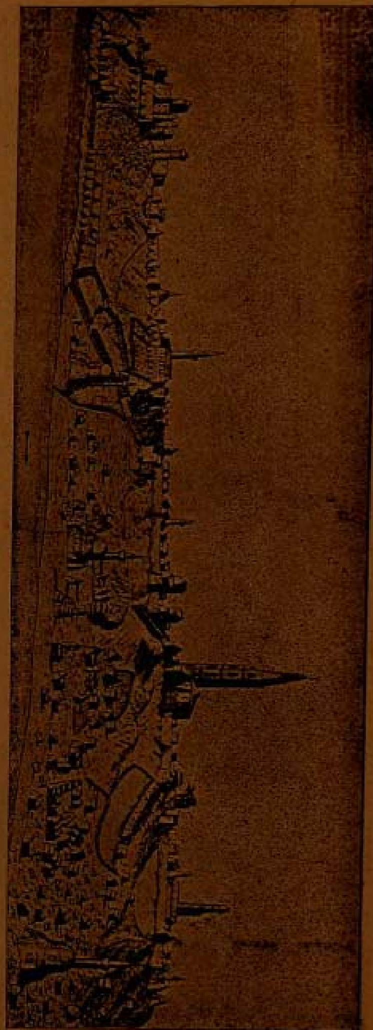
مجارستانك پای‌تختی اولان شهر عظیم ایکی قسمدن عبارتدر . طونه‌نك صاغ طرفنده « بودا » وصول طرفنده « پشته » بولنور، فقط الیوم بوایکی شهر توحید ایدیلدیکندن هیئت مجموعه‌سی « بوداپست » نامنی آلمشدر . بودایه اسکیدن عثمانلیلر « بودین » دیرلر ایدی . مجار قراللغنك کرسیسی بودین قلعه‌سنده‌کی سرایدرکه بوراده موضوع بحث اولان اثر اشته بومحتشم سرایه دائردر. آلبوم شکلنده اولان اثر مذکور مجارجه وآلمانجه وفرانسزجه اوله‌رق محرر و ٥٤ صحیفه‌لك متننده ٣٧ رسم و ٧ پلان و متنك خارجنده اولمق اوزره‌ده ٢٥ عدد نفیس فوطوتیپی لوحه‌سنی حاویدر . بوکتاب سرایك ١٨٩٧ سنه‌سنده بدأ ایله برمچق ملیون لیرایه قریب برمصرفله ١٩٠٥ ده ختامه ایردریلن صوك انشاآت جسیمه و ترتیبات و تفریشات داخلیه‌سنی مصور اوله‌رق معماری موسیو هاوزمان طرفندن تحریر ونشر ایدیلمشدر . بومناسبتله معمار موی الیه بوبنای عالینك عصرلردن بری کچیرمش اولدیغی احوال کوناکونی وانشاآت‌اخیره‌سنك تاریخچه‌سنی صورت مختصره‌ده حکایه ایتمشدر .

بواثرده ایکی رسم ایله برپلان نظردقتمزی جلب ایله بزی بوبیبلیوغرافیایی یازمغه سوق ایتمشدر . رسملردن بری بودین قلعه‌سنك عثمانلیلر زماننده‌کی منظره‌سیدرکه آرقه جهتنده طونه نهری واونك آرقه‌سنده‌ده بودینه برکوپری ایله مربوط پشته شهری کورولمکده‌در . بودینك صاغ جهتنه تصادف ایدن ابنیه اولیا چلبی‌نك « قیزیل الما سرایی » توسیم ایلدیکی قرال سرایلریدر. بوندن باشقه شهرك ایچنده برچوق مناره‌لر کوریلیور. مورخ هامر بودین قلعه‌سی درونده اون جامع خبر ویریور (فرانسزجه‌سی ، جلد ١٢ ، صحیفه ١٥٠): طبان جامعی ، مطاف جامعی ، صو جامعی ، طوپقون جامعی ، مصطفی جامعی ، حاجی احمد جامعی (بونلر طونه جهتنده شهرك اشاغی قسمنده‌در) ، سرایلق جامعی، پاشا جامعی، یکی‌جامع ، ساعت جامعی ، اسکی‌جامع ، فتح جامعی (بونلرده یوقاری قلعه داخلنده‌در) . بودینی ١٠٧٣ سنه‌سنده زیارت‌ایدن اولیا چلبی‌ایسه (مطبوع نسخه جلد ٦ ، صحیفه ٢٣١) اورته حصارك داخلنده یکرمی برمحراب بولندیغنی وبونلردن بری کلیسادن محول اولان « سلیمان خان جامعی » اولدیغنی ومناره اتخاذ اولنان چاك قله‌سنك ٢١٠ قدم ارتفاعنده بولندیغنی سویلیورکه بلکه رسمك اورته‌سنه تصادف ایدن کلیسا بناسیدر .

بو مناسبتله اوليا چلبي بزه باشقه برشی‌دها سويليور : بنای مذكورك قپولرندن برينك اوزرنده بولنان بر أژدرها ايله سونكيلی بر سواری هيكلنك (سن ژورژ اوله‌جق) ، تصوير حرام اولديغندن قيريلمسی لازم كلديكنی حين فتحده ابوالسعود افندی بيان ايلدكده سلطان سليمان خان « كيمسه بو صورته چاقاسون ، مسلم اولانلر كورمه‌سون » ديه بوينده‌كی شالی چيقاروب هيكلك اوزرينه اورتمش وقيرمه‌دن خلاص ايتمشدر . بوهيكل اليوم ماطياس كليساسنه

بودين قلعه‌سنك عثمانليلر زماننده يابلمش اولان پلانی .

بودين قلعه‌سنك ١٠٩٧ ده اوستريالیلر طرفندن وقوع بولان محاصره و ضبطندن صكره ارائه ايلديكی منظره .

جيقان مرديونك يانينده طورمقده‌در . مذكور سليمان خان جامعندن بشقه اوليا چلبي اورته حصارده فتحيه جامعی ، اورته جامع ، سرای جامعی و پاشا جامعی ناملريله درت وبيوك وارو شده‌ده طوبخانه پاشا ، حاجی صفر ، عثمان بك ومقبول مصطفی پاشا ناملريله ديكر درت عدد جامع شريفی ياد ايديور . اوليا چلبی‌دن ٧٦ سنه‌اول يعنی ٩٩٧ تاريخنده بودينده‌ن كچن سياح « لوبه‌ناوه » كه سياحتنامه‌سی حقنده آتيده آيريجه اعطای معلومات ايدلمشدر ، طونه كنارنده اوزری قورشونلی بر كوزل جامع زيارت ايتديكنی ودروننده مقتول بر پاشانك مدفون بولنديغنی

سویلیور . اشبو جوامع شریفه‌نك موقعلرینی تعیین ایتمك كرك مأخذلرده كرك محلنده تدقیقاتده بولنمغه متوقفدر .

معلوم اولدیغی وجهله بودین قلعه‌سی ایلك اول ٩٣٢ سنه‌سنده سلطان سلیمان خان اول طرفندن موقتاً و ٩٤٨ ده صورت قطعیه‌ده فتح ایدیله‌رك ١٠٩٧ سنه‌سنه قدر عثمانلیلرك یدحاكمیتنده قالدی، فقط ١٠٩٥ ده‌كی اوستریالیلرك محاصره‌سی اثناسنده كرك دشمنك طوپلریله كرك داخلده وخارجده پاتلایان لغم وجبه خانه‌لرك تأثیراتیله پك زیاده تخریب ایدیلمش ایدی . راشد تاریخنده (ایكنجی طبعی ، جلد ١ ، صحیفه ٤٥٩) بودین قلعه‌سنك سنهٔ مذكوره‌ده قوجه سنان اغا معرفتیله تعمیر وترمیم اولندیغی مقیددر . بورایه درج ایله‌دیكمز تركجه تعریفاتی حاوی اولان عتیق پلان اشته اوزمانه عائد اولمق لازم كلیر . زیرا پلانك صول طرفنده « سیاوش آغا یاپدوغی یوكسك یكی طابیه » وپلانك اورته‌سنه طوغری نقطه‌لی چیزكی ایله اشارت اولنان محلده « جبه‌خانه آتدوغی یردر » عباره‌لرینك بولنمسی بوكا دلالت ایدر . الیوم ایتالیاده واقع بولونیا شهرنده محفوظ اولان بو پلان اولیا چلبی سیاحتنامه‌سیله (جلد ٦ ، صحیفه ٢٢٩ الخ) مقایسه اولنه‌جق اولورسه . « پالی پاشا میدانی » ، « زندان » ، « سرای میدانی » ، « مرادپاشا جامعی » ، « سرای قپوسی » كبی بعض اسملره هرایكیسنده‌ده تصادف ایدرز . پلانده « قرال سرایلری » دیه اشارت اولنان محل اولیا چلبی‌نك « قیزیل الماسرایی » نامیله عریض وعمیق تعریف ایلدیكی بودین سراییدر . مذكور پلان كاتب چلبی جهان‌نماسنك غیرمطبوع قسمیله دخی مقایسه اولنورسه معلومات مفیده‌یه دسترس اولنه‌جغی شبهه‌سزدر . پلانك طرز ترسیمنه كلنجه برماهر مهندسك الیندن چیقدیغی وشبهه‌سز برمقیاس اوزره تنظیم ایدلدیكی قولایجه اكلاشیلور . هر حالده تاریخ عثمانی ایچون بر وثیقهٔ نادره‌در .

١٠٩٧ محاصره‌سی نتیجه‌سی اوله‌رق بودین صورت قطعیه‌ده عثمانلیلرك الیندن چیقمشدر . مورخ راشد افندینك مضبوطاتنه كوره یتمش سكز كون امتداد ایدن بو محاصره‌ده بودین قلعه‌سی وسرایی خاك ایله یكسان اولمش ایدی . اوروپا مورخلرینك بیاناتی دخی بونی مؤیددر . اشته بورایه درج ایلدیكمز دیگر بر رسم اوستریالیلر طرفندن ضبط اولندیغی متعاقب بودینك اخذ ایلدیكی منظره‌یی ارائه ایدر .

بودین سرای قدیمی تاریخ عثمانی ایچون پك بیوك اهمیتی حائز اولدیغندن وبالخاصه سرای مذكوره دائر انتشار ایدن اثر بالاده تعریف ایتدیكمز ایكی رسم ایله برپلانی محتوی بولنمسنه مبنی بونلری تاریخ عثمانی ایله توغل ایدنلره اخبار ایتمكی موافق كوردك . امید ایدرزكه بو وثائق یكی برطاقم تتبعاته زمین اوله‌بیلور .

---

٢) BESCHREIBUNG DER REISEN DES REINHOLD LUBENAU, herausgegeben von W. Sahm Königsberg i. P., 1912—1914. Mitteilungen aus der Stadtbibliothek zu Königsberg, IV und V.

اوروپالیلرك ممالك عثمانیه‌یه اجرا ایلدكلری سیاحتلره دائر قدیماً یازدقلری سیاحتنامه‌لر اكثریا غرض وطرفكیرلك ایله طولو اولمغله برابر بعضاً برچوق بیلمدیكمز معلوماتی دخی حاویدرلر . بناءً علیه انلرك مطالعه‌سی هرحالده استفاده‌یی موجبدر . حالبوكه اسمنی بالاده درج ایلدیكمز « راینهولد لوبه‌ناو » ك سیاحتنامه‌سی اوكی تحریفاتدن بردرجه‌یه قدر عاری اولدیغندن وبردیكی معلومات وممالك عثمانیه شهرلرینك تعریفاتی بزم ایچون پك قیمتدار عد اوله‌بیلور . بو سیاحتنامه‌نك اصلی پروسیاده كونیكسبرغ كتبخانهٔ بلدیه‌سنده محفوظ اولدیغندن مدیری موسیو صراقیمك تشویقیله بو دفعه موسیو زام طرفندن واقفانه برصورتده برنجی قسمی نشر اولنمشدر . عن اصل كونیكسبرغلی اولان لوبه‌ناو كوچك یاشندن بری سیاحته ویكی مملكت وآدم كورمكه انهماكی اولدیغندن مملكتنده اجزاجیلق تحصیلندن صكره اوروپاده بعض محللری كزمش وبعده ویانه‌یه كلرك اوزمان معاهده موجبنجه نقود وهدایایی مستصحباً استانبوله عزیمت ایده‌جك اولان ایمپراطور ایكنجی رودولفك سفیری « پهچ » ك معیتنه اجزاجی اوله‌رق كندیسنی قید وقبول ایتدیرمكه موفق اولمشدر . برچوق كشیدن مركب اولان هیئت سفارت ویانه‌دن بلغراده قدر طونه اوزرنده كیلر ایله وبلغراددن استانبوله قدرده قره‌دن سیاحت ایلشدر . كتابك باشدن ٢٠ صحیفه‌سی لوبه‌ناوك اوروپا سیاحتلرینه واورادن آشاغیسی یعنی ٣٢٠ نجی صحیفه‌یه قدرده ١٥٨٧ سنه‌سنده بدأ ایله‌ین شرق سیاحتنه عائددر . سنهٔ مذكوره ایسه ٩٩٦ سنهٔ هجریه‌سیله مطابق كلدیكندن سلطان مراد خان ثالثك زمان سلطنتنه تصادف ایدر . اوعصرده سرحد عثمانی طونه‌یی قومران ایله استرغون شهرلری آراسنده قطع ایدر ایدی . ایشته بورادن اعتباراً طونه اوزرنده‌كی وصكره بلغراددن استانبوله قدر اوغرادقلری شهرلر یرو یرو ، جامع ، تربه ، خان وقلعه‌لر وخصوصات سائره داخل اولمق اوزره سیاحك نظر تدقیقندن كچمشدر . كندیسی قرون اولی تاریخنه واقف اولدیغندن مواقعك اسكی اسملرینی دخی بعضاً تعیینه چالیشیور . بودین ، بلغراد ، نیش ، صوفیه وادرنه كبی بیوك شهرلری دها مفصل برصورتده تعریف ایتمشدر ، حتی رسملرینی بیله یاپدیغنی سویلیور . ازجمله ادرنه‌ده سلیمیه جامعنی تعریف ایلدیكی صره‌ده هربر شرفه ایچون مناره‌لرینك داخلنده آیری آیری اوچر مردیون بولندیغنی وحوالیسیله اطرافنده‌كی مشتملاتك انشاآتنه دها دوام اولندیغنی بیلدیریور . قلبه اووه‌سنده الآن كوریلن بیغمه تپه‌لرك اقوام سالفه قهرمانلرینك مزارلری اولدیغنی وبو تپه‌لردن برینی عثمانلیلرك اذنیله برفرانسزك ١٥٨٤ سنه‌سنده حفر ایدرك ایچنده برچوق اسلحهٔ نادره بولدیغنی وبونلری

فرانسه‌يه كوندرديكنى قيد ايديور . هيئت سفارت ادرنه‌دن حركتله چورلى اوزرندن سيلورى‌يه واورادن بيوك چكمجه طريقيله استانبوله مواصلت وكمال طنطنه واصول تشريفاتى وجهله استقبال اولنمشدر. محل اقامتلرى چنبرلى طاشك قارشوسنده‌كى ايلچى خانى ايدى‌كه بوندن يكرمى بش اوتوز سنه اول ابنيه‌سى قسماً موجودايدى. بوكون او محلده عثمان بك مطبعه‌سى بولونور. سياحتنامه‌ده استانبول حقنده پك چوق معلومات وتفصيلات واردر. برده نهايتلرينه طوغرى عثمانليلرك منشاقى وسلسلهٔ آل‌عثمان حقنده برايكى بحث واردركه بونلرى لوبه‌ناو اسكى تركجه تاريخلردن ترجمه ايتديرمش اولمسى ملحوظدر .

سياحتنامه‌نك شمدى‌يه‌قدر طبع اولنان برنجى قسمى بوراده ختام بوليور. فقط ناشرك مقدمه‌ده بيان ايلديكنه نظراً لوبه‌ناو برچوق سنه قدر استانبولده قالمش وبو اثناده بروسه ، ازميد ، ازنيق ، قراصاسل وسائر بعض محللرى‌ده زيارت ايتمشدر . بالآخره سفير ايله آراسى بوزولديغندن انكلتره سفارتخانه‌سنه قاچوب پك يقيندن طانيديغى انكليزسفيرينك وساطتيله اوآرالق آق دكزه متهى عزيمت بولنان عثمانلى دونماسنده قپودان پاشا كميسنه راكب اوله‌رق تروا خرابه‌سنى وآناطولى سواحلى وآطه‌لرى وآتنه‌يى كوردكدن‌صكره نهايت‌ونديكه مواصلت ايتمش وبورادن بدأ ايله چوقدندر آرزو ايلديكى ايتاليا سياحتى دخى پايه‌رق مملكتى اولان كونيكسبرغه عودت ايلمشدر .

---

٣) J. H. MORDTMANN, HADJI KHALIFA. (Encyclopédie de l'Islam); Dictionnaire géographique, ethnologique et biographique des peuples musulmans, publié par M. Th. Houtsma; Leyde, Brill — Paris, Picard & fils.

اك معروف مستشرقلرك معاونت قلبيه‌لريله اوترخت دارالفنونى معلملرندن موسيو هاوجانك نظارتى تحتنده اوله‌رق آيرى آيرى فرانسز وآلمان وانكليز لسانلرى اوزره نشر اولنمقده بولنان اشبو « محيط الاسلام » ك ايلك جزئى ١٩٠٨ سنه‌سنده طبع اولونمش واليوم H حرفنه قدراولان‌قسمى‌چيقمشدر. اسكى مستشرقلردن d'Herbelot بوندن يوزاوتوزسنه‌مقدم Bibliothèque Orientale نامى‌تحتنده يالكز باشنه بو‌يولده برمحيط ترتيب‌ايتمش ايدى‌كه اليوم بعض‌متوغلينه مأخذ اوله‌رق خدمت ايتمكده‌در . بوراده موضوع بحث اولان محيط الاسلام ايسه اوندن دها واسع‌برمقياسده طوتلديغندن وبرچوق‌مشاهير كندى امضالرى آلتنده اوله‌رق مقالات يازمقده بولندقلرندن بواثرك اهميتى تقدير اولنه‌بيلور . بو‌محيطده نشر اولنان موادى منفرداً تدقيق ايده‌جك اولسه‌ق بلكه تنقيد اولنه‌جق برچوق‌نقطه‌لر بولنور. هيئت مجموعه‌سى اعتباريله ازجمله فرانسزجه‌سيله

آلمانجه‌سنك ياخود انكليزجه‌سنك متنلرى هرزمان بربرينه مطابق كلديكى وبرده سهو وخطالرك عددى پك‌چوق اولديغى كوزه چارپار. فقط بويله بيوك براثرده بوكبى شيلر چاره‌سزدر . ناشرى اولان موسيو هاوجانك بوتشبث عظيمده كوستر‌ديكى سعى و غيرتى تقدير ايده‌رز . علوم شرقيه ايله مشغول اولان اوروپاليلرك وكرك شرقليلرك هر زمان استفاده ايله مراجعت ايده‌بيله‌جكلرى بر اثردر .

محيط الاسلامك اك عالم بونتكه برابر اك متواضع ياردمجيلرندن برىده موسيو مورتمان دركه شرقده وغربده علوم اسلاميه‌ايله‌مشغول‌اولانلرجه معروف ومحترم برذاتدر . فضله اوله‌رق موسيو مورتمان عثمانلى آثار ومكتوبات حميريه‌سنه وتدمرلسانه، وتاريخ عثمانى‌يه‌ولسان تركى‌يه‌تماميله‌واقف‌اولوب‌بونلره دائر برچوق آثارمنتشره‌سى واردر. محيط الاسلامده موسى‌اليهك مقتونى بولنديغى كاتب چلبى‌يه دائر اوزون برمقاله‌سى اخيراً طبع اولندى . بومقاله‌ده اوروپاليلرجه دها زياده « حاجى خليفه » ناميله طانمش اولان كاتب چلبينك بر ترجمهٔ حالى وبعده تاريخ تأليفلرى صيره‌سيله،مؤلفك كندى براقديغى برليسته‌موجبنجه، اثرلرى تعداداولونيور. اك باشده « فذلكه » ناميله عربجه تاريخ مقيددر . بواثرى هركس غائب‌اولمش ظن ايدركن اخيراً برنسخه‌سى استانبولده ظهور ايدرك معارف نظارتى طرفندن بالاشترا كتبخانهٔ عمومى‌يه وضع ايدلمشدر . ارباب وقوفك قولنه كوره مؤلفك خطيله محرر اولان نسخهٔ اصليه‌در . اوتنجى اثر اوله‌رق كوستريلن « جهان‌نما » حقنده موسيو مورتمان شويله يازيور : « جهان‌نما اوروپا مؤلفلرندن مرقاتور ، اورته‌ليوس، قلووه‌ريوس‌كبى بعض ذواتك اساسلى مؤلفاتندن‌اقتباساً بشقه‌برترتيب اوزره ايكنجى دفعه اوله‌رق قلمه آلنمش وفقط اكمال اولنمامشدر . اثر اصليدن ابراهيم متفرقه‌نك ١١٤٥ ده طبع ايتمش اولديغى قسملر موجوددر . نوربرغ ، آرمن ، هامر و شارموواك يايدقلرى ترجمه‌لرك جمله‌سى نقصاندر . مؤلف خطيله اولان‌بعض مسوده‌لرى ١٠٨٠ نومرو ايله ويانه‌كتبخانهٔ ايمپراطوريسنده و١٠٣٨ نومرو ايله لوندره‌ده بريتيش موزه‌ئومده موجوددر. برده مطبوع جهان‌نماده مندرج اولميان ممالك عثمانيه‌نك اوروپاده‌كى ولاياتى تعريفاتى (كه شمدى معلوم اولميان برنسخه‌دن هامر بالترجمه ويانه‌ده ١٨١٢ سنه‌سنده « روم ايلى وبوسنه » نام اثرى باصديرمشدر) ١٢٧٨ نومرو ايله ويانه كتبخانهٔ ايمپراطوريسنده واستانبولده راغب پاشا كتبخانه‌سنده وكتبخانهٔ عموميده وغلطه مولوى‌خانه‌سنده محفوظدر .

كاتب چلبينك ٢٢ نجى وصوك‌اثرى اوله‌رق موسيو مورتمان ١٠٦٧ تاريخنده تأليف اولنان « ميزان الحق واختيار الاحق » ى كوستريور . كاتب چلبينك تاريخ وفاتى ١٧ ذى‌الحجه ١٠٦٧ در . مقاله‌نك نهايتنده مندرج مأخذلر ميانده‌بروسه‌لى

محمد طاهربكك ١٣٣١ ده انتشارايدن «كاتب چلبى» نام اثرى دخى مفيداولسنه نظراًموسيو مورتمانك مملكتمزده انتشارايدن آثارى دخى تعقيب ايتديكنى آكلاشيليور.
موسيو مورتمانك محيط الاسلامده يازديغى برچوق مقالات مفيده‌دن شونلرى‌ده ذكر ايده‌لم: دانشمنديه ، داوود پاشا (برى صدراعظم ، ديكرى قره‌داود پاشا) ، دره بكلرى (قره عثمان اوغلى ، جانيكلى على پاشا) ، دكزلى ، دوشيرمه ، جم ، جزايرلى غازى حسن پاشا ، جنيد ، ادرنه ، اميرسلطان ، اوليا چلبى ، اوره‌نوس ، فريدون ، كرميان اوغلى ، كموش خانه ، قسطنطنيه (اون صحيفه‌لك برمقاله اولوب استانبولك اهل اسلام زمانده‌كى احواله‌دائردر) الخ الخ .

خليل ادهم

بودرومده تيمورلنكك حفيده‌لرندن [شاذملك]ه عائد كلام قديم

بودرومده قلعه‌نك جبه جهتنده [١] كوچوجوك برجامع بولنيور . هركيمه صورلسه ، قزيل حصارلى مصطفى پاشانككدر ؛ جوانى ويريلير . قپوسى اوزرنده اوچ بيتدن مركب منظوم برتاريخ كوريليور .

مطلعى : خدا برقولى ترغيب ايدنجه بويله خيراته

اوچنجى مصرعى : مجاهد فى‌سبيل‌الله اوغازى مصطفى بيل كيم

آلتنجى مصرعى : دعادر چون آنك تاريخ داخل اوله جناته

دنيلدكدن صوكره آلتنه ١١٣٦ يازلمشدر .

جامع درونده دور كلام قديمى ديديكمز بيوك قطعه‌ده بركلام قديم واردر. طولى ٠,٣٨ عرضى ٠,٢٩ سانتمتره‌در. خطى نفيس وبوكون طباعتده كوريلان ٣٦ پونتو حروفك بر مثلى قالينلغنده‌در . سجاوندجه ، رسم خطجه ايى بر تصحيح كورديكنه بعض اشارت واردر [٢] . كاغدى

---

[١] قلعه معلوم اولديغى اوزره‌شواليه‌لك انشاآتندن اولوب ساحلده اوفاق برنيم‌جزيره‌يى اشغال ايديور . باروتك ايجادندن اولكى زمانه عائد بولنديغندن واك‌زياده قره‌دن كله‌جك هجومك دفعى دوشونلديكندن جبهه‌سى دكزه اولميوب قره‌يه‌در . اليوم حبسخانهٔ عمومى بولنيور .

[٢] مثلا : سورهٔ فاطره‌ده‌كى [علموا] وينه سورهٔ فاطره‌ده [على بينت] وسورهٔ واقعه‌ده [وجنت] تاء طويل ايله يازلقله برابر بونلرك و[ارحمت] ومماثلى كلمه‌لرده‌كى تالردن هانكيلرى طويل هانكيلرى كرة اولديغنك تعريفى وسائره‌يى حاويدر .

ویالدیز تزییناتی مکملدر . کوزل محافظه اولندیغندن سیلینتیدن عاریدر .

کتابه‌سی

لقد تشرفت بکتابة هذا المصحف المجید الذی [١] لا یأتیه الباطل من بین یدیه ولا من خلفه تنزیل من حکیم المذنبة المعترفة بفنون التقصیر السائله من الکریم المنان شاذملك بنت محمد سلطان بن جهانکیر بن امیر تیمور کورکان اصلح الله شانها وصانها عما شانها ورحمة اسلافها وکان ذلك فی شهور سنه احدی وسبعین وثمانمائة الهجریه

نهایته رقمده ٨٧١ وضع اولنمشدر .

بودروم قضاة سابقه‌سندن علی هاشم افندینك مذکور کلام قدیم ایچون یشیل بر پوشیده یادکار ، وجمعه نمازندن اول دورك بو کلام قدیمدن اوقونمسنی تنبیه ایتمسی شایان تذکار خصوصات محافظه‌کاریدندر .

میلاس ژاندارمه بلوکی قوماندانی

حافظ قدری

[١] اصلنه مطابقت کوزه‌دلدی .

تاریخ ابو الفتح

مؤلفی

طورسون بك

استانبول

احمد احسان وشرکاسی

مطبعه‌جیلق عثمانلی شرکتی

١٣٣٠

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سنك علاوه‌سیدر

نشرینه ابتدار ایتدیکمز اشبو اثره « طورسون بك تاریخی » نامیله معروف ایسه‌ده مؤلفی کتابنی « تاریخ ابو الفتح » دیه تسمیه ایلدیکنی دیباجه‌ده کوسترمشدر .

مؤلف اسمنك « طورسینا » اولدیغی حالده کندی افاده‌سنجه « غلط مشهور اوزره طورسون بك لقبیله مشهور » اولدیغی کذلك دیباجه‌ده بیان ایتمشدر . دولتك مناصب عالیه‌سندن دفتردارلق کبی رتبهٔ رفیعه‌یی احراز ایده‌رك ارکان دولتدن بولنمش اولان بوذاتك تاریخلرده بالمناسبه اسمنه تصادف اولنه‌ماز وتراجم احوال کتابلرنده ترجمهٔ حالنه دائر قید ومعلومات بولنه‌ماز . یالکز سهی بك تذکره‌سنده بالمناسبه اسمی ذکر اولنیور . مع مافیه اثرینك مطالعه‌سندن ترجمهٔ حالنه دائر خیلی معلومات استحصال ایدیلیور . اکر تاریخنده مناسب دوشوره‌رك جابجا ویردیکی معلومات اولمسه ایدی رجال سالفه‌مزدن اولان بوذاتك اسمندن باشقه حال وشانی تماماً مجهول قاله‌جق ایدی .

طورسون بك یاخود کندی قولنجه طورسینابك پدرینك اسمنی بیان ایتمیور ایسه‌ده بروسه بکی « جبه علی بك » عموجه‌سی اولدیغنی سویلیور . کندیسی اصحاب تیماردن ایدی . کنج یاشنده تیماره نائل اولمسنه باقیلیرسه پدرینك امرا ویاخود زعمادن اولوب وفاتی اوزرینه کندیسنه تیمار توجیه اولندیغی آکلاشیلیور [١] . بلکه بروسه ویاخود جواری خلقندن ایدی وجد بجد عثمانلی ایدی . بروسه حقنده صرف ایتدیکی برقاچ سوز وخاندان آل عثمانه کوستردیکی درجهٔ نهایه‌ده‌کی مفتونیت ومربوطیت خصوصات مذکوره‌یی خاطره کتیرییور .

[١] اوزمان هنوز تیمار وزعامت توجیهاتی قانونه ربط اولنمامش ، مع مافیه امرا وزعما واصحاب تیماردن اولنلرك وفاتنده اوغللرینه پدرلرینك خدمتنه مکافاتاً تیمار توجیهی عادت حکمنه کیرمش ایدی .

طورسون بك حسب المسلك قسطنطنیه‌نك فتحنده بولندی . کندیسی سلك عسکری‌یه منسوب اولمغله برابر تحصیل علوم وفنون ایتمش برذات ایدی . خاندانی یاخود علم وفضلی جهتلریله شخصی حضرت فاتحجه معلوم ایدی . شهر مذکورك محاصره‌سنده بالذات خاقان مشارالیهك معیتنده بولندیغی آکلاشیلیور ، حتی حضرت فاتحك آیاصوفیه‌یه دخولنده برابر بولنمش وبیت مشهوری مشارالیهك لساننددن اوله‌رق تاریخنه قید ایتمشدر .

طورسون بك فتح قسطنطنیه‌یی متعاقب تیمارینی براقه‌رق عموجه‌سنك معیتنه کچدی بوجهتی شو وجهله بیان ایدییور : « وکینه دخی بروسه صفاسنه ترك تیمار ایدب عمم حضورنی اختیار ایتمش ایدم » . استانبول اطرافندن اهالی جلیله اسکان اولندقده مقاطعاتنك تحریرینه عموجه‌سی جبه علی بك تعیین اولندی . بروسه بکلکی دخی مومی الیهك عهده‌سنده باقی اولوب بو حالده اوراده بولنمسی ایجاب ایتدیکندن طرف پادشاهیدن مذکور تحریر خصوصی طورسون بکك عهده‌سنه تحویل وتفویض اولندی . اوده بو وظیفه‌یی کمال اهمیت ایله ایفا وا کمال ایدوب دفترینی حضور حضرت فاتحه عرض ایتدی ، ارباب قلمدن مقتدر برذات اولدیغنی بالفعل اثبات ایلدی . خصوص مذکور کندیسنك مبدأ تفیض وترقیسی اولمشدر . بوصورتله حضرت فاتحك معیتنه کچه‌رك آندن صوکره هیچ بر وقت آیرلمامشدر ومشارالیهك مظهر تقدیری اولوب دفعاتله انعام واحسانته نائل اولمش ایدی .

طورسون بك بلغراد محاصره‌سنده دخی بولندی . لکن بو وقعه‌ده ارباب حرب وضربدن اوله‌رق صاحب قلم اولمق اوزره اوردوده بولنیور ایدی .

طورسون بك یالکز حضرت فاتحك دکل دیکر طرفندده بالجمله ارباب لیاقت وفضیلتی حمایه وتشویق وترغیب ایتمکده اولان صدراعظم محمود پاشانك دخی تقدیر وتلطیفنه نائل اولمش ایدی . پاشای مشارالیهك ایلك صدارتنده اجرا ایتدیکی سفرلرك اکثریسنده برابر بولندی .

اسفار مذکورەنك اولکیلرندە هنوز دائمی خدمت دولتە داخل اولمامش
ایدی. متفرق و موقت خدمتلر ایفا ایدییور ایدی. حتی محمود پاشا ۸۶۲ سنەسندە
صربستان اوزرینە مأمور اولدقدە منت بك اوغلی محمد بك قومانداسیلە دشمن
مملکتی ایچنە سوق ایتمش اولدیغی آقنجیلر اوزرینە طورسون بکی امین
نصب ایتمش و معیتنە کندی تعبیرنجە ونجیکجیلر وارمغانجیلر قوشوب برابر
کوندرمش ایدی.

طورسون بك نهایت دیوان کتابتنە تعیین اولندی. کندیسی
طربزون سفرندە یعنی ۸۶۵ سنەسندە کاتب دیوان اولدیغنی تاریخندە
قید ایتمشدر. بعدە آناطولی دفتردارلغنە نائل اولدی. بو مأموریتدن
صوکرە آناطولی دفتر کتخدالغنە تعیین ایدلدی. نهایت سلطان محمد
خان ثانی دورندە دفتردار دولت اولدی، بو صورتلە بولندیغی مسلکدە
درجۀ قصوایە نائل اولمش ایدی. خاقان مشارالیهك خلفی سلطان بایزید
خان ثانی دور حکومتنك نصف اولندە دخی صوك مأموریتندە یعنی
دفتردارلقدە بولنمشدر.

طورسون بکك تاریخ وفاتی معلوم دکلدر. زیردە بیان اولنەجغی
اوزرە اثرینی ۹۰۳ سنەسی ایلە ۹۰۵ سنەسی آرەسندە تحریر ایتمشدر. حین
تألیفدە سن شیخوختدە بولندیغی افادەسندن مستبان اولیور.

سلطان بایزید خان ثانی دورندە و ۹۱۴ سنەسندە ممالك عثمانیەدە
بولنان بالجملە مقاطعات میریەنك تصفیە و قطع حساباتی ایچون معزول
و منصوب بالجملە امرای مالیەدن مرکب بر قومیسیون تشکیل اولنمش
ایدی. بونلرك تنظیم و ترتیب ایتدیکی دفتر طوپقپو سرای همایوننیدن
باب عالی کتبخانەسنە نقل ایلە تصنیف ایدلدکدە اولان اوراق و وثائق
عتیقە آرەسندە کورلمشدر. مذکور امرای مالیە آرەسندە طورسون بکك
اسمی کورولمدیکندن اوزمان وفات ایتمش بولندیغی مستبان اولیور
بو صورتدە طورسون بك طقوز یوز بش سنەسندن صکرە وفات ایتدی دنیلەبیلور.

اشبو تاریخ حضرت فاتحك ایلك دفعە جلوسندن ابتدا ایدوب وزیر اعظم
خادم علی پاشانك مصر عسکریلە آطنەدە اجرا ایتدیکی محاربە ایلە نهایت
بولیور، یعنی ۸۴۶ سنەسندن ۸۹۳ سنەسنەقدر قرق سکز سنەلك وقوعات
دولت علیۀ عثمانیەیی حاویدر. معمافیە حکایۀ وقوعاتدە اطراد و انتظام
اولمیوب بعضاً تفصیل، بعضاً تلخیص ایدلمشدر. حتی کلیاً ترك و اهمال
ایدلمش حادثات واردر. مذکور وقوعاتدن حضرت فاتحك برنجی جلوسیلە
جلوس قطعیسی آرەسندە کیلر خلاصە ایدلدیکی حالدە خاقان مشارالیهك
جلوس اخیرندن صدراعظم محمود پاشانك برنجی دفعە صدارتدن عزلنە
قدر اولنلر تفصیل اولنمشدر. تفصیل مذکورە سبب مؤلفك او اثنادە
وقوعبولان سفرلردە بالذات حاضر بولنەرق وقوعاتی کوزیلە کورمسی
اولدیغی آکلاشیلیور. محمود پاشانك برنجی دفعە صدارتدن عزلندن
صوکرە وقوعیافتە اولان وقوعات خلاصە ایدلمشدر. سلطان جم وقعەسی
وسائرە کبی بعض حادثاتە دائر حرف واحد یوقدر. مذکور تلخیصك،
کلیاً ترك و اهمالك اسبابی کندیسنك حادثاتدە بالذات موجود و مشاهد
اولمامسی یاخود زمین و زمانی کورمەمسی اولدیغی خاطرە کلیور.

طورسون بك کتابنك تاریخ تألیفنە دائر معلومات ویرمامشدر.
یالکز آتیدەکی افادەسی تاریخ تألیفی قطعی اولەرق تعیین ایدەمز ایسەدە
بر درجەیە قدر تقریب ایدەبیلور. صدر اعظم خلیل پاشادن بحث ایدر
ایکن: اکر شمدی سن اول عزیزك روح لطیفن مصور کورمك استر
ایسك صلب سلیلی وزیر صاحب تدبیر ابراهیم پاشا یسرەالله مایشا
حضرتنك مبارك یوزنە نظر قیل، دییور. خلیل پاشانك اوغلی مشارالیە
ابراهیم پاشایە ۸۹۲ سنەسندە وزارت ویریلوب و ۹۰۳ سنەسندە مسند
صدارت عظمی توجیە اولنوب ۹۰۵ سنەسندە وفات ایتمشدر. بالادەکی
افادە مشارالیهك وزارتندن زیادە صدارتنی کوستردیکندن بو خصوصدن
کتابك ۹۰۳ ایلە ۹۰۵ سنەسی آرەسندە تألیف اولندیغی مستبان اولیور.

بو تاريخك اوچ نسخه‌سی كورلمشدر. ايكيسی طوپقپوسرای همايوننده روان كوشكنده واقع كتبخانه‌ده‌در. بری آياصوفيه كتبخانه‌سنده‌در. جمله‌سی كوزل خط نسخ ايله محرردر. تاريخ تحريرلری كوسترلمامش ايسه‌ده اوچيده برزمانده يازلديغی كاغدلرندن وتذهيبلرندن وسائره‌لرندن آكلاشيليور. بلكه‌ده مؤلفی طرفندن تاريخ تأليفندن مدت مديده مرور ايتمدن يازديريله‌رق تقديم اولنمش نسخه‌لردر. هر اوچ نسخه اوفاق قطعه‌ده وحجماً بربرينه مساوی دينه‌جك درجه‌ده‌در. مع مافيه — سطرلرينك عددندن طولايی — جهه‌سنك صحيفه‌لری متفاوتدر. روان اوطه‌سی كتبخانه‌سنده‌كی نسخه‌لردن بری ٣٨٧ ديكر ٣٨٣ و آياصوفيه كتبخانه‌سنده‌كی ٣٥٩ صحيفه‌در. بو نسخه‌نك مقابله ايدلديكی كوريلان تصحيحاتدن مستبان اوليور. بونلردن ٣٨٧ صحيفه‌يی حاوی اولان نسخه اساس اتخاذ ايديله‌رك ديكرلريله آرالرنده كوريلان فرقلر « ديكر نسخه » وه « آياصوفيه كتبخانه‌سنده‌كی نسخه » ديه حاشيه‌ده كوسترلمشدر.

كتابك نهايته الفبا ترتيبی اوزره اسامئ اشخاص ومواقع واقوامی حاوی ايكی قطعه ، عثمانليجه‌ده قديماً مستعمل اولديغی حالده الآن متروك ومنسی بولنوب متن كتابده موجود اولان كلماتی حاوی بركه جمعاً اوچ عدد لغتچه دخی علاوه ايدلمشدر.

محمد عارف

بسم الله الرحمن الرحيم

ويسئلونك عن ذی القرنين قل سأتلوا عليكم منه ذكرا حمد بی حد اول احد مالك الملك سلطانه يارا شركه خطاب انی جاعل فی الارض خليفة حكمتنك استمراری اثباتنده هر قرن وهر روزكارده برپادشاه نامدار وجودن برهان قاطع كوستزر وسپاس بی قياس اول پادشاه باهر البرهانه منحصردر كه بقای نظام عالمچون نوع انساندن علو شانی بيّن وتفوقی ظاهر ومتعين برقولی جند عنايتيله مجنّد ومؤيد بيوروب تيغ خونبارنی ونشتر آبدارنی يأجوج فتنهٔ روزكاره سدايدر وباب جوری وطريق ظلمی آنكله مغلق ومنسد وهلم جرا بو اوضاع متغير الاحوال الی ماشاء الله متجدد ومتبدل وكندونك سلطنتنه اصلا تغير وتبدل يورمز الله لا اله الا هو الحی القيوم نظم

جو سنسن پادشاها حمده لايق ... سكا مخصوص در حمد خلايق
قپوكدر معبد حق اولمز انكار ... چو لا معبود الا هو اولدی طانق
كنهكارك صغنجاغی قپوكدر ... آنی استرکم اولا ساكه لايق

وتوام حمد بی حد وتالی سپاس بی قياس شمايل رسايل صلوات وفوايح روايح تحيات كه مرسلهٔ حوری بهشت آنك هزت نسايمندن مصراع

تحرك فی نحر الحبيب حمايل

صورتن كوستزر نثار سزاوار وجود سرور انبيا وتحفهٔ شايستهٔ جناب مقدس مهتر اصفيا قيلنز اول مقرب حضرت رب عزت كه لی مع الله وقت حالتنده سدهٔ رفيعی وعلو تمكينی چاوشلری قبلندن آيين دور باش اوزره دست ردّ لا يسعنی ملك مقرب ولا نبی مرسل سينهٔ انبيايه دوقنور وآيت قرب

عزت نما فكان قاب قوسين او ادنی ورد ملاء اعلا اولوب اوقنور علیه افضل الصلوات ماهبّت الرّیاح فی عراص الفلوات نظم

هدیهٔ صلوات تحیت [١] رضوان بدان جناب مقدس فرستم ازدل وجان
ای مهر چرخ نبوت بو ذره یه قطره شفاعتك دكزندن كرم قل ایله احسان
نصیب رحمت حقدن امیدنجه كسم چو سا كه جان كوكلدن كترمشم ایمان

وهمعنان فوایح صلوات مذكورات شمایم نسایم شمال درود ورضوان كه همنفس قبول رضوان جنان در جناب محترم مبارزان میدان السابقون السابقون اولئك المقربون یعنی آلی [٢] واصحابنك ارواح مقدسلرنه واصل ومتواصل اولا بیت

بدور بحور نجوم غیوث صقور بزاة سیوف لیوث

رضوان الله علیهم اجمعین

امابعد بو محرر سطور اضعف الفقرا طورسینا كه صحیح اعتقادله نظر ارباب سعادت تجلیسنه محتاج ترین جمهوردر [٣] وغلط مشهور اوزره طورسون بك لقبیله مشهوردر ایدركه عنفوان شبابمده [٤] كه غرهٔ عمر زندكانی وصدر نهار روزكار جوانی ومظنهٔ مطالب [٥] لذات جسمانی ومطیهٔ ارتكاب امور شهوانی در دقاق الرقابه قریب زمانه دكن بیت

قدلاح فی لیل الشباب كواكب ان امهلت عادت الی الاسفار

تقریبا مابین قرق ییلدر سلطان ابوالفتح محمد غازی كه جمیع خصایل شریف آنك طبع شریفنده خاصدی الاكرم كه عموم ناس اوزره آنی عام

[١] آیاصوفیه نسخه‌سی : وتحیت
[٢] دیكر وآیا صوفیه نسخه‌لری : آل
[٣] آیاصوفیه نسخه‌سنده اشبو ومتعاقب جمله‌لر بروجه آتیدر: طورسینا كه غلطه مشهور اوزره طورسون بك لقبیله مذكوردر وصحیح اعتقادله نظر ارباب سعادت تجلیسنه محتاج ترین جمهوردر
[٤] دیكر وآیاصوفیه نسخه‌لری : شبابدن
[٥] دیكر وآیاصوفیه نسخه‌لری : طلب

ائمشدی انارالله برهانه واتما علی العالمین سلطانه آنك ایامنده كه اوان رفاهیت ایدی مصراع

توزولر قوردك مماسندن اولوردی سیرشیر

واسطهٔ قام واستقامت خدمتله اركان دولتك محبتنه یول بولدیغم دولتك تأثیریله مصراع

مس باكسیر تام زركیرد

حكمنجه قبل فیاضدن ابنای جنسمه وصول متصور اولان مراتب عالیه آناطولی دفتردارلغی كبی وكتخدالغی وآندن دولت اشیكنك دفتردارلغی كه نهایت مرتبهٔ امثالدر حصوله موصول اولدی وعجب دكلدركه مصراع

اولور اكسیرله باقر التون

وبو منازل ترقینك ومراحل ازدیادك هر برنده لذایذ نفسانی وحظوظ روحانیدن استیفای اطایب لذات واستحلای انس وراحات ایتدم مصراع

ندم كم حاصلم شمدی ندم در

وبحمدالله تعالی نذر كلام الله الم یأن للذین آمنوا ان تخشع قلوبهم لذكر الله وعید عنایت نویدندن قلب حدید الطبع نوع لینت بولدغندن بو برمدت كه مكنت مهلت ویرلمشدر وغایتی معلوم دكل بیت

استغفر الله رب العرش من عمر اضعته فی خسارات وتضلیل

استغفار نامه‌سنی دستور مجازفات اقوال وجرایم مقترفات اعمال كذشته قلدم وهر كون آه ایدب دیرم بیت

توبه قلدم هر كناهمدن الهی برلنه قالمدی عذرم دخی استغفر الله العظیم

بس بونك كبی هر نوع مرادات دنیویه‌نك حصولی كه فی الحقیقه كسراب بقیعة مثلیدر بیت

جهانی عاقله سوردم دیدی رباط خراب دیدله كه امست دیدی بقیعة كسر ١

وبونك عقبنجه توبه وانابت توفیق [١] بر اولو نعمتدر كه شكرنك ادامی بكماله حیز امكاندن خارجدر نظم

طنم كم شكر ایدم شكر اولدی نعمت	آكاده شكر ایدرسم اولده نعمت
چو هر شكر اولدی نعمت واجب الشكر	ایداسن كم ایدر ای خیر امت

یعنی اول نعم نامتناهی مقابله‌سنده بو نطق منتهی نه دیه كه عهدۀ شكردن تقصی [٢] حاصل ایده والعجز عن الشكران شكران امابنه شكر المنعم علی المنعم علیه واجب حدیثی تحریك سلسلۀ ارادت اتدی كه بو مناصب مناسبه سبب اولان پادشاهك ذكر خیرندن كه نوع من الشكر دینلمشدر بعض خصایلن واطوار واسفارن وفتوحاتن حلیۀ انشا ایله مترین بر صورت تصویر و تقریر ایدم وآنی دخی بالفعل احسان كوردكمز وظیفه وادرارن یدكمز پادشاهمز سلطان سلاطین زمان سلطان بایزید ابن سلطان محمد خان ابقی الله ذاته الشریف بالسلطنة القاهرة الی انقراض الدوران حضرتنك جلوس سلطنتی تاریخی داستانه وبعض خصایل حمیده‌سنك وفضایل ذاتیه‌سنك بیاننه توطیه قیلم وبونی منعم حقیقی شكرنه وسیله ایدم كه من لم یشكر الناس لم یشكر الله

واگرچه بو فقیر مسالك انشایه سلوك ایدنلردن وبو مرتبه معارجنك پایۀ ادناسنه قدم اورنلردن دكل اما كل اناء یترشح بما فیه حكمنجه مافی الطبع ظهوره كلمسی طبیعتك مقتضاسیمش ونعمته مقابل شكر خود شرعك واجباتندندر لابد بو ایكی قاضی متقاضی حكمیله من صنف [٣] فقد استهدف سهامندن سلكندم و اوزمی ارباب انشا وتوابعی سلكنده منسلك قلدم

نظم

هر كه ارباب دول لطفنه اول قیله نظر	عذر تقصیرنه بس‌در دمه‌سن قیه نظر
اهل انشا كه كرمدن ایده فی الجمله قبول	رد هر منكر فندن عجبا باكه نه ضر
بر دكزدر دلنز عفو كمال اهلی كم	هفوام نجه قطره دخی كم آكه نظر

[١] دیكر وآیاصوفیه نسخه‌لری : توفیق

[٢] كذا : تقصی

[٣] آیاصوفیه نسخه‌سی : من صنف

شعر

ومسك حدیثی فی هواه لأهله	یضوع وفی سمع الخلیین ضایع

باعث بودر كه علی وجه الاختصار من شكر القلیل یستحق الجزیل رجاسیله بعض اطوار غزواتن واوضاع عزمات فتوحاتن كه مشاهده ایتدم وبین الناس تواترله ثابتدر درج معانیدن سلك بیانه تنظیم ایتدم بیت

بدین لطایف خوبی كجا بیا راید	كسی بحلیۀ تركی عروس انشا را

وه تاریخ ابوالفتح » دیو آد وردم حق تعالی كرمندن امیدوارم كه بو در معنی‌دار و كوهر آبدار هر قطره‌ده [١] قرط اسماع جهانیان اوله بیت

فیا دهر ساعد علی بغیتی	ویا عمر كن بعض اسبابها

كفتار در ذكر احتیاج خلق بوجود شریف پادشاه ظل الله

نظم

وجوب ذات شه اثباتی ممكن	بیان كنهه لعتی ممتنع در
خصومات بنی نوعك فسادی	آنك تدبیری برله منقطع در
وجود شاه بس بر نعمت اولدی	كه هر بر نفس آنكله منتفع در
آنك شكری دعای خیردرچون	دعاسن قیلمین دل مبتدع در

امدی اولا كتب حكمیه حكمنجه دیالم كه مرتبۀ پادشاهی نه عالی درجه‌در و وجود پادشاه نجه اولو نعمتدر و رعیتك بل كافۀ بریتك آكه احتیاجی نه‌دندر واول ذاتی كه خلعت سلطنتله مشرف وممتازدر نه خصایلله متحلی اولمق لایقدر بس بو معانی بیاننده ارباب حكمت واصحاب نظر وتجربت كه چوكان اذعانله میدان معرفتدن كوی عرفان الدلر عبارت سلكنه درلر دزب دمشلر وشكرلر یمشلر كه مكوناتدن چون نفس تركیب ثالث كه نفس حیوانی‌در لوحۀ اختراعه ثبت اولدی آندن اجناس طیور

[١] دیكر وآیاصوفیه نسخه‌لری : هر قطره‌ده

ووحوش وانواع سوام وهوام زوايای اوكار وحجاب الاحجار آراسنده ترنم وتغريد وصهيل وصياح الله خالق كل شیء وهو الواحد القهار برله كويان وسرايان اولديلر وبو خلاصهٔ تركيب چون درجهٔ رابعه مترقی اولدی معشر بشركه خير الانواع ونتيجة الاصطناع قادر بی چوندر تربيب[١] آبای فلكی وامهات عنصريدن مشيئهٔ ارادتده هيولای جسمی صوركم فاحسن صوركم صورتنه قابل اولدی وتركيب اولك وثانينك وثالثك كه معادن ونفس نباتی ونفس حيوانی در بو اوچك جميع خواصنی جامع اولدغندن زياده مزيت كرامت وربرب قريب الاعتدال مزاجله مكمن ومستوكر نفس ناطقه قيلدی وشرف قوة عاقله ايله كه يدرك ذاته بلا واسطة صفت خاصه سيدر تشريف ولقد كرّمنا بنی آدم خلعتن ارزانی بيوردی تا بو نوعك بعض افرادی مدارج استكمال فضايل ذاتی ومعارج استقلال معرفت باريده ويتفكرون فی خلق السموات والارض درجه سنه يتشدی و آينهٔ نفسنی واسطهٔ تصفيه ايله رذايل صفات بشريتدن تخليه قيلوب نقوش حليهٔ جلال وجمال برله تحليه ايتدی شويله كه صور حقايق موجوداتی كما هی حاكی اولور وملائكك مقدس سلكنده منسلك اولوب استعداد استمداد حصوليله بر عيش هنی كه شايبهٔ زوالدن دور در ووصمت لاحقهٔ كلالدن مصوندر آكه ميسر اولور لهم جنات تجری من تحتها الانهار خالدين فيها وذلك هو الفوز العظيم وبو نوع شريف بو نيجه كمالاتله فاعل مختار اختياريله مدنی بالطبع واقع اولمشدر يعنی امر انتعاشنده واحكام معاشنده اجتماعی كه آكه تمدن درلر كه عرفزجه آكه شهر وكوی واوبا دينلور آنی طبيعتدن ايستر ونيجه ايستميه كه ياردملشمق اچون بر برنه محتاجدر وبو امر تعاون ميسر اولمز الا بر آراده جمع اولمغله اولور وانسان اكرچه انسدن مشتقدر دمشلر اما دواعی افعالی ومراتب احوالی مختلف ومتنوعدر لاجرم بو اختلاف وتباين وتفاوت وتمايزدن كه عناصر بشريتده مجبولدر لازم كلدی كه مطالب طوايف اهل عالم ومآرب طبقات اولاد بنی

[١] ديكر وآياصوفيه نسخه‌لری : تربيت

آدم مختلف ومتفاوت اولا مصراع

وللناس فيما يعشقون مذاهب

پس اكر طبيعتلری مقتضاسنجه قونلرسه آرالرنده شولقدر تنازع وتمانع وخصومت وتدافع واقع اوله‌كم اصل اجتماعدن مقصود اولن تعاون وياردملشمق حاصل اولمز بلكه بر برن افساد وافنا ايدر ضروری نوع تدبيردن كركلو اولدی كه هر برينی مستحق اولدغی منزلده قويه كندو حقنه قانع ايدوب دست تصرفنی حقوق غيردن كوتاه قيله وبنی نوع آراسنده امور تعاون[١] متكفل شغل نيسه آكا مشغول ايليه وبونك كبی تدبيره سياست ديرلر واكر شويله كه بو تدبير بروفق وجوب وقاعدهٔ حكمت اولورسه كه مؤدی اوله بر كماله كه بالقوه بنی نوعك اشخاصنده قونلمشدر كه اول قوة اكتساب سعادتيندر آكه اهل حكمت سياست الٓهی ديرلر وواضعنه ناموس ديرلر واهل شرع آكه شريعت ديرلر وواضعنه شارع اطلاق ايدرلر كه پيغامبردر والا يعنی بو تدبير اول مرتبه‌ده اولمزسه بلكه مجرد طور عقل اوزره نظام عالم ظاهر ايچون مثلا طورجنكيز خان كبی اولورسه سينه اضافت ايدرلر سياست سلطانی ويساغ پادشاهی ديرلر كه عرفزجه آكه عرف ديرلر كيف ما كان هر قنقسی اولورسه آنك اقامتی البته بر پادشاه وجودنه موقوف حتی شويله‌در كه هر روزكارده وجود شارع حاجت دكلدر زيرا بر وضع الٓهی مثلا دين اسلام علی واضعه افضل السلام نظام عالم ظاهر وباطن ايچون الی يوم القيام كافهٔ انام اوزره كافيدر بر پيغامبر دخی حاجت دكلدر اما هر روزكارده بر پادشاهك وجودی حاجتدر كه آنك تصرف جزوياتده برحسب مصلحتی هر قرن وهر روزكار ولايت كاملی واردر واكر آنك تدبيری منقطع اولسه بقای اشخاص بروجه اكمل صورت بولمز بلكه بالكلی فنا بولور واول نظام كه وما خلقت الجنّ والانس الا ليعبدون آنكله متصوردر فوت اولور پس نظام مطلوب حصوليچون

[١] ديكر وآياصوفيه نسخه‌لری : تعاونی

وجود پادشاه واجب اولدیکه وجودلرمز انتظام احوال اشرف ممکنات که نوع انساندر ممتنع بومقدمهٔ بدیهیة الانتاج ترتیبندن شکل اولله وجود پادشاهه شکرواجب ایدیکی ثابت اولدی آنکچونکه وجودشریف پادشاه حس وعقلله معلوم برنعمتدرکه هرکشینك آندن حصه‌سی وار ونعمتك خود شکری واجب پس وجودپادشاهه شکرواجب وبرذات شریفك‌که وجودی عالمه نسبت واجب الشکر اولونعمت اولا آنك علومرتبه‌سی دخی ضمناً ثابت اولدی خصوصاکه نظم اطیعواالله واطیعوا الرسول واولوالامر منکم دخی شاهددر وحدیث لیس فوق رتبة السلطان رتبة الا التی مرسل اوملك مقرب دخی آنك تفسیری‌در وچون آنك شکری رعیته واهل عالمه نظر خیر دعا واخلاصله حسن انقیاد دیمشلردر کلك امدی بز دخی ماوجب علینا امرنی تقدیم ایدهلم یعنی دعای دولت روزافزون پادشاه ربع مسکون فرمان فرمای کشورستان ملك عدو بندو مملکت‌کشای بیت

جهانداری‌که تیرآسمان برصفحهٔ تیغش کنداز خون بدخواهان مثال فتح را طغرا

السلطان ابن السلطان السلطان بایزیدخان ابن السلطان محمدخان ابن السلطان مراد خان لازالت رایات سلطنته خافقة بنسایم النصر والفتح وآیات جلالة سطوته ناطقة بتفسیر افعال یوجب [١] دوام المجد والمدح مادام فی الملك اثر النشر والفیح اللهم انصره وانصر عساکره وکن اللهم مؤیده وناصره وزین اللهم ظواهره بحلل عبادة لله وبواطنه بحسن السعی فی انتظام احوال عباد الله آمین وصل اللهم بجلالك علی سیدنا محمد وآله اجمعین

بعد اداء دعاء واجب الادا ارباب البابه بلکه عوام وخاصه معلوم اولدیکه سابقا ترتیب اولان مقدمه‌لردن علو مرتبهٔ پادشاهی بر دخی خلق عالمك وجود پادشاهه محتاج اولدقلری بردخی وجود پادشاه هرنفسه نظر براولونعمت اولوب شکری واجب اولدیغی ثابت اولدی اما بوکه فیض

[١] آیاصوفیه نسخه‌سی : توجب

فضل ربانی وعین عنایت صمدانیله بنی نوع آراسندن بیت

وان تفق الانام وانت منهم فان المسك بعض دم الغزال

ترجمه

عجبم اولدکسه فایق خلق ایچنده چومشك آهونك اولدی بعض قانی

معنیسنجه کمال امتیاز وتفوقله ممتاز اولوب اعبای سلطنته متحمل اولان ذات شریف یعنی ذات همایون پادشاه جهان که باری عزاسمه کمال عنایت ویاری برله وفضلناهم علی کثیر ممن خلقنا تفضیلا مخصوصلرندن قیلمشدر نه‌فضایله متصف اولمغه لایق‌در کتب معتبره‌ده کوردکمز اوزره برقول مختصر تنقیح ایدهلم وبوجنس معانیدن نوع بیان وتوضیح قیله‌لم پس بوبابده تسطیر دیباجهٔ تقریر وفاتحه فایحهٔ لوح تذکیر اولدرکه مثلا بالفعل پادشاهمز اعزالله انصاره حضرتنك‌که حق تعالی هامهٔ همتنی ویؤید بنصره من یشاء اکلیلیله مکلل قیلدی وقدقدر وقدرتی خلعت مفاخرت من رفعناه ارتفع ومن وضعناه اتضع برله‌مشرف ومعزز ایتدی وتشریف اضافه السلطان ظل الله فی الارض واسطه‌سیله طاعت ومتابعتی اقاصی وادانی اوزره فرض عین ایتدی تاخاك عتبهٔ کیوان رتبه‌سی بوسه جای ملوك زمان وبساط فلك سایبانی سجده کاه سلاطین زمین اولدی مصراع

چنین خود هست تامحشر چنان باد

وبوخلعت کرامت قامت موزوننه راست اولدیغی سببدن که نوك قلم منشیانله ذلیلی عزیز مرتبه‌سنه یتشدرر وکاهی عزیزی ذلیل درجه‌سنه اندرر وکاهی زبان تیغ بران وخنجر جلادانله حکم جهانکیری وجان ستانی کوستر وبونك امثالی نیجه اوصافی که صفات ذات واجب الوجود احکامندندر آکه مظهر اولور برمرتبه‌ده که سلطنتده حد مشترك واركبی حال آنکه ملك جهانه بقا یوق پس سبیکهٔ ذکری بوتهٔ فکرله آتش حیرته صالوب خالص عیار اعتقاد اختیار ایتمك کرك که بوخصوصیت کرامت آنکچون دکلش که پادشاهلر مجرد استیفای لذات نفسانیه‌سنه ولوع کوستروب

خزاین بسیار وجواهر آبدار وعساکر جرار ایله تمتع واستظهار آرتوره مصراع

لولا فلا لاؤه استغنی عن الشرح

بلکه مقصود ذاتی ومطلوب کلی بوتخصیص وترجیحدن وتفضیل وترشیحدن اولدرکه عهدهٔ سلطنتی عهدنده حسن سیاستیله وکمال مهابت ویمن کفایتیله شاخ عدل مرشح وباروور وباران احسان فایض اولوب تیغ برق درخش وهمت ملك بخشیله مصالح جهان منتظم وآراسته اولا ورایات دین حق افراخته وپیراسته ونتکه ذات شریف پادشاه مستحق دولت دنیای زودگذاردر شایان سلطنت دار القرار وللاخرة خیروابقی واقع اولوب غبوق دولت مجازی صبوح سعادت حقیقی‌یه اولشدرب بوجهانده عمر دولتدن برخوردار واول جهانده قرب حضرت مولی‌یله که غایت جمیع غایات‌در مستأنس اولا وذلك فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذوالفضل العظیم وبوذکر ایتدکمز دولت که اکسیر کیمیای سعادت‌در دیمشلر که حصوله موصول اولمز الا تحصیل مکارم اخلاقله ممکن‌در .

بیان حصر اجناس فضایل که مکارم اخلاق آندن عبارتدر کتب حکمیه‌ده مقرردرنته‌که رئیس حکماء اسلامیون خواجه نصیرالدین طوسی اخلاق ناصری آدلو کتابنده تقریر ایتمشدرکه نفس انسانینك اوچ قوتی واردر بربرنه متباین که اول قوتلر اعتباریله انسان مصدر افعال مختلف ومظهر آثار متباین اولور مشارکت ارادتله بریسی قوهٔ ناطقه‌در که آکه نفس ملکی دیرلرکه فکر وتمیز وحقایق اموردە نظر ایتمك شوقنه مبدأدر ایکنجیسی قوهٔ غضبی‌درکه آکه نفس سبعی دیرلرکه غضب وبهادرلغه وقورقولو ایشلره اقدام ایتمکه وغلبه وتسلط وترفع ومزیدجاه شوقنه مبدأدر اوچنجیسی قوهٔ شهوانی‌درکه آکه نفس بهیمی دیرلرکه شهوته وطلب غدایه ومآکل ومشارب ومناکح التذاذی شوقنه مبدأدر پس عدد فضایل بو قوتلر حسبنجه‌درکه هرگاه‌که حرکت نفس ناطقه اعتدالله متصف اولسه واکتساب معارف یقینیه‌یه شوقی اولسه اول حرکتدن فضیلت علم حادث اولورلر

جزء : ۲۷ بشنجی سنه ۱ آغستوس ۱۳۳۰

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سی

ایکی آیده بر نشر اولنور . تاریخ عثمانی‌یه عائد مقالاته صحیفه‌لری آچیقدر .
درج ایدلیان مقالات صاحبنه اعاده اولنه‌ییلور

فهرس مندرجات

شاهانه برفقرهٔ تاریخیه وادبیه . . . . علی امیری
اناطولیده اسلامی کتابه‌لر . . . . خلیل ادهم
قراز آرتین (مابعد) . . . . دیران کلکیان
قاضی برهان الدین احمد (مابعد) . . . . . . احمد توحید
احمد ثالث دورینه دائر مادام مونته‌کونك مکتوبلری (مابعد) احمد رفیق
تفرقه : تاریخ ابوالفتح (طورسون بك تاریخی) . . ***

مرجعی — باب عالی تاریخ عثمانی انجمنی
آبونه قیدی ایچون انجمنه مراجعت اولنور

استانبول

احمد احسان و شرکاسی
مطبعه‌جیلق عثمانلی شرکتی

۱۳۳۲

فیئاتی ۵ غروش

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سی

بشنجی سنه — نومرو ٢٧

١ آغستوس ١٣٣٠

شاهانه برفقرهٔ تاریخیه وادبیه

برچوق شاعره وشاعرلرمز واردرکه عثمانلی « تذاکر شعرا » سنده اسملری کوره‌مز. امویلر وعباسیلر کبی خلفای ماضیه زمانلرینه عائد یازلمش اولان کرک تذاکر شعرا وکرک سائر محاضرات کتابلری ، عصرلری شعراسنک لطیف منقبه‌لرینی وخصوصیله ملوک وخلفانک بعض ادیب وادیبه‌لر ایله آره‌لرنده وقوعه‌کلن مشاعره وملاطفه‌لرینی احتوا ایدر.

سلاطین عثمانیه‌نکده بویولده مشاعره وملاطفه‌لری وقوعه کلدیکی بعض خصوصی مجموعه‌لرده کورولمکده ایسه‌ده باشلیجه برائره تصادف اولنه‌میور . ایادئ تداولده بولنان قدیم وقیمتدار مجموعه‌لر ایسه حریقلر وسائر عارضه‌لر واسطه‌سیله پی‌درپی تلف ونابود اولمقده‌در . بونکله برابر شمدیکی حالده الده موجود قالمش اولان بعض نفیس مجموعه‌لرده کوریلن فقره‌لر برآره‌یه طوپلانسه ینه جلدلر تشکیل ایلر .

ایشته بوقبیل آثار نادره‌دن اولمق اوزره سلطان محمد خان رابع حضرتلریله « عفیفه قادین » آره‌سنده وقوعبولان مشاعرهٔ لطیفه بعض مجموعه‌لرده مشاهده اولنه‌یور . حالبوکه نه سلطان محمد خان رابع حضرتلرینک ونه‌ده عفیفه قادینک شاعریتلرینه دائر « تذاکر شعرا » مزک هیچ برنده براشارت اولمدیغندن ذکر اولنان مشاعرهٔ نادره‌نک درجی وهر ایکیسنک طبیعت شعریه‌لری حقنده بعض ایضاحات اعطاسی مناسب کورولدی .

قطعهٔ سلطان محمد خان رابع [١]

بياضلر كيدكنجه بر دريكتايه بكزرسن
سيهلر كيدكنجه سن همان ليلايه بكزرسن
يشيللر كيدكجه طوطئ كويايه بكزرسن
بنم خوشبو عفيفه‌م سن كل رعنايه بكزرسن

جواب عفيفه قادين

بياضلر كيدكنجه پادشاهم آيه بكزرسن
سيهلر كيدكنجه كعبهٔ عليايه بكزرسن
قزللر كيدكنجه جوهر حمرايه بكزرسن
بنم هيبتلو هنكارم همان دريايه بكزرسن

سلطان محمد خان رابع حضرتلرينك برشاعر ماهر اولديغى « ذيل شقايق » ده شيخى‌نك واقع اولان شهادتيله مثبت ونمونهٔ طبع شاهانه‌لرى اوراق اوزره ايكى عدد غزل بايغلرندن مفرز شو مطالع ومخلص بيتلرى محرردر:

كوكل نه كوك صويه مائل نه صارى پاره كيدر
سپاه غمدن امين اولمه حصاره كيدر

و

اى « محمد » معجزات احمد مختار ايله
اومارم مغلوب اوله اعداى دين ودولتم

وحقير دخى سلطان محمد خان رابع حضرتلرينك سايقهٔ طبيعت شعريه‌لرى حقنده « جواهر الملوك » [٢] ده شو سوزلرى يازمشدر .

[١] بومشاعره متعدد مجموعه‌لرده كورلش وبعضيلرنده سلطان مراد رابعك اوراق اوزره كوسترلش ايسه‌ده سلطان محمد خان رابعك اولدقى كركدر .

[٢] بو كتابجك بش بيك كسور بيتى حاوى اون درت فورمه‌سى بوندن ايكى سنه مقدم طبع و نشر اولنمش ايسه‌ده اوست طرفى بعض عوارض ضروريه حسيله هنوز موقع انتشاره چيقاريله‌مامشدر . انشاالله برقاچ ماه صكره نشرينه دوام اولنه‌جقدر.

دردنجى محمد اولدى سلطان — معصوم ايكن ايتدى تختى رخشان
اولمشدى يدى ياشنده جالس — اشعاريدر انفس نفايس
يوق بشقه‌جه التزام مخلص — اشعارينه اسمى اولدى مخلص
صكره اوشه قوى طبيعت — آوجى ديه آلدى شان وشهرت
كيتدكجه شكاره شاه عالى — طوپلار ايدى اللى بيك اهالى
صيد اسد و پلنك ايدردى — دنيايى وحوشه تنك ايدردى
بعضاً ده اولوردى شاه عادل — صحراى شكار نظمه مائل
آهوى معانى صيد ايدردى — مرغان بيانى صيد ايدردى
نظم ايلدى بر غزل كه حتى — هپ لرزه‌يه كلدى جسم اعدا
اما كه او نظمى ناس اكثر — استاد جناب فاتح ايلر

لكن او غزل بوصفدر كدر
اول اخترنو بو خاوركدر

مرحوم معلم ناجى واحمد مدحت افنديلرك مشتركاً يازدقلرى « اشعار شاهانهٔ عثمانيه » عنوانلى اثرلرنده غزل مذكورى فاتح سلطان محمد خان حضرتلرى نامنه تحرير ايدرك زيرينه بعض مطالعات دورادور يوروتمشلردر . حالبوكه غزل مذكورك مقطع بيتى يوقاريده بيان اولنديغى اوزره شيخى‌نك شقايق نعمانيه ذيلنده موجود اولدقدن بشقه اوغزلى سلطان محمد خان رابع حضرتلرى ١٠٦٧ سنه‌سنده وقوعه كلن محاربه اثناسنده هنوز اون آلتى ياشلرنده ايكن انشاد ايلمش اولديغى متعدد مجموعه‌لرده كورلمش و زمان شاهانه‌لرى شعراسندن « طلعتى » و سائره طرفلرندن تخميس اولنمشدر .

عفيفه قادين دخى سلطان محمد خان رابع حضرتلرينك قادينلرندندر. هنكام سلطنتلرنده داخل حرمسراى شاهانه‌لرى بولندقدن بشقه ١٠٩٩ سنه‌سى محرمنده خلوتخانهٔ استراحته ميل همايون بيوردقلرى زمان زوجهٔ شاهانه‌لرى كلنوش سلطان ايله عفيفه قادينى انتخاب واختيار

ايدرك انزواكاهلرنده اقامت بيوردقلرى بش سنه مدت ظرفنده دخى خدمت شاهانه‌لرندن آيرمامشدر. عفيفهٔ وفاكار، ولى نعمتنك تاج و تخت سلطنته وداع بيوردقلرى زمان بلى بر اسلوب ايله سلطان مشار اليه حضرتلرى لساندن انشاد ايلدكلرى منظومهٔ غرا الحق آثار مخلده‌دندر. عفيفهٔ تازه زبان، امضالرينى «عفيفه سلطان» وضع ايتمش اولملرى شهريار مشار اليهدن ايلاد اولاد ايله مخدرات سلاطين عظام عدادينه داخل بولندقلرينى اشراب ايديور ايسه‌ده تاريخلرده بوكا دائر هنوز برصراحت كوريله‌مامشدر.

مشار اليهانك نقشطراز صحايف ايلدكلرى منظومهٔ رقت انكيزى درج وتاريخى اولان نقطه‌لرى زيرنده ايضاح ايليورز. شومنظومهٔ يكتا تقديره سزادر.

فلاه‌درها

علی اميرى

آقوللرم صوچم ندر بيلمدم
يكنى خرسزكن پاشا ايلدم [١]
بوستانجى باشى موسايه نيلدم [٢]
بكا حيف دكلى دير سلطان محمد

هر نه ديديكز ايسه هپ ايلدم
وزيرك باشنى سزه يوللادم [٣]

---

[١] يكن عثمان پاشادر. احوال فضاحت اشتمالى مضبوط توارخدر. وقعه‌دن برسنه صكره يعنى ١١٠٠ سنه‌سنده جزاى سزاسنى بولشدر.

[٢] بوستانجى باشى موسى آغا خصكى آغا ايكن وقعه اثناسنده بوستانجى باشى اولشدر. برقاچ كون صكره يكى چرى آغاسى بعده پاشا اولدى.

[٣] صدراعظم سليمان پاشادركه ١٠٩٨ غرهٔ ذى‌الحجه‌سنده قتل وسر مقطوعى مذكور موسى آغايه تسليماً كوندرلشدى. احوالى توارخده كوريله‌بيلير.

قزلر آغاسنى آزاد ايلدم [١]
بكا حيف دكلى دير سلطان محمد

احمدمك فغاننه دوره‌مم [٢]
مصطفامك دخى يوزين كوره‌مم [٣]
خديجه سلطانك حالن صوره‌مم [٤]
بكا حيف دكلى دير سلطان محمد

خاصه كيمك تاجن تختن آلديلر [٥]
يوره‌كيمى بولك بولك بولديلر
سلطان سليمانه تختمى ويرديلر
بكا حيف دكلى دير سلطان محمد

---

[١] دارالسعاده آغاسى يوسف آغادر. اون يدى سنه‌دنبرى صدر نشين اقبال ايدى. اولوقت صدارت قائمقامى بولنان كوپريلى زاده مصطفى پاشانك التماسيله ١٠٩٨ سنه‌سى ذى‌الحجه‌سنك يكرمى ايكنجى كونى اعدامدن آزاد واموالى مصادره اولنه‌رق جانب مصره ابعاد اولنمشدر.

[٢] كوچوك شهزاده‌لرى سلطان احمد ثالث حضرتلريدركه اولوقت اون درت ياشنده ايدى.

[٣] بيوك شهزاده‌لرى سلطان مصطفى خان ثانى حضرتلرى.

[٤] كريمهٔ مكرمهٔ شاهانه‌لرى خديجه سلطان حضرتلريدركه مشهور سرمصاحب ووزير ثانيلرى بولنان بوايلى مصطفى پاشانك زوجهٔ عصمت توأملرى ايدى. مصطفى پاشا وقعه‌دن برسنه قدر اول وفات ايتمش ونابئ نكته‌دان كبى براديب شهير مدت مديده آنك مكتوبجيلنى وكتخدالنى خدمتنده بولنمش ايدى. كنديلريده اديب وشاعر اولوب اسملرينى مخلص اختيار بيورمشلردى. بوذات دخى متذاكر شعراده يوقدر. برامت شريفلرينك مخلص بيتى شودر.

يوزين فرش ايلشلردن در دولت اكده
برى ده امتكدن «مصطفا»در يارسول الله

[٥] بوقاريده اسمى كچن كاتوش سلطاندركه «خاصكى سلطان» ديه مشهوردر.

سلطان قارداشلرم خاطرم صوردسون [١]
سلطان سليمانه تخت مبارك اولسون
ار اولسون ، آراسون ، خصمنى بولسون
بكا حيف دكلى دير سلطان محمد

بارشديردم طوشان ايله تازى‌يى
كورسم كرك باشده اولان يازى‌يى
جنكه صالدم نيجه يوز بيك غازى‌يى
بكا حيف دكلى دير سلطان محمد

كافرلره اوطاغمى ويرديلر
اسكى سرايمه آتش اورديلر
آنامك اولدى اوغرك دوندى ديديلر [٢]
بكا حيف دكلى دير سلطان محمد

سويليك كلنوشه قاره‌لر باغلاسون
آه ايتدكجه جكريمى طاغلاسون
سلطان محمد چشيراكده آغلاسون [٣]
بكا حيف دكلى دير سلطان محمد

« عفيفه سلطان » بونى بويله سويلدى [٤]
اينوب عشقك درياسنى بويله‌دى
تاجنى تختنى ويران ايلدى
بكا حيف دكلى دير سلطان محمد

[١] برادر شهريارلرى سلطان سليمان ثانى وسلطان احمد ثانى حضرتلرى.
[٢] والدۀ خسروانه‌لرى ترخان خديجه سلطان حضرتلريدركه ١٠٩٤ سنه‌سى اواسطنده ارتحال داربقا ايلمشدر. فى الحقيقه مبادئ وقعه‌اندن صكره باشلامشدر.
[٣] چشيراك الحالةهذه طوب قپو سراى هايونده معروف بر موقعدركه سلطان محمد خان رابع حضرتلرى او موقعى انزواكاه اختيار بيورمشلر ايدى.
[٤] بعض نسخه‌ده بويله‌در: — عفيفه سلطان آغلايوب سويله‌دى —

آناطوليده اسلامى كتابه‌لر

ممالك عثمانيه‌ده اليوم معمور ياخود خراب برحالده اوله‌رق موجود اولان بيكلرجه جوامع شريفه ومدارس وتربه‌لر وكوپريلر وسورلر وقلعه‌لر ودها نيجه آبدات اوزرنده محكوك بولنان ادوار اسلاميه‌يه عائد كتابه‌لرك تاريخ عثمانى وعلى العموم تاريخ اسلام ايله توغل ايدنلر ايچون الك مهم والك صحيح وثائقدن اولدقلرى وارستۀ عرض و بياندر . مملكتمزده محافظۀ آبدات حقنده متعدد قانونلر موجود اولديغى حالده آثار مليه‌مزك كوندن كونه، بعضاً قيدسزلق وجهالت نتيجه‌سى اوله‌رق وبعضاً‌ده اسباب غير معقوله‌يه استناد ايتديريله‌رك محو و تخريب ايدلدكلرينى وبونك ارتق اوكى آلنمق لازم كلديكنى كرك مجموعه‌مزده وكرك سائر محلرده مكرراً ايضاح ايلمش ايدم . بوندن باشقه مبانئ عتيقه‌نك حسن محافظه‌سنه لزومى وجهله اعتنا اولنمديغندن انسان أليله ياپيلان تخريباته برده قواى طبيعيه‌نك تخريباتى منضم اولوب بعضاً الك خفيف برحركت ارض ايله بونلرك آز چوق متأثر اولدقلرى كوريلمكده در . بناءً عليه بالاده مذكور آثار قديمه‌مزك هيچ اولمازسه كتابه‌لرينى ضبط واستنساخ ايلمك درجۀ وجوبده اولوب بوامر مهمى ارباب معارفه بالخاصه توصيه ايدرز [١] .

شمدى‌يه قدر كرك بالذات كرك بالواسطه الده ايده‌بيلمش اولديغمز آناطولى‌يه عائد كتابه‌لردن الك مهملرينك هر قصبه ايچون تاريخ سنه‌لرى صيره‌سيله وبعض مختصر ايضاحات تاريخيه ومعماريه علاوه‌سيله مجموعه‌مزده نشرى مناسب كورلمشدر [٢].

[١] « كتابه‌لرك نصل قيد وضبط اولنور » ناميله تاريخ عثمانى انجمنى مجموعه‌سنك ١٠ نجى جزؤنده (سنه ١٣٢٧) نشر ايلديكم مقاله‌يه مراجعت اولنه .
[٢] بر كتابه‌نك ايو آلنمش فوطوغرافيسى ياخود أستامباژ تسميه اولنان

— بكشهرى —

اخيراً سرزدهٔ ظهور اولوب اسپارته و بوردور سنجاقلرى و حواليسى اهاليسنى و آنلرله برابر بتون ممالك عثمانيه‌يى درين بر ماتمه غرق ايدن حركات ارضيه بر چوق مبانئ قديمه‌مزى دخى تخريب ايتمش اولمسى احتمالدن بعيد دكلدر[١] .

بكشهرى دخى داخل اولديغى حالده اسپارته و بوردور سنجاقلرى آناطولينك تقسيمات عتيقه‌سنه نظراً تخميناً قديم پيسيديا قطعه‌سنه تصادف ايدوب سلجوقى حكومتنك انقراضندن صكره بورالرى اشرف اوغللرى و حميد اوغللرى ممالكى اولمش ايدى. اشته بو سببدندر كه عثمانليلر زماننده ـ تا بوكونه قدر ـ اورالرى «حميد ايلى» ياخود حميد سنجاغى ناميله موسومدر[٢] .

سكزنجى عصر هجرى مؤلفلرندن اولوب ٧٤٩ ده شامده وفات ايدن

كاغددن قالبى آلده ايدلزايسه باخصوص يوكسك محللرده بولونانلرك حل وقرائتى اكثريا پك كلش اولور واونلرك صحتنه تماميله اعتماد ايديله‌من. آتيده نشر ايديله‌جك كتابه‌لردن بالذات استنساخ ايتدكلريمزك ياخود فطوغرافى ويا أستامپاژدن قرائت ايله‌مدكلريمزك نه درجه‌ده طوغرى اولدقلرينى بيله‌مديكمزدن بونلرقيود احترازيه ايله وانجق اورالرده بويله كتابه‌لرك موجود اولديغنى بيلديرمك مقصديله درج ايديله‌جكدر . بوكبى كتابه‌لرك صورتلرينى آلانلر محقق اوله‌رق اوقويه‌مدقلرى كلمه‌لرى كوره بيلدكلرى قدر نقش ايتمك صورتيله تحرير ايتملرى واصلا فضله برحرف وياخود كلمه علاوه ايتمه‌لرى توصيه اولنور .

[١] حركت ارض اشبو ١٣٣٢ سنهٔ هجريه‌سى ذى‌القعده‌سنك اون اوچنجى بازاركيجه‌سى وقوع بولمشدر. هرنه قدر دها رسمى وصحيح خبرلره مطلع اوله‌مدق ايسه‌ده هرحالده السانجه تلفاتك عددى يوزى متجاوز وبيكلرجه خانه ومبانئ سائره منهدم اولديغى اكلاشيليور. تزلزلات ارضيه‌نك قونيه وآلا شهر وايلغين طرفلرنده‌ده حس اولنديغنه نظراً ساحهٔ تأثيرى پك واسع اولمق لازم كلير. بو حواليده آره صيره زلزله وقوعى معلوم اولوب حتى ١٠٠٧ سنهٔ هجريه‌سنده يه اسپارته‌ده بو يوزدن پك چوق خسار اولمش ايدى .

[٢] خاقان سابق زماننده «حميد آباد» ديه تسميه اولنمشدر .

شهاب‌الدين ابو العباس احمد العمرى «مسالك الابصار فى ممالك الامصار» نام اثرينك اوچنجى جزؤنده[١] «فى مملكة الاتراك بالروم» سرلوحه‌سيله آناطولى طوائف ملوكنه حصر ايلديكى بابك دردنجى فصلنده «فى مملكة عيدلى [حميدلى]» ديه‌رك حميدايلنى شو صورتله تعريف ايديور: «بو مملكتك بكى آنطاليه بكى اولان يونسك قرنداشى دنداردر ومقر حكومتى براو در. بو مملكت قوله‌دن قراصاره [يعنى قره حصاره] قدر امتداد ايدر فقط يلواج و قره‌آغاج واكردور ولايتلرى دخى بورايه تابعدر . بو مملكتده آز قصبه و چوق قريه واردر . طقوز قصبه‌سى و اون بش قلعه‌سى اولديغنى سويلرلر الخ» .

ينه سكزنجى عصر هجرينك اواسطنه طوغرى آناطوليده سياحت ايدن ابن بطوطه بردور [بوردور] وسبرتا [اسپارته] واكريدور [اكردير] قصبه‌لرندن كچمشدر . سياحتنامه‌سنك آنطاليه بحثنده[٢] بوردور ايله اسپارته حقنده بر آز معلومات وار ايسه‌ده بكلرينى بيلديرميور. آنطاليه بكى ايسه «حضر بن يونس بك» و اكردير قصبه‌سنك سلطانى «ابو اسحاق بك بن الدندار» اولمق اوزره كوستريلمشدر .

بو حواليه ويريلن «حميد ايلى» اسمى نره‌دن كليور؟ بالاده ذكر ايلديكمز اثرلرده حميد اسمنده بر حكمداره دائر بر سوز يوقدر. اسكى عثمانلى تاريخلرى ايسه يالكز حميد اوغلى كمال‌الدين حسين بكدن بحث

[١] آياصوفيه كتبخانه‌سى، نومرو ٣٤١٦، مؤلف العمرى باب خامسده ممالك رومى ايكى روايته مستنداً تعريف ايدوب برى شيخ حيدر عريانك قولى دركه اون بر امارتدر. ديكرى جنويزلى مهتدى بلبانك روايتى دركه بوده اون التى امارت اوله‌رق كوسترمشدر. هرحالده آناطولينك سكزنجى عصرده محتوى اولديغى بكلكلر حقنده‌كى معلومات غايت مهم اولديغندن كتابك بوقسمى تركجه‌يه ترجمه‌سيله برابر طبع ايدلمسى پك بيوك استفاده‌يى موجب اولور. حوالى مذكوره حقنده شو كتابه دخى مراجعت اولنه‌بيلور : Ritter, Kleinasien (1859)، جلد ٢، صحيفه ٤٦٠

[٢] پارس طبعى ، جلد ٢ ، صحيفه ٢٦٥

ایدوب اوده یلدریم سلطان بایزید خانك دوکونی اثناسنده پدرلری سلطان مراد خان اولك طلبی اوزرینه ممالکندن آقشهر وبکشهری وسیدی شهری وقره آغاج ویلواج واسپارته قلعه‌لرینی ٧٨٣ سنه‌سنده خاقان مشار الیه صاتمش اولمسی مناسبتیله ذکر اولنمقده‌در . برده منجم باشی [١] بو عائله‌نك برنجیسی اولمق اوزره فلك الدین حمیدی قید ایدوب بونك اوچ بکلرندن اولدیغنی و اکردیری بنا ایتدیکنی و اکا فلك آباد اسمنی ویردیکنی علاوه ایدیور . بو بابده اك مکمل معلومات عارف بکك «آناطولی تاریخندن : حمید اوغللری» عنوانیله بو مجموعه‌ده نشر ایلدیکی مقالهٔ مفیده‌ده [٢] بوله‌بیلوب تتبعات عمیقه نتیجه‌سی اوله‌رق حمید بکله اولادینك احوالی خیلیدن خیلی تنور ایلمشدر. صیره‌سی کلدکجه معلومات مذکوره‌دن بحث ایدیله‌جکدر .

کاتب چلبی‌ده جهانماده (صحیفه ٦٣٩) « لواء حمید آل سلچوق عصرنده والیسی اولان حمید بك اسمیله تسمیه اولنمشدر » دیه‌رك بولوانك حدودینی شرقده بکشهری ، شمالنده آقشهر، غربنده کرمیان، جنوبنده آنطالیه اولمق اوزره کوستروب قضالرینی‌ده شویله تعداد ایدیور : اسپارته ، یلواج ، باولو، اغروس، بارله ، عاصی قره اغاج ، تفنی، اوشار،

[١] صحایف الاخبار ، جلد ٣ ، صحیفه ٣٥ . بو اثر دیکر بر محلده ایسه (جلد ٢ ، صحیفه ٥٠٩) شویله دیور: « قونیه ایله آنطالیه اراسنده اولان جبالکه آنده ترکمان حاکملرندن بنو حمید طائفه‌سی ساکن اولدیغندن اول ممالکه حمیدالی دنیلمشدر . جمله اقلیم روم مشتملاتیدر . بو حمیدیه طائفه‌سندن فلك الدین نام برکمسه قونیه‌دن بش کونلك مسافه‌ده وآنطالیه‌نك جانب شرقیسنده بر قلعه بنا واسمنی فلك بار قویوب اول طائفه‌نك مقر سلطنتلری اولمشدر » .

[٢] سنه ١٣٢٨ ، جزؤ ١٥ ، صحیفه ٩٣٨ ، عارف بك حمید بکك استقلالی یدنجی عصر هجرینك اوان اخیرسنده ایسه‌ده قطعی اوله‌رق سنه‌سنك تعیین اولنه‌مدیغنی سویلیور . یدنجی عصر دیجه ٦٠١ دن ٦٩٩ سنه‌سنه قدر اولان زمان اکلاشلدیغندن حمید بکك استقلالی التیوز سنه‌لری نهایتنه تصادف ایتمك لازم کلیر .

اکردر ، اغلاسون، یکی بورلو، اینجیربازاری، بوردر ، اولوبورلو الخ .

اولجه حمید ایلنه داخل اولان بکشهری عثمانلیلر زماننده بوزقیری ، سیدی شهری ، قشاقلی ، قیرالی قضالریله آیریجه برلوا تشکیل ایدرایدی . بالآخره بو ایکی لوانك تقسیمات ملکیه‌سی تعدیل اولنه‌رق بکشهری وسیدی شهری و بوز قیری قضالری مرکز ولایته یعنی قونیه‌یه ربط وتفنی قضاسیله بعض نواحی دخی حمید ایلندن آیریله‌رق بوردور سنجاغی تشکیل اولنمشدر.

بکشهری قصبه‌سی بونامی طاشیان کولك جنوب شرقی کوشه‌سنده وبر اوفاجق ایرماغك ایکی طرفنده‌در [١] . ایرماغك شمال ساحلنده‌کی قسمنه « ایچری شهر » تسمیه ایدیلوب بوراده اسکی قصبه سورلرندن بعض خراب قطعه‌لر ایله برده قلعه قپوسی قالمشدرکه اوزرنده شو کتابه واردر [٢] :

— کتابه ١ —

امر بعمارة هذا الباب المبارك المسمی سلیمان (؟) فی ایام السلطان الاعظم غیاث الدنیا والدین ابو الفتح مسعود بن کیکاوس خلدالله [ملکه] الامیر الکبیر المعظم سیف الدین سلیمان بن اشرف اعز انصاره فی جمادی الاولی سنة سبع وثمانین وستمایة

[١] بکشهری حقنده شو کتابلرده مراجعت ایدیکز : Texier, Asie Mineure (1862) ، صحیفه ٦٥٩ ؛ Sarre, Reise in Kleinasien ، صحیفه ١٢٦ ؛ قونیه ولایتی سالنامه‌سی (سنهٔ مالیه ١٣٢٢) .

[٢] کرك بکشهری وکرك آتیده‌کی اولوبورلی وعلائیه کتابه‌لرینك صورتلرینی الیوم بروسه معارف مدیری بولنان خلوصی بك قونیه معارف مدیرلکی هنکامنده و ١٣٢٢ سنه‌سنده محللرندن جلب ایدرك طرفمزه کوندرمش ایدی . کندیسنه بوراده عرض شکران ایدرز . متنلرده اوقویه‌مدیغمز محللره و یاخود قرائتی مشکوك اولان کلمه‌لره برر سؤال اشارتی قونلمشدر .

اشبوكتابه سلاجقهٔ رومدن دفعهٔ اولی اوله‌رق ٦٨١ دن ٦٩٧ سنه‌سنه قدر حکومت ایدن سلطان غیاث الدین مسعود ثانینك زمان سلطنتنه تصادف ایدر .

— کتابه ٢ —

ینه مذکور قپونك اوزرنده :

فالله خیراً حافظا — تحصنت لله ١٠١٣

من دخل کان علیها آمنا

شهر سلیمان آباد اولدی سرمدا

بنام شهریار سلطان احمدا

برخرابه قلعه‌سی واردی بوبکشهرینك

جمع اولوب اهل ولایت کلدی بنیاد ایلدی

باعث تعمیر اولدی فضل الله دفتردار اولوب

اولدی تاریخ دفتردار آباد ایلدی

١ و ٢ نومرولی کتابه‌لرك نه‌أستمپاژ نه‌ده فوطوغرافیلری اولمدیغندن متنلری وسطرلرك ترتیبلری تطبیق وتصحیح ایدیله‌مه‌مشدر . بکشهری سورینك سلطان احمد خان اول زماننده و ١٠١٣ تاریخنده تعمیرینی حاکی اولان ٢ نومرولی ترکجه منظوم کتابه‌ده « تحصنت لله » جمله‌سی بالحساب فی الواقع ١٠١٣ سنه‌سنی ارائه ایدیبور ایسه‌ده صوك مصراعك « دفتردار آباد ایلدی » جمله‌سی بوسنه‌یی تضمن ایتمدیکندن نقصانی اولمق لازم کلیر .

— کتابه ٣ —

بکشهرینك ایچری شهر محله‌سنده جامع کبیر یاخود اسکی جامعك

جبهه‌سی بالاسنده‌کی ایکی سطر کتابه [١] :

١) وقف عامر المسجد المبارکة (بوبدر) الامیر العادل الخیر سیف الدین سلیمان بن اشرف تقبل الله منه الخان البزازیة والحوانیت التی حوله وحول المسجد الجامع والحمام الکبیرة وعشرین باباً من جمیع الارض (؟) والطواحین المذکور وهی طاحونة احبس (؟) عینین وطاحونة کالوباد (؟) عینین وداحونة سامس (؟) عینین

٢) والقرب بابین والحاصل بن جمیع هذه الاملاك اثنا عشر الف درهم وشرط الواقف المذکور خمس جمیع المنابع المذکور للتولیة اولاده وهما الاعز المقبل محمد بك واشرف بك بطناً بعد بطن وقفاً صحیحاً شرعیاً فمن بدله بعدما سمعه فانما اثمه علی الذین یبدلونه وذلك فی تاریخ سنة ست وتسعین وستمایة

آناطولینك یدنجی عصر هجری‌یه عائد مبانیسنك الك کزیده‌لرندن اولان بوجامع شریف مستطیل الشکل بربنا اولوب مستوی اولان سقفی قرق سکز عدد آغاج دیرك اوزرینه استناد ایتدیرلمشدر [٢]. کرك استالاکتیتلر ایله مزین اولان آغاج باشلقلری کرك مقصوره‌لرك پارماقلقلری پك ماهرانه برصورتده یاپلمشدر . جامعك اوکندن بر زوقاق کچدیکندن

[١] قونیه‌ده فوطوغراف صولاقیان افندینك بالآخره یاپمش اولدیغی فوطوغرافیلردن حل وقرائت اولنمشدر .

[٢] موسیو زاره‌نك بالاده مذکور سیاحتنامه‌سنده بوجامع شریفك تعریفاتی و بعض رسملری موجوددر .

حين انشاسنده غرب شمالى كوشه‌سى براز قطع اولنمش ومدخل جبهه‌سيله يانده‌كى مناره اورايه برلشديريلمشدر . غير متناظر اولان پلانك بوترتيبى بنايه آيريجه برروناق ويرر . عالى ومزين جبهه‌سى عصر مذكورك الك كوزل بنالريله رقابت ايده‌بيلور . بنا قوم طاشندن ياپلمش اولديغندن مع التأسف جبهه‌نك برچوق قسملرى دوكولمكه باشلامشدر . محرابى قونيه محرابلرى كبى فوق العاده دينله‌جك برصورتده چينى موزاييق ايله ياپلمش وجا بجا آيات قرآنيه ونقوش كوناكون ايله تزيين اولنمشدر . انافس آثاردن اولان منبرى قونيه‌ده علاء الدين جامعى وآقسرايده اولوجامع منبرلرى كبى كچمه وايشلنمش آباونوزدندر .

— كتابه ٤ —

عين جامعك ديكر برقپوسى بالاسنده :

عمر هذا الجامع المبارك الامير الخطير سيف الدولة والدين
سليمان بن اشرف فى سنة تسع وتسعين وستماية

بوكتابه‌نك فوطوغرافيسى يوقدر، بناءً عليه بالاده‌كى ٣ نومرولى كتابه‌نك تاريخيله بونك بيننده كوريلن اوچ سنه‌لك بر فرقك طوغرى اولوب اولمديغى تعيين ايديله‌مدى .

— كتابه ٥ —

عين جامعك منبرى قپوسنده :

امر بانشاء المنبر النضد الرفيع الامير العادل سليمان بن الاشرف الزميع

بونفيس منبرك قپوسى جبهه‌سنك اطرافنده نسخ سلجوقى ايله آية الكرسى وقپونك اوستنده‌كى قطعه‌ده چهاريار كزين حضراتنك اسامئ شريفه‌سى مربع برترتيبده كوفى خط ايله محرردر . بونك آلتنده‌ده برسطر اوله‌رق بالاده‌كى كتابه موضوعدر . منبر قپوسنك ايكى قانديده موجوددر .

— كتابه ٦ —

جامع مذكوره متصل برتربه‌نك قپوسى بالاسنده :

امر بانشاء هذه التربة المباركة من عون الله تعالى فى الدين
الامير الكبير الخطير ابو المعالى سيف الحق والملة والدين سليمان
بن اشرف فى شهور سنة احد [ى] وسبعماية

فوق العاده مصنع فقط مع التأسف مائل انهدام بر حالده اولان مذكور تربه‌نك درونده كرك امير سليمانك كركسه عائله‌سى افرادينك قبر كتابه‌لرى موجود اولوب اولمديغى خبر آله‌مدق . هرحالده اشبو كتابه ، محتوياتنه نظراً بر قبر كتابه‌سى اولميوب بالعكس اميرك حال حياتنده ياپديرمش اولديغى تربه‌سنك تاريخ انشاسنى مشعردر .

بالاده مندرج بكشهرى كتابه‌لرينك بشنده « سيف الدين » لقبيله ملقب و « سليمان بن اشرف » اسمنده بر اميره تصادف ايديورز . ١ نومرولى كتابه‌ده سلاجقهٔ رومدن غياث الدين مسعود ثانينك اسمى بولنديغندن بو اميرك سلطان مشار اليه‌يه تابع اولديغى آكلاشيلور . بو بش كتابه ٦٨٧ سنه‌سيله ٧٠١ سنه‌سى بيننده‌كى اون درت سنه‌لك بر زمان ايچنده حك اولنمشلردر . جامعك مدخل جبهه‌سى بالاسنده‌كى ٦٩٦ تاريخلى كتابه امير سليمانك وقفيه‌سندن برخلاصه‌يى شامل بولنقده دركه بونده محمد بك واشرف بك نامنده ايكى اوغلى دخى ذكر اولنيور . بكشهرنده « اشرف اوغللرى » ناميله بر عائله‌نك حكم سورمش اولديغى تواتراً معلوم اولديغندن وكتابه‌لرده امير سليمانك پدرى اشرف اسمنى طاشيديغندن امير مشار اليهك بوعائله‌يه منسوب و انشا ايتديرديكى اومعظم جامعك اهميت معماريه‌سنه نظراً بلكه بو خاندانك الك بيوك اولديغنده شبهه ايديله‌مز .

مراجعت ايده‌بيلديكمز اثرلردن العمرى‌نك «مسالك الابصار» ندن غيرى بريرده بو عائله‌يه دائر معلومات بوله‌مدق. مسالك الابصارك بياناتى على طريق الاختصار بروجه آتيدر[١]: «روم ممالكنده اليوم موجود اولان امراى اتراك برطاقم اسكى حكومتلرك بقيه‌سندن اولوب شمدى‌يه قدر كنديلرينى محافظه ايده‌بيلمشلردر. بونلر سلجوقيلرك حين انقراضنده كسب استقلال ايده‌رك طاغلق محللره حاكم قالمشلردر. حالبوكه اووه‌لر هولاكو عائله‌سنه منسوب امرانك الندەدر. بتون بوترك امراسى كرميان اميرينك حاكميتى طانيرلر و اوكا نوعما بر سلطان كبى معامله و اطاعت ايدوب حتى ويركو دخى ويررلر.... جنكيزخان عائله‌سنه تابع اولان ممالكه كلنجه بورالرى اونلرك واليلريله ياخود برقاچ سلجوقى اميرلريله اداره اولنمقده‌در .... تيمورتاش ابن جوبان ممالك مذكوره‌يى اداره ايتديكى زمان ممكن اولديغى قدر ترك امارتلرينى فتح وتسخير وكندى ممالكنه الحاق ايتدى كه اولدقجه واسع برمملكت تشكيل ايدر .... اشته «مملكة بن شرف» [يعنى اشرف اوغللرى مملكتى] دخى بوطاقمدن ايدى. بو امارت روم ممالكنك شمالنده و اولاد دندار مملكتنك[٢] غربده وجنكيز خان عائله‌سنك يد استيلاسنده بولنان حوالينك شمال شرقيسنده واقعدر. مقر حكومتى بكشهرى اولان بومملكت مستقل برامارتدر. اوردوسى اوقجه‌ده اولديغى كبى بوكون دخى يمش بيك سواريدن عبارتدر. التمش بش قصبه وبوز اللى بش قريه‌سى واردر. بومملكتك اميرى تيمورتاشك الينه كچدكده بونك امريله قتل اولندقدنصكره خصيتينى كسيلوب بوينته آصيلى اولديغى حالده ميتى كزديرلمشدر».

تيمور تاشك مصرده قتلى ٧٢٨ سنه‌سنه تصادف ايلديكندن هرحالده

[١] بالاده مذكور محلده.

[٢] بوبابده عارف بكك بالاده مذكور مقاله‌سنه مراجعت اولنه.

مسالك الابصارك بيان ايلديكى اشرف اوغلى وقعهٔ فجيعه‌سنك بوتاريخدن اول اولمسى لازم كلوب[١] وقعهٔ مذكوره‌دن صكره اشرف اوغللرينك بتون بتون منقرض اولوب اولمدقلرى استدلال اولنه‌ميور.

عارف بك بالاده مذكور مقاله‌سنده، فقط مأخذينى خبر ويرميه‌رك «حميد بكك ديكر امرا كبى طوغريدن طوغرى‌يه سلجوقيلره قارشى عصيان ايتميوب بولنديغى خطه‌نك شرقنده تفرد ايدن اشرف اوغلنك ممالك سلجوقيه‌يه تغلب ايدن موغوللرله وقوع بولان مخاصماتندن بالاستفاده كمال سكونتله ديكر توركمن قبيله‌لرينى اداره‌سنده جمعه واشرف اوغلنك اوجهتلرده جارى اولان قدرتى كسره موفق اولمشدر» ديور. اشرف اوغلى زراداره‌سنده ايكن تيمورتاش طرفندن ضبط وآنك فراريله صاحبسز قلان بكشهرى وآقشهر وسيدى شهرى وسائره كبى شهود وبلدانى حميد اوغلى حضر بك الينه كچيره‌رك مملكتنى توسيع ايلش اولديغى وبووقايعك ٧٢٨ سنه‌لرينه تصادف ايتديكى دخى عين مقاله‌نك جملهٔ مندرجاتندندر[٢].

— كتابه ٧ —

بكشهرينك ايچرى شهر محله‌سنده تيمورلى مسجد كتابه‌سى:

امر بعمارة هذه المدرسة المباركة الامير الكبير شرف الدين (بركلمه اوقونميور) بن كريم تقبل الله تعالى فى شهور ربيع (؟) سنة عشر وسبعماية

بومسجد حقنده فضله معلومات آله‌مدق. كتابه‌نك نه أستامپاژى نه‌ده فوطوغرافيسى اولمديغندن پاكلش استنساخ ايدلمش اولديغى اشكار اولان

[١] عارف بكك بالاده مذكور مقاله‌سنده (صحيفه ٩٤٤) تيمورتاشك اوجوارى استيلاسى ٧٢٤ سنه‌سنده اولق اوزره كوستريلمشدر.

[٢] ينه اوراده.

متنى مقايسه ايده‌مدك . معمافيه « شرف الدين » لقبنك بولنمسى وتاريخنك ٧١٠ اولمسى اشرف اوغللرندن برينه عائديتنى ظن ايتديرر .

— كتابه ٨ —

ينه ايچرى شهر محله‌سنده اسماعيل بكك وقفى اولان طاش مدرسه‌نك كتابه‌سى :

رسمت هذه المدرسة الشريفة (بركلمه) الامير الكبير

(اوچ كلمه اوقونميور) الخيرات الخطير مجد الدولة والدين ابى مكارم

اسماعيل بن الخليل (؟) فى شهور سنة احدى سبعين و سبعماية (؟)

اشبو كتابه‌نك صورتى وروود ايتديكى هنكامه قدر مدرسهٔ مذكوره‌ده تدريس علوم ايديلديكى ودروننده اسماعيل بكك تربه‌سى دخى موجود اولديغى خبر ويريلمش ايدى . كتابه‌نك استنساخنده برچوق مهولر اولديغى كوريليور . اكر تاريخى طوغرى ايسه حميد اوغلى كمال الدين حسين بكك سلطان مراد خان اول ايله عقد رابطه ايلديكى تاريخدن بش سنه اوله [١] وخاقان مشاراليه ديكر بعض قصبه‌لر ايله بكشهرينى صاتديغى تاريخدنده اون ايكى سنه اوله عائد اولور. كتابه‌ده اسمى محرر اولان اسماعيل بكك كيم اولديغنى تحقيق ايده‌مدك . جامع الدول [٢] بلاد رومك بعضلرينه امراى تاتارك متولى اولديغنى وبونلر يدى فرقه اولوب انلردن اسماعيل آغا اسمنده بريسى بكشهرينه حاكم اولديغنى و وفاتنده اوغلى امين الدوله يرينه كچديكنى سويليور ايسه‌ده زمانى تعيين ايتميور . كتابه‌ده اسمى كچن اسماعيل بك بو ذاتميدر ، يوقسه حميد اوغللرندن برينه‌مى نسبت ايديلك لازمدر ، بورالرى محتاج تدقيقدر .

---

[١] عارف بكك بالاده مذكور مقاله‌سى ، صحيفه ٩٤٦

[٢] كتبخانهٔ عمومى ، نومرو ٥٠٢٠ ، جلد ٢ ، صحيفه ٤٤٣

— كتابه ٩ —

ايچرى شهر محله‌سنده بدستانك كتابه‌سى :

چاوش باشى‌يه نظر ايتدى مولى

عمارت ايلدى بكشهرين اعلا

بزازستان ياپدى هم قلدى دعا

مرادين ويره دائم حق تعالى

تمام اولدى ديديلر اكه تاريخ

بو كز رعنا بدستان اولدى احيا

تاريخ مصراعى حساب اولندقده ٩٤٤ سنه‌سى چيقاركه سلطان سليمان خان اول زمانيدر . بو بنا خراب برحالده‌در .

— كتابه ١٠ —

ايچرى شهر محله‌سنده عربلر تربه‌سى كتابه‌سى :

اول امير (؟) چون ايتدى رحلت

مقرن يا الهى ايله جنت

بقايه عزم قلدى بو فنادن

ديدم تاريخ اوله روحنه رحمت

تربه‌نك سقفى منهدم اولوب يالكز درت ديوارى موجود در. تاريخ مصراعى بالحساب ٩٥٩ سنه‌سنه يعنى سلطان سليمان خان اول زمانه مصادفدر.

بكشهرينه بر چاريك مسافه‌ده «چله‌دار سلطان» ناميله خراب بر تربه

موجود اولوب اوزرنده ٧٥٥ تاريخلى فارسى العباره بر كتابه وار ايسه‌ده آلچزده‌كى صورت نقصان اولديغندن بورايه درج ايديلدى .

— اولوبورلو —

اولوبورلو[١] حميد سنجاغنه تابع بواسطه‌ده بر قضانك مركزى اولوب اسپارته‌نك شمالنده واكردير كولنك اوتوز كيلومترو قدر غربنده واقعدر . ازمنهٔ قديمه‌ده بورانك اسمى « آپولونيا » ايدى . درون قصبه‌ده بويوك بر قلعه‌سى واردر كه بونك بر قسمى خراب ايسه‌ده اقسام مهمه‌سى هنوز پايدار اولمقده‌در[٢] .

اولوبورلونك الده ايده‌بيلديكمز كتابه‌لرى نقصان اولمغله برابر غايت مهم اولدقلرندن ايلروده بلكه نقصانلرينى اكمال ايدن بولنور اميديله بورايه درج ايدلمشدر .

— كتابه ١ —

چارشوده جامع كبيرك شمال جهتنده‌كى قپونك بالاسنده :

[١] بعضاً اولوبورلى املاسيله دخى يازيليور . سلجوقى تاريخلرنده وسكه‌لرنده كوريلن «برغلو» ياخود « بورغلو » ومسالك الابصارده (بالاده صحيفه ١٣٧ ده‌كى نوطه‌يه مراجعت) حميد ايلينك مركزى اوله‌رق محرر اولان « برلو » نك اولوبورلو ايله مناسبتى اولوب اولديغى شايان تدقيقدر . موسيو هوار Épigraphie arabe ده (صحيفه ٥٥ ، نوطه ١) موسيو هوتسمانك بر اشعارينه عطفاً برغلونك آناطولينك شمالنده وبلكه قسطمونى ويا بولى وياخود انقره جوارلرنده اولمسى لازم كلديكنى يازوب بوحالده ابن بطوطه‌نك سياحتنامه‌سنده (پاريس طبعى ، جلد ٢ ، صحيفه ٣٤٠) كرده ايله قسطمونى آراسنده بولنديغنى خبر ويرديكى برلو قصبه‌سى اولمسى ظن ايديور . توحيد بك ايضاحات ويرميه‌رك « برغلو » اولوبورلو اوله‌جقدر ديور (موزهٔ همايون مسكوكات قديمهٔ اسلاميه قتالوغى ، جلد ٤ ، مدخل يب) .

[٢] قاموس الاعلام . — قونيه ولايتى سالنامه‌سى (سنهٔ ماليه ١٣٢٢) .

بنا هذا المسجد المبارك فى ايام دولة السلطان الاعظم شاهنشاه المعظم ظل الله فى العالم علاء الدنيا والدين ابو الفتح كيقباد بن كيخسرو ومن مال الملكة العالمة[١] العادلة عصمة الدنيا والدين صفوة الاسلام والمسلمين بنت الملك الشهيد طغرلشاه بن قلج ارسلان دام اقبالها فى رجب سنة تسع وعشرين وستماية

اشبو كتابه‌نك محتوياتنه نظراً جامع كبير سلاجقهٔ رومدن سلطان علاء الدين كيقباد اولك هنكام سلطنتنده ملك طغرلشاهك كريمه‌سى طرفندن ٦٢٩ تاريخنده انشا اولنمشدر . معلوم اولديغى اوزره ٥٥١ دن ٥٨٨ سنه‌سنه قدر حكومت ايدن سلاطين سلجوقيه‌دن عز الدين قلج ارسلان ثانى بن مسعود وفاتندن اول ممالكنى اون بر اوغلى آراسنده[٢] تقسيم ايدوب بونلردن البستانى[٣] مغيث الدين طغرلشاهه[٤] ويرمشدى . توقاته مالك اولان برادرى ركن الدين سليمانشاه بالآخره نيكسارى‌دن ارضرومى ضبط ايلديكندن بوشهرى مغيث الدين طغرلشاهه ويره‌رك كنديسى اونك يرينه البستانى آلمش وبو وجهله طغرلشاه ارضروم ملكى اوله‌رق قالمشدر[٥] .

[١] بلكه « العاملة » .

[٢] بعضاً اون ايكى اوغلى اولديغنى روايت ايدرلر ؛ موسيو هوارك بالاده‌كى اثرى ، صحيفه ٥٥ — آقسرائى‌نك سلجوقنامه‌سنده يالكز اون اوغلى خبر ويريليور (آياصوفيه كتبخانه‌سى ، نومرو ٣١٤٣) .

[٣] اسكى تاريخلرده « ابلستان » ياخود « ابلستين » كبى املا ايله دخى محرردر .

[٤] سكه‌لرنده يالكز « طغرل » اسمى يازيليدر . مراجعت ، غالب بك ، تقويم مسكوكات سلجوقيه ، صحيفه ١٣ — توحيد بك ، موزهٔ همايون مسكوكات قديمهٔ اسلاميه قتالوغى ، جلد ٤ ، صحيفه ١٢٣ .

[٥] قلج ارسلانك ممالكنى تقسيم ايتديكى تاريخ اولق اوزره غالب بك ٥٨٤ سنه‌سنى ارائه ايديور وطغرلشاهك ارز روم [ارضروم] ده ٦١٣ سنه‌سنده مضروب بر سكه‌سنى نشر ومدت حكومتنى ٥٨٤ دن ٦١٣ سنه‌سنه

طغرلشاهك وفاتنده اوغلى جهانشاه يرينه قائم اولوب بونكده ٦٢٧ سنه سنده وقوع وفاتيله ارضرومده بو عائله آرتق منقرض اولمشدر [١] . طغرلشاه سلجوقيلرك قونيه تختنه هيچ بر وقت جالس اوله مامشدر .

ايشته اولوبورلوده جامع كبيرك بانيه سى مشار اليه طغرلشاهك كريمه سيدر [٢] . بو پرنسس بلكه پدر و برادرينك وفاتندن صكره عموجه سى ركن الدين سليمانشاهك طورونى اولان سلطان علاء الدين كيقباد اولك نزدينه كله رك محل اقامت اولمق اوزره اولوبورلويه كوندريلمشدر، ياخود اكابردن بريله ازدواج ايدرك اوراده اختيار اقامت ايتمشدر . هر حالده كتابه ده اخذ ايلديكى القابه باقيليرسه معزز ومكرم بر حالده بولنديغى استدلال اولنور .

مغيث الدين طغرلشاه حقنده وثائق تاريخيه بك نادر اولديغندن بالاده كى

قدر اوله رق قيد ايديور (تقويم مسكوكات سلجوقيه ، صحيفه ١١ - ١٤) . — توحيدك ايسه مدت حكومتى اوله رق ٥٩٧ الى ٦٢٢ سنه لرينى يازمش اولوب هر نه قدر مأخذلرينى كوسترمه مش ايسه ده بنى سلدق حكومتى ٥٩٧ ده نهايت بولديغنه بناءً بو سنه يى طغرلشاهك تاريخ جلوسى اوله رق قبول ايتديكى وتاريخ وفاتى اولان ٦٢٢ سنه سنى ده ابن الاثيره (مصر طبعى ، جلد ١٢ ، صحيفه ١٧٦) استناد ايتديرديكى آكلاشلمشدر (موزهٔ همايون مسكوكات قديمهٔ اسلاميه قتالوغى ، جلد ٤ ، صحيفه ٧٣ و ١٢٢) . حالبوكه طغرلشاه اولجه البستانده دخى حكومت ايتمشدر . — قلج ارسلان ممالكنى هانكى تاريخده تقسيم ايتديكى معلوم دكل ايسه ده وفاتندن برآز اول بونى اجرا ايتديكنى ظن و تاريخ وفاتى ايسه ٥٨٨ ده اولديغندن مغيث الدين طغرلشاهك ابتداى حكومتنى بو تاريخدن اعتبار ايدنلرده وار در، Van Berchem, Arabische Inschriften in Arménien und Diyarbekr صحيفه ٢٩ . — مورخ هاصرك تاريخ وفات اوله رق ويرديكى ٦١٠ سنه سى بتون بتون مجروحدر (غالب بك ، بالاده كى اثرده صحيفه ١٤) .

[١] وان برخم ، بالاده مذكور محلده .

[٢] كتابه لرده قادينلرك اسملرى بعضاً يازيلير ، بعضاده يالكز القابلر ايله اكتفا اولنور . بو كتابه ده طغرلشاهك كريمه سنك اسمى محرر اولميوب طبق بعض ديكر كتابه لرده ده تصادف اولنان «ملكة العادلة» و «عصمة الدين» لقبلرى قوللانلمشدر .

كتابه نك اهميتى اشكاردر [١] .

— كتابه ٢ —

اولوبورلونك چشمه كبير محله سنده كى چشمه نك جبهه سنده :

اكمل هذه العمارة المباركة فى ايام دولة السلطان الاعظم ظل الله فى العالم غياث الدنيا والدين ابو الفتح كيخسرو بن كيقباد العبد الضعيف المحتاج الى رحمة ربه اللطيف (اسم اكسك) فى سنة ثمانين وستماية

بو كتابه نك استنساخنده برقاچ سهو واقع اولديغى اكلاشيليور . زيرا كيخسرو ناميله سلاجقهٔ رومدن ايكى حكمدار معلوم اولوب بونلرك برنجيسى غياث الدين كيخسرو ثانيدركه پدرينك اسمى كيقباددر و ٦٣٤ دن ٦٤٤ سنه سنه قدر حكومت ايتمشدر . بناءً عليه كتابه ده كى ٦٨٠ تاريخى سلطان مشار اليهك زمانه مصادف اوله ماز . ايكنجيسى غياث الدين كيخسرو ثالثدركه پدرينك اسمى قلج ارسلان اولوب ٦٦٣ دن ٦٨١ سنه سنه قدر مقام سلطنتده بولنمشدر . بناءً عليه كتابه ده يا اسم ياخود تاريخ يا كاشف استنساخ ايدلمش ويا چشمه نك بانيسنك اسمى كاملاً اونودلمشدر . مع مافيه بوراده كى «العبد الضعيف المحتاج الى رحمت ربه اللطيف» عباره سى آتيده كى ٣ نومرولى كتابه ده عيناً مندرج بولنمغله بوراده دخى بوندن صكره «بدر الدين عمر الخ» اسم و لقبلرى بولنه جغى احتمالدن بعيد دكلدر . اكر بونى قبول ايدرسه ك ٦٨٠ تاريخنك طوغرى اولديغى و فقط «بن كيقباد» يرينه «بن قلج ارسلان» اوقونمق لازم كلديكى وارد خاطر اوليور . هر حالده بو كتابه محتاج تصحيحدر .

[١] بايبورتده طغرلشاه نامنه اوچ كتابه معلوم اولوب برى قلعه نك جنوب طرفنده كى ديوارنده در و ٦١٠ تاريخنى حاويدر . ايكنجيسى ينه اوراده فقط تاريخسزدر . اوچنجيسى ده بر خراب برجك اوزرنده اولوب نقصاندر (وان برخمك بالاده مذكور اثرنده ، صحيفه ٢٨ - ٣١) .

— كتابه ٣ —

جامع كبيرك غرب طرفنده‌كى ديوارنده :

وان المساجد لله فلا تدعوا مع الله احدا * امر بعمارة هذا المسجد الجامع[١] المبارك فى ايام دولة السلطان الاعظم ظل الله فى العالم غياث الدنيا والدين مسعود بن كيكاوس خلد الله دولته العبد الضعيف المحتاج الى رحمة ربه اللطيف بدر الدين عمر بن امير الحاج[٢] ملك الساحل فى ستة و ثمانين و ستماية

كتابه‌لرك تاريخ قسمنده اكثريا « فى سنة » محرر اولديغنه نظراً بوراده احادخانه‌سى اولان « ستة » كلمه‌سنك قرائتى مشكوكدر .

بو كتابه ٦٨١ دن ٦٩٧ سنه‌سنه قدر دفعهٔ اولى اوله‌رق حكومت ايدن غياث الدين مسعود ثانى نامنه اولوب آنجق كتابه‌نك اهميتى متنده « بدر الدين عمر » اسميله « ملك الساحل » عنوانتك بولنمسيدر .

[١] « المسجد الجامع » تعبيرينه كتابه‌لرده تصادف ايدلديكى واردر، ازجمله ديوريكى‌ده بنى منكوجكدن احمد شاهك جامعى كتابه‌لرنده اولديغى كبى (مراجعت ، وان برخم ايله برلكده نشر ايتديكمز سيواس - دوريكى كتابه‌لرى، صحيفه ٧٣ و ٧٤) . ازمنهٔ قديمهٔ اسلاميه‌ده يالكز « مسجد » تعبيرى جارى اولوب بالآخره بو اسم يالكز كوچك معابده تخصيص اوله‌رق جمعه نمازى ادا اولنان معابد مقدسه‌يه « جامع » ديلمشدر . بو كتابه‌ده « المسجد الجامع » تسميه اولنديغنك سببى بيوك جوامع ميانده اولديغيدر . وان برخمك مصر كتابه‌لرى حقنده نشر ايتديكى قوربوس‌ده (جلد ١، صحيفه ١٧٣، نوط ٢) بو بابده بعض معلومات واردر .

[٢] « اميرالحج » ياخود كتابه‌لرده اولديغى كبى « اميرالحاج » وياخود « اميرالحاج والحرمين » حاجك ايشلرينه نظارت ايتمك اوزره طرف دولتدن منصوب ذواته دينور .

فى الواقع سلجوقى تاريخلرنده وبعض سكه‌لرده « ملك الساحل »[١] عنوانته تصادف ايدلمكده ايسه‌ده بو عنوانى بر كتابه‌ده ايلك دفعه اوله‌رق كوريورز . توحيد بك بو مجموعه‌ده آيدين اوغللرينه دائر يازديغى بر مقاله‌ده[٢] « بو حكومتك مؤسسى اولان آيدين بكك باباسى محمد بك روم دولتنك آميراللرندندر. دولت مشار اليهاده آميراللره « اميرالسواحل » و « ملك السواحل » عنوانلرى ويريلوردى . علائيه‌ده وازميرده وقره دكزده سينوبده ملك السواحل واميرالسواحل ناملرنده بكلر وارايدى » ديور وفقط بو بابده فضله معلومات ويرمديكى كبى مأخذلرينى دخى بيلديرميور . مع مافيه بو عنوانى طاشيان امرايه امور بحريه‌نك مودوع بولنديغى آكلاشلمقده‌در . ايشته بدر الدين عمرده آتيده علائيه‌نك ٥ نومرولى كتابه‌سنده كوريله‌جكى وجهله علائيه بكلرندن برى اولمسى اغلب احتمالدر .

— كتابه ٤ —

افندى سلطان جامعى ديوارنده :

عمر هذا المسجد المبارك العبد الضعيف فرهاد بن الياس عفا الله عنه سنة تسع وتسعين وستمايه

[١] مختصر سلجوقنامهٔ ابن بى‌بى (فارسى) ، هوتسما طبعى ، صحيفه ٣٢٣، ٣٢٥ ، ٣٢٦ ، « ملك الساحل » و « ملك السواحل » شكلنده محرردر . بوراده اسمى كچن ملك ساحل بهاء الدين، جمرى وقعه‌سنده قرامان اوغلى محمد بك طرفندن قتل ايدلشدركه توحيد بك (بو مجموعه‌ده جزؤ ١٢ ، سنه ١٣٢٧ ، صحيفه ٧٦١ الخ) بونى منتشا بكك پدرى بهاء الدين ظن ايديور وحتى منتشا بكك دخى « اوچ بكى ياخود ملك ساحل يعنى قپودان دريا اوله‌رق سلجوقى دولتنك تابعيتنده برخيلى مدت قالمش » اولديغنى بيان ايديور . توحيد بك ينه عين مجموعه‌ده (جزؤ ١٨ ، سنه ١٣٢٨ ، صحيفه ١١٤٧) ميلاس قربنده واقع بچين‌ده منتشا اوغللرندن احمد غازى بكك مدرسه‌سنك كتابه‌سنى نشر ايديوركه بونده‌ده « سلطان السواحل » عنوانى كوريلمكده‌در . « اميرالسواحل » عنوانى حاوى اولان سكه آتيده علائيه كتابه‌لرى ميانده درج ايدلمشدر (صحيفه ١٥٨) .

[٢] جزؤ ١٠ ، سنه ١٣٢٧ ، صحيفه ٦١٩

— كتابه ٥ —

اخ شمس الدين تربه‌سى طاشنده :

بسم الله الرحمن الرحيم اخ شمس الدين رحمه الله فى سنة اربع وعشرين وسبعماية

— علائيه —

علائيه قصبه‌سى آنطاليه كورفزينك ساحل شرقيسنده واقع اولوب تكه سنجاغنك بر قضا مركزيدر . ازمنهٔ عتيقه‌ده اسمى « قوراكه‌زيون » ايدى . قصبه مخمس الشكل بر تپه اوزرنده مبنى اولوب اطرافى صارپ اولمغله برابر برسور ايله محاطدر واورته طرفنده‌كى تپه مستويدر . بوراسيده آيريجه برسور ايله آيريلوب ايچ قلعه‌يى تشكيل ايدر ومتعدد صو صهريجلرينى محتويدر . تپه‌لرى خراب بر حالده‌در . قلعه تفرعاتندن اوله‌رق اب دريا‌ده مثمن الشكل و غايت متين بر برج موجوددر كه « قزل قله » ناميله معروفدر . بوراسى داخلاً ايكى طبقه اوزرينه مبنى ويكرمى درت مترو قطرنده وتخميناً اللى مترو ارتفاعنده‌در[1] . علائيه قلعه‌سنك شرق شمالى وغرب شمالى جهتلرينه كشاده ايكى قپوسى واردر . بوكونكى علائيه‌نك سلجوقيلر زماننده بنا ايدلمش اولدينى روايت اولنور . فى الواقع ابن بى بى[2] علاءالدين كيقباد اولك ايلك واقعاتندن برى اولمق اوزره

[1] بومعلوماتى ١٣٢٢ سنهٔ ماليه‌سنه مخصوص قونيه ولايتى سالنامه‌سندن على طريق الاختصار اخذ ايلدك . قاموس الاعلامده دخى بعض معلومات واردر . قديم قلعه‌لرى وسورلرى هدم ايتمك مملكتمزده مزمن برخسته‌لق شكلنى آلمش اولديغندن علائيه قلعه‌سندن بوكون نه قالديغنى بيله‌ميورز .

[2] مختصر سلجوقنامه هوتسما طبعى (فارسى ، صحيفه ٩٧ الخ ؛ تركجه ترجمه‌سى ، صحيفه ١٣٨ . — هوار ابن بى بى دن اقتباساً بالاده مذكور اثرنده (صحيفه ٣٨) بعض ايضاحاتده بولنيور و علائيه فتحنك تخميناً ٦١٧ سنه‌سى

أرمنيهٔ صغراده ساحل بحرده « كلونورس » اسمنده‌كى بر قلعه‌يى فتح ايدرك كندى لقبنه نسبةً « علائيه » اسميله توسيم ايلديكنى مفصلاً بيان ايديور . ابن بطوطه سياحتنامه‌سنده[1] علائيه قصبه‌سنك پك زياده ستايشنده بولنه‌رق بريوزينك اك كوزل موقعلرندن برى اولديغنى وبالاسنده‌كى قلعه‌سى سلطان علاءالدين الرومى طرفندن بنا ايدلديكنى و بورانك سلطانى قرمان اوغلى يوسف بك اولديغنى سويليور . معلوم اولديغى اوزره ابن بطوطه يديوز سنه‌لرى نصف اولنده آناطولى سياحتى اجرا ايتمش اولوب او وقتلر ايسه تكميل حوالئ مذكوره فى الحقيقه قرامان اوغللرى الده اولمغله احتمال كه يوسف بك بونلر طرفندن منصوب بر امير ايدى .

علائيه آبداتنده موجود اولان كتابه‌لردن الده ايده‌بيلديكلرمزى بروجه آتى درج ايديورز[2] :

— كتابه ١ —

قلعه‌نك غرب شمالى جهتنده‌كى قپونك اوستنده :

السلطان الاعظم شاهنشاه المعظم كيقباد بن كيخسرو قسيم [امير المؤمنين] فى سنة ثمان وعشرين وستماية

بوكتابه‌نك يانده : عمل العبد الفقير قراجه

اوائلنده وقوعنى ظن ايديور . — منجم باشى صحايف الاخبارده ، جلد ٢ ، صحيفه ٥٦٦ . — العمرى مسالك الابصارده (بالاده مندرج محلده) « العلايا » ولسان عوامله « العلايا » قرمان اوغللرينك تحت اداره‌سنده اولان ارمناك مملكتى داخلنده وساحل بحرده‌در واسحاق بك نامنده‌كى اميرى قرمان اوغلى محمد بك طرفندن حكومت ايدر ديور .

[1] پارس طبعى جلد ٢ صحيفه ٢٥٥ الخ .

[2] مع التأسف متنلرنده برچوق مستنسخ سهولرى موجوددر . اوليا چلبى سياحتنامه‌سنك غير مطبوع اولان طقوزنجى جلدنده (بشير آغا كتبخانه‌سى ، نومرو ٤٥٢ ، ورق ٦٥) بوكتابه‌لردن ١ و ٢ نومرولولر مندرج اولديغندن اونلر ايله بالمقايسه نقصانلرى بردرجه‌يه قدر اكمال ايدلمشدر .

— کتابه ٢ —

ایچ قلعه‌نك قپوسی بالاسنده اولوب اوستنده ایکی رسم محکوکدر:

السلطان الاعظم علاء الدنیا والدین ابو الفتح کیقباد بن کیخسرو برهان امیر المؤمنین

— کتابه ٣ —

قلعه‌نك تقرعاتندن اولان طوبخانه‌نك شماله ناظر جهتنده:

المستند علی الله السلطان المعظم علاء الدنیا والدین سلطان البرین والبحرین ابو الفتح کیقباد بن کیخسرو برهان امیر المؤمنین

اکر بو کتابه‌نك صورتی طوغری ایسه متنده کوریلن « سلطان البرین والبحرین » عنوانی نظر دقتی جلب ایدر. قونیه‌ده علاء الدین جامعی کتابه‌لرندن عز الدین کیکاوس اولك ٦١٦ تاریخلی کتابه‌سنده « سلطان البر والبحر » صورتنده مندرجدر. « البحرین » تعبیرینك سلجوقی سلطانلری طرفندن ٦٠٣ ده آنطالیه‌نك فتحندن صکره قوللانلدیغی ملحوظدر [١].

١ و ٢ و ٣ نومرولی کتابه‌لر سلطان علاء الدین کیقباد اول نامنه‌در.

— کتابه ٤ —

ساحل بحرده مثمن الشکل قزل قله‌نك غرب جهتنه ناظر دیوارنده:

عمل ابو علی ابن ابی الرحا (؟) ابن (؟) رحمه الله.

یا کاش استنساخ ایدیلدیکی اشکار اولان بو کتابه‌ده کوریلن اسم ملکه ١ نومرولی کتابه‌ده‌کی « قراجه » اولسه کرکدر.

[١] آنطالیه‌نك فتحی ایچون مراجعت، ابن بی بی، مختصر سلجوقنامه (فارسی) صحیفه ٢٠

— کتابه ٥ —

آشاغی قلعه‌ده بدر الدین جامعی اوزرنده:

تقرباً الی الله تعالی فی ایام دولة السلطان الاعظم غیاث الدنیا والدین [کیخسرو بن قلج ارسلان] خلد الله سلطنته بعمارة هذا الجامع الشریف العبد الراجی [الی] رحمة ربه بدر الدین امیر السواحل المولی العالی عمر ابن امیر الحاجی یسر الله فی شهور سنة ست وسبعین وستمایة

بو کتابه‌یی، اولدیغی کبی اولیا چلبی سیاحتنامه‌سنده بولدق ویالکز متنده نقصان اولدیغی اکلاشیلان محللری کوشه‌لی پارانتزلر ایچنده‌کی کلمه‌لر ایله اکمال ایتدك. جامعك بانیسی اولان بدر الدین عمر بوراده امیر السواحل عنوانی اتخاذ ایدییور [١].

بالاده اولوبورلونك ٢ نومرولی کتابه‌سنك ایضاحاتنده سلطانك اسمی حقنده درمیان ایتدیکمز فرضیه‌یی بو کتابه تأیید ایدییور. بو حالده « بدر الدین عمر » هم غیاث الدین کیخسرو ثالث وهم ده غیاث الدین مسعود ثانی زماننده علائیه‌ده ملك السواحل (یاخود امیر السواحل) اولوب اکر بواسمی محتوی اولان کتابه‌لرك تاریخلری طوغری قرائت اولنمش ایسه مأموریتی لااقل اون سنه (یعنی ٦٧٦ دن ٦٨٦ یه قدر) امتداد ایتمش اولیور. موزه همایونده موجود اولوب « امیر الساحل » عنوانی حاوی بولنان علائیه‌ده مضروب سکه‌ده نه‌ امم نه‌ده تاریخ بولنمدیغندن کیمك سکه‌سی اولدیغی اکلاشیله‌مامشدر [٢].

[١] مراجعت بالاده، صحیفه ١٥٣

[٢] بو نادر کموش سکه‌نك بر یوزنده دوراً: « امیر السواحل خلد ملکه واید دولته » ودیکر یوزنده اوچ سطر اوله‌رق: « ضرب علائیه حیث عن

علائیه‌ده سور داخلنده وقلعه محله‌سنده « علاءالدین جامعی » وبنه سور داخلنده وقپو محله‌سنده « قلیج ارسلان جامعی » ناملریله ایکی جامع شریف دها بولندیغی بیلدیریلیورسه‌ده بونلرك کتابه‌لری اولوب اولمدیغی آکلاشیله‌مامشدر . مذکور قلیج ارسلان جامعی عجبا رکن‌الدین قلیج ارسلان رابعك‌میدر . یوقسه سلاجقه بقیه‌سندن اولان علائیه بکی قلیج ارسلانك‌میدر[١] بونلری موجب تدقیقدر . معلوم اولدیغی اوزره علائیه قلعه‌سی ٨٧٦ تاریخنده کدك اری احمد پاشا طرفندن فتح اولنه‌رق اورانك بکی اولان لطفی‌بك زاده‌قلیج ارسلان بکه فاتح سلطان محمد خانك امریله کومولجنه سنجاغی تیمار اوله‌رق احسان اولنمش وکندیسیده اورایه کوندرلمشدی . برمدت صکره محل مذکوردن قاچمغه‌موفق اولمغله قواله‌دن برکمی ایله مصره عزیمت‌وبرمدت اقامتدن صکره ، ایرانه‌متوجهاً اورادن حرکتله اثنای راهده وفات ایتمش وبوصورتله نام ونشانی قالمامشدر[٢] .

خلیل ادهم

الافات والبلیة » یازیلیدر . ـ موزهٔ همایونده ٧٠٤ دن ٧١٦ یه قدر حکومت ایدن اولجایتو خدابنده محمد خانك علائیه‌ده مضروب برکوش سکه‌سیله ممالیك مصردن ٦٩٣ ایله ٧٤١ سنه‌لری آره‌سنده اوچ دفعه حکومت ایدن ملك‌ناصر ناصرالدین محمدك ینه علائیه‌ده مضروب مسکوکاتی موجوددر .

[١] عاشق پاشا زاده تاریخی (مطبوع) ، صحیفه ١٧٣ الخ . — تاج‌التواریخ جلد ١ ، صحیفه ٥١٨ لطیف بك اوغلی قلج ارسلان‌دیبور وقلج ارسلانك خاتونی واولادی کوموجنه‌ده قالدقلرندن اوراده وفات ایدوب بربرینك جنبنده دفن اولندقلرینی دخی سویلیور . مزارلرینی اوراده آراتدیرمش ایسه‌مده بولدیریله‌مدی . — عالی کنه‌الاخبارده (موزهٔ همایون کتبخانه‌سنده ال یازیسی . نومرو ٣٦١ ، صحیفه ٤٠٢) قلیج ارسلان بك سلاجقهٔ رومك صوك بقیه‌سی اولمغله مملکتنك کدك اری احمد پاشا طرفندن معلوم اولان‌صورتله اخذ وضبط ایدلسنی روا کورمیوب فاتحك یوتشبثنی شدتله تنقید ایدیور . جامع‌الدول‌ده دخی (کتبخانهٔ عمومی ، جلد ٢ ، نومرو ٥٠٢٠) علائیه بکی لطیف بکك قزینی وزرادن روم محمد پاشانك تزوج ایلدیکنه ولطیف بکك وفاتی اوزرینه اوغلی قلج ارسلان بك برینه قائم اولدیغنه وبونك انجامنه دائر بعض معلومات واردر .

قزاز آرتین

[بکرمی آلتنجی نسخه‌دن مابعد]

١٨٢٧ (١٢٤٣ ﻫ) سفرینك اعلانندن بریچوق‌سنه قدر صوکره استانبولده ارزاق وحبوبات ندرتی شدتله محسوس اولمغه وعادتا قحط علائمی کوریلمکه باشلامش ایدی . دکز مورداتی منقطع اولدیغندن قره طریقیله آناطولیدن کتیریلن بغدای وسائره پایتخت سکنه‌سنك احتیاجنه کفایت ایده‌مه‌مکده ایدی . جمعه کونلری سلاملق رسمی اثناسنده قادینلر طرفندن عتبهٔ علیایه متعدد عرضحاللر رفعی ایله بوحاله چاره بولنمسی مرحمت سنیه‌دن استعطاف قلندیغی کبی هرکون بیکلرجه اهالی فرونلرك اوکنه طوپلانمقده واکمك تدارکی بیوك برکلفت حکمنی آلمقده ایدی . طرف دولتدن ممکن اولدیغی قدر دقیق توزیع اولنمقده ایسه‌ده مخلوط وبعضاً کوفلنمش اولدیغندن طبخ اولنان اکمك اکله غیرصالح ایدی . یاغ ، زیتون یاغی کبی دیکر حوایج دخی کسب ندرت ایتدیکندن مضایقه صوك درجه‌یی بولمقده ایدی .

وقعه‌نویس لطفی افندی ١٢٤٥ اواسطنده استانبولك‌حالنی شووجهله حکایه ایدییور :

« روسیه سفینه‌لرینك قره‌دکز بوغازی جوارلرینه طوغری تقربی وآق دکز بوغازینك آبلوقه‌سی وسواحل متجاوره‌دن بعضیلرینك استیلاسی سببیله درسعادته کله‌جك ذخیره وارزاق کمیلرینك آردی کسیلمش وقیصریه کبی بلاد بعیده‌دن اوچ بیك مهار دوه ایله‌ذخیره کوندرلمسنه دائر متسلمه کوندریلن فرمانلرك وصولیله جوابنده

بتون سنجاقده اوچ بيك دوه بوله‌بيلور ايسه‌ده چوغى اوته‌ده برده بولنديغندن دردست ايديله‌بيلن سكسان رأس استره تحميلاً ازميد طرفنه ذخيره سوق اولنديغى مبين متسلمك مكتوبنه درسعادتده ذخائر مضايقه‌سى اولديغندن ايشى دوه‌يه حصر ايتمه‌يه‌رك « چارپا اوله‌رق هرنه‌كه بولنور ايسه همان سوق وارساله سعى اولنمسى » عباره‌سيله جوابنامه كوندرلمش‌در . ضرورتك امتدادى مشكلاتى مؤدى اوله‌جنى جهتله ، نفوس موجوده‌يه كوره نان عزيز توزيع اولنمق اوزره‌استانبول وبلادثلثه‌اهاليسى درحال تنظيم ايتديريلان دفتر موجبنجه اوچيوز اللى طقوز بيك سكسان طقوز نفوس بولنديغى آكلاشلمش واولوقت استانبول وبلادثلثه‌نك اداره‌سى ايچون هفته‌ده فرونلره قرق بيك كيل ذخيره ويريلور ايمش ايسه‌ده بوغازلردن ذخيره كلمه‌مكه باشلاديغندن هفته‌لق ذخيره بردنبره نصف درجه‌يه تنزل ايلمش وعسكر نامنه اوله‌رق آناطوليدن مرتب كسان روم‌ايلى‌يه كچمك‌اوزره استانبوله بريكه‌رك اثناى راهده ايكى اوچ كون قالمش وبعضلرى آجلقدن تلف اولمش ايمش . بونلرك دخى اداره‌سى بشقه‌جه غائله‌يى موجب‌اولمش‌در . استانبولك بكلك انبارلرنده مدخر ذخاير دخى قريب نفاد اولوب اسكيدن لاجل‌الاحتياط وضع اولنمش وسنين وفيره‌دنبرى دور واستبدانه باقيلمامش اولان بر طاقم قوقش چورومش وعادتا كوله‌لشمش طارى وچاودار وقوقوروز كبى شيلركه بونلرك اك اسكيسى فاتح جامع شريفى جوارنده چقور حمامده محفوظ ايدى ، بوكبى نه‌قدر اسكى‌ذخيره‌لر وارايسه‌فرونلره بالتوزيع برموجب‌دفتر جوامع وكليسالرده صباح اخشام بهرنفوس ايچون مأمورين نظارتلريله برردانه اكمك‌توزيع اولنور ايدى . بهرى يومروق قدر سيمسياه صمون ايدى‌كه ربع بردها كوسترمسون يئيلورشى دكل وفرونلرك اتمك‌چيقارديغى وقتلرده اوكلرينه تجمع ايدن اهالينك ازدحامندن سوقاقلردن كچيلمك ممكن اوله‌ماز

ايدى... بيكار طاقمندن واون سنه‌دن اقل مدتده استانبوله كلمش‌اولان رعايادن تخفيف ضرورت ايچون درت بيك قدر نفوس مملكتلرينه‌اعاده قلنمش‌در . ذخيره ايله سائر ارزاق اوزرندن يدواحد ونرخ اصولى رفع اوله‌رق هركسك ديلديكى محلدن سربستجه ذخيره جلب ايلمسنه وايستديكى فيأتله صاتمسنه مساعده ورخصت رفع مضايقه‌يه ايجه مدار اولمش‌در. »

استپان پاپاسيان افندينك اثرنده اوقونديغنه كوره استانبولده‌كى قحط ، فرونلرك اوكنه طوپلانان يوزلرجه اهالى‌نك يكديكرينك اللده‌كى اكمكى قاپملرى وبرقيه اكمك ايچون مضاربه وقوعى درجه‌لرينى بولمش اولديغندن ، هر ملتدن ارباب غربتك اسملرى قيد اوله‌رق بونلردن اوچ كشى‌يه نسبتله ايكيسى بش كون ظرفنده مملكتنه كوندرلمسى وبرى استانبولده قاله‌رق كندى اموريله برابر تبعيد ايديلنلركده ايش وكوجنى تمشيت‌ايلمسى وعن اصل استانبول اهاليسندن غير متأهل ذكور ايله اون سنه‌دنبرى اولنمش اولانلر دخى عين صورتله ثبت دفتر اوله‌رق آناطولى‌يه سوق اولنوب بونلر حقنده‌ده ارباب غربتك عينى معامله اولنمسى خصوصنه ارادهٔ سنيه شرفصادر اوله‌رق اهالئ غير مسلمه‌جه‌ده اجراى ايجابى ايچون كيفيت پطريقخانه‌لره وخاخامخانه‌يه تبليغ بيورلمش ايدى .

رؤساى جماعت بوبابده پطريقخانه‌جه اتخاذ قلنه‌جق تدابير حقنده مذاكره ايچون اجتماعه دعوت ايدلمش اولدقلرندن داخل بالمجلس بولنان قزاز آرتين صرافانه وديكر اغنيايه. فقرانك سياحتى دها مشكل وسفالت وفلاكتى موجب اوله‌جغندن ، ممكن اولديغى‌قدر اصحاب يسارك استانبولدن‌حركته موافقت ايلملرينى‌انسانيت نامنه‌تكليف‌ايلمش وبوتكليفى حاضر بولنانلر طرفندن قبول اوله‌رق اوصورتله تداركات وترتيباته مبادرت اولنمسى قرارلاشديرلمش‌در .

آنجق او زمانده استانبولك اقتصاديات مملكتده احراز ايتديكى موقع غايت مهم اولوب ، ارباب تجارتك بويله طاغيدلمسى سؤ تأثيردن خالى قالميه‌جغى وحقيقتده لازم كلن شى قحطه چاره بولمقدن عبارت اولوب يوقسه مستهلكلرى اكسيلتمك اساسلى برتدبير عد ايديله‌ميه‌جكى جهتله ، قزاز آرتين بورالرينى دوشونه‌رك استانبوله بغداى ودقيق ادخالنك سربستيتى ـ هركسك كندى مالنى ايسته‌ديكى فياتله صاتمقده مختار براقيله‌جغى ـ بااراده سنيه اعلان ايدلديكى حالده هرطرفدن بغداى كتيريله‌رك قحطدن اثر قالميه‌جغى عتبهٔ عليايه عرضه قرار ويرمش واو اثناده محاربه سببيله سنجاغ شريف چيقاريله‌رق رامى چفتلكنده وضع موقع تعظيم ايدلمش اولديغندن وسلطان محمود خان حضرتلرى اراده بولندقلرندن ، قزاز آرتين رامى چفتلكنه كيده‌رك حضور شاهانه‌ده شرف مثوله نائل اولمش ومطالعاتى عرض ايلديكنده نزد پادشاهيده قرين تصويب بيوريله‌رق برمنوال مشروح هركسك ايسته‌ديكى يردن دقيق وبغداى كتيرمسى وارزو ايتديكى فياتله صاتمسى وطرف دولتدن كمرك واحتسابيه رسومى وبركونه تكليف طلب اولنمامسى خصوصنه ارادهٔ سنيه شرفتعلق بيوريله‌رق اهل غربتك واستانبول اهاليسندن اولجه تفريق ايديلنلرك تأخير عزيمتى ايله شايد بوتدبير اوزرينه‌ده قحط مندفع اولمازسه اوزمان حركت ايتديرلملرى دخى مقتضاى ارادهٔ سنيه‌دن بولنمش در .

بوبابده شرفسطير بيوريلان فرمان پادشاهى هرطرفده قرائت اولنه‌رق ، اون ايكى كون صوكره استانبولده قحطدن اثر قالمامش وقزاز آرتينك بوصورتله ايفا ايتديكى خدمت نزد پادشاهيده مظهر تقديرات بيوريله‌رق ـ ينه استپان پاپاسيان افنديك اثرنده بيان اولنديغنه كوره ـ مومى اليه‌ه «نم اكمكم سكا حلال اولسون» سوزلريله ابذال التفات بيورلمش در .

قزاز آرتين بو اراده‌نك استحصالى ايله برابر دعاى پادشاهى‌يه مواظبت ايتملرى توصيه‌سيله فقراى جماعته توزيع اولنمق اوزره ارمنى پطريقنه يوز بيك غروش كوندرمش در .

قزاز آرتينك بوتدبيرينى فرانسه انقلاب كبيرندن اول (تورغو) طرفندن غلاى اسعاره قارشى اتخاذ اولنان ومؤخراً « بغدايلرك لامارسيه‌زى » تسميه قلنان تدبيره تشبيه ايتمك ممكن در . مومى اليه‌ك بيوك برتحصيل كورمه‌مش اولمقله برابر ، تجارت وصرافلق حياتنده واقع اولان تجربه‌سى سايه‌سنده معاملات تجاريه‌يى تقييد ايدن تدبيرلرك الغاسى سايه‌سنده موادك كركى كبى تزايد ايليه‌جكنى آكلامش ايدى .

مغشوش بشلك وآلتيلق ضربى ـ كه ينه قزاز آرتينك مخترعاتندن در ـ قوانين اقتصاديه‌يه غيرموافق كورينيرسه‌ده نه كبى احوال آره‌سنده ياپلديغى ونصل شرائطله تطبيق اولنديغنه اطلاع ، بوبابده تعمم ايتمش اولان قناعتى خيلى تبديل ايدر .

محاربه‌نك مصارفاتنه يتيشمك ايچون على الدوام پاره تداركنه لزوم كورلديكندن ، صدر اعظم وسرعسكر رشيد محمد پاشا محاربه مدتجه تداول ايدرك صلحك اعاده‌سى ايله برابر طوپلانمق اوزره باقير پاره ضربنى پادشاه حضرتلرينه توصيه ايلمش وموافقت شهريارى‌يى استحصال ايتمش ايدى . آنجق كيفيت ضربخانه امينى قزاز آرتينه بيلديرلديكنده كنديسى كموش ايله باقيردن مترکب اقچه ضربنى دوشونديكنى وبوصورتك فتواى شريف ايله دخى تنسيب وتصويب بيورلمقده اولديغنى عتبهٔ شاهانه‌يه عرض ايلديكندن ، فى الحقيقه بوصورتك ارجح اوله‌جغى نزد پادشاهيده تقدير بيوريله‌رق اجراى ايجابى فرمان بيورلمش وسكهٔ مغشوشه آز زمانده حاضرلانه‌رق موقع تداوله اخراج ايدلمش در .

صدراعظم رشيد محمد پاشا سفرده بولنديغندن كندى توصيه‌سنك تبديل اولنديغنى كورمه‌سى اوزرينه حدتلنمش وقزاز آرتينك دشمنلرى طرفندن ذاتاً برچوق اتهامات وقوع بولمقده اولديغندن صدرمشاراليه استانبوله حين معاودتنده مسئله‌يى استكناهه قرار ويرمش در . قزاز آرتين صدراعظم پاشانك اغبرارينى ايشتمش ومشاراليهك استانبوله

معاودتی ایله برابر کندیسندن اخذ انتقام ایلمسی احتمالی نظر دقته آلمش ایدی . بناءً علیه صدراعظم پاشانك استانبوله معاودتندن اوچ کون صوکره باب‌عالی‌یه عزیمتی حقنده مشارالیهدن امر آلمسی اوزرینه حیاتی تهلکه‌ده کوره‌رك اول امرده قوم قپوده الشا ایتدیرمش اولدیغی کلیسایه کیدرك اعتراف ذنوب ونان مقدس اخذی کبی مراسم دینیه‌سنی ایفا ایتمش ومتعاقباً صدراعظم پاشا نزدینه عزیمت ایلمش‌در . صدرمشارالیه مکالمه‌نك ابتداسنده قزاز آرتینه درشت معامله کوسترمش ایسه‌ده مومی‌الیه طرفندن ویریلن ایضاحات اوزرینه خزینهٔ دولته وقوع بولان خدماتی آکلایه‌رق اوتورمسنی امر ایتمك وقهوه کتیرتمك صورتیله تلطیف ایلمش‌در . اوزمانلرده قزاز آرتینك موقعنده بولنان بر آدمك صدر زماندن بویله معامله کورمسی پك بیوك اثر التفات ایدی . مومی الیه نزد صدارتپناهی‌دن چیقمسی ایله برابر باب عالیده صدراعظم پاشانك خدمتنده بولنانلره اوتوز بیك غروش بخشش توزیع ایلدیکی کبی فرداسی ارمنی ملتی فقراسنه‌ده بشقه‌جه‌یکرمی بیك غروش توزیع ایتدیرمش‌در . هرکس قزاز آرتینك اعدامی احتمالندن بحث ایتمکده ایکن مومی‌الیهك تهلکه‌یی بو صورتله ازاله ایلمسی موقعنی برقات دها تقویه ونفوذینی تزیید ایلمش‌در .

سکهٔ مغشوشه احداثنك تأثیر اقتصادیسنه کلنجه : واقعا اهالی‌نك بالاخره بوبوزدن بیوك ضررلره کرفتار اولدیغی غیرقابل انکار ایسه‌ده، بوپاره‌نك زمان اخراجنده محاربه‌نك صوکنده طوبلانه‌جنی شرط قیلنمش ومسکوکات جدیده‌تکالیف وسائره‌دن طولایی خزینهٔ دولته وقوع بولان کافهٔ تأدیاتده قبول ایدلمکده بولنمش اولدیغندن ، اجرا قلنان معامله بر استقراض داخلی ماهیتنی آلمقده ایدی . اکر قزاز آرتینك وضع ایتدیکی اساس محافظه ایدلسه‌ایدی ، هیچ برمحذوری کورلمیه‌جکی محقق ایدی . محذورمعامله‌نك شرائطه مؤخراً رعایت اولنمامسندن ایلری کلشدر .

محاربه ختام بوله‌رق روسیه‌ایله عقد مصالحه اولنمسی اوزرینه جانب سلطنت سنیه‌دن اعطاسی قرارلشدیریلان تضمینات حربیه اوچ تقسیطه ربط اولنمش ایدی . صلحك انعقادینی متعاقب داماد خلیل پاشا کرانبها هدایا ایله پترسبوغه کوندرلمش اولدیغندن ، روسیه ایمپراطوری دولتین آره‌سنده‌کی مناسباتك تأیید وتقویه‌سی آرزوسنه بردلیل اولمق اوزره برنجی تقسیطك طلبندن صرف نظر اولنه‌جغنی باب عالی‌یه تبلیغ ایتدیرمش ایدی . ایکنجی تقسیطك زمان تأدیه‌سی حلول ایتدکده خزینهٔ دولتده بودینك اداسنه کافی پاره بولنمدیغندن ، نه یاپیله‌جغی دوشونلمکده ایدی . قزاز آرتین بوحاله برچاره بوله‌بیله‌جکنی وکلادن بعضیسنه سویلمش ایسه‌ده ، مسئله‌نك نزاکتنه بناءً خاکپای سنیه‌یه بو بابده معروضاتده بولنمقدن احتراز ایدن ذوات مشارالیهما رکاب سنیه‌یه بالنفس عرض کیفیت ایلمسنی قزازه توصیه ایتمشلردی . مومی‌الیه بوتشویق اوزرینه‌مسئله‌یی پادشاه حضرتلرینه عرض ایلیه‌رك تقسیطك تأدیه‌سنه‌خادم تدابیرك اتخاذینه باارادهٔ سنیه مأمور قیلنمسی عقبنده احبابندن اولان اجنبی صرافانی نزدینه جلب وفائضیله برابر مدت معینه‌سنده مقسطاً تأدیه اولنه‌جغنی تعهد ایدرك مبلغ مقتضی‌نك اوچ کون ظرفنده تدارکنی اونلره تعهد ایتدیرمش وفی‌الحقیقه پاره همان فرداسنده بوله‌رق روسیه سفیرینه کوتوریلوب مقابلنده آلنان مقبوض سندی قزاز آرتینه تسلیم قیلنمش‌در .

مومی‌الیه بومقبوضی مستصحباً همان سرای همایونه عزیمت وکیفیتی خاکپای شاهانه‌یه لدی‌العرض مقبوضی عتبهٔ علیایه رفع وتقدیم ایلمسی اوزرینه خدمتی نزد شاهانه‌ده فوق‌العاده موجب محظوظیت اوله‌رق سلطان محمود حضرتلری «تصویر همایون» نشان عالیشانی یدمؤیدملوکانه‌لری ایله قزاز آرتینك صدرینه تعلیق ایلمشلر ومومی‌الیهه مقبوضی باب عالی‌یه کوتوروب وکلایه ارائه ایلمسنی فرمان بیورمشلردر .

بو أثناده شیخ‌الاسلام افندی ، سرعسکر پاشا ، قپودان دریا پاشا ودیکر وکلا ورجال ذات سامیٔ صدارتپناهی نزدنده تضمینات حربیه‌نك تأدیه‌سی ایچون مذاکره ایله‌مشغول ایدیلر . قزاز آرتین طرف شاهانه‌دن کلمکده اولدیغنی بالواسطه اخبار ایدرك استحصال ایلدیکی مساعده اوزرینه مجلس اوطه‌سنه داخل اولوب ، اوزمان معتاد اولدیغی اوزره آیاق اوپمك اوزره صدراعظم پاشایه طوغری کیتمش ایسه‌ده وکلا ورجال مومی الیهك کوکسنده تصویر همایونی کورملری اوزرینه نشان پادشاهی‌یی تعظیماً قیام وقزاز آرتینی یانلرینه اوطورته‌رق تضمینات حربیه تقسیطنك صورت تأدیه‌سی وپاره‌نك شرائط تدارکی وتفرعات سائره حقنده ویردیکی معلوماتی استماع ایتمشلر ومقبوضی دخی کوره‌رك ابراز ایلدیکی خدمتدن طولایی مومی الیهه آفرین خوان اولمشلردر .

عهد سلطان محمود خان ثانیده پایتخت سلطنت سنیه‌یی زیارت ایدوب سیاحتنامه یازان اجانبدن (چارلس ماق فرلان Charles Mac Ferlane) اثرینك ایکی یرنده قزاز آرتینی ذکر ایلمکده‌در . مومی الیهك بیانینه کوره کندیسی ۱۸۲۸ سنه‌سی مایسك یکرمیسنده (سویفت Swift) نام انکلیز وا پوریله درسعادته کلمش وبرقاچ کون صوکره مذکور سویفت واپوری قزاز آرتین ایله بعض ارباب تجارت طرفندن بالاشترا هدیهٔ پادشاه حضرتلرینه تقدیم ایدلمش‌در .

سلطنت عثمانیه نامنه ایلك مبایعه اولنان وعثمانلی بایراغنی ایلك اول کشیده ایدن واپور بودر . لطفی افندی بوبابده بروجه آتی یازیور :

« قرق اوچ (م ۱۸۲۸) سنه‌سنه کلنجه‌یه‌قدر دولت علیه ترسانه‌لرنده واپور کمیسی یوغیدی . او اثناده « بوغ کمیسی » نامیله برقطعه‌سی مبایعه ویوبله کمیلری اداره‌یه مقتدر قپودان ونفرات یتشدیرلمسی ارا ء اولندی . »

واپورك قزاز آرتین ودیکر بعض صرافلر طرفندن مبایعه واهدا اولندیغی حقنده لطفی افندینك برشی دیمه‌مسی احتمال که بو تفرعاتك

کندیسنجه معلوم اولمامسندن ایلری کلمش‌در . چونکه قزاز آرتینك طوغریدن طوغری‌یه پادشاه حضرتلرینه نسبتی اولوب ، بومثللو معامله‌لرنه هیچ کیمسه واسطه اولمازدی . قالدی که هدیه تقدیمی کبی آثار عبودیتدن طولایی تفاخر اوزمانك تربیه‌سیله قابل تألیف دکل ایدی . هرحالده سویفت واپورینك عثمانلی بایراغنی طاشیان ایلك واپور اولدیغنه شبهه ایدیله‌مز .

ماق فرلان طنغر اوغللرینك نفی ایدلمسندن وقزاز آرتینك ضربخانه صرافلغنه تعییننه‌دن بحث ایلدیکی صره‌ده شو بیاناتده بولنیور :

« أودیکس [۱] مذهبنه منسوب برارمنی‌نك انتریقه‌لری طنغر اوغللرینك محونی تسریع ایتدی . اسمی قزاز آرتین اولان بوذات اشغال ایدنلرك جمله‌سنك سبب فلاکتی تشکیل ایدن ضربخانه امینلکی مقامنه احتراصدن چکینمدی . بن استانبولده بولندیغم صره‌ده توجه پادشاهی‌یه صوك درجه‌لرده مظهر ایدی . فقط آتیسنی کشف ایتمك قولای‌در . محصول یتشدکده طربان کندی وظیفه‌سنی ایفا ایلیه‌جك‌در . »

طنغر اوغللرینك نه کبی احوال آره‌سنده نفی ایدلدیکنی برآز اول حکایه ایلمش ایدك . ماق فرلانك « محصول » و « طربان » دن بحث ایلمسی مصادره اصولنی ایهام اولوب ، بو اصولك بك قیصه برزمان صوکره لغو ومنع ایدلدیکی معلوم‌در . ماق فرلان دوز اوغللرینك وطنغر اوغللرینك سرنوشتنی مثال عد ایده‌رك قزاز آرتینك‌ده دوچار فلاکت اوله‌جغی ظننی درمیان ایتمش ایسه‌ده قزاز آرتین اویله برفلاکته دوچار اولمیوب بالعکس تاریخ وفاتنه قدر تمامیله توجه پادشاهی‌یه مظهر بولنمش‌در .

قدس شریفده مرقد حضرت عیساده (قداس) دینیلان آیینك اجراسی یالکز روملرله لاتینلره عائد مساعداتدن اولوب ، ارمنیلر

[۱] (أودیکس) لر جوهر حضرت خدا حقنده‌کی اجتهادی قاتولیك کلیساسی طرفندن قبول اولنمامشدر ارمنی کلیساسی بو اجتهادی عینیله قبول ایتمه‌مش اولمقله برابر غربیون اکثریا ارمنیلری أودیکس اجتهادینه منسوب عد ایدرلر .

بو امتیازه نائل بولنمدقلرندن قزاز آرتین موره اختلالندن بالاستفاده ارمنی رؤسا ومعتبرانه تنظیم ایتدیردیکی بر عرضحالده ارمنی رهابینك‌ده هرکون محل مبارك مذکورده آیین اجراسنه مأذون قیلنمسنی حکومت سنیه‌دن استعطاف ایتدیرمش ایدی . سلطان محمود خان حضرتلرینك بشوش بر زمانلرنده قزاز آرتین مذکور عرضحالی عتبهٔ علیایه رفع ایلدیکندن پادشاه حضرتلری بعدازین ارمنیلرك‌ده روملر ولاتینلر کبی هرکون مرقد حضرت عیساده اجرای آیینه مأذون بولنملری حقنده برخط همایون اصدارینی فرمان بیورمشلر وایجابی بالایفا فرمان پادشاهی ارمنی پطریقخانه‌سنه کوندرلدکده احترامات فائقه ایله استقبال ایدلمش وتشکیل قلنان مجلسده کمال تعظیمله قرائت اولنه‌رق سلطنت سنیه‌نك بو عاطفتی پطریق طرفندن تحریرات عمومیه ایله عموم ارمنی کلیسالرینه اشعار قیلنمش وهرطرفده ارمنی اهالیسی بویکی امتیازه نائلیتدن طولایی مسرور اوله‌رق دولت وپادشاهه دعالر ایتمش‌در .

سلطان محمود حضرتلری ١٢٤٦ ده (ارمنی مورخلرندن بربریان افندینك بیانه کوره ٢٣ مایس رومی ١٨٣١ ده) بوغازك اسباب تدافعیه‌سنی بالنفس تفتیش ایتمك اوزره قلعهٔ سلطانیه وبوزجه آطه وادرنه‌یه برسیاحت اجرا بیورمشلردرکه لطفی افندی بو سیاحتی « تشریف پادشاهی بجانب کلیبولی وادرنه » سرلوحه‌سیله بروجه آتی حکایه ایلمش‌در :

« جنتمکان فردوس آشیان سلطان محمود خان ثانی حضرتلری قرق التی سنه‌سی ذوالحجه‌نك یکرمی ایکنجی جمعه کونی شرفرسان نام فرقینه راکباً ابتدا کلیبولی‌یه صوکره قلعهٔ سلطانیه‌یه واریله‌رق اورالرك تفتیش احوالیله محرمك یدنجی کونی کلیبولیدن قالقیلوب اثنای راهده حاضرلانان محللرده بیتوتتله ادرنه شهری شرف قدوم شهریاری ایله جنت نظیری اولمش‌در . کذرکاه همایونده بولنان محللر سکنه‌سی طرفلرندن اظهار اولنان آثار سرور وشادمانی فوق‌العاده ایدی . اهالینك سعادت حالنی

ایجاب ایدر وسائلك اجرا واراده‌سی صره‌سنده ادرنه سنجاغی زراعته اعانهٔ نقدیه اعطا اولندی . ادرنه‌ده اون کون مدت توقفده اهالی وملکتجه منافعی موجب اوله‌جق تدابیر ومریج نهری اوزرنده کی بیوك کوپرینك مجدداً انشاسی اراده واستانبولدن حرکت همایونك اوتوز اوچنجی کونی چراغان سراینه عودت بیورلمش‌در . عودت همایون کونی استانبول ایله بلاد ثلثه‌ده مسلم وغیر مسلم نه‌قدر مکتب چوجقلری وار ایسه البسهٔ جدیده‌لریله یدی قله‌دن سرای برونه وقاضی کویندن بکلربکنه قدر عساکر نظامیه ایله برابر کافهٔ سواحله طاقم طاقم دیزلدکلری حالده حین تشریف پادشاهیده اطفال وعساکر واهالیٔ موجوده‌نك صدای مسرتلری زمین وآسمانی طولدیرمش‌در . مکتب چوجقلرینك جمله‌سنه عطیه‌لر طاغیدلمش‌در . بو سیاحت شاهانه‌نك تفصیلنی حاوی (سفر نامهٔ خیر) لفظی تاریخ واقع اولان نامله تقویم خانه ناظری اسعد افندی مستقلاً سیاحتنامه یازمش‌در . »

بو سیاحت اثناسنده شرفصادر بیورلان ارادهٔ ملوکانه موجبنجه قزاز آرتین معیت سنیه‌ده بولنمقده ایدی .

کندیسی مزاج شاهانه‌یی بیلدیکندن خدمتی اراده بیورلدقجه حضور همایونده نائل شرف مثول اوله‌رق مصاحبه ایتمك وسیاحتك ترتیباتنده الندن کلن یاردیمی کوسترمك کبی شیلر اولدیغی آکلاشیلیور فی‌الحقیقه ارمنی مورخلرندن (آوه‌دیس بربریان) افندینك بیانه کوره (تصویر همایون)ك احسانی ایله برابر سلطان محمود خان ثانی حضرتلری قزاز آرتینه مجالس عالیه‌ده حاضر بولنمسنی وقایعه نمك خصوصنجه وکلای دولته منحصر تشریفاته نائلیتی وهرکون سرای همایونه دوام ایدرك مصاحبه ونفس همایونه مخصوص اطعمه‌یی معاینه وتفتیش ایلمسنی فرمان ایلمش ایدی .

کلیبولی وادرنه سیاحتندن اول ، برکون سلطان (محمود) حضرتلری

رمضان اثناسنده چارشوی کبیری زیارت ایلدیکی صره‌ده قزاز آرتینی
رکاب همایونده بولندیره‌رق خدمت خصوصیهٔ شاهانه‌سنه مأمور و توجهات
مخصوصهٔ ملوکانه‌سنه مظهر بولندیغی علی برصوتده ارائه بیورمشلر
ایدی . بو درجه مظهر توجه شاهانه اولدیغی کورلمسی فوق‌العاده تزاید
نفوذینی موجب اولمش ایدی .

قزاز آرتین معیت سنیه‌ده سیاحتی اثناسنده برسنه اول کلیبولیده
انشا ایتدیردیکی کلیسانك مصارف انشائیه‌سندن متباقی اون بیك غروشی
تأدیه ایتدیکی کبی ، قلعهٔ سلطانیه ارمنی کلیساسی اطرافنه دیوار انشا
ایتدیرمك اوزره محلی ارمنیلرینك رجاسنی حسن تلقی ایتمش و ادرنه
ومعلقره کلیسالرینه‌ده اعانات مهمه‌ده بولنمشدر. برمدت صوکره ارمنی
معتبرانی پطریقخانه‌یه دعوت ایدرك فقرایه اعانه ایچون بر صندیق
تأسیسنی و بالخاصه اظهار حال ایده‌مین دولت دوشکونلرینه معاونت
اولنمسنی توصیه ایلمش وبو مناسبتله ایراد ایتدیکی نطقده کندی احوال
سابقه‌سندن بحث واستانبوله یکی کلدیکی زمان فقری سببیله بر یاز کونی
اقشامه قدر آچ قالدیغنی حکایه ایدرك شمدی صاحب ثروت ایسه‌ده
نیجه اصحاب ثروتك بالآخره نان پاره‌یه محتاج اولدقلری یوزلرجه دفعه
کورلدیکنه کوره کندیسنك ده اویله برحاله دوچار اولمسی امکان داخلنده
بولندیغنی وبناءً علیه جناب حقك بونجه لطفنه نائل اولدیغی بر زمانده
فقرانی اونوتمامق وظیفه‌سنی نسیان ایده‌میه‌جکنی بیان ایله دیکر اغنیایی‌ده
سخاوت وفتوته دعوت ایلمشدر . بوصورتله پطریقخانه‌ده تأسیس اولنان
«فقرا صندیغنه» سنوی اون بیك غروش تأدیه‌سنی تعهد ایلمشدر. قزاز آرتینك
بو مثللو امور خیریه‌سی غایت کثیردر. کندیسی غایت دیندار اولدیغی جهتله
ممالك عثمانیه‌ده‌کی ارمنی کلیسالرینك مهم برقسمی اعانه وهدیه‌سنه مظهر
اولمشدر . قوم قپوده احیا کرده‌سی اولان پطریقخانه کلیساسنه
مربوط مکتبلری کندیسی انشا ایتدیردیکی وفائضی معلمین معاشاتنه استعمال

اولنمق اوزره ایکی یوز اللی بیك غروش اهدا ایتدیکی کبی قوم قپو
خارجنده اقامت ایدن بالقجیلرك ایفای وظائف دینیه ایده‌بیلملری ایچون
اوراده بر کلیسا وذکور ، اناث اطفاله مخصوص ایکی مکتب انشا
ایتدیرمش ویدی قله‌ده‌کی ارمنی خسته‌خانه‌سی‌ده موسی الیهك اثر سخاوتی
اولوب استانبولده وبا اجرای حکمه باشلامسی اوزرینه قازلی چشمه‌ده
واقع برطوپراق مبایعه‌سیله وبادن مصاب اولانلره منحصر اولمق اوزره
اوراده بشقه‌جه برخسته‌خانه وجوده کتیرمشدر .

یدی قله‌ده‌کی خسته‌خانه‌نك انشاسندن اول ارمنی اغنیاسندن
« شنورق » آمیرانك اعانه‌سیله بری نارلی قپوده ، دیکری بك اوغلنده
تأسیس قیلنمش ایکی خسته‌خانه موجود ایسه‌ده مجانین ایله ایتامی و نخشه
دوچار اوله‌رق محتاج اصلاح کوریلنلری استیعابه غیر کافی ایدی . یدی قله
خسته‌خانه‌سنك تأسیسی اوزرینه بونلرده‌کی خستکان ومجانین وسائره
اورایه نقل اولنمشدر . قزاز آرتین ارادهٔ سنیه شرف‌صادر اولمدقجه
خسته‌خانه‌یه ضابطه‌دن کیمسه کیرمه‌مسی حقنده سلطان محمود خان ثانی
حضرتلرندن برفرمان استحصال ایتمش ایدی .

موسی الیه ارمنی مدققلرندن کیفورق نامنده برفاضلك فارسی وارمنیجه
ترتیب ایتدیکی لغاتی ندیملرندن معلم پشتمالجیان افندینك توصیه‌سیله طبع
ایتدیرمش وجماعته اهدا ایلمشدر . بو اثر غایت واسع وپك بیوك تتبع
محصولیدر .

خیرات واعاناتنك کثرت واهمیتی جالب دقت اوله‌رق ، بونلرك
پاره‌سنی نره‌دن تدارك ایتدیکی بعض مؤرخینجه جای سؤال کورلمش
وازجمله وقعه نویس لطفی افندی تاریخنك برنجی جلدنده (صحیفه ۲۷۳)
« ارمنی ملتی متعصبلرندن » عنوانیله یاد ایتدیکی قزاز آرتینه « ظاهرده
دولته صداقت ، معناده هم مذهبلرینه خدمت وهم‌ده مسندنی دوزاوغلاری
فاملیاسندن تبعید » فکرینی حمل ایلمشدر .

آنجق قزاز آرتینك غایت ساده بر صورتده یشادیغی واوزمان ضربخانه امینلرینك معاملاتنك بر قسمندن غایت مهم عائداتی اولدیغی و سلطان محمود خان حضرتلرندن عطایای وفیره‌یه نائل اولمش بولنه‌جغندن قطع نظر ، اودورك الك استفاده‌لی معاملات تجاریه‌سندن اولان ایپك وایپکلی قماش تجارتنده‌ده آدملری واسطه‌سیله دوام ایتمش بولندیغی دوشونیلیرسه مهم بر ثروت تراکم ایتدیره‌بیلمش اولمسی استکثار اولنه‌ماز . قالدی‌که امور خیریه‌ده کندیسی متشبث اوله‌رق اغنیا واهالی‌یی اعطای اعاناته دعوت ایتدیکی وبوصورتله مبالغ مهمه جمع ودرج ایلدیکی دخی ارمنی مورخلرینك بوبابده نشر ایلدکلری معلوماتله مثبتدر .

قزاز آرتین مزاج شاهانه‌یی بیلدیکندن ، علی الاکثر نکته‌دانلغی سایه‌سنده واصل مرام اولدیغنی اولجه یازمش ایدك . وقعهٔ آتیه بوبابده مثال دیکر تشکیل ایلکده‌در :

١٢٤٥ سنه‌سنده اوقاف همایون نظارتنه تعیین اولنان طاهر افندی ملل غیر مسلمه مؤسسات دینیه وخیریه‌سنه عائد اوقافك نظارت مشارالیهایه آلنمسی واورادن اداره اولنمسی حقنده اذن پادشاهی استحصال ایلدیکندن، استانبول وولایاتده جماعتلرینك بالجمله اوقافیله بونلردن هربرینك مقدار ایرادینی ثبت دفتر ایدرك کندیسنه کوندرملری حقنده روم وارمنی پطریقخانه‌لری ایله موسوی خاخامخانه‌سنه امر شدید ارسال ایلمسی اوزرینه تعامل قدیمی اخلال ایدن بوقرارك رفعی ایچون هراوچ جماعت رؤساسی قزاز آرتینك نفوذندن استعانه‌یه باشلامشلردی .

مومی الیه معابده مخصوص کموش قندیللردن غایت مصنع و لطیف برعددینی آله‌رق سرای همایونه کیدر وقندیل النده اوله‌رق تذکاه سنیه‌ده استادهٔ موقع تعظیم اولور . سلطان محمود خان حضرتلری دائرهٔ مخصوصه‌لرندن چیقوب قزازی بوحالده کورونجه :

— الکده‌کی نه‌در ؟ — دیه سؤال بیوریرلر. قزاز راسمهٔ عبودیتی بعدالایفا دیرکه :

— شوکتلو پادشاهم ! حضرت عیسی ووالدهٔ پاکیزه‌سی حضرت مریم کلیسالر بعدازین یاغ تدارك ایده‌میه‌جکلری جهتله قرانلقده قاله‌جقلرینی آکلادقلرندن ذات شاهانه‌لرندن یاغ طلبی ایله بوقندیلی صوب ملوکانه‌لرینه کوندردیلر .

سلطان محمود حضرتلری بو مراجعتك قرار واقعی ایهام اولدیغنی درحال آکلادیغندن تعامل قدیمك ابقاسنی وبر دها زنهار تبدیل اولنمامسنی اراده بیورمشلر و بوبابده‌کی فرمان عالی‌نك دیکر رؤسای روحانیه ایله برابر ارمنی پطریقنه دخی ارسالی اوزرینه پطریقخانه کلیساسنده بیوك بر آیین شادمانی اجرا اوله‌رق پادشاه مشارالیه حضرتلرینك ازدیاد عمر واقبالی ایچون بالخاصه دعالر قرائت ایدلمشدر .

قزاز آرتین زماننك پولتیقه امورنده اولدقجه مهم بر رول ایفا ایلمش اولوب، ازجمله قاتولیك مسئله‌سنه عائد تشبثاتی حقنده فرانسه سفیرلرینك حکومت متبوعه‌لرینه ارسال ایلدکلری راپورلرده بو بابده تفصیلات موجود اولدیغی کبی آوستریا سفیرلری جانبندن کوندریلن راپورلرده دفعاتله ذکر ایدلمش بولندیغی مسموع عاجزانم اولمش ایسه‌ده بووثایق عثمانلی ارباب مراقی طرفندن هنوز تدقیق ایدلمامشدر . روسیه‌یه تضمینات حربیه‌نك تأدیه‌سنجه وقوع بولان خدمتی بر آز اول حکایه اولندیغی کبی ، دیکر بر خصوصده‌ده کیاستنی اثبات ایلمشدر . ترکمن چای عهدنامه‌سنك انعقادیله ختام بولان ایران — روسیه محاربه‌سی اثناسنده دولت عثمانیه دخی روسیه ایله محارب بولندیغندن ارمنیلرك الك بیوك مقام روحانیسی اولان (اچمیازین) ك روسیه‌نك زیر اشغاله کچمسی اوزرینه ممالك عثمانیه‌ده‌کی ارمنی کلیسالرنده اچمیازین قاتوغیقوسنك ذکرنامی تعطیل ایدلمش وصلحدن صوکره‌ده تعامل قدیمك اعاده‌سنه

جسارت ایدیله‌مه‌مش ایدی. حالبوکه اُجیازین مقامنك ادامهٔ موقع راجحی وقاتوغیقوسنك کافهٔ رهابینك رئیسی وارمنی کلیساسنك باشی صفتیله تصدیق صفتی کلیسا تشکیلاتی ایجاباتندن اولدیغندن قزاز آرتین بو ایشده نزاکت زمانه کوره پطریقخانه‌یه وصایای مناسبه‌ده بولنمش ورهابینك آرزوسی ایله بولنیقه دقایقی نظر امعانه آله‌رق صبر وتأنی ایله حرکتی توصیه ایتمشدر. بوبابده روسیه سفیرلرینك دولت متبوعه‌ینه کوندردکلری راپورلرده تفصیلات موجود اولدیغی دخی جملهٔ مسموعات عاجزانه‌مدندر. مذکور راپورلر موسقوه‌ده‌کی خزینهٔ اوراقده محفوظدر.

قزاز آرتین بتون حیاتی چالیشمقله کچیرمش وسنی ایلرولمش اولدیغندن صحتی اختلال ایدرك استقادن مضطرب اولمغه باشلامش ایدی. خسته‌لکی کسب شدت ایدرك یتاغه دوشدیکندن برمدت مشاهیر اطبا طرفندن تداوی اولنمش ایسه‌ده اعادهٔ عافیت ایده‌مدیکی جهتله حکیم باشی ایله دیکر اطبای شاهانه با ارادهٔ سنیه تداویسنه مأمور اولمشلر وبرمدت دوامدن صوکره برای تبدیل هوا واستحمام بروسه‌یه کیتمسنی توصیه ایتمشلردر. بناءً علیه قزاز آرتین مساعدهٔ سنیه‌نك استحصالی ایچون سرای همایونه کیتمکله آشاغی قاتده کندیسنی قراری احمد پاشا کوروب همان خاکپای سنیه‌یه عرض کیفیت ایتمش وقزازك هنوز پك نحیف ومضطرب اولدیغی معلوم پادشاهی بولندیغندن، مردیوندن چیقمیوب زمین قاتده‌کی اوطه‌لردن برنده استراحت ایتمسی فرمان بیورلمش ایسه‌ده، مومی الیه وظیفهٔ عبودیتك ایفاسی ایچون کلدیکنی بیانله یوقاری چیقمش وحضور شاهانه‌ده یره قپانه‌رق مراسم عبودیتی ادا ایتدکدن صوکره استدعای مساعده ایتمشدر. سلطان محمود حضرتلری بو مساعده‌یی ارزان بیورمقله برابر لطف باری ایله افاقت بوله‌جغنه بیان امیدله قزازه ابذال تسلیت ایتمشلر ویالووه وبروسه‌یه حین مواصلتنده حقنده فوق العاده تعظیمات اجراسی ایچون بالخاصه امرنامه‌لر یازلمسنی فرمان بیورمشلردر.

قزاز طبیبی نیقولاکی ایله وظائف روحانیه‌سنه مأمور (قالوست) نام پاپاسی وبعض خدمتکارلرینی برابرنجه آله‌رق کمی ایله یالووه‌یه واوradan ارابه ایله بروسه‌یه کیتمش وفی الحقیقه حقنده اوزمانه قدر امثالی نامسبوق بر صورتده ابراز احترامات اولنه‌رق، حتی حکومت قوناغنی زیارت ایتدیکی صره‌ده مراسم عسکریه دخی ایفا قلنمشدر. قزاز آرتین اون سکز کون بروسه‌ده قالمش وبومدت ظرفنده آب وهوادن وحماملردن هیچ بر فائده کورمدیکندن مأیوساً درسعادته عودت ایتمشدر. استانبوله کلدیکنی وخانه‌سنده اسیر فراش اولدیغنی سلطان محمود حضرتلری خبر آلملری اوزرینه برکیجه ساعت ۹ رتراده‌لرنده معیت سنیه‌لرنده قرنادن علی رضا ومحمدعلی بکلر بولندیغی حالده موی الیهك یالیسنه کیدرك خدمتکارلره خبر ویرمه‌ملرینی اراده بیوروب مردیونلردن یوقاری شتاب ایتمش ایسه‌ده قزازك خدمه‌سی بشقه بر مردیوه‌ندن دها اول یتیشه‌رك افندیلرینی قدوم پادشاهیدن خبیر قلدقلرندن، موی الیه اوطه قپوسنه قدر کیدوب اوراده پادشاه حضرتلرینی کورمکله آیاقلرینه قپانوب عرض شکران ایتمشدر. سلطان محمود حضرتلری غایت بیتاب کوردیکی قزازه دست معالی بیوست ملوکانه‌سنی اوزاتوب یردن قالدیرمش ویتاغنه عودتنی اراده ایتمش وکندیسی‌ده یتاغك یاننده بر قولتوق صندالیه‌سنده اخذ موقع ایله‌رك خسته‌لکی وسیاحتی حقنده سؤاللر ایراد وفوق العاده التفات، حتی لطیفه‌لر ایرادی ایله‌ده خاطرینی تطییب ایتمش وقهوه، شربت ایچدکدن صوکره سرای همایونه معاودت بیورمشدر.

بو التفات بنده پروری پادشاهیدن خبردار اولان وکلا ورجال دولت قزازك زیارتنه شتاب ایتدکلری کبی رجال اجانب دخی نزدینه کیدوب استفسار خاطر وبذل تسلیت ایتمشلردر. طرف شاهانه‌دن مصاحب سعید افندی هرکون مأموراً یالی‌یه کیدر ایدی.

قزاز آرتين خسته‌لكنك كيتدكجه كسب شدت ايتديكنى كورمسى اوزرينه وفاتندن صوكره ضربخانهٔ عامره امينلكنك عهدسلطان‌مصطفى خان ثالثدنبرى بووظيفه‌يى ايفا ايدن دوز اوغللرندن آغوب چلبى‌يه تفويضنى عتبهٔ علياىدن استرحام ايلمش ومسئولى نزد شاهانه‌ده قرين قبول اوله‌رق فرمان پادشاهى شرفتعلق بيورلمش‌در . فى‌الحقيقه قزاز آرتينك وفاتى اوزرينه آغوب چلبى ضربخانه امينلكنه كچه‌رك ايفاى وظيفه ايلمش‌در .

يالى رطوبتلى اولديغندن اطبانك توصيه‌سى اوزرينه قزاز آرتين وفاتندن بر ايكى آى اول ارمنى اغنياسندن پشميشيان اوحانسك مرتفع برموقعده كائن خانه‌سنه نقل ايلمشدى . موى اليه حقنده هميشه ابذال بيوريله كلن عواطف سنيه جمله‌سندن اوله‌رق مابين همايون انجه ساز طاقمنك خانه‌سنه كيدوب اجراى ترنمات ايلمى اراده‌بيورلمسى اوزرينه سازنده وخواننده‌لر يالى‌يه كتمشلرسه‌ده اوزاده بوله‌ميه‌رق عودت ايتدكلرندن تبديل هوا ضمننده احباسندن برينك خانه‌سنه نقل ايلديكى مسموع پادشاهى اوله‌رق اقامتى ايچون مكلف برقوناق انشاسى اراده بيورلمش ودوز اوغللرندن اغوب چلبى‌نك نظارتى آلتنده همان قوناغك انشاسنه باشلانمش ايسه‌ده ختامندن اول قزاز آرتين اكمال انفاس معدودهٔ حيات ايلمش‌در . اوته‌دنبرى غايت ديندار اولان قزاز آرتين خسته‌لكى اثناسنده عبادته ومراسم دينيه‌نك ايفاسنه برقات دها مواظبت كوسترمش ايدى .

موى اليهك تاريخ وفاتى ٣ كانون‌ثانى ١٨٣٤ در . خبر وفاتنك عتبهٔ شاهانه‌يه عرضنه بروسيله اولمق اوزره دوز اوغلى آغوب چلبى تصوير همايونى ومتوفانك حامل بولنديغى ديكر نشانلرى آله‌رق حضور پادشاهى‌يه تقديم ايلمش وسلطان محمود حضرتلرى قزازك وفاتندن بوصورتله خبردار اولمسى اوزرينه « صادق بربنده‌مى غائب ايتدم » كلماتيله

اظهار تأثر بيوروب جنازه مراسمنك غايت‌مطنطن برصورتده اجراسى و تابوتك سراى همايون يانينده‌كى اسكله‌يه كتيريله‌رك قوم قپويه كتورلمك اوزره اورادن قايغه وضع اولنمسنى اراده بيورمشلردر . فى‌الحقيقه ارمنى بطريقى استپانوس افندى وقره‌بت و اصفازادور نام سرپسقپوسلر واوچ راهب وايكى پاپاس اوكدن ودوز اوغلى اغوب چلبى‌ايله جانيك «آميرا» وارغانيان آرتين «آميرا» تابوتك ارقه‌سندن كيتمكده اولدقلرى وقزازك آلتى خدمتكارلرى‌ده ايكى طرفده بولندقلرى حالده تابوت اسكله‌يه كتيريله‌رك قايغه وضع اولنمش وآهسته روش ايله سراى‌همايون اوكندن كچيرلديكنده ذات حضرت پادشاهى پنجره‌دن صوك دفعه اوله‌رق قزاز آرتينك سيماى بى‌روحنى كورمش‌در .

اورادن متوفانك نعشى يكى قپوده‌كى خانه‌سنه كتوريله‌رك غايت مطنطن آيين ايله قوم قپو كليساسنه نقل و ـ اوليجه استحصال ايتمش‌اولديغى ارادهٔ سنيه موجبنجه ـ كليسالردن برى درونده‌كى مدفننه وضع اولنمش‌در .

قزاز آرتينه دائر بعض مناقب بشقه برمناسبتله مجموعه‌يه يازيله‌جقدر .

ديران كلكيان

قاضی برهان‌الدین احمد

[۲٦ نجی جزء صحیفه ۱۰۹-۱۰٦ مابعد]

قرمان اوغلی بنی ارتنا دولتی ایله همحدود اولدیغندن علی بکك سفاهتی ایله‌برابر کفایتسزلکندن وعلی‌الخصوص امور داخلیهٔ حکومتی مختل اولماسندن فرصت بوله‌رق کندینه جلب ایله‌دیکی « صماغار » و « جایغازان » مغوللری ایله اکا هجوم ایتدی . علی بك سیواسه قاچدی . برچوق اموال واشیاسی دشمنه قالدی. قرمانلیلرك قیصریه‌یه قدر کلمه‌سنده قاضی برهان‌الدین احمدك دخلی اولسه کرکدر. هله‌قرمان اوغلی عودت ایدر ایکن عسکرینی قاضی‌یه سپارش ایتمه‌سی بوکا دلیل کافیدر . روش وقایعدن قاضی غائب ایتدیکی مقامنی تکرار الده ایده‌بیلمك ویاخود دیده دوز اولدیغی سلطنتی برآن اول الده ایتمك ایچون علی‌بکی قیصریه‌دن چیقارمق ایسته‌دیکندن قرمانلیلری دعوت ایتمش اولماسی استدلال اولنور . بووجهله مقصدینه موفق اولدقدن صوکره‌قرمان‌اوغلی‌مغول عسکرندن وهمه دوشوره‌رك آنی‌ده‌قاچیردی . برمدت صوکره قرمان اوغلی قاضی برهان‌الدین احمدك قونیه ، هرکلیه (قرمان ارکلیسی) ده بولنان چفتلکلرینی آدملرینه تسلیم ایده‌جکنی وعد ایتمش ایکن انجاز وعدنده خلف ایله‌دیکندن وقرمانلیلر قیصریه اهالیسنه ظلم ایتدکلرندن بیزار اولان اهالی علی‌بکك مأمورلرینی دعوت ایتدیلر . قاضی برهان‌الدین‌ده معیتده بولنان قرمان عسکرینی دفع ایتمکده محذور کورمه‌دیکندن انلری شهردن چیقاروب محضا بوایشده دخلی اولمادیغنی مثبت اولمق‌اوزره کوشهٔ انزوایه چکلدی وقیصریه‌یه بر والی کوندرلمسنی سیواسه یازدی سنه ۷۷۷.

احتمالکه بو وجهله استغنا کوسترمه‌سی قیصریه امارتی عهده‌سنه تودیع ایدلمه‌سنده اصرار اولنه‌جغنه انتظاردن ایلری کلیور ایدی . اما بوذهابی خلافنه اوله‌رق سیواس‌دن قیصریه‌یه برمأمور کلدی .

علی بك هرنه‌قدر سیواسده بولنیور ایسه‌ده اصل زمام حکومت حاجی ابراهیم یدنده ایدی . بونك کبی بنی ارتنا دولتی رجالندن حاجی شاد کلدی اماسیه‌ده وشیخ نجیب توقادده یرلشمش ایدی . رجال مذکوره‌دن سیدی حسام ، فریدون ، [۱] امور حکومتده نافذالکلم ذواتدن ایدی .

بوصیره‌ده اماسیه امیری حاجی شاد کلدی‌بك زوجه‌ی وفات ایتمش ایدی . مصاهرتی ملابسه‌سیله حاجی ابراهیم برای تعزیه اماسیه‌یه کیده‌جکنی قاضی برهان‌الدینه اخبارله برابر کلمه‌سنی تکلیف ایتدی . قاضی برهان‌الدین احمد ، علی‌بکك معیتده اوله‌رق کیتدی . مراسم تعزیت ایفا اولوندی . بواثناده حاجی شاد کلدی‌یی اکلندیرمك ایچون ترتیب اولنان برمجلسده حاجی ابراهیم‌ ایله آره‌لرنده نزاع تحدث ایتدیکندن وعلی بك حاجی شاد کلدی طرفنی التزام ایله‌دیکندن مجلسده بولنانلر ایکی فرقه اولدی. حاجی ابراهیم سیواسه دوندی. حاجی شادکلدی ، علی‌بکی قیصریه‌یه کوندردی. قاضی برهان‌الدین حاجی ابراهیم طرفداری ایدی .

حاجی ابراهیم علی بکك قیصریه‌یی الده ایتمه‌سنی آرزو ایتمه‌دیکندن قاضی برهان‌الدین احمدی اورایه سوق ایتدی . قاضی علی‌بکدن اول قیصریه‌یه یتیشه‌رك قلعه‌یه کیردی. علی بك اطرافدن عسکر طوپلایوب قاضی‌یی محاصره ایتدی .

حاجی ابراهیم ، علی بك مغول قبائلندن استمداد ایدرایسه مملکت ویران اولور فکر صوابنده بولندیغندن آنکله باریشمایی وقاضی‌یی بو

[۱] عجائب‌المقدور فی اخبار تیمور ابن‌عربشاه صحیفه ۷۷ و ۷۸ ده‌بونلردن ماعدا غضنفر بن مظفر ایله ابن مؤیدی‌ده ذکر ایدیلور .

اوغورده فدا ايتمه‌يى روا كورديكندن قيصريه‌يى على بكه تسليم ايتدى . قاضى‌يى ده‌سيواسه جلب ايله‌دى. على بك صماغار رئيسى خضر بكك قيصريه اوزرينه‌يورودیكنى خبر آلديغندن حاجى ابراهيمدن برمدد طلب ايتدى. بوده قاضى برهان الدينى توصيه‌ايلدى. قاضى قيصريه‌يه كيدوب تدابير حسنه‌سيله خضر بك غائله‌سنى برطرف ايتدى . على بك برمدت صكره فرصت دوشوروب قاضى برهان الدينى حبس ايتديردى . اللى بركون محبوس قالدقدن صكره حاجى ابراهيم كلوب آنى قورتاردى . حاجى ابراهيم خضر بكله اتفاق ايده‌رك على بكى طوتوب حبس ايتدى . بارماى مغوللرى حاجى ابراهيمى بالمحاربه قتل ايتدكارندن على بك حبسدن قورتولدى . وقاضى برهان الدين احمدى وزير ايدندى . ربيع الاول سنه ٧٨٠ .

وزارته ارتقا ايدن برهان الدين احمد توسيع ممالك امنيه‌سيله على بكى اولا اماسيه‌يه‌سوق ايتدى ايسه‌ده بوراده موفقيت حاصل اولامادى. بعده نيكده جوارنده‌كى قره‌حصارى آلدى . اما نفس نيكده‌يى آلامادى قرمانيلرله اوزلاشدى . اقسراى محاصره اولندى ايسه‌ده موفقيتسز سيواسه دونولدى . نيكسارده تفردايدن تاج الدين اسمنده برامیرك حوزهٔ اداره‌سنده بولنان يرلر مغول عسكرينه يغما ايتديرلدى .

ارزنجان واليسى پير حسين وفات ايتمش اولديغندن شهر مذكور ضبط اولنمق ايستەنلدى . بومحاربه‌يه قره حصار شرقى حواليسنده حكمران اولان خاندان سلجوقى اعقابندن قلج ارسلان‌ده تشريك ايدلدى . شهر ضبط اولونه‌مايه‌رق سيواسه عودت اولوندى .

على بك اماسيه اميرى حاجى شاد كلدى‌يى تأديب ايتمك ايسته‌يور ايدى. بونك ايچون سيواسدن حركت ايتدى . اما عمرى وفا ايتمه‌يوب يولده قازآباده طاعوندن وفات ايتدى . جمادى الاول سنه ٧٨٢ .

على بكك اوغلى يدى ياشنده اولديغندن اتفاق امرا ورجال دولت ايله قلج ارسلان نائب حكومت انتخاب ايدلدى . بوده اماسيه اوزرينه

يورودى اما خائباً سيواسه دوندى. لكن مغلوبيتنى قاضى برهان الديندن بيلدى. ذاتا اره‌لرى شكرآب اولمش ايدى . بركون برهان الدين وشيخ مؤيد متفقاً قلج ارسلانه هجوم ايتديلر . قاضى بالذات قلج ارسلانى وينه او كون مقتول قلج ارسلانك عمجه‌سى كيخسروى قتل ايتدى.

ايكى قتل ايقاعندن صكره قاضى برهان الدين احمد ٧٨٢ سنه‌سى ذى القعده‌سنك اون دردنجى كونى نيابت حكومته‌كچدى. كوياطوزاغك حق كوزه‌ده‌رك برمدت على بكك اوغلنى ديوانده بولنديردى. ترتيب وتنظيم ايتديكى عساكر خاصه‌ايله موقعنى تأمیندن صوكره چوجغك يعنى ولى نعمت زاده‌سنك ديوانده بولونماسنه‌ده لزوم كورمه‌دى . منوىٔ ضميرى اولان اصل سلطنتى الده ايتمك ايچون پايتختده كنديسنه رقيب اوله‌بيله‌جك ذواتى بربرر طشره‌يه كوندردى حتى قتل ايتديكى كيخسروك برادرى ذوالنونه قويلوحصار واقشهر [١] جهتلرينى توجيه ايتدى . خصم جانى اماسيه اميرى حاجى شاد كلدى‌نك ازالهٔ وجودينه چاره‌جو ايدى . بوده برهان الدينك دفعى ايله على بكك اوغلنك امير اولماسنى دها طوغريسى برهان الدينك وجودنى ازاله ايدوب كندى منفرد قالماسنى ايستر ايدى . بونك ايچون ارزنجان اميرى ـ تاريخ عثمانى‌ده طهرتن بك ديه معروف ـ مطهرتن ايله اتفاق ايتمش ايدى . برهان الدين اعمال حيل ايله مطهرتن ايله اوزلاشدقدن صوكره مغوللردن وجوارده‌كى امرادن معاونلر پيدا ايدوب حاجى شاد كلدى‌يه هجوم وبالمحاربه قتل ايتدى ٧٨٣ .

امير شمس الدين حاجى شادى كلدى پاشا ياخود پادشاه قاضى برهان الدين احمد مثللو جامع السيف والقلم ايدى . فروع فقهه دائر الدررالمنثوره نام بر اثرى كاتب چلبى كشف الظنونده قيد

[١] قونيه ولايتنده‌كى اقشهرك غيرى اولوب سيواس ولايتنده صوشهرى قضاسنده اقشهر آباد ناحيه‌سنده اليوم آقشار نامنده برقريه‌در .

ایتمشـدر [۱] . آتیده کوریله‌جکی وجهله یرینه قائم اولان اوغلی امیر احمد سنه‌لرجه قاضی برهان‌الدین احمدله اوغراشمش وبونکله باشه چیقامایه‌جغنی آکلاینجه دولت عثمانیه‌یه دخالت ایتمش وامیر احمدك اولاد واحفادی امرای عثمانیه‌دن اولوب دولته خدمتلری سبق ایله‌مشدر .

قاضی برهان‌الدین احمد حاجی شادکلدی‌نك قتلندن صوکره اعلان استقلالده برمحذور کورمه‌دی . هر طرفه ایلچیلر کوندروب سلطنتنی اشاعه ایتدی . نامنه خطبه اوقوتدی وسکه کسدیردی .

— مابعدی وار —

احمد توحید

[۱] کشف‌الظنون استانبول طبعی جلد اول صحیفه ۴۸۹

احمد ثالث دورینه دائر

مادام مونته کونك مکتوبلری

[کچن نسخه‌دن مابعد]

موسیو بویه . بلغراد کویی ، ۱۷ حزیران ۱۷۱۷

ظن ایدرم ، شمدی‌یه قدر ایکی‌اوچ مکتوبمی آلدیکز . بنی‌اولمش و کومولمش ظن‌ایتدیککزی یازدیغکز مکتوب ۳ شباط تاریخلی‌اولدیغی حالده دون الیمه کچدی . بن ایسه دنیادن چکلمه‌دیکمی سزه دها اول خبر ویردم . فقط حقیقةً شمدیکی حالی طبق جسدلردن آیریلان روحلره بکزه‌تیورم. شانزه‌لیزه‌نك تصویرینه پك بکزه‌ین بوره‌کلیشمك سببی استانبولك صیجاقلری . بوراسی یمش آغاجلری طولو براورمان . بو آغاجلر برچوق منبعلرله صولانیور . صولری غایت براق وپك ایی . بو آغاجلر برچوق کوزل خیابانلری کولکه لندیریور . یرلر اوقدر ظریف بریشیللکله مزین‌که ، بکا عادتا صنعی کبی کورونیور ؛ فقط تأمیناً سویله‌دیلر که کافه‌سی طبیعی‌ایمش . قره‌دکزی کوریورز. نزی روزکارلریله سرینلندیریور ، یازك شدتلی حرارتلرینی تسکین ایدییور . بو کویده‌غایت زنکین برقاچ خرستیاندن باشقه کیمسه یوق . بونلر هر آقشام اوطوردیغم اودن‌قرق آدیم اوته‌ده برصویك کنارینه کیدییورلر ، تورکی سویلیورلر ، اوینایورلر . قادینلرك کوزللکلری ، کینیشلری شاعرلرك ورساملرك‌دکز پریلرینه‌دائر یایدقلری‌تابلولری خاطریمه کتیرییور. فکرم اویله برحالده‌که، همان خسته اولدیغمه قناعت حاصل ایدییوردم. نزروحلر آره‌سنده اولان‌شیلردن کلیاً خبردار دکلم. شاید بالتصادف برقاچ حوادث آلیرسه‌م ، اونلری‌ده صوك‌درجه لاقیدانه تلقی‌ایدییورم . بونکله برابر ،

شايان حيرت بر مؤلفك ديديكى كبى، دنياده براقديغم دوستلريمه وطانيدقلريمه
قارشى قلبمده دائما بر ميل صاقلايورم. او مؤلف ديمشديكه: «اولولرك
فكرلرى، آرقه‌لرنده براقدقلرى دوستلره واقربالره دائمى بر شفقتله
متحسسدرلر.» بو حقيقتى هيچ كيمسه انكار ايده‌مز؛ بوكا بن بر مثالم.
حتى ورژيلك ده بوكا بكزر بر سوزى واردر.

اوطورديغم يرك حقيقى برشانزه‌ليزه اولابيلمه‌سى ايچون، برده
(له‌ته) ايستر؛ فقط بن اونى ده بوراده بولابيلمكله بختيارم. فى الحقيقه
دانس، توركى، كونش ضياسى ايچمى صيقيور. سزى يوران دومانلره،
مناسبتسزلكلره حسرت چكيورم. مع مافيه بوراده لطيف بر تنوع
ايچنده ياشاديغمه قانع اولمق ايچون الدن كلنى ياپيورم. پازار ايرته‌سيلرى
كتلك آولايورم، صاليلرى انكليزجه اوقيورم. چهارشنبه‌لرى توركجه
اوكره‌نيورم؛ توركجه‌ده شيمديلك پك مترقى‌يم. پنجشنبه‌لرى قلاسيك
مؤلفلرى اوقويورم، جمعه‌لرى يازيورم. جمعه ايرته‌سيلرى ديكيشله مشغول
اوليورم. پازارلرى‌ده زيارتلرى قبول ايديورم، موسيقى ديكليورم.
پازار ايرته‌سيلرى سرايه، صاليلرى ميله‌دى مونته‌ونه، چهارشنبه‌لرى اوپه‌رايه،
قومه‌دى‌يه، جمعه‌لرى ميله‌دى شه‌ت ونيده الخ كيتمكدن دها كوزل
هفته‌مى كچيريورم.

بو متمادى دائرهٔ افعال ايچنده هپ عين رذالتلرك، عين جنتلرك
يوزلرجه، يوزلرجه دفعه تكررى كوروليور. بوراده بكاده ديكر
اولولره اولديغندن فضله بر تأثير ياپميور. اليوم بولنديغم حالده هرشى
حدتسز ايشيده‌بيليورم، المدن مرحمتدن باشقه برشى كلميور. سزكله
آره‌مده‌كى اوزاق مسافه‌يى دوشونديكم زمان، آلديغم حوادثلر بكا هيچ
تأثير ايتميور. قلبمه سوينج ويا كدر ويردكلرى زمان، بو شيئلرك دها بن
خبر آلمادن اول زمان ايله دكيشمش اولدقلرينى دوشونيورم. فقط بولاقيدى،
ديديكم كبى، دوستلريمه قدر شامل اولاميور. مادام قولغره‌و كبى،

سزده بو دوستلر ميانده بولونمق ارزو ايدرسه‌كز، دائما مسعود اولاجغم.
ودوستلغكزله الى الابد ياشامق ارزو ايدرم. الخ ...

*
* *

ميله‌دى .... يه. بلغراد كوبى ١٧١٧

ميله‌دى، سزدن عفوكزى طلب ايدرم. فقط مكتوبكزى اوقوديغم
زمان لطفاً بكا ايتديككز سپارشلره، حتى صفوت قلب ايله، كولمكدن
كنديمى آلامادم. بندن اولا هردرلو اوصاف ايله متصف بر روم جاريه
صاتين آلمامى ايسته‌يورسكز. فقط روملر توركلرك تبعه‌سيدر، اسيرلرى
دكل. بوراده صاتيلان قيزلر هپ حربده ياقالانانلر ويا روسيه‌دن،
چركزستاندن ويا كرجستاندن قاچيريلانلردر. هپسى‌ده او قدر صاورروق
بيچاره‌لركه، اونلرى يوروجى ايشلر ايچون بيله آلمايه تنزل ايتمزسكز.
فى الحقيقه موره‌دن شمدى بر قاچ بيك دانه كلدى. فقط قسم اعظمى
خرستيانلر طرفندن، متباقيسى‌ده ونديكده‌كى اقربالرى طرفندن صاتين
آلندى. كبار خانملر طرفندن صاتين آلينانلر ايله پادشاهلرك ذوقنه
مخصوص اولانلرك كافه‌سى سكز طقوز ياشنده صاتين آلينير، اونلره
كمال دقتله دانس، توركى، تغنى الخ اوكره‌تيليرلر. بونلرك همان كافه‌سى
چركسدر. افنديلرى اونلرى آنجق آغر بر قباحت ياپدقلرى زمان
صاتارلر. شايد بيقارلرسه دوستلرندن برينه هديه ايدرلر. پازارده
صاتيلان چيقاريلانلردن قسم اعظمنك يا بر قباحتى واردر، يا پك قبادر،
صاورروقدر، بونك ايچون هيچ براينه يارامازلر، ظن ايدرم. بو سوزلريمه
اينانمازسكز؛ چونكه انكلتره‌ده جارى فكرلردن بسبتون باشقه‌در؛ فقط
طوغروسى بودر. مكتوبلريكزك كافه‌سى باشدن آشاغى تعريفله طولو.
كوريورم كه توركيه حقنده‌كى فكرلريكزى، اعتيادى قدر معلوماتسز-
لقلاده يازان دوموندن، بو مدقق مؤلفدن آلمشسكز. على العموم

كافه‌سى‌ده يالانلر وصاچه‌لرله طولو شرق سياحتنامه‌لرينى اوقومق ، بوراده بكا غريب براكلنجه تشكيل ايدييور . بوجسيم حكايه‌لرك مؤلفلرى ، هيچ شبهه‌سز تك برخانم كورمه‌دكلرى حالده ، قادينلره دائر تفصيلات ويرمكدن ، اركك‌لرله هيچ كوروشمدكلرى حالده كويا كنديلرينه پك معلوم برشيمش كبى اركك‌لرك اخلاقندن بحث ايتمكدن كرى طورميورلر . اكثريا ايچريلرينه برداكيدن بيله باقمايه جسارت ايده‌مدكلرى جامعلرى‌ده كمال جسارتله تصور ايدييورلر . توركلر على العموم وقارليدر ، مملكتمزده ممتاز برموقع صاحبى اولديغنى بيلمه‌دكلرى اجنبيلرله اصلا لاقيردى ايتمزلر . بوديديكم ، توركلرك كبارلرى‌در ؛ آرتق ملتك على العموم دهاسنه دائر عوامدن اولانلرك سوزلرندن ناصل برفكر حاصل ايديله‌جكنى دوشونه بيليرسكز !

سزه محقق كعبه قوقوسى كوندره‌جكم . بونى تدارك ايتمك ظن ايتديككز قدر قولاى دكل . معمافيه قوللانمانكزى‌ده توصيه ايتميه‌جكم . بونى نه‌دن اوقدر مدح ايدييورلر ، آكلاميورم . لوندره‌ده ، ويانه‌ده طانيديغم بوتون قادينلر ، كنديلرينه بوياغدن برر شيشه كوندرمه‌مى مصراً رجا ايتديلر . اك برنجى نوعندن برمقدار آلده ايتدم . بو ، پك احترامكارانه برهديه‌يرينه كچدى . درحال بر پارچه يوزمه سوردم . شايان حيرت برتأثير ياپاجق ظن ايدييوردم ؛ حقيقت پك بويوك بر تأثير ياپدى . دها ايرته‌سى كونى يوزم خارق العاده شيشدى ، ميله‌دى *** نك يوزى كبى قيب قيرمزى اولدى . تمام اوچ كون بو پريشان حالده قالدم ، وَعمرم اولدقجه‌ده قالاجغم ظن ايتدم . آرتق نه‌قدر مضطرب اولديغمى تصور ايديكز . فضله اولارق‌ده ميلورد م *** بوتدبيرسزلكمدن طولايى بنى آزارلامقدن كرى طورميوردى . نهايت يوزم اسكى حالنه كلدى . قادينلر بكا شمدى اسكيسندن چوق كوزل اولدى ديورلر ؛ فقط آينه‌ده بن بو كوزللكى كوره‌ميوردم . فى الحقيقه كعبه ياغنك تأثيرى ،

اونلرك يوزلرينه كوره حكم ايديله‌جك اولورسه ، بوياغ حقنده نافع بر فكر ويره‌بيليرم . اونلر دائما بونى قوللانيورلر ، رنكلرى‌ده جاذب برلطافتى حائز بولونيور . فقط بن ، ايكنجى دفعه بو آجى‌يه قاتلانمايه جسارت ايده‌ميوردم . رنكم وارسين طبيعى حالنى تعقيب ايتسين ، صولماسنه ميدان ويرمه‌مكه چاليشمايه‌جغم . خلاصه بونوع علاجلره اودرجه اهميت ويرمم . سزه كلنجه ، مادام ، سز ايسته‌ديككزى ياپابيليرسكز . يالكز يوزيكزه سورمه‌دن اول ، شونى خاطريكزدن چيقارمايكز ، يوزيكز برقاچ كون اويله برحاله كله‌جك كه ، سرايده كورونمكه جسارت ايده‌ميه‌جكسكز . تورك خانملرى كوزللشمه‌دن‌ده امين برصورتده كنديلرينى سوديرمه‌نك يولى اولديغنى سويليورلر . بيليرسكز كه ، بوبزم مملكتمزده اصلا بيلنمز . بونلر قانعلركه ، برطاقم بويولر وار . بونلرى‌ده يالكز كنديلرى بيليورلر . او بويولرله خوشلرينه كيده‌نى باغلارلر ، اوكا تماماً حاكم اولورلرمش . اوقدر صاف اولماديغم ايچون بن بو بويويه اينانميوردم . دون آقشام بومسئله حقنده برقادينله مناقشه ايتدم ، بويودن باشقه نه‌دن بحث ايدرسه عاقلانه اولاجغنى سويله‌دم . قادين بويويه دائر قرق ماصال سويليوبده بنى اينانديرامانجه باباغى كوجندى . نهايت بكا غايت كونلج برقاچ ازدواج حكايه‌لرندن بحث ايتدى ، بويودن باشقه سببلرك اولماديغنى سويله‌دى . كنديسنى تأمين ايتدم كه ، انكلتره‌ده بويو نه‌در بيلنمز ، قادينلرك قسم اعظمى بوراده‌كيلر قدر كوزلدر . اوراده هوا بورانك ياريسى قدر صيجاقدر . اوراده‌ده كونلج ازدواجلر اولور ، وبر ارككك برقادينه قارشى جنتلر ارتكاب ايتمسنه فوق الطبيعه نظرله باقيلماز . فقط بوتون بوسببلر اونك آليشديغى اعتقادى بردرلو محو ايده‌مه‌دى . نهايت كنديسنك‌ده بويو ياپديراجغنى ، فقط موافق كورديكى زمان ياپابيله‌جكنى علاوه ايتدى . صوكرا كوزلرينى بكا ديككرك ، واقفانه برطورله ، بكا هيچ بربويونك تأثير ايده‌ميه‌جكنى ، كنديسنك بويله برقاچ كشى

طانیدیغنی ، مع‌مافیه بو کیبلرك پك آز اولدیغنی سویله‌دی .

دوشونكز، بو سوزلرینی نه قدر كولدیردی. ایشته بوتون تورك خانملری بو قادین كبی دوشونورلر، شرطاله هیچ مناسبتلری اولمادیغنی ادعا ایدرلر ، فقط قلبه محبت ویرن علاجلر بولوندیغنی سویلرلر. ظن ایدرم بو علاجلردن انكلتره‌یه كیم بر كمی طولو كوندیرسه ، ثروت یاپار . بو امتعه‌یی صاتین آلمق ایچون طانیدیغمز قادینلرك نه قدری بو كانه ایسته‌نیلیرسه ویررلر ! آدیسو ، عزیزله‌دی . مكتوبمی غایت خوش فكرلر احتوا ایدن بر موضوعله بیتیرمدم ظن ایدرم. سیاحتلرم اثناسنده كندیلرینه پك فائده‌لی اوله‌جق بویله برعلم اكتساب ایده‌جك اولورسه‌م ، انكلتره‌ده برچوق كیشیلر بكا یاناشاجقلر ، دكلمی ؟

* * *

مادام تیه . بك اوغلو . ٤ كانون ثانی ١٧١٨

عزیز مادام ، بكا یازدیغكز مكتوبدن طولایی پك ممتدارم. كندیلریله مخابراتده بولوندیغم كیمسه‌لر ایچنده، اره كزده كچن شیلری اوكرنمكله محظوظ اولاجغمه قانع اولدیغكزدن طولایی اك طوغرو دوشونن یالكز سزسكز. اوبرلری ایسه ، همان رسمی تعبیرلرله، بكا بیلمدیكم شیلردن بحث ایدیورلر . بو ظنه نه‌دن مغلوب اولدقلرینی تصور ایده‌میورم ؛ یوقسه بو مملكتده الآن پیغمبرك كوكرجینی جنسندن برعرق وارده، بكا اوندن فوق‌الطبیعه بر ذكامی الهام اولوندیغنه قانع اولیورلر . لطفكزه قارشی ممتدارلق اولمق اوزره ، سزه بو مملكته دائر اكلنجه‌لی برحكایه آكلاتمق ایسترم. فقط بوراده كچن صحنه‌لر ارەسنده، مراقكزی جالب برشی بیلمم بولابیلیر-میییم ؟ حتی سزدن پك اوزاق شیلره مراق ایدوب ایتمیه‌جككزده شبهه‌م وار. سزه آچیقجه اعتراف ایده‌یم، بوراده اكلنجه‌لی اولابیله‌جك شیلری طوپلامایه هیچ مراق ایتمه‌دم. بوتون نظردقتم، عائله‌مك چوغالماسی

ایچون لازم كلن حاضرلقلری یاپمقله مشغول . هركون بكلیوردم . فقط بوندن قازانه‌جغم شرف ، بو اولمادقجه حقارته اوغرایاجغم فكری ، بنی بو حادثه‌دن متسلی ایدیور . بزم مملكتده اولمه‌دن چوجق صاحبی اولمق نه قدر عیب ایسه ، بو مملكتده‌ده اولی بر قادینك آنا اولمامسی نه درجه عیب اولدیغنی سزه سویلرسه‌م ، بو سوزمدن برشی آكلایامازسكز. بر قادین چوجق یاپمقدن كسیلیر كسیلمز ، كنج بیله كورونسه ، بونی اختیارلغه حمل ایدیورلر . بوندن باشقه ، مالطه شوالیه‌سی اولمق ایچون زادكانلق علامتی ناصلكه لازم ایسه ، كندیسنه برحسن نظرله باقدیرمق ایچون‌ده چوق چوجق یاپمق‌ده او درجه لازم . بو سببدن تورکیه‌ده قادینلر كنجلكلرینی كوسترمكه پك خواهشكرلر . حتی طبیبی واسطه‌لره و باشقه هر درلو حیله‌لره مراجعت ایدیورلر ، بو حیله اكثریا كندیلرینی تلف ایدیور . طانیدیغم قادینلردن كافه‌سنك، بلا مبالغه ، اون ایكی اون اوچ چوجغی وار . اختیارلر یكرمی بش اوتوز چوجقله افتخار ایدیورلر . چوجق نه قدر چوق اولورسه او قدر حرمت قازانیورلر. كبه قالدقلری زمان كندیلرینه سویله‌نن : « انشاالله ایكیز اولور » تمنیسنی صیق صیق ایشید-یورلر. بو ایستدكلری قدر چوق برعائله‌یی ناصل كچیندیردكلرینی كندیلرینه صوردیغم زمان : « بونلرك یاریسی وبادن كیدر » دیورلر. بو، علی الاكثر واقع اولیور ، بونلرده او قدر كدر ایتمیورلر . شفقتلرینی چوق چوجق یاپمقله تطمین ایدیورلر ، اونلری غائب ایتدكلری زمان اصلا تلاشه دوشمیورلر. فرانسه سفیره‌سی ایله بن‌ده عین عادته تابع اولمایه مجبورز . سفیره بورایه كله‌لی برسنه اولیور . كچنده برچوجغی اولدی ، شمدی ینه كبه . بو مملكتك قادینلرنده اك زیاده خوشمه كیدن شی ، بزده قادینلرك چوجق طوغوردقدن صوكرا اوغرادقلری فلاكتلردن اونلرك مصون قالملریدر . چوجق طوغورر طوغورماز هر درلو جمعیتلرده بولونیورلر. اون بش كون ایچنده مجوهرلرینی طاقیورلر ، یكی اثوابلرینی كیوب زیارتلره كیدیورلر.

یالکز بونقطهٔ نظردن اقلیمك بکاده عین تأثیری یاپماسنی تمنی ایدرم . فقط یالنیزه ، وبایه ، بورادہ پك آز قورقولان ایکی فلاکته قارشی صرف انکلیزلك کوستردیکم کبی ، قورقارم بوخصوصده‌ده انکلیزقالاجغم . برچوق عائله‌لر أولرینك برایکی دفعه یاندیغنی ، مانغال قارشیسنده اوطوررکبی ، خارق‌العاده برطرزده سیر ایدییورلر . تورکلرده صوبا ویا اوجاق یرینه طاندیر دیرلر برشی وار . بو ، ایکی آیاقلی ، تخته‌دن برنوع صندق . ایچنه صیجاق کول قوییورلر . صوکرا اوستنه کوزل برخالی ویا ایشله‌مه‌لی ظریف برقاش اورتیورلر ، ایصنمق ایچون یاننه اوطوریورلر ، آیاقلرینی خالینك آلتندن اوزاتیورلر ، بووضعیتده چالیشیورلر واوقیورلر . شاید اویویوررلرسه – که اکثریا واقع اولیور – طاندیری آیاقلریله ایتیورلر ، دوریریورلر . صیجاق کوللر درحال اوی آتشه ویرییور . تقریباً اون بش کون اول بویله برقضادن همان بش یوز أو یانمش . اوزماندن بری بنده برچوق کوردم . شوکاده دقت ایتدم‌که بوأولرك صاحبلری بویله عادی برقضادن هیچ متأثر کورونمیورلر . چارچابق اشیالرینی برقایغه یوکله‌تیورلر ، أولرینك یاندیغنی خارق‌العاده براعتدال دمله سیرایدییورلر . أولرده آشاغی‌یه اینیله‌جك مردیوئلر اولمادیغی ایچون شخصلری پك نادر تهلکه‌ده قالیور .

فقط سزه اوزون‌اوزادی هیچ‌خوشمه کیتمه‌ین‌شیلردن بحث ایتدم . ظن ایدرم ، برازده‌خوش شیلردن بحث ایده‌بیلیرم . لطیف براقلیمده‌یم . بوکون ٤ کانون ثانی . سز شبهه‌سز ، سفیلانه برمعدن کومورینك آتشی قارشیسنده تترسکز . بن ایسه سزه‌شوسطرلری یازدیغم دقیقه‌ده ، کونشك غایت براق ، صاف‌حرارتندن‌استفاده ایچون پنجره‌لری آچدیردم . اوطه‌م باغچه‌مك قرنفیللری ، کللری ، فولیه‌لریله طولو . تورك قانوننده برقاچ ماده وارکه ، پك خوشمه کیدییور . بوماده‌لر پك عاقلانه اولدیغی کبی بزم قانونمزده‌کی برقاچ ماده کبی کمال دقتله‌ده تطبیق اولونیور .

انکلتره‌ده یالانجیلر اکثریا قباحتلریله مباهی اولورلر . بوراده ایسه ، یالان برشی اولدیغنه قناعت حاصل اولنجه ، یالانجیلرك آلنه قیزغین دمیر باصیورلر . بوقانون‌بزده‌ده تطبیق ایدلسه ، نه‌قدرکوزل آنلرك‌بوزولدیغنی کوررز ، نه‌قدر ظریف جنتلمنلر قاشلرینه قدر اینه‌جك بروکه‌لر یایدیرمایه مجبور اولورلر ! سزه دهابرچوق قانونلردن بحث ایده‌جکدم ؛ فقط أبه‌می چاغیرمق ایجاب ایتدی .

(مابعدی وار)

احمدرفیق

اقدمجه وقوع بولان تعميم اوزرينه خداوندكار ولايتك ١٣ حزيران ٣٢٧ تاريخلى تحريراتنه لفاً وارداولاد بروسه تاريخ عثمانى انجمنى شعبه‌سى رياستك مذ كره‌سنك برفقره‌سى جاندارلى زاده على پاشانك مدفنى حقنده بروجه آتى معلوماتى حاويدر :

بروسه‌ده على پاشا محله‌سنده على پاشا جامع شريفى قربنده جاندارلى على پاشانك مزارى واردر . طاشى اوزرنده‌كى يازى بروجه آتيدر :

جنتمكان فردوس آشيان مرحوم مغفورله

على پاشا بن خيرالدين پاشا روح شريفى ايچون فاتحه

٧٠٣

٧٠٣ تاريخندن دخى اكلاشيله‌جغى وجهله بوتاريخده على پاشا موجود دكلدى . برده ادرنه‌ده وفات ايتمش اولان على پاشانك بوراده مدفون اولمسى سببى اكلاشيله‌مدى . بونك اوزرينه مشار اليهك مزارى تحرى اولندقده ازنيقده پدرى خيرالدين پاشانك تربه‌سنده پدرى ايله يان يانه مدفون اولديغى كورلمشدر . بوقبرك اوزرنده :

ارتحل سيدالورى مرجع اشراف الورى على پاشا

بن خيرالدين جعل الله جنة مثواهما من دارالفنا

الى دارالبقا فى الليلة السبت السابع شهر رجب

لسنة سبع وثمانمائه الهجريه

٨٠٧

كتابه‌سى واردر بروسه‌ده‌كى مزار كاغدجى‌باشى حاجى عبداه افندى طرفندن ظن اوزرينه پارمقلقله آييرلەرق على پاشا مزارى ديه تسميه اولنمشدر . على پاشانك وفاتى تقديم التواريخده ، كلدسته‌ده ٨١٤ ، حديقة الوزراده وفذلكهٔ تاريخ عثمانيده ٨١٣ كوستريليور .

وآندن بالتّبع فضيلت حكمت لازم كلور وهركاه كه حركت نفس غضبى اعتدالده اولا ونفس عاقله‌يه انقياد كوستره ونفس عاقله ويرديكى سهمه قناعت ايده وتهييج بى وقت وتجاوز حد ايتميه اول حركتدن فضيلت حلم حادث اولور آندن بالتّبع فضيلت شجاعت لازم كلور وهركاه كه نفس بهيمى اعتدالده اولا ونفس عاقله‌يه مطاوع ومنقاد اولا اول ويرديكى نصيبه اقتصار ايده واتباع هواسنده مخالفت ايتميه بوحركتدن فضيلت عفت حادث اولور وبالتّبع فضيلت سخاوت لازم كلور وچون بواوچ قوتك هربرنده اوچر حالت واردر كه افراط وتفريط واوساطدر پس افراط وتفريطدن صاقنوب وسطى رعايت ايتمك دخى بروصفدر بو وصفه فضيلت عدالت ديرلر كه اول فضايل مذكوره‌نك كمالى بونكله اولور بوجهتدندر كه اجماع حكما بو اوزره‌دركه اجناس فضايل درتدر حكمت وشجاعت وعفت وعدالت وهيچ برشخص مستحق مدح ومستعد مباهات ومفاخرت اولمز الا بودرت فضيلتك جمله‌سيله يا بعضيله اولور وشونلركه نسب وقبيله شرفيله فخر ايدرلر مرجعى بودركه آبا واسلافنده بوفضايلله موصوف كمسنه وارمش مصراع

وحكم الاصل يسرى فى الفروع

وبو اجناس تحتنده انواع واردركه اجمالى صفات حسنه‌در كرم ووفا ووقار ومروت وبوكه بكزر حصره صغمز صفتلردر چون اجناس مكارم اخلاق واسطهٔ قلمله تحرير اولندى ديلدم كه ذات قدسى الصفات حضرت سلطنت پناهى پادشاهمز سلطان بايزيد اعزالله انصاره حضرتنك اوصافندن تصور ايدوب معاينه كوسترم اما فضيلت عدالت كه عدل وانصاف آندن عبارتدركه حافظ سلسلهٔ موجودات و رادع مواد فساد مخلوقاتدر پادشاه مظفرك غريزهٔ شريفنده مركوزدر نتكم آثارى محسوسدر بحمدالله كه عهد سلطنتنده تيغ شرع حق مسلول ورقبهٔ ظلم و باطل

معلولدر وامن وامان و انقطاع موادفترت وفساد وانهدام اکثربنیان بدع بونك شاهد عدلیدر نظم

زناس تیغ نیلوفر مثالش نیارد کرد سوسن دهزبانی
بعون تصفتش باباز شاهین کند کبك دری هم آشیانی
عجب نبود که ازدیوان عدلش ستاند کرك مرسوم شبانی

وهر پادشاه توفیق یافته که آکه خزینهٔ ربوبیتدن بوموهبهٔ عظما کرامت اولمش اولا کواهی آفرینشله پای همتی تاج فرق اقبال واکلیل تارك عز وجلال اولور ودست همتی شجرهٔ امانیده[۱] ثمرهٔ کامرانی درر وایکی جهان دولتی سایه کبی آنك وجودی مهرنك پیروی اولور ودیمشلردرکه تمامت طوایف مختلفه عدله محتاجدر مثلا اوغریلر ویول باصیجیلر وارباب مشاطرت وغیرهم آرالرنده بر ممتاز شخص اولوب اد کل ذی حق حقه امرنی اقامت ایتمیجه بر کون ایشلری منتظم اولمز بلکه اسباب مرافقت مفارقته مبدل اولور وکلم حکم آمیز حکمادن منقولدرکه پیش نسنه بیش نسنه وجودنسز حلیهٔ کمالدن عاطل اولور ترازوی بی زبانهٔ شاهین مستقیم کوسترمز وشمشیر آبدار بی زننده نیك کارکر اولمز وکلام بی زیور صدق آرایش روایش بولمز وعلم بی حسن عمل نتیجه ویرمز وملك بی عدل پایدار اولمز بیت

حمدلله که وار شاهمزك عدل کسری و دولت جشید

ایکنجیسی[۲] سیرت حلم قیل لبزرجمهر ما الحلم قال العفو عند القدرة یعنی حد حلم اولدرکه بندکده غضب آتینه شخص قدرتی مهموزنی وعفو دزکینی چکه وبوصفت یوقارودهٔ ذکر ایتدکمز کبی ملزوم شجاعتدر ونتایجی فضل واحساندرکه [۳] مرد شجیع جان بذل ایدر مال ومناله نه درینی اولا وحلم

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سی : امانیدن
[۲] کذا : ایکنجی
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده بورادن متعاقب سطرده‌کی خود کلمه‌سنه‌قدر اولان جمله یوقدر .

خود پادشاهمزك اشهر اخلاقندندر بیانه احتیاج یوق نظم

بودعوی‌یه بم حالم دلیل واضح اولمشدر که قتل ایجاب ایدرهقومه عفو لایغ اولمشدر
بوعفوه همعنان ایتدی خصوصا فضل واحسانی بووصفی هر دماغ ایچره چومسك فایح اولمشدر

ودیمشلردرکه بوعدل وحلم ایکی خصلت شریفدرکه پادشاهلره سردفتر مفاخر وزیور پیکر مناقب ومآثر اولابلور وتأیید دولت وتخلید سلطنت بونکله میسردرکه اکرچه یالکز التزام طریقهٔ عدل نته‌که ذکر اولندی موجب قوام انتظام عالمیان اولور وخواص عباد ممکندرکه مجرد عدله راضی اولالر اما اوساط عموم مطامع ومطامحلری اقتضاسیله دیلرلرکه اقران آراسنده بعض بعضندن امتیاز حاصل ایده‌لر ومحض عدلله بومعنی متمشی اولمزلر الا انضمام فضلله که نتایج حامدندندر حتی امیرالمؤمنین عمر رضی الله عنه حضرتنه که عدلی بی عدیل ایدی شکایت ایتدیلرکه بزسنك یالکز عدلکه قناعت ایتمزز دیدیلر وعامهٔ خلق هم حقدن محضا عدله راضی دکللردرکه اثنای دعوات مأثورده کورکه اللهم عاملنا بفضلك ولا تعاملنا بعدلك

پس چون پادشاه حلیم وعادل محل ومقامه مناسب بقدر ماینبغی ایش بیورسه وفضل قبولرندن افاضت احسان ایتسه بو امر عین حکمت حکومت [۱] اولورکه عامهٔ رعایا وکافهٔ برایا حرور وجور دهری آنکله تسکین ایدرلر واکر برنفسنه ظلم ایدب قرع باب انابت ایدن مجرمك جرمنی صفح جمیلله مقابله ایلیه بلکه اسائته احسان ایده بو امر عین تفضل اولورکه اهوا وقلوب آنك متابعت واطاعتنه راغب اولور وصدق واخلاصله هرنفس رشتهٔ دولت خواهیسنه منتظم اولور

حکایت اسکندر جهانکیرك بارکاهنه مکر بر کناهکاری که اقتراف جرایمله واعتراف ذمایمله جان شیریندن امید کسمشدی کتردلر جناب اسکندری کتاب سعادتدن تفأل بیوردی آینهٔ قلبنه ولیعفوا ولیصفحوا الا تحبون ان یغفر الله لکم تفسیری منتقش

[۱] دیکر وآیاصوفیه نسخه‌لرنده بوکله یوقدر.

اولوب اول مجرمی عفو ایتدی مقربان سدهٔ اسکندریدن بری که حاضر ایدی اقامت سیاستی اقامت حدود ریاستده مسامحه یه حمل ایدوب تثریبا ایتدی که لوکنت ایاك لقتلته یعنی سن بن اولسم اول متهور نابکاری نعمت حیاتندن محروم ایدردم اسکندر جوابنده ضمن تهجینده بو لطیفه یی بیوردی که لو لم اکن ایاك لم اقتله لاجرم چون سنك کبی حضیض نقصانده دکلم قتلنه اقبال کوسترمدم دیدی جزاه الله خیرالجزاء

وهرچند مجازات بحق ارکان مکارم شریعتك بریدر وپادشاهلر مذهبنده رعایت سیاست مندوبدر اما ارباب عوارف وعواطف که اصل پادشاهلردر لذت عفو واحسانی حلاوت انتقام وتشفیدن زیاده بولوب [۱] وان تعفوا اقرب للتقوی رخصتیله اول ایکی نعمتك الذی واحلاسنی تناول ایدرلر که اثار سوزنده مروت شریعتی یکر دیدکاری دخی بو معنیدن خبردر ونظم کهربار وجزاء سیئة سیئة مثلها بعضیلر قولنجه اسائته [۲] اسائت جزا ایتمك هم صورت اسائتدر معناسنه مفسر دیمشلر

فضیلت حلم خود الاشياء تعرف بأضدادها حکمنجه ضدندن که غضب وتدمردر ارباب الباب معلومدر حکمادن منقولدر که حین غضبده مجرملر عقوبتنه تأجیل ایتمك وتسکین غضبه دکین ترك تعجیل واجبدر که اکر عقوبته توقف بیورلرسه امکان عفو وانتقام باقیدر اما مسارعت کوسترلرسه دست ارادت دامن تلافی یه ارشمز ندم خود هیچ مفید اولمز ودر درج نبوت که لا یقضی القاضی وهو غضبان حدیثی [۳] بو کا شاهد عدلدر ومشهور خبردر که برکون ابلیس اللعین لعنت الله علیه الی یوم الدین حضرت زکریایه صلوات الله علیه کلوب کلدی حضرت زکریا ایتدی یا ملعون آدم اوغلانلرینك

[۱] دیکر نسخه‌ده : بولنوب
[۲] دیکر و آیاصوفیه نسخه‌لرنده : به اسائت
[۳] دیکر و آیاصوفیه نسخه‌لرنده : حدیثیدر

قنفی فعلندن صفا سوررسن ونتقی حالده اکا ظفر بولورسن ایتدی هر فساد ایشلرنه سوزرم اما قافدقلرنده وخشم وغضب آتشنه بندکارنده غایت فرح بولوب کوزلرم نورلنر واول حالده بولدغم ظفری غیری حینده بولمزن حضرت ذکریا سجده یه واردی کوکلندن صفت غضب ارتفاعنی دیلدی عزیزلر دیمش که غضبك حالنده جهد ایله که تنکری [۱] ساکه غضب ایتمك احتمالن کوکلکه کتوره سن که [۲] نار غضب ممکندر که آنکله منطفی اولا

حکایت برکون اسدالله الغالب علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه ابطال عربدن برمشرکله میدان نبرده کردی شویله که بو صاحب قبول ولایتك چوق حملاتی [۳] اول مشرك رد ایلدی عاقبت بو سلطان ولایت اول شیطان غوایت غالب اولدی ذوالفقار آبکونی چکدیکه حلقوم مشرکی ورود طعامدن وشرابدن بی نیاز ایده بو اثناده اول اغزنه طپراق لعین بی دین دیباجهٔ پاك فتوته تکرك آتدی فی الحال شهسوار مضمار شجاعت آنك قتلندن اعراض ایدب میان میداندن کناره چیقدی اهل اسلام تضییع فرصتدن وبونك کبی صیدك تفویت وافلاتندن تعجب ایدب سرندن سؤال اتدلر جواب بیوردی که آب دهانندن اول خاکسارك آتش غضب التهاب اتدی خاطره کلدی که اکر اول سکی اولدرم آنك قتلی مجرد اصابهٔ هوای تشفی وتسلیهٔ نفس اولا بهرهٔ رضای حقچون که مقصود اصلیدر اولمیه آنکچون صالوردم والحق کمال حلم الحق اولا اوجنجی فضیلت سخا که لازم فضیلت عفتدر که پادشاهمزك نفس شریفی ملکه‌سیدر میزان همت آسمان سنتنده که قرصهٔ ماه ومهر و خط مجرهٔ سپهر آنکه کفه وعمود براشر قنطارله قیراط بردر وبو وصفی خود

[۱] دیکر وآیاصوفیه نسخه‌لرنده : تنکری
[۲] دیکر نسخه‌ده « که » یوقدر .
[۳] دیکر وآیاصوفیه نسخه‌لرنده : حملاتنی

سوزی مثبت ومقررکه مبدأ عنفوان تصرفدن نوبت جهانداری عهد معدلت کستریله مشرف اولنجیه دکن نجه امیر وملك وایلچی ونوکر اوله که خزینهٔخاصندن خروس وار کلاه مغرق وخلعت مذهب مطرزله[١] نجه باشن واکنن نزامش اولیه یا قنغی سائل دست دریا فیضندن نایل بولیوب سایل الدمع دوندی مکر قدح جرعه ریز یا دست بوسی خدمتندن برهنه کم دوندی مکر ساغرخوان بزم بهشت آراسندن قنغی کرسنه تهی شکم قاوب زخم جوعدن نالان وخمیده پشت اولدی مصراع

مکر کم جنك نای بربط عود

عدل کاماندن هیچ کمسنه پراکنده قلمدی بیت

حمدلله که شهك دولت ایامنده کمسه قالمادی پراکنده مکر سیله زر

زبان حکمت فیضاندن کلهٔ لا کم اشتدی مکر دریتیم قبض وامساك فیض کف دربخشندن کمسه کورمدی مکر دوال عنان وقبضهٔ شمشیر وکمان سیما قدم مبارکی که تاج فرق فرقدین پراشرسر سریر سلطنتی متوج قیلمدن آثار احساندن بویتر که یکرمی بیك آرتوق قراو مزارع واراولا که اصحاب املاك واوقاف تصرفدن انتزاع اولنمشدی کمال مراحمیله ینه اهلنه احسان ایلدی وقوللری وبکلری اوزینه باب احسانی فتح ایتدی اقچه وفلوری وفاخر خلعتلردن غیری نجه عدد شهر کبی کویلر تملیك ایلدی بونکله ینه اموال وخزاین دولتك یمن کفایتیله شولقدر میسر اولدی که[٢] آتاسی مرحوم سلطان محمد غازی تغمده الله بغفرانه که اتفاق عالمله خلاصهٔ سلف[٣] آل عثماندر والولد سرابیه آنك قپوسنك ضعفنجه قپو ویراق ترتیب ایتدی

مثنوی

برجریبی وارکه هربیری بر الایه دبر | دشمنی باشینه نسبت هربری تیغ وتبر
شول براقی وارکه خصمك قبلجه ارکرمدن | نصفی طپراغه صالردندر جنك کورمدن

[١] دیکر نسخه‌ده : طرازله

[٢] دیکر نسخه‌نك بوراسنده بروجه آتی جمله دخی واردر : مخازن بحر ومعادن برله دعوی تکاثر ایدر

[٣] دیکر نسخه‌ده «سلف» کلمه‌سی یوقدر .

فضایلك دردنجیسی که فضیلت حکمتدر چون لازم علمدر علم ومعرفت خود پادشاهمزك ذات شریفنده اظهر من الشمس در بیت

شمع نورینه یتر حس بصرکه اوله دلیل | هرکمسنك ایده مکر اوله آنك کوزی علیل

ودخی نجه اوصاف پادشاهی که ذاتنده مندرجدر اکر سویلنرسه بومختصر مطول اولور اولی بودرکه دعایله اختصار ایدلم بیت

بادعا اختصار خواهم کرد | ازدعا به چه کار خواهم کرد

حق تعالی وتبارك جومبارك لقبین والالقاب تنزل من السماء ظل الله فی الارض اتدی زیر سایهٔ آله اولن مردان خدایه وبردکی حضور وراحتی ووفور رفاهیتی عامهٔ بریت اوزره وجود برجودندن فیض ایلیوب الی یوم الموعود ذات پاکنی خصایل لطیفه وفضایل شریفه برله متحلی وباقی طوته[١] اما جزئیات نصایح که عین منابع اقوال عقلادر مفاتح کلیاتدن اهلنه فتح باب ممکندر بومختصر آنك بیاتی متحمل دکل مکر نمونه اجون عقلانك کلمات نصح آیاتندن غیض من فیض میان دلدن کنار[٢] بحر تحریره کله وجون مشهوردرکه بومنمق سطور مرحوم محمود پاشا حضورنده که نظام الملك وزیر سلطان ملکشاه سلجوقی بونجه متانت[٣] تدبیرله وذکا وکیاستله مشهوردر بونك عهدنه ارسه نواب کامیابانك خریطه کشلکی شغلانك مژده‌سنه عاشق وارکوکه دستار برنه باش دکدر یدی بیت

کر اولسا کتاب[٤] ارسل فرضا اولدی | خلقك نظام حالنه رای وزیر بس

طاب ثراه وجعل الجنة مثواه آنك کبی عزیزك خدمت استعداد بخشیله اون ایکی یل مقداری مشرف اولدم واطیب عمرم آنك ثمرات تربیتیله ومواید وفواید صحبتیله کچدی وحقا الله زندکانی اولدرکه براهل فضل

[١] دیکر نسخه‌ده فضله اوله‌رق بروجه زیر کلمات واردر : بقیة البقیه وبقیه

[٢] دیکر نسخه‌ده «کنار» کلمه‌سی یوقدر .

[٣] دیکر وآیاصوفیه نسخه‌لرنده : رای وتدبیرله

[٤] دیکر وآیاصوفیه نسخه‌لرنده : ورسل

مخدومك خدمتنده نقد عمر صرف اولا   بيت

نكه‌دار فرصت كه عالم دميست   دمی پيش دانا به از عالميست

بو بيتدن ايكی معنی معنی در تأمل و صحبت محلی در بس بو خصوصده ديلدم كه

اول عزيزك نوادر كلماتندن كه لفظ دربارندن ملفوظ و مسموع در وعای دلده محفوظ بولدغمدن نقل ايدم و انی صحبت باقی يه نقل قيلم [١] لطيف طبع حكيم مزاج سنی عزيز ايدی مناقب محمودی خود رايحهٔ مسك كبی دماغلرده جايگير اولمشدر و مآثر ممدوحی اطراف عالمی نسيم بادصبا كبی سيار در صحبت خاصنده سوزی اوز و آزدی خدمتكارلرنه [٢] تنزلاتی چوغدی بسط كلماتی حاضرلره انبساط بخش ايدی كلم الناس علی قدر عقولهم دقيقه‌سنه كمال رعايتی واردی محب [٣] علما و فقرا و طالب رضای مولی ايدی مبداء و معاد امرنده خالص الاعتقاد ايدی   بيت

فتی يشتری الثناء بماله   و يعلم ان الدايرات تدور

بر كون صحبت خاصنده مناسبتله سلطان محمد غازينك عظمت و [٤] كبرياسی سويلندی اهل صحبتدن بری كستاخانه بو اولو نعمتك مقابله‌سنده شكر امكانی واری ديدی چون بو سؤال كندويه‌ده وارد كوروندی فی الحال لفظ دربار باشندن بو رباعی روان اولدی   رباعی

از تحيركه قاصرم در شكر   پيش چوگان فكر چون كويم
خود كرفتم كه شكر حق كفتم   شكر توفيق شكر چون كويم

امكان شكر بكماله مسلوب در ديدی كه شكر بو دكل كه همين عندليب ثناخوان زبانی كلبن الحمد لله المنان اوزره مترنم قيلالر بلكه هر شخص وضيع و شريف قوی و ضعيف حاللو حالنجه افعال مخصوصه‌سيله شاكر كرك خصوصا پادشاه عالمگير كندونك فرمان دهی مقدارنجه فرمان برداری

---

[١] بو كلمه ديكر نسخه‌ده « ايدنم » و آياصوفيه نسخه‌سنده « ايدم » در.
[٢] آياصوفيه نسخه‌سنك بوراسنده « نسبت » كلمه‌سی دخی واردر .
[٣] ديكر نسخه‌ده « محب » كلمه‌سی يوقدر .
[٤] ديكر نسخه‌ده « عظمت و » كلمه‌سی يوقدر .

حق واجب بلمك كرك مجمل بودر نوع تفصيلی بو سياقده كوسترمشلردر و ديمشلر شكر سلطنت عاليانه عدل در و زير دستانه احسان شكر فرمان روايی حق نعمت مولايی و خدمت خدمتكاری بلكدر شكر فسحت مملكت املاك رعيتدن طمع كسمك شكر بلندی بخت زند بخته مرحمت بيورمق شكر خزاين بسيار صدقات و ادرار و ابقا و تقرير خيرات سلف ابرار شكر قدرت عاجزلره رحمت اتمك شكر صحت بيمارظلمه قانون عدلدن شفا ورمك شكر عساكر كردون مآثر ديار اسلامی بی موجب شرع و عقل آنلرك آسيبندن حفظ اتمك شكر باركاه فلك سايبان و قلاع كردون حصانت و بساتين بهشت نزهت كندونك ظل ظليلنده اولان رعايانك اما كننی نزل عذاب و سحره نزولندن بقدر المصلحه معاف و مسلم طوتمق دخی بيوردی كه ذكر اولنان شكرلر شكر لامكرری كه سكز جنت نعمتنك لذتنه چاشنی در پادشاهلره مخصوص صائليه بلكه كلكم راع و كلكم مسئول عن رعيته حكمنجه اعلا و ادنايه دخی حصه وار در ولا تكونوا من الغافلين

و صحبت اثناسنده دخی پادشاهك غضبی حلمنه غالب اولدغی سويلندی سبقت رحمتی علی غضبی وصفيله متخلق اولمق مناسبدی   بيت

سن كر الدرم ديدم نه دين   سبقت رحمتی علی غضبی

خلاف ندن كورنردلر ايتدی يوق بونده حكمت واركه ديمشلردر حلم اكرچه ممدوح در بو مرتبه‌ده كركمزكه عجزه حمل ايده‌لر وهيبت سلطنت مالابدمندر اما بو قدر كركمزكه زير دستانك لذت امنی منغص اولا و طريق شرع و قانون عرف اوزره ضبط اموال و جمع خزاين پسنديده در اما حقله خلقك دوستلغن الك دشمنلكندن بولمغه همت كرك يعنی سو ميوب ويرمك كرك   بيت

خدا سو كوسن استرسك قيل احسان   كه و الله يحب المحسنين در

و قول حكمادر كه صديق السلطان جنده و عدوه ماله و ان ضعف ماله

ببذله لجنده قوی صدیقه وناصره وان قوی ماله بمنعه عن الجند ضعف
جنده الذی هو ناصره یعنی سلطانك دوستی لشکری در ودشمنی مالی درا کر
نوکرنه بذل ایتمکدن مال ضعیف اولورسه نوکر قوی اولور که دوستی وناصری در
اکر نوکرندن منع ایتمکله مال قوی اولورسه نوکری که دوستی ویاردمجیسی در
ضعیف اولور حکایت ایدرلر که بر پادشاهك ایکی وزیری واردی برینك پادشاهه
نصحی بو ایدیکه خزینه صاقلمق کرك حاجت وقتنده خزینه ایله نوکر بولنر
ومثل بونی کوستردی که پادشاه اوکنه دبسیله بال کوتوردی مبالغه سکك
اوشردی خزینه اولجق کرکاو وقتنده سپاه دخی شویله اوشردردی وبری
ایدردی که پادشاهه عسکر کرك وعسکرك قلوبنی انواع احسانله جلب ایتمك
کرك که قوی دل اولوب طریق جان سپارده باش اوینمه متشمردوره لر

بیت

جان به که عسکر بجان پروری   که سلطان بلشکر کند سروری[١]

که کاه اولا حاجت وقتنده سپاه بولنمیه بولنرسه دخی ضعیف اولا
ایشه یرامیه واول دخی بالی دبسیه [٢] قیوب کیجه ده پادشاه اوکنه کتردی
باله هیچ بر سکك کلدی برقیج قرنجه اوشدی وبوغلدی پادشاه عاقل ایدی
ایکنجی وزیرك رأینی صایب کوروب آنکله عمل ایتدی قوللرنه بذل
واحسان وممالکته فیض وعدل ایتمکله نیجه دشمنلری اوزرنه منصور ومظفر
اولدی

ودخی ایتدی عفو مستحب در پادشاهلرك اشرف خصائلندندر [٣] اما
بوحده کرکز که [٤] بندکان نقض حدوده دلیر اولالر وموادّ جرایم وفساد
ازدیادنده جسور ودفع ملال وتشحیذ خاطر اچون شکار ولهو مرخص در اما
بوقدر کرکز که ضرورات ملکی فایت اولا وطبع لطیف پادشاه که

[١] آیاصوفیه نسخه سنده بو بیت یوقدر.
[٢] آیاصوفیه نسخه سنده : دبسیله
[٣] دیکر نسخه ده بوکله « فضایلندن » در.
[٤] آیاصوفیه نسخه سنده «که» یرنه «کم» در.

تاجرم بسیط مبسوط در نشیط اولا اکر وقت نشاطده تناول مسکرات
بیورلرسه برمقدار که حرارت غریزی آنکله منمش اولوب قوت مطربه
منبعث اولا اکتفا قیلوب حد سکردن اجتناب ایده که سکر عوامدن
مذمومدر فکیف پادشاه جهاندن   رباعی

نیافرید خدا درجهان بقدرة خویش   بلندتر کهری خوبتر از الت عقل
چکونه بس نکند شاه هوشیار اعراض   زهر چه آن بطبیعت کند ازالت عقل

بو صحبت نصیحته چون لآلی منثوره زینت وردی درر منظومه بر
امر جامع کوستردی   قطعه

قضا یا را نکه کن خدا وسط   که تا در کامها پیروز باشی
مرایشی را عادت خود کن که دایم   عدو انداز[١] ملك اندوز باشی
بجای رحمت هنکام نقمت   کمی مرهم کمی چون سوز باشی

وایتدی که پادشاهمز بو دقایق حکمتی رعایت ایدر سلطان در اما
اسرار سلطنت هر کدای ظاهر بین فهمندن غایبدر

بر صحبتده دخی تقریبله احسن اخلاق سلاطین نه اولادنلدی ایتدی که
اطیب اخلاق سلاطین که مستلزم سعادت دنیوی واخروی در بونی [٢]
دعشلر که تقرب حق چون ترحیب وتقریب علما ومشایخ بیورله وسیاقت
تقریرده بو حکایتی بیوردی حکایت سلطان محمود غزنوی دایم
بو اوچ اشکالی پای سمند عقلنده عقال کورردی بری بو که کندو
تحقیق صلب سایل سبکتکین مدر بری بو که آخرتده نصیبهٔ رحمتدن
بهره مند اولامی اوچنجی بو که اسناد حدیث العلماء ورثة الانبیاء
صحیحمی بر زمان بو حیرت میداننده جولان ادردی وفکری غواصنه
بو عمان ترددده غوطه ویرردی تا بر کون علمادن بر عالم ربانی بارکاهنه
حاضر اولدی عقیدهٔ صافیله حد منتظردن زیاده ترحیب وتأهیل وتعظیم
وتبجیل بیوردی اول کیجه رؤیاسنده صدرنشین صفهٔ صفا حضرت محمد مصطفی

[١] دیکر وآیاصوفیه نسخه لرنده بوراده «و» دخی واردر.
[٢] دیکر نسخه نك بوراسنده فضله اوله رق « دخی » کلمه سی ده واردر.

علیه السلامی كوردی لفظ دررنثاریله سلطان محموده خطاب اتدی كه یا ابن سبكتكین اكرمك الله كما اكرمت وارثی یعنی ای خلیفه صدق جكر كوشهٔ سبكتكین حق تعالی سكا اكرام ایتدی یا اتسون نشكم سن وارثمه اكرام اتدك بركره صافی قلبله عالمه اكرام اتمكدن بو قدر یللق مشكلی حل اولدی بیت

جودانی كه دانش به‌ازچیز هاست همه چیز ها زدانا طلب

ترجمه

جو بلدك علم كه اولدر اشرف وصف قو ایلكلری عالمدن استه

خاتمهٔ كلام و تتمهٔ مرام اولدر كه دیمشلر درو محسوس در كه جهان جهان اوللدن پادشاهلر واردی ووارددر والی ماشاءالله اولسه كرك اما پادشاه دولت یارهوشمند كه سمند همتی نام نیكو صحرالرنده سیر اتدرمكه سعی ایدر شوكا درشدی و كوشش اتدی كه دنیا پادشاهلغی نته كه میسر اولدی آخرت سلطانلغی دخی حاصل اوله كه مرحلهٔ زود كذار فناده پادشاه اولمق وممكلت خانه آراستهٔ بقاده كدا دشملك عین غبن وحیف فظیع در بیت

اكر توخواهی كه درمعارج علیا	حروف دولت تونقش هرنكین باشد
بملك فانی هان مملكت بقا بطلب	كه پادشاه جهانكیر این چنین باشد

وبومعنی تحصیلنه یول سویلشلر كه جون پادشاه احیاءِ علوم دینیه‌ده واقامت معدلتده وابقای رسوم خیرات سلاطین سلفده آثار صدق رغبت اظهار ایده وبذل مالله جلب قلوب وعدل وفضله تعمیر مملكت قیله یقین دركه بودولتك دست اثری دامن ابوده جنك اركوره نظم [١]

پادشاهی كه رفت خیر كذاشت	نام او زنده ماند تاجاوید
وان كه اوهست خیر می نكند	ی خلافست بی ثمر چون بید
شكر پروردكار را شه ماست	عدل كسری ودولت جمشید
اثر روزكار دولت تو	هست مسطور در رخ خرشید
عمر بادت بسلطنت بمراد	مستجابست دارم این امید

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوكله یرنده « قطعه » لفظی واردر .

آغاز قصه

نظم

آغاز سوزه نجه قیلم نوك قلمله	كه آغاز قو آندن وانجام اكادر
هرقولنه‌سوزك كپه‌اولسون درسك كل	ذكرك‌دررن دیزوب اول‌الله اكادر
برقاچی‌یه یوللكه قو عاصی ومجرم	دلدن آكه یوللسه دمن كسه اكادر

كلستان بیان قصه‌ده اول صمیر بلبل ثناخوانی و مبداء نعلق طوطی دولت‌خواهی اولدر كه صرافان نقود صوارف عالم وطوافان طرایق طوایف امم آراینده كان جهرهٔ مناقب اسلاف وپیراینده كان حجلهٔ مكارم اشراف تألیفاتندن والفاظندن مناقب ملوك ماضی ومآثر سلاطین سلف جوق تتبع اولندی واشدلدی كمی عدل وانصاف وحسن اوصافله ذكر اولنمش

مصراع

لاجرم هرایشیدن تحسین ایدر

مصراع

وبعضیسی ظلم و اجحاف وجور اعتسافله آكلور

مصراع

بونی لابد ایشیدن نفرین ایدر

مصراع

كه كوید كه نفرین به از آفرین [١]

بهرحال هر بری طور خاص اوزره بوغار قاشم اوزرنده چند روزه سلطنتده اكر عفو اكر انتقام واكر ظلم اكر عدل براثر قومش كیتمش

مصراع

فانظروا بعدنا الی الآثار

بیت

جون آثارمش بس كشیدن قلان همان یلك كه [٢] ایلك اولا یادكار

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنده بومصراعدن صوكره بروجه آتی مصراع دخی واردر :

ترجمه

آفریندن كمدرركم یكدرر نفریندیه

[٢] دیكر وآیاصوفیه نسخه‌لرنده « كه » یرنده « كم » در .

اما اول طور جهانگیری وقواعد جهانگشائی وترتیب عسکر وضروب آلات حروب وترصیف صفوف وتسدید آلای وتعمیر مملکت و انتشار آثار معدلت وتنفید احکام سلطنت وحفظ حدود شریعت ووضع قواعد خیرات وبسط مراسم مبرات وکثرت عدد وعدد ووفرت اهبت وابهت وجمع خزاین ودفاین وسائر اسباب سلطنت وجهانداری که سلطان ذی البطش الشدید قبلندن آل عثمانه جزاهم الله خیر الجزاء ویرلدی بیت

هم اول ور دوکی دولتدر مقرر | آنکله اولور جهان خلق مسخر
هیچ برزمان پادشاهك خاندانه میسر اولمدی | بیت

که هیچ دیده ندیدست این چنین دولت | قولق ایشتمدی هرکز آنك نظیرقیو
آثارلری خود شاهد حال ومصدوقهٔ مقالدر | مصراع

یتر وجود نهاره دلیل شمعهٔ مهر

بیت

نه مهر مهر خلافت محمد غازی | لقبده فاتح قسطنطنیه وبوالفتح
جو وصف بحر محیط اولدی پای بط شعرا | بوحال کوزلسه شاعر ندکلو ایلیه مدح

یعنی خصوصا منهم سلطان البرین خاقان البحرین امیر المؤمنین قامع الکفرة والمشرکین السلطان ابن السلطان السلطان محمد خان ابن مراد[۱] تغمدهم الله بحلل الغفران که ارتقای مراقی نسب پادشاهیده یدنجی آبایه ترقی بولمشدی واکرچه قضیهٔ الفضل للمتقدم مشهوردر اما التقدم للفاضل هم قضیهٔ مسلمه‌در آبای کرامنك کچمش جهتدن آنلره آفرین اوقنوردی جمیع خصایل شریفلرن جامع اولدغندن غیری تصرف ملکده واستخلاص ممالك وقمع دشمن وجمع خزاین وسایر مالابد سلطنت تدبیرنده مخترعات ضمیر انوری ونتایج رای وروویت ملك پروری که ینبوع الحکمه‌در اکثر من ان یحصی در ومناقشه‌یه نه مجال که مدت سلطنتی که اوتوز ایکی ییل برآی اون طقز کوندر مملکت عثمانیه‌یه قلجیله فتح ایدب اون سکزدن زیاده ولایت قتدی ممالك عثمانیه‌یی تضعیف

[۱] دیکر وآیاصوفیه نسخه‌لرنده فضله اولەرق «خان» کله‌سی دخی موجوددر.

ایتدی وکمال نجابت ومهابتنه وفضل وکیاستنه بو دخی شاهددر که آتاسی سلطان مراد خان مرحوم صیت جهان پیماسیله عالم طولشکن وقرال انکروس مأیوس که سرخیل طایفهٔ بنی اصفر در مرارا صیوب قرب کشته‌دن پشته‌لر وباشلردن قلعه‌لر یاپلوب سایهٔ ایام دولتنده اهل دیوان ورعایا رفاهیتده ایکن اختیاریله سلطنتی بوقرهٔ عینه یعنی سلطان محمده تسلیم ایتدی بونجه زیر دستلکله زیر دستی اولمغه راضی اولدی وعلما ووزرا وامرا آنك کمال لیاقتنه اساریر جبهه‌سندن بی شبهه دلایل واضحه کوروب طوعاً قبول ایدب رکاب سعادتی خدمتنه کمر طاعت و انقیاد بغلدیلر بواوزره سلطان مراد خان مرحوم وارب مغنسیاده تقاعد ایتدی سلطان محمد غازی مظهر حکم سلطنت اولدی

نظم

پادشاهلق بر اولو نعمتدر | که ارسه کدرسه نقمتدر
استه بر شاهلق که باقی قله | فانی اولانه الله همتدر

کفتار در عودت کردن سلطنت باز بتصرف سلطان مراد خان

اکرچه بوامرك وقوعی علی الفور اولدی واقداح شادیسی وانشراحی مجالس عام وخاص ارامسنده دوراندی اما دستور معظم وزیر اعظم خلیل پاشا مرحوم که اکه وزارت[۱] رتبه واستحقاقله منتقل اولمشدی وبوخاندان عالیشانك وزیر بن وزیری ایدی عاقبت اندیش پاك کیش اولویدی واکر شمدی سن اول عزیزك روح لطیفن مصور کورمك استرسك صلب سلیلی وزیر صاحب تدبیر ابراهیم پاشا یسره الله مایشا حضرتنك مبارك یوزنه نظر قیل اول وزیر کامل سلطان مرادك حق نعمتن صاقلیوب عاقبت فکرن ایتدی که پادشاهزاده هنوز شکوفهٔ ناشکفته‌در وغنچهٔ تازه‌در

[۱] دیکر وآیاصوفیه نسخه‌لرنده «اکه وزارت» اولیوب «وزارت اکه» شکلنده‌در.

عالم طفوليت تماشاكاهلرندن فراغ كورمشـدر ولذت امارت كه مسكر عقول فحولدر دماغنده قرار بولمشدر مبادا مرور ايامله تناول مسكرات امارتدن دماغنه هواى استقلال متصاعد اولا مصراع

بر ملكتده فتنه اولور ايكى پادشاه

ديه دخى تضرر و اضرار آثارى ظهوره كله طرفينه نسبت و خامت عاقبت اولا ديوكجه كوندز سلطنت ينه سلطان مراده عودت اتمسنك تدبيرنده ايدى وسلطان مراد خان دخى اكرچه بوامر كندونك مختارى ايدى اما بوجهتدن كه صحبت مسكراتده ندما كلام طمن نماسوبلرلردى وذكر اولان اوهامى تلقينه صلرلردى حتى بوتركيجه ايكى بيتى اوقشلر نظم

به كنى مى نه طرفه ايش اتدك ايشك التونكن كميش اتدك
كتزب اون ايكى يشرطنه بى كچيرب بركه كوميش اتدك

اول دخى اتدكنه پشيان اولمش اما اظهار ايتميوب خليل پاشانك كمال كياستنه تفويض اتدى مكر اتفاق ورنه طرفندن طايفهٔ انكروس ينه خروج ايدب بى حد عسكر چكوب ممالك اسلامه قصد اتدى بومناسبتله خليل پاشا مرحوم مجال بولب بيت

قچنكم فرصتى دوشسه براسك انى ذى الراى اولن فوت ايلمز هيچ

چون جملة الملوك وزير اعظم ايدى امرايى كندويه تابع قيلوب سلطان محمدك مسامع عليه‌سنه كافهٔ كه غلبه‌سن برقدى وآكه جواب ومقاومت امكانى يوق[۲] مكر باباك سلطان بزنه كلمكله ممكن اولا بكلرك داخى اتفاقى بونك اوزره‌در ومصلحت بونى كوررلر دشمنه قرشو آنلرى كوندر. امنز سز صفا كزده اولامنز بو واقعه دفع اولندقدن صكره ينه سلطنت سزكدر بونك كبى سوزلردن وعد وعيدبوزلرن كوستردى وبكلرى داخى بوكه موافق سويلتدى سلطان محمد دخى اكرچه هنوز نوباوهٔ كلزار خلافت ايدى اما بيت

از زمان مهد مى كويد زبان حال او كه ازفلك هر كز نيايدمثل من روشن ضمير

[۲] ديكر نسخه‌ده « يوق » كلمه‌سى موجود دكلدر .

جزء : ۲۸ بشنجى سنه ۱ تشرين اول ۱۳۳۰

تاريخ عثمانى انجمنى

مجموعه‌سى

ايكى آيده بر نشر اولونور . تاريخ عثمانى‌يه عائد مقالاته صحيفه‌لرمز آچيقدر .
درج ايدلميان مقالات صاحبنه اعاده اولنه‌ميلور

فهرس مندرجات

وطن پرورلكك تماثيل شاهانه‌سى . . . . نجيب عاصم
هرسك اوغلى احمد پاشانك اسارتنه دائر قاهره‌ده بر كتابه . . . خليل ادهم
حسن كيف ايوبيه حكومتى . . . . على اميرى
قاضى برهان الدين احمد . . . . احمد توحيد
ايلك عثمانلو پادشاهلرينك اصدار ايتمش اولدقلرى بعض براتلر | دوقتور فريدريخ فون قره‌ليتس
اشرف اوغللرى حقنده برقاچ سوز . . . . على
تفرقه : تاريخ ابوالفتح (طورسون بك تاريخى) . . . . ***

مرجعى — باب عالى تاريخ عثمانى انجمنى
آبونه قيدى ايچون انجمنه مراجعت اولونور

استانبول

احمد احسان و شركاسى
مطبعجيلق عثمانلى شركتى

۱۳۳۲

فياتى ۵ غروش

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعه‌سی

بشنجی سنه
نومرو ٢٨

١ تشرین اول
١٣٣٠

وطن پرورلکك تماثیل شاهانه‌سی

خاندان عثمانی ، شو دولت معظمه‌نك بدایت تأسسندن بری هر خصوصده ملته رهبرلکده بولنمش ، وطنك توسیعنه افراد قدر خدمت ایتمش ، غزا میدانلرنده شان آلمش ، جان ویرمش اولدقلری کبی یأس وکدر کونلرنده دخی بزدن زیاده کدر آثاری کوسترمشدرلر . بونی تاریخ عثمانینك هر شانلی صحیفه‌سی ناطق اولدیغی کبی هر سطر یأس آمیزیده کوستریور . بو حقیقتی بتون یرلی واجنبی مؤرخلرده تصدیق ایتمشلر وبوسبیله یازدقلری تاریخلری سلاطین عثمانیه‌نك ترجمهٔ احوالی شکلنده بولندرمشلردر .

ایشته شو مدعانك الك باهر برشاهدی اولمق اوزره سلطان سلیم ثالث حضرتلرینك آثار شعریه‌سندن برقاچ پارچه‌نك نشرینه دلالتله بختیار اولیورم .

آل عثمانك دین ، وطن وملت حققده‌کی صمیمی طویغولرینك شاهانه برترجمان صادق البیانی اولان شو پارچه‌لر سلطان سلیم خان ثالث حضرتلرینك هنوز قصده ایکن وجوده کتیردکلری ایکی یوز صحیفه‌لك دیوانلرندن ٣١٠ سنه‌سی ذی الحجه‌سنده استنساخ ایدلمش ایدی .

سلطان سلیم ثالث حضرتلری باباسی اوچنجی سلطان مصطفی خان ثالث زماننده آچیلان وخلقی وعموجه‌سی برنجی سلطان عبد الحمید خان زماننده‌ده

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سی

بشنجی سنه — نومرو ۲۸ — ۱ تشرین اول ۱۳۳۰

وطن پرورلکك تمائیل شاهانه‌سی

خاندان عثمانی، شو دولت معظمه‌نك بدایت تأسسندن بری هر خصوصده ملته رهبرلکده بولنمش، وطنك توسیعنه افراد قدر خدمت ایتمش، غزا میدانلرنده شان آلمش، جان ویرمش اولدقلری کبی یأس و کدر کونلرنده دخی بزدن زیاده کدر آثاری کوسترمشدرلر. بونی تاریخ عثمانینك هر شانلی صحیفه‌سی ناطق اولدیغی کبی هر سطر یأس آمیزیده کوستریور. بو حقیقتی بتون یرلی واجنبی مؤرخلرده تصدیق ایتمشلر و بو سببله یازدقلری تاریخلری سلاطین عثمانیه‌نك ترجمهٔ احوالی شکلنده بولندرمشلردر.

ایشته شو مدعانك اك باهر برشاهدی اولمق اوزره سلطان سلیم ثالث حضرتلرینك آثار شعریه‌سندن بر قاچ پارچه‌نك نشرینه دلالتله بختیار اولیورم.

آل عثمانك دین، وطن وملت حقنده‌کی صمیمی طویغولرینك شاهانه بر ترجمان صادق البیانی اولان شو پارچه‌لر سلطان سلیم خان ثالث حضرتلرینك هنوز قفسده ایکن وجوده کتیردکلری ایکی یوز صحیفه‌لك دیوانلرندن ۳۱۰ سنه‌سی ذی الحجه‌سنده استنساخ ایدلمش ایدی.

سلطان سلیم ثالث حضرتلری باباسی اوچنجی سلطان مصطفی خان ثالث زماننده آچیلان وخلفی وعموجه‌سی برنجی سلطان عبد الحمید خان زماننده‌ده

تمادی ایدن فلاکت ایامنده سنه‌لرجه قفس آرقه‌سنده ایکله‌مش، حیاتنه شو غزلی ایله ترجمان اولمشدر. خاقان مشارالیهك شعرده مخلص «الهامی» در

خیلی دمدرکه دونوب کلبهٔ احزانه قفس — باعث اولدی بزه بو مرتبه احزانه قفس
نوله رحم ایتسه فلکلر بکا فریادمدن — اولدی بلبل کبی مرغ دله لانه قفس
شمدی شهبازدل ایسترکه عدوسیله جدال — فرصت الویرمیور اما بزه میدانه قفس
کورمدك غیری‌یی جوراتمکه بندن بشقه — وارمی لطفك‌دل بیچاره‌یه دیوانه قفس
دوشونوب بویله بوکیفیته کاهی کولرم — بوجهان ایچره اوله‌زن کبی مردانه قفس
شمدی (الهامی) نوله شعرك اولورسه محق — کورمکه ویرمز امان نظمکی یارانه قفس

قفس حیاتی تصویر ایچون شو پارچه‌ده دقته تابعه شایاندر:

خدایا، بن سنك بر عبد مملوکك، قولك اولام
فراق غمله لایقمی قالوب دائم زبون اولام؟
کوزم یاشی آقوب شبنم کبی خون درون اولام
چکوب شادی، فرحدن ال نیجه بر بویله دون اولام؟
دوشرمی سایهٔ لطفکده بن بویله قالهم محزون؟
الهی، بر نفس احسان ولطف ایله اولام ممنون

اولوب محبوس قالدم بن مثال یوسف محبوب
همیشه بیت احزان ایچره اولدم کویا یعقوب
نوله صبر ایلسه‌م دردویلا چکمکده چون ایوب
نیجه بر کوشهٔ غمده قالهم چون کیسهٔ مکتوب
دوشرمی سایهٔ لطفکده بن بویله قالهم محزون؟
الهی، بر نفس احسان ولطف ایله اولام ممنون

سنك درکاهکه یوز طوتعم، یارب مروت قیل
جهانه عامدر حسن مکافاتك، عنایت قیل
سراپا عمرم ایچره بنده‌که احسان راحت قیل
عنایت سنده، رحمت سنده لطفکله بشارت قیل
دوشرمی سایهٔ لطفکده بن بویله قالهم محزون؟
الهی، بر نفس احسان ولطف ایله اولام ممنون

دیر (الهامی) که جدمدن زیاده ویردیکك دولت
نیجه مال و منال و نیجه اقبال و نیجه نعمت
خصوصا نقد عمر احسان ایدوب ویردك بکا صحت
الهی کوشهٔ غمده بکا کوچ کلدی بو مدت!
دوشرمی سایهٔ لطفکده بن بویله قالهم محزون
الهی، بر نفس احسان ولطف ایله اولام ممنون

قفس دینلن اودار مضیقك شو تصویرینی کوردکدن صوکره اوراده نصل بر قلب حمیت و حماستك ضربان ایتدیکنی ده بزه شو قطعه کوستریبور:

بند ایدنجه بلنه شوقله غیرت کمرین — غضبندن کوزینه کیرمز آنك فیل اجد
دین ایچون جانی فدا ایلیجك مرد قوی — دشمن دین دکل ایسترایسه کلسون اسد

شو بیتده اوجمله‌دندر:

ار ایسه‌ك وقت غزاده جانکی میدانه آت — ار دکلسه‌ك کس بوروت درویشلکی یابانه آت

قطعهٔ آتیه‌ده بویله‌در:

طالب تیر وکمانز سعد وقاص پیرمز — سنت پیغمبر ایله آتارز بز تیرمز
فی سبیل الله آتجه هم غزاده دشمنه — دشمنه ویرمز امان هم تیرمز، شمشیرمز

موسقوف چاریچه‌سی قاترینانك قریم استیلاسی مناسبتیله یازیلان شو پارچه وطنپرورلکك پك علوی بر نشانیدر:

یوزم طوتدم جناب کبریایه — رسولك ذکرین آلدم ابتدایه
کیده‌لم جیش کفاره غزایه — بزم بو مملکت قالسونمی بویله؟
اولیدم أوله‌دن بر کز سفربر — خدا امریله اولورسه‌ق مظفر
عنایت ایتزمی خالق روز محشر — قاله لمی قلیچ آلتنده بویله؟
قلیچ اعدایه البته سزا در — بو دینك اوغرینه جانم فدادر
بزم یاردمجیمز باری خدا در — قاله‌لمی حجاب آلتنده بویله؟
نته کیم تنده در جانم کیدرم — شهید اولوب، غازی یا ایدرم
عنایت لطف باریدن دیلرم — قاله لمی آیاق آلتنده بویله؟
اکرچه سحر ایدر اسلامه کافر — بزه‌ده اسم اعظم ایشته حاضر
اسیر ایدوب نیجه تاتاری بربر — قریم کفارده قالسونمی بویله؟
هله عثمانلی‌یی جنکه صالهیم — اوکافر دشمنه ساطور چالهیم
واروب کافردن اوجم آلایم — کوزم آچیق بن قالسونمی بویله؟

وار اسلامك نيجه كافرده آهى   درونمدن چيقار دود سياهى
مهيا ايده‌لم جيش و سپاهى   اوطورمق ديغزده وارى بويله ؟
براز درد دروڭم اونلاه جارى   ار اولان جنكه ايلر انتظارى
اسير اولمش نيجه شهر ودیارى   يا دشمن ايچره هپ قالسونمى بويله ؟
غزايه كيده‌لم ، اولدرمقدر   يا مغلوب اولورز يا غالب ايلر
ايدوب (الهامى) آهى اويله سويلر   كه جدم آهى هيچ قالسونمى بويله ؟

هله شو پارچه جداً وطنپرورانه وعارفانه‌در :

خاكه يكسان اوله‌جق جمله گدا و سلطان
خلق ايدن عالى باقى سبحان
عشرت و ذوق جهان خوابده بر واقعه در
دور اولور چرخ فلك ، صوڭ اوجى البت ويران

حفظ ايدوب نفسمه يارب ، بنى اويدرمه مدد !
عالم فانى ايچون آخرتم يقمه مدد !
لاقه مغرورلنوب ذوقه صاقين اويمه مدد !
جمله دنيا ييقلوب قوريله بركون ميزان !

صاقين آلدانمه كوكل ، عالمه يوق ذره وفا
دولتك طبى بوزوق وير اكا يارب شفا
ذوق ايامى دكل شمدى حرام اولدى صفا !
ايده‌لم حقه رجا شمدى خراب اولدى جهان !

لايق اولورسه جهانده بكا تخت شوكت
ايلمك محض صفادر باكه ناسه خدمت

دين اسلامه خدا ايده اعانت حرمت
كه ييقلور ، ياپيلورکه ، بوكا ديرلر دوران

شه اولورسه كده‌سى فاعل مختار صانعه
پادشاهك ييلوب الهى صاقين آلدانمه
بر مرادم وار الهى هله جام آله
حدنى بيلديره‌يم لشكر كفاره همان

اهل اسلام ضعيف ، كفرك اولوب كثرتى تام
وير يوزمدن بكا يارب ، مدد و نصرت تام
بر ضعيفه اكر ايلرسه خدا همت تام
رستم زال اوله ياخود كه على ذيشان

الله آچسون يولمز سمت غزايه كيده‌لم
نه يازلديسه كلور لوح قضايه ، كيده‌لم
جانله راضى‌يم احكام قضايه كيده‌لم
غالب ايلر بنى الطاف خداى منان

اهل تدبيرم ايله عسكرم ارشاد اولسون
قيره‌يم كافرى ، جدم روحى هپ شاد اولسون
بر غزا ايليه‌يم عشره‌دك شاد اولسون
دين اسلام يولنه جمله فدا ، مال ايله جان

دولتك كلشنيدر اهل قلمله وزرا
شوكت بر و بحر اولدى اوجاقله علما
طوغمشم يوز آكا ، امداد ايده هردم مولا
سعد و قاصه مشابه آتيلا تير وكمان

فكر ايدوب ديه ، ديدم نيجه حال سليم
لطف واحسان ايده هردمده بكا حى ورحيم
ايده (الهامى) يه هرايشده كرم رب كريم
قيله معمور بو دنيايى جناب يزدان !

يوقاريده‌كى پارچه‌ده آلتنى چزمكله نظر دقتى جلب ايلديكمز :

ايلمك محض صفادر بكا ناسه خدمت

مصراعى «سيد القوم خادمهم» حكمتنك اك كوزل بر ترجمه‌سى اولديغى كبى ادارهٔ حكومت خصوصنده بوكونده مقبول اولان بر دستور شاهيدر. مناجات واديسنده‌كى شو ترجيع بندده دورحميد اولده وطنك دوچار اولديغى فلاكتلره قلب سليمينك نصل كريان اولديغنى كوستريور :

الهى ، اى كرم كانى ، بكا ملكى ويرن سنسين
وجودم ايليوب احيا بووقته ايردين سنسين
كمى بوقوللرك محزون ايدوب كه كولديرن سنسين
بتم بوفرقت و محزله بويتم اكديرن سنسين

سنك سايه‌كده لايقمى كه بن مغبون اوله‌م يارب ؟
اسير پنجهٔ اعداى دين ودون اوله‌م يارب ؟

خدایا ، بو الم زخم درونم داغلیور هردم
شهیداندن آقان خون، با کروشن چاغلیور هردم
اولوب سد راه ، اسلامی بودشمن باغلیور هردم
اسیر اولمش نیجه صبیان ونسوان آغلیور هردم

الهی، لطفك ایله بونلرك کوز یاشنه رحم ایت
عنایت وقتیدر یارب بوبن قرداشنه رحم ایت

نه‌در بویله عذاب وغم، بزم ده چاغز یوقمی ؟
عدو هب بدنکاه ایلر ، بزم یزدانمز یوقمی ؟
محمد امتی بز ، هیچ بزم ده شانمز یوقمی ؟
نه‌دکلو جرممز وار ایسه ، ایمانمز یوقمی ؟

یوزم قاره‌سنه باقمه بنی سن ایلمه نالان
بوییل منصور ایدوب یارب ، دیدم ایله کریان!

کلدن دار دنیایه الهی کولمدم حالا
نه ایسه جرمی عفو ایت ، خدایا ، بیلمدم حالا
آقان بوچشمك یاشن دخی بن سیلمدم حالا
عدویه غالب اولوب بر مرامه ایرمدم حالا

دیر (الهامی) بکا اولان دخی اولمایه بردوسته
رذیل ایتمه بنی یارب ، حرمت ایله بوپوسته !

ایشته وظیفه باشنده بیله اولمدیغی حالده ، قفس آرقه‌سندن آکلایه بیلدیکی قدر وطنك دوچار اولدیغی مصیبتلرله آغلایان قلب سلیمی خاندان عثمانك نه‌کبی علوی ونجیب حسلرله متحسس اولدیغنی کوستردیکی کبی بتون عثمانلیلرکده بوخاندان ذیشانه نه‌قدر درین بر حس حرمت بسیله‌مسی لازم کله‌جکنی اخطار ایلیور .

ادبیاتمزده فتحنامه‌لره، ظفرنامه‌لره چوقجه تصادف ایدیلور. حتی العادی وقعه‌لر اعظام اوله‌رق اغراق درجه‌سنه واردریلور. حالبوکه وطنك دوچار اولدیغی فلاکتلری تصویر ایله اغلایان قلم صاحبلرینه‌هان هیچ تصادف ایدلمز. اللی یاشنی کچدیکم وحیاتمك قسم اعظمنی مطالعه‌یه حصر ایلدیکم حالده ادبیاتمزجه هیچ‌ده ادیب صاییلمیان بایبوردلی ذهنی‌نك

١٢٤٥ سنه‌سی مسقط رأسنك سقوطی اوزرینه :

واردم که یوردندن آیاق کوتورمش
یاوری کیتمش ایصسز قالمش اوتاغی

دیه باشلایان اوحزین منظومهٔ مشهوره‌سندن بشقه بر اثره تصادف ایده‌مدم. سلطان سلیم ثالث حضرتلری قلاسیق ادبیاتمزه بویله شاهانه بر وطنپرورلك درسی ویردکلری حالده تأسف اولنورکه اوندن صوکره کلن بونجه ادیبلرمزدن ، شاعرلرمزدن بونی آکلایان بولنه‌مدی .

شورایه طوپلادیغم اثرلر سلطان سلیم خان ثالث حضرتلرینك هنوز شهزاده‌لکلری زمانه عائد دیواندن آلنمشدر، مشارالیهك زمان سلطنتنده وهله صوك ایام فلاکتنده وجوده کتیردیکنه شبهه اولمیان آثاری‌ده جداً شایان استفاده اولدیغنده شبهه یوقدر . او قسمدن یالکز هاشم بك مجموعه‌سنده‌کی شرقیلری معلوم اولوب دیکرلرینك‌ده نشری ارباب همتك غیرتنه قالمشدر مشارالیهك اخلاقه متعلق شو بیتی ایله ختم کلام ایده‌لم.

صاقین قازمه قویوبی ، قیل قدر کم صانعه بر فرده
دوشرسین صکره کندیك تا بونجه اوغرایوب درده

نجیب عاصم

هرسك اوغلی احمد پاشانك اسارتنه دائر قاهره‌ده بر كتابه

سلطان سلیم خان اولك قاهره‌یی فتحندن مقدمکی زمانه عائد اولمق اوزره شهر مذکورده موجود مبانی اوزرنده‌کی کتابه‌لر میاننده طوغریدن طوغری‌یه تاریخ عثمانی‌یه جهت تعلقی اولانلر پك آزدر . اسوچره‌لی مستشرق وان برخم قورپوس حالنده نشر ایتدیکی قاهره کتابه‌لری مجموعه‌سنده[1] ٣٦٤ نومرو تحتنده هرسك اوغلی احمد پاشانك مصرده‌کی اسارتی مشعر عربجه بر کتابه‌یی قید ایتمشدرکه وقعهٔ مذکوره‌دن بشقه اوزمانلر مصرلیلرك عثمانلیلر حقنده بسله‌مکده اولدقلری افکاری دخی افاده ایتمکده اولمسنه بناءً آیریجه بر اهمیتی حائز بولندیغندن بورایه ترکجه ترجمه‌سیله برابر درجنی وبو وسیله ایله سلطان بایزید خان ثانینك مصر محاربانی حقنده بعض ایضاحات تاریخیه اعطاسنی[2] ونهایتنه پاشای مشار الیهك بر ده ترجمهٔ حالنك علاوه‌سنی مناسب کوردك .

کتابهٔ مذکوره قاهره‌ده قلعه‌نك آرقه طرفنده واقع جبل جیوشی تسمیه اولنان موقع مرتفعه کیدن یولك اوزرنده امیر یعقوب‌شاه اسمنده برینك انشا کرده‌سی اولان صهریج وتربه‌نك اوزرنده موضوع بولنوب متنی بروجه آتیدر :

« مما انعم الله به علی العبد الفقیر الحقیر تراب الاقدام یعقوب‌شاه المهمندار عمارة هذین الصهریجین والقبتین فی دولة المقام الشریف الخاقانی الفغفوری

[1] Van Berchem, Matériaux pour un Corpus Inscriptionum arabicarum ; II. partie : Égypte, fasc. 1 : Le Caire, p. 547

[2] بو وقایعك حكایه‌سنده اسملری كچن مواقعك كافه‌سنی تعیین ایتمك قابل اولمامقله برابر وقایع مذکوره‌یی تعقیب ایدنلر ایچون بر سهولت اولمق اوزره مصر محاربه‌لرینه صحنه اولان حوالینك بورایه بر مختصر خریطه‌سی درج اولنمشدر .

الفریدونی تاج ملوك العرب والعجم خادم الحرمین الشریفین الذی فاق اقرانه من الملوك بالعلم والعمل والفروسیة ابو الفتوحات السلطان - قایتبای - منها جریان عین عرفة و عین بیت المقدس و عمارة مسجد الخیف والحرم النبوی علی ساكنه افضل الصلوة والسلام وتوجه العساكر المنصورة الی مملكة الروم لرد عساكرهم فلما ان تقابل العسكران وهجمت العساكر المنصورة علیهم كالاسود الضراغم فضیقوا علیهم الارض بما رحبت فاوسعهم الا الفرار ففروا كحمر مستنفرة فرت من قسورة ثم وقع فی قبضتهم باش عساكرهم بن هرسك ومن دونه و شبع من لحوم قتلاهم الضباع والذئاب والنسور والعقبان فاحضروهم فی السلاسل والاغلال بین یدی الحضرة المعظمة و صناجقهم منكسة بالحوش الشریف وكان یوماً ما كتب مثله فی تواریخ الملوك السالفة وكان الفراغ فی سنة احدی وتسعمایة ».

ترجمه‌سی

« بو عبد فقیر وحقیر ، تراب اقدام ، مهماندار یعقوب شاهك نائل اولدیغی نعم الٰهیه‌دن بری ده بو ایکی صهریج وایکی قبه‌نك انشاسیدرکه مقام شریف خاقانی وفغفوری وفریدونی ، تاج ملوك العرب والعجم ، خادم الحرمین الشریفین اولان واقرانی بولنان ملوکدن علم وعمل وفروسیت ایله تمیز ایدن ابو الفتوحات سلطان قایتبایك زمان سلطنتنده واقع اولمشدر . بو سلطانك نائل اولدیغی عطایای الٰهیه جمله‌سندن اوله‌رق شونلر دخی تذکار اولنور : عرفات وبیت المقدسك صولرینی اجرا ومسجد الخیف ایله حرم نبوی علی ساکنه افضل الصلوة والسلامی تعمیر ایلدی . روم اردولرینی پوسکورتمك ایچون عساکر منصوره‌سنی مملکت رومه کوندردی . ایکی اردو تقابل ایتدکده عساکر منصوره‌سی دشمن اوزرینه ارسلانلر کبی شول وجهله هجوم ایتدیلرکه ارض واسع اولدیغی حالده بونلره اوراسی طارکله‌رك فراردن بشقه چاره بولمدیلر . بونك اوزرینه

اورکش وحشی حارلرك برارسلانك اوکنده قاچدقلری کبی فرار ایتدیلر . سردارلری اولان هرسك اوغلی ومعیتندن بعضلری اسیردوشدیلر ومقتوللرینك اجسادی صیرتلانلری وقوردلری ونسرلری وقرتاللری دویوردی . امرایی زنجیربنداولدقلری حالده اوجلری منکوس سنجاقلریله برابر ، حوش شریفده [۱] حضور سلطانی‌یه سوروکله دیلر . ملوك سالفه تاریخلرنده مثلی کورولمه‌مش برکون ایدی . [بوابنیه‌نك تاریخ الشامی] سنه ۹۰۱ ء .

وان برخمك بالاده‌کی کتابه حقنده علاوه ایتدیکی ایضاحات مختصرهٔ تاریخیه‌ده مصر امراسندن ازبك تحت قوماندا سنده اولان اردو ایله عثمانلی اردوسی بیننده آدنه اوکنده ۸۹۱ سنه سنده وقوع بولان معرکه ده هرسك اوغلی احمد پاشانك اسیر دوشدیکنی وازبك طرفندن تشکیل اولنان مظفریت آلایی آراسنده پاشای مشارالیه دیکر اسرا ایله برابر زنجیر بند اولدیغی حالده قاهره‌یه ادخال ایدیلدیکی و۸۹۵ سنه سنده مصر ایله عثمانلیلر آراسنده ینه برحرب آچیلوب مصرلیلرك قیصریه‌یه قدر کلدکلرینی ومصردن اطلاق ایدیلوب بودفعه دخی عثمانلی اردوسنه قوماندا ایدن هرسك اوغلنك ینه مغلوب اوله‌رق ازبكك الینه دوشدیکنی وبوصورتله ایکنجی دفعه اولمق اوزره عین صورتله مصره ایصال ایدیلدیکنی بیان ایتدکدن صکره کتابه‌ده موضوع بحث اولان مظفریتك بوایکی محاربه‌دن هانکیسنه عائد اولمق لازم کلدیکنی محاکمه ایدییور که نتیجه اعتباریله یکدیکرینك عینی اولان بوکیفیتی شمدیلك تدقیق ایتمیه‌رك سلطان بایزید ثانی زماننده دولت عثمانیه ایله مصر حکومتی آراسنده آچیلان محاربه‌لر حقنده مورخلرك مضبوطاتی برآز مطالعه ایده‌لم .

دولت عثمانیه سلطان بایزید خان ثانی زماننده حکومت مصریه ایله

[۱] « الحوش الشریف » قاهره‌ده قلعه‌سورینك قسم جنوبیسنده اوزری آچیق برمتسع حول ایدی که ملوك چراکسه‌نك سوکاری باخصوص سلطان قایتبای زماننده اوراده اجرای مراسم ایدیلیردی .

۸۹۰ سنه‌سیله ۸۹۶ سنه‌لری آراسنده متعدد سفرلر اجرا ایتمشدر . مورخلریمز بو سفرلرك اساسلری حقنده یك دیکرندن پك فرقلی اولمامق اوزره بومحاربه‌لره واسبابنه دائر آز چوق معلومات ویرمکده درلر . الك اسکی مورخلریمزدن نشری [۱] و لطفی پاشا [۲] وقایع مذکوره‌یه دائر پك مختصر بیاناتده بولندقلری حالده عاشق پاشا زاده‌نك [۳] بو بابده‌کی مضبوطاتی اولدقجه مفصل اولوب بوندن صکره تاریخ یازانلره مأخذ اولمشدر . سلطان بایزید خان ثانینك مصر محاربه‌لری مقدماتی فاتح سلطان محمد خان زماننده باشلایوب سلطان سلیم خان اول طرفندن مصرك صورت قطعیه‌ده فتح اولنمه‌سیله نتیجه‌لنمشدر [٤] . فاتح سلطان محمد خان ایله ملك اشرف سیف الدین اینال بیننده ۸۵۷ سنه‌سنده باشلایان و ۸۶۰ ده تجدید ایدیلان مناسبات پك دوستانه برصورتده جریان ایتدیکی حالده بونك خلفی ولان ملك ظاهر خوشقدم زماننده ۸۶۸ ده مصره کوندریلن برسفیر عثمانی حقنده اصوله مغایر اجرا اولنان مراسم تشریفاتیه‌دن طولایی وقرامان اوغلی ابراهیم بکك ۸۶۸ ده وقوع وفاتیله اوغللری بیننده حدوث ایدن منازعات طولاییسیله وبرده حج یولنده‌کی برکه‌لرك فاتح حضرتلری طرفندن اجرای تعمیراتنه مصر حکومتجه ممانعت اولنمه‌سندن طولایی [٥] بو

[۱] ولی الدین افندی کتبخانه‌سنده‌کی ال یازیلی نسخه‌ده نومرو ۲۳۰۱ ، حالبوکه موزهٔ همایون کتبخانه‌سنده ٤۷۹ نومرو ایله مقید اولوب معارف نظارتی طرفندن دردست طبع اولان دها اسکی نسخه ۸۹۰ سنه‌سیله ختام بولقده‌در .

[۲] بروسه‌لی طاهر بك کتبخانه‌سنده ال یازیلی فقط نقصان نسخه (ویانه نسخه‌سندن بالاکمال معارف نظارتی طرفندن دردست طبعدر).

[۳] استانبولده اخیراً طبع اولنمشدر (۱۳۳۲ هجری) ، خواجه سعدالدین تاج التواریخده موضوع بحث اولان وقایع حقنده عاشق پاشا زاده‌یی مکرراً مأخذ اوله‌رق کوسترییور .

[٤] ایلروده مراجعت ایدیکز .

[٥] عاشق پاشا زاده ، ص ۲۰۸ ، بوممانعته قرامان اوغلنك بعض تزویر اتیده سببیت ویردیکی برتفصیل ذکر اولنیور .

ایکی حکومت اسلامیه بیننده برخیلی کرکینلك حصوله کلمشدی. بو کرکینلك ملك اشرف قایتبای زماننده ذوالقدریه‌دن شهسوار بکك مصریلر طرفندن اسیر ایدیله‌رك ٨٧٧ ده قاهره‌ده باب زویله‌ده صلب ایدیلمسی اوزرینه دها زیاده تشدد ایدوب عادتا برخصومت شکلی آلمش و ٨٨٤ سنه‌سنده ینه ذوالقدریه مسئله‌سندن طولایی مصرله برمحاربه حدوثنه رمق قالمش ایکن داخلده وقایع مهمهٔ سائره‌نك ظهوری وصکره فاتح حضرتلرینك وقوع ارتحاللریله اویله‌جه قالمش ایدی [١].

سلطان بایزید ثانینك جلوسنی متعاقب اولجه مصر ایله باشلامش اولان اختلافك ایکنجی دوره‌سی نمایان اولوب بونك اسباب عدیده‌سندن برنجیسنی بلکه اك مهمنی خاقان مشارالیهك اشتراك سلطنت دعواسنده بولنان برادری جم سلطانك مصره التجا ایتمش ایکن کندیسنك ٨٨٧ ده ممالك عثمانیه‌یه تکرار عودت ایتمسنه سلطان قایتبای طرفندن مساعده اولنمسی تشکیل ایدر. بوندن بشقه هندستاندن سلطان محمد بهمنی طرفندن وزیری خواجهٔ جهان محمودك هدایا ایله استانبوله حین عزیمتنده سلطان قایتبای کندیسنی مصرده توقیف ایلیوب هدایانی اخذ وضبط ایله‌مسی [٢] وفاتح حضرتلرینك وفاتنده سلطان مصر طرفندن تعزیت مکتوبی کلمه‌مسی،

[١] ابن ایاس ، مصر طبعی، ج ٢، ص ١٢٧ الخ . ـــ عاشق پاشازاده، ص ٢٠٦-٢١٣ . ـــ تاج التواریخ ، ج ١، ص ٥٦٩ . ـــ صولاقزاده، ص ٢٦١ . ـــ منجم باشی ، ج ٣ ، ص ٦٥٢ ؛ ج ٣ ، ص ٤١١ . ـــ وایل، تاریخ خلفا (المانجه) ، ج ٥، ص ٢٧٤ ، ٣١٠ ، ٣٣٥ و ٣٣٦ . ـــ هامر (فرانسزجه)، ج ٣ ، ص ٣٥٢ الخ .

[٢] هندستانده دکن‌ده ملوك بهمنیه ٧٤٨ دن ٩٢٣ سنه‌سنه قدر حکومت سورمشلردر . بونلرك اون اوچنجیسی ٨٦٧ دن ٨٨٦ یه قدر جالس سلطنت اولان محمد شاه ثالثدرکه بلکه هدایاسنی فاتح سلطان محمد خانك اواخر سلطنتنده یاخود بایزید خانك عقب جلوسنی متعاقب یوله چیقارمشدی ویاخود بو ٨٨٦ - ٩٢٤ سنه‌سنه قدر حکومت ایدن محمود شاه اولوب سهواً تاریخلرده محمد شاه دیه یازلشدر . ملوك بهمنیه حقنده مراجعت ، کاتب چلبی ، جهانما ،

وخاندان آل عثمانه خصوصیتی اولان ذوالقدر اوغلی علاءالدوله‌نك مملکتی مصرك شام وحلب نوابلری طرفندن متمادیاً ازعاج اولنمسی کیفیتلری دخی مصرله قطع مناسباتك اسباب سائره‌سی اولمق اوزره مورخلریمز طرفندن تعداد وبیان اولنمقده‌در . سلطان بایزید خان ثانینك مصرله اولان محارباتی آلتی سفره آیریله‌بیلور :

برنجی سفر . ـــ مصر محارباتنه محنه اولان آدنه وطرسوس ایله حوالیسی که عاشق پاشا زاده‌نك وآندن نقلاً خواجه سعدالدینك ومورخین سائره‌نك بیاناتنه نظراً اولجه قسماً ارمنیهٔ صغرانی تشکیل ایدرکن سلیمانشاهك جعبر قلعه‌سی اوکنده مغروقاً وفاتی اوزرینه یولداشلری اولان قبیله رؤساسی باشلرنده یورکر (عاشق پاشاده یوردکر) نام کیمسه بولندیغی حالده اورادن قالقوب چوقور اووایه کله‌رك اولا میسیس وآدنه‌یی وطرسوسی آلدیلر ، صکره اطرافده توطن ایتدیلر . یورکرك وفاتی اوزرینه یرینه اوغلی رمضان قائم اولوب آدنه‌یی اقامتکاه اتخاذ ایلدی . مع مافیه بو مختلف ترکمن قبائلی رؤساسی آراسنده اتفاق حاصل اولمه‌مقدن بشقه خصومت ومناقشه دخی پیدا اولدیغندن نتیجه‌ده بونلردن بعضلری طوغریدن طوغری‌یه مصره التجا ، دیکرلری ایسه مصرك مداخله‌سنی جلب ایتمش اولدقلرندن ملك مؤید شیخ زماننده (٨١٥ - ٨٢٤) بو حالدن بالاستفاده اوحوالی مصرلیلر طرفندن قسماً اشغال اولنمش وقسماده مصرك قلم روینده اولمق اوزره اسکی صاحبلرینه

ص ٢٢٠ الخ . ـــ منجم باشی، صحایف الاخبار، ج ٣ ص، ١٣٤ الخ . ـــ ابن ایاس (مصر طبعی) ، ج ٢، ص ٢٢٧ ده برابرنده غایت قیمتدار مرصع برخنجر دخی بولنان بو هدیه‌لرك بعض ملوك هند طرفندن هندستاندن کلن تاجرلر واسطه‌سیله کوندریلمش و جده نائبی طرفندن اخذ اولنه‌رق سلطان قایتبایه تقدیم قلنمش اولدیغنی وقایتبای بوندن طولایی بایزید خانك منفعل اولدیغنی استخبار ایدنجه امیر آخور ثانی جانی بك حبیب سفارتیله هدایای مذکوره‌یی ٨٩٠ ده درسعادته ارسال ایلمش ایسه‌ده حسن قبول بولمدیغنی یازیور .

براقلمشدرکه الک مهملری رمضــان اوغللریله ذوالقدر اوغللریدر [۱] . اشته بوصورتله تاملاطیه ، دارنده ودیوریکی‌یه قدر اولان قطعات مصر - لیلرك تحت تابعیته کیره‌رك بتون قصباتده مصر والیلری حکم‌سوررلردی . بناءً علیه دولت عثمانیه قرامان ممالکنی فتح ایتدکدنصکره آرتق مصر ایله هم حدودبولندیغندن اوراده ، بالخاصه طرسوس طاغلرینك اوبر یانده ، اولوب کیدن شـیلره نظر بی‌قیدی ایله باقامزدی ودهـا فاتح زماننده اورالرك تسـخیری مصمم ایدی. بودفعه ایسه‌مصره تابع اولان ترکمن قبائلندن بعضلری دولت علیه‌یه مراجعتله مصرك‌مظـالمندن تشکی‌ایتمه‌لری برفرصت عد ایدیله‌رك قرامان بکلربکیسی قره‌کوز پاشـا ۸۹۰ سـنه‌سنده بر اردو ایله اول حوالی‌یه اعزام اولنه‌رق آدنه و طرســوس و بونلره تابع برچوق بروج و قلاع وقصبات فتح وتسخیر اولنمشدر [۲] .

---

[۱] خلاصـةً یازدیغمز بو وقایع تاریخلرده مفصلاً مندرج اولدیغندن مأخذلرینی ویرمیورز . مع‌مافیه قبائل مذکوره‌نك اوحوالیده صورت توطنلری تاریخ عثمانی ایچون وبالخاصه أتنوغرافیا نقطهٔ نظرندن شـایان مطـالعه اولدیغندن بوجهتك آیریجه تدقیقنی ارباب اختصاصه توصیه ایدرز .

[۲] بونلر میانـنده تاریخلر کولك ، مولان ، النقش ، برص‌بیت قلعه‌لرینی تعداد ایدیـورلر که بونلردن کولك معلوم اولوب دیکرلرینـك موقعلرینی تعیین ایتمك‌مشکلدر. هامر (جلد ٤ ، ص ۳۷۰ ، نوط ٤) مولان‌ایچون‌جیحان نهرینك آغزینه یقین قدیم مالوس و النقش ایچون مرسـینك شمالنده قدیم آنخیالوس موقعلری اولمه‌سنی ظن ایدیور. فقط بوبابده نه قدیم نه جدید جغرافیاکتابلرنده بر قیده تصادف ایده‌مدك. برس‌بیت (یاخود برص‌بیت) جهانماده (ص۶۰۲) « بر جبل عالی اوزرنده حصن‌در . بلاد ارمنك اعظم معاقلیدر. سیسك جانب شمالنده‌که بلاد سیسه مشرقدر بر مرحله قدر بعیددر» دیه محرردر.ـــ کوینه « آسیای‌عثمانی » نام فرانسزجه اثرنده (جلد ۲ ، ص ۹۳) برس بیت‌ی سیس قضـاسنه تابع اواسمده بر قریه‌نك جوارنده‌کی قلعه اولمق اوزره کوستروب ۱۰۸۰ دن ۱۰۹۵ سنهٔ میلادیه‌سنه قدر ارمنی حکمدارلرینه مقر اولدیغنی وبو اسم‌عن‌اصل پارچ برت اولوب‌حصارمرتفع دیمك‌اولدیغنی‌علاوه ایدیور .ـــ عاشق پاشازاده (ص ۲۱۵) برده موزلق‌حصارینی سویله‌یورسه‌ده بوراسی مولان‌اولمق محتملدر.ـــعاشق پاشازاده‌ده بووقایعك‌صیره‌سی مرتبطه برآزقاریشمشدر.ـــ

ایکـنجی‌سفر .ـــ بو آرالق دولت عثمانیه‌یه مطیع اولان ذوالقدر اوغلی علاءالدوله مصرلیلرطرفندن صورت متمادیه‌ده ازعاج ایدیلدیکندن جانب‌پادشاهیدن معاونت طلب ایتمـسی اوزرینه سرحد امراسندن قیصریه والیـسی یعقوب‌پاشا براردو ایله ذوالقدریه‌ممالکنه کوندریلوب مصرلیلری منهزم ایتمش وحتی بومحاربه‌ده حلب نائبی مقتول وروم قلعه وبیره وعینتاب بکلری اسیر اولمشلر ایکن مصردن اتابك ازبك [۱] قوماندانی تحتنده وامیر آخور کبیر قانصـوه خمسمایه[۲] وتانی بك قرا[۳] و امیر مجلس ازدمر[٤] وتغری بردی ططر[٥] وامیر سلاح تمراز الشمسی[٦]

ابن ایاس (جلد ۲ ، ص ۲۲۹) طوغان الساعی نامیله بر مصر مأمورینك تحت محافظه‌سنده اولان کولك قلعه‌سنك عثمانلیلر طرفندن آلنمه‌سنی وبو کیفیتك عثمانلی محاربانك بدایتی تشکیل ایتدیکنی ۸۹۰ وقایعی صره‌سنده بیان ایدیور.

[۱] بتون بومصر محاربانده سرداراق ایدن واوتوز سـنه‌دن زیاده برمدت امیر کبیر اوله‌رق مصرك امور اداره‌سی باشنده بولنان أزبك ابن ططخ الاتابکی ۹۰٤ سنه‌سی رمضانك یکرمی درنده سکسان‌یش یاشنده اولدیغی حالده وفات ایتمشدر . قاهره‌ده ازبکیه میدانی واطرافنده‌کی برچوق مبانی کندی آثاریدر .

[۲] خمسمایه لقبیله معروف اولان امیر آخور قانصوه سلطان قایتبای‌زماننده برچوق بیوك منصبلرده استخدام اولنمش واوغلی ملك ناصر محمد زماننده اتابك اولمش ایدی . حتی ملك مزبورك زماننده ۹۰۲ سنه‌سنده بر آرالق کندیسنی ملك اشرف‌عنوانیله‌سلطان مصراوله‌رق انتخاب ایتدیرمکه‌دخی موفق‌اولمش‌ایسه‌ده دیکر طرفدن کوردیکی مقاومته بناءً فراره مجبور اولمشدر .

[۳] تانی بك قرا اولا ماینجی وبالاخره امیرمجلس اولمشدر .

[٤] ازدمرالسیفی امیرمجلس وکافل حلب (والی) اولوب ۸۹۳ صفرنده وفات ایدرك حلب جوارنده دفن اولنمشدر . قبرینك مرمر صندوقه‌سی وتربه‌سنك پارمقلقلری الیوم موزهٔ همایونده محفوظدر .

[٥] تغری بردی ططر رأس نوبه رتبه‌سنی حائز ایدی . ۸۹۱ محاربه‌سنده تلف اولانلردن بریدر .

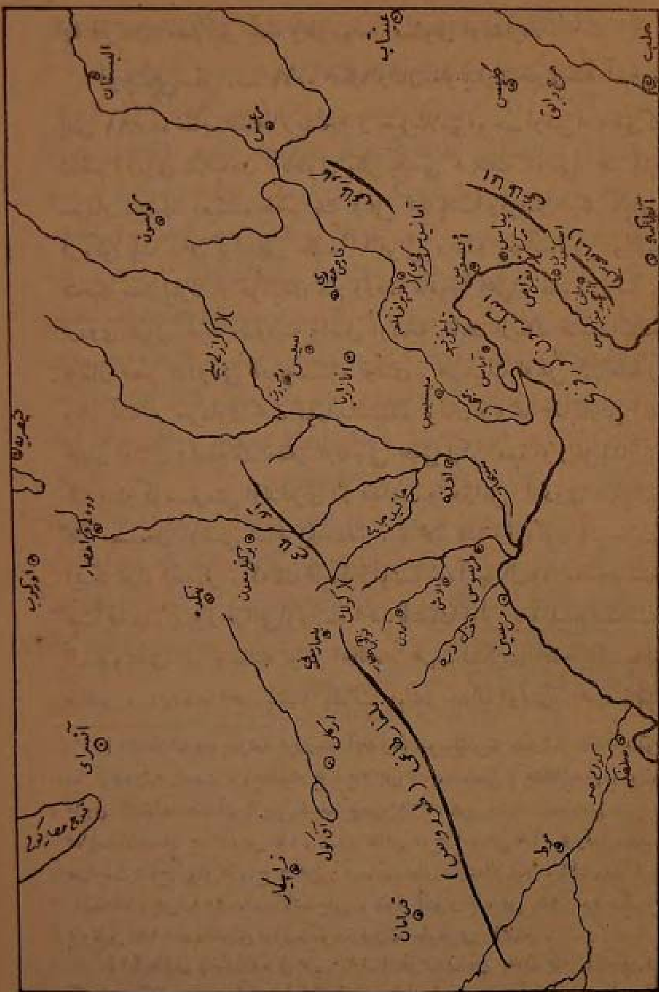
[٦] تمرازالشمسی اولا امیر سلاح ایدی . بالاخره ایکی کره اتابك‌اولمشدر . ۹۰۲ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنده قتل ایدلمشدر . تاج‌التواریخده (ج ۲ ، ص ٥٦) سهواً تمرذی دیه یازیلیدر .

وازبك اليوسفى كبى نامدار امرا دخى برابر اولديغى حالده ينه ٨٩٠ تاريخنده حركت ايتديريلان بيوك براردونك ذوالقدريه مملكتنه ورودينى علاءالدوله‌نك خبر آلمسى اوزرينه كمال خوفندن فرار وشو صورتله عثمانلى اردوسنك ملاطيه جوارنده كلياً مغلوبيتنه سببيت ويرمشدر. يعقوب پاشا مجروح اولديغى حالده كوچ حال ايله كنديسنى قورتاره بيلمشدر [١]. علاءالدوله‌يه گلنجه مصالحه طلب ايتديكنى حلب نائبنه اعلام ايتمكله كنديسنك مصر حكومتنه مطاوعت والتجا ايله‌مش اولديغى استدلال اولنور [٢].

مصريلر بو مظفريتلرى اوزرينه مملكتلرينك كليدى عد ايتدكلرى آدنه و طرسوس قلعه‌لرينى آلمغه شتابان اولديلر. قره‌كوز پاشا قلاع مذكوره‌نك فتحنى متعاقب حدود امراسندن موسى بك ايله دامادشهريارى فرهادبكى اوراده محافظ اوله‌رق براقش اولوب امراى مومى اليهم موقعلرينك نه‌درجه تهلكه‌لى و كمكده اولان دشمنك نه‌قدر قوتلى اولديغنى اصلا در خاطر ايده‌مدكلرندن وياخود خواجه سعدالدينك ديديكى كبى تجربه‌سزلك نتيجه‌سى اوله‌رق كنديلرينه حددن زياده كووه‌نه‌رك خواب غفلته طالدقلرندن قلاع مذكوره‌يى بغتةً تحت محاصره‌يه آلان مصر اردولرينه قارشى مقاومت ايده‌ميه‌رك ايكيسيده شهيد وعساكر مستحفظه پريشان

[١] گلشن معارفدن نقلاً وايل، تاريخ خلفا (آلمانجه)، ج ٥، ص ٣٤٧، يعقوب پاشا ياخود يعقوب بك قيصريه واليسى ايدى ديبور. — منجم باشى، ج ٣، ص ٤١١ «يعقوب پاشا كوچ حال ايله نجات بولدى». — هامر، ج ٤، ص ١٨، يعقوب پاشا ملطيه بولنده مقتول اولدى ديبور. — تاج التواريخده (ج ٢، ص ٥٠) بالعكس قورتلديغى محرردر. خواجه سعدالدين عين محلده عثمانلى اردوسنك بو هزيمتى اوزرينه شو عبرت آميز سوزلرى علاوه ايديور: «سپاه رومك چراكسه ايله اول محاربه‌لرى بورزم بى حزمدركه سوء تدبير و علاءالدوله‌دن صدور بولان تغرير شأمتى ايله غالب ايكن مغلوب اولديلر وسائرلرنده تكرر بولان محاربات اكثرنده سپاه رومه خسارت ترتبى سردارلر تخالفندن ناشى وهر كره جمعيتلرى سوء تدبير ايله متلاشى اولمشدر».

[٢] ابن اياس، ج ٢، ص ٣٢٣.

اولدقلرندن مصرلیلر آدنه وطرسوسه مستولی اولمشلردر [۱] .

اوچنجی سفر . — بالاده حکایه اولنان مغلوبیتلرك خبری سنهٔ آتیه‌ده یعنی ۸۹۱ ده مقام سلطنته ایرشنجه بر خیلی تلاشی موجب اولمش اوله‌جق که اعاظم وزرای عثمانیه‌دن آناطولی بکلربکیسی هرسك اوغلی احمد پاشا سردار تعیینیله معیتنده خضر بك اوغلی محمد پاشا وقرامان بکلربکیسی قره‌کوز پاشا دخی بولندیغی حالده [۲] قوتلی براردو ایله آدنه وطرسوسك فتحیله مصرلیلرك اوحوالیدن منع ودفعنه مأموراً اعزام قلنمشلردر . اردوی عثمانی آدنه حدودینه واصل اولنجه اتابك ازبکك قومانداسنده بولنان مصر اردوسی قارشیسنده بولدی . هرسك اوغلی کبی مقتدر وکار آشنا بر سردارك تحت قوماندانسنده بولنان وبونجه فداکارلق ایله تجهیز اولنان براردونك مظفر اوله‌جغی محقق ایکن معیتنده‌و بریلن پاشالرك کندیسنه کوسترمش اولدقلری اثر عداوت واحتراص اردوی عثمانینك کلیاً مضمحل اولمسنی انتاج ایله‌مشدر . « محمد پاشا وقره‌کوز پاشا حرب اتمکه تنزل ایتمدیلر . کذلك قره‌کوز پاشا جداً جدال ورزمه خلوصله نیت ایتمدی . بربوز قرالغی اولورسه احمد پاشانك اولور دیه قلیج قبضه‌سنه ال صوغمدی ... بوحالتله بونلر اهمالده ، عرب لشکری ایسه بذل جانله قتالده ، دردمند احمد پاشا بالذات مباشر جدال اولدی . مردانه‌لك

[۱] تاریخلرده بووقعه اوزرینه آدنه وطرسوسك ینه مصرلیلر الینه کچدیکی مذکوردر . مراجعت ، تاج التواریخ ، ج ۲ ص ۵۰۱ . — عالی ، کنه‌الاخبار ، موزهٔ همایون کتبخانه‌سنده آل یازیسی نسخه نومرو ۳۶۱ ، ص ۵۴۰ . — منجم باشی ، صحایف الاخبار ج ۳ ، ص ۴۱۲ . — هامر ، ج ٤ ، ص ۱۹ . بووقعه حقنده مراجعت : تاج التواریخ ، ج ۲ ص ۵۰ . — عالی ، کنه‌الاخبار ، بالاده مذکور نسخه‌ده ، ص ۵۳۹ . — کاتب چلبی ، تقویم التواریخ ، ص ۱۱۱ ده تکمیل بووقایعی ۸۹۱ ده اولمق اوزره کوستریورکه طوغری دکلدر .

[۲] عاشق پاشا زاده (ص ۲۳۰) طربزون بکی سنان بك وانکوری بکی احمد بکك دخی برلکده اولدقلرینی وبونلرك قورتودن آرقه‌لرینه باقیه‌رق نیکده‌یه قدر قاچدقلرینی سویلیور .

لوازمنده دقیقه فوت ایتمدی . لکن نیجه بیك کرکان ایچنده تنها قلان شیر زیانه دوندی . تحت حکمنده‌کی دلاورلری منسوب کندوسی مجروحاً اسیر آلندی [۱] . اول ایکی صاحب دولتك (یعنی محمد پاشا ایله قره‌کوز پاشا) نه قلیجلری غلافندن چقدی نه کسه آتلری وتوابعی حرب وقتالده کوردی . بوطریقله کسر وانهزام مقرر اولدقدن صکره هر بری فراری اختیار ایتدی [۲] » . تاریخلرده هیچ برصراحت یوق ایسه‌ده بوهزیمتدن اول عثمانلیلر یعقوب پاشا سفرنده غائب ایتمش اولدقلری آدنه وطرسوسی ینه آلمش یاخود بزجه مجهول برصورتده محافظه ایده بیلمش اوله‌جقلر که هرسك اوغلنك اسارتندن صکره مصرلیلرك آدنه وطرسوس اوزرینه یورویه‌رك کرك بوقلعه‌لری فتح وتسخیر کرك اول حوالیده عثمانلیلرك ضبط ایدوب تعمیر وتحکیم ایلدکلری دیکر مواقعی دخی اخذ وتخریب ایلدکلرینی بالجمله مورخلر یازیورلر .

عثمانلی مورخلری هرسك اوغلی احمد پاشانك اسیر دوشدکدن صکره امیر کبیر مصر ازبکك معیتنده انواع جور وآزار ایله قاهره‌یه ایصال اولندیغنی وشهر مذکورده بومناسبتله عظیم شنلکلر اجرا ایدلدیکنی

[۱] عاشق پاشا زاده ، ص ۲۳۱ ، نوط ۱ ده صحائف الاخباردن نقلاً پارمقلری کسلدکدن صکره اسیر اولدیغی محرردر .

[۲] عالی ، کنه‌الاخبار ، بالاده مذکور نسخه‌ده ، ص ٥٤١ ، خضر بك اوغلی محمد پاشا ایله قره‌کوز پاشا وآنلره متابعت ایدن امرا بووقعه اوزرینه عزل ایله تحقیر وتشهیر اولندقلری ینه اوراده مندرجدر . — مورخلرعزك جمله هپسی هرسك اوغلنك بومحاربه‌ده ابراز ایلدیکی فداکارلق وشجاعت حقنده یکزباناتکن کاشف معارف مؤلفی ، ج ۲ ، ص ٥٥٣٠ « هرسك زاده دولت واجلاله مغرور اولوب لشکر مصریان یاننده حروشجر کبی اولمغله اوراده (یعنی آدنه‌یه) اینوب خیمه وخرکاهنی قورمغه باشلادقده جیش مصریان لشکر عثمانیانه حمله ایتدیلرله قرمان وانقره وطربزون بکلری منهزماً فرار ایتدیلر . هرسك زاده احمد پاشا ایسه چادرندن آته سوار اولنجه‌یه قدر امرا وعسکرك اکثری نهر جیحونه دوکیلوب بوغلدیلر الخ » دیه‌رك مسئولیتی احمد پاشایه یوکلتمك استیور . — کاتب چلبی تقویم التواریخده (ص ۱۱۱) بووقعه‌یی سهواً ۸۹۲ سنه‌سنده یازمشدر .

مختصراً بیان ایدییورلر . بونلردن یالکز عاشق پاشا زاده براز فضله معلومات ویره‌رك هرسك اوغلنه مصرده سلطان قایتبایك آیاغی اوپدیردكلرینی وسلطان كندیسنك نه صورتله اسلام اولدیغنه ونصل خدمت دولته كیروب پاشاهه مصاهرت پیدا ایلدیكنه دائر بعض سؤاللر ایراد ایلدیكنی حكایه ایدییور [۱] . اوزمانك وقایعنی ضبط ایدن عرب مورخلرندن ابن ایاسك بوبابده ویردیكی تفصیلاته نظراً عثمانلی اردوسنك هزیمتی وسردار هرسك اوغلی احمد پاشانك اسارتی خبرینك ۸۹۱ سنه‌سی صفرنده قاهره‌یه ورود ایتمش اولدیغندن محاربه‌نك سنهٔ مذكوره اوائلنده وقوع بولدیغنه دلالت ایدر . ینه اوسنه‌نك ربیع الاولنده نائب حلب اولان دوادار قاهره‌یه واصل اولوب مذكور خبرلرك صحتنی تأیید ایتمشدر [۲] . بومعركه‌ده مصر امراسندن برسبای قرا ایله تغری بردی ططر تلف اولمشلردر [۳] . سنهٔ مزبوره ذی القعده‌سنك ابتداسنده اتا بك ازبك و معیتنده‌كی امرا و عساكر مصریه محتشم برآلای ایله قاهره‌یه داخل اولوب برابر كتوردیكی هرسك اوغلی احمد پاشایی‌ده زنجیر بند اوله‌رق سرای سلطانینك « حوش » تسمیه اولنان مراسم حولیسنده سلطان قایتبایك حضورینه تقدیم ایدییور وبو مناسبتله بتون مملكتده اجرای شادمانی ایدیلیور [۴] . احمد پاشا ۸۹۲ سنه‌سی محرمنده سلطان قایتبای

---

[۱] عاشق پاشا زاده ، ص ۲۳۳

[۲] ابن ایاس ، ج ۲ ، ص ۲۲۴ « وفیه (یعنی ربیع الاول ۸۹۱) وصل دوادار نائب حلب وأخبر بصحة كسرة ابن عثمان والقبض على أحمد بك بن هرسك و جماعة من امراء ابن عثمان واعیانهم وقد أخذ العسكر المصری من النهب مالایحصی من خیول وجمال وسلاح وبرك وقماش وغیرذلك وأخذوا صناجقهم وكانوا نحوا من مائة وعشرین صنجقاً وقد قطعت عدة وافرة من رؤس عسكر ابن عثمان وسیحضروا صحبة قیت الرجبی الساقی الخاصكی فسرالسلطان لهذا الخبر الخ » .

[۳] وایل ، تاریخ خلفا (آلمانجه) ، ج ۵ ، ص ۳۴۸

[۴] ابن ایاس ، ج ۲ ، ص ۲۴۰ « وفیه (یعنی ذی القعده ۸۹۱) كان دخول

طرفندن اطلاق اولنه‌رق مملكتنه اعاده اولنمشدر . بعض مورخلرك قولنه كوره قایتبایك بوندن مقصدی عثمانلی پادشاهیله مصالحه‌یه بروسیله اتخاذی ایدی [۱] .

دردنجی سفر . — هرسك اوغلی احمد پاشانك كیفیت اسارتی مسموع پادشاهی اولنجه فوق العاده تأثر وغضبلرینی موجب اولوب اخذ انتقام ایچون ۸۹۲ ده وزیر اعظم داود پاشایی مقدار كافی عسكر ایله مصر سرحدینه كوندردیكی كبی روم ایلی بكلر بكیسی خادم علی پاشایه‌ده روم ایلی عسكریله كلیبولی طریقیله صدر اعظمه ملاقی اولمسی ضمننده اوامر لازمه ویرلدی . بوسفر حقنده تاریخلریمزده پك جزئی معلومات بولنیور . هرحالده شوراسی تعین ایدییور كه اردوی عثمانی آلا طاغ اتكنده اوچ قپو یایلاسی آرقه‌سنده قوزجه قلعه‌سی نام محله واصل اولدقده ذوالقدر اوغلی علاء الدوله بك داود پاشایی استقبال ایدوب آنكله بعد المشاوره كویا مصرلیلردن اوراده كیمسه قالمدیغندن بومسائلده دائما باعث نفاق اولان طورغود اوغلی محمود بكك حقندن كلمنی توصیه وپاشایی اقناع

الاتابكی أزبك وبقیة الامراء والجند ممن كانوا مسافرین فی التجریدة الی علی دولات (یعنی علاء الدوله) و الى عسكر ابن عثمان فلما دخلوا الی القاهرة كان لهم یوم مشهود وقدامهم الاسراء من عسكر ابن عثمان وهم منجرین والصناجق منكسة وكان صحبتهم جماعة من اعیان أمرائه وهم بزناجیر على خیولهم صحبتهم أیضاً باش عسكر ابن عثمان وهو أحمد بك بن هرسك وهو راكب وفی عنقه زنجیر وقیل ان ابن هرسك كان أمیرا كبیرا أتابكی ابن عثمان فلما عرضوا على السلطان و هو بالحوش عاتب أحمد بك بن هرسك و وبخه بالكلام ثم سلمه الى الامیر قانصوه خمسمائة أمیر آخور كبیر ثم وزع بقیة الاسراء على جماعة من المباشرین حتى قضاة القضاة الخ » .

[۱] ابن ایاس ، ج ۲ ص ۲۴۲ « وفیه (یعنی محرم ۸۹۲) رسم السلطان بفك قید أحمد بن هرسك الذی قد أسر وكذلك فك قیود من أسر من عسكر ابن عثمان وأخذوا فی اسباب تجهیزهم الی بلادهم وقد اشیع أمر الصلح بین السلطان وابن عثمان » . — عاشق پاشا زاده ، ص ۲۳۴ . — تاج التواریخ ، ج ۲ ، ص ۵۰ . — عالی ، كنه الاخبار ، ص ۱۰۴ .

اتمش ایسه‌ده موسی الیه محمود بك اولا طاش ایلنده بر صعب وادی‌یه تحصن وبالآخره مصر طرفنه فرار ایتدیکندن الله‌کوریله‌مه‌مش اولمغله روم ایلی بکلر بکیسی خادم علی پاشایی طرسوس اوزرینه کوندروب کندیسی باغرار طاغندن آشاراق ورساق مملکتنه داخل اولمشدر که بوراده ورساق بکلری کله‌رك عرض انقیاد ایتمشلردر. بو سفراشته بوندن عبارت قالوب صدراعظم مقر سلطنته عودت ایتمشدر[1] . خادم علی پاشانك طرسوس طرفنده نه‌کبی ایشلر کوردیکنه دائر تاریخلر برشی سویله‌میورلر. علی پاشانك اجرا آتی سنهٔ آتیه‌ده کوره‌جکز .

بشنجی سفر .— تکجن ۸۹۲ ده وقوع بولان داود پاشا سفرینك مصرلیلرله هیچ بر تماسده بولنمقسزین ختام بولیشی ۸۹۳ ده بتکرار مصرلیلر اوزرینه بر اردو کوندرلمسنی ایجاب ایتدیروب روم ایلی بکلربکیسی ایکن بو دفعه رتبهٔ وزارتله تلطیف اولنان خادم علی پاشا سردار تعیین اولنه‌رق معیتنده روم ایلی بکلربکیسی خلیل و آناطولی بکلربکیسی سنان پاشالر دخی اولدیغی حالده سنهٔ مزبوره ربیع الآخرینك اوچنده استانبولدن حرکت ایتمش واثنای راهده قرامان بکلربکیسی یعقوب پاشا دخی عسکریله آنلره التحاق ایله‌مشدر. مصرله وقوع بولان سفرلرك اك مهمی اولان بو محاربه‌ده اردوی همایونده مذکور پاشالردن بشقه اسفندیار اوغلی قزل احمد بك وطورخان اوغلی عمر بك. ومحمد بك. مقتصر بك وولی الدین اوغلی احمد پاشا وسلیمان بك کبی معروف ذوات دخی موجود ایدیلر . اردوی همایون اركلی طریقیله آدنه حوالیسنه مواصلت ایده‌رك اولا آدنه وطرسوس

[1] عاشق پاشا زاده ، ص ۲۳۲ .— تاج التواریخ ، ج ۲ ص ۵۵ .— عالی ، کنه الاخبار ص ۵٤۲ ؛ بو صره‌ده عالی افندی شونی‌ده علاوه ایدییور : « بو سفر نصرت اثرده رمضان اوغلی ایلك بن رمضان نام امیر ترکمانان دعوت اولنوب فرمانه متابعت قلدی . . . آل رمضانك سلاطین عثمانیانه اولا عرض عبودیتلری غالبا بو دفعه واقع اولان متابعتلریدر ابوالفتح نامدار زماننده ملازمت درگاه ایتدکلری کتب تواریخده مسطور دکلدر » .

قلعه‌لرینی تعمیر و تحکیم[1] بعده آیاس قلعه‌سنه واریلوب مصرك دزداری قاچمش اولدیغندن قلعه‌یی بلا محاربه اخذ وهدم ایتدیلر[2] . و آنازربا و کوره ونمرون وملوانه قلعه‌لرینی آلدیلر . اورادن سیس قلعه‌سنه هجوم ایلیوب شدتلی بر جنکدن صکره بورانی‌ده فتح ومحافظنی[3] اسیر ایلدکدن صکره غرهٔ رمضان سنه ۸۹۳ ده آدنه‌یه عودت ایده‌رك قلعه‌سنی برقات دها تحکیم ایلدیلر[4] .

سردار علی پاشانك استانبولدن حرکتیله برابر قپودان دریا نصب اولنان هرسك اوغلی احمد پاشاده بر جسیم دوننما ایله کلیبولیدن آدنه سواحلنه عزیمت ایتمشدر . بوندن مقصد ساحله‌کی کچید محلندن مرور ایده‌جك اولان مصر لشکرینی طوپه طوتمق ولزومی حالنده قره‌یه عسکر چیقارمق ایدی . محل مذکوره تاریخلریمز « بقراص طاغی » تسمیه

[1] هرسك زاده‌نك اسارتی ایله نتیجه‌لنن ۸۹۱ محاربه‌سنده مصرلیلرك آدنه وطرسوسی استرداد ایلدکلری بالاده (صحیفه ۲۰۸) یازلمش ایدی . بالآخره عثمانلیلرك قلاع مذکوره‌یی بتکرار ضبط ایتدکلرینه دائر تاریخلریمزده بر قیده تصادف اولنه‌مدی . احتمالکه داود پاشا سفرنده طرسوس طرفنه یوروین خادم علی پاشا واسطه‌سیله اورالری آلنمشدر . یالکز ابن ایاس (ج ۲ ، ص ۲۵۰) عثمانلیلرك آدنه‌یه واصل اولدقلرینه دائر ۸۹۳ جمادی الاولاسنده حلبدن قاهره‌یه خبر کلدیکنی قید ایدییور .

[2] ابن ایاس ، ج ۲ ، ص ۲۵۰ : « وفیه (یعنی جمادی الاولی ۸۹۳) جاءت الاخبار من حلب بان عسکر ابن عثمان قد استولی علی قلعة ایاس من غیر قتال » .

[3] بو محافظك اسمی سعدالدین (ج ۲ ، ص ۵۰) بنی بك ؛ عالی ، بالاده مذکور نسخه‌ده ، ص ۵٤۳ ستی بك ؛ عاشق پاشا زاده‌نك ۲۳۹ صحیفه‌سنك نوط ۱ ده نبی بك اوله‌رق تصحیح ایدلمش ایسه‌ده بو اسم ابن ایاس‌ده موجود اولیوب اوراده ۸۹۲ سنه‌سی وقایعنده (ج ۲ ، ص ۲٤۷) سیبای ابن بخت خجا اسمنده بری سیس نائبی اوله‌رق کوستریلیور. علی پاشانك بو مصر محافظنی طرف پادشاهی‌یه کوندردیکنی واورادن کندوسنك مصره اعاده اولندیغنی‌ده عثمانلی مورخلری یازییورلر . بو ایسه هرسك اوغلنك مصردن اطلاقنه قارشی بر نظیره تشکیل ایدر (هامر ، ج ٤ ، ص ۲۵) .

[4] عالی ، بالاده مذکور نسخه‌ده ، ص ۵٤۳

ايديورلر [١] . اشته دونما بو كچيدك قارشيسنده مصر اوردوسنك عبورينى بكلر ايكن نا كهان دكزده بر عظيم فورتنه ظهور ايدرك دونما همان كاملاً خارزده وپريشان اولديغندن مصرليلر بوندن بالاستفاده بقراص كچيدندن ايتور [٢] آدنه جوارنده آغا چايرى

[١] تاج التواريخ ، ج ٢ ، ص ٥٥ ، بوز پاره كمى ايله بقراص طاغنه . — عالى ، بالاده مذكور نسخه‌ده ، ص ٥٤٤ بقراص طاغى . — ابن اياس (ج ٢ ، ص ٢٠٣) بو محله « باب الملك » تسميه ايدوب وقعه‌يى شويولده تحرير ايتمشدر : « وفيه (يعنى رجب ٨٩٣) جاءت الاخبار من حلب بأن ابن عثمان بعث عدة مراكب من البحر وهى مشحونة بالسلاح والعسكر وقد وصلت الى جهة باب الملك ليقاطع بها على العسكر المصرى فما تم له ذلك وخذله الله تعالى وكانت النصرة لعسكر مصر » . — باب الملك ايچون مراجعت ، وايل ، تاريخ خلفا ، ج ٤ ، ص ٥٣٨ ، ونوط ٣ . — ينه اوراده ، ج ٥ ، ص ٣٤٩ ، نوط ٢ ؛ واينالدوسك آتنالرندن نقلاً بو محاربه محلنك اسكندرون كورفزينك شرقنده واقع آمانوس طاغلريله بو كورفزك آراسنده‌كى بر كچيده بولنديغنى سويليور . — كاتب چلبى جهانغاده (ص ٦٠٣) بقراصك موقعنى بر درجه‌يه قدر تعيين ايدوب بونك باياسدن اسكندرونه كيدن ساحل اوزرنده بولنديغى وكيپرتك صوك نشر ايلديكى خريطه‌ده « مركز قلعه‌سى » ناميله كوريلن موقعك همان جنوبنده واقع Pyla - Ciliciae-syriae وباب يونس ديه محرر كچيد محلى اولديغى اغلب احتمالدر . عربلرك « باب الملك » ديدكلرى كچيد دخى بوراسى اوله‌جقدر . — هامر (ج ٤ ، ص ٢٦) بو محله « صقال طوتان » نامنى ويريور كه بونى اوليا چلبى دن اقتباس ايتمشدر (سياحتنامه ، ج ٣ ، ص ٤٦) . — مراجعت محمد شكرى ، اسفار بحرية عثمانيه ، برنجى جلد ، ص ٣٢٣ ، بو محاربه حقنده‌كى معلوماتى هامردن مقتبسدر .

[٢] بو وقعه‌ده قپودان دريا هرسك اوغلى احمد پاشانك نه صورتله خلاص بولديغنه دائر تاريخلرك هيچ برنده بر قيده تصادف ايده‌مدك . — وقعه‌نك كوره‌يى ابن اياس شو وجهله نقل ايديور (ج ٢ ، ص ٢٠٣) « وفيه (يعنى رمضان ٨٩٣) جاءت الاخبار ان أزبك الامير الكبير ملك باب الملك واستخلصه من أيدى عسكر ابن عثمان بعد أن أتوا اليه فى ستين مركبا وهى مشحونة بالسلاح والمقاتلين فقلق العسكر من ذلك وانقطعت قلوبهم وظنوا انهم هم المأخوذون فبينما هم على ذلك اذ بعث الله تعالى بريح عاصفة فغرق غالب تلك المراكب فى البحر الملح والذى فر من البحر من العسكر العثمانى وطلع الى البر قتله العسكر المصرى وكانت النصرة لهم على العثمانية وكانت على غير القياس فلما تحقق السلطان هذا الخبر سر به ولم يصدق بذلك » .

نام محلده عثمانلى اوردوسى مقابلنده اخذ موقع ايلديلر [١] . مصرليلر بو ٨٩٣ سفرينه فوق العاده اهميت ويرمش اولدقلرندن ينه اوردونك باشنه امير كبير ازبك ، چوب امير سلاح اولان تمراز الشمسى وامير آخور قانصوه خمسمايه ودها نيجه امراى معروفه ورمضان اوغلى وطورغود اوغلى طرفندن بللى باشلى قبائل عربان وتركمان دخى معيتده بولنيوردى . رمضانك كمرزنده [٢] وقوع بولان بو معركه‌نك هر بر خصوصاتى تاريخلرمزده عريض وعميق محرر اولوب بونلر عثمانلى اوردوسنك اولا غالب كلديكنى و فقط اورنوس اوغللرى عيسى و سليمان بكلرك شهيد دوشمه‌لرى اوزرينه قرامان عسكرى فرار ايلديكندن نتيجه‌ده عثمانليلرك مغلوب اولدقلرينى بيلديرمكده‌درلر .

[١] تاج التواريخده (ج ٢ ، ص ٥٦) « جيحان صوندن كذار ايدوب قزلجه ايرماقدن عبور ايتديلر ورمضان نامنده آدنه‌نك طرسوسدن يكا واقع اولان آغا چايرنده » . — عالى ، بالاده مذكور نسخه‌ده ، ص ٥٤٤ « ... قزل ايرماغى كچديلر اعتبا نام صحراده ... » . بونلرده قزلجه ايرماقدن مقصد سيحان نهرى اوله‌جقدر . زيرا آدنه ايله طرسوس آراسنده‌كى اراضى‌يه كچمك ايچون سيحان نهرينى كچمك لابددر . هرحالده خريطه‌لرده اول حواليده كوريلن قزل دره نام نهر سافكه ايله طرسوسك آراسنده بولنديغندن بو موضوع بحث اوله‌ماز . ميدان معركه اوله‌رق بيلديريلن « آغا چايرى » نك موقعى دخى آيريجه تعيين اولنمق لازمدر .

[٢] ابن اياس و سعد الدين يوم معركه اوله‌رق بو كونى قيد ايتمشلردر . ابن اياسك بو باده‌كى مضبوطاتى بروجه آتيدر (ج ٢ ، ص ٢٥٤) « وفيه ورد الخبر من أزبك الامير الكبير بأنه فى ثامن من رمضان (٨٩٣) وقعت معركة عظيمة بين عسكر مصر و عسكر ابن عثمان فقتل من الفريقين مالا يحصى وكان ممن قتل من امراء مصر دولات باى الحسنى رأس نوبة ثانى أصيب بمدفع وقتل من مماليك السلطان عدة وافرة و من العسكر العثمانى أكثر و قد هزموا العثمانية وغنم منهم عسكر مصر أشياء كثيرة الخ » . — آدنه‌نك ضبطى حقنده ابن اياس ينه اوراده شويله سويليور : « وفيه (يعنى شوالده) جاءت الاخبار بان العسكر العثمانى بعد ما حصلت له هذه الكسرة عاد أيضاً الى أدنة وأن العسكر المصرى شرع فى حصارهم بها وقد تمادى الامر فى ذلك حتى أخذت بعد مضى ثلاثة أشهر وقتل فى مدة هذه المحاصرة من الفريقين مالا يحصى وآل الامر الى أخذها بالامان » .

عثمانلیلرك بو هزیمتندن خبردار اولمیان مصرلیلرك بر قسمی‌ده حلبه طوغری رجعت ایتمکده ایکن بغراص بوغازنده طوپلانان هرسك اوغلی احمد پاشا عسکرینك بقیه‌سی اونلری قارشیلیه‌رق کلی تلفات ویردیرمش ایسه‌ده بونك نتیجهٔ حربه بر تأثیری اوله‌میوب سردار مصر آدنه اوزرینه ایلغار ایله قلعه‌یی محاصره ایتدی . اثنای محاصره‌ده باروت مخزنه آتش دوشه‌رك انفلاق ایلدیکندن محافظلری مقاومتدن عاجز قالوب قلعه‌یی مصرلیلره تسلیم ایتدیلر[1] .

التنجی سفر . — کچنکی مصر سفری هر نه قدر ۸۹۳ سنه‌سی نهایتلرینه طوغری ختام بولمش ایسه‌ده عسکرك ترخیص اولنمسی و سردار علی پاشانك دردولته عودتی و سائره کبی تفرعات ۸۹۴ سنه‌سی ایچنه قدر دوام ایتمشدی . نتکم مصر سرداری اولان ازبك‌ده آنجق ۸۹۴ سنه‌سی ربیع الاولنده مصر القاهره‌یه عودت ایده‌بیلمشدی . بو محاربه‌دن صکره دخی ایکی دولت بیننده عقد مصالحه ایدیلمدیکی کبی بالعکس استانبولجه محاربه‌یه دوام اولنمسی فکری کرکی کبی موجود اولدیغندن سردار ازبکك عودتی متعاقب قاهره‌ده دخی ینه همان سفر برلك سوزلری شیوع بولمش ایدی[2] .

بو دفعه تحدث ایدن بر ذوالقدریه مسئله‌سی سبب حربی تشکیل ایدییور . فی الواقع فاتح سلطان محمد خان طرفندن عزل ایدیلن بداق بکك یرینه اوطورتیلان و بایزید خان طرفندن حمایه اولنان برادری

[1] مورخلرك بیاناتندن بو محاربهٔ عظیمه‌ده سردار خادم علی پاشانك غیرت وشجاعت کوسترمدیکی آکلاشیلیور . بو محاربه‌ده دخی حاضر بولنوب ینه فراره قصد ایدن قره کوز پاشا ایله قباحتلری تبین ایدن دیکر بعض امرا تحت الحفظ استانبوله سوق اولنه‌رق قره کوز پاشا اعدام و دیکرلری عزل ویا حبس اولندیلر .

[2] ابن ایاس ، ج ۲ ، ص ۲۵۷ ، ۸۹۴ سنه‌سی ربیع الاول وقایعنده : «وفیه دخل الامیر الکبیر أزبك ومن کان معه مسافرا فی التجریدة من الامراء وبقیة العسکر وکان لهم یوم مشهود ومن العجائب أنه فی حالة دخولهم الی القاهرة أشیع بین الناس عودهم الی حلب عن قریب لان عسکر ابن عثمان قد استولی علی سیس وعلی طرسوس وغیر ذلك من البلاد الحلبیة » .

ذوالقدر اوغلی علاء الدوله دها ایلك مصر سفرلرنده شبهه‌لی بر وضعیت اخذ ایدرك کاه عثمانلی پادشاهنه وکاه مصر سلطاننه تمایل ایتمکده ایدی . بو دفعه ایسه اوغللرندن برینی رهن اوله‌رق قاهره‌یه کوندرمك و قیزینی‌ده اتابك ازبکك اوغلنه ویرمك کبی افعالیله بتون بتون مصر پولتیقه‌سنه متابعتی آشکار اولمغله ایکی دولت بیننده‌کی منافرتك اساسنی تشکیل ایدن موسی الیهك اول امرده ازاله‌سی لازم کلدیکنه استانبولجه قناعت حاصل اولمشدی[1] . اوزمان مصره فرار ایدن بداق بك مصرلیلر طرفندن توقیف اولنه‌رق شامده محبوس بولندیغی حالده ۸۹۲ سنه‌سی شوالنده حبسدن قورتلمغه موفق اوله‌رق سلطان بایزید خانه التجا ایلدیکندن کندیسنه ویزه سنجاغی ویرلمش ایدی[2] . شمدی ایسه علاء الدوله‌نك دولت عثمانیه‌یه قارشی آلمش اولدیغی وضعیت بحق اعلان عصیان کبی تلقی اولنمغله بیوك برادری موسی الیه بداق بك ذوالقدریه حکومتنه نصب اولنه‌رق مقدار کافی عسکر ایله قیصریه والیسی میخال اوغلی اسکندر بك و دیکر بعض امرا دخی[3] بالترفیق علاء الدوله‌نك اوزرینه یورمك ایچون ۸۹۴ سنه‌سی

[1] عاشق پاشا زاده ، ص ۲۳۴ الخ .

[2] ابن ایاس ، ج ۲ ، ص ۲۴۶ «وفیه (شوال ۸۹۲) جاءت الاخبار بفرار شاه بضاع بن دلغادر وکان مسجونا بقلعة دمشق فلما بلغ السلطان ذلك تنکد الی الغایة ورسم بشنق نائب قلعة دمشق ثم جاءت الاخبار بأن شاه لافر من قلعة دمشق توجه الی ابن عثمان فاکرمه وأقام عنده الخ » .

[3] سعد الدین بونلر میاننده خضر بك اوغلی محمد پاشانك دخی بولندیغنی سویلیور (ج ۲ ، ص ۶۳) . — ابن ایاس ، ج ۲ ، ص ۲۶۱ : «وفیه (یعنی شعبان ۸۹۴) حضر اسکندر بن جیحان (میخال اوله‌جق) أحد الامراء المقدمین لابن عثمان وقد أسره بعض النواب وکان علی دولات هو القائم فی القبض علیه فکان له بالقاهرة لما دخل یوم مشهود وأسر معه جماعة من العثمانیة فلما عرضوا علی السلطان رسم بسجنهم » . — عاشق پاشا زاده (ص ۲۳۸) بداق بکك ینه مصر طرفنه قاچدیغنی وشامده حبس اولندیغنی وصکره صعیده کوندرلدیکنی یازییور . — ابن ایاس . — ینه اوراده شاه بداقك محرمده مصره التجا ایلدیکنی یازییور .

اواسطنده طرف پادشاهيدن امر اولندى . فقط بوتشبث دخى عثمانليلرك عليهنه اوله‌رق نتيجه‌لندى . بداق بكه معاون اولان اردو مغلوب ومبخال اوغلى اسكندر بك شجيعانه حرب ايتمش ايسه‌ده اوغلنك ميدان حربده مقتوليتنى كوردكدن صكره اسير دوشه‌رك علاء الدوله طرفندن اظهار صداقت ضمننده مصره سوق اولندى [١] .

بش سنه‌در آز فاصله‌لر ايله دوام ايتمكده اولان بو محاربه‌لرده هر نه‌قدر مصرليلر هردفعه‌سنده غالب كلمشلر ايسه‌ده ويردكلرى تلفات ودوچار اولدقلرى كونا كون ضررلر فوق‌العاده دنيله‌جك بر راده‌ده اولديغى كبى محاربه اوزادقجه اقتصادى برطاقم مشكلاته دخى تصادف ايتمكده ايديلر . آناطولى طريقيله مصره برچوق امتعه آرتق كيتمز اولديغندن بياغ ، كورك وسائره كبى اشيا وحتى كوله وجواريلرك فياتى مصرده پك زياده ترفع ايتدى . مع‌مافيه ايكى طرفده مصالحه‌يه ياناشمديغندن [٢] وبالخصوص علاء‌الدوله وقعه‌سنده عثمانليلرك انهزامندن بالاستفاده ينه اتابك ازبكك قوماندانى تحتنده اوله‌رق چوق زماندن برى امثالى كورولمامش جسيم بر اردونك ٨٩٥ سنه‌سى ربيع الآخرك اون بشنجى كونى مصردن

[١] بو معركه‌نك هانكى موقعده وقوع بولديغنه دائر تاريخلريمزك هيچ برنده برقيده تصادف ايده‌مدك . يالكز ابن اياس البستان طرفنى كوستريبور ، (ج ٢ ، ص ٢٥٩) : « وفيه (ربيع الآخر ٨٩٤) جاءت الاخبار بان شاه بضاع بن دلغادر حضرالى الابلستين ومعه طائفة من عسكر ابن‌عثمان وكبس على أخيه على دولات وقبض اثنين من أولاده » . بناءً عليه معركه‌نك كوره‌نك ربيع‌الاول ايچنده ياخود بوندن اول وقوع بولديغى آكلاشيليور .

[٢] مع مافيه مصالحه ضمننده صدر اعظم وسردار داود پاشادن قاصد كلديكنى ابن اياس (ج ٢ ، ص ٢٦٠) شويله يازييور : « وفيه (يعنى جمادى الآخره ٨٩٤) قدم قاصد من عند داود باشا وزير ابن عثمان يشير على السلطان بان يبعث قاصداً الى ابن عثمان لعل أن يكون الصلح فرد له الجواب اذا أطلق تجار المماليك الذين عنده وبعث مفاتيح القلاع التى أخذها كاتبناه فى أمر الصلح وأرسلنا له قاصداً ولكن جرى بعد هذه الواقعة امور شتى » . — عثمانلى تاريخلرنده بوبابده برقيد يوقدر .

حركتى و علاء الدوله‌نك عسكرى‌ده بو اردويه التحاق ايله‌مسى كيفيتلرى حربك يكيدن باشلايه‌جغنى مشعر اولمغله [١] دولت عثمانيه طرفندن لازم كلن تداركات ياپيلدى . مصر اردوسى قيصريه اوزرينه يورودى . اردوى همايونه سردار نصب اولنان هرسك اوغلى احمد پاشاده آناطولى عسكريله قره‌حصار صاحب طريقيله اول جانبه حركت ايتمش ايدى كه پاشاى مشاراليهك بو اوچنجى مصر سفريدر . بو سفرك نتيجه‌سى حقنده تاريخلرده بيوك بر اختلاف موجوددر . خواجه سعدالدين وعالى [٢] مصريلرك قيصريه‌يى محاصره‌يه باشلادقلرى حالده احمد پاشانك قره حصار نو حيسندن صيچانلى اووه‌يه ورودى خبرى آلنجه محاصره‌دن فراغت ايدوب تخريب بلاد ايچون قرامان ولايتنده نيكده‌يى و آيدن اركلى ولايتنده‌يى استيلا ايتدكلرى مسموع پادشاهى اولنجه زياده‌سيله تأثرى موجب اولديغندن سلطان بايزيد خانك بالذات سفره عزيمته قرار ويرديكنى حتى بشكتاشه نقل همايون اولوب مالزمهٔ حربيه‌نك اسكداره نقلنه باشلانديغنى سويليورلر . هرنه قدر بعض وزرا بو محلده سفر موجب مخاطره اولديغنى بيلديرمشلر ايسه‌ده غضب سلطانى قورقوسندن كيمسه برشى ديمكه جسارت ايده‌مه‌مش ايكن منلا عرب ناميله معروف اولان علماء عصردن مولانا زين‌الدين على جرأت ايدوب بايزيد خانى حربه عزيمت فكرندن وازكچيرمشدر كه اشته بوصورتله مصرله برمصالحه عقدى ايچون بر آديم آتلمش اوليور [٣] .

[١] ابن اياس (جلد ٢ ، ص ٢٦٣) بو محاربه‌نك ملك اشرف قايتباى ايله عثمانلى پادشاهى آراسنده وقوع بولان محاربه‌لرك صوكى اولديغنى دخى افاده ايليور .

[٢] تاج التواريخ ، ج ٢ ، ص ٦٥ الخ . — عالى كنه الاخبار ، بالاده مذكور نسخه‌ده ، ص ٥٥٣ .

[٣] تاج التواريخ ، ج ٢ ، ص ٦٥ . — عالى ، كنه الاخبار ، بالاده مذكور نسخه‌ده ، ص ٥٥٤ .

بالاده مکرراً اسمنی ذکر ایلدیکمز ابن ایاسك « بدایع الزهور فی وقایع الدهور » نامیله تألیف ایدوب مصرده ۱۳۱۱ سنهٔ هجریه‌سنده طبع اولنان تاریخنده موضوع بحث اولان شوصولك وقایع حقنده بعض نقصانلر اولدیغی کوریلیور . حالبوکه مورخ مومی الیه اوزمانلرده برحیات وقاهره‌ده بولندیغندن بو نقصان نظردقتی جلب ایدییور . فقط آلمان مورخلرندن وایل تاریخ خلفاسنده (ج ٥ ، ص ۳٥۰) و ۸۹۱ ایله ۹۱۲ سنه‌لری آراسنده‌کی وقایعی شامل بولنان ابن ایاسك « بدایع الامور فی وقایع الدهور فی اخبار الدولة الملك الاشرف قانصوه الغوری الاشرفی » نام غیرمطبوع دیکر براثرنده [۱] هرسك اوغلی احمد پاشانك دیکر متعدد امرای عثمانیه ایله برابر قیصریه محاربه‌سنده ازبك طرفندن اسیر ایدیله‌رك بالاده (صحیفه ۲۰۲) تعریف اولنان عین مراسم ایله وزنجیر بند اولدقلری حالده ۸۹٦ سنه‌سی محرمنك برنده قاهره‌یه ایصال وآنجق عقد صلحی متعاقب هرسك اوغلیله برابر میخال اوغلی اسکندر بکی وپادشاهك برمربیسی [۲] سلطان قایتبایك اطلاق ایدرك استانبوله اعاده ایتدیکی مندرجدر . دیکر طرفدن ابن ایاس تاریخنك مطبوعنده هرسك اوغلنك بودفعه‌کی اسارتنه دائر برسوز اولمدیغی کبی اسکندر بکك اطلاق محرر اولدیغی حالده برابرنده هرسك اوغلنك‌ده بولندیغی مندرج اولمامه‌سی جای تأملدر . (مابعدی وار)

خلیل ادهم

---

[۱] پارس کتبخانهٔ ملیسنده بولنان بو اثرك اسکی نومروسی ٦۸۲ ایدی ، شمدی ۱۸۲٤ نومرو ایله مرقمدر . کاتب چلبی کشف الظنونده بونی قیداتمه‌مشدر .

[۲] اسمی یوقدر ، بلکه سعدالدینك میخال اوغلی اسکندر بکله برابر اولدیغنی خبر ویردیکی آماسیه بکی (منجم باشی ، ج ۳ ، ص ٤١٥) خضربك اوغلی محمد پاشادرکه ترجمهٔ حاللرنده شهزاده سلطان احمده اتابك ولالا اولمق اوزره کوستریلمکده‌در .

حسنکیف ایوبیه حکومتی

(یکرمی آلتنجی نسخه‌دن مابعد)

حسنکیف ایوبیه حکومتی ، مشرق سعادتدن طلوع ایتمش برشمس تابان کمالات اولان ابو المظفر سلطان صلاح الدین یوسف ایوبی حضرتلرینك مصر ، طرابلس غرب ، نوبه ، سودان ، یمن ، حجاز ، سوریه ، حلب ، اورفه ، میافارقین ، اخلاط ودها سائر بعض ممالکده تشکیلنه موفق اولدقلری حکومت ایوبیه‌نك اك زیاده امتداد ایدن برشعبه‌سیدر .

بوشعبه‌نك نه صورتله تأسس ویاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك عهد سلطنتلرینه قدر نه صورتله محافظهٔ موجودیت ایلدیکی ا کلاشلمق ایچون مبادئ سلسله‌ٔ شئونه ارجاع نظر ایتمك لازمدر . کرچه بوحکومتك تشکیلنه صلاح الدین یوسف حضرتلری کبی برداهئ سیاسی موفق اولمشلر ایسه‌ده ـ دولت ایوبیه عنوانیله مشهور جهان اولمسنه وذاتاً پدرلری نجم الدین ایوب ایله عمجه‌لری اسدالدین شیرکوه بوحکومتك مستحضرات اساسیه‌سنی تهیه و آماده ایلدکاری کبی سلطان صلاح الدین حضرتلرندن صکره نائل حکومت اولانلرك حزب قلیلی سلطان صلاح الدینك اولادی اولوب متباقیسی بالخاصه نجم الدین ایوبك وبرقسمیده اسدالدین شیرکوهك اولاد واحفادی بولنملرینه بناءً روح الاساس تشکلات ا کلاشلمق ایچون اول امرده سلطان صلاح الدینك پدری نجم الدین ایوب ایله عمجه‌لری اسدالدین شیرکوهك هویت ذاتیه وسلسله‌لرندن بحث اولنور .

امیر نجم الدین ایوب

پدرینك اسمی شاذی‌در . آذربایجان قطعه‌سنده واقع دوین شهری

متعیناتندن وروادیه اکرادندندر . روادیه طائفه‌سیده اکرادك هذانیه قبیلهٔ کبیره‌سندن بر بطن‌در .

شادی‌نك پدری حقنده صلاح‌الدین نامه‌لرك بعضیلرنده سکوت وبعضیسنده مروان اولدیغی قید اولنه‌یور .

علامه ابن خلکان حضرتلری بیوررلرکه شادی‌نك نسبی حقنده چوق کتابلر تتبع ایتدم وحتی نجم‌الدین ایوبك واسدالدین شیرکوهك وقف ایلدکلری خیراتك وقفنامه‌لرینه‌ده مراجعت ایلدم . ایوب بن شادی وشیرکوه بن شادی تعبیرلرندن بشقه‌رشی بوله‌مدم . لکن کبراء خاندانلرندن بعضیلری شادی‌نك پدری اسمنك « مروان » اولدیغنی بکا سویلدیلر .

ینه ابن خلکان دیرکه استادم قاضی بهاءالدین ابن شداد بکا دیدی‌که سلسلهٔ ایوبیه‌نك ملوك امویه‌یه اتصالنی بعضیلرندن ایشتدیکم اوزرینه بالذات سلطان صلاح‌الدین حضرتلرینه مراجعت وسؤال ایلدیکمده اصلی اولمدیغنی بیان ایتدی .

کتاب‌مدبج‌صاحبی حسن بن غریب بن عمران الحرس ـ که صلاح‌الدین ایوبی حضرتلرینك برادر زاده‌سی الملك المعظم شرف‌الدین عیسی ایله سائر بعض خاندان ایوبی‌نك ۶۱۹ سنه‌سنه قدر استادیلرنده بولنمش ایدی ـ کتابنده سلسلهٔ ایوبیه‌یی فخر عالم افندمز حضرتلرینك یکرمی بشنجی بطنده جد رسالتپناهیلری بولنان مضرابن نزاره ایصال ایدییور وبوسلسله اواسطنده بولنان علی‌بن احمد بن علی بن عبدالعزیز نام ذاتی‌ده « خراسانی » لقبیله معروف اولوب شاعر مشهور متنبی‌نك ممدوحی اولدیغنی بالبیان متنبی‌نك آنك حقنده انشاد ایلدیکی بعض اشعارینی ذکر ایدییور .

ابن خلکان حضرتلری « وفیات‌الاعیان » ده وعلامه عینی حضر ـ

تلری‌ده « عقودالجمان » ده اختلاف سلسلهٔ نسبلرینی بیان صکره‌سنده بوسلسله‌یی ذکر وتعداد ایدییور . والله‌اعلم

نجم‌الدین ایوب بشنجی عصر هجری اواخرنده دوین‌ده دنیایه کلمشدر. زماننده‌متداول اولان فنونده وبالخاصه‌جنکاورلك وسلحشورلق خصوصلرنده احراز ید طولا ایلمشدی .

نجم‌الدین ایوب هرشیدن زیاده جنکاورلکك‌ارکان مهمه‌سندن‌اولان طوپ اویوننه مراق ایتمشدی بومهم اویون‌اوچ صورتله اوینانیوردی . برنجیسی آت اوزرنده چوکان ایله ایکنجیسی پیاده اوله‌رق ینه چوکان ایله اوچنجی پیاده اوله‌رق ال وآیاق ایله اوینانیر ایدی .

نجم‌الدین ایوب ، اویونی برمرتبه جسورانه اوینار ایدی‌که خصمایه اثنای هجومنده قارشیسنده اجل هائل تجسم ایتسه دوغز واوزرینه هجوم ایدن رستم زمان اولسه موقعنی ترك ایتمزدی . علامه ابن ابی شامه حضرتلری بیوررلرکه ، نجم‌الدین طوپ اویوننه کیردیکی زمان مهابتله هجوم قطعیسنی کورنلر مطلقا بربلایه اوغرایوب کیرو دونه‌میه‌جکنه حکم ایدرلردی . لکن نجم‌الدین ایوب بعضاً یلان کبی آتك قارننك آلتنه کیرر وبعضاً یره فرلایه‌رق دشمنك تهلکه‌لی هجوملرینه قارشی کندیسنی دها بیوك تهلکه‌یه القا ایتمش ایکن بوتهلکه‌لرك جمله‌سنی کچیرر وخصمانی مغلوب ایدرکینه سالماًعودت ایلر وبوقدر تهلکه‌لری اتلایه‌رق سلامتله عودت ایتدیکنه هرکس کمال تحسین ایله تعجب ایدردی .

شوراسنی شمدیدن سویلیه‌لم‌که نجم‌الدین ایوبك سنی یتمشه متقارب اولدقدن ومخدومی صلاح‌الدین یوسفك نائل‌تخت وتاج اولمسی‌بختیارلغنی کوردکدن صکره ینه طوپ اویوننه دوام ایلدیکی صره‌ده آتدن دوشه‌رك وفات ایتمشدر .

نجم‌الدین ایوبك سنی یکیتلك چاغنه واصل اولدقده جنکاورلك وسلحشورلقده‌نوادر دنیادن اولمش وآرتق دوین‌ساحه‌لری علوشجاعتنه

طار كلمكده بولنمش ايدى . كوچك برادرى اسدالدين شيركوه - وعلى روايةٍ پدرى شاذى‌ده - برلكده اولديغى حالده دارالخلافهٔ اسلاميان اولان بغداده عزيمت ايدوك خدمت عسكريه‌يه داخل اولدى . مشاراليهده كورولن خارق العاده آثار شجاعت ونور فراست وزير مجاهدالدين بهروزك نظر دقت وتقديرينى جلب ايلدى .

اول اثناده وزير مجاهدالدينك مقاطعه‌سندن اولان تكريت حواليسنده برچوق سركشان وقطاع طريق تورمش ايدى . واليلكنى اداره ايده‌جك نجم‌الدين ايوبدن دها مناسب كيمسه بولنميه‌جغندن تكريت واليلكى عهدهٔ كفايتنه توجيه اولندى . [١] برادرى شيركوه ايله برلكده عزيمت ايدرك اوحواليى جلوه‌كاه ايدن اشقيانك كوكنى كسمش ونعمت استراحتدن محروم قالان اهالينك يوزينى كولدرمشدر . اهالينك نجم‌الدينه اولان محبتى ونجم‌الدينك‌ده تكريتى سومسى حسبيله دوندن‌كى اقربا ومتعلقاتنى جلب ايدرك اوراده توطن ايتمكه قرار ويردى .

٥٢٦ سنه‌سنده موصل حكمدارى عمادالدين زنكى بغداد اوزرينه يورويه‌رك شهره قدر كلمش ايسه‌ده بغدادك قپولرى اوكنده واقع اولان خونريزانه محاربه‌ده عسكرى فنا حالده مغلوب وپريشان وكنديسى برقاچ يردن مجروح اولديغى حالده مجبور كريزان اوله‌رق تكريت جوارينه كلدى . نجم‌الدين ايوب مردانه‌لك مراسمنى بالاجرا عمادالدين زنكى‌يى استقبال ايدرك قلعه ايچنه كتيرمش واون بش كون قدر جريحه‌لرينى تداوى ايتدرمش ودجله‌يى عبور ايچون كميلر تدارك ايدوب ممنوناً ومطيباً موصل جانبنه كچيرمشدر .

نجم‌الدين ايوب سياسى و ادارى ايشلرده بو صورتله ابراز كياست ايلديكى كبى حكما وعلما و ادبا ايله صحبت ومعاشرت ايتمكله حائز حظ

[١] بعض تاريخلرده اول امرده پدرى شاذى تكريت محافظلغنه تعيين اولنه‌رق آنك اوراده وفاتندن صكره نجم‌الدين ايوبك تعيين اولنمسى روايتى‌ده واردر .

عظيم اولوردى . بو قبيلدن اولمق اوزره فضلاى مشهوره‌دن ابوالفرج عمادالدين اصفهانى‌نك عمجه‌سى اولان مولانا احمد بن حامدى سلطان محمود بن محمد بن ملكشاه تكريت قلعه‌سنه حبس ايلديكندن مشاراليه عمادالدين اصفهانى‌ده تكريته كلمش وبو ذات فاضلك ورودينى نجم‌الدين ايوب برنعمت عد ايدوب كيجه و كوندوز يانندن آيرميه‌رق اخوت پيدا ايلمش ومخدومى صلاح‌الدين حقنده اون‌ايكى بيوك جلد اوزرينه «البرق الشامى» كبى بر تاريخ بى نظيرى يازان اويله بر علامهٔ يكتايى دها اوزماندن حاضرلامقده بولنمش ايدى .

٥٣٢ سنه‌سنده بر بادرهٔ ناكهظهور نجم‌الدين ايوبك تكريت واليلكندن عزلنى انتاج ايلدى شويله‌كه تكريت قلعه‌سندن خارجه چيقان بعض قادينلرك عودتلرنده وزير مجاهدالدين بهروزك قلعه‌ده بولنان آدملرندن برى برقادينه تعرضده بولنمش ايدى . نجم‌الدين ايله شيركوه برلكده اولدقلرى برصره‌ده قادين كلوب شكايت ايلدى . اسدالدين شيركوه همان حربه‌سنى اله آله‌رق كيتمش وحريف مرقومى قتل ايدرك قلعه‌دن اشاغى‌يه آتمشدر . نجم‌الدين برادرينك شو مجاسرتى اوزرينه وقوع حالى مجاهدالدين بهروزه بيلدردى . بو حاله اولجه عمادالدين زنكى‌يه ايديلن معاونت انضمام ايدرك هيچ برمعذرته باقلمقسزين مجاهدالدين درحال نجم‌الدينى عزل وقلعه‌دن اخراج اولنملرينى امر ايتدى .

نجم‌الدين ايوب برادر وسائر متعلقاتيله برابر موصل حكمدارى عمادالدين زنكى جانبنه توجه ايلدى . عمادالدين زنكى بويله ايكى برادر نامداره نائل اولديغندن طولايى پك ممنون اولمش وخصوصيله خدمت مسبوقه‌لرينى درخاطر ايدرك بيوك التفاتلره مستغرق ايلمشدر .

مشاراليهمانك ورودلرينى متعاقب يمين ويسارنده ايكى برادر شيردل اولديغى حالده شهرزور اوزرينه يورومش وشهر مذكورك زور بازو ايله

ضبط اولنمسی اوزرینه نجم‌الدین ایوبه توجیه اولنمشدر . اندن صوکره عمادالدین زنکی تحویل وجهۀ عزیمت ایدرک حلب وسوریه حوالیسنه هجومه باشلامش وهر محاربه‌ده ایکی برادرک مطلقا شجاعت خارقه‌لری ساحه آرای ظهور اولدیغندن عمادالدین زنکی‌نك کیتدکجه ممنونیتی آرتمشدر .

٥٣٤ سنه‌سنده بعلبك حصن حصینی فتح وتسخیر اولندقده موقعك اهمیتی وسوریه قطعه‌سنك کلیدی مقامنده بولنمق حسبیله نجم‌الدین ایوب والیلکنه تعیین اولندی . بعلبك‌ده سکز سنه مقداری ایفای حسن خدمته وبعض خیراته موفق اولمش وبو جمله‌دن مشایخ صوفیونه مخصوص اولمق اوزره نجمیه خانقاه لطیفنی انشا ایلمشدر .

٥٤١ سنه‌سنده عمادالدین زنکی جعبر قلعه‌سنی محاصره ایلدیکی اثناده غلاملرندن بر ناخلف مشارالیهی شهید ایلدیکندن اورته‌لغك قارشقلغی وموصل حکمداری ملك سیف‌الدین‌دن واقع اولان استمدادندن بر نتیجه حاصل اولمامسی اوزرینه برچوق محاربه ومقاتله‌دن صکره قلعه‌یی صاحب قدیمی ملك مجیرالدینه تسلیم ایدرك شهر شامه چکلمش وملك مشار الیه کندیسنه مکمل مقاطعه‌لر وچفتلکلر اعطا ایدرك اکا برامراسی سلکنه ادخال ایلمشدر لکن اهل صلیبك شهرشهیر شامی تحت تهدیده آلمری نجم‌الدینی پك بی حضور ایتمش ومجیرالدین‌ده آرزو ایلدیکی معالی کفایتی کوره‌مدیکندن متأثر اولمشدر . اول اثناده محمود نورالدین ابن عمادالدین شهیدك کوکب اقبالی تلمع ایدرك واسدالدین شیرکوه‌ایسه آنك معیتنده بولندیغندن سلطان نورالدین وامیر اسدالدین ایله محاربه وشامده اقامت ایتمکی‌ده حمیته صغدیره‌مدیغندن اکثر اوقاتی بعلبکده کچیرمکه باشلامشدر .

٥٤٦ سنه‌سنده بعلبکده بولندیغی اثناده اهل صلیب او حوالی‌یی یغما ایدرك بعلبك جوارینه قدر کلدیکندن بعلبکده بولنان برمقدار شام عسکریله کندی آدملرینی مخدومی شمس‌الدوله تورانشاهه ترفیق ایدرك اهل صلیبك تعقیبنه کوندردی .

اهل صلیب ایسه شدتلی برقار تیپسنه طوتلوب یوللرینی شاشرمش اولدقلری اثناده شمس‌الدوله‌یلدیرم کبی یتشدی . منهوبات تماماً استرداد اولندقدن بشقه اهل صلیبك قسم اعظمی قلجدن کچیرلدی .

٥٤٩ سنه‌سنده دمشقك فتح وتسخیری امرنده نجم‌الدین ایوبك خدمت وهمتی ظهوره کلمکله سلطان نورالدین محمود ، پدر والاشانك برکذاری اولان بو ذات وفاکاره پك چوق التفات ایدرك مخدومی تورانشاهی شام والیلکنه تعیین ایلدی .

حکمدار سابق مجیرالدین طرفندن بعلبك والیسی بولنان ضحاك سلطان نورالدین قلعه‌نك تسلیمی حقنده هرنقدر نوازشکارانه مکتوبلر یازمش ایسه‌ده تسلیم ایتمامش وشامك اطرافنده‌کی اهل صلیبی براقوب بعلبکه هجوم ایتمکی‌ده موافق کورمدیکندن بو خصوصی نجم‌الدین ایوبك رأینه تفویض ایلمشدی . نجم‌الدین درحال کندی آدملریله بعلبکه عزیمت وآنی کورن بعلبك امرا واشرافی بلامقاومت قپولری آچه‌رق قلعه‌یی تسلیم ایلمشدر . آندن صکره‌ده سلطان نورالدینك واقع اولان محارباتنده یا کندیلری ویا اولاد واحفادندن بعضیلری بهمه‌حال بولنور وبرچوق یوز آقلقلرینه سبب اولورلردی .

٥٦٢ سنه‌سنده اوتوز سنه‌دنبری مشتاق اولدیغی ادیب بی نظیر عمادالدین ابوالفرج اصفهانی شامه کله‌رك جناب نجم‌الدینه مسافر اولدی . مسافرینی سلطان نورالدین محموده تقدیم ایدرك مستغرق اعزاز شهریاری ایلدی . عمادالدینك ورودینی اولوقت مصرده بولنان برادری اسدالدین ومخدومی نورالدینه‌ده تبشیر ایدرك مشارالیه عمادالدینه بر چوق مصر هدیه‌لری کلدی .

علامه ابن ابی شامه حضرتلری بیورورلر که نزد پادشاهیده امیر نجم‌الدین ایوبی‌نك عظمت قدر وشانی برمرتبه‌یه وارمش ایدی که او سلطان مهیبك حضورنده عموم وزرا وامرادن بر فرد امر شاهانه‌لری شرف‌ریز صدور

اولمینجه قعوده مقتدر اولمدقلری حالده جناب نجم‌الدین ایوب هر نه زمان کلیرسه بلا استیذان اوطورر وایستدیکی هرشیئی عرض ایدردی. بو توقیر ممتازه سلطان نورالدین شهیدك مدت سلطنتنده وزرا وامرادن بر فرد نائل اوله‌مامشدی.

٥٦٥ سنه‌سنده مصرده وزیر اولان صلاح‌الدین، سلطان نورالدین محموددن استرحام ایدرك پدری نجم‌الدین ایوب ایله سائر اقربا وتعلقاتنی مصره جلب ایلدی. مصرده خلیفه بولنان عاضدبالله بالذات استقباله چیقدی ومخدومی یوسف صلاح‌الدینده وزارتی تکلیف ایلدی. نجم‌الدین ایوب اولادینك کوزلرندن اوپه‌رك شو نطق مختصرله بسط معذرت ایلدی:

« اوغلم؛ الله عظیم الشان سنی بو مصلحتك اهلی اولدوغك ایچون اختیار، بو مرتبه‌یی سکا احسان ایلدی. بو مسنده سن لایقسین الله سکا مبارك ایتسین. »

٥٦٧ سنه‌سنده خلیفه عاضدك وفاتی اوزرینه نجم‌الدین ایوب مخدومی صلاح‌الدین یوسفك تاج وتخت سلطنتی احراز ایلدیکنی ده کوره‌رك قرین العین افتخار اولدی. ٥٦٨ سنه‌سنده مخدوملری صلاح‌الدین، شوبك وکرك قلعه‌لری فتوحاتنده بولندیغی اثناده سنهٔ مذکوره ذی الحجه‌سنك اون سکزنجی بازار ایرتسی کونی برمعتاد طوب اویونه عزیمت ایتمش واو اثناده آتدن دوشه‌رك برهفته صکره رحمت رحمانه انتقال ایلمشدر. اول امرده سرای سلطانیده برادری اسدالدین شیرکوهك جنبنه دفن وبعده هر ایکی برادرك جسدلری مدینهٔ منوره‌یه نقل اولنه‌رق رسول‌الله صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك جوار رسالتپناهلرنده دفین خاك غفران اولمشدر.

مشار الیه اخلاق وفضائل عالیه‌سیله برابر صاحب خیرات وحسنات اولدیغندن سوریه‌ده بعض آثار خیریه‌سی اولدقدن بشقه مصره ورودیله وفاتی مدتی آز بر زمان اولدیغی حالده آنده دخی بعض خیرات وحسنات

براقمشدر. مصرده خارج باب النصرده اولان مسجد شریف وحوض لطیف بو جمله‌دندر. ابن خلکان حضرتلری بیوردیلرکه: بن کیدوب فوق جدارده بولنان مرمر اوزرنده‌کی تاریخی اوقودم ٥٦٦ سنه‌سی محرردر.

مشار الیه نجم‌الدین ایوبك عالم سیاستده دخی نصل کبی عالی ذواتدن اولدیغنی کوسترمك و حقنده وسیلهٔ رحمت اولمق اوزره شو فقره‌نك درجیله اکتفا ایلرز. ٥٦٧ سنه‌سنده خلیفه عاضدك وفاتی اوزرینه سلطان صلاح‌الدین ظاهرده سلطان نورالدین محمود طرفندن نیابةً مصری ضبط ایتمش ایسه‌ده حقیقتده احراز سلطنت ایتمشدی. سلطان نورالدین کندیسنی محاربه وسیله‌سیله بعض مواقعه دعوت ایدر و صلاح‌الدین ایسه عزیمت ایدر کبی کوروندیکی حالده بعض محاذیر عرض ایدرك تأخیر عزیمت ایلردی.

نورالدین، صلاح‌الدینك شو وضعندن دلکیر اولدیغندن عسکرله مصره واروب مشار الیهی مصردن اخراج ایلمکه نیت ایلدی. صلاح‌الدین سلطان نورالدینك نیت وعزمندن آکاه اولدقده امرا و اقرباسنی جمع ایدوب سلطان نورالدین مصره کلمکه قرار ویرمش، شمدی بوکا نه چاره ایده‌لم دیدکده جمله‌سی خاموش اولدی. یالکز صلاح‌الدینك برادرزاده‌سی تقی‌الدین عمر ابن شاهنشاه ابن نجم‌الدین ایوب، حدتله فك دهان ایدرك: اکر اتابك عسکر چکوب اوستمزه کلیرسه بزده عسکرمزی جمع ایدوب مشار الیه ایله حرب ایدرز دیدی. حضارك جمله‌سی بو رأیه موافقت ایدوب مادامکه حیاتده‌یز هر بریمز مال وجانمزله بو یولده سعی ایدرز دیدیلر. مجلسده حاضر بولنان نجم‌الدین ایوب حفیدینك شو سوزندن و امرانك صورت موافقت کوسترمسندن غضبه کلوب « ای نابکارلر بو نه تدبیردرکه حجاب ایتمه‌دن سویلرسز صوصکز » دیدی. بعده صلاح‌الدینه شویلجه توجیه خطاب ایلدی: « ای اوغول بو قوم ایچنده سنی بندن زیاده اسرکیوب خیرخواهك اولور کیمسه وارمیدر » دیدی. «یوقدر» جوابی

آلنجه : « ایمدی معلومك اولسونكه بزلر سلطان نورالدینك قولی‌یز. جمیع امرینه یك جان ایله اطاعت ایدرز . اکر سنك قتلكی فرمان ایدرسه ابتدا بن سنك باشكی کسرم بن بویله اولدقدن صکره ارتق سن کیمه اعتماد ایدوب مخالفت سوداسنده اولورسین . سلطان نورالدین جمله‌مزك افندیسی وولی‌نعمتی‌در . عسکر طائفه‌سندن کیمك جانی واردرکه نورالدینی کوردکده آتندن اینوب پیشکاهنده یر اوپمیه . جمیع بلاد کندی مملکتیدر . سنی طرفندن بودیاره والی ایتمش ایکن شمدی عزل ایتمك مراد ایلدکده بالذات کندیسی عسکر ایله حرکت ایلمکه نه حاجت . فرمان شاهانه‌لرینی مستصحباً مرهانکی قولی کلورسه بز مملکتی آکا تسلیم ایدوب چیقار کیدرز بربکزه کیمی ایسترسه آنی نصب ایلسون ، امر وفرمان سلطان مشارالیه حضرتلرینکدر » دیدی . و مجلس مشاوره‌یه کلنلرك جمله‌سی بو کلام قاطع اوزرینه متفرق اولدیلر. مخدومی صلاح الدین ایله تنها قالدقده دیدی که :

« اوغلم سنك حالا تجربه‌ك نقصان ایمش. بونك کبی عمومی بر جمعیتده درونکده مضمر اولان اسراری نیچون افشا ایدیورسین . سلطان نورالدین سنك شو عزمکه آکاه اولدقده جمیع مصلحتنی ترك ایدرك بتون همت وقوتنی بو طرفه صرف ایدر . لشکر بی‌پایان ایله کلدکده جمله عسکر آنك طرفنه میل ایدر . سنی طوتارلر ال وایاغکز باغلی اوله‌رق سلطان مشارالیهه تسلیم ایدرلر. اما شمدی بنم شو سوزلرمی نیجه کیمسه‌لر کزلیجه مشارالیهه یازارلر سلطان نورالدین مردد عالیجنابدر بو سوزلردن ممنون اولور . همان سنده بو مضمونده یعنی بو قوللرینی تأدیب ایچون بو طرفه عسکرله توجه ایلمکه نه حاجت مرهانکی قولکزی کوندررسه‌کز بن کندی الله کردنمه ایپ طاقار خاکپای ولی‌نعمیلرینه واریرم باقی امر وفرمان سزکدر مآلنده مؤثر بر ضراعتنامه ارسال ایله عبودیتمز معلومی اولدقده بو طرفه کلمکدن اعراض ایدر سائر مصالحنه

مشغول اولور . بر مدتدن صوکره عالم نیجه اوله‌جغنی کیم بیلیر » دیدی .

صلاح الدین پدر مبارکنك اللرینی اوپه‌رك رأی منورینی تحسین ایلدی . سلطان نورالدینه ذکر اولنان مضمونده مکتوب کوندردی . پدر عالیلرینك دیدیکی کبی ارتق مصر طرفنه توجهدن اعراض ایدوب کندی حالنه مشغول اولدی . چوق کچمکسزین یعنی ٥٦٩ سنه‌سنده سلطان نورالدین عازم دارالقرار اولمغله بوندن صکره مانع ومزاحم برطرف اولوب سلطان صلاح الدین استقلال اوزره شهریار کامکار اولدی .

اشته شو عالیجناب پدردرکه سلطان صلاح الدین کبی شهرتی جهانکیر اولان بر مخدوم بی‌نظیر یتشدیردی . رحمة الله علیه

(مابعدی وار)

علی امیری

قاضی برهان‌الدین احمد

[٢٧ نجی جزء صحیفه ١٨٢ - ١٧٨ دن مابعد]

سلطان برهان‌الدین احمد هرنه قدر رقیبی حاجی شاد کلدی‌نك وجودینی ازاله ایله اعلان سلطنت ایتمش ایسه‌ده انجق محویله تشفی صدر ایده‌بیله‌جك دها برچوق رقبا وخصماسی وار ایدی . داخلی وخارجی دشمنلرینك ایلرو کلنلری ارتنا خاندانندن ایکی ذات - که ارتنانك برادر زاده‌لری فریدون و ارزنجان ملکی مطهرتن‌در [١] - وسیدی حسام ، شیخ نجیب ، قره‌حصار شرقی صاحبی ملك احمد واماسیه حکمداری حاجی شاد کلدی زاده امیر احمد ایدی .

فریدون ، سیدی حسام ، شیخ نجیب توقاد قلعه‌سنه تحصن ایتمش اولدقلرندن وحال‌بوکه بونلرك کندینه تبعیتی تشدید سلطنتی ایچون الزم بولندیغندن سلطان برهان‌الدین احمد انلرك تسخیر قلبلرینه چالیشدی . انجق اصحاب ثلاثه یعنی فریدون وسیدی حسام وشیخ نجیب عواقب احوالی مدرك اولدقلرندن ماعدا دها نائب سلطنت ایکن برهان‌الدین علیهنده برجمعیت فسادیه تشکل ایتمش اولدیغنه وکانون فتنه‌نك عن‌قریب التهاب واشتعالنه واقف بولندقلرینه مبنی مخالفتده ثبات ایتدیلر . سلطان برهان‌الدین احمد هنوز قلعه ضبط وتسخیر ایده‌جك آلات ووسائطه مالك اولمادیغندن امناسندن قلعه قپوسنه کوزجیلر قومق وصیقی برمحاصره ایله دشمنلرینی تضییق ایتمك ایله اکتفا ایتمکده وقیشی توقاد شهرنده کچیرمکده ایدی .

---

[٧] تاتار خانی که طهرتن کندی بکلری اوغلی ایدی که اول ارطوغانك [ارتنا] قرداشی اوغلیدر . عاشق پاشا زاده تاریخی صحیفه ٧٨

ذکری کچن جمعیت خفیه‌نك مقصدی برهان‌الدینك امحای وجودیله مغول امراسندن بابوق اوغلی علی پاشانك نیابت سلطنته کتیرلمسی ایدی . علی بکك زوجهٔ متروکه‌سی علی پاشایه تزویج ایدلك وپاشاده اوکی اوغلی نامنه حکومت ایتمك مصمم ایدی . ظاهرده حاجی شادکلدی علیهنه اوله‌رق برهان‌الدینه معاونت ایتمك اوزره محمود فیج علی پاشایی عسکریله کتیرمش ایدی . فقط حربده همان همان سیرجی کبی بولونان علی پاشا بعدالمحاربه مملکتنه عودت ایتمیه‌رك برهان‌الدین ایله برابر توقاده کلمش ایدی .

قلج ارسلانه اوینادیغی اویونك عینی سلطان برهان‌الدین احمده یاپلمق مقرر اولمغله برکون علی پاشا ، سلطانی آوه دعوت ایتدی . دعوته اجابتله برابر اتخاذ تدابیرده فطانت کوسترمش اولدیغندن قوروولان دوزاغه دوشمدیکی مثللو ارباب فسادك کیملر اولدقلرینه برقاچ کون صوکره واقف اولمش وجمله‌سی حقنده ظاهرده عفو وکرم معامله‌سی اجرا حقیقنده ایسه وقت فرصته انتظاراً علی پاشایی مطیباً ومکرماً مأواسنه اسرا ومحمود فیج واخی نوروز وامثالی حقلرنده بعضی اضرارله اکتفا ایله‌مش ایدی .

بهار اولونجه فرصتجویان فسادك اغواسیله اماسیه‌دن وهرطرفدن اشرا واشقیا سیواس حوالیسنی تعجیزه باشلادقلرندن توقاد محاصره‌سنی ترك ایده‌رك سلطان برهان‌الدین احمد سیواسه عودت ایله‌دی .

توقاد قلعه‌سنده بولنان سیدی حسام حاجی شاد کلدی‌نك اوغلی امیر احمدله وتکمیل امرای اطراف ایله برهان‌الدین علیهنه اتفاق ایتمشلر ایدی . متفقلردن امیر احمد ، سیدی حسام ونجی‌نك آرتق آباده براشدکلرینی خبرینی آلان سلطان اوجوارده بولنان ونجیه تعلق اولان آنجه قلعه‌نی ضبط ایله کوریه‌بکه ویردی . متفقلر بوخبر اوزرینه خائب وخائف متفرق اولدیلر . علی پاشا بارمبای مغول قبیله‌سیله اتفاق ایدوب فتنه

وفساده باشلادى ايسه‌ده تأثيرات مضره‌سى كورولمه‌دى : ديكر جهتدن ارزنجان ملكى مطهرتن قره‌حصار شرقى صاحبى ملك احمدله متفقاً سيواس اوزرينه حركت ايتمكده اولدقلرى ويوقاروده ذكرى كچن كيخسروك برادرى ذوالنونى طوتوب قتل ايتدكلرى خبرى كلدى . مطهرتنك مقصدى قيلو حصارى ضبط ايتمك ايدى . قليچ ارسلانك اقرباسندن شيخ محمود نامنده برذات دها چويك طاورانمش ومذكور حصارى الده ايتمش ايدى . بزم ورزم مؤلفى ، ذوالنون مطهرتنك انشته‌سى اولديغندن بوقتلى ارتكاب ايتمسى موافق شيمهٔ انسانيت دكل ايدى ديور . برادرينك وبرادر زاده‌سنك قاتلنه خدمت ايتمك مذلتنى ارتكاب ايدن برشخص لهنده انسانيتدن دمساز اولمق تجويز ايديلوب ايديله‌ميه‌جكى جاى سؤالدر . مع مافيه بوعائله‌دن سلطانه خدمت ايدن يالكز ذوالنون دكل ايدى : سراج الدين اسمنده برديكرى ده سلطانك حسابنه قيلو حصارى استخلاص ايتمش ايدى . سلطان برهان الدين احمد متحد بولونان دشمنلرينى يكديكرندن آييرمق وصوكره جمله‌سنى برر برر پريشان قيلمق ايچون امير احمدله پدرينك ولايتيله يعنى اماسيه ايله قناعت ايتمك اوزره صلح اولوب توقاده عزيمت ايتدى . سيدى حسام نى‌نك مظاهرتيله قلعه‌دن چيقوب مغوله كيتدى . بونلرى سلطان عليهنه اغرايه باشلادى . فريدون سلطانه التجا ايتمكله توقاد قلعه‌سنده يالكز شيخ نجيب محصور ايدى . قائم پدرى قسطمونيه اميرى بايزيددن امداد آلان وسلطان طرفندن نزدينه مأموراً كونديريلن اميرارتناخواصندن خواجه ياقوتك تشويقاتنه قاپيلان امير احمدك ومغوللرك مخاصماته باشلامالرى جهتيله سلطان بيوك برفلاكته معروض بولنيور وهم سلطنتى هم حياتى ضايع ايتمك درجه‌لرينه كليور ايكن خليل اسمنده برذو القادرلونك فداكارلغيله اسارتدن قورتولوب كوچ حال ايله سيواسه دوندى . خليلى « بولداش » عنوانيله تبجيل وخلعت احسانيله تلطيف وامراسندن صادق قالانلرى ده تكريم

ومخالف بولونانلر حقلرنده‌ده اغماض عين ايتدى . طوپلايه‌بيلديكى عسكرله مغوللره هجوم ايده‌رك برچوق غنيمت آلدى .

امير احمد ، سلطان برهان الدين احمدك ورطه‌دن خلاص بولوب سالماً سيواس شهرينه داخل اولماسنى ومغوللرى پريشان ايله‌مه‌سنى دويونجه « عسكريمى معاونتكزه كتيرمش ايدم مغول عسكرى اره‌مزه كيردى . امدادكزه امكان بولامادم » ديه‌رك اعتذار ايتدى . سلطان‌ده روى ملاطفت كوستره‌رك بى حاله اوفق بولدى .

سيدى حسام يد تصرفنده بولونان « قراحصار بواس » ى على پاشايه ترك ايدوب توقاده كيتدى . شيخ نجيبى طوتدى . لكن قلعه‌يى آلاماديغندن آنى صالىويروب امير احمدك يانينه عزيمت ايتدى . سلطان سيدى حسامله اوزلاشمغى مناسب كوردى . توقاد ضبط اولونورسه مناصفةً تصرف ايتمك وقومنات سلطانه راجع اولمق اره‌لرنده تقرر ايتدى .

اماسيه ملكى امير احمد چاونقاران تاتاريله متفقاً ترخاله هجوم ايتدى . اخى نوروز ، فريدون ، بايزيد ، عثمان بك دلقادر عسكرليله قاچديغندن يالكز قالان سلطان ده برايكنجى تهلكه‌دن سمت سلامته چكيلمش و سيواسه كلمش ايدى . سلطان برهان الدين احمده تابع بولنان تركمانلره امير احمد هجوم ايده‌رك بونلرى رنجيده ايتمش اولديغندن تركمانلرده امير احمدك عسكرينك كيجه‌جكى بر بوغازى طوتمش و اوچ يوز آدمنى قتل ايدوب عسكرينى بوزمش ايديلر .

سلطان سيواس‌ده تنظيم امور ومصالح ايله مشغول اولديغى هنكامده عليهنده برسوءقصد ترتيباتى احضار اولنمقده ايدى . سلطان برمعتاد جمعه نمازينه كيتديكنده اوزرينه هجوم ايده‌جكلرى استخبار اولنديغندن ارباب فساددن اولانلر طوتيلوب مستحق اولدقلرى جزايى كورديلر . اخى نوروز اعدام اولوندى . فريدون ايله محمود فيج عفو ايدلدى .

امير احمد بوسوءقصددن خبردار اولمغله ارباب فساد موفق اولمشلردر

امیر مسبله سیواس یولنی طوتدیسه‌ده امیدینك خلافی واقع اولدیغنی آكلایه‌رق مغموماً یلدیز قلعه‌سنه رجعت ایتدی. سلطانك عسكر چكوب اوزرینه متهی حركت اولدیغنی خبر آلنجه سیدی حسام ونبی ایله برابر قاچدی. سیدی حسامی توقادده براقدی. سلطانك بختك قوتندن دشمنلری آره‌سنده وفاق مبدل نفاق اولمقده ایدی. نبی ایله امیر احمدك آره‌سی آچلدی. شیخ نجیب سلطانه طرفدار اولدیغندن توقاد شهری ایله قلعه‌سی آره‌سنده مخالفت وار ایدی.

بو اثناده قیصریه‌ده عمر اوغلی جنید حكمران ایدی. جوارده ساكن مغول وترك قبائلی بوندن بیزار اولدقلرندن سلطانه كلوب قیصریه‌یی قورتارملر دیدیلر. سلطان انلرك ملتمسنی قبول ایله چادیرینی شهر خارجنه قوردوردی. اما بو ایامده مطهرتن سیواس حدودینه قدر اولان ممالكی آق قیونلی قتلو بك اوغلی احمد بكه غارت ایتدیردی. سلطان دایی‌سی امیر یوسف چلبی‌یی بونلرك دفعنه كوندردی ایسه‌ده وقوع بولان محاربه‌ده شهید اولدی. بلاء بلایی ولی ایتمك بو كهنه عالمك مقتضای قواعدندن اولمغله خواجه بكك افساديله مغوللرده ایاقلانديلر. واقعا سلطانك بسالتی ایله تأدیب ایدلدیلر اما قیصریه عزیمتی تأخر ایتدی.

امیر مطهرتن ایلچی ونامه كوندروب سیواسه قصد ایدنلر بندن رخصتسز اوله‌رق حركت ایتمشلردر دیه‌رك اعتذار ایتدیكندن سلطان حسب الایجاب اغماض عین ایتدی. شام تورکمنلری فسادی ایلرولتدیكندن ووقوع بولان نصیحته حوالهٔ سمع اعتبار ایتمدكلرندن انلره هجوم ایدوب فنا حالده قیردی. قورتولانلر كوچ قاچه بیلدی. بو وجهله یوللر ومملكت امین اولدی.

نوبت تأدیب اماسیه ملكی امیر احمده كلمش ایدی. امیر مشارالیه توقاد قلعه‌سنه طمعاً شیخ نجیبه همشیره‌سنی ویردی. بو حالدن سیدی حسام متنفر اولمغله سلطانه التجا ایتدی. سلطان قیش اورته‌سنده قاز آباده

حركت ایتدی برمدت‌ده اذینه پازاوده مقیم اولدی. امیر احمد اماسیه‌دن ترخاله كلدی. سلطانك متفرق عسكرینی ازعاجه سوق سپاه ایتدیكنی دویان سلطان، عسكر سوق ایدوب اماسیه‌لیلری پریشان ایتمكله امیر احمد اماسیه‌یه قاچدی. سلطان‌ده سیواسه عودت ایتدی.

برمدت كچدكدن صوكره امیر احمد قسطمونیه امیری بایزیددن اوغلی اسفندیار قومانداسنده اوله‌رق امداد آلدیغندن قومناته متوجه بولندیغنی سیدی حسام خبر كوندردیكندن سلطان‌ده قومناته توجه ایتدی. اورادن قاز آباده كیتدی. امیر احمد ترخاله كلدی فقط وقوعبولان محاربه‌ده مغلوب اولوب دوندی. سلطان زیله‌یه كیدوب اون كون اقامت و برطرفدن‌ده امیر احمدك حالنی تفحص ایتدی. قسطمونیه‌دن كلن امدادی مستصحباً امیر احمدك ترخاله یونولدیكنی خبر آلدی. تلاقیٔ طرفینده طالع حرب سلطانه میل ایتدیكندن امیر احمده تعلق اولان اندیز قلعه‌سنی ضبط وسیدی حسامه تفویض ایتدی. سلطان بعده سیواسه متوجهاً توقاده كلوب توقاد اهالیسنك قومناته كیتملرینی وتوقاد قلعه‌سنك یاننده برقلعه دها انشا اولنمسنی امر ایتدیكندن وایجابی اجرا ایدلمكله برابر سلطانك خواص مقربیتندن شیخ مسافرك اوقلعه‌یه محافظ تعیین ایدلمسندن شیخ نجیبك اپنی فنالشدی. سلطانه التجایه مجبوریتنی اشاغیده ذكر ایده‌جكز. بو وقایع یدی یوز سكسان بش سنه‌سنده ظهوره كلمش ایدی.

سلطان برهان الدین احمد سیواسده بولوندیغی صیره‌ده الوس امراسی وتوشمالری كلوب تجدید عهد ایله جنیدك رفع مظالمنه همتی رجا ایتدیلر. جنید فریدونه مفوض بولونان «قلعهٔ كدوك» ه عسكر چكدیكی وولایته القیا كوندردیكی سببله‌ده تأدیبه مستحق اولدیغندن سلطان قیصریه‌یه عزیمتی تصمیم ایتمش ایدی. جنید قرمان مملكتنده ال اوزاتدیغندن وقوعه كلن محاربه‌ده جنیدك عسكری مغلوب اولدیغی خبری سلطان

برهان‌الدین احمدك محمد نام اوغلی دنیـایه کلدیکی کون وارد اولمغله مسرت مضاعف اولدی .

قیصریه‌یه کلمش اولان جماعت حجاجی ، جنید یغما ایتمك فضیحه‌سنی ارتکاب ایتمکله سلطان غضبناك اوله‌رق قیصریه‌یه حرکت ایدوب محاصره‌یه باشلادی . اجرا ایدیلن برهجومده موفقیت کوریله‌مدیکی کبی مطهرتنك سیواسه کلدیکنی خبرالمغله قیصریه‌یی براقوب سیواسه قوشدی . بوشهرك یاننده ظهوره کلن حربده ارزنجانلیلر مغلوب اوله‌رق رجعت ایتملریله تعقیب ایدوب اقشهری یاقدی اما قلعه‌سنی آلامادی . برقاچ رخنه آچمقله اکتفا ایدوب دوندی . ذاتاً قیش‌ده کلمش ایدی .

بو اثناده سـلطان برهان‌الدین احمدجه بادئ مسـار برحادثه رونما اولدی . شویله‌که قسطمونیه امیری بایزیده [١] اوغلی سلیمان پاشا عاصی اولوب بونك پیشـوالغیله سلاطین عثمانیه‌دن خداوندکار سلطان مراد خان اولك قسطمونیه ولایتنی ضبط ایتمك ایسته‌دیکندن و کوتوروم بایزید منهزماً سینوبه کیتدیکندن اماسیه ملکی امیر احمدك حاله فتورکلی کلمش ایدی . قسـطمونیه‌ده ظهور یافته اولان وقوعاتك تفصـیلاتی آتیـده تفصیل ایدیله‌جکدر .

بهار کلنجه امیر مطهرتنك طلبی ایله سـلطان برهان‌الدین احمد بر موضع معینده بولوشدیلر . باریشوب عقد اتفاق ایتدیلر . سلطان مشارالیه مطهرتنك احوالنی امتحانله امور سـیاسیه‌ده واداره‌ٔ دولتده قاصر الید اولدیغنی آکلادیغنی عزیز اسـترابادی بیـان ایتمکده‌در . فی‌الحقیقه مطهرتن‌ده برمهارت سیاسیه‌واداریه موجود اولایدی سلطان برهان‌الدین احمد غصب ایتدیکی سلطنتی محافظه ایده‌مز ایدی . مع مافیه مطهرتن‌ده مغلوب اولا ، اولا غالب کلمك صنعتنی الده ایتمش ایدی . مطهرتن جهتندن امین اولونجه سلطان قیصریه جانبنه عطف نظر ایدوب امرای الوسك

---

[١] تواریخ عثمانیه‌ده کوتورم بایزید نامیله معروفدر .

تکرر ایدن التماسلرینی اسـعافله قیصریه‌یه حرکت وبرمدت محاصره‌دن صوکره ضبط ایتدی . قیصریه فتحیله سلطان برهان‌الدین احمدك کوکب اقبالی یوکسلدی . ٧٨٦ . سلطان بوفتحدن صوکره سیواسه دوندی .

شیخ نجیب بیه‌جك قحطندن بوکاله‌رق توقاد قلعه‌سنی سلطانه تسلیم ایدوب مظهر مکافات اولدی . برمدت سیواسـده مکث ایتدیکدن صوکره اماسیه‌یه امیر احمد تزدینه کیتدی . سلطان توقاد شهرینی معمور ایتدیـه‌رك حکومتنی سیدی حسامه تفویض ایتدی . فقط برمدت صوکره سلطانك مرضیسی خلافنه حرکات باغیانه‌سی مشاهد اولمغله اولا حبس وتضییق وبعده عفوله مرفهاً حجه کوندرمك صورتیله تلطیف ایتدی . اما سیدی حسام حجه کیده‌جکنه فتنه اویاندرمق اوزره بنی‌نك یانه کیتدی .

شـمدی‌یه قدر هرطرفی تخریب ایدن سلطان برهـان‌الدین احمد عمرانك فوائدینی درك ایله توقاد وقازآبادی اعمار وزیله‌ده محکم برمدرسه انشا ایتدیردی . بومدرسه‌ئی عادلشاهه سپارش ایتدی .

(مابعدی وار)

احمد توحید

ایلك عثمانلو پادشاهلرینك اصدار ایتمش اولدقلری بعض براتلر

معلوم اولدیغی اوزره نشانجی احمد فریدون بیك سكزیوز سكسان قطعه مكتوب و محرراتی احتوا ایدن « منشآت السلاطین » نامنده‌كی مجموعه‌سنی سلطان مراد خان ثالث حضرتلرینه فی ۹ شوال سنه ۹۸۲ بایرام هدیه‌سی اوله‌رق عرض و تقدیم ایتمشدر. بو محرراتك جمله‌سی دولت علیه‌نك ایلك تاریخنه متعلق اوراق رسمیه‌دن اولدیغی حالده تألیف اولندیغی لسانلره كوره اوچ قسمه یعنی عربی فارسی و تركی العباره تحریراته تفریق و تقسیم اولنه‌بیلیر. مذكور مجموعه‌ده موجود اولان ایلك عثمانلو سلطانلری طرفندن تسطیر اولنمش اولان تركی العباره محررات نظر دقته آلینیرسه درحال شیوهٔ لساندن آكلاشلیركه بونلر طرز تحریرنده بر درجه‌یه قدر تغییره اوغرامشدر. بو فكر عاجزانهم ایله دیمك ایسته‌یم كه مذكور تحریرات متن و مآلجه ساخته‌در ، فقط احمد فریدونك مختلف دفترخانه‌لرده جمع ایتدیكی اوراقی حرفیاً یعنی اسكی لسان و املا ایله ضبط ایله‌میوب بلكه عصرینك لساننه توفیق ایتدیكنی فرض وقبول ایلیورم. سلطان مرادخان ثالث زماننده یعنی ادبیات عثمانیه‌نك آلتون دورندن صوكره كان عصرده محافل ادباده ـ و بو محافله بزم احمد فریدون شبهه‌سز منسوب ایدی ـ اسكی لسان عثمانی حقیر كورلمشدر. او زمان هر شاعر و ادیب آثارنده لسان عربی و یاخود فارسی‌یی یا هیچ اولمزسه كلمات و تعبیرات عربیه وفارسیه ایله پك مختلط بر فصیح تركجه استعمال ایتمشدر. ایشته بوندن طولایی احمد فریدونك دخی كندی پادشاهنه اتحاف ایلدیكی اثرینی عصرینك ادبا و فصحاسی اصولنه

توفیقا تدوین ایتدیكی آشكاردر. اما حیفا كه مذكور محررات یاخود براتلرك نسخهٔ اصلیه‌لری غائب اولمشدر.

عاجزلری محررات مذكوره‌دن بعضلرینی بوراده نشر ایدییورم. مآل و لساندن آكلاشیله‌جغی اوزره بونلر دولت‌علیه‌نك ایلك تاریخنه متعلق اولوب اوزمان تركجه‌سنك شیوه‌سنی واضح صورتده كوستریر. ارباب تتبعه معلومدر كه بوكبی محررات قدیمه پك آز بولنور. برلین شهرنده كائن كتبخانهٔ قرالیده بر أل یازیسی موجوددر كه مختلف قانونلردن باشقه دورت دانه اسكی برات صورتلرینی احتوا ایدر[۱]. برنجیسی یعنی ال‌اسكیسی سلطان اورخان حضرتلری طرفندن ۷۵۹ سنهٔ هجریه‌سنده و ایكنجیسی سلطان مراد خان‌اول حضرتلرینك عهد سلطنتنه عائد اوله‌رق ۷۸۷ سنهٔ هجریه‌سنده ادرنه شهرنده اصدار اولنمشدر. اوچنجیسی سلطان مراد خان اولك ۷۸۸ سنهٔ هجریه‌سنده اورنوس بكه ویردیكی بر برات و دوردنجیسی‌دخی فاتح سلطان محمدخان غازی طرفندن ۸۶۵ سنهٔ هجریه‌سنده ویرلمش بر معافنامه‌در. بوسالف‌الذكر براتلری مذكور أل یازیسنده مستعمل اولان عین لسان و املا ایله ارباب تاریخه عرض ایتمكه مجاسرت ایلرم شویله‌كه :

— ۱ —

اورخان بن عثمان[۲]

بو بتی[۳] حكمی اولدركم بتی كتورن شیخ محمده یعقوب‌جه‌ی ومسی[۴]

[۱] مراجعت اولنه: Pertsch, W. Verzeichnis der türk. Handschriften der Kgl., Bibliothek zu Berlin, Berlin 1889, p. 283, 4 (No 260).

[۲] أل یازیسنده یاكلش اوله‌رق « عثمان بن اورخان» یازلمشدر.

[۳] قدیم تركجه‌ده امرنامه، فرمان معناسنه‌در.

[۴] موسی.

جه‌ی داودجه‌ی شیخ طردی خضری شیخ مرادکوسه ابراهیم حاجی
محمود ایلَردا [١] وقف ایتمشلر . بزدخی مقرر دتُق [٢] هیچ آفریده
کائنا من کان اول وقفلره مدخل اتمسون قشلاسنه ویایلاسنه مانع اولمسونلر
نجه کورنلر نجه اوزره اعتماد قلسونلر بو نجه حقیقت بلسونلر - کتب
فی اواخر شهر ربیع الاخر تاریخ سنه تسع وخمسین وسبعمائه .

— ٢ —

مراد بن اورخان [٣]

سبب تحریر وموجب تسطیر حکم نافذ میمون انفذ [٤] الله تعالی
الی یوم الدین اولدرکه دارندهٔ مکتوب ترمیدلی سید بوزرك علی [٥]
یکیچریلردن ایکی کیشی الیاس بن عبدالله واسکندر بن عبدالله بردنله [٦]
اوداسن باسیب اوچ یرده ضرب اورب بر کون برکیجه جانیله یاتوب
اندن جان حقه تسلیم اتدی جمعه کون [٧] اولیه‌دن صکره شهید نمازین
قلدیلر مغالعره‌ده [٨] دفن اتدیلر مرحوم سید بوزرك علی‌نك اوغللری
سید بوزرك اینه [٩] بکی وسید بوزرك پاشا یکید یاسلریله قبوما کلوب

[١] یعنی ایلرودن .
[٢] یعنی طوندق .
[٣] اصلنده عنوان یاکلش اوله‌رق « اورخان غازی » یازلمشدر.
[٤] طوغروسی انفذه .
[٥] یعنی علی بی .
[٦] اسکی ترکجه‌ده « برکیجه » دیمکدر (دون ، دن = کیجه) .
[٧] طوغروسی = جمعه کونی .
[٨] یعنی مغلقره ، ادرنه ولایتنك تکفورطاغی سنجاغنده قضا مرکزی .
[٩] = اینی (کوچوك قارداش) یاخود = ایکه (اغا) .

ایتدیلر [١] بزم اتامز سزك دعاجکز [٢] ایدی بز فقیر قوللاریکوز [٣]
دخی سزه دعاجیلرز بز قوللاروکا [٤] برحکم صدقه ایله که سزدن
صکره کلان بزی واولادمزی وقوللاریمزی وقراوشلریمزی انجیدمیلر [٥]
هم شمدیه دکن اتامز بردنّه عشر ویرمدی وقیون حقن ویرمدی
بز قوللاریکا [٦] بر احسان ایله بزدن واولادیمزدن عشرلرن وقیونلری
حقلرین کمسنه طلب اتمیه‌لر دیجك امر اولندیکه بو ساداتلرك
اولادلری قوللاری وقراوشلری وبردمله [٧] قانلری دمه [٨] جان اولا
انلر نم هر دفترمدن اخراج اولالر هرکیم بوحکم کوروب سید بوزرك
اصلنی یازنلر لعنت بالعنت اولسون روم‌ایلی قاضیلری وسنجاقبکلری وسو
باشیلری وسپاهیلر هرقنغکزك یرنده اکر وبجرسه بردنه عشرلرن
الیه سز وقیونلرندن حق آلمیه سز بن باغشلدم جانم ایچون اولسون
نم دولتمه دعایه مشغول اولالر هرقنده خاترلری [٩] دیلرسه یوروبه‌لر
زیرا دعالری مستجاب السادات‌لردر [١٠] دیو اللرنه حکم ویردوم که
بندن صکره هرکیم که بوحکم دوتمیانلری یر وکوك قبول ایلمسون
عرش وکرسی [١١] قبول ایلمسون انس وجن [١٢] هپ انلره لعنت

[١] یعنی آیتدیلر = سویلدیلر ، دیدیلر .
[٢] یعنی دعاجیکز .
[٣] یعنی قوللرکز .
[٤] یعنی قوللرکه .
[٥] یعنی اینجیتمیه‌لر
[٦] یعنی قوللرکه .
[٧] یعنی طامله .
[٨] فارسی اولوب قان دیمکدر .
[٩] یعنی خاطرلری .
[١٠] طوغروسی = مستجاب الدعوات (الادعیه) ساداتلردر .
[١١] اصلنده یاکلش اوله‌رق « کرس » یازلمشدر .
[١٢] اصلنده یاکلش اوله‌رق « جی » یازلمشدر .

بالعنت ايتسونلر شويله بلسونلر عذر وبهانه آتمسنلر بوحكم اقبالنك مضمونن تحقيق بيلوب اعتماد قلالر تحريراً فى اواسط ربيع الاول سنه سبع وثمانين [١] وسبعمائه .

بمقام
ادرنه

— ٣ —

قوص اووه‌ده [٢] شهيد اولان مرحوم سلطان مراد خان غازى رحمة الله عليه اورنوس بكه ويردوكى براتك صورتيدركه تبركا وتيمنا تحرير اولندى :

توقيع رفيع همايون حكمى اولدركه قرنداشم وامرم [٣] غازى سليمان بك ايله ولايت روم ايلنه كيچوب ولايتلر فتح ايدن جناب امارت مآب ايالت نصاب افتخار الامراء الكرام ملك الغزاة والمجاهدين قاتل الكفرة والمشركين غازى حاجى اورنوس بك خدمتلرى دام اقباله‌يه كندو قلجيله فتح ايلدوكى قلعهٔ كوملجنه ودخى قلعهٔ سيروزه ومناستره وپهلشته‌يه [٤] وخورپشته‌يه [٥] وارنجه برسنجاقلق بر اعتبارى ايله اون كره يوزبيك ايله [٦] ويردوم واول ولايتلره عامه‌سنى غزاة مجاهدين [٧]

[١] اصلنده ياكاتب اوله‌رق « ثمن » يازلشدر .

[٢] يعنى قوصوه ، روم ايلنده اسكى برولايتك اسميدر . قوصوه اسلاوجه اولوب قره‌طاوق ديمك اولان قوص وتركجه اولان اووه‌دن مركب اولوب قره‌طاوق اووه‌سى (Kossovopolie) ديمكدر .

[٣] يعنى اميرم .

[٤] پهلشته اسكى مناستر ولايتنك كورجه سنجاق وقضاسنده ناحيه مركزى .

[٥] خورپشته ، اسكى مناستر ولايتنده كورجه سنجاغنك كسريه قضاسنه تابع ناحيه مركزى .

[٦] ايله‌دن اول آقچه كلمه‌سى محذوفدر .

[٧] طوغروسى : غزاة ومجاهدينه .

امير المؤمنين نصب ايتدم و بيوردوم كه كما كان متصرف اولاسن اما صقن سكا روم ايلى ولايتلرن كندو قلجمله آچدم وفتح ايلدم ديو غرور كلسون بلكه بونى تحقيق بلكه اولا بر الله تعالى حضرتلرينكدر واندن صكره رسولنكدر وحق تعالى امريله رسولندن صكره خليفه‌سيده سكا عنايت ايدوب سيزه اوچ طريقله تعظيم وتكريم ايلدك اول بوكه سكا اميرالمؤمنين خطابيله خطاب ايلدك وايكنجى خلعت فاخره واوچنجى طبل وعلم رسول اكرم صلى الله عليه وسلم وطوغ برفروغ [١] كوندردم هيچ بونلر اوزرنه احسان اولمز سنده بونعمتلره شكر ايله اندن الله تعالى حضرتلرينك ورسولنك بيوردوغندن طاشره اوله بلكه بر عملكده بك اولمق ايكى كفه‌لو بر ترازودر بركفه‌سى جنت وبركفه‌سى جهنمدر ايله شونلردن اوله كوركم پيغمبر حضرتلرى انك بر كونن التمش ييل عبادتدن صايمشدر [٢] وبويندى بلكه روم ايلى ولايتلرى اوزاق يرلردر انلرك تدبير و تداركلرى و سياست امرنده البته سيف و قلم اهلندن نيجه كمسنه‌لره محتاج اوله‌سن صاقنه‌سن هيچ خلقى مال سومكدن اوزكه آزدريجى اولمز دنيا ايچون دين امرندن كوز يومان الله تعالى قورقوسن اونودر بوخصوصلردن دكمه بر كمسنه‌يه اعتماد واعتقاد ايتميه‌سن چوقدر بعض كمسنه‌لر كوندوز صايم و كيجه قايم كورنور اما حد ذاتنده بوته طبر [٣] انك كيلردن صاقنه‌سن زنهار و زنهار بر كمسنه‌نك ظاهر حالنه آلدنميه‌سن نته‌كيم حضرت عمر بن الخطاب رضى الله عنه ربيع بن زيادك ظاهر حالنه باقوب آلدندى انلردن حصه‌الاسن وهرقچن بر كمسنهٔ برجانبه وكيل ايدوب كوندرمك وقوللنمق استدوكده اولدن بلدوكك حالنه اعتماد ايله جائز كه صكره‌دن بردورلو دخى اولا زيرا كه بنى آدمك بدنى بر

[١] طوغروسى : برفروغيده .

[٢] بوجمله‌ده اكسكلر واردر .

[٣] يعنى تته طابار .

حالدن برحاله انتقال ایدوب برقرار اولمدوغی کبی اول حالده دخی
برقرار دکلدر البته برحالدن برحاله انتقال ایتمکده‌در پس وکیل ایدوب
ایشه قوللندوغك کمسه‌نك احواله کوز قولاغ طوته کور شمدیکی احوالی
اسکی احواله اویارمی اکا کوره سوزنه عمل ایله کمسه‌یه غرض اولمسون
وبویندمی بلکه قچان اطراف مملکته قودوغك وکیللرك ایو کمسه‌لر اولسه
رعایانکده حالی ایو اولوب وبکلر وکیللری رعایایه چراغلر کبی‌در
هر کیمك چراغی دکلنور [١] عالم یمان اولور وهر برنه امر ایله الی التنده
اولان مسلمانلری قرنداشلری کبی بیلوب وسایر رعایایی رفق ایله طوتسونلر
ظلم وتعدی اوزرینه اولماسونلر قیامت کوننده کوکدن قاریغار کبی کتب
اعمال یغدوغی کونی اکسونلر [٢] وخلقك فقراسن کوزلسونلر انلره
کفایت مقداری ذخیره‌لرن تدارك ایلسونلر فقرا الله تعالی حضرتلرینك
سوکولریدر فقیرلق بلاسنه صبر ایدرلر النده دنیاسی چوق اولانك
دنیاسنه نظر اتمزلر کندو حاللرنه شاکرلردر شکر ایدرلر خصوصا
عموما روم ایلنه شیخ الاسلام تعین اولنان مفخر الفضلا الوان فقیه
زید علمه‌یه اوکات [٣] رعایت ایله وکوزله علماء عظامك که ورثه سید
الانامدر کمال لطف وشفقت ایله مرعی ومحمی طوتوب ابقاء دین مبین
واجراء شرع متین انلرك وجود شریف وانفاس لطیفلری برکاتنده
بیلوب قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لحوم العلماء مسمومة مقتضاسنجه
خاطر عاطرلرن رنجیده ایتمکدن بغایت حذر ایده‌سك. وطایفهٔ سپاهیه [٤]
وظیفه واحسان ابوابن کشاده قیلوب افراط وتفریطدن احتراز ایدوب
نه سپاه [٥] اولان کمسنه‌دن مناصبی منع ونه انلردن مقابله‌ده برحبه

[١] دکلمك یاخود دیکلمك سکون بولق راحتلانق دیمکدر . بورا‌ده
سونمك معناسنه‌در .
[٢] یعنی آکسونلر ؛ آکمق خاطره کتیرمك ، یاد ایتمك دیمکدر .
[٣] قدیم ترکجه‌ده ایو ، کوزل ، لایق معناسنه‌در .
[٤] طوغروسی سپاهیه .
[٥] طوغروسی سپاهی .

آلدوره‌سن وآلمغه جواز کوسترمیه‌سن واقدام ایله اهتمام ایت یکیدك
بهادرك صقله وقلیجك کسکین طوت وآتك یوکرکن بسله نعمتك مبذول
ایله دایما مروت واحسان ایلمکدن خالی اولمه وقلیجك ایله فتح اولان
ولایتك محصولی خرجه وفا ایتمز دیو یحضور اولمه ضرورت واقع
اولدقده بوجانبه اعلام ایله بزده اولان دریغ اولمز ممکن اولدوغی قدر
کوندریلور ودخی اقدام ایله اولاکه سلانیك قلعه‌سن فتح ایده‌سن ممالك
کفاری اولاکه دایما احراق ایده‌سن بوجانبه کلن مکتوبلرکده بعض
قرا وقف ایتمك مراد ایدوب واولادکه سندن صکره رعایت اولمق
ایچون حکم شریفم استمشسن ایمدی فتح ایلدوکك ولایتدن نقدر وقف
ایدرسك والله العظیم وتالله الکریم مقبولمدر و اولادکه رعایت خصوصی
باشم اوزره‌در . بندن صکره دولت عثمانی [١] بنم اولادمدن هرکیمه
میسر اولورسه سکا وسنك اولادکه کی [٢] رعایت ایتمیه لعنة الله والملائکة
والناس علیهم اجمعین اوزرلرنه اولسون ویارین قیامت کوننده دیوان
محشرده دعواجی اولوب خصومت ایدرم بوخصوصده خاطرکه شبهه
کتورمیه‌سن همان الله تعالی حضرتلری اوغورکی آچق وقلیجك کسکن
ایدوب اعدای دین اوزرینه دایما غالب ومظفر ایلیه آمین ودایما حضور
قلبله اوغور آچقلغنه عون الهی ومعجزات رسالت پناهی تأییدی ایله
وحاضر وغایب ارنلرینك ظاهر وباطن همتلری وبنم خیر دعام برله
کندوکه بدرقه وقلاوز ملاحظه ایلیوب ادعوا ربکم تضرعاً وخفیة
کلمات طیباتنی دوش وکردنکه حمایل صلوب حسبی الله وحده ونعم الوکیل
وردنی [٣] ونعم النصیر ذکرنی تکرار قیلمه‌دن خالی اولمیوب بنم دوام
دولتم بقاسنه دعا ایتمکدن مساعی جمیله ظهوره کتوروب خدمات لازمیه‌یه

[١] طوغروسی دولت عثمانیه .
[٢] « کی » ترکجه‌ده ایو ، چوق ، لایقیله معناسنه کلیر .
[٣] اصلنده یا کاتب اولدرق « وردی » یازیلیدر .

قيام كوستره‌سن تحريراً فى اوائل شهر شوال المكرم من شهور سنه ثمان وثمانين وسبعمائه .

بمقام بروسه المحميه

— ٤ —

فاتح سلطان محمد خان غازى

نشان همايون وفرمان نافذ ميمون لازال نافذ الى يوم يبعثون اولدركم بوندن اوكدين [١] مرحوم امير علم محمد بكك ايل دوتانلو آدلو ملك كوينه حكم همايون وروب مجموع عوارضدن امين قلمش ايدم ايله [٢] اولسا شمديكى حالده مجدداً كيرو اشبو جهانمطاعمى ويردوم وبيوردوم كه بعد اليوم اولاقدن وسخره‌لردن [٣] وطغانجيدن وسكباندن وحصار ياپماسندن وصالغوندن [٤] وجره‌خوردن [٥] وغيردن واربه وصيهان صلماسندن وبتيلو وبتيسز [٦] ديمكدن فى الجمله مجموع عوارض وتكاليف ديوانيه‌دن معاف ومسلم اولوب امين اولالر كمسنه اوشندروب زحمت ورميه ومدخل قلميه شويله بيله‌لر بنى مطالعه قلانلر تحقيق بلوب اعتماد قلالر تحريراً فى اوايل جمادى الآخره [٧] سنه ٨٦٥ خمس وستين وثمانمائه .

وياده سراى ايمپراطورى كتبخانه‌سى حافظ كتبلرندن
ودارالفنون السنهٔ شرقيه معلم معاونلرندن

دوقتور فريدريخ فون قره‌ليتس

Dr. Friedrich von Kraelitz

[١] قديم تركجه‌ده اوّل اوّلدن معناسنه‌در .
[٢] اوبله كبى اوقونه‌جقدر .
[٣] سخره ، عربى اولوب آنماريه ديمكدر .
[٤] يعنى صالغين ، ويركى ديمكدر
[٥] بر نوع آنغاريه كه قلعه ديوارى بوينجه خندق قازمقدن عبارت ايدى . جر ـ يار ، اوچوروم ، خندق . (خور) خوردن مصدرندن (يجى) ديمكدر .
[٦] بوايكى ويركينك نه‌دن عبارت اولديغى معلوم دكلدر .
[٧] طوغروسى الاخرى .

اشرف اوغللرى حقنده برقاچ سوز

قونيه‌ده دركاه حضرت مولانانك آرقه جهتنده كائن « طوب باش خواجه‌خانه‌سى » دينيلن خانه‌نك شرق جهتنده واقع قبرستانده مدفون اولوب موزهٔ همايون مديرى خليل ادهم بك افندينك صورت مخصوصه‌ده جلب ايتدرديكى أستاماثندن قرائت اولنان :

الله الباقى

انتقل من دار الفنا الى دار البقا | الصدر الكبير والحبر البحير [١]
فريد دهره | وحيد عصره المرحوم المغفور شيخ افلاكى [٢]
العارف تغمده الله بغفرانه | يوم الاثنين اخر رجب سنه احدى وستين وسبعماية

كتابه‌سندن منفهم اولديغى اوزره ٧٦١ سنه‌سى رجبنك آخرنده بازار ايرتسى كونى وفات ايلين وثاقب دده‌نك سفينه‌سنده كورلديكى وجهله [٣] اخى ناطورك [٤] مخدومى و بدرالدين تبريزى تلميذى قونيه‌لى

[١] ترجمهٔ قاموسده و « البحر » لفظنده « علومده متوسع اولان حبر » ده بحر اطلاق ايدرلر » دينلمسنه نظراً « والحبر البحر » اولمسى ظن اولنور .
[٢] ثاقب دده سفينه‌سى ١٢٨٣ مصر طبعى قسم ٣ ، ص ٧ ده « وثالثاً استوه خلافت لشانله محترم » دينلمكده اولمغله كتابه‌ده كوريلن « شيخ » عنوانى طوغريدر .
[٣] سفينهٔ ثاقب قسم ٣ ، ص ٥
[٤] ناطور ؛ قاموس ترجمه‌سنده كورلديكى اوزره باغ وباغچه وخرمالق بكجيسنه دينور باغبان معناسنه .

افلاکی احمد دده‌نك ۷۱۹ سنه‌سی [۱] ذی الحجه‌سنك یكرمی دردنجی صالی كونی ارتحال ایدن اولوعارف چلبی‌نك امریله تدوین ایتمش اولدیغی « مناقب العارفین ومراتب الكاشفین » [۲] نام اثرنده واولوعارف چلبی‌نك مناقبی میانده كوریلن برقاچ فقره بكشهرنده وقتیله اجرای حكومت ایدن اشرف اوغللرینك تاریخی‌تنویره خادم اولور ظنیله بورایه نقل ایدلدی:

افلاکی دده‌نك اثرنده « اخی موسای آقشهریدن منقولدركه اشرف اوغلنك خادمی خواجه قمرالدین نائب كه آقشهرده حاكم غاشم ایدی » [۳] . دیمسی اشرف اوغللرینك بالفعل اجرای حكومت

[۱] مثنویخوان محمود دده‌نك سلطان مراد خان ثالثك امریله ۹۹۹ سنه‌سی ترجمه ایتمش اولدیغی شیخ عبدالوهاب همدانینك « ثواقب » نام اثرینك غلطه مولویخانه‌سی كتبخانه‌سنده ذوات مختلفه طرفندن وقف اولنان كتابلر میانده ۵۱ نومرولیله مقید و ۱۱۵۸ تاریخنده یازلمش اولان نسخه‌سیله ولی‌الدین افندی كتبخانه‌سنده ۱۸٤٤ نومرولیله موجود بولنان نسخه‌سنده كوریلن ۷۲۹ تاریخی سهو مستنسخ اولسه كركدر .

[۲] بواثره حقنده كاتب چلبی كشف‌الظنونده - ۱۲۷٤ بولاق طبعی ج ۲ ، ص ۳٤۰ و ۱۳۱۱ استانبول طبعی ج ۲ ، ص ۵۳۲ - فارسی لاحمدالافلاكی المتوفی سنة .. اشار الیه ابن‌الشیخ جلال‌الدین الرومی المسمی بعارف الی جمع ماسمعه منه ومن‌اصحابه من‌مناقب ابیه وفرغ منها ۷۷ سنة سبعین وسبعمائة » دیمكده اولمغله بالاده مندرج كتابه افادهٔ مذكوره‌یی تمیم وتصحیح ایتمش بولنمغله كتابه‌یی اعطا لطفنده بولنان خلیل ادهم بك افندی‌یه مسلك نامنه‌ده عرض شكران ایلرم .

اسرار دده، تذكره سنده وناصر عبدالباقی دده‌نك ترجمهٔ حالنده - غلطه مولویخانه‌سی كتبخانه‌سی ذوات مختلفه طرفندن وقف اولنان كتابلر میانده نومرو ۱۰۹ ، ورق ۱۱۲ - « كاه صحبت اخوان صفاده وكاه خانقاه - ینی قپو مولویخانه‌سی - اتصالنده واقع سعادتخانه‌لرنده مناقب شریف دده احمد افلاكی‌یی ترجمه‌یه مشغول اولوب اول اثرمباركه‌دخی انشاالله یوكونلرده تكمیله قریب اولمشدر » دیمكده اولسنه نظراً مناقب العارفینك بر ترجمه‌سی وارایسه‌ده فقیر كوره‌مدم .

[۳] مناقب العارفین غلطه مولویخانه‌سی كتبخانه‌سی نومرو ۳۲۱ ابوبكر چلبی خطیله ۱۰۱٦ ده یازلمش اولان نسخه ورق ۲۱۳ « همچنان ازخدمت ملك‌الخلفا اخی موسی آقشهری رحمه‌الله منقولست كه خواجه قمرالدین كه خادم ولد اشرف بود و درآقشهر حاكم غاشم بود » الخ .

ایتدكلرینه و آقشهركده حوزهٔ حكومتلری داخلنده بولندیغنه دلالت ایتمكده‌در .

ینه مومی الیهك « اشرف اوغلی ملك‌الامرا مبارزالدین چلبی محمد بك بكشهرنده بر كیجه حضرت چلبی - اولو عارف چلبی - یی دعوت ایده‌رك فوق‌العاده تعظیمات وتكریماتده بولندی واوغلی سلیمانشاهی سراییندن جلب ایلیه‌رك چلبی‌یه تقدیم ایلدی . عودتندن صكره چلبی محمد بك ، اوغلنك عاقبتندن سؤال ایتمكله چلبی‌ده « سزدن صكره بوولایتك خرابیسی وبوجماعتك تفرقه‌سی اونك قدمندن اوله‌جقدر وعاقبت‌الامر آنی بودریاچه‌یه - بكشهری كولنه - آته‌رق بی‌نام‌ونشان ایدرلر » دیدی . بیچاره پدری وحاضرون آغلاشدیلر . چلبی‌نك نصل بیوردیسه اویله اولدی . تیمور تاش ایام دولتنده بكشهرینی فتح وتاراج ایتدی . برقاچ كون صكره‌ده سلیمانشاهی دریاچه‌یه آتدیلر ومملكت خراب و یباب اولدی [۱] مآلنده اولان فقره‌سیله مختصراً ترجمه‌سی « نورالدین سمر قندی نامنده بردانشمند - اولوعارف چلبی‌یه - مرید

[۱] مناقب العارفین بالاده ذكر اولنان نسخه ورق ۲۱۷ « همچنان بندهٔ مخلص نقل میكندكه شبی ملك‌الامرا مبارزالدین چلبی محمد بك ولد اشرف دربكشهری حضرت چلبی‌را بمهمانی دعوت كرده بود واز حد بیرون نیاز واعتقاد نموده بانواع بندكیها كرد . هانا كه فرزند خود سلیمانشاه‌را ازسرای خود خوانده بحضرت چلبی پیشكش كرده مرید ساخت چلبی كری نادر درمیان سلیمانشاه بسته روانه كردند . چلبی محمدبك سرنهاده از كیفیت عاقبت حال ومآل آن فرزند سؤال كرد . فرمودكه بعداز ما خرابئ این ولایت وتفرقهٔ جمعیت آن جماعت درقدم اوخواهد بودن وعاقبت‌الامر اورا درین دریاچه انداخته نیست كنند . پدر بیچاره كریان كشته تمامت حاضران كریستند . فرمودكه دریغا این پسرخیره سراصلا درسر اقبالی ندارد وهیچ نوع سیدی وسروری رالایق نیست شعر : ای بسامهتر بچه‌كز شود وشر ، شدز فعل زشت خود ننك پدر . همچنان شدكه فرموده بود . درایام دولت تمر تاش بكشهری‌را فتح كرده شهررا تاراج كردند وبعد از چند روز ورهان درباچه سلیمانشاه را تاسانیدند وآن مملكت یباب شد .

اولمش ایدی فقط برشخص مغرور اولمغله اوقات سرور اخوانی مکدر ایدردی . برکون چلبی کندوسنه شو برقاچ مکتوبی اشرف اوغلنه کوتور ، درویشان ایچون بغدای ، یاغ وسائره آل چابوق کتیردیدی . اوده فی‌الحال حاضرلانه‌رق حیوانه بینمك ایستدی ، باش آشاغی دوشدی . اثنای عزیمتده ، چلبی بو آدم باشسز کیدیور مقتول اولمزسه عجبیدر دیدی . دردنجی کونی نورالدین سمرقندینك اشرف اوغلی طرفندن قتل ایدلدیکی خبری کلدی . مکر اشرف اوغلی محمد بکك نزدنده شاعر وفاضل مشهور طرازی [١] وار ایمش بونکله سمرقندی بیننده برمباحثه جریان ایتمش . سمرقندی مغرورلغی حسبیله شاعری اولدرمش . مفتیان شهرده قاتلك قتلنی افتا ایتمکله سمر قندی‌یی همان اعدام ایده‌رك هر ایکیسنی بر یره دفن ایتمشلر... اشرف‌اوغلیده خدمات متوافره‌ده بولنه‌رق عرض اعتذار ایتمش [٢] صورتنده بولنان دیکر بر

[١] قاموس الاعلام - ج ، ص ٣٠٠ - طراز ؛ ترکستانده اقصای ممالك اسلامیه‌ده برقصبه اولوب اهالیسندن تجار مسلمین دها اوته‌ده‌کی تاتار ومغوللرله تجارت ایدرلر ایمش .

[٢] مناقب‌العارفین سالف‌الذکر نسخه ورق ٢٢٣ :

« همچنان بندهٔ خاکی نقل میکندکه دانشمندی بزرك سمرقندی نورالدین نام بنوی مرید حضرت چلبی شده بود وزمانی ملازمت نموده‌در اعام مهمات جزؤی می‌کوشید . اما مردی بود فضول نفس وکستاخ رو ازسیر غرور وشرور سرور اوقات اصحاب رامکدر میکردانید . روزی حضرت چلبی بدو اشارت کردکه مکتوب چند بستان وپیش ولد اشرف بروواز برای درویشان حضرت کندم وروغن وغیره حاصل کرده بزودی بیا . فی‌الحال میان بسته میخواستکه براسب سوار شود تنك زین کسیخته سرنکون فروافتاد . چون روانه شد حضرت چلبی فرمودکه این مرد بیسرمیرود عجبست اکر کشته‌نشود . ومجموع اصحابکه بردر تربهٔ مقدس ایستاده بودند عبوس دیدندکه آن‌درویش بی‌سرمیرود . بعدازچهارم روزخبر رسیدکه نورالدین سمرقندی را ولد اشرف بقتل اورد. مکر پیش محمدبك ولداشرف رحمه الله مردی شاعر وفاضل مشهور اوراطرازی میکفتند واین شخص را از قدیم‌العهد با اومصاحبت بوده وسفرها

فقره‌سنده کوریلن « اشرف‌اوغلی مبارزالدین‌چلبی محمد بك » و « اشرف اوغلی محمد بك » خلیل‌ادهم بك‌افندینك انجمن مجموعه‌سیله « آناطولیده اسلامی کتابه‌لر » نامی آلتنده نشر ایتمکده اولدقلری کتابه‌لر میاننده کوریلن [١] وبکشهرینك « ایچری شهر » محله‌سنده کائن « جامع کبیر یاخود اسکی جامع » ك جبهه‌سی بالاسنه موضوع ایکی سطر کتابه‌نك سطر ثانیسنده « وشرط الواقف المذکور - سیف‌الدین سلیمان بن اشرف - خمس جمیع المنافع المذکور للتولیة اولاده وهما الاعز المقبل محمد بك واشرف بك » عباره‌سنده کوریلن « محمد بك » اولسه کرکدر . محمد بکك ، پدری « سیف‌الدین » لقبیله ملقب اولان « سلیمان بن اشرف » دن صکره مقام حکومته قعود ایتمش و « مبارزالدین » لقبنی آلمش اولمسی ظننده‌یم . بوظنه‌ده سبب افلاکی دده‌نك سالف‌الذکر ایکنجی فقره‌سنده اولو عارف‌چلبی‌نك محمدبکه خطاباً « سزدن صکره بوولایتك خرابیسی الخ » دیمسی وبکشهری‌نه عائد اولان کتابه‌لردن بشنده سلیمان بن اشرفك نامی کوریلوب بونلرده ٦٨٧ سنه‌سیله ٧٠١ سنه‌سی بیننده‌کی اون درت سنه‌لك بر زمانه عائد بولنمسیدر . ابتدای حکومتی ٧٠١ سنه‌سندن مؤخر واولو عارف چلبی‌نك تاریخ ارتحالی اولان ٧١٩ سنه‌سندن مقدم اولمسی بالاده ذکر اولنان جامع کبیر یاخود اسکی جامعه متصل تربه‌نك قپوسی بالاسنده موضوع اولان « امر بانشاء هذه التربة المبارکة من عون الله‌تعالی فی‌الدین الامیر الکبیر الخطیر ابوالمعالی سیف‌الحق والملة والدین سلیمان بن اشرف فی شهور سنة احد [ی] وسبعمایة » کتابه‌سندن وبالاده‌کی ایکی

باهم کرده واین شاعر بیچاره اورا مهمان خود ساخته بود درمیان ایشان بحثی واقع کشته سمرقندی ازفضولئ نفس اورا کشته . خبر بولد اشرف‌رسیده ازین حال انفعال نموده ومفتیان شهر بقتل قاتل فتوی داده اورانیز همان لحظه کشته اند وهر دورا بیك جای دفن کرده ... همچنان ولد اشرف متوافر خدمات نموده عذرها خواست » .

[١] تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سی سنه ١٣٣٢ ، جزء ٢٧ ، ص ١٤١

فقره‌نك مفادندن منفهم اولمقده‌در . محمد بكك مخدومی اولان سلیمان شاهك‌ده مقام حكومته كلمش اولمسی ینه ایكنجی فقره‌ده كوریلن « سزدن صكره بوولایتك خرابیسی » الخ عباره‌سندن استدلال اولنه‌بیلور . افلاكی دده‌ده تیمورتاشك بكشهرینی فتح وتاراجندن برقاچ كون صكره سلیمانشاهك دریاچه‌یه ـ بكشهری كولنه ـ آتیله‌رق افنا ایدلدیكنی افاده ایلدیكی حالده ٧٤٩ ده وفات ایدن « العمری » ده « مسالك الابصار » ده « بوممكلتك امیری تیمور تاشك الینه كچدكده بونك امریله قتل اولندقدن صكره خصیتینی كسیلوب بوینه آصیلی اولدیغی حالده میتی كزدیرلمشدر » دیبور .

بكشهرنده‌جامع كبیر كتابه‌سیله افلاكی دده‌نك شو ایكی فقره‌سنه استناداً اشرف اوغللرینه عائد آتیده‌كی سلسله‌نامه ترتیب ایدیله‌بیلیر :

اشرف
|
سیف الدین سلیمان
|
مبارزالدین محمد بك — اشرف بك
|
سلیمانشاه

افلاكی دده‌نك اولو عارف چلبی‌نك مناقبی میاننده یازمش اولدیغی دها بر طاقم فقرات ، سلجوقیه حكومتنك انقراضیله آناطولیده تشكل ایدن طوائف ملوك تواریخنه عائد بعض موادی حاوی بولنمغله بونلردن‌ده آیروجه بحث ایدیله‌جكدر .

موزهٔ همایون حافظ كتب معاونی
عالی

بوامری نفسنده[١] مستكره كوردی لفظ درربارندن بوقدرسوز كلمش كه بواحتمالات چونوارمش اول الفكر آخر العمل ارشادیله عمل ایتمك خوش دكلیدی بومخالفت رای وقصور تدبیردن غیری دكلدر دیدی اما چون آتاسنه نسبت كمال انقیادی واردی حسن رضایله آتاسن كتوردی سلطنتن تسلیم ایتدی وكندویه زغ وزپاشایی اتابك قوشدلر انواع عواطف وحسن رضای والدله مغنسیایه وارب آتاسی یرنه اوتردی معنیده اتاسن قایم مقام اندی وچون یكی واسكی دولت مقارن دوشدی ناصرقادر قبلندن اهل اسلامه شوكت عظیم حاصل اولوب ایكی دفعه انكروسی صیوب كوس اوه غزاسی وورنه غزاسی كبی اولو غزالر اولدی وبوندن‌صكره سلطان مرادكده عمری آخر اولوب سطوت سلطنتی امری منتهی اولدی سكز یوز اللی بشنجی یلنده محرم غره‌سنده سلخ عمره یتشدی دارغروردن جهان سروره رحلت ایتدی بیت

ازروی زمین بدل یافت زیر زمین — وین حال نه اوراهمه راهست همین

بیت[٢]

بو دهرك بخششی چونكم دكلدر — دوش برنعمتی بول كم دكلسز

جلوس سلطان محمد غازی [٣]

وقتی كه سلطان مرادخان[٤] ارتحال ایتدی سلطان محمدك منشور اقبالی دیوان قدمدن توقیع اما جعلناك خلیفة فی الارض برله موقع اولمشدی بی‌منازع ومدافع مغنسیادن كلوب هجرتك سكزیوزاللی‌بشنجی یلنده محرم آینك اون التیسنده پنجشنبه كون بحكم ان الخمیس ینتج الامال

---

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنده « نفسنده » كلمه‌سی یوقدر .
[٢] دیكر وآیاصوفیه نسخه‌لرنده بوكلمه موقعنده « فرد » لفظی واردر .
[٣] آیاصوفیه نسخه‌سنده « غازی » كلمه‌سی یوقدر .
[٤] دیكر وآیاصوفیه نسخه‌لرنده « خان » كلمه‌سی موجود دكلدر .

سریر سلطنته جلوس ایتدی وزبان حال فی الحال بو بیتی املا ایتدی بیت

کردون غبار سایهٔ بخت بلند تست خرشید عکس جوهر فرکلاه تست
سیر ستاره‌کان فلك نیست در بروج بر کوشهای کنکرهٔ بارکاه تست

قچن که بو نوعروس مراد حجلهٔ بخت بیدارنده جلوه کوستردی هما[١] بیت

اذا سنح السرور فلا عذر لذی الرای المسدد فی التوانی

دیدی دخی لله فی سبیل الله قلیچ قوشندی خنك عزیمت ارقاسنه زین همت صالوب عنان ظفر عیاقی نحو غزایه صرف ایلمکی کندویه فرض عین بلدی

بیت

لقی مجر الکری حتی استقرت دوامی الملك حالا بعد حال

اندر کفتار عزم پادشاه فرمان فرمای ابو الفتح بطرف قرمان

چون عزمات اقدار آثارنك حصولی ارتفاع موانعه موقوفدی مبدأ عزیمتی دفع موانعه اولدی قرمان اوغلی ابراهیم بك که دشمن خاندان قدیم وموقظ نایرهٔ فتن اولدوغن بلردی اول آنك قمعنه قصد ایتدی وشولدم که عساکر فرخنده مآثر ربیع بدیع سنه خمس وخمسین وثمانمائه کبی کوندن چیقوب سراپای ثلوجی صویه غرقه وردی وتیغ خسرو سیارکان صدمه‌سندن کوکبهٔ مواکب سیاوش برودت انهزامه آرقه کوستردی سلطان جوانبخت روم ایلی بکلربکیسی طاغی قرجه بکی روم ایلی جریسیله انکروس امین فتنه‌سی احتیاطندن صوفیا طرفنده قویب کندو قپوسی خلقیله وآناطولی عسکریله بیت

دم‌دن بر دکزدر نیجه عسکر اوکنجه نصرت واقبال رهبر

قرمان طرفنه رایات فتح آیاته خفوق اهتزاز کوستردی سبب ظاهری دخی بو که پادشاه مظفر سریر سلطنتی مشرف ایتدکی وقت قرمان اوغلی بیرلکی تقدمدن ظن ایدب بو فرمان فرمای شاه جوانبختك تعظیم شاننه موافق وتبجیل عظمتنه لایق حرکت کوسترمدی لابد مقدارنی کندویه

[١] دیکر نسخه‌ده « هما » کلمه‌سی یوقدر .

بلدروب کوشمال وتعریك الاذن واجب اولدی دنلدی بو اوزره مصراع

برهنمونی بخت وبیاری اقبال

منزل بمنزل یوردی عز وسعادتله قرمانك آق شهرنی مخیم خیام دولت بیوردغی وقت قرمان اوغلی بو هجومدن غموم دریاسنه غرق اولوب قاچدی باشنی طاشه صقندردی طاش ایلده مولانا ولی‌یی کوندروب آق شهری وبك شهرنی وسیدی شهرنی ولایتلریله مقدم قدم پادشاه مظفره پیشکش ایدب استغفار واستعفا ایتدی وهر یل مقدار معدود چریك رکاب خدمت نواب کامیابه کوندرمکی التزام کوستردی ناموس پادشاه چون بو وجهله رعایت اولدی اذا ملکته فاسمح حکمنجه صفحهٔ حالنه فاصفح الصفح الجمیل خطن چکدی باقی مملکتنی کندونك تصرفنه ابقا ایدب کچمش هفواتن عفو ایتدی بونك اوزرنه صلح اولنوب اول مملکت عذرای لکدکوب پای لایحطمنکم سلیمان وجنوده ولتجدن العود احمد دیو مراجعت بیوردی .

ولطایف حسن سیاستدن شویله واقع اولدی که مصراع

بختیار اولوب کلرکن پادشاه بختیار

طایفهٔ یکیچری یولك اوزرنده مسلح ایکی صف دوردیلر پادشاه مظفر ارالرنه کلدکی کبی بعده ایثار دعای بندکانه پادشاهمزك ایلك سفری در قوللره احسان کرك دیدیلر اکرچه پادشاهك فیض احسانی عالمی غرق نعم ایتمشدی خصوصا قوللرنه انعام عام ایتمك ضمیر منیرنده مرکوز ایدی اما یولسزلق اوزره یول اوزرنده طوروب بو صورت نامتوقعله توقع ایتدکلری خاطر عاطرنه خوش کلیوب قپواو باشنه حواله ایتدی سعادتله نزول بیوردغی کبی دیوان اولدی امر ایتدی بیاباشلرنی کتروب بو ادبسزلك سزك قصور عقلکزدن در دیوب باصدروب یوزر چوماغ اوردی وعزل ایدب قپودن سوردی وبو سیاستله مهابت پادشاه اول طایفهٔ ناخایفه‌نك قلبلرنده مقرر اولوب سلطنتی اقتضاسنه دکین طریقهٔ ادبدن خارج قدم باصمادلر

چون دارالسلطنه ادرنه‌یه کلدی کف دریا موجی فیضندن عالمی غرق احسان ایتدی

سبب استبنای [١] بوغاز کسن

نظم [٢]

ایدرسك عقد قلبك حقه تخصیص   ایدرسك قلعهٔ دینوك ترصیص
اولرسه نیتك خیرایره حصه   اودمده کم مثوبات اوله تخصیص

چون خیال نوعروس فتح قسطنطنیه همیشه همخوابهٔ پادشاه جوانبخت اولمشدی   شعر [٣]

ولاتكلمت محزونا ولافرحا   الا وذكرك مقرون بانفاسی
ولاهممت بشرب الماء من عطش   الارایت خیالا منك فی الكاس

بو جهتدن دایما ذکرنی دلدن وفکرنی دلدن کدرمزدی وحصولنك استعجاله اشارت ایدردی   هر چند ارکان دولت و ملازمان حضرت تصریح وکنایت برله انك متانت ومناعتنی وملوك ماضی فتحنك قصدنده خزاین خرج ایدب جمع عسکر ایلیوب چاره بولمدقلرن سمع شریفنه القا ایدرلردی   واکا تعرضدن زیاده فتنه‌یه سبب اولمق توهماتن واحتمالاتن سویلرلردی   بوصورتله نیجه که ذکرنی کرداب نسیانه صالم دیو قصد ایدرلردی اصلا التفات ایتمزدی هیهات [٤]   بیت

یراد من القلب نسیانكم   وتابی الطباع عن الناقل

دیدی   دخی تحصیل مطلوبك مقدماتنه کندو رای منیری مقتضاسنجه شروع ایتدی   اول فرمان قضاجریان شویله صدور بولدی که استانبولك اوستن یاننده بوغزده قلعه‌یبدرله   واول موضع که بوغزدنیلر کورنلره خود معلومدر اما کورمینلری انك شرحیله منشرح القلب قیلمق محسنات قصه‌دن اولماغن تحریر وتقریرله بویلجه کوسترلدی   مثلا حضرت فیاضك کمال قدرتیله قره‌دکز

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده « قلعهٔ » کلمه‌سی دخی واردر .
[٢] آیاصوفیه نسخه‌سنده « نظم » کلمه‌سی یوقدر .
[٣] آیاصوفیه نسخه‌سنده « شعر » کلمه‌سی یرینه « قطعه » در .
[٤] آیاصوفیه نسخه‌سنده « هیهات » کلمه‌سی یوقدر .

فیضنك امواج تلاطمندن بر طاغ شق اولمقده دکزدن بر جدول آیرلوب [١] نیلدن اعظم وتونادن زیاده بر خلیج لجه‌روان اولوب بر بر قولاقلر وقولتقلر یایمش وجابجا قسوقلر کوسترمش نهر غزیر شکلنده آقدی شویله که سرعت جریانی سیل عرمرمك قلل جبلدن اعماق وهاده انحدارنه بکزر [٢] تا استانبولك یایلدغی یره کلنجه‌اندن قلعهٔ کلیبولی‌یه وارنجه یایلمش عریض وعمیق ماننده بحر قلزم عظیم دریا اولمشدر   نیجه کویلری محتوی جزایر معموره‌واردر کلیبولیدن اشاغه ینه قسیلوب ارماق اولوب آقر   حاصلا مبدأندن تقریباً اوچیوز التمش میل کتدکدن صکره یایلوب بر عمان بی کران اولور مغرب زمینی محیطکه اکه عرقزجه آق دکز دنیلر   وبو دیدکمز [٣] دریاچه‌نك طرف شرقیسی اناطولی مملکتی‌در وطرف غربیسی روم ایلی دیاری‌درکه ضرب شمشیر برآن آل عثمانله فتح اولنمشدر   معابد اصنامی مساجد اهل اسلام اولوبدر   ومملکت عثمانیه بوایکیدن عبارتدرکه عرضها کعرض السماء والارض   انك نعتی اولمق لایقدر   واناطولی وروم ایلی هر بریسی بر [٤] جنس منزله‌سنده‌درکه [٥] امکنهٔ لطیفه ومداین وامصار عظیمه واصناف طوایف مختلفه‌یی مشتمل‌در   معمور وحاصلاتی موفور ومنعه‌سی نامحصور وپادشاهی همیشه مظفر ومنصور   بیت

اناطولی که اولدر معدن مس   حساب حاصلن درك ایلمز حس
اروم ایلی که طپراغی ذهبدر   کوزلکده جنانه اولدی مجانس
کمش التون درر طپراغ خالص   کوزللر معدنی اقلیم خامس

مکرکه امر فیاض بی چونله بو آقر دریاچه‌دن قره‌دکزله آق دکز

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنده بورادن، اوچ اشاغی سطرده واقع «اولوب» کلمه‌سنه قدر اولان جمله یوقدر .
[٢] آیاصوفیه نسخه‌سنده ، بورادن اوچ سطر آشاغیده‌کی « مبدأندن » کلمه‌سنه قدر اولان پارچه‌لر موجود دکلدر .
[٣] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده « آقر » کلمه‌سی‌ده واردر .
[٤] آیاصوفیه نسخه‌سنده « بر » کلمه‌سی یوقدر .
[٥] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده « انواع » کلمه‌سی دخی موجوددر .

ارابسنده بر قسيقده روم ايلى طرفنه بر دكز قولاغى كه عرضى ميلدن زياده وطولى تقريبا بيش ميل زمينى قطع ايدب ليمونكاه واسع اولمش كه وسعتى اون بيك كمى آلور واول ليمونكاهك نفسى ومايحويسى وكنارنك باغ واشجارى اسحارده نسايم صبادن ورواحده شمايم شمالدن غيرى جنس رياحدن مصون ومأمون اتفاق بولنمونك آق دكز طرفنده محل مقتضاسنجه شكل مثلث اوزره قلعهٔ قسطنطنيه يدى طاغى ونجه بستان وباغى محتوى ايكى طرفى صويه وبر طرفى قرويه ايچى طولو طاغى وباغى بر بارو ترصيص اتمشلر كه احجار وطاشى قفار ثور زميندن طاشنمش وقران برجى قرن ثور آسمانله مناطحه قيلور بيت

صرتنه كاوزمينك باصدى بنيادى قدم قرن ثور آسمانيله قيلر برجى نطاح

وبر برنه متقارب مثلث مقرنس ومدور ومربع ومسدس فرنكى برغازلرله تأكيد وتأييد ايتمشلر وقرويه واقع بارويه محاذى بر حصار بچه بنياد اولنمش كه اكرچه رفعتده اصل بارودن آلچقدر اما الحق دايرهٔ وسعتده اصلى محيط واحكام ترصيعنده اصلدن منيع وسليط وبونك طاش يوزنده بر خندق ايكى طرفى طاشله يابمه كه استاد هندسه پيشه آنى غور انديشه دن عميق تر ايتمش مؤكد اولنمش وينه قره دكز طرفنده بوليمونك اغزنده قلعهٔ قسطنطنيه مقابلنده قلعتا تام شكل مثلثه بر قلعه دخى بنياد اولنمش وسيع وفسيح ايچى طولوملت مسيح صنف افرنج بارنج حاكم فرنكستان تصرفنده اولى كلمش غرايبدندر كه كثرت سفاين وبرمات سبيله بركشى سكزى براقجه منقرك [١] بريسيله روم ايلندن فرنكستانى وفرنكستاندن روم ايلنى سير ايدر وليمون اغزنده برقلعه دن برقلعه يه زنجير آهنين متين سلسلهٔ ممكنات كبى غير منصرم چكلمش ليمونى وطات اغياردن محروس وامين قيلمش ودكز كنارلرنه ملاصق قلعه لردن بعضى كندويه لواحق قباب مناعت قلاع وبحربندن استمدادرنك

[١] آياصوفيه نسخه سنده بو كله « منقور » صورتيله يازلشدر

امكان [١] واسطه سيله اكر يوز بچه بيل مملكت اسلام اورته سنده دين باطل اوزره خيلى ولايته حكم ايدب بشقه بكلك اددردى زياده بوكه قيصر روم درلردى هميشه نسل عثماندن بر سايل صابى ياخود بردزمه وجعلى كمسنه يى صاقلردى وآنكله فتنه يه مباشرت كوستردى اهل اسلامدن نجه ملوك وسلاطين اول نو عروس محروس خطبته رغبت كوسترمشلر واهبت عدد واهبت وعدد لشكر ترتيب وتجهيز ايتمشلر هيچ برنك الى ذيل حصانته يتشميوب حسرتله پاره لو وجكرلرى داغلو كتمشلر بوحيثيله جبههٔ اسلام اوستنده كى داغ كبى دوشمشدى اكرچه حسن يوزندن ديار عثمان آراسنده برنكار نازنين يكا غنده خال عنبرين مثالنده ايدى قصه يى قصه ايده لم

جون پادشاه روى زمين ظل الله فى الارضين امر ايتدى كه استانبولك اوستن يانده اناطولى يقاسنده اولان يكيجه قلعه مقابله سنده روم ايلى يقاسنده قلعه بيدرله فى الحال انما امرنا اذا اردنا ان نقول له كن فيكون حكمنجه نواب كامياب وحجاب كاردان تهيئهٔ اسباب ايتدلر وشول دم كه سلطان طبيعت بيغوله غلواى برودتدن سرا پردهٔ سلطنتى صحن صحراى اعتداله قوردى وفراش باد سبك پاى ابر چابك دستك دستياريله بساط منور خضراى بسيط مكدر غبرايه دوشدى بيت

زمينه نه خدمت شايسته قيلدى كردونه كه صالدى قامته خلعت شباب يته وخازن وان من شئ الا عندنا خزاينه بنات نباته وازهار اشجاره حلل كونا كون وزيور لونا لون كيردى بيت

تبارك الله بو جنبش نسيم صبا كيردى قامت اشجاره حلهٔ خضرا

بو حيثيله كه فانظر الى آثار رحمة الله كيف يحيى الارض بعد موتها اسرارى هر اهل يقين دقيق بين كوزنه كون كبى منكشف اولدى يعنى سنه ست وخمسين وثمانمايهٔ چمنى لب جويبارى تفرجكاه ايتديكى موسمده رايات ظفر آيات اول قلعه يابلجق محل جانبنه اهتزاز كوستردى

[١] آياصوفيه نسخه سنده بو پارچه « استمدادى نك امكانى » صورتنده در.

كفتاردر وصف اوضاع قلعهٔ بوغز كسن

وقتی که اول موضع مطلوبی خیام دولتله مخیم وقدوم مبارکیله مکرم
قیلدی مهرهٔ مهندسین وکمل منجمین مشاوره سیله محل وساعت اختیار
اولنوب قلعه بنیادن اوردیلر بو وضع اوزره مثلا اقر دریانك كنارنده خط
مستقیم شکلنده بربارو چکلدی که منتهای بنیادی مرکز کرهٔ ارضدر
وشرفات بروجندن منازل قمر سیر اولنمق ممکن ایکی باشنده ایکی قله که
هر بری رفعتده كلهٔ سما كه موازیدر رفیع فرع متین اصل بنیان ایتدلر
و بو ایکی قله دن قورو طرفه ایکی طاغ کبی دپه لره ایکی بارو چکدلر
ویوقارو ملتقاسنده برمحکم فرنکی قله یاپدلر که بیت

نه بدمامش از ابر بر رفته تر کهبد بامش از ابر بررفته تر

آنك شانته دنیلمشدر بیت

اوزرندن کچر بولتدن هیچ اولمشدر بروج آنك تر
نجه بولتدن اوله تر برجی که بولتدن اولیدرو بر تر

ودكز كنارنده کی بارویه لب دریایه متصل برحصارنجه یاپلدی دكزه
آچیلر یکرمی قپو قونلدی وهر بر قپودن ایچرو برر اژدرهای آتش بار
شکلنده طوپلر قورلدی که هر برنك طاشی فلك تدویر قمردن نشان
ورركه بونلر آتلدقجه حدهٔ سرعت سیرندن بیت

دکز اوستنده طوپ طاشندن کوپری یاپلدی صانیرآنی کورن

ومقابلنده کی یکیجه قلعه طرفندن بونوعه حصارنجه وطوپلر قورلدی
بوغازی کسدلر شویله که آق دکزدن قره دکزه قوش اوچرمزلر

بیت [١]

بودر اول قصه لرده کم دنیلر کندی دریا بوغازن اسکندر
ملك قیدافه دن کتابدر ملك قسطنطنیه ای سرور
حاصلا پادشاه لطف آله مصراع
ولذا المجد تنسی لذة الكاس

[١] آیاصوفیه نسخه سنده « بیت » کله سی برنده « نظم » کله سی واردر.

وفقنجه سایر عیش ونشاط وتماشا و شکاردن ال چکوب اتمامنده اهتمام
بیوردقلری اجلدن آز مدتده قلعه تمام اولدی برکاردان نامدار دزدار وامین
وسرباز ومنقاد وجان سپار حفظه دن حاجت اولدقجه وسایر اسباب
ویراغ واسلحه وذخایرله مملو ومرتب قیلدی بیت [١]

جده وشیش حربه دن [٢] بزنب برعجب شکل بولدی برج حصار
صانکه سیمرغ بچه برنجه بیك کوسترر آشیانه دن منقار

کفتار در فتح قلعهٔ قسطنطنیه

نظم

نجا جولان ایدر [٣] کوزده خیالك دمیدر بر نظر کوستر جمالك
اومادم طوب آتمه قیلم فتح ندکلو برکسه حصن و مالك

چون حصار امری تمام اولدی سعادتله دار السلطنه ادرنه صوبنه
کوچ بیوردی اتفاق کوچ اثناسنده مکر قپو خلقندن برقاچ یکت کوچ طریقیله
استنبول چوبانلرندن قیون ایستمشلر اراده قصاب صواشی واقع اولمش
استنبول مرده سندن عسکر سلطانی کوچنك تماشاسنه چیقمش بعض
سرخوش کافرلر آرایه کیروب طرفیندن قلجلر چکلدی وطوارلر
قولدی بو حادث اولن غبار جنکی اهل قلعه اظهار عداوت
ظن ایدب بی تأمل یاغیلق چاکلرن چالدرب قپولرن یاپدرب یاغی
اولدیلر جناب سلطنت مآبه نسبت تکورك عهد ومیثاقی واثق
صاندقلرندن بعض اهل عسکر آغروق وصندوقلرن اوردویله
کوندرب کندولر استنبولك صحبتی وتماشاسنك صوك طرفنده سنه
میل ایتمشلرمش بواثناده قلعه ایچنده بولندیلر قپانوب اسیر اولدلر
تکور لعین اکرچه بوحادثه وقوعندن غایت متألم اولدی اما بوقلعه ده
قپانوب قالان بکلرینه سبب صلح وصلاح اولا دیو تسلی فی الجمله حاصل

[١] آیاصوفیه نسخه سنده « بیت » کله سی برنده « نظم » کله سی واردر.
[٢] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله « وحربه دن » در .
[٣] آیاصوفیه نسخه سنده بوکله « ایده » در .

ايتدی پادشاه مظفر اول قلعه‌ده قالانلری دریادن قطره عد ایتدی اصلا
التفات ایتمدی کافر تدارك دفع ماوقع ایدب برار الچیسیله اول قلعه‌ده قالان
خلق کوندردی نیجه کاه استغفار واستعفا ایتدی جواب بو اولدی که
تکور کفور بی تأمل نقض عهد ایدب دوستلق جلابنی سوء تدبیر خلابیله
مکدر ومتن اتدی عذری مقبول اولمز من بعد یاغیلق در بو قلعه‌یی
ویرسون یه باشی قیدن کورسون چون ایلچی مأیوس کتدی وکندو
سعادتله تخته کلدی استنبول فتحنك نوعروسی افتراعنه واول مصر
عزیزدن دفع فراعنه تدبیری اوزره اسباب قلعه کشای واهبت ابهمت بخش
ومملکت کیردی [۱] نیسه حاضرارلماسنی امر اتدی وکندو عشقبازی نکار
فتحله اول قیش مضطرب البال وبیقرار قرار بیوردی کاهی نوعروس
فتحك ایام وصالی ملاحظه‌سیله رخ دلدار کبی خرم وخندان وکاهی لیالی فراقده
حصول وامتناعی خیالی فکریله زلف پرچین یار نازنین کبی آشفته وپریشان
وکاهی خیال شکار نخجیر مراد له آهوان شواهق جبال بوینه اصداغ پرتاب
جانان کبی کمندلر صالاردی وکاهی زلف وغبغب دلدار مقصود هواسنده هوس
میدان طوپ [۲] وچوکان ایدردی بالجمله ثابت قدم ودل قوی وعدل ورحمت
اوزره نیتی منطوی اولوب قوانین امور شرعی مرعی طوتدی وآیین
عدل ونصفتی قامت رعناسنه شعار ودثار ایدب کمال اخلاصله وجاهدوا
فی الله حق جهاده امرنه نفسنی تسلیم ایتدی وسنه سبع وخمسین وثمانمائه
بهارنده بر موسمده که مجاهدان طبیعت مجاهدهٔ برودتدن فراغ بولوب
دست مشاطهٔ ابر نیسانیله چهره کشایان ربیع سبزپاره‌که اکدکوب
عسکر شتا وپایمال خیول سرما اولمشدی زینت تازه ولباس بوقلمون کیدروب
تماشالرندن صفالر سوررلردی [۳] اعلام ظفر اعلام نصرها الله الملك

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « مملکت کیری » در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده « طوب » کلمه‌سی موجود دکلدر .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده « الا یه » کلمه‌سی ده واردر .

العلام انهم یرونه بعیداً ونریه قریباً فحواسنی رهبر ایدنوب استنبول فتحی
قصدنه برچم پرخم اچدی اژدرها کردار آتش بار مهیب طوپلر که هر برنك
طاشی کوه البرزه طوقنسه برازن هوایه وبعضی دریایه صالاردی بیت

کوه البرزه طوقنسه برطاشی کاه کبی طوپراغن ویرر یله

بو صفتلو طوپلری بیالره چکدردی وکمش معدنلرندن استاد نقابلر تیز
منقار مار کردار کلنکلر یله نیجه یوز نفر بله کتردی وکلیبولیده فرمان
قضا جریان وفقنجه سفاین تیز رو حاضر ایتدرلمشدی بیت

کمیلر کم طولو در ایچی شیران که بر ذره قصوری یوق برقده
چکلمش یایه بکزر اوقه طولو که دمرن قبضه‌ده شصتی قولقده
اوقی پران ایدرلر عادت اولدر عجبدر بو کمان پران اوقده

بو صفتلو کمیلری عزبان بحریدن رجال البطالله مشحون واسلحه
ویراغله مملو قلوب کندو قورودن و کمیلر بحردن منزل بمنزل یورودی
هر کون بر یوردی خیمهٔ دولتله مشرف بیوردی وخنیاکران زمان
بو بیتله نغمه ساز اولدی [۱] بیت

ای باد ظفر طره زدای علمت سعدین فلك ماهچه سای علمت

استنبول اوزرنه قونجغی کون بر مقتضای طور جهانداری ترتیب صفوف
وآلای ایتدی آق قلعهٔ روان یعنی یکیچری طایفه‌سن که اصحاب رمی [۲]
ورشق ورجال رجل وثبات ثبات در مثلا دشمنه قرشو صف باغله‌سه‌لر
بحر متلاطم شکلن کوسترر بیت

یا حضر مثل البحر لیس اخضراره من الماء لکن من حدید مبرد

ترجمه

دکز کبی ولی کوکلوك آنك [۳] دکل صودن ولی صووق دمردن

تیراندازلر که هر برنك تیری روز نورانیده تیر آسمانی شاشرمز بیت

سیه کند بکشاد خدنك دیدهٔ روز چنانکه نوك قلم در شتاب خلقهٔ میم

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « اولدیلر » در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « رمیدر » شکلنده‌در .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده بو مصراع « دکز کبی ولی کوکلی کی آنك » شکلنده‌در .

وزنبركجيلر تركى وفرنكى كه هر برنك خدنكى ناوك غمزهٔ جانان كبى

مصراع

سينه شكاف اولردى دلدوز وجان ستان

نشان بزندن ايلر وعدويه قدم بصدرمن ‌ وتفكجيلر وضربزنلر كه بندقجهٔ سرب وجوزهٔ [١] آهنلرنك برضربنه اون قات جوشن ‌ ومغفر سپر اولمز يوجوق موصوفى اوكنه طوتب صدر لشكر خاص [٢] ايتدى وقزل حصار بران يعنى طايفهٔ [٣] عزبى كه آنلر دخى صنعت رمى‌ده سعد وقاص اوجرمالرى خواصدن درلرلر ‌ وجست وچالاكيده چراغى عمرو اميه‌دن بارلر ميمنه وميسره‌يه صدر لشكر ايدب آردلرنجه سواران دليران وشيران غران صفوف آلاى كه وصف ‌ صفا كأنهم بنيان مرصوص ‌ آنك نعت احكامندندر يوردوكى حالده ‌ مصراع

هوا بيشه [٤] كوريندى سكودن

وقوندغى حالده ‌ مصراع

كورنمزدى يراصلا خيمه‌لردن

بيت

زنيزه هوا كرچه بيشه نمود ‌ زخيمه زمين هيچ پيدا نبود

قلعه‌يه قرشو درياى مواج كبى آقدى ‌ نظم

نه عسكر كه بركوه پولادپوش ‌ جيوش ظفر كوش دريا خروش
آلايلر كه هرمرد آلاى صر ‌ قتاله مهيا وجنكه مصر
صهيل جياد وصياح رجال ‌ صالالردى [٥] كوكلاره جنك قتال

صداى طبل خانهٔ خسروآيين وآواى كوس وناى رويين كوش فلكى مطنن ايتدى ‌ زلزلهٔ مراكبدن حمحمهٔ مواكب [٦] ‌ مصراع

زلزلة الساعة شئ عظيم

---

[١] آياصوفيه نسخه‌سنده بوكله «جوز» صورتنده‌در .
[٢] آياصوفيه نسخه‌سنده بوجمله «صدر لشكر لشكر خاص» شكلنده‌در.
[٣] آياصوفيه نسخه‌سنده «طايفهٔ» كله‌سى يوقدر .
[٤] آياصوفيه نسخه‌سنده بوكله «ميشه» در .
[٥] آياصوفيه نسخه‌سنده بوكله «صالردى» شكلنده‌در .
[٦] آياصوفيه نسخه‌سنده بوجمله «حمحمهٔ مواكبدن زلزلهٔ مراكب» صورتنده‌در.

غبارنى جمجمهٔ كوهسارانه يتشديردى ‌ وچرخه جنكجون نيجه پهلوانان جنك آزمايان كه مذاقلرنه روز مصادف [١] شب زفافدن احلى در قلعهٔ قسطنطنيه قپوسنه قليچ اورمغه ايلرو ات سچرانلر ‌ اول طرفدن دخى تكور قسطنطنيه چون قيصر روم ديرلردى ممالك كفره‌دن مسالك قريبه‌دن وبعيده‌دن پهلوان نامدار كفرهٔ مرده جنسندن قولاغنه بيل بغليوب زعملرنجه غزاتنه كلمشلردى ‌ سيما قلعهٔ عذرا كه هيچ بر زمانده خطبت ملوك سلفه رغبت كوسترمشدر [٢] ‌ ومالكى بر خصمه باش اندرر ملعون دكلدى ‌ بوغرور غيرت جاهليت اقتضاسنجه نيجه عفارتى ونيجه قودرمش ايتى كندولرن وآتلرن ازپاى تا بفرق آهنه غرق ايدب غربمى قپويه كترتمك قصديله مقابله ومقاتله‌به كوندردى ‌ وبواوزره هرقپو اوكنده بر برد كرد انكيز اولدى كه ملاء عليندن آوازه كوش جهانبانى مشنف اتدى ‌ نيجه حمله‌لر وردلر وقوغندن صكره ‌ الحق يعلوا ولا يعلى حكمنجه باطل الحق دوشدى ‌ كافرى صغر كبى توسكرب قلعه توقاتنه قويدلر قلعه‌قپولرك بيندرديلر ‌ بوار القده نيجه باشلر كسلدى وديرى كافرلر آلندى

القصه بروقت شريفده كه ‌ سعود نيك فال‌اله حالى ‌ وهر نحوستدن خالى ايدى قلعه اوزرنه قضاى ربانى كبى نزول اجلال بيوردى ‌ ترتيب عثمانى اوزره اورته‌ده بارگاه كردون اشتباه آراسته طارم ارم كبى قوروليوب هاله قمرى احاطه ايدر كبى يكيچرى چادرلرى دايره بغليوب استبول قلعه‌سنه بكزر قرنوسنده بر قلعه كورندى ‌ اسحاق پاشا كه مرحوم سلطان مراد خانك عليه الرحمه والرضوان مرباوزيرلرندندى اناطولى بكلكى [٣] انك تحت ايالتنده ايدى اناطولى عسكريله كه ‌ بيت

تيغ شهامتيله قو مير ملك دار ‌ دام شجاعتيله قو شير بير كير

ميمنه‌ده وطابى قرەجه بك كه سلطان علاءالدين طايبى ايدى وضرب

---

[١] آياصوفيه نسخه‌سنده مصادف كله‌سى «مصاف» صورتنده‌در .
[٢] آياصوفيه نسخه‌سنده بوكله «كوسترمشدى» شكلنده‌در .
[٣] آياصوفيه نسخه‌سنده بوكله «بكلربكيلكى» در .

شمشير ورمى تير وراى وتدبير امورنده ماهر وبهادر جكردار اردى
روم ايلى بكلر بكيسيدى روم ايلى عسكريله مصراع

دليران وشيران قو صف شكن

ميسره‌ده قونديلر خاصلا ايكى دريا بيت

برى درياى آهن يعنى عسكر برى درياى بوغزدر مقرر

قلعهٔ قسطنطنيه‌يى شويله احاطه اتدى‌كه چون توز ساكن اولدى تكور
واهل قلعه كندولرن جزيره[١] محصور كوروب مصداق آيهٔ فلما رأوها قالوا
انا لضالون اولدلر وفى الحال طوب قوره‌جق يرلره مترسلو جانب عمل
بيوردلر ويربر منجنيقلر بروج هيأت جوزا كفه شهاب طناب قضا
كشاد قدر نفاذ ترتيب ايتدلر ومنجو يرلر وطوكز طاملرى قورديلر
ونقابلره برمناسب ير تعيين ايتدلر هرمصلحت ارى مصلحتنه مشغول
وملازم اولوب اسلام غيرتنه اللهچون وبكلرى اوغورنه چالشمقده
وهركون قلعه قپولرنده قلجلر چالشدرمقده پادشاه ابو الفتح وثاق
ظفر اتفاقده خيال نوعروس فتحله صحبت ايدب وصال وجمال تماشاسنه
منتظر طورمشدى بيت

طوتتم لطفنه اميد كريك دلرم كه مراميجه قبلا دلبر عيارى رام

اما ليمون طرفى بالكليه مسدود اولوب اول طرفدن كافره شغل
كوسترمدكلرندن پادشاهك خاطر عاطرنده آثار غبار اكسك اولمزدى
بو غبارك دفعنه راى مشكل كشايه ايش بيوردى امر ايتدى كه قدرغالر
وفايق قايقلردن برنجه كميلرى قلعهٔ قلعتا اكسه‌سندن بوغز دكزندن
قورودن چكدروب ليمون دكزنه صاللر تا كه من كل الجوانب محاصره
قيلنوب دشمنك تبدد وتفرقه سبب اولا بو فرمان قدر توان الله صنعت جر-
اثقالده ماهر مهندسين وملاحين حاضر اولندى بروفق مرام پادشاه
اسلام كميلرى كوناكون ولونالون يراقلرله بزيوب يلكنلر آچديلر قلعهٔ

[١] آياصوفيه نسخه‌سنك بوراسنده « ده » اداتى دخى واردر .

قلعتا اكسه‌سندن هواده يورتديلر بلكه اوچرديلر وسخر الفلك فيه بامره
وهر برندن طنطنهٔ طبل ونقارا وآواز اهل كشتى وصداى تصادم امواج
دريادن كفرهٔ كندو باشنه صيحهٔ قوم ثمود كوسترديلر بو مهابتله كندورب
مكمل يراغله ليمون دكزنه صالديلر[١] كمى اوزرنده محكم كوپرى ياپدرب
دكزدن قلعه‌يه يول اولدى بيت

صناسن لوح ماده سطردى جسر كه قلعه فتحيچون يازلدى پر سحر

اوچ طرفدن يه قوشتديلر طوپلر ومنجنيقلرله دوكديلر هر سنك
كوه فرساى كأنه روس الشياطين كلهٔ قلهٔ قلعه‌يى ياربى اجزاى حصاره زلزله
صالردى ونهاد بنياد سكانه‌يمى سكان قلعه‌يه كوك كورلديسى كبى ولوله براغردى
شويله كه ويجعلون اصابعهم فى آذانهم من الصواعق حذر الموت آنلرك
حقنده وضوحه يتشدى بو صورتله هر كون مفتح فلق صباحدن مختتم شفق
رواحه دكن وهنگام نزول قافلهٔ اسفاردن وقت قفول راحلهٔ نهاره وارنجه
اول مخاذيل مجاهيله غازيلر مصاف ايدرلردى آنلر هنوز كثرت
مناعتلرنه وحصانت ومناعت قلعه‌لرنه طاينوب طغيانلرنده ثابت طورمشلردى
وظنوا انهم مانعتهم حصونهم بو همت اجتهادله بر نجه كونده قلعه‌نك
بعض بروجنى كه برج حمله حملهٔ مسامته ايدردى قراوهٔ زمينه موازى
قيلديلر چون بخت خصم پايدار اولمادى حصارهم بونجه سربلندى
وسرفرازى ايله فروتنى والچقلق كوسترمكه باشلدى بيت

كردن كشدى همچو صراحى شه طبم چون ساغر كوردى اكه قارشو بوين اكدى

نه تفصيل ايدم كه فصيل انفصال وجدار انحدار وسور استوار بر
حيثيتله فتور انكسار بولدى كه امارات فتح مبين قلوب مؤمنينده آفتاب
عالم تاب كبى لمعان ايتدى مكر فرنكستاندن امداد ايچون ايكى كوه
پيكر كوكه كه هر برى هيات وسعتده سفينهٔ نوحدن حكايت ايدردى
انواع اسلحه ويراغله مملو وبهادرلغ وپهلوانلغله مشهور مردهٔ مردارله

[١] آياصوفيه نسخه‌سنده، بورادن آتيده‌كى بيتك نهايتنه قدر اولان قسم يوقدر.

مشحون كوندرمشلرمش اتفاق ملازمان حضرت واكثر اهل كشتى
كميلرى ليمونه ايندرمك شغلنده يكن اول كوكه موافق روزكار بولوب
يلكن آچوب قتى يايدن اوق چيقر كبى كاير كوروندى حاضر بوانن كميلرله
قپودان بلته اوغلى سليمان بك اول ديولره قرشو وارب چيقدى جنك
عظيم اتدى اما مصراع

ارسلان اولورسه بركشى برشاره نيلسون

ظفرميسر اولمدى كافر ليمون قپوسن آچوب كوكه‌يى ايچرو آلديلر بو حادثه
اكرچه اهل اسلام اراسنه فتور وپريشانى صالدى اما معنيده عسى
ان تكرهوا شيئا وهو خير لكم امرنك مصداقى واقع اولدى كه
آخرهم فتحنه بوسقينه سبب اولدى وسبب دكز بودركه غلامان خاص
وملازمان دركاه فلك اختصاص يعنى قپو خلقنه ويكيچرى طايفه‌سنه تعيين
اولنان محل بروجهله دوكلوب يقيلمشدى وخندق عميقه يوللر قيلنمشدى كه
آفت قلعه آندن اولمق كفره‌نك قلبنه غالب اولمشدى پس اول محل مخوفك
بكلمسى امرنده مشاوره ايتمشلر اهل قلعه ايتمشلركه اومز واهل عيالمز
اوستدر خصوصا بكومز اوى‌در بزدن غيرى كشيه اتمزز ديديلر اهل
كشتى بز اوبارق ترك ايدب محصاغزاده جان وباش اوينمغه كلدك ونيجه بونك
كبى غريعه جواب ايده‌كلدك بونلرك دفعى بزم اتفاقمز وعونمزله ممكن‌در
بومحل بزه كوسترلمزسه كيمزه كرورز اراقدن تماشاجى اولورز ديديلر
بوصورتله ارالرنده منازعه دوشوب دشمن فرقتين مخالفتين اولديلر تكور
كفور دخى اكرچه جمهور اهل قلعه سوزنه ميلى غالبدى اما اهل سفينه
خدمت دمنده كينه‌يه دوشوب قريب كيده‌لر ديو احتمالندن چونكه بوندى ألغريق
يتشبث بكل حشيش حكمنجه قپو خلقنك يقوغنه بونلرى تعيين ايتدى
استنبول كافرلرى نيجه كه خطادر ديو فريادلر ايتدلر مفيد اولمدى وقتى كه
محاصره امرى تمام اولوب مصراع

يوردى كه فتحن ساكا وربدر اول فتاح

جزء : ٢٩ بشنجى سنه ١ كانون اول ١٣٣٠

تاريخ عثمانى انجمنى

مجموعه‌سى

ايكى آيده بر نشر اولنور . تاريخ عثمانى‌يه عائد مقالاته صحيفه‌لرى آچيقدر .
درج ايديلميان مقالات صاحبنه اعاده اولنه‌بيلور

فهرس مندرجات

صقوللى محمد پاشانك اوائل احوالى وعائله‌سى حقنده بعض معلومات ـ جواهر المناقب . . . . عبدالرحمن شرف
شاهانه فقرۀ تاريخيه وادبيه . . . . على اميرى
هرسك اوغلى احمد پاشانك اسارتنه دائر قاهره‌ده بر كتابه (مابعد) خليل ادهم
قاضى برهان الدين احمد (مابعد) . . . . احمد توحيد
منتشاده منتشا بلردن صوكره‌كى آثار . . . . حافظ قدرى
بروسه‌ده‌كى اسكى كتابه . . . . احمد توحيد
تفرقه : تاريخ ابوالفتح (طورسون بك تاريخى) . . . . . . ***

مرجعى — باب عالى تاريخ عثمانى انجمنى
آبونه قيدى ايچون انجمنه مراجعت اولنور

استانبول

احمد احسان وشركاسى
مطبعه‌جيلق عثمانلى شركتى

١٣٣٢

فياتى ٥ غروش

بشنجی سنه
نومرو ۲۹

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعه‌سی

۱ كانون اول
۱۳۳۰

صقوللی محمد پاشانك اوائل احوالی وعائله‌سی حقنده بعض معلومات ـ جواهر المناقب

معلوم اولدیغی اوزره صقوللی طویل محمد پاشا دولتمزك اك بیوك واك معروف رجالندندر . ترجمهٔ حالنه ومسلك سیاستنه ودولتجه ایفا ایلدیکی خدمات برگزیده‌یه دائر كتب تواریخده برخیلی تفصیلاته تصادف اولنور . بز آنلری تكرار ایتمیه‌جكز. اوائل احوالی وصورت نشئتی وعائله‌سی حقنده دسترس اولدیغمز بعض معلوماتی نقل ایده‌جكزكه مورخلر اكثریا رجالك بو صفحهٔ حیاتنه التفات وعطف اهمیت ایتمیوب‌ك خفیف كچمشلر وتحقیقنه بیله لزوم كورمه‌مشلردر .

مأخذمز جواهر المناقب اسمنده برپارچه رساله‌در[۱]. بودین والیسی مصطفی پاشانك امریله اسلوب قدیم منشیانه اوزره یازلمش بر مدحیه‌در . ممدوح مشارالیه مصطفی پاشادر . انجق مصطفی پاشا صقوللی محمد پاشانك عم‌زاده‌سی اولمغله مؤلف كتاب مناسبت دوشیره‌رك صقوللی عائله‌سندن ومحمد پاشانك صورت نشئتندن‌ده بحث ایتمشدر. كتابك زمان تألیفی صقوللی محمد پاشا صدارتنه مصادفدر. مؤلفی رساله‌ده اسمنی ذكر ایتمیورسه‌ده شفیق افندی نامنده برذات اولدیغی بعض كتب ظهرنده كورلمشدر. شفیق افندینك اركان مأمورین ولایتدن بری اولدیغی ظن اولنیور .

[۱] رسالهٔ مذكوره رفقای محترمه‌دن علی امیری افندینك كتبخانه‌سندن استعاره ایدلمشدر.

جواهر المناقبك سبب تألیفی حقنده قارئین کرامجه بر فکر حاصل اولمق ایچون مؤلفك یازدیغی مقدمه اختصاراً زیرده نقل اولنمش وسلیقه‌سنه نمونه اولمق اوزره برقاچ فقره‌سی معترضه ایچنده عیناً ایراد قلنمشدر .

« صدر صفهٔ صدارت بدر سپهر وزرات فارس میدان شجاعت حارس همای عدالت وزیر آصف مکان آصف سلیمان نشان بالفعل وزارتله لواء بودین حافظی اولان مصطفی پاشا حضرتلرینك اقصای مرام ومهم مالا کلاملری بوایدی که: برمقتضای شیوهٔ قدر خدمت دولتده صور کوناکون ایله علی الدرجات قطع مراتب ایلیه‌رك لله الحمد والمنه الیوم غایت ارتفاع اولان منصب والای وزارته واصل اولدم و دین ودولته برخیلی خدمتلر ایفا وناچیزانه بعض مآثر مبروره وحسنه ابقاسنه عنایت باری بنی موفق ایلدی . بوندن بویله احوال مزجرخ غدارك کردش بیقرارینه تابع اوله‌جقدر [١] فردا بیلنه‌مز . قالدی که بوعالم نسیان عالمی اولدیغندن نیجه آثار کزیده مرور ایام ایله اونودولوب کیتمش و ماضیٔ معلوم قلم تصرف مورخینه کچه‌دن صیغهٔ مجهوله منقلب اولیویرمشدر ، بناءً علیه استقبالك مجهولیتدن زیاده ماضینك محکومیت کنامیسی بادیٔ ازدیاد تاخکامی اولیور . حادثات کذشته‌نك اخلافه منسی قالمسنی رواکورمیورم . وقایع حیاتمی رشتهٔ سطوره دیزدره‌رك سبحهٔ اذکارکی اولاد واحفادمه یادکار براقمغه برشوق درونی بنی سوق ایلیور .

پاشانك بوارزوی قلبیسی هرحال وقالنده نمایان ایدی . نهایت بکا خطاب ایدوب دیدی که « امابودینك اداسنه اقدام وبومهمك ایفاسنه اهتمام ایلر براهل هنرو برمردسخن ور بولنمیوب نوعروس مقصود قناع امتناعده مخفی وزاویهٔ انزواده منزوی اولمش ایدی حالا بورأیی واجب وبوامری مناسب کوریرم که حسب المقدور کمند خدمته بل بغلایوب ذمت همتکه لازمدرکه بوخصوصك حصولنه قیام ایده‌سین وبومهم ضروریتك اتمامنه اهتمام کوستره‌سین . انشاءالله تعالی امیددرکه بوعذرای مرام منصهٔ اهتمامکده

[١] مشارالیه مصطفی پاشانك مقتولاً وفات ایتدیکی معلومدر .

جلوه کراولا وبومیوهٔ شکرین شجرهٔ تربیتکده کامل بولا وزادهٔ طبعك صحیفهٔ روزکارده برقرار اولوب ماننذ خلف سعادت منقبت خیرله یاد اولنمغه باعث وعلت اولا ... »

بوخطابه اعتذار صددنده جواب ویردیکمده پاشا رنجیده اولدی وبهمه‌حال وقایع واحوالك طرفمدن قلمه آلنمسی خصوصنده ابرام ایلدی . رد ایتمکی موافق ادب بولمدم ومستنداً بتوفیقه تعالی اشبو رساله‌یی یازمغه مباشرت ایتدم .

« دانش اندوزان جهان ومعرفت آموزان ارباب عرفان و ریشسان دیوان فضیلت وصدر نشینان ارکان حسن سیرت اولان فضلای زماندن مأمول ومسئول اولنورکه بوفقیر ناتوانك ارقام عجز نشانه عین لطف واحسانله ناظر اولدقلرنده صورت سهو وعبارات خطا ظاهر وپیدا اولورسه حسب المقدور دامن لطف واغماضله ساتر اولوب جانب عیبه ناظر اولمیه‌لر . ... اکرچه زمانه‌ده مشك ازفره سیه‌رو در دیو بهانه آرارلر وحسن جمال وصباحت باکمال‌ه حسن یوسفه تمثال دخی اولورسه دوزمه صورتدر درلر اما اهل انصاف « هزار عیب ایچنده برهنر بولسه‌لر دیدهٔ اعتبارلری نجق اول هنره منعطف اولور .

∴

صقوللی محمد پاشانك مولدی بوسنه لواسنه تابع صقول نام قریه‌درکه یرلیلر لساننده « آشیانهٔ شاهین » معناسنه ایمش . آلت طرفندن لیم اسمنده بر ایرماق جریان ایدر . مجراسی کنارلرنده نیجه کویلر مبنی اولوب اراضیلری بوایرماغك صویندن مستفیض ومستفید اولمقده‌در .

خدمت سرای خاصه ایچون اطراف بلاددن غلامان دوشیرلمك اول عصرك ایجابات قانونیه‌سندن ایدی وبوسنه ایالتندن دوشیریلن غلامانك استعداد فطریلری مجرب اولوب بونلر بین الاقران تمیز وخدمت پادشاهیده تحیز ایده کلدکلری امثالی دلائیله ثابت ایدی . عهد سلطان سلیمان قانونیده

جواهر المناقبك سبب تأليفی حقنده قارئين كرامجه بر فكر حاصل اولمق ايچون مؤلفك يازديغی مقدمه اختصاراً زيرده نقل اولنمش و سليقه‌سنه نمونه اولمق اوزره برقاچ فقره‌سی معترضه ايچنده عيناً ايراد قلنمشدر .

« صدر صفهٔ صدارت بدر سپهر وزرات فارس ميدان شجاعت حارس همای عدالت وزير آصف مكان آصف سليمان نشان بالفعل وزارتله لواء بودين حافظی اولان مصطفی پاشا حضرتلرينك اقصای مرام ومهم مآلا كلاملری بوايدی كه : بر مقتضای شيوهٔ قدر خدمت دولتده صور كوناكون ايله علی الدرجات قطع مراتب ايليه‌رك لله الحمد والمنه اليوم غايت ارتفاع اولان منصب والای وزارته واصل اولدم و دين ودولته برخيلی خدمتلر ايفا و ناچيزانه بعض مآثر مبروره وحسنه ابقاسنه عنايت باری بنی موفق ايلدی . بوندن بويله احوالمز چرخ غدارك كردش بيقرارينه تابع اوله‌جقدر [١] فردا بيلنمز . قالدی كه بو عالم نسيان عالمی اولديغندن نيجه آثار كزيده مرور ايام ايله اونودولوب كيتمش و ماضیٔ معلوم قلم تصرف مورخينه كچمه‌دن صيغهٔ مجهوله منقلب اوليويرمشدر ، بناءً عليه استقبالك مجهوليتدن زياده ماضينك محكوميت كمناميسی بادیٔ ازدياد تاحكمی اوليور . حادثات كذشته‌نك اخلافه منسی قالمسنی روا كورميورم . وقايع حياتمی رشتهٔ سطوره دېزدره‌رك سبحهٔ اذكار كبی اولاد واحفادمه يادكار براقمغه برشوق درونی بنی سوق ايليور .

پاشانك بو ارزوی قلبيسی هر حال وقالنده نمايان ايدی . نهايت بكا خطاب ايدوب ديدی كه « اما بو دينك اداسنه اقدام وبو مهمك ايفاسنه اهتمام ايلر بر اهل هنر وبر مرد سخنور بولنميوب نو عروس مقصود قناع امتناعده مخفی وزاويهٔ انزواده منزوی اولمش ايدی حالا بورأيی واجب وبو امری مناسب كوريرم كه حسب المقدور كمند خدمته بل بغلايوب ذمت همتكه لازمدر كه بو خصوصك حصولنه قيام ايده‌سين وبو مهم ضرورينك اتمامنه اهتمام كوستره‌سين . انشاءالله تعالی اميددر كه بو عذرای مرام منصهٔ اهتمامكده

[١] مشاراليه مصطفی پاشانك مقتولاً وفات ايتديكی معلومدر .

جلوه‌كر اولا وبو ميوهٔ سكرين شجرهٔ تربيتكده كمالن بولا وزادهٔ طبعك صحيفهٔ روزكارده برقرار اولوب مانند خلف سعادت منقبت خيرله ياد اولنمه‌كه باعث وعلت اولا ... »

بو خطابه اعتذار صددنده جواب ويرديكمده پاشا رنجيده اولدی وبهمه‌حال وقايع واحوالنك طرفمدن قلمه آلنمسی خصوصنده ابرام ايلدی . رد ايتمكی موافق ادب بولمدم ومستنداً بتوفيقه تعالی اشبو رساله‌يی يازمغه مباشرت ايتدم .

« دانش اندوزان جهان ومعرفت آموزان ارباب عرفان و رئيسان ديوان فضيلت وصدر نشينان اركان حسن سيرت اولان فضلای زماندن مأمول ومسئول اولنور كه بو فقير ناتوانك ارقام عجز نشانه عين لطف واحسانله ناظر اولدقلرنده صورت سهو وعبارات خطا ظاهر وپيدا اولورسه حسب المقدور دامن لطف واغماضله ساتر اولوب جانب عيبه ناظر اولميه‌لر . ... اكرچه زمانه‌ده مشك ازفره سيه‌رودر ديو بهانه آرارلر وحسن جمال وصباحت باكماله حسن يوسفه تمثال دخی اولورسه دوزمه صورتدر درلر اما اهل انصاف « هزار عيب ايچنده بر هنر بولسه‌لر ديدهٔ اعتبارلری نيجق اول هنره منعطف اولور .

⁂

صقوللی محمد پاشانك مولدی بوسنه لواسنه تابع صقول نام قريه‌در كه يرليلر لسانده « آشيانهٔ شاهين » معناسنه ايمش . آلت طرفندن ليم اسمنده بر ايرماق جريان ايدر . مجراسی كنارلرنده نيجه كويلر مبنی اولوب اراضيلری بو ايرماغك صويندن مستفيض ومستفيد اولمقده‌در .

خدمت سرای خاصه ايچون اطراف بلاددن غلامان دوشيرلمك اول عصرك ايجابات قانونيه‌سندن ايدی وبوسنه ايالتندن دوشيريلن غلامانك استعداد فطريلری مجرب اولوب بونلر بين الاقران تميز وخدمت پادشاهيده تحيز ايده كلدكلری امثالی دلائيله ثابت ايدی . عهد سلطان سليمان قانونيده

ارکان سعادت بابا باشیلری زمره‌سندن یشلجه محمدبك [۱] که رکاب همایونده طانمش صاحب نفوذ برمرد هوشیار ایدی ؛ دوشیرمه خدمتیله بوسنه‌یه مأمور قلنمش ایدی . مشارالیه علی‌الاصول داخل قطعه‌ده گشت وگذارله معروف عائله‌لر اولادندن خدمت پادشاهی‌یه قابل غلامان تحریسنده ایکن صقول قریه‌سنده صقولویك نام کمسه‌نك اوغلنی کوردی وپدرندن آنی ایستدی . پدرینك عقلی باشندن گیدوب جوجغنی صاقلادی ورد واخفا ایله قورتارمق چاره‌سنه رتدبیر دها علاوه ایلدی شویله‌که جوجغك برکتیش دایسی وارایدی ، علم ودانش وثروت ویساری ایله اول حوالیده مشتهرایدی . یشلجه بکه جوجغك بدلی اولمق اوزره مال فراوان تکلیف اتدی ، لکن ارباب استقامتدن اولان یشلجه بك دامن عفتنی آلوده ایتمیوب پاره‌یی قطعیاً رد ایلدی وعائله افرادینی طاتلیلقله قاندرمق ایچون انواع وعد ونصیحتده بولندی . « ایتدی که ای نادانلر و ای هاویهٔ ضلالتده مهمانلر ، بیلمزمی سزکه بوفرزند مستمند خدمت پادشاهیله ارجمنداولوب بی‌شبهه رعایت سلطانیله سعادت جاودانی‌یه واصل اولدقده هربریکوز غنای ابدی وسعادت سرمدی‌یه نائل اولسه‌کوز گرکدر . بوهمای دولتکه باشکوزه قوندی دست جهالتله اوچرمك و بوکاربان سعادتکه سرمنزل خاندانکوزه نزول ایتدی افکار حماقتله گوچرمك ، خانمانکزی کندی الکزله سوندیرمکدر . اوغلکزك عظم استقبالی ناصیه‌سنده نمایان اولمقده‌در . قرب سلطنتده وخدمت ولی‌نعمتده پك بیوك مقاماتی حائز اولمسی مأمول ومستدلدر .... او باشندن دولت ایراق دگل قدر یاور اولانه ابواب کنوز فیوضات گشاده‌در ...... بیرلك زماننده پایمال دوران اولورسه‌کز دستگیرکز اولور .....

والحاصل گرك یشلجه بکك القا آتی ثمره‌سی اوله‌رق وگرك اوغللرینك

[۱] بوذات بالاخره دفتردار ورئیس‌الکتاب ونشانجی اولان مشهور رمضان زاده محمد چلبی‌در . نشانجی تاریخی آنکدر .

قورتاریله‌میه‌جغنه عقللری ایره‌رك پدر وخویشانی خواه وناخواه جوجغی کیزلدکلری یردن چیقاروب تسلیم ایلدیلر . یشلجه محمد بك (بیت)

عدوی زاغ الندن بر تَذَرُو [۱] شیوه‌کار آلدم
دخی بن شاهباز عشق اولدن برشکار آلدم

دیوب اول یاوری شاهینی یواسندن آلدی وگرك آنی و گرك قبائل معروفه‌دن دوشیردیکی قرق نفر غلامی معتمدن مناسب کیمسه‌لره ترفیقاً ادرنه‌یه گوندردی . صقولویك اوغلنه‌اینی باقلمسنی بالخاصه توصیه ایلمشدی .

بوجوجقلر ادرنه‌یه وصول بولدقده سلطان سلیمان خان قانونی ادرنه‌ده بولنیورلرمش ؛ حضورلرینه قبول ایدوب وبکنوب ادرنه سراینه قید اولنملرینی اراده بیوردی . محمد تسمیه اولنان صقولویك اوغلی « برنیجه روزکار ادرنه‌ده سرای پادشاه گردون وقارده تحصیل اداب وقانون وتکمیل علوم وفنون ایتدکدن صوکره رشك سلاطین زمان وحسرة‌الملوك دوران اولان محمیهٔ قسطنطینیه‌ده واقع سرای عامره‌ده کوچك اوده‌لره داخل اولوب آنده دخی لوازم خدمات پادشاهی ومراسم آداب شهنشاهیده صبح وشام کمال مرتبه اقدام ونهایت درجه‌ده اهتمام گوستردکده گنجور خزائن دولت استعداد شانلرینه معاونت ایدوب ایچ خزینه‌یه آلنمشلر ایدی ، ایچ خزینه‌ده بر مدت خدمت ایدوب وآداب وتربیه‌یی واستعداد وذکاسیله قزاندیغی توجهات درجه درجه آرتوب صره‌سیله رکابدار وچوقه‌دار وسلحدار و سرچاشنکیر وکتخدای بوابان جناب شهریاری اولدی . سرای همایوندن طشره چیقمسی باباروس خیرالدین پاشانك وفاتنده یرینه قبودان پاشالق منصبنی احراز ایله اولمشدر .

جواهرالمناقبده سنه‌لر قید اولنمدیغندن صقوللو محمد اغانك ادرنه سراینه دخولی وآندن استانبول سراینه نقلی وایچ خزینه‌یه چراغ اولمسی ومتوالیاً

[۱] تَذَرُو = سولون ، گکلك دیمکدر

رکابدارلق و چوقه‌دارلق و سلحدارلق وچاشنکیر باشیلق وقپوجیلر کتخدالغی منصبلرینه‌وصولی تاریخلری مذکور دکلدر . اندرون‌همایونده قطع طریق ایله کسب قدم وتعین ایدنلر طشره‌چیقمق تعبیریله متصرفلق ووالیلك کبی مناصب‌بیرون ایله مکافات قلنمق معتاد اولمغین صاحب‌ترجمه بروجه‌بالا قپودان‌دریالق ایله طشره‌چیقمشدر . الیوم‌سرقرنا.یمك‌اولان سلحدار اغالر صوکره‌لری اندرون همایونك اك بیوك مأموری عد اولنمشلر ایسه‌ده اوتاریخلرده چاشنکیر باشیلر وبالخصوص قپوجیلر کتخدالری سلحدارلرك فوقنده صاحب منصب اولدقلری اکلاشیلیور .

صقوللی محمد آغا سلحدار ایکن مملکتنده‌کی عائله‌سنی آرایوب صوردرمشدر شویله‌که ؛ بوسنه لواسی خراجنی جمع ایچون مأمورایدیلن احمد بك نام ذاته صقول قریه‌سنده اقربا وتعلقاتندن کیملر قالوب قالمدیغنی تحقیق ایلسنی وبرادرلری وارایسه آنلری برابر آلوب استانبوله کتیرمسنی رجا ایلدی . احمد بك اول دیاره واردقده پدر ومادرینك برحیات اولدیغنی وایکی کوچك برادری دخی بولندیغنی اکلایوب سلحدار محمد آغانك امرلرینی آنلره تبلیغ ایتدی . والده‌سی خاتون جوش وخروش ایدوب بیوك اوغلمك نارحسرتیله جکرم یانمقده‌ایکن دیکر اولادلرمی یانمدن آیرمام ، اما قرب دولتده صاحب مقام اولمش ویا اوله‌جقمش بکانه ! قرة‌العینلرم چشم جهان بینمدن مهجور اولدقدن صوکره کرك اولسونلر کرك پادشاه‌درلکیله دیرلسونلر اول جان آندن جهان جمله‌سی بنم قتمده یکساندر دیو آغلایوب صیزلادی و نزدنده قالان ایکی اوغلنی کوندرمکه راضی اولمدی . لکن احمد بکك سلحدار آغادن آلمش اولدیغی امر قطعی‌المفاده کوزیاشیله قارشی طورمق‌قولای دکلدی ؛ جبراً آلوب کوتورورسه کیم نه دییه‌جك ایدی . بناءً علیه صقولویك عائله‌سی طوپلانوب بینلرنده مشورت ایتدیلر و پدریله اورتانجه اوغلنی استانبوله کوندرمکه وکوچوك اوغلنی والده‌سی نزدنده

براقه‌رق یرینه سناً وصورةً آکا مشابه اولان عم زاده‌سنی اقامه‌یه قرار ویردیلر وعم زاده‌سنه مؤکداً تنبیه ایدوب اصلنی کتم ایتمسنی و سلحدار آغانك کوچوك قرداشی‌یم دیمسنی اوکره‌ده‌رك ذهنه یرلشدیردیلر . بوصورتله احمد بك سلحدار محمد آغانك پدرینی وایکی برادرینی ـ که بری عم زاده‌سی ایدی ـ استانبوله اعزام ایلدی . عم زاده‌سی پك کوچوك اولوب آت اوزرنده طوره‌مدیغندن اثنای راهده محافه‌یه قونمشلر ایدی .

سلحدار محمد آغا پدر وبرادرلرینی کورمکله غایتله مسرور اولدی وآنلره اکرام ونوازشلر ایلدی . بالطبع مملکتنده عائله مجلسنده‌ویریلن قراره مطلع دکل ایدی وایکیسنی دخی کندی برادرلری فرض ایلیور ایدی . بونلر سلحدار محمد آغا قوللکزك برادرلریدر دیو حضور پادشاهی‌یه چیقارلدقده پادشا عالمپناه هنوز سنلری مساعد وسرای‌عامره‌یه آلنملری مناسب دکلدر برمقدار غلطه سراینده تحصیل علوم وتکمیل رسوم ایله استعداد تام بولسونلر بعده بوجانبده اولان خاص سرایه آلنسونلر بیوردی . برمنطوق فرمان‌سلطانی بوایکی چوجق‌برقپوجی‌یه ترفیقاً غلطه سراینه کونده‌ریلوب اول زمان غلطه سرایی آغاسی احمد آغایه‌تسلیم قلندیلر . مرقوم‌قپوجی بونلرك‌سلحدار محمدآغانك‌برادرلری اولدیغنی وسرای عامره‌ده بالفعل اوده باشی اولان سنان آغانك اقرب اقربالرندن بولندیغنی احمدآغایه افاده ایلدکده احمدآغا اوز اولادی کبی تعلیم وتربیه‌لرینه مقید اولاجغنی وعد ایلدی .

اورتانجه برادری مصطفی تسمیه اولنمشدی ؛ آزمدت‌صوکره غلطه سراینه مداوم ایکن وفات ایتدی . سلحدار محمد آغابرادرینك وفاتندن غایتله متأثر ومکدر اولوب آنك محبتنی‌ده کوچوك برادرینه حصر ومصطفی اسمنی‌دخی اعطا ایلدی . ایشته جواهرالمناقبك ممدوحی اولان بودین والیسی مصطفی پاشابو مصطفی‌در . مصطفی غلطه‌سراینده دللاکلك

وبربرلك صنعتلرينى تحصيل ايده‌رك ومعامله‌سنده غايت سرت وبى‌رحم اولان آغالرى احمد آغانك توبيخ ومجازاتنه اوغرامه‌رق ايكى سنه صوكره سراى خاصه‌ده كوچوك اوطه‌يه نقل اولنمش ويدى سنه اوراده قالمشدر .

عهد مزبورده سلحدار محمد آغا والده‌سنى دخى استانبوله كتيرتدى وبشقه برادرى اولوب اولمديغنى صوردى . والده‌سى كوچوك قرده‌شنى صاقلاديغنه ندامته وآنك يرينه عم زاده‌سنى كوندرديكندن طولايى خجالته دوشمكله برابر اعتراف ماوقعه جسارت ايده‌ميوب بشقه قرداشك يوقدر جوابنى ويرمشيدى . امابعد بعد سلحدار محمد آغا حقيقت حاله واقف اولدى وبرادرى طانيدينى وداعما اوزرندن نظر صحابتى اكسيك ايتديكى مصطفى آغايى احضار ايله ديدى كه « سز خود بنم برادرم دكل بلكه عم زاده‌م ايمش سز نيچون بوخصوصده واقع اولان احوالك اعلامنده اهمال ايلديك وكوچوك برادرمك هاويهٔ كفر وضلالتده قالماسين معقول كوروب غير واقع سويلدك » . بو سؤال اوزرينه مصطفى آغا غايتله محجوب وقصورينى اعترافه مجبور اولدى . فقط سرد معذرت واستعفاى قباحت ايدوب ديدى كه « بن قوللرى ارسال ايلدكلرى اثناده حداثت سنم حسبيله دائرهٔ سداددن دور اولمغين نيجه تمهيد مقدماتله تهديد وهزار ايمان اغلاظله تنبيه وتأكيد ايله‌دبلردى كه چهرهٔ رازدن نقاب احترازى دور ايتميم وعهود وحقوقى ترك ايدوب سرمنزل عقوقه كيتميم حالا خطا بنى كرم كوش حضرتلرندن رجا ايلرمكه بوجرايم ناملايمى عفو بيوره‌لر واحسان جلى وكرم اصليلرين بوبندهٔ شرمنده حقنده مبذول كوره‌لر » .

سلحدار محمد اغا دخى « دلنوازلغه اغاز ايدوب بيورديلركه خاطركزه نسنه كلسون . بن سنى دخى برادرم بلورم ورعايت وحمايتكده بر موقيقه فوت ايتميوب عهد سابق اوزره سنكله مقيد اولورم » . مع مافيه سلحدار محمد اغا كوچوك برادرينى دخى جلب و مرحوم ابراهيم پاشا سراينه تسليم ايلدى .

چوق زمان مرور ايتمه‌دن او دخى وفات ايتمش وصقول عائلهٔ اصليه‌سنه منسوب كنديسى ايله مصطفى اغا قالمشدر . استانبوله كلن پدر ومادرى حقنده جواهر المناقب مؤلفى هيچ برشى يازميور ، نه اولديلر نه وقت وفات ايتديلر آنلرى بيلديرميور [١] انجق مصطفى اغا برادر معامله‌سى ايدن عم زاده‌سنك لطف وحمايه‌سنه دائما مظهر اوله كلمشدر ديبور . مصطفى اغا شهزاده سلطان محمدك ارتحالى سنه‌سى كوچوك اوطه‌لردن خزينه اوطه‌سنه كچمش وبرمدت بر باشيلق خدمتيله بكام اولمشدر والقاس ميرزا سببيله وقوع بولان ايران سفر همايوننده معيت شهريارى‌يه داخل اولمشدر . پادشاه حضرتلرينه بالفعل خدمتى يدى سنه‌در .

سفر مذكوردن عودتده وصقوللى محمد پاشانك روم ايلى بكلربكلكى اوانده كندى استدعاسى اوزرينه اوتوز اوچ اقچه سپاهى علوفه‌سيله طشره چيقه‌رق مشار اليهك التماس ومعاونتيله بوسنه لواسنه تابع بروت قاضيلغنك جمع جزيه‌سنه مأمور قلنمش وبو بهانه ايله صلهٔ رحم ايليه‌رك قريه‌سنده خويشان وجيرانه انعام واحسانلر ايليه‌رك آنلرى ضيافت اسلامه دعوت ايلمشدر . كرك صقوللى محمد پاشانك كرك عم زاده‌سى مصطفى اغانك بقيهٔ احوالنى يازمق صددمزك خارجنده اولمغله مقاله‌مزى بوراده كسدك .

عبدالرحمن شرف

---

[١] صقوللى محمد پاشا بوسنه‌ده تأسيس ايتديكى بروقفه پدرى زعمادن واشرافدن جمال الدين سنان بكى متولى نصب ايلديكى حميديه كتبخانه‌سنده موجود برمجموعه‌ده مقيددر .

شاهانه فقرهٔ تاریخیه و ادبیه

مؤسس بنیان سلطنت عثمانیه عثمان خان غازی حضرتلرندن فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینه قدر کچن شهزادکان حضراتنك صورت تحصیللری حقنده تاریخلرده ایضاحات کوریله‌مز. بو بابده «علی بن حسین الاماسی»نك ۸۵۷ سنه‌سنده ترکجه تألیف ایلدیکی «تاج الادب» عنوانلی رساله‌سنده کوریلن بر فقره، سلاطین قدیمهٔ عثمانیه‌نك نونهالان روضهٔ سلطنت اولان شهزادکان حضراتنك تحصیل نعمت علوم وکمالات ایتملرینه نه درجه‌لرده اعتنا ایتمش اولدقلرینه بر نمونهٔ قیمتدار اولدیغندن مذکور فقره‌نك عیناً نقل ودرجیله تزیین سطور اولنور.

«تاج الادب»دن عیناً نقل اولنان فقره

«ییلدیرم خنکار امیر سلیمان آدلو اوغلنی مکتبه ویرمش معلم دخی شاهزاده‌دن ایو تربیت بولسون دیو زیاده‌جه مشغول اولوب کوشمال ایدرمش.

برکون پادشاهزاده‌نك وجودی انجنمش. پادشاهه ایتمش بن سنك اوغلك دکلمیم؛ پادشاه ایتمش که اوغلومسین، تختمك براشنی وسلطنتمك آرایشیسین.

شهزاده ایتمش که سن روم سلطانیسین وبن سنك اوغلوکم؛ نیچون

خواجهم بنی سائر اوغلان اوشاق کبی دوکوب وایاغمی فلقه‌یه کچوروب طابانمی چبوق ایله دوکر مناسبت وارمیدر دیدی.

پادشاه ایتدی یارین سنك ایله وارهیم؛ اول دانشمنده برایش قلایم که ایشلره بکزه‌مسون.

چون صباح اولدی. همان پادشاه معلمه بر خادم کوندروب دیدیکم؛ امیر سلیمانك دماغنده خلل وار فعلی ایو دکل ایمدی برازدن وارسم کرك. بن سویلدیکم کبی همان کوز باش دیمیوب جمله ایله اوزرینه سکردوب اوغلانجقلری قوالر کبی بنی قوالاسون، یتشجك برمقدار طوقوندرسون اما قتی قیماسون دیو محکم تنبیه ایدوب اصمارلادی والا ایش فساده وارر دیمش.

برازدن صکره پادشاه امیر سلیمانك النه یاپشوب آلوب مکتبه کتوردی.

بوطرفده معلم دخی یاننه برادب اغاجین حاضر ایتمش ایدی.

پادشاه ایچری کیروب ایتدیکه بره معلم! بن سکا اوغلمی اوقومغه ویردم سن نیچون بونی قول ایله برابر دوترسن و ایاغنی فلقه‌یه کچوروب دوکرسین دینجه همان ساعت معلم یرندن طوروکلوب پادشاهك کاه اتکنه وکاه دیواره وکاه یره چات چات اوره اوره مکتبدن طشره چیقردی؛ برایکیسنی ده شهزادیه طوقوندیردی وقولندن یاپشوب چکوب مکتنده قرار ایتدردی.

بوکره امیر سلیمان ناچار و کریان وزار ایدم اولوب اوقومغه مشغول اولدی.

چونکه اخشام اوه کلدی. پادشاه ایتدی ای اوغول خواجه‌ك نه‌یاوز کشی ایمش. سنك اوجندن بنی دخی دوکدی. همان وار ادبکله اوطور اوقومغه مشغول اول دیدی.

بوفقرهٔ لطیفه‌نك ییلدیرمدن صادر اولمش برحرکتی تصویر ایتدیکنه شبهه ایدنلر احتمالکه بولنور واول آتشین خلقتدن بودرجه بر مطاوعتك صدوری استبعاد اوله‌بیلور؛ لکن شجاعت میدانینك مهیب برارسلانی

اولان ييلديرمك فضيلت تختگاهنك دخى لطيف بر سلطانى اولديغنه افكار عموميه قانع اولمش اولمليدركه تاج‌الادب مؤلفى بو صورتده نقش صحيفهٔ بيان ايتمش اولسون .

∴

ييلدرم سلطان بايزيدخان حضرتلرينك وقفنامه‌لرنده بروجه بالا تربيه كورن اميرسليمان چلبى‌نك خطدست عاليلريله شو موجز ومختصر عبارهٔ عربيه بشيوز سنه‌لك بريادكار قيمتدار اولمق اوزره باقى و موجوددر .

« شهد جميع مايحويه . امير سليمن »

« ابن بايزيد خان سنه ٨٠٢ »

امير سليمان چلبى نك برادرلرى؛ چلبى سلطان محمد خان ايله شهزاده موسى وعيسى چليبلرك علامهٔ شهير مولانا شمس الدين محمد بن محمد الجزريدن علم جليل قرائتدن اخذ اجازت ايلدكلرى ، شريكلرى على پاشا ابن صفرشاهك اليوم موجود ومجيز مشاراليهك خط عاليلريله موشح بولنان اجازتنامهٔ بى‌نظيرندن اكلاشيليور .

مولانا شمس الدين جزرينك اجازت ويردكلرى « طيبة النشر » عنوانلى تأليف عاليلرى بيك بيتدن متجاوزدر .

شهزادكان مشاراليهمك حاضر اولدقلرى مجلس منور علميده بر كونده اصول وشرائطى اوزره تماماً قرائت اولنوب احراز فيض اجازت بيورلمسى ، صفحات تواريخده كورلميان علمى وادبى مفاخر ممتازهٔ مليه‌دندر . اكر بوكبى معالئ شرف تحصيل حائز اولديغى اهميت نسبتنده تلقى اولنه‌رق ماضيدن مستقبله نقل وقوعات ايدن تاريخلره نچمش اولسيدى اخلافك چشم انتباهنه نه‌عبرت آموز برمنظره عرض ايدردى وكيم بيلير نه‌مديدب آلاى والاى شاهانه ترتيب ونه عالى جمعيت فيوضات علميه تشكيل بيورلمش اولديغى و نيجه فقرا و ضعفا

و ايتام وارامل بوسوور پرسرور علمى حرمتنه ابذال صدقات وافره ايله استجلاب قلوبنه خدمت ايدلمش بولنديغى تظاهر ايلردى .

ايشته شو سوور فيضناك علمى‌نك برمدت ديللرده داستان اولمسى طبيعى بولنان شهرت شايعه‌سى، مرور ايام وازمان ارەسنده محو اولوب كيتمش اولديغى حالده بوكره اله كچن بركتاب نفيس ايچنده علامهٔ مشاراليهك خط دستيله شو اجازتنامهٔ مخلد ميدانه چيقمش اولمغله معالئ مندرجاتيله تنوير عيون مباهات ايدلمك اوزره عيناً درج وتحرير اولندى .

« صورت اجازتنامه »

الحمدلله الذى رفع قدر على الهمة بالكلمة الطيبه واهدى الى نبيه محمد صحب صلاة بالصلات صيبه والى آله وصحبه اعذب السلام واطيبه وامجد واعظم وبعد فقد عرض على الولد الفاضل المحصل الذكى اللوذعى الالمعى الاديب الاديب شرف الفضلاء جمال الاذكياء سليل العلماء على باشا ولد المرحوم العلامة صفرشاه ابن امير خجا [١] التبريزى المحتد ، البورصوى المنشأ الرومى المولد ادام‌الله له السعاده وتوله والى الحسنى و زياده . جميع هذه الارجوزة المسماة بطيبة النشر بن حفظه فى مجلس واحد جرى فيه جرى جياد الخيل واقبل اقبال عوادى السيل شنف المسامع واخذ من القلوب بالمجامع فاق بها الاقران واصبح بهمته العالية يعدمن علماء القرآن افتخر به الزمان ولحق مع صغر سنه الشيوخ وتقدم الاعيان لئن استمرت به همته لتضربن اليه الابل اعناقها من سائر البلدان .

وسمعها بقراءته مؤدبه ومعلمه والقائم مقام ابيه فيما يهذبه ويفهمه الشيخ الفاضل المحقق المجود الكاتب حميدالدين عبدالحميد بن احمد بن محمد الخسرو

---

[١] خواجه

شاهی والامراء الکبراء الاجلاء السعداء الموالی محمد چلبی ومصطفی چلبی وموسی چلبی بنو المقام العالی الملکی العادلی بایزید ابن المولی المرحوم مراد خان بن المرحوم اورخان بن عثمان سلطان الممالک الرومیة الاسلامیه خلدالله تعالی ملکه وابنی ابوبکر احمد اسعده الله والشیخ العالم الفاضل المصری الناقل علاءالدین علی بن محمد بن بغش الدمشقی وفتای فارس بن عبداه الرومی وآخرون .

وصح ذلک وثبت یوم الاربعاء سادس ذی القعدة الحرام سنة ثمان مائه وکتبه الفقیر محمد بن محمد بن محمد الجزری حامداً ومصلیاً ومسلماً عفا الله تعالی عنهم بمنه وعونه .

ترجمه‌سی

حمد وصلاتدن صکره :

اساساً تبریزلی فقط بلاد رومده طوغمش ؛ بروسه‌ده یتشمش فوق العاده عالم ، فاضل ، ذکی ، ادیب خواجه زاده (علی پاشا) ـ که علامهٔ مرحوم (صفر شاه بن امیر خواجه) نك مخدوم عالیلریدر ـ (طیبة النشر) دنیلان قصیده‌نك تمامنی بر مجلسنده آتلرك قوشمه‌سی ، جوشقون سیللرك آقمه‌سی کبی ازبردن بکا عرض ایتدی ؛ قولاقلرمزه اینجولر طاقدی ؛ کوکللرمزی چکدی آلدی ؛ اقرانه فائق ، علماء قرأندن صایلمغه لائق اولدیغنی کوستردی ؛ زمان آنکله اوکوندی ؛ کنجلکیله برابر بویوکلره قاریشدی ؛ برچوق آدلی ، صانلی ذواتی ده کچدی ؛ اکر همتی بویله کیده‌جك اولورسه جهانك هر کوشه‌سندن هرکس قوشوب آکا کله‌جکدر .

مشارالیه اوقورکن معلمی ، مؤدبی ، پدری مقامنه قائم بولنان فاضل محقق ، مجود ، کاتب ، بیوك عالم حمیدالدین عبدالحمید بن احمد بن محمد الخسرو شاهی ایله ممالك رومیهٔ اسلامیه‌نك سلطانی ملك عادل بایزید

خان ابن المولی المرحوم مرادخان ابن المرحوم اورخان بن عثمان (خلدالله ملکه) حضرتلرینك شهزاده‌لری امیر کبیر وجلیل وسعید محمد ، مصطفی ، موسی چلبیلر ، برده اوغلم ابوبکر احمد (اسعده‌الله) برده بو نسخه‌نك ناسخی عالم و فاضل مصری شیخ علاءالدین علی بن محمد بن بغش الدمشقی ، کذلك اوشاغم فارس بن عبدالله الرومی [۱] و دیکرلری ده دیکله‌دیلر .

اشبو عرض [۲] طوغری اولوب سکز یوز سنهٔ هجریه‌سنك ذی القعده آینك آلتنجی چهارشنبه کونی وقوعه کلمش و بو یازیلری ده (محمد بن محمد بن محمد الجزری) کندی الیله یازمشدر .

علی امیری

---

[۱] کشورلر ضبط ایدن بر پادشاه ذیشانك اوچ کزیده شهزاده‌لریله بر کوله‌نك مجلس انور علمیده برلکده بولنه‌رق اخذ اجازت ایتمش اولمسی شایان دقتدر .

[۲] علم حدیث و علم قرائت اصولنجه طلبه‌دن بریسنك کتابدن ویا ازبردن هانکی بر اثری اوقویه‌رق خواجه افندیسنك دیکلمسنه « عرض » دنیلور که کرك اوقویان کرك دیکلین اواثری روایت ایتمکه مأذون و بو خصوصده اوقویان ایله دیکلین مساوی عد اولنور .

هرسك اوغلی احمد پاشانك اسارتنه دائر قاهره‌ده بر کتابه

— ۲۸ نجی جزؤدن مابعد —

دیگر طرفدنده مصر اردوسنك قیصریه محاصره‌سنی ترك ایله قرامان ولایتنده بعض بلده‌لره تسلط ایله‌مسندن طولایی خواجه سعدالدینك « ممالك محروسه‌یه بوکونه‌بلیه نزولی مسموع مسامع عالیه اولیجق نائرهٔ غضبلری بر وجهله شعله‌زن وکانون کینلری بر مرتبه‌ده زبانه افکن اولدی که هیچ بر وجهله تسکینی میسر اولیوب ... » سوزلریله بیلدیردیکی وجهله[1] بایزید خانك بالذات سفره عزیمت ایلمك استه‌مسی اورالرده دها وخیم وقوعاتك حدوثنه دلالت ایتدیکندن و بالخصوص ابن ایاسك بالاده مذکور غیر مطبوع تاریخنده بو وقایعك کونی کوننه مضبوط بولنمه‌سندن اردوی عثمانینك قیصریه جوارنده منهزم وهرسك اوغلی احمد پاشانك ایکنجی دفعه مصرلیلره اسیر اولدیغنه دائر اولان معلوماته صحیح نظریله باقه‌بیلورز[2] .

مولانا زین‌الدین علی ایله او اثناده مصر طرفیله بر چوق هدایایی مستصحباً استانبوله کلن تونس حاکمی سلطان عثمانك[3] ایلچیسنك برلکده‌کی مساعیسنی مورخلریمز همان متحداً تأسف صاحلت رنجی درجه‌ده اولان عامللردن عد ایدیورلر . حتی مذکور ایلچینك توصیهٔ صاحی متضمن

[1] تاج‌التواریخ ، ج ۲ ، ص ٦٥

[2] یالکز کاتب چلبی تقویم‌التواریخنده سنه ۸۹۵ ده « استیلاء چراکسه وعلاءالدوله بر قیصریه وهرقلیه » دیور . دیگر تاریخلرده مصرلیلرك قیصریه‌یی استیلا ایتدکلرینه دائر بر قید یوقدر .

[3] موحدونك فرعی اولان حفصیون دولتی ٥٥٥ – ۹۸۲ یه قدر دوام ایتمشدر . دارالملکاری تونس ایدی . « المتوکل علی‌الله عثمان » سوکلرندن بریدر (منجم‌باشی ، ج ۲ ، ص ۹۳ ، الخ) .

برنامه ایله ورودی سلطان قایتبایك بر توسط التماسیله کندوسنه مراجعت نتیجه‌سی اولدیغی ظن ایدیلیور[1] . فی‌الواقع ۸۹۰ سنه‌سندن بری دوام ایدن اوقاتلی مصر سفرلرنده هر نه‌قدر متمادیاً مصرلیلر غالب وعثمانلیلر مغلوب اولمشلر ایسه‌ده دولت چراکسه‌نك او آراده احوال داخلیه‌سی هر زماندن زیاده مشوش و بنای حکومتده علائم انقراض کرکی کبی نمایان اولمقده بولندیغندن عقد مصالحه ایچون کرك منلا عرب و کرك تونس ایلچیسی طرفندن واقع اولان توسطی سلطان قایتبایك کمال خواهش ایله قبول ایتمش اوله‌جغی شبهه‌دن وارسته‌در .

خواجه سعدالدینك بیاناتنه نظراً منلا عرب سلطان بایزید خانك دخی مصالحه‌یه میال اولدیغی ۸۹٦ اوائلنده باتحریرات سلطان قایتبایه اعلامی متعاقب مصردن استانبوله برایلچی کلمش وچوقور اوواده واقع اوچ عدد قلعه‌نك[2] حرمین محترمین اوقافندن اولمسنه مبنی بونلرك کمافی‌السابق مصره ترکی شرطیله عقد مصالحه ایدیلمشدر .

مصرله تعاطی اولنان سفیرلرك اسامیسی حقنده تاریخلریمزده هیچ بر معلومات یوقدر[3] . حالبوکه ابن ایاسك مضبوطاتنه نظراً مصردن

[1] مصالحه‌یی موجب اولان اسبابدن بری اولمق اوزره تاریخلریمز ۸۹۵ سنه‌سی شعبانك ۲۲ سنده (۲٤ تموز) استانبولده ظهور یافته اولان عظیم بر فورطنه‌ده آت میدانی قربنده باروت انباری اتخاذ اولنان « کون کورمز کنیسه » نامیله معروف قدیم بر بنایه صاعقه اصابتیله شهرده نفوسجه پك چوق تلفاتی وانبیه‌جه خسارات عظیمه‌یی موجب اولمغله عادتا برفلاکت عظما حالنی آلان وقعه‌یی حکایه ایدرلر .

[2] سعدالدین تاج‌التواریخنده (ج ۲ ، ص ٦۸) وعالی کنه‌الاخبارده بو قلعه‌لرك اسملرینی ویرمیورلر . یالکز نشری (ولی‌الدین افندی کتبخانه‌سی ، نومرو ۳۲۵۱) : « روایت اولنورکه ایلچی واروب مصر سلطانیله بارشوب کیرو اطنه وترسوس وباقی اکا متعلق اولان حصارلری قو ویردیلر . عالم رفاهیت بولدی » دیور .

[3] عاشق پاشا زاده ، صحیفه ۲٤۰ ، ایلچیلرك کیدوب کلمه‌سی ۸۹۷ سنه سنده وقوع بولدیغنی سویلیور .

ماماى الخاصكى نامنده برايلچيى‌ى سلطان قايتباى اولجه استانبوله كوندرمش فقط اوراده توقيف اولنمش ايدى . بودفعه ايسه امير جانبلاط ابن يشبيكى[١] سفارتله سلطان بايزيد خانه ارسال ايدوب بالاده مذكور تونس ايلچيسى ايله برلكده عقد صلحه موفق اولمشلردر . بونك اوزرينه طرف پادشاهيدن‌ده ٨٩٦ سنه‌سى جمادى الاخره‌سنده بروسه قاضيسى شيخ على چلبى سفير نصب اولنه‌رق بالاده مذكور قلعه‌لرك آناختارلريله برابر مصره اعزام اولنمش واستانبولده موقوف اولان ماماى الخاصكى[٢] دخى برلكده اعاده قلنمشدر . بوندن صكره ينه مومى اليه ماماى الخاصكى وبونى متعاقب سنهٔ مذكوره رجبنده ايكنجى دفعه اوله‌رق جانبلاط ابن يشبيك كرانبها هداياىى مستصحباً درسعادته اعزام اولنمش ومصرده اسير اوله‌رق بولنان هرسك اوغلى احمد پاشا وميخال اوغلى اسكندر بك وپادشاهك بر مربيسى[٣] وسائر اسرا دخى رفاقتنده كوندريلمشدر[٤] .

اشته سلطان بايزيد خان ثانى زماننده وقوع بولوب بش سنه‌يى متجاوز برمدتله دوام ايدن مصر محارباتى بووجهله ختام بولمشدر .

[١] بوذات ٩٠٥ سنه‌سى ذى الحجه‌سنده « ملك اشرف ابوالناصر جانبلاط ابن يشبيك الاشرفى » نام والقابيله مصر سلطانلغنه انتخاب اولنه‌رق آلتى آى قدر حكومت ايتمشدر .

[٢] امير ماماى مصرك اك معتبر رجالندن اولوب خاصكيلكدن نشأت ايدرك ايكنجى دوادار وصكره « عين مقدمين الوف » يعنى بيكره باش قوماندان اولمش و ٩٠٢ ده قايتبايك اوغلى طرفندن قتل اولنمشدر . امور سياسيه‌ده‌كى اقتدارندن طولايى برقاچ كره استانبوله سفارتله كوندريلمشدر (برخم ، قوربوس ، ص ٥٤٢) .

[٣] ابن اياسده اسمى يوقدر . بلكه سعدالدينك ميخال اوغلى اسكندر بكله محاربه‌ده برلكده اولديغنى خبر ورديكى آماسيه بكى خضر بك اوغلى محمد پاشادركه ترجمهٔ حالنده شهزاده سلطان احمدك اتابكى ولالاسى اولمق اوزره كوستريليور .

[٤] ابن اياسك بالاده مذكور غير مطبوع اثرندن اقتباساً وايل ، تاريخ خلفا (آلمانجه) ، ج ٥ ، ص ٣٥١ . — ابن اياس (مطبوع تاريخ) ، ج ٢ ، ص ٢٧٠ الخ .

اشبو مقاله‌مزه زمين اتخاذ ايله‌ديكمز بالاده مندرج قاهره كتابه‌سنده موضوع بحث اولان مصرليلرك مظفريتى وهرسك اوغلى احمد پاشانك اسارتى حقنده‌كى كتابه‌يى ايلك دفعه اوله‌رق نشر ايدن مستشرق وان برخم كتابه‌نك بوبابده‌كى فقره‌سنى احمد پاشانك ايكنجى اسارتنه اشارت اولمق اوزره قبول ايديور . چونكه ايلك اسارتى آطنه‌ده واقع اولمغله بوراسى ممالك رومدن معدود دكلدر . حالبوكه مصرليلرك كتابه‌ده كوريلان مظفريتلرى ممالك رومده ديئله‌رك محلى تعيين اولنمش واحمد پاشانك اسارتيده ابن اياسه نظراً ممالك رومدن معدود اولان قيصريه‌ده وقوعه كلمش اولديغندن وان برخمك افاده‌سى شايان رد وجرح كوريله‌مه‌مش وبا خصوص ايكنجى وقعه‌نك تاريخ حدوثى كتابه‌نك تاريخنه دها قريب بولنمه‌سى‌ده بونى مؤيد بولنمشدر .

ملك اشرف ابى النصر سيف الدين قايتباى المحمودى الظاهرى تخميناً سكسان آلتى ياشنده بربير اولديغى حالده ٩٠١ سنه‌سى ذى القعده‌سنك يكرمى آلتيسنده تختدن فراغته مجبور اولديغى زماندن مصرك سلطان سليم خان اول طرفندن فتحى تاريخى اولان ٩٢٢ سنه‌سنه قدر مصرده ملوك چراكسه‌دن بش سلطان جالس سلطنت اولمشلردر . بومدت ظرفنده مصرله استانبول آراسنده مناسبات ا كسك اولمامش وحتى ٩٠٦ شوالنك برنده سلطان مصر انتخاب اولنان ملك اشرف ابوالنصر قانصوه الغورى ايله سلطان بايزيد خان بيننده ايران حكمدارى شاه اسماعيلك وندبكليلرى حكومت عثمانيه عليهنه تحريك ايتمك مأموريتيله وندبكه اعزام ايتمش اولديغى هيئت سفارتك سوريه اوزرندن مرورينه مساعده ايدلمش اولمه‌سى كبى سبب حرب اوله‌بيله‌جك برحادثه دخى ظهور ايتمش ايكن بايزيد خانى تطمين ايچون سلطان قانصوه‌ك مصر وسوريه‌ده بولنان وندبك تاجرلرينى توقيف ايتديرمك تدبيريله برطرف ايدلمشدى[١] .

[١] وايل ، تاريخ خلفا (آلمانجه) ، ج ٥ ، ص ٤٠٤

نهايت سلطان سليم خان اول مصرك فتحنه عزم ايدرك ٩٢٢ سنه‌سى جمادى الاولى‌سنك دردنجى كونى استانبولدن اردو ايله حركت ايدوب سنهٔ مزبوره رجبنك يكرمى آلتنجى كونى حلبك جهت شماليه‌سنده واقع « مرج دابق » نام محلده وقوع بولان معركهٔ مشهوره‌ده مصر اردوسى منهزم اولمش و ذاتاً پك مسن اولان سلطان قانصوه غورى يه نزول اصابت ايدرك او آرالق وفات ايتمشدى [1]. بو حربك نتيجه‌سى اوله‌رق اول امرده حكومت مصريه‌يه تابع اولوب حدودى ملاطيه و ديوريكى‌يه قدر كيدن حلبك شمالنده‌كى قطعات وسيعه ضميمهٔ ممالك عثمانيه ايديلدى. سلطان سليم خان بوندن صكره اردوسيله جنوبه طوغرى حركت ايدوب شعبانك يكرمى طقوزنجى كونى شامه و ذى الحجه‌نك آلتنجى كونى قدس شريفه و شهر مذكورك اونجى كونى غزه‌يه و اون سكزنجى كونى العريشه و يكرمى برنجى كونى قطيه‌يه و يكرمى اوچنجى كونى صالحيه‌يه و يكرمى طقوزنجى كونى قاهره قربنده واقع ريدانيه نام محله مواصلت ايله‌مشدر.

قانصوه غورينك مصردن غيبوبتى اثناسنده امرادن طومان باى مصرده والى اوله‌رق قالمش ايدى. سلطان قانصوه‌نك مرج دابق محاربه‌سنده وفات ايتديكى خبرى كلنجه مصرليلر طومان باى‌ى ٩٢٢ سنه‌سى رمضانك اون دردنجى كونى « ملك الاشرف ابى النصر » القابيله سلطان مصر انتخاب ايتمشلر ايدى كه ٧٨٤ سنه‌سندن برى مصرده حكومت ايدن ملوك چراكسه‌نك يكرمى برنجيسى و صوكيدر. اشته سلطان طومان باى بالاده مذكور ريدانيه موقعنده عثمانلى اردوسيله قارشيلاشوب نتيجه‌ده مغلوب و پريشان اولمش فقط ينه بر مقدار عسكر طوپلايه‌رق قاهره‌نك ايچنده و اطرافنده عثمانلى اردوسنه ٧ ربيع الاول ٩٢٣ تاريخنه قدر مقاومت ايتمش ايسه‌ده يوم مذكورده طومان بايك اخذ و كرفتى و سنهٔ مزبوره

[1] سلطان قانصوه غورينك صورت وفاتنه دائر برچوق روايتلر وار ايسه‌ده اصح بو اولسه كركدر.

ربيع الاولك يكرمى برنجى كونى قاهره‌ده واقع باب زويله‌ده صلب اولنمسى اوزرينه تكميل خطهٔ مصريه دخى صورت قطعيه‌ده فتح و تسخير ايديلمشدر.

سلطان سليم خان ٩٢٢ سنه‌سى جمادى الاولى‌سنك دردنده استانبولدن حركتله سنهٔ مذكوره ذى الحجه‌سنك يكرمى طقوزنجى كونى قاهره‌يه اردو ايله مواصلت ايتمش اولمسنه نظراً اشبو مصر سفرى ايام حرب و استراحت دخى داخل اولديغى حالده يدى آى و يكرمى بش كونده و يالكز مراحل اعتباريله يوز درت كونده اجرا و سفرك الك كوچ قسمى اولان قدسدن قاهره‌يه اولان مسافه‌ده يالكز يكرمى اوچ كونده قطع اولنمش اولديغندن و بو قدر آز بر زمان ظرفنده تكميل آدنه و ذوالقدريه و حلب ولايتلرى و بر الشام و ارض فلسطين و خطهٔ مصريه تسخير ايدلديكى كبى شريف مكهٔ مكرمه‌نك دخى عرض انقياد ايله‌مسى و خلافت اسلاميه‌نك خاندان آل عثمانه انتقالى هپ بو مدت قليله ظرفنده حصول بولمسيله فتوحات مذكوره تاريخ عالمده الك مهم و الك معظم وقايعدن برى اولمق اوزره مقيد بولنمشدر [1].

[1] مصر سفرى مناظر و مراحلى حقنده مراجعت، فريدون بك، منشآت السلاطين، ج ١، ص ٣٩٨ الخ. — ينه اوراده حيدر چلبى روزنامه‌سى، ص ٤٠٦ الخ. — جلال زاده قوجه نشانجى مصطفى چلبى، غزوات سلطان سليم اول، موزهٔ همايون كتبخانه‌سنده مؤلفك مخدومى دفتردار محمود چلبى خطيله محرر ٣٦٢ نومرولو آل‌يازيسى نسخه.

هرسك اوغلی احمد پاشانك ترجمهٔ حالی

بوسنه قطعه‌سنك ۸٦٧ سنه‌سنده وقوع بولان فتحنی متعاقب[1] فاتح سلطان محمد خان وزیر اعظم محمود پاشایی هرسك قطعه‌سنك دخی فتحنه کوندرمشدی . عثمانلی تاریخلرینك بیاناتنه نظراً محمود پاشانك اول حوالی‌یی تسخیره مباشرتنده هرسك حاکمی مملکتنك الك کزیده قلعه‌لرینك آلندیغنی کورونجه پادشاهه عرض مطاوعتده مضطر قاله‌رق مملکتنك برقسمی کندیسنه براقلمق رجاسیله صغیر اوغلنی برطاقم هدایا ایله برابر در دولته ارسال ایله‌مشدی[2] . اشته «هرسك اوغلی» نامیله تاریخ عثمانیده بالآخره مشهور اولان وزیر بو چوجقدر[3] .

اوروپا مورخلری بوبابده دها زیاده تفصیلات ویریورلر . آنلرك مضبوطاتنه کوره هرسك (یاخود هرسه غووین)[4] قطعه‌سی اولجه

[1] بوسنه‌نك صوك قرالی اسیر دوشوب شیخ علی بسطامی‌نك ویردیکی فتوا اوزرینه وکندی آلیله قتل اولنمشدر (تاج‌التواریخ، جلد ۱ ، ص ٤۹٦). — قرالك اسمی استیپان طوماشوویچ اولدیغی وفتوا « المؤمن لایلدغ من جحر مرتین » متنیله محرر بولندیغی شو اثرده مندرجدر : Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina (ویانه ۱۸۹۳) جلد ۱ ، ص ٤۹٤

[2] تاج‌التواریخ ، جلد ۱ ، ص ٤۹۷

[3] اولیا چلبی سیاحتنامه‌سنده (مطبوع) ج ۳ ، ص ٤ ، ۸٦۱ ده فاتح هرسك قرالنك تختکاهی اولان بولاغای قلعه‌سنی محاصره ایدوب عسرت چکرکن ایچرودن قرالك اوغلی کند ایله طشره اینوب حضور فاتحده اسلام ایله مشرف اولدیغنی ومذکور قلعه‌نك هرسك قرال زاده‌سی احمد بکه سنجاق طریقی اوزره احسان ایدیلدیکنی و احمد بك اورالرده باباسندن قلان سائر یتمش آلتی پارچه قلعه‌لری‌ده فتح ایتمه‌سیله عهده‌سنه بوسنه ایالتی احسان ایدیله‌رك وزیر عالیشان اولدیغنی افاده ایدییور .

[4] هرسك ، دوقه دیکدر ؛ هرسه غووین ، دوقه‌لق .

خرواتستان قراللغنه عائد ایکن ۱۳۲٦ سنهٔ میلادیه‌سنده (۷۲٦ هجری) بوسنه‌یه ربط ایدیلدکدن صکره . ایمپراطور اوچنجی فره‌دریق (۱٤٤۰—۱٤۹۳ میلادی) طرفندن هرسکده « سانتاسابا » دوقه‌لغی نامیله مستقل برحکومت تأسیس ایدیله‌رك بوراسی تیمار اوله‌رق قوصاق عائله‌سنه ویریلمشدی . صوکنجی سانتا سابا یاخود هرسه غووین دوقه‌سی اولان استفان قوصاریچك اوچ اوغلی اولوب الك کوچوکنی رهن اوله‌رق فاتح حضرتلرینه کوندرمش ایدی . دیکرلری ایسه باباریله دائما مناقشاتده بولنیورلردی . هرسکك عثمانلیلر طرفندن اشغالندن صکره باباری وفات ایدنجه[1] بیوك اوغلی اولان ولادیسلاسه یوقاری هرسك وایکنجیسی اولان ولاتقویه‌ده آشاغی هرسك احسان اولنمش ایدی . فقط چوق کچمه‌دن ولادیسلاس مجارستانه فرار ایتدی ، ولاتقو ایسه کندیسنه ویریلان برقاچ قلعه‌یی محافظه‌دن عاجز اولدیغندن هرسکك بوقسملری دخی اشغال ایدیله‌رك « هرسك سنجاغی » نامیله ممالك عثمانیه‌یه الحاق ایدلمشدی[2] . استانبوله کیدن کوچك اوغلی

[1] قوصاریچ ۸۷۱ ده وفات ایتمشدرکه ارناودلق بکی اولان مشهور اسکندر بکك وقوع وفاتی دخی عینی سنه‌ده‌در (هامر ، جلد ۳ ، ص ۱۰۸).

[2] ده‌زوبری وباشله (فرانسزجه) تراجم حال وتاریخ لغاتی (هرسه غووین کلمه‌سنده) . — هامر اسپاندوجینویه عطفاً ، جلد ۳ ، ص ۱۲۹ . — ینه اوراده ، جلد ٤ ، ص ٥۳ ، هرسك اوغلی ، هرسه غووین دوقه‌سی اولریق‌لك برادریدر دییور . — ینه اوراده ، ص ۲٤٦ « هرسك اوغلی احمد پاشا ، سابا دوقه‌سی قوصاریچك اوغلی اولوب نصف عصر مدت دولت عثمانیه‌یه خدمات مهمه‌ده بولندی » . — ینه‌اوراده ، ص ۳۹۳ ، نوط ۳۱ ، ونديك بالیوسی آندریا غریتی مملکتنه عودتنده حکومتنه ویردیکی کانون اول ۱۵۰۲ تاریخلی راپورنده احمد پاشا ایچون قاستل نوئوو دوقه‌سی استفانونك اوغلیدر دیدیکنی قید ایتمشدر . — جینق آیزه‌ن ، اوروپاده دولت عثمانیه تاریخی (آلمانجه) ، جلد ۲ ، ص ٤٤٦ ، هرسکك صوك حکمدارینك اسمی استفان قوصوویچ اوله‌رق یازیور . — بالاده ۲۷۸ نجی صحیفه‌نك ۱ نجی نوطنده اسمی محرر اولان بوسنه وهرسکه دائر نشریاتك ایکنجی جلدنده (ص ۳۳۲) هرسك ایالتنك صوك زمانه وهرسك اوغلی عائله‌سنه دائر اسپاندوجینونك

مقر سلطنتده قالەرق شرف اسلام ایله مشرف اولمش و « احمد » نامیله توسیم ایدلمشدر. مشارالیه خواص خدام پادشاهی سلکنه آلنەرق اندرون همایونده تربیه و تحصیلنه اعتنا ایدلمش و طریقنده قطع مراتب ایدوب کندیسنده کورولن درجهٔ درایت و لیاقته مبنی بر عاطفت مخصوصه اولمق اوزره وارث سلطنت اولان سلطان بایزید خانه داماد ایدلمشدر[1] .

احمد پاشانك بدایت مأموریتنه دائر معلوماتمز یوق ایسەده دها فاتح سلطان محمد خان زماننده بیله اولدقجه صاحب نفوذ بر ذات بولندیغی شوندن آکلاشیلور که ۸۸۳ ده اسکندریه یعنی اشقودره سفری اثناسنده صعب المرور بر محلده خاقان مشارالیه یاننده بولنانلره خطاباً : « بر مهمساز وزیرم یوقدر که

برائرندن مأخوذ فقرات بولنوب تاریخ عثمانی ایچون اهمیتنه مبنی علی طریق الاختصار بالترجمه بورایه درج اولندی :

« اما سلطان محمد بوسنه دوقەلغنك فتحنه نیت ایتمشدی . بورانك حاکمی بر « سانتاسابا » دوقەسی ایدی که عوام بیننده هرجەغو (هرسك) دیرلردی . بونك اوچ اوغلی واردی . الك بیوكی لادیسلاثو اصیل بر عائلەیه منسوب اولان آنتا قاتاقوزەن ایله ازدواج ایتمش ایدی . غایت مسن اولان پدری غیر مشروع بر صورتده عادی بر قادینی سرایینه آلدیغندن بو حالدن مضطرب اولان اوغلی باباسنه اخطاراتده بولنمش ایسەده ثمرەسز قالدیغندن قصبەنك بعض اعیانیله بالاتفاق دوقەیی مملکتدن طرد ایتمەلری اوزرینه اختیار دوقه سلطان محمد جانبنه بر ایلچی کوندرەرك امداد استدی و کوچك اوغلنیده رهن اولەرق ارسال ایتدی . بو اوغلی بالاخره اوراده اسلام اولمشدر . سلطان محمد هرسك قطعەسنه داخل اولدیغی وقت اختیار دوقه وفات ایتمش ایدی . اکبر اولادی اولان لادیسلاثو ایسه اورادن فرار ایدرك زوجەسی و چوجقلریله برابر اولا وندیکه کلدی و بورادن مجارستانه کیدوب اوراده وفات ایتمشدر . سلطان محمد هرسك قطعەسنی تمامیله اشغال ایتدکدنصکره دیکر اوغلنه (یعنی اورتانجەسنه) مدار تعیش اولمق اوزره یالکز (ولاخو) و (قاستل نوثوو) نامنده بریری براقدی . موما الیەده سلطان محمدك تابعیتنی قبول ایدرك هرسنه ور کوسنی تقدیم ایدردی .

[1] تاج التواریخ ، ج ۲ ، ص ۲۱۹ . — عالی کنه الاخبارده (موزهٔ همایون کتبخانەسنده آل یازیلی نسخه ، نومرو ۳۶۱ ، ص ۶۴۱) پدرلری محمد خانك وصیتی اوزرینه بایزید خان حین جلوسنده کندیسنه داماد ایدلدی دیبور .

بو خدمتی ادا ایدوب بز بو متاعبی چکمیه ایدك یابوندن اسهل طریق بولیدی که آندن کیده ایدك » دیمسی اوزرینه میرعلم اولان هرسك اوغلی « اکر کدك احمد پاشا قوللکز رکاب همایونده اولسه ایدی بو زحمتلر چکلمزدی » جوابنی ویرمەسیله استانبولده جبەده بولنان کدك احمد پاشانك اطلاقی ضمننده ایرتسی کونی امرنامه صادر اولمشدر[1] .

فاتح حضرتلرینك حین ارتحالنده یعنی ۸۸۶ سنەسنده صاحب ترجمەنك مأموریتی حقنده مورخلر اختلاف ایدیورلر . کنه الاخبارده و حدیقة الوزراده (ص ۱۶) و تاریخ عطاده (ج ۲ ، ص ۱۱) او هنکامده آناطولی بکلربکیسی بولندیغی و تاج التواریخده ایسه آنجق ۸۸۹ ده سنان پاشانك یرینه بو مأموریته تعیین اولندیغی محرردر .

سلطان بایزید خانك جلوسنی متعاقب ، سنه ۸۸۷ ده شهزاده سلطان جم مصردن آناطولی یه عودت ایدوب قرامان اوغلی قاسم بکله برلشەرك طاش ایلنه تحصن ایتدیکی شیوع بولنجه حوالئ مذکورەیی تسخیر و سلطان جم معلوم اولدیغی اوزره رودوسه عزیمت و قاسم بکده پادشاهه عرض اطاعت ایلەمشدر[2] .

سنه ۸۹۱ ده آچیلان مصر سفرنده احمد پاشا اردوی همایونه سردار نصب اولندی . هرنەقدر اثنای حربده فوق العاده شجاعت کوستردی ایسەده رفقاسنك اخاقتیله آدنه جوارنده منهزم و کندیسی مجروح اولدیغی حالده مصر قوماندانی اتابك ازبکه سنهٔ مزبوره صفرنده اسیر اولەرق

[1] تاج التواریخ ، ج ۱ ، ص ۵۶۶ . — منجم باشی ، صحایف الاخبار ، ج ۳ ، ص ۴۰۶ . — عالی کنه الاخبار ، بالاده مذکور نسخەده ، ص ۴۳۹ ، بو وقعەیی حکایەدن صکره شونی علاوه ایدیور : « هرسك اوغلی احمد پاشا که اول تاریخده میرعلملك منصبی ایله علم کبی انکشت نما ایدی و احیاناً بعض معقول و موجه کلمات القاسنده نوعا مرخص و بی پروا ایدی الخ » .

[2] تاج التواریخ ، ج ۲ ، ص ۲۲ . — منجم باشی ، صحایف ، ج ۳ ، ص ۴۰۷

قاهره‌یه سوق اولندی[۱] .

احمد پاشا مصردن ۸۹۲ سنه‌سی محرمنده اطلاق اولندیغندن مدت اسارتی تخمیناً برسنه دوام ایتمش اولیور[۲] . بومدت ظرفنده یرینه قپودان دریا سنان پاشا آناطولی بکلربکیسی تعیین اولنمش وفقط احمد پاشانك استانبوله عودتنده بومأموریت تکرار کندیسنه ویریلمشدر .

سنه ۸۹۳ ده حدوث ایدن دیکر مصر سفرنده خادم علی پاشا سردار نصب اولنمش ایدی. بومناسبتله پاشای مشارالیه ساحلدن معاونت ایچون هرسك اوغلی احمد پاشا قپودان دریا تعیین اولنه‌رق جسیم بردونغما ایله اسکندرون کورفزینه کوندریلوب بقراص طاغی اوکنده مصر لشکرینك مرورینه انتظار ایتمکده ایکن بردنبره ظهور ایدن فورطنه‌ده دونغماسی شکست وپریشان اولمش ایسه‌ده پاشانك تدبیری سایه‌سنده قورتیلان عسکر قره‌یه چیقه‌رق مصرلیلره حلبه رجعتلری اثناسنده کلی تلفات ویردیرمشدی. احمد پاشانك بومحاربه‌دن صکره نه‌طریقله استانبوله عودت ایلدیکی معلوم دکلسه‌ده کندیسنی ۸۹۵ ده‌ینه آناطولی بکلر بکیسی اوله‌رق وسنهٔ مزبوره‌ده ظهور یافته اولان آلتنجی مصر سفرنده بتکرار اردوی عثمانینك باشنده بولیورز[۳] . عثمانلی مورخلرینك افاداتنه کوره قره‌حصار صاحب طریقیله قیصریه اوزرینه طوغری یوریمکده اولان عثمانلی اردوسنك

[۱] بالاده تفصیلاتی مندرجدر . — عالی ، بالاده مذکور نسخه‌ده ، ص ۵٤۱ « درمند احمد پاشا بالذات مباشر جدال اولدی مردانه‌لك لوازمنده دقیقه فوت ایتمدی » . — کلشن معارفده ایسه (ج ۱ ، ص ٥۳۰) احمد پاشانك دولت واجلاله مغرورلغی بو انهزامه سبب اولمشدر دیه‌رك مسئولیت پاشایه یوکلتلمك استه‌نیور .

[۲] ابن ایاس ، جلد ۲ ، ص ۲٤۲

[۳] مراجعت ، بالاده آلتنجی مصرسفری . — محمد شکری ، مصور اسفار بحریهٔ عثمانیه ، ج ۱ ، ص ۳۲۵ ، مأخذینی خبر ویرمیه‌رك بعدالمحاربه دونغما درسعادته عودت ایتمشدر دیورسه‌ده دونغمانك پریشان اولدیغنی بالجمله مورخلر یازدقلرندن بلکه کمیلردن برقاچی عودت ایده‌بیلمشدر .

صچانلی یاووه نام محله‌وروودنده قیصریه‌یی محاصره ایدن مصرلیلر محاصره‌دن فراغتله اورادن چکلدکلرندن احمد پاشاده دها ایلری حرکته حاجت کورمه‌مشدی[۱] . حالبوکه مورخ ابن ایاس بالعکس قیصریه جوارنده ایکی اردو بیننده برمحاربه وقوع بولوب احمد پاشانك مغلوب ومصر سرداری ازبك طرفندن ایکنجی دفعه اوله‌رق اسیر و ۸۹٦ سنه‌سی محرمنك برنده مصره سوق ایدیلدیکنی وآنجق سلطان بایزید خان ایله سلطان قایتبای بیننده عقد اولنان مصالحه‌دن صکره سنهٔ مزبوره رجبنده استانبوله اعاده قلندیغنی یازمشدر[۲] . احمد پاشانك بودفعه‌کی اسارتیده یدی آیدن زیاده دوام ایتمشدر .

۸۹٦ دن ۹۰۲ سنه‌سنه قدر کچن زمان ایچون صاحب ترجمه حقنده برمعلوماته دسترس اوله‌مدق . حالبوکه ۹۰۲ ده صدراعظم داود پاشانك تقاعدلکی اجرا قلندیغندن یرینه هرسك اوغلی احمد پاشا تعیین اولنوب ۹۰۳ سنه‌سنه قدر مسند صدارتده قالدیغی زانطه آطه‌سنك ویرکوسنی تقدیم وباب عالی ایله موجود اولان بعض مسائل معلقه‌یی حل وتسویه ومعاهده‌یی تجدید ایتمك اوزره استانبوله کلن وندیك سفیری آندریا زانخانی‌نك حضور پادشاهی‌یه قبولی تاریخی اولان ۱٤۹۸ (هجری ۹۰۳) سنه‌سنده هرسك اوغلی صدراعظم اوله‌رق حاضر بولنیوردی دیمه‌سندن دخی آکلاشیلیور[۳] . فقط پاشای مشارالیه سنهٔ مزبوره ایچنده عزل ایدیله‌رك یرینه خلیل پاشا زاده ابراهیم پاشا وزیر اعظم اولمشدر[٤] .

سنه ۹۰٤ ده احمد پاشا یونانستانك قورینت کورفزنده واقع اینه‌

[۱] یالکز کاتب چلبی تقویم التواریخده ، ص ۱۱۱ (ابراهیم متفرقه طبعی ۱۱٤۸) ۸۹٥ سنه‌سی وقوعاتنده « استیلاء چراکسه وعلاءالدوله برقیصریه وهرقلیه » دیورکه بوندن قیصریه‌یی مصرلیلرك آلدقلری آکلاشیلیور .

[۲] تفصیلاتی بالاده مندرجدر .

[۳] وندیك قیودات رسمیه‌سنه عطفاً هامر ، ج ٤ ، ص ٥۳

[٤] حدیقة الوزراء .

قاهره‌يه سوق اولندى[١] .

احمد پاشا مصردن ٨٩٢ سنه‌سى محرمنده اطلاق اولنديغندن مدت اسارتى تخميناً برسنه دوام ايتمش اوليور[٢] . بومدت ظرفنده يرينه قپودان دريا سنان پاشا آناطولى بكلربكيسى تعيين اولنمش وفقط احمد پاشانك استانبوله عودتنده بومأموريت تكرار كنديسنه ويرلمشدر .

سنه ٨٩٣ ده حدوث ايدن ديگر مصر سفرنده خادم على پاشا سردار نصب اولنمش ايدى . بومناسبتله پاشاى مشاراليه ساحلدن معاونت ايچون هرسك‌اوغلى احمد پاشا قپودان دريا تعيين اولنه‌رق جسيم بردونما ايله اسكندرون كورفزينه كوندريلوب بقراس طاغى اوكنده مصر لشكرينك مرورينه انتظار ايتمكده ايكن بردنبره ظهور ايدن فورطنه‌ده دونمانك شكست وپريشان اولمش ايسه‌ده پاشانك تدبيرى سايه‌سنده قورتيلان عسكر قره‌يه چيقه‌رق مصرليلره حلبه رجعتلرى اثناسنده كلى تلفات ويرديرمشدى . احمد پاشانك بومحاربه‌دن صكره نه‌طريقله استانبوله عودت ايلديكى معلوم دكلسه‌ده كنديسنى ٨٩٥ ده‌ينه آناطولى بكلر بكيسى اوله‌رق وسنهٔ مزبوره‌ده ظهور يافته اولان آلتنجى مصر سفرنده بتكرار اردوى عثمانينك باشنده بوليورز[٣] . عثمانلى مورخلرينك افاداتنه كوره قره‌حصار صاحب طريقيله قيصريه اوزرينه طوغرى يوريمكده اولان عثمانلى اردوسنك

[١] بالاده تفصيلاتى مندرجدر . — عالى ، بالاده مذكور نسخه‌ده ، ص ٥٤١ « درمند احمد پاشا بالذات مباشر جدال اولدى مردانه‌لك لوازمنده دقيقه فوت ايتمدى » . — كلشن معارفده ايسه (ج ١ ، ص ٥٣٠) احمد پاشانك دولت واجلاله مغروريتى بو انهزامه سبب اولمشدر ديه‌رك مسئوليت پاشايه يوكلتلمك استه‌نيور .

[٢] ابن اياس ، جلد ٢ ، ص ٢٤٢

[٣] مراجعت ، بالاده آلتنجى مصرسفرى . — محمد شكرى ، مصور اسفار بحرية عثمانيه ، ج ١ ، ص ٣٢٥ ، مأخذينى خبر ويرميه‌رك بعدالمحاربه دونما درسعادته عودت ايتمشدر ديورسه‌ده دونمانك پريشان اولديغى بالجمله مورخلر يازدقلرندن بلكه كيلردن برقاچى عودت ايده‌بيلمشدر .

صچانلى‌ياووه نام محله‌ورودنده قيصريه‌يى محاصره ايدن مصرليلر محاصره‌دن فراغتله اورادن چكلدكلرندن احمد پاشاده دها ايلرى حركته حاجت كورمه‌مشدى[١] . حالبوكه مورخ ابن اياس بالعكس قيصريه جوارنده ايكى اردو بيننده برمحاربه وقوع بولوب احمد پاشانك مغلوب ومصر سردارى ازبك طرفندن ايكنجى دفعه اوله‌رق اسير و ٨٩٦ سنه‌سى محرمنك برنده مصره سوق ايدلديكنى وآنجق سلطان بايزيد خان ايله سلطان قايتباى بيننده عقد اولنان مصالحه‌دن صكره سنهٔ مزبوره رجبنده استانبوله اعاده قلنديغنى يازمشدر[٢] . احمد پاشانك بودفعه‌كى اسارتنده يدى آيدن زياده دوام ايتمشدر .

٨٩٦ دن ٩٠٢ سنه‌سنه قدر كچن زمان ايچون صاحب ترجمه حقنده برمعلوماته دسترس اوله‌مدق . حالبوكه ٩٠٢ ده صدراعظم داود پاشانك تقاعدلكى اجرا قلنديغندن يرينه هرسك اوغلى احمد پاشا تعيين اولنوب ٩٠٣ سنه‌سنه قدر مسند صدارتده قالديغى ژانطه آطه‌سنك ويركوسنى تقديم وباب عالى ايله موجود اولان بعض مسائل معلقه‌يى حل وتسويه ومعاهده‌يى تجديد ايتمك اوزره استانبوله كلن ونديك سفيرى آندريا ژانخانى‌نك حضور پادشاهى‌يه قبولى تاريخى اولان ١٤٩٨ (هجرى ٩٠٣) سنه‌سنده هرسك اوغلى صدراعظم اوله‌رق حاضر بولنيوردى ديمه‌سندن دخى آكلاشيليور[٣] . فقط پاشاى مشاراليه سنهٔ مزبوره ايچنده عزل ايديله‌رك يرينه خليل پاشا زاده ابراهيم پاشا وزير اعظم اولمشدر[٤] .

سنه ٩٠٤ ده احمد پاشا يونانستانك قورينت كورفزنده واقع اينه‌

[١] بالكز كاتب چلبى تقويم التواريخده ، ص ١١١ (ابراهيم متفرقه طبعى ١١٤٨) ٨٩٥ سنه‌سى وقوعاتنده « استيلاء چراكسه وعلاءالدوله برقيصريه وهرقليه » ديوركه بوندن قيصريه‌يى مصرليلرك آلدقلرى آكلاشيليور .

[٢] تفصيلاتى بالاده مندرجدر .

[٣] ونديك قپودات رسميه‌سنه عطفاً هامر ، ج ٤ ، ص ٥٣

[٤] حديقة الوزراء .

بختى (لپانتو) محاربه‌سنه قوهٔ امداديه اوله‌رق آناطولى عسكريله قره‌دن اعزام اولنوب[۱] فوق‌العاده برسرعتله متونه واصل اوله‌رق الوهوش[۲] ده دونتمايه بينمش ورارجه اينه بختى خليجنه كيتمشدر . ونديكليلرك أليننده بولنان مذكور قلعه‌نك ۹۰۵ سنه‌سى محرمنده ميسر اولان فتحندن صكره احمد پاشا كميدن چيقوب حضور پادشاهيده مظهر التفات اولمشدر . عالى افندى « اينه بختى فتحنده خود اصلده سردار نصرت يار اول وزير مشيرايدوكى حد تحقيقه واصل اولدى » ديور[۳] . دونتما قيشلامق اوزره آطه‌لرده قالديغندن احمد پاشاده اردوسيله عودت ايله‌مشدر[٤] .

دكزلره مالك اولمق ايسته‌ين ونديكليلر ايچون قلعهٔ مذكوره ايله متون وقورون قلعه‌لرينك اللرندن آلنمسى اونلره برضربهٔ عظيمه تشكيل ايتديكندن اخذ انتقام ضمننده آناطولى ساحلنده‌كى آطه‌لرى ازعاجه قصدى ايليوب كنديلرينه ياردمجى اوله‌رق كلن فرانسز دونتماسى‌ده ۹۰۷ سنه‌سنده مدللو قلعه‌سنى محاصره ايتمش ايدى . بوهنكامده شهزاده قورقود مغنيسا حاكمى بولنديغندن مدللويه قريبى حسبيله جزيرهٔ مذكوره‌يه آيازمند اسكله‌سندن عسكر سوق ايتمش ايسه‌ده كافى كوريله‌مديكندن وزير هرسك اوغلى احمد پاشا سنهٔ مزبوره‌نك جمادى الاوليسنده دونتما ايله عزيمت ومدللو صولرينه ورود ايتمسى اوزرينه فرانسزلر محاصره‌يى ترك ايدرك قاچشلردر . احمد پاشاده آلديغى امر اوزرينه دونتما ايله

[۱] حديقة الوزراء قپودان دريا اوله‌رق كونديلدى ديورسه‌ده اوزمان داود پاشانك قپودان دريا بولنديغى تاريخلر يازيور . ـــ تاج التواريخ ، ج ۲ ، ص ۹۲ « اول ايامده وزير اولان » ديور . ـــ كاتب چلبى ، تحفة الكبار ، (متفرقه طبعى) ، ورق ۹ . ـــ محمد شكرى ، مصور اسفار بحريهٔ عثمانيه ، ج ۱ ، ص ۳۲۰

[۲] غلط اولوب طوغريسى قلوميچ (قلوميچه) در ، هامر ، ج ٤ ، ص ٥٥

[۳] كنه الاخبار ، بالاده مذكور نسخه‌ده ، ص ٦٢١ . ـــ تاج التواريخ ، ج ۲ ، ص ۹۵

[٤] منجم باشى ، صحايف الاخبار ، ج ۳ ، ص ٤٢٥

استانبوله عودت ايله‌مشدر[۱] .

ونديك ومجارستانله وقوع بولمقده اولان محارباتك پك اوزون مدت دوامندن طولايى مخاصمانه آرتق نهايت ويرلمسى دولتجه آرزو ايديلديكندن مجارستانله برمعاهده عقدينه پولونيا ايلچيسى توسيط ايديلديكى كبى ونديك ايله مذاكره‌ده صاحب ترجمه احمد پاشا مأمور اولوب تنظيم اولنان معاهده‌نامه ۱۵۰۲ سنه‌سى كانون اولنك اون دردنجى كونى (۱۳ جمادى الاخره ۹۰۸) امضالنمشدر . عين سنه ظرفنده مجارستانله يدى سنه‌لك برمتاركه عقد ايديلوب قرال لاديسلاس مقاوله‌نامه احكامنه صادق قاله‌جغنه دائر ۱۵۰۳ سنه‌سى آغستوسنك يكرمنجى كونى (۲۵ صفر ۹۰۹) بودين‌ده رسماً يمين ايلديكى كبى استانبولده‌ده دولت عثمانيه نامنه هرسك اوغلى احمد پاشا مصحف شريفه اليني باصمشدر[۲] .

سنهٔ مزبوره‌ده خادم على پاشانك وقوع بولان انفصالى اوزرينه احمد پاشا كرك بالاده مذكور مكالماتده كوريلن موفقيته كرك خدمات سابقه‌سنه مبنى ايكنجى دفعه اوله‌رق مسند صدارتله تلطيف اولنمشدر . آنجق ديار رومده باش كوسترن قحط وغلا واوچ سنه متمادياً دوام ايلين طاعون

[۱] تاج التواريخ ، ج ۲ ص ۱۰۹ ، سهواً ۸۷۷ سنه‌سنى قيدايتمشدر . (مراجعت ، عاشق پاشا زاده ، ص ۲٦۲ ، نوط ۱) . ـــ غلطه حريقى ۹۰۷ جمادى الاولى برنده اولوب اوكونى هرسك اوغلى دونتما ايله استانبولدن حركت ايتدى (تاج التواريخ ، ج ۲ ، ص ۱۱۱) . ـــ منجم باشى ، صحايف ، جلد ۳ ، ص ٤۲۸ ، كذلك ۹۰۷ سنه‌سى . حالبوكه مدللو محاصره‌سنى صولاق زاده (ص ۳۱۳) ۹۰٦ ربيع الاولنده كوستريور . ـــ هامر تشرين اول ۱۵۰۰ يازيوركه ۹۰٦ ديمكدر . ـــ كاتب چلبى ، تحفة الكبار (متفرقه طبعى ، ورق ۱۰) ، احمد پاشانك بومدللو سفرنده سردار اولديغنى سويله‌يوب بومناسبتله قپودانلغى بش سنه دوام ايتديكنى علاوه ايديور .

[۲] مراجعت ايده بيلديكمز عثمانلى تاريخلرينك هيچ برنده بوخصوصده برقيده تصادف ايده‌مدك . بالاده‌كى تفصيلات ونديك قپودات رسميه‌سنه عطفاً هامرك دولت عثمانيه تاريخنده مندرجدر (فرانسزجه‌سى ، جلد ٤ ، صحيفه ۷۳ - ۷٦) .

ودکزلرده حرامیلرك ظهوری كبی امور ملكیه‌ده پیدا اولان احوالدن طولایی هرسك اوغلی ٩١٢ سنه‌سی ربیع الآخرك اون سكزنده انفصال ایدرك یرینه موره حاكمی اولان صدر سابق خادم علی پاشا تعیین اولنمشدر [١] . بودفعه دخی احمد پاشایه قپودان دریالق تفویض اولنمشدر [٢] .

صدراعظم خادم علی پاشانك ٩١٧ سنه‌سی ربیع الآخرنده شاه قولی (یاخود شیطان قولی) وقعه‌سنده شهید دوشمه‌سیله هرسك اوغلی احمد پاشا اوچنجی دفعه اوله‌رق مسند صدارته كچیور . بو آرالق بایزید خانك اوغللری آراسنده وراثت سلطنت مسئله‌سی شدتله حكم فرما اولدیغندن صاحب ترجمه‌نك صدارته تعیینی متعاقب احوال مملكت حقنده مذاكره ایدیلك اچون عقد اولنان دیوان عالیده اركان دولتك اكثری رأی پادشاهی موجبنجه بلا تأخر شهزاده سلطان احمدی اجلاس ایتمكی تصویب ایتدكلری حالده هرسك اوغلی احمد پاشا مورخینك افاده‌سنه نظراً افكار پادشاهی‌یه موافق حركت ایتمك ایسته‌مش ایسه‌ده كندی استقلالنی محافظهٔ پادشاهی فراغت سلطنتدن منع ایتمكی مرجح كوره‌رك خواجه سعدالدینك دیدیكی كبی پاشا «... تبدل ملكه متعلق اولان تدابیری ابطاله ساعی اولوب بونی موجه كوردی كه سلطان سلیم خانه سنجاقلری اولان سمندره‌یه كیتمك تكلیف اولنه و سلطان احمد آماسیه‌ده قرار ایتمز ایسه قرامان ولایتی ویره‌لر» طرزنده افاداتده بولنمشدر [٣] . بونك اوزرینه

---

[١] تاج التواریخ ، جلد ٢ ، ص ١٣٠ . — حدیقة الوزرا .

[٢] حدیقة الوزرا . — شهزاده قورقودك تخمیناً ٩١٤ سنه‌سنه مصادف اولان مصره عزیمتنك اسبابندن بریده تكه سنجاغی تجارلرینك صدر اعظملرك خاصلری داخلنده بولندیغنی ایلری سوره‌رك صدراعظم خادم علی پاشا طرفندن ضبط ایدیلمسی كیفیتی اولدیغنی تاریخلر یازیورلر (عالی ، كنه الاخبار ، بالاده مذكور نسخه‌ده ص ٥٨٨) . حالبوكه او تاریخده استانبولده بولنان ونددیك بالیوسنك مضبوطاته عطفاً بونك خادم علی پاشا اولیوب هرسك اوغلی احمد پاشا اولدیغنی هامر قید ایتمشدر (جلد ٤ ، ص ٩٦ ، نوط ١) .

[٣] تاج التواریخ ، ج ٢ ، ص ١٨٣

سلطان بایزید خان ادرنه‌دن استانبوله نقلله بومسئله حقنده تكرار عقد ایدیلن انجمن مذاكره‌ده هرسك اوغلی بودفعه دخی پادشاهك ترك سلطنت ایتمه‌مسی فكرنده اولدیغنی منجم باشی‌نك صحایف الاخبارده (ج ٣ ، ص ٤٣٩) یازدیغی كبی «عسكر سلطان سلیمه مائلدردر . سلطان احمدی اجلاس ایتمكزه رضا ویرمزلر وهم سلیم خانك دخی بر فتنهٔ عظیمه احداث ایده‌جكی امر مقرردر معقول اولان بودركه بو مصلحتی تأخیر ایدوب ابتدا سلیم خانی هرنه طریق ایله اولورسه ارضا و تطییب و عسكری سلطان احمد جانبنه اماله ایدوب آندن صكره فراغت بیوره‌سز» افاده‌سیله اظهار ایله‌مشدر .

حالبوكه سلطان بایزید خانك شهزاده سلطان احمدی ولی عهد ایتمكده‌كی اصراری نتیجه‌سنده یكیچری آیاقلانه‌رق هرسك اوغلنك و سائر بعض رجالك خانه‌لرینی باصوب یغما و عزللرینی طلب ایلدیلر . احمد پاشا كوچ حال ایله جانی قورتاردی . سلطان بایزید خان اثر ضعف اوله‌رق ارباب طغیانه جواب رد ویره‌میوب مسئوللرینی قبول ایلدیكندن بنه سنهٔ مزبوره جمادی الآخره‌سنك اوائلنده پاشای مشار الیه صدارتدن انفصال ایلمشدر [١] . بودفعه یرینه قوجه مصطفی پاشا صدر اعظم اولمشدر [٢] .

سلطان سلیم خان اولك تاریخ جلوسی اولان ٩١٨ سنه‌سی صفرینك سكزنده بالجمله وكلا و اركان دولتك یرلی یرنده ابقا اولندقلرینی مورخلر یازیورلر . مع مافیه آز برمدت صكره قوجه مصطفی پاشا اعدام ایدیله‌رك یرینه دردنجی دفعه اوله‌رق هرسك اوغلی احمد پاشا وزیر اعظم اولمش وحتی ٩٢٠ سنه‌سی رجبنك ایكنجی كونی وقوع بولان چالدران محاربه‌سنده‌ده حاضر بولنمشدر [٣] .

---

[١] عالی ، كنه الاخبارده تاریخ عزلی اوله‌رق شهر مذكوری قید ایدیور .

[٢] حدیقة الوزراء .

[٣] چالدران محاربه‌سنده هرسك اوغلنك اخذ ایلدیكی موقع پادشاهك اطرافنده ایدی ، تاج التواریخ ، ج ٢ ، ص ٢٦٣ . — عالی ، كنه الاخبار ، بالاده مذكور نسخه‌ده ، ص ٧٠٩

تبريزك فتحى متعاقب آماسيه‌يه عودت پادشاهى اثناسنده كيفى منزلندن صكره سنهٔ مزبوره رمضاننك طقوزنده طابى شيخى نام محله مواصلت ايديلدكده اهالى عسكرك يغما كرلكندن شكايت ايتمكله سليم خان وزرانك اهماللرى وبلكه عسكر ايله اتفاقلرى بولنديغنه ذاهب اولديغندن وزيراعظم احمدپاشانك چادرى باشنه ييقلدقدن صكره عزل ايديلمشدر[١] .

يرينه خادم سنان پاشانك تعيين اولنديغى على العموم تاريخلرمز يازيورلر ايسه‌ده حيدر چلبى‌نك رساله‌سنده برمدت قليله ايچون دوقه‌كين احمد پاشانك وزير اعظم اولديغى وبونك اعدامندن صكره مسند صدارت ٢٩ رجب ٩٢١ ده ينه هرسك اوغلنه توجيه قلنديغى فقط معلوليتنه مبنى آنجق بر چوق بيان معذرتدن صكره وپادشاهك اصرارى اوزرينه نهايت قبول ايدرك ١٢ شعبان ٩٢١ ده ادرنه‌يه كلوب مقامنه اوطورديغى محرردر[٢] . پاشا كرك تمارض ايتمش اولسون كرك حقيقةً مضطرب بولنسون برخيلى زمان ديوانلرده اثبات وجود ايتمه‌مشدر .

هرسك اوغلنك بوبشنجى صدارتنه دائر تاريخلرك هيچ برنده برسوز بولنميوب يالكز ونديكلى جوستينيانى‌نك ٢٦ آغستوس ١٥١٥

[١] تاج التواريخ ، ج٢ ، ص ٢٨٥ . — صولاق زاده ، ص٢٧٣ ، عينى سببدن طولايى دوقه‌كين احمد پاشا عزل اولنمشدر .

٩٢٠ دن ٩٢٦ سنه‌سنه‌قدر اولان وقوعاتى تفصيلاً ضبط ايدوب روزنامه شكلنده فريدون بك منشآتنده جلد ١ ، ص ٤٠٦ ، مندرج بولنان ديوان كاتبى حيدر چلبى‌نك رساله‌سنده صاحب ترجمه‌يه دائر تاريخلرده مندرج اولميان برچوق معلومات موجوددر . ازجمله هرسك اوغلنك عزل اولديغى محلك شيخ احمد زاويه‌سى اولديغى و ٩٢٠ ذى القعده‌سنده دوقه‌كين احمد پاشانك صدراعظم نصب اولنه‌رق ٩٢١ محرمنك اون سكزنده سلطان سليم خان دوقه كينى كندى اليله وبرخنجر ايله اوردقدن صكره باشنى كسديرديكنى قيد ايديوركه دوقه كينك مسند صدارتى احراز ايلديكنى هيچ بر يرده كورمدك .

[٢] حيدر چلبى ، بالاده مذكور محلده ، احمد پاشانك ادرنه‌يه اوغللريله برابر كلديكنى سويليور .

(١٥ رجب ٩٢١) تاريخلى بررابورينه عطفاً هامر سلطان بايزيدخانك سنان پاشايه غضب ايدرك عزليله يرينه هرسك اوغلى صدر اعظم يابمق استه‌مش ايسه‌ده شيخوخت ومعلوليتنه مبنى قبول ايتمديكنى بيان ايديور[١] . ديوان كاتبى اولمق حسيله حيدر چلبى‌نك مضبوطاتى طوغرى اولسه كركدر.

صاحب ترجمه ٢٣ ربيع الاول ٩٢٢ ده تخميناً سكز آى دوام ايدن بشنجى صدارتندن عزل اولنيور . بوخصوصده حيدر چلبى غايت عجيب بروقعه خبر ورديكندن بورايه عيناً درج اولندى : « ديوان اولدى خداوندكارك ديار بكر خصوصندن غضبى تزايد اولوب قاضيعسكرلرى طلب ايتميوب پاشالر واردقده هرسك زاده‌نك يقاسندن ياپشوب چكوب باشنه برقاچ يومروق اوروب دلبندين بوزوب دخى قپو آغاسنه هرسك زاده ايله پيرى پاشانك اللرينى باغلدوب آلدن قرق اللى مقدارى بولك خلقيله وقپوجى باشى محمد آغا ايله يدى قله‌يه كوندريلوب حبس اولنديلر. هرسك زاده‌دن مهر يوزوكن آلديروب ايكيسنى دخى عزل ايلدى » .

[١] هامر، (فرانسزجه)، ج ٤ ، ص ٢٢١ ، مذكور رابورك بوخصوصه عائد فقراتى على طريق الاختصار شو مآلده‌در : « سليم خان ايران سفرلندن عودتندن صكره برمدت استانبولده قالوب اركان دولتدن بعضيلرينى تبديل وبعضلرينى تجزيه ايتدى وبوآرالق استانبولده بيوك برياغين ظهور ايدوب بوياغيندن صكره پادشاه ادرنه‌يه عزيمت ايتمشدى (فى الواقع حيدر چلبى دخى ، صحيفه ٤١٦ ، ١٥ شعبان ٩٢١ ده غايت بيوك برياغينى خبر ويريور). بواثناده پادشاه صدر اعظم سنان پاشانك بعض اطوارندن ممنون اولمديغندن يرينه هرسك اوغلى احمد پاشايى كچرمكى تصور وكنديسنه تكليف ايتمش ايسه‌ده پك اوزون مدت دوام ايدن خدمات دولتدن طولايى غايت يورغون وسننك دخى ايلرولمه‌مش وبرآزده علت فلج ايله معلول اولمه‌سنه بناءً قبولده بيان معذرت ايتمه‌سى اوزرينه سليم خان بوعدم قبولى سنان پاشانك بعض اسرارى هرسك اوغلنه افشا ايتمش اولمه‌سندن نشأت ايلديكنه ذاهب اوله‌رق اول درجه حدت ايلمشدركه قليجى ايله سنان پاشانك اوزرينه يورومش وپاشا كوچ حال ايله حضوردن قاچه‌رق برپرده اخفا ايتمك صورتيله جانى قورتاره‌بيلمشدر . فقط سنان پاشانك يرينى طوته‌جق او اقتدارده برى بولنه‌مديغندن مظهر عفو اوله‌رق برقاچ سنه دها صدر اعظم قالمشدر » .

بونك اوزرینه سنان پاشا وزیراعظم نصب اولنوب مذکور پاشالرك عفوینی استرحام ایتمکله مظهر قبول اولوب « آزادلق حکمی » یازیله‌رق قپولر دزداری کمال آغایه کوندریلدیکی ینه حیدر چلبی‌نك مضبوطاتندندر [۱] .

بو وقعه‌دن صکره دخی هرسك اوغلنك بتون بتون منکوب قالیوب سلطان سلیم خان نزدنده نفوذ و اعتبارینی محافظه ایتمش اولدیغنی مصر سفری آچیلمازدن اول حضور پادشاهیده عقد اولنان دیوان مشورته رأیندن استفاده اولنمق اوزره دعوت اولنمش بولنمه‌سیله‌ده استدلال اولنور . احمد پاشانك دیوان مذکورده اعطا ایلدیکی رأیه دائر ایکی روایت واردر . بری سلطان طومان بای زماننده مصرده قطعهٔ مذکوره‌نك فتحنی انتاج ایدن صوك حربه دائر بر تاریخ یازان ابن زنبلك قولی اولوب بوکا نظراً احمد پاشا سلطان بایزید خان عصرنده مصرلیلره اسیر اولوب بر دها مصر طرفنه قلیچ چکمیه‌جکنه دائر سلطان قایتبای حضورنده یمین ایتدکدن صکره آزاد ایدلدیکنی وکرچه عثمانلی اردوسی قوتلی ایسه‌ده یوللر صعب المرور اولدیغنی درمیان ایلیه‌رك ضمناً حربك عدم اجراسی طرفداری اولدیغنی آکلاتمش وپیری پاشا دخی بو رأیه اشتراك ایتدیکندن هر ایکیسی عزل ایدیلوب فرداسی کون مصر سفری اعلان اولنمشدر [۲] . سهیلی « تاریخ مصر الجدید » ده بو روایتی عینیله ابن زنبلدن ترجمه ایتمشدر [۳] .

---

[۱] فریدون بك ، منشآت السلاطین ، ج ۱ ، ص ۴۲۵ .

[۲] احمد ابن زنبل المحلی الرمال ، تاریخ السلطان سلیم مع قانصوه الغوری ، مصرده طاش باصمه‌سی (سنه ۱۲۷۸) ، ص ۱۱ ، « ... ثم ان السلطان سلیم طمعت آماله فی اخذ مصر ثم توجه الی ادرنه ثم استشار مع الوزیر الاعظم وهو احمد باشا بن هرسك وبعده بیری باشا فقال ابن هرسك للسلطان سلیم نحن تصادمنا مع عسکر مصر فی زمن أبیك وکنت انا باش العسکر وکسرونا اشد کسرة وقبضوا علی ودخلت مصر اسیرا حتی وقفت بین یدی السلطان قایتبای فمن علی بالاطلاق وعفی عنی عفی الله عنه وقد حلفت له ان لا اسحب فی القبلة سیفا ابدا وصدقه علی ذلك بیری باشا ثم بعد ثلاثة ایام امر السلطان سلیم بعزل الاثنین ثم سار قاصدا عسکر مصر فلما وصل الی مدینة زملطی اقام ینتظر الاخبار فلم یأته احد » . مؤلفك اسمی سهیلی ، « تاریخ مصر الجدید » ده ورق ۰ ، احمد ابن زنبل و ورق ۱۳ ده ابن سنبل وهامرده ابن زنبل دیه یاد ایدیلیور .

[۳] ابراهیم متفرقه طبعی (سنه ۱۱۴۱) ، ورق ۹

حالبوکه هامر شکری‌نك سلیم نامه‌سندن نقلاً دیوان مشورتده هرسك اوغلی احمد پاشا مصره اعلان حرب ایدلمه‌سنه شدتله طرفدار بولندیغنی چونکه مصرده اسارتی اثناسنده سلطان قایتبای ، شاید عثمانلیلر حرمین محترمینه یاقلاشیرلرسه اونلری محو ایدرم ، سوزلریله تهدید ایتدیکنی ایشتمش اولدیغنی علاوه ایلدیکنی ونشانجی محمد پاشانك‌ده هرسك اوغلنك فکرینه اشتراك ایتدیکنی بیان ایدییور [۱] .

بالاده مذکور ایکی روایتدن هانکیسنك طوغری اولدیغنی تعیین ایدیله‌مز ایسه‌ده هرسك اوغلی احمد پاشانك آتیده کوریله‌جکی وجهله مصر سفری اثناسنده دخی مأموریتده قالدیغی نظر دقته آلنیرسه فکر پادشاهی‌یه اتباعاً ومصرده ایکی دفعه کیردیکی اسارتده کورمش اولدیغی تحقیراتك انتقامنی اخذه وسیله اوله‌جغندن حربی تجویز ایتمش اولمسی روایتی دها طوغری اولمق اقتضا ایدر .

سلطان سلیم خان مصر سفرینه عزیمتنده شهزاده سلطان سلیمانی ادرنه وپیری پاشایی استانبول محافظه‌سنه تعیین ایتمش ایدی . بونلرله برابر هرسك اوغلنك‌ده بروسه محافظلغنه تعیینی خاقان مشارالیهك بالاده افاده

---

[۱] هامر (فرانسزجه) ، ج ٤ ، ص ۲۶۲ . ــــ تاریخ عثمانی انجمنی اعضاسندن علی امیری افندی حضرتلرینك کتبخانه‌لرنده بولنوب مساعده‌لریله منظورمز اولان آل یازیلی سلیم (یاخود سلیمی) نامهٔ شکری بالآخره جوری چلبی طرفندن تصحیح وترتیب اولنه‌رق نظم ایدلمشدر . « مشورت کردن سلطان سلیم با وزرا در عزیمت سفر شرق الخ » سرلوحه‌لی فصلده (ورق ٥٤) هرنه‌قدر هرسك اوغلنك بویله بر دیوان مشورته دعوت اولندیغی مسطور ایسه‌ده مصر سفرینی التزام ایلدیکنه دائر هامرك بیلدیردیکی فقره‌یی اوراده کوره‌مدك . علی امیری افندی نسخه‌سنده هرسك اوغلنه عائد قسم کندیلرینك مساعدهٔ مخصوصه‌لریله بروجه آتی درج اولندی :

چون بهار اولدی و بلبل چکدی آه … باش چیقردی تیره طپراقدن کیاه
باغ و بوستان تازلندی بر دخی … نو بهار آوازه‌لندی بر دخی
ویردی ابر آثار رحمتدن نشان … کیف یحیی الارض کوستردی عیان
ادرنه تختنده برکون شه سلیم … ایلدی دارا کبی دیوان عظیم

بونك اوزرینه سنان‌پاشا وزیراعظم نصب اولنوب مذکور پاشالرك عفوینی استرحام ایتمکله مظهر قبول اولوب « آزادلق حکمی » یازیله‌رق قپولر دزداری کمال آغایه کوندریلدیکی یینه حیدر چلبی‌نك مضبوطاتندندر [١] .

بو وقعه‌دن صکره دخی هرسك اوغلنك بتون بتون منکوب قالیوب سلطان سلیم‌خان نزدنده نفوذ واعتبارینی محافظه ایتمش اولدیغی مصرسفری آچیلمازدن اول حضور پادشاهیده عقد اولنان دیوان مشورته رأیندن استفاده اولنمق اوزره دعوت اولنمش بولنمه‌سیله‌ده استدلال اولنور. احمد پاشانك دیوان مذکورده اعطا ایلدیکی رأیه دائر ایکی روایت واردر. بری سلطان طومان بای زماننده مصرده قطعهٔ مذکوره‌نك فتحنی انتاج ایدن صوك حربه دائر بر تاریخ یازان ابن زنبلك قولی اولوب بوکا نظراً احمد پاشا سلطان بایزید خان عصرنده مصرلیلره اسیر اولوب بر دها مصر طرفنه قلیج چکمیه‌جکنه دائر سلطان قایتبای حضورنده یمین ایتدکدن صکره آزاد ایدلدیکنی وکرچه عثمانلی اردوسی قوتلی ایسه‌ده یوللر صعب‌المرور اولدیغی درمیان ایلیه‌رك ضمناً حربك عدم اجراسی طرفداری اولدیغنی آکلاتمش وپیری پاشا دخی بو رأیه اشتراك ایتدیکندن هر ایکیسی عزل ایدیلوب فرداسی کون مصر سفری اعلان اولنمشدر [٢] . سهیلی « تاریخ مصر الجدید » ده بوروایتی عینیله ابن زنبلدن ترجمه ایتمشدر [٣] .

[١] فریدون بك ، منشآت السلاطین ، ج ١ ، ص ٢٥ : .

[٢] احمد ابن زنبل المحلی الرمال ، تاریخ السلطان سلیم مع قانصوه الغوری ، مصرده طاش‌باصمه‌سی (سنه ١٢٧٨) ، ص ١١ ، ... ثم ان السلطان سلیم طمعت آماله فی اخذ مصر ثم توجه الی ادرنه ثم استشار مع الوزیر الاعظم وهو احمدباشا بن هرسك وبعده بیری باشا فقال ابن هرسك للسلطان سلیم نحن تصادمنا مع عسکر مصر فی زمن أبیك وکنت انا باش العسکر وکسرونا اشد کسرة وقبضوا علی ودخلت مصر اسیرا حتی وقفت بین یدی السلطان قایتبای فمن علی بالطلاق وعفی عنی عفی الله عنه وقد حلفت له ان لا اسحب فی القبلة سیفا ابدا وصدقه علی ذلك بیری باشا ثم بعد ثلاثة ایام امر السلطان سلیم بعزل الاثنین ثم سار قاصدا عسکر مصر فلما وصل الی مدینة زملطی اقام بنتظر الاخبار فلیأته أحد » . مؤلفك اسمی سهیلی ، « تاریخ مصر الجدید » ده ورق ٥ ، احمد ابن زنبل و ورق ١٣ ده ابن سنبل وهامرده ابن زنبل دیه یاد ایدییور .

[٣] ابراهیم متفرقه طبعی (سنه ١١٤١) ، ورق ٩

حالبوکه هامر شکری‌نك سلیم نامه‌سندن نقلاً دیوان مشورنده هرسك اوغلی احمد پاشا مصره اعلان حرب ایدیلمه‌سنه شدتله طرفدار بولندیغنی چونکه مصرده اسارتی اثناسنده سلطان قایتبای ، شاید عثمانلیلر حرمین محترمینه یاقلاشیرلرسه اونلری محو ایدرم ، سوزلریله تهدید ایتدیکنی ایشتمش اولدیغنی علاوه ایلدیکنی ونشانجی محمد پاشانك‌ده هرسك اوغلنك فکرینه اشتراك ایتدیکنی بیان ایدییور [١] .

بالاده مذکور ایکی روایتدن هانکیسنك طوغری اولدیغنی تعیین ایدیله‌مزسه‌ده هرسك اوغلی احمد پاشانك آتیده کوریله‌جکی وجهله مصر سفری اثناسنده دخی مأموریتده قالدیغی نظر دقته آلینیرسه فکر پادشاهی‌یه اتباعاً ومصرده ایکی دفعه چکیردیکی اسارتده کورمش اولدیغی تحقیراتك انتقامنی اخذه وسیله اوله‌جقندن حربی تجویز ایتمش اولمسی روایتی دها طوغری اولمق اقتضا ایدر .

سلطان سلیم خان مصر سفرینه عزیمتنده شهزاده سلطان سلیمانی ادرنه وپیری پاشایی استانبول محافظه‌سنه تعیین ایتمش ایدی. بونلرله برابر هرسك اوغلنك‌ده بروسه محافظلغنه تعیینی خاقان مشارالیهك بالاده افاده

[١] هامر (فرانسزجه) ، ج ٤ ، ص ٢٦٢ . — تاریخ عثمانی انجمنی اعضاسندن علی امیری افندی حضرتلرینك کتبخانه‌لرنده بولنوب مساعده‌لریله منظورمز اولان آل یازیلی سلیم (یاخود سلیمی) نامهٔ شکری بالآخره جوری چلبی طرفندن تصحیح وترتیب اولنه‌رق نظم ایدیلمشدر. « مشورت کردن سلطان سلیم باوزرا در عزیمت سفر شرق الخ » سرلوحه‌لی فصلده (ورق ٥٤) هرنه‌قدر هرسك اوغلنك بویله بر دیوان مشورته دعوت اولندیغی مسطور ایسه‌ده مصر سفرینی التزام ایله‌دیکنه دائر هامرك بیلدیردیکی فقره‌یی اوراده کوره‌مدك . علی امیری افندی نسخه‌سنده هرسك اوغلنه عائد قسم کندیلرینك مساعدهٔ مخصوصه‌لریله بروجه آتی درج اولندی :

چون بهار اولدی وبلبل چکدی آه ‏ باش چیقردی تیره طپراقدن کیاه
باغ وبوستان تازلندی بر دخی ‏ نو بهار آوازه‌لندی بر دخی
ویردی ابر آثار رحمتدن نشان ‏ کیف یحیی الارض کوستردی عیان
ادرنه تختنده برکون شه سلیم ‏ ایتدی دارا کبی دیوان عظیم

اولدیغی وجهله پاشایه اولان درجهٔ امنیت واعتمادینه دلالت ایدر[۱]. احمد پاشانك اثنه بوصوك مأموریتی اثناسنده بروسه‌ده وفات ایتدیکنی بعض مورخلر یازیورلر [۲] . حالبوکه کندیسنك سلیم خان قاهره‌ده ایکن بر مأموریت ایله مصره کلمش اولدیغی و ۹۲۳ جماذی‌الاخره‌سنك طقوزنده عودتنه طرف پادشاهیدن اجازت ویریلدیکنی و رجبك ایکنجی کونی مشارالیهك ذوالقدر ولایتنده واقع قزل چول دیمکله معروف اولان یایلاقده وفات ایتدیکنی حیدر چلبی روزنامه‌سنده درج ایتدکدن صکره ، اول اجلدن سرعسکرلك قرمان بکلربکیسی خسرو پاشایه ویرلدی ، دیمه‌سندن احمد پاشانك اوآراق بویله بربیوك منصبده بولندیغی دخی آکلاشیلیور [۳] . مصره سلطان سلیم خان تزدینه ونديك حكومتی طرفندن اعزام اولنان سفیرك

دعوت ایتدی درکهك پاشالری — بر یره جمع ایلدی دانالری
اوچ وزیری واریدی شاهك او دم — ابن هرسك مصطفا احمدله هم
کلدی آنلر ابن هرسك کلدی — داخل دیوان سلطان اولمادی
سوردی بونلاردن آنی شاه جهان — دیدیکیم کلسون وزیر کاردان
چون وزیر اعظمدر اول نم — آکا ظاهردر بو رأی روشنم
دیدیلر ارکان دولت خسروا — خسته‌در اول آصف فرمان روا
ابن هرسك بی سر وسامان یاتور — خسته و بیچاره بی درمان یاتور
پادشاه امر ایتدیکیم اول ناتوان — تا کله تخت روانیله روان
کلدی اول بیچاره وبی‌تاب ونحیف — ناتوان و خسته وزار وضعیف
دوردیلر شاهك حضورنده او دم — دیدیلر امرك ندر ای جم خشم الخ

[۱] تاج‌التواریخ ، ج ۲ ، ص ۳۲۹ . — عالی ، کنه‌الاخبار ، بالاده مذکور نسخه‌ده ، ص ۷۴۷ .

[۲] تاج‌التواریخ وکنه‌الاخبارده بو بابده هیچ بر معلومات یوقدر . — حدیقة‌الوزراء وتاریخ عطا یالکز بروسه‌ده وفات ایتدیکنی وسجل عثمانی ۹۲۲ ده ارتحال ایتدی ، بروسه‌ده مدفوندر ، سوزلرنی یازیورلر . — فریدون بك منشآت‌السلاطینده مصر سفرینك منازل ومراحلنده (ج ۱ ، ۴۰۳) سلطان سلیم قاهره‌ده ایکن ۲۶ رجب ۹۲۳ ده هرسك اوغلنك وفاتی خبری ورود ایلدیکی مقیددر .

[۳] فریدون بك ، منشآت السلاطین ، ج ۱ ، ص ۴۲۹

راپورنده[۱] ، بعض امانات ایله رومدن قاهره‌یه کلمش اولان هرسك پاشا حلب جوارنده وفات ایتدی ، دیمه‌سی دخی حیدر چلبینك مضبوطاتی مؤید بولنیور .

صاحب ترجمه هرسك اوغلی احمد پاشانك قبری ادمید کورفزنده واقع دیل‌اوزرنده کندی نامنه نسبت ایدیلن هرسك قریه‌سنده انشا ایتدیرمش اولدیغی انافس آثار معماریه‌دن ، فقط مع‌التأسف بوکون کاملاً خراب بر حالده اولان جامع شریفك حظیره‌سنده بولندیغنه نظراً مشارالیهك نعشی محل ارتحالی اولان قزل چولدن نقل اولنه‌رق بورایه دفن اولنمشدر [۲] .

هرسك اوغلی احمد پاشانك مرمر قبرینك کتابه‌سی شویله‌در [۳] :

[۱] هامر (فرانسزجه) ، ج ٤ ص ۳٤٦ و ٤۷۱ ، نوط ٦۷

[۲] طشره‌ده اوزاق محللرده وفات ایدن رجالدن استانبوله ویاخود سائر محللره نقل اولنانلر نادر دکلدر. ازجمله بوسنه‌لی ابراهیم پاشا بلغراده ۱۰۱۰ ده وفات ایدوب استانبوله نقلله شهزاده جامعی حرمنده دفن اولندی . سنه ۱۰۲۰ ده دیار بکرده وفات ایدن قویوجی مراد پاشانك و ۱۰٤۸ ده اورفه جوارنده وفات ایدن بیرام پاشانك جنازه‌لری دخی استانبوله نقل اولنمشدر .

[۳] محل مذکوری ۱۳۲۲ سنه‌سنده زیارت موجود کتابه‌لری استنساخ ایتمش ایدم. جامعك غایت مصنع اولان مرمر منبری اوزمان دها طورییوردی قپوسنك ومحرابك مرمردن اولان اقسام معماریه‌سی سوکوله‌رك ادمیده نقل اولندیغنی سویله‌دیلر . هرسك اوغلنك وقفیه‌سنه دائر اوقاف اداره‌سنده برقید موجود اولمیوب یالکز جهت توجیهی محتوی اولان دفترك بالاسنده « جامع وعمارت عامرهٔ مرحوم هرسك زاده احمد پاشا درقصبهٔ کشان ومعبر دیل » عباره‌سی کوریلدیکندن پاشانك کشانده دخی خیراتی اولدیغی آکلاشیلیور .

اولیا چلبی ، مطبوع سیاحتنامه ، ج ۳ ، ص ٤ ، ممر حجاج اولان هرسك قریه‌سنده یدییوز خانه وهرسك اوغلنك عماراتندن بشقه اهالینك انشا ایلدیکی بیوجك برجامع وبرمسجد وبرمدرسه ، برمکتب ، برتکیه ، ایکی‌خان وبرحمام بولندیغنی وهوای ثقیل وستمه‌سی مؤثر اولدیغنی وغیر مطبوع اولان ۹ نجی جلدده (بشیر اغا کتبخانه‌سنده ، نومرو ٤٥۲ ، ورق ۲ و ۳) اولیا چلبی ۱۰۸۲ محرمنده هرسك قصبه‌سندن کچدیکنی یازیور . قریهٔ مذکوره‌ده الآن ستمه شدتله موجود اولدیغندن اهالیسی برقاچ خانه‌دن عبارت قالمشدر .

لا اله الا الله محمد رسول الله

وفا احمد پاشا من شهور رجب فى سنة ٩٢٣

خراب جامعك قپوسنده اسكى كتابه‌سى بولنميوب آنك يرنده تعميرى حقنده‌كى شو كتابه موضوعدر :

معبر دلده هرسك زاده احمد پاشانك بنا ايلديكى جامع شريفك بيك يوز يتمش طقوز سنه‌سى ذى الحجه‌نك اون اوچنجى كونى حركت ارضدن هدم اولوب متوليسى اولان كمانكش اسماعيل آغا احيا ايلدى سنه ١١٨٧

جامعه يقين و يول اوزرنده بولنان خراب چشمه‌نك كتابه‌سى :

مرحوم هرسك زاده احمد

پاشا وقفى متوليسى كمان كش

اسماعيل اغا مجدداً چشمه بنا ايلدى

١٥ ل سنه ١٢٠٦

هرسك اوغلى جامعنك جوارنده يرده بولەرق ١٣٢٢ ده موزۀ همايونه نقل ايتديكمز ثلث يازى ايله مرمر اوزرينه عكوك بر كتابه‌نك متنى بروجه آتيدر :

شه صاحب قران سلطان محمد كه مثلن كرمدى چرخ ايدلى سير

اذالى فتح كفارك ديارن عمارت برله مسجد اولدى هر دير

سليمان بنده بيننه امر قلدى كه بو بنياد سنقل قلمسون غير

شو تحسين رسمه سى قلدى كاند بس تمامت اخير وخ . . . . . .

خدايا اولسون احسانيله شاهك انى تاريخ . . . .

اشبو كتابه‌نك تاريخ قسمى جهتنده‌كى كوشه‌سى قريق و نقصان اولديغندن نه‌كبى بر بنايه عائد اولديغى و تاريخ حكى معلوم دكلسه‌ده شاعر محترم على اميرى افندى حضرتلرينك قولنجه فاتح سلطان محمد خان زماندن قاله اولمسى ملحوظ اولوب اوزمانه عائد تركجه كتابه‌لر ايسه غايت نادر اولمغله لسان و املا نقطۀ نظرندن دخى بر اهميت مخصوصه‌يى حائزدر .

ينه اوجوارده يقيق بر مزار طاشنده شو كتابه منظورمز اولدى : « تاريخ مرحوم مقتول دفتردار مصطفى پاشا الموردى روحيچون فاتحه سنه ١٠٦٥ »

هرسك اوغلى احمد پاشانك فاتح حضرتلرى طرفندن ٨٦٧ ده هرسك قطعه‌سنك فتح و تسخيرينى متعاقب كوچك ياشنده ايكن استانبوله كلديكنى بالاده يازمش ايدك . سنۀ مذكورده كنديسنك اون ياشنده بولنديغنى فرض ايده‌جك اولورسه‌ق تاريخ وفاتى اولان ٩٢٣ ده سنى آلتمش آلتى يه واصل اولمش اوليور . ينه بو حساب اوزره حضرت فاتحك وفاتنده هرسك اوغلى يكرمى طقوز و بايزيد خانك وفاتنده‌ده آلتمش برياشنده بولنيوردى . احمد پاشانك تاريخده مضبوط اولان ايلك خدمتى فاتح سلطان محمد خان زماننده و ٨٨٣ سنه‌سنده اشقودره سفرنده بولنمه‌سى اولوب اوچ پادشاهه خدمت ايدرك مجموعى سكز سنه‌يه بالغ اولمق اوزره بش كره مسند صدارتى و اوچ دفعه‌ده اوله‌رق اون بش سنه قدرده قپودان دريالغى [1] احراز ايتمش والحاصل لااقل قرق سنه‌لك بر زمانده دولت عثمانيه‌نك داخلى و خارجى بالجمله مهام امورنده استخدام اولنمشدر . تنقيداتنده اولدقجه حريت كلاميله تميز ايتمش اولان مورخ عالى افندى كنه الاخبارده صيره‌سى كلدكجه صاحب ترجمه حقنده مدح و ستايشده بولنديغى كبى ديكر مورخلر دخى مشار اليهك اقتدار و شجاعتى و دور انديشلكنى بيانده يكزباندرلر . هر حالده هرسك اوغلى احمد پاشا دولت عثمانيه‌نك اعاظم وزراسندن اولوب ترجمۀ حالى هر بر تفصيلاتيله براير طانيمغه لايق و سزادر .

خليل ادهم

بو ذاتك فجيع بر صورتده هرسك قريه‌سى جوارنده واقع قرق كچيد طاغلرى ايچنده اعدامنى نعيما بر تفصيل يازيور ، ١٢٨٠ طبعى ، ج ٦ ، صحيفه ٥٣ الخ .

[1] تاريخ عطا ، ج ٢ ، ص ١١ ، « اندرون همايوندن مظهر فيض اولنلرك دردنجيسى و صدر اعظملرك اون اوچنجيسى هرسك زاده احمد پاشادر » . — محمد شكرى ، مصور اسفار بحريۀ عثمانيه‌ده ، ج ١ ، ص ٣٢٣ ، احمد پاشانك دولت عثمانيه‌ده اون اوچنجى قپودان دريا اولديغنى يازيور .

قاضی برهان الدین احمد

(۲۸ نجی جزء صحیفه ۲٤۱ - ۲۳٤ دن مابعد)

مغول بکلرندن وارتنا اوغللرندن علی بکك زوجهٔ متروكه‌سنك اقرباسندن اولوب وقتیله سلطان برهان الدین احمددن بك چوق لطفلر كورمش ایكن كفران نعمتله سلطان مشارالیهك دشمنلریله اتفاق ایدن نی‌نك یکی یاپدیرمش اولدیغی قره‌جه حصار قلعه‌سنی سلطان ضبط ایتمكله نی اولجه بوزوشدیغی امیر احمدله تكرار اتحاده مضطر اولدی . سلطان برهان الدین اوچ خصمنك برابره كله‌لرندن وعلی الخصوص سیدی حسامك مكتوبلرله خبرجیلرله مغوللری تحریك ایتمه‌سندن بونلرك اوزرینه حركت ایتدی . زیله‌ده ایكن علی اسمنده‌كی اوغلی دنیایه كلدی . بعده آماسیه ومرزیفون طرفلرینه عزیمت ایدوب قیشی اورالرده كچیردی. امیر احمد قلعه‌دن طشره چیقمادی . جاوقدار امراسندن اولوبك ، سلامت بك ، كوزلار بك ، امیر احمددن اعراضله سلطانه التجا ایتدیلر . سلطان بر مدت آماسیه قلعه‌سنی محاصره ایتدی. فقط بر نتیجه استحصال ایده‌مه‌دی.

موسم بهارك ورودی ایله مغول امراسی حضور سلطانه كلوب قرامان اوغلندن شكایت ایتدیلر. دولوده بولنان جنیده یاردم ایتدكلری بیانیله مساعده اولنور ایسه لارنده‌یه آقین ایده‌لم دیدیلر . سلطان مسئوللرینی اسعافله برابر بالذات حركتله دولویه واصل اولدی . بورادہ خداوندكار سلطان مراد خان اول حضرتلرینك عساكر كلیه ایله قرامان اوغلی علیهنه كلكده اولدیغنی خبر آلدی . كویا زبونكشلك اولاجغندن محاربه‌دن صرف نظر اولونماسی رأینده ایكن قرامان اوغلندن اعتذارنامه كلكله مغوللرك قویونلرینه تعرض ایتمه‌مك و آنلرك اوزرینه عسكر چكمه‌مك وقیصریه‌یه تعرض ایلمه‌مك وجنیده معاونت ایتمه‌مك اوزره

انتقام سوداسندن واز كچوب - دها طوغریسی عثمانلی قورقوسندن - سیواسه دوندی . حضرت خداوندكار اكریدور قلعه‌سنی فتح ایدوب عودت ایتدی[۱]. عثمانلیلرك عودتندن امنیت حاصل ایدن قرامان اوغلی عهدنده طورمادی . جنیدی قیصریه تخریبنه تشویق ایتدی .

سلطان ، امیر احمد غائله‌سیله مشغول بولندیغندن اوجهتدن تغافل ایده‌رك اماسیه طرفنه متوجه اولوب قزان قیاسی قلعه‌سنی حرباً آلدی. حاجی عارفشاهه ویردی كه اوجوارده بولونان «قلعهٔ چكرك» ه مسلط اولا . امیر احمد بو قلعه‌یی سیدی حسامه ویردی. سیدی حسام امیر احمدك یاردمی ایله مدرسهٔ اخی عادلشاهه قصد ایتدی برشیئه موفق اولامادی . اخی عادلشاهی و سعدالملكی اسیر ایتدیلر . سلطان چكرك قلعه‌سنی ضبط ایله پیر علی سیاهه تفویض ایتدی . نی قورقوسندن دولت عثمانیه‌یه التجا ایله‌دی . سلطان برهان الدین احمد قراحصار قلعه‌سنی عثمانلیلر الده ایتمه‌سون دیه اوطرفه كیتدی . نی‌نك برادری بو قلعه‌ده محافظ ایدی . قلعه‌یی عثمانلیلره ویرمه‌مك وتسلیمی موجب برحال ظهورنده سلطان برهان الدین احمده تسلیم ایتمك اوزره نی، قرداشنه یمین ایتدیرمش. بو صیره‌ده نی وفات ایتمكله قرداشی قلعه‌یی سلطانه تسلیم ایتدی . بو وقوعاتدن صوكره ترخال جوارنده برهان الدین برقلعه یاپدیردی .

امیر احمد تاج الدین ایله متفقاً فرصته منتظر ایدیلر. تاج الدین، سلطانی غافل آولامق ایچون مصالحه طلبی ضمننده برآدمنی كوندردی . سلطان جواب ویرمیه‌رك ایلچی‌یی اعاده ایتمكله حرب باشلادی . امیر احمد وتاج الدین عسكرلرینی یوكسك بر طاغده تعبیه ایتمشلر ایكن ینه مغلوب اولدیلر. امیر احمد اصلاح بین ایچون شیخ نصرت اوغلی حضور

[ ] حمید اوغلی حسین بكدن ابتیاع اولنان قلاع وبقاع - كه قرمان اوغلی استیلا وغصب ایتمش ایدی - كیرو سلطان تصرفنه كیروب دلاور ضابطلر ایله لوازم محافظتی اتمام وضبط وترمیمنده اهتمام بیوریلوب بروسه طرفنه معاودت بیورلدی . تاج التواریخ : خواجه سعدالدین افندی جلد اول صحیفه ۱۰۸

سلطانه کوندردی. سلطان حربه دواملە برابر تاج‌الدین مصالحه‌دن خارج براقلمق شرطیله صلح اولابیله‌جکنی بیان ایتدی. تاج‌الدین اولا ایلچی کوندردی. صوکره‌ده بالذات کلوب کندی ایاغیله دوزاغه طوتولدی اما مظهر عفو اولدی. اوغللرینی حضور سلطانه کوندره‌یم دیه‌رك قاچوب قورتولدی. متفقی امیر احمدله سونیساده برلشدی. توقادده ذوق وصفاسنه مشغول بولونان سلطان برهان‌الدین احمد نیکسار ولایتنه آقین ایتدی. تاج‌الدینك اوغلی الب ارسلان مقدمهٔ لشکرله قارشولشدی لکن الندن یارالنوب مغلوب اولدی. سلطان غنائمله توقاده دوندی. امیر احمدك مکتوبلری توالی ایتدیکندن ضروری صلح اولدی.

بهار کلنجه عمر اوغللرندن شکایت ایدنلر توالی ایتمکله سلطان قیصریه‌یه عزیمت ایتدی. منویٔ ضمیرینی کشف ایدن عمر اوغللری میدانه چیقمدقلرندن واولجه کوندریلن اخی عیسی‌یی اسیر ایلدکلرندن سلطان یغما ایله اکتفا ایده‌رك غانماً سیواسه عودت ایتدی. یایلاق موسمی کلدیکنده کوسه طاغنه کیدوب برقاچ کون تنزه ایتدی. اولجه تأدیب ایدلمش اولان شام اتراکی استقباله شتابله ویرکولرینی ویردیلر. بو اثناده سیواسده ینه برفساد حاضرلانمقده ایدی: اهالیٔ شهر علی بکك اوغلنی مقام امارته اقعاد ایچون جنیدی دعوت ایتمشلر ایدی. فساد باشی علی بکك نزدینی امیر حاج اسمنده بری ایدی. صراف بایزید، اخیلردن پسر خواجه آراسته، اخی محمد، اخی ناصرالدین حتی بر خرستیان هیأت فسادیه‌دن ایدی. شهرك طیشاروسنده‌کی بیوك کلیساده جنیدی برقاچ کشی ایله بولوندیره‌جقلر ومفسدلرده توقات قپوسنی آچوب بونلری شهره صوقه‌جقلر ایدی. علی بکك اوغلی بو ترتیباتی قبول وتصویب ایتمش ایدی. سلطان برهان‌الدین احمد امیر عبدالله چلبی‌یی یانه جلب ایله مفسدلری احضار ایچون سیواسه کوندردی. کلدکلرنده جمله‌سنه جرملرینی اقرار ایتدیروب هنوز کنج اولان اخی محمددن ماعداسنی سیاسةً قتل ایتدیردی.

دیکر بو ایشده ذی‌مدخل اولانلری عفو ایتدی. پدری ایله اولان حقوقه بناءً ایکنجی دفعه اوله‌رق علی بکك اوغلنك قصورینه اغماض عین ایله‌دی. حقوق سلطنتنی غصب ایتدیکی بو بیچاره‌یه قارشو نه بیوك مرحمت کوسترمش!

بو قضیه فصل اولوندیغی متعاقب سلطان برهان‌الدین احمد سیواسه عودت ایتدی.

دائما سلطان برهان‌الدین احمدك غوائلندن بالاستفاده باباسنك اوجنی آلمق اقصای آمالی اولان اماسیه ملکی امیر احمد بوصیره‌ده نقض عهد ایدوب «قینار پیناری» مسیره‌سنه قونمش وعسکریله اسباب جنکه مشغول بولونمش و «ولدقودودارك» یاردمیله سیواس ولایتنه مستولی اولمق ایسته‌مش ایدی. کیفیتدن خبردار اولان سلطان برهان‌الدین احمد، آدداشنك حرکتندن اول طاورانوب علی الغفله اردوکاهنی باصدی. امیر احمد برقاچ کشی ایله کوج قاچدی. دشمنی بو دفعه‌ده قاچیرماغه موفق اولان سلطان سیواسه دوندی.

بو قیش علی خلاف المعتاد عسکر سوق ایدرك جنیدك معاونتی ایله مملکته ایراث ضرر ایدن اشقیانی محو ایتدی. بو موفقیتی جنیدك موقعی تزلزله اوغراتدیغنی درك ایدن سلطان برهان‌الدین احمد قیصریه فتحنه عازم اولدی. وخامت عاقبتی تأمل ایدن جنید اولجه اسیر ایتدیکی اخی عیسانی شفاعتجی کوندره‌رك عرض اطاعت ایتمش وسلطان‌ده قیصریه‌یی اکا توجیه ایلیه‌رك سیواسه دونمه‌یی موافق حال بولمش ایدی.

ظاهرده صید وسیرانده بولونماق واحتمال که حقیقتده امیر مطهرتنه کوز داغی ویرمك اوزره ارزنجان حدودینه ایرشدیکنده تیمورلنکك آلا طاغه نزول ایتدیکنی خبر آلان سلطان صولوغی سیواسده آلدی. قلعه‌یه استحکام ویردی. تیمورلنکك آلا طاغه خبر ورودی یالکز سلطانی دکل امیر مطهرتنی‌ده قورقوتمش اولدیغندن ارزنجانی بوشاتمش واهل وعیالنی قره‌حصاره کوندرمش ایدی. لکن بو ایکی

حكمدارك تلاشى بيهوده اولدى . چونكه ارزن‌الروم (ارضروم) ه قدر كلن تيمورلنك ، قره‌قيونلو تركمانلرينى يغما وقتل ايتديكدن صوكره كيرو دوندى .

اماسيه ملكى امير احمد . سلطانك بو تلاشندن استفاده املنه‌دوشوب زيله‌يه هجومله بر قاچ او ياقدى اماسيه قامه‌سنه قاچدى . بوندن خبردار اولان لطان ياقديغى اومقدارنجه امير احمدك كويلرينى ياقدى ييقدى . سيواسه دوندى .

اليوم طربزون ولايتنك اردو قضاسنى تشكيل ايدن مواقع ايله جوارنده اودورده بر تركمان امارتى موجودايدى . طربزون‌ايمپراطورلغى ايله همحدود بولنان بو خطه‌نك حاكمى حاجى امير [۱] زياده خسته اولمش واك بيوك اوغلى سليمان بكه حكومتى تسليم ايتمش ايدى .

حاجى امير كسب عافيت ايدنجه اوغلنه ترك امارت ايتديكنه پشيمان اولدى . اما اهالى سليمان بكى التزام ايتدكلرندن حاجى امير اطرافدن ياردم ايسته‌دى . بو اختلال داخلى هرطرفدن خصمانك وازآن جمله بو خاندانك دشمنى اولان نيكسار اميرى تاج الدينك هجومنه بادى اولدى . تاج الدين ايكى دفعه بو خطه‌يه آقين ايتدى موفق اولامادى . سليمان بك بو غائله‌نك دفعى ايچون سلطان برهان الدين احمده التجا ايتمكله سلطان ، شيخ يار علي‌يى بر قاچ معتمدى ايله تاج الدينه كوندردى . مناسب اولان بابا ايله اوغلك اره‌سنى بولمق ايكن فتنه وفساده باعث اولماسنك موافق انصاف اولماديغنى تاج الدينه تبليغ ايله برابر اكر جنكدن ال چكمزسه سليمان بكه معاونت ايده‌جكنى اخطار ايتديردى . شيخ يارعلى ومعيتى هنوز

[۱] طربزون ايمپراطورلغندن بحث ايدن تاريخلرده خاليبيا اميرى حاجى ميرى ديه محرر اولان بو حاجى امير اولسه‌كيدر . طربزون ايمپراطورى اوچنجى آلكسى همشيره‌لرندن تئودورايى ۱۳۵۸ تاريخ ميلاديسنده (۷۶۰ سنهٔ هجريه) حاجى اميره تزويج ايتمش ايدى .

ايفاى وظيفه ايله عودت ايتمه‌دن اول سليمان بكك تاج الدينى [۱] طار بر موقعده صيقيشديرمش وايشبوز سوارليسى ايله برابر قتل ايتمش اولديغى خبرى كلدى . بونى متعاقبده شيخ عودت ايتدى .

بو خبر اوزرينه سلطان برهان‌الدين احمد امير سعيدى نيكساره كوندردى . نيكسار اهاليسى كلوب قلعه‌يى تسليم ايتديلر . بونى متعاقب سلطانده بالذات نيكساره كلدى ملك دانشمند غازينك تربه‌سنى زيارت ايتدى . بو صيره‌ده سليمان بكدنده بر آدم كلوب تاج‌الدينك عاقبت حالنى بيلديردى . سلطان ، مقتول تاج‌الدينه تابع بولونان اسكفسير قلعه‌سنه عزيمت ايتدى . اهل قلعه براز مقاومتدن صوكره اطاعت ايتديلر . سلطان قلعه‌يه كيروب آنى سليمان بكه اقطاع ايده‌رك نيكساره كيتدى . تاج‌الدينك يرينه قائم اولان اوغلى محمود چلبيدن عرض مطاوعتنى بيلديرمك اوزره معتمدلرى كلمكله سلطانك مرحمتى غلبه ايدوب نيكسار خطه‌سنى اكا ويردى . سليمان بكه‌ده محمود چلبى ايله خوش كچينمه‌سنى امر ايتدى .

بو اثناده تيمورلنكك هجومندن خائفاً قاچان مطهرتن وتركماندن طوپلايه بيلديكى عسكرله سيواسه متوجه اولديغى قيلو حصارده سلطان طرفندن مأمور بولونان سراج‌الدين انبا ايتدى . سلطان بو خبرى آلنجه عسكريله ملحق اولماسنى سليمان بكه بيلديردى . سلطان سيواسه وصولنده سليمان بكده نواحئ سيواسه اريشمش ايدى . سلطان بر ايلچى ارساليله امير مطهرتندن سبب ورودينى صورديغنده اتفاقدن بحثله معاونته كلديكنى بيلديردى . براز صوكره مطهرتنك ولايته دونديكى خبرى كلدى . سلطان آنى تعقيب ايتدى ايسه‌ده قيش زياده‌جه اولديغندن

[۱] طربزون ايمپراطورى اوچنجى آلكسى قيزلرندن اودوقسيايى تاج‌الدينه تزويج ايتمش ايدى . ۱۳۸۶ سنهٔ ميلاديه‌سنده (۷۸۸ سنهٔ هجريه) تاج‌الدين مقتولاً ارتحال ايتمكله اودوقسيايى قسطنطنيه ايمپراطورى بشنجى پالئولوغ تزوج ايله‌دى .

یتیشه‌مدی. عادت مألوفه‌سی وجهله بوقیشی‌ده سلطان بزم ایله کچیردی. بهار کلنجه عسکر طوپلایوب امیر مطهرتندن انتقام آلمایی قرارلاشدیردی. بوحینده ممالیك مصر طرفندن ملاطیه نائبی اولان منطاشدن ایلچی کلدی سلطان ایله عقد اتفاق ایتدی. منطاشك بوحرکتنك اسبابنی ایضاح اقتضا ایتمکده‌در:

مصر سلطنتی ممالیك اتراکدن [۱] وملك ناصر ناصرالدین محمدبن قلاون احفادندن ملك صالح صلاح‌الدین حاجی یدنده ایکن چرکس کوله‌لرندن برقوق ۷۸٤ سنه‌سنده آندن نزع ایده‌رك تسلطن ایتدی. برقوق ملك ناصر اولاد واحفادینی آراشدیرمقده وبونلره طرفدار بولونان دشت قپچاقدن کتیرلمش عن‌اصل ترك اولان مصر بکلرندن متوحش بولونوب جزئی برجرم ایله انلری قتل وحبس ایتمکده ایدی. منطاش‌ده قپچاق ترکلرندن اولمغله برقوقدن قورقوسندن سلطان برهان‌الدین احمد ایله اتفاقه لزوم کوردی. مصر وشام عسکری اوزرینه کله‌جك اولور ایسه ملاطیه‌یی سلطان برهان‌الدین احمده تسلیم ایتمه‌یی عهد و شرط ایتدی. سلطان بویله برفرصتی قاچیرمق ایسته‌مدیکندن ارزنجانه توجهدن صرف نظرله ملاطیه‌یی ترجیح ایتدی.

ذاتاً سلطان برهان‌الدین احمدله مصر حکومتی اره‌سنده کرکینلکی موجب اسباب عدیده وار ایدی: اولا دولقادر اوغللری [۲] سببی

[۱] ممالیك اتراك مصر ایوبیه دولتی کوله‌لرندن معزالدین ایبك طرفندن ٦٤٨ سنه‌سنده تأسیس ایدلمش و۷۹۲ سنه‌سنه قدر [آنجق ۷۸: دن ۷۹۱ سنه‌سنه دکین چرکس برقوق فاصله ویرمشدر.] دوام ایتمش برترك دولتیدر. بوندن اول مصرده ایکی ترك حکومتی دها واردر: برنجیسی ۲۵٤ سنه‌سندن ۲۹۲ سالنه قدر دوام ایدن بنی طولوندر. ایکنجیسی ۳۲۳ سالندن ۳٥۸ سنه‌سنه دکین حکمران اولان بنی اخشیددر.

[۲] دولقادر اوغللری حکومتنه ذوالقدریه‌ده دینور. قراجا بن دلقادر (دولقادر بعده بالتحریف ذوالقدر دینمشدر) طرفندن ۷٤۰ تاریخنده سیس حکومتندن کابان قلعه‌سنك فتحی اوزرینه ۷۰۹ سنه‌سی ملك قاهر عنوانی اخذایله‌یی

ایله اره‌ده برمنافست موجود ایدی. بوخاندندن خلیل بك برمدت خربرت [۱] قلعه‌سنده ونواحیسنده منکوب قالمش ایکن سلطانك معاونتی ایله قوت بولماسنی مصرلیلر خوش کورمه‌مشلر ایدی.

ثانیاً ارتنازاده علی بکك اموالندن برقسمنی برتاجرشامه کوتورمش ایدی. تاجر علی بکك وفاتی خبرآلنجه عودت ایتمه‌یرك شامده قالدی. سلطان برهان‌الدین احمد بوتاجرك تسلیمنی دفعاتله ایسته‌دیکی حالده مصرلیلر تسلیم ایتمه‌دیکلرندن سیواسه کلن مصر تاجرلرندن برینك مالنی آلدیروب علی بکك ورثه‌سنه ویردیردی. بوخصوص حقنده ایکی حکومت اره‌سنده مخابرهٔ سیاسیه جریان ایتدی.

ثالثاً سلطان برهان‌الدین احمد تیمورلنکك اوضاع واحوالنی تجسس ایچون برفقیر کوندرمش ویدینه تیموره خطاباً برمکتوب ویرمش ایدی. فقیر تیمورك جوانبی حاملاً کلور ایکن ارزنجان ملکی مطهرتن بونی طوتوب مکتوبی آلدی. شاملیلره کوندروب سلطان برهان‌الدین احمدك تیمور طرفداری ودوستی اولدیغنه بومکتوب حجت قاطعه‌در دیه یازدی.

رابعاً سلطان برهان‌الدین احمد برکون لطیفه طریقیله چرکس کوله‌لرینك رومدن شامه کوندرلمه‌سنه رخصت ویرمیه‌جکم دیمش ایدی. بوسوز قولاقدن قولاغه مصره قدر کیتدیکندن مصرلولره داغ ددون اولمش ایدی.

بواسبابدن طولایی سلطان، منطاشك تکلیفنه موافقت ایتدی.

ایله باشلار ایسه‌ده کاتب چلبی تقویم التواریخده ابتدای تأسسنی ۷۸۰ ونهایتی ۹۲۱ سنه‌سی اولنق اوزره ارائه ایدر. خلیل بك قراجانك اوغلیدر. دولقادر خاندانی ایله آل عثمان اره‌سنده صهریت واردر: چلبی سلطان محمدخان اول وفاتح سلطان محمدخان ثانی ذوالقدر خاندانندن قیز آلمشلردر.

تاج التواریخ جلد اول صحیفه ۲٦٤ و۳۹۹

[۱] الیوم خربوط (خرپوت) دیدیکمز بلده‌در. اولجه خرت برت وخرتبرت دینور ایدی.

ملاطيه‌يى تسليم ايتمك اوزره برمعتمدينك ارسالى ايچون منطاشك
دواتيسى كلديكندن سلطان برمعتمدينى كوندرمكله برابر كندى‌ده يوله
چيقدى . انجق منطاش‌ده آثار تلون رونما اولمقده ايدى : حتى خلاف
عهد اوله‌رق سلطانك معتمدينى ومعيتنى حبس ايتديكنه دائر قاصد
كلديكندن سلطان ، دواتى‌يى طوتوب كيرو دوندى . قلماح نواحيسنه
ايريشنجه ملاطيه‌دن ايلچى كله‌رك هديه‌لر كتيردى . بونى متعاقب‌ده
سلطانك مأمورلرى كلوب منطاشدن بيان ممنونيتله عذرلر بيان ايتديلر .
سلطان ، دواتى‌يى معززاً اعاده ايله سيواسه دوندى .

سلطان سيواسده ايكن جنيد ، يه عصيان ايتديكندن قلعه‌يى فتح ايتمك
ايچون قيصريه‌يه كيتدى . بو اثناده تيمورلنكك مملكتنه دونديكى و تختاميش
خانك ممالكنه متوجه اولديغى خبرى كلدى .

بوخبرى متعاقب منطاشك برادرى ونائب « شيخ حسن كرد »
كلديلر . ملاطيه قلعه‌سنى تسليم ايده‌جكلرينى سويله‌ديلر . سلطان جواب
ويرمه‌دى . امرادن بعضلرى آنلره سزك سوزكزه اعتبار اولنماز
ديديلر . بشقه بركون نائب شيخ حسن سلطانك حضورينه كلوب
منطاشك ملاطيه قلعه‌سنى محافظه‌يه قدرتى اولماديغنى وملاطيه‌نك مهم بر
موقع اولديغنى واكر سلطان بوتكليفه اجابت ايتمزايسه قلعه‌نك قره‌قيونلى قرا
محمده تسليم اولنه‌جغنى عرض ايده‌رك سلطانى اقناع ايتديكندن وجنيدده
مغوله ورعاياى قيصريه‌يه تعرض ايتميه‌جكنه يمين ايلديكندن سلطان سيواسه
اورادن‌ده ملاطيه‌يه متوجه اولدى .

شام رأس حدى اولان « قلماح » ، ه وصولنده امير يوسف چلبى‌يى
قتل ايتمش اولان قتلو بك اوغللرندن اولوب اوراده بولونمقده اولان
اولان برى قاچاغه امكان بولاماديغندن سلطانه التجا ايتمكله عفو اولوندى .
بوده برادرلرينى آلوب سلطانك حضورينه كتيردى . كوچك برادرى

عثمان [١] ملازم دركاه سلطان اولدى .

سلطان برهان الدين احمد ، ملاطيه‌يه مواصلت ايدنجه منطاش
براى استقبال قلعه‌دن چيقدى . مراسم خوش آمديدن و طعام
ايدلدكدن صوكره سلطان ، احمدك يعنى ايچ قلعه‌نك كندى
معتمدلرينه تسليمنى تكليف ايتدى . منطاش ، سلطانه خطاباً «شامه حركت
بيوريله‌جقمى بيورلميه‌جقمى؟ » ديه صوردى .. سلطان‌ده « بورايه كلمكدن
مقصودمز بروجه قرار ملاطيه‌يى بزه تسليم ايتمه‌كز بزده اكا مقابل
نيكسارى سزه ويرمه‌مز و آندن صوكره شامه متوجه اولمامزدر . »
جوابنى ويردى . منطاشك حال وقالندن آثار نفاق نمايان اولمغله آنى
طوتوب سيواسه كتيردى .

ايكى دفعه شد رحل ايتمش ايكن ملاطيه‌يى الده ايده‌مديكى كبى
سلطان برهان‌الدين احمد كندى سلطنتى‌ده از قالدى كه تهلكه‌يه القا
ايتسون . شويله كه :

سلطان برهان‌الدين احمد حلب نائبى يولبوغاى (يلبغا) ناصرى‌يه بر ايلچى
كوندره‌رك منطاشك ايكى دفعه نقض عهد ايتمه‌سندن وتفاقدن طولايى
بالتوقيف سيواسه كتيرديكنى بيلديردى . چونكه ملاطيه ملكى عمر
بكك ارتحالى اوزرينه اهالى مصر حكومتى طرفندن منصوب اولان كختا
(كاخته) نائبنه شهرى ٧٦٢ سنه‌سنده تسليم ايتدكلرنده ملاطيه حلبه
مضاف قلاعدن برى [٢] اولمش ايدى .

---

[١] آق قيونلى حكمدارلرندن قره‌يولك عثمان دركه سلطان برهان‌الدين
احمدى قتل ايتديكى آتيده يازيله‌جقدر .

[٢] سنه ٧٦٢ . الملك عمربك صاحب ملطيه (ملاطيه) توفى فى المحرم منها
فسلم اهلها الملطية الى نائب كختا واستقرت من جملة القلاع المضافة الى حلب .
تاريخ عينى (عقدالجمان فى تاريخ اهل الزمان) بايزيدده ولى‌الدين افندى
كتبخانه‌سنده ٢٣٩١ نومرولى جزء تاسع عشرده .
تاريخ عينى ديمكله معروف تاريخ معتبرك مؤلفى بدرالدين محموددر .

امير احمد وامير مطهرتن وجنيد حتى سيواس اهاليسندن بعض مفسدلر يولبوغايى سلطان برهان‌الدين احمد عليهنه تحريك ايتمكده ايديلر. ديكر جهتدن برقوق عليهنه منطاش ايله اتفاقى بولونديغندن وبونك توقيف اولونماسى نفسنه كران كلديكندن يولبوغا سلطان برهان‌الدين احمدك ايلچيسنه « سز سلطان مصرك غلامنى (يعنى منطاشى) نه سبب ايله طونديكز؟ شمدى بن كله‌يم، سيواسى وبلكه تمام رومى سزدن آلايم » عتابنده بولوندى . بو تهديد قولده قالمادى . ٧٨٩ سنه‌سى تيمورلنكك ملاطيه‌يه كله‌جكى شايع اولماسيله مصردن حلبه خيلى عسكر سوق ايدلمش ايدى . برقوقدن اجازت استحصال ايتدكدن صوكره يولبوغا عساكر مجتمعه‌يى مستصحباً سيواس اوزرينه يورودى وهمان شهرى محاصره ايتدى . طرفيندن جنك شدتله دوام ايديليور ايدى . غرائبدن اوله‌رق سلطان برهان‌الدين احمد غوغانك سببى اولان منطاشى اعزازله كنديسنى استخلاصه كلنلر ايله محاربه‌يه كوندردى . مصر عسكرى قوت ايله موفق اولامادقلرندن طريق حيله‌يه سلوك ايتديلر. لكن بو صيره‌ده عساكر مصريه‌، مغول لشكرى سلطانه معاونته كلمكده اولديغنى استخبار ايتدكلرندن دوركى نائبى ولد شهرى [١] ايله بر مفرزهٔ عسكريه‌يى كشفه كوندرديلر . بو مفرزه مغلوب وولد شهرى مقتول اولدى . سلطان‌ده مصر عسكرينه شبيخون ايتديكندن عساكر مذكوره بريره طوپلانوب قلعه‌نك اكثر طرفلرى محاصره‌دن قورتولدى . مقول عسكرى موردكم كنارنده صفلر باغلاديغندن مصر عساكرى ينه ايكى‌يه آيريله‌رق برقسمى قلعه‌نك محاصره‌سنده قالدى . ديكرى مغول ايله جنكه كيدوب مغلوب اولدى . مصرليلر صلحه طالب اولدقلرندن مصالحه اولمق اوزره سلطان برهان‌الدين احمد، شيخ يار على‌يى [١] مأمور ايتدى. شرائط صلحيه تقرر ايتمك اوزره ايكن قلعه‌دن فرار ايدن حمالى بر شخصك فسادى ايله نتيجه‌سز قالدى . حربه ينه كرمى ويرلديكندن مصر عسكرلرى ارزنجان قپوسندن سيواسه داخل اولديلر ايسه‌ده سلطان وقتيله يتيشوب مصرليلرى طشره آتدى. شهرليدن مصرليلره ياردم ايدن ارباب فساددن فراره موفق اولامايانلرك مستحق اولدقلرى جزايى ويردى . مصرليلر تكرار صلح طلب ايتمرليه مصالحه منعقد اولوب عساكر مصريه حلبه دوندى . ٧٩٠ سيواس محاصره‌سى قرق كون دوام ايتمش ايدى .

(مابعدى وار)

احمد توحيد

(٦٥١ ـ ٧٦٢) برادرى شهاب‌الدين احمد بو تاريخى اختصار ايتمشدر، ولى‌الدين افندى كتبخانه‌سنده بولونان تاريخ عينى قسماً اصلى قسماً ده مختصريدر . سلطان احمد خان ثالث صدر اعظملرندن مشهور داماد ابراهيم پاشا تاريخ عينى‌يى بر هيأت فاضله‌يه ترجمه ايتديرمشدر . بو ترجمه‌لردن مختلف جلدلر استانبول كتبخانه‌لرنده موجوددر . ترجمه ايدن هيأت فاضله حقنده راشد تاريخى ذيلى كوچك‌چلبى‌زاده اسمعيل عاصم افنديك اثرينك ٣٥٨ ـ ٣٦١ صحيفه‌لرنده معلومات كافيه واردر .

[١] مصرليلر دوركى (ديوريكى) يى ٧٨٣ سنه‌سنده ضبط ايتدكلرينى ونائبلكنه يعنى امارتنه ابراهيم بن محمد بن شهرى‌يى تعيين ايله‌دكلرينى ابن حجر انباء الغمرده يازار . ولد شهرى بو ذات اوله‌جقدر .

[١] شيخ يار على بالاخره خدمت دولت عثمانيه‌يه داخل اوله‌رق كنديسى واولاد واحفادى علماى عثمانيه ارهسنده بر موقع مهم احراز ايتمشلردر .

منتشاده منتشالیلردن صوکره‌کی آثار

منتشـاده ، منتشالیلرك اسـتقلال واعلان امارتلرندن اول ، یعنی حاکمیت سلجوقیه‌نك جاری بولندیغی (٦٩٩ ـ ٤٨٠) ایکی یوزسنه‌یی متجاوز برزمان ظرفنده نه‌کبی آثار وجوده کتیرلدیکنه وبونلردن زمانمزه قدر قائم قالانلر بولنوب بولنمدیغنه دائر وثائق ومستشهداته ـ شمدی‌یه قدر ـ تصادف اولنه‌مامقده‌در . بناءً علیه منتشاده مضبوط ، کتابات تاریخیه‌یی محـافظه ایدن خیرات ومبانیٔ اسلامیه ، که ٧٠٠ دن صوکره‌یه عائددر ؛ هپ منتشالیلرکدر .

بونلردن مصادف نظر ناچیزی اولانلر مجموعه‌یه اخبار اولنمقده‌در [١].

١ — میلاس‌ده خواجه پیروز بك جامعی

منتشا امارتنك عثمانلیلر طرفندن برنجی فتحندن (٧٩٣) صوکره وجوده کتیریلن آثارك برنجیسی میلاس‌ده خواجه پیروز بك جامعیدر. منتشـانك ایلك فتحی ایله جامعك ختام انشاسی آراسـنده‌کی مدت التی سنه‌در .

جامع داخلاً خارجاً مرمردر . زمیننده مرمر فرش اولنمشدر . طرفینده قرمزی مرمردن ایکی‌ستونی بولنان محرابی ، جبهه‌یی طوتمق

[١] مجموعه‌نك ١٨ و ٢١ و ٢٥ نجی جزءلرنده تعداد اولنانلردن ماعدا اخیراً بوزاویوك ایله انی کوی اراسنده خراب برجامعه دها تصادف اولنمشدر. انجق کتابه‌سی نابود اولمشدر برقبه‌لیدر . قبه‌نك داخلاً ارتفاعی ١٠,٥٠ دیوارلرینك ثخنی ١,٤٥ طول وعرضی اون ایکیشر متره‌در. کسمه مرمر وطوغله خطیل ایله یاپلمش غایت متیندر. واسعجه براوه‌نك تنها برمحلده حزین برمنظره عرض ایتمکده‌در .

ایچون منفرد مرمرلردن یاپیلمش مربع درت سـتونك باشـلقلری ، صیوانی ، قوریدورده‌کی درت طرابزانی ، قاپو و پنجره‌لرك خارجاً قورنیزه واویمه‌لری پك مزیندر . الك ظریف وجالب نظر تزیینات : محراب ، صبوان وصیوانك پاینده‌لرنده‌در .

خیـاطنك ایکی طرفی صفه کبی یوکسـکجه ، اورته‌سی یعنی جامع قاپوسنك اوکی باصیقدر. قاپودن کیریلنجه صوك جماعت محلی ده‌باصیقدر. اصل جامعه وصوك جماعت محلنك صـاغنده صـولنده قاپوسز بوله‌لره (حجره‌لره) ایکیشر باصاماقلی مردیون ایله کیریلیر. جامعی صوك جماعت محلندن مرمر برکمر آییرییور. طول وعرضی ـ دیوارلر خارج اوله‌رق ـ سکزر متره قرقر سانتیمدر . صوك جماعت محلنك ایسه ٥,٧٥، غربدن شرقه ، بوله‌لرله برابر ٢٠,٣٠ ، دیوارلرك ثخنی ١,٣٠ در . جامع بر ، صوك جماعت محلی ، خیـاط اوچرقبه‌لیدر . جامعك قبـه‌سی داخلاً ١٤,١٠ ، صوك جماعت محلنك ١١,٧٥ ارتفاعنده‌در . جامعك جهات ثلثه‌سنده ایکیشردن ٦ ، انلرك اوزرنده ینه ٦ ، قبه‌نك دورهٔ مـسندنده ٤ پنجره بولنیور . منبر ، کرسی یاقین سنه‌لرده یاپلمشدر . برمناره‌لیدر . اشاغیده ایضاح اولنه‌جغی اوزره محرابك جناحینده‌کی کتابه‌لرله طرابزانلردن بشقه محللرده آثار تخریب کوریله‌میور. آثارعتیقه متخصصیندن برذاتدن مسموع اولدیغنه نظراً جامع ایراندن سلجوقیلره کچن براسلوب معماری‌یی حائز بولنیور [١].

محرابك اوزرنده دال ، یاپراق ، چیچکله منقوش برزمین اوزرینه

[١] قونیه ، آقشهر ، آقسرای جهتلرنده‌کی مبانیٔ سلجوقیه‌یی تتبع ایله خداوندکار ولایتنك ١٣٠٤ سنهٔ هجریه‌سنه مخصوص سالنامه‌سنه (معماریٔ اسلام) سرلوحه‌سیله ادوار متسلسله‌ده‌کی ترقیات معماریه‌مزدن باحث مفصل برمقالهٔ مفیده اهدا بیوران مهندس ومعمار شهیر کمال‌الدین بك افندینك منتشا ، آیدین ، صاروخان امارتلرینك وجوده کتیردکاری مبانیٔ قدیمه حقنده‌ده تدقیقاته واکرچه تتبع بیورمشلر ایسه ثمره موفقیتلری مهم بررجادر .

قالنجه ثلث یازی ایله (ان الصلوة . ...) آیت جلیله‌سی، مقعر وزاویه‌دار قسمنه ، غایت قالین ثلث ایله کلمهٔ توحید، جناحینده‌کی عمودی لوحه‌لردن برنده خطاط ونقاشك ، دیکرنده معمارك اسملری محکوکدر . معماره عائد کتابه برلوحه‌ده اکمال ایدلمدیکندن ، یاخود ایدیله‌مدیکندن قبله‌یه توجه ایده‌نك کوره‌بیله‌جکی یعنی افقی اوله‌رق وسط محرابه یاقین ایکی کوچك لوحه‌یه کچلمشدر . انجق مقابل کلوب فساد صلاتی موجب اوله‌جنی ذهابیله بو ایکی لوحه‌ده‌کی محکوکات مؤخراً امحا ایدلمشدر .

صاغ طرفده یوقاریدن آشاغی‌یه طوغری شاقولی لوحه‌ده :

کتب موسی بن عادل النقاش الفقیر الحقیر الی [امحا اولنان محکوکات بورایه عائددر]

صول طرفده اشاغیدن یوقاری‌یه :

عمل احسن بن عبدالله البنا الذی بنا وتمّا

البنا ایله تمّاده‌کی نونلرك نقطه‌لری یوقدر .

قاپونك اوزرنده کوزل بر کوفی ایله (استعیذ بالله السمیع) ایله بسملهٔ شریفه‌دن صوکره برسطر اوله‌رق (انما یعمر ....) آیتی ، آنك آلتنده بانی‌یه مخصوص عموداً ١,١٨ افقیاً ١,٧ جسامتنده کتابه معلقدر .

پیروز بك جامعنك قاپوسنده‌کی کتابه :

١) بسم الله الرحمن الرحیم امر بعمارة ا (بویله‌در)
٢) هذه العمارة المبارکة فی ایام دولة الملك
٣) السلطان جلال الدین بایزیدخان ابن مراد خان ابن
٤) اورخان عز نصره مبارزالدین خواجه پیروز بك دام عزه

شاقولی و افقی اوله‌رق دورهٔ ثلثه‌سنده :

وزاد توفیقه وعمره من یوم الاحد فی السادس والعشرین من شهر صفر لسنة تسع وتسعین سبعمیة

پیروزبك جامعی منتشا امراسنك بشنجیسی احمدغازی بك طرفندن

اندن اون طقوز سنه اول (٧٨٠) انشا اولنان وتفصیلاتی مجموعه‌نك ١٢ و ١٨ نجی جزءلرنده مندرج بولنان جامعدن صنعت ، متانت ، زینتجه نه‌قدر فرقلی ایسه استعدادهٔ امارته موفق اولان امیر سادس الیاس بکك (٨٠٥) بالاطده انشا ایتدردیکی (٨٠٦) جامعده جهات عمومیه‌جه اوقدر فرقلیدر . دینه بیلیرکه پیروز بك ، احمد غازینك جامعنه ، الیاس بك‌ده پیروز بکك جامعنه ، تفوقجه رقابتده بولنمشلردر. پیروز بکك ترجمهٔ حالنه دائر بعض اطلاعات آیریجه یازلق مصممدر .

٢ — اوله‌ده اولو جامع کتابه‌سی :

١) صاحب المسجد حاجی مصطفی خان بن شجاع بن امیره
٢) التاریخ ایا الهی قدیم تقبل الاحسان

خان کلمه‌سی باش طرفده صاحبك اوزرنده اولدیغندن شجاع اسمنه‌ده عطف اولنه بیلور .

« ایا الهی قدیم تقبل الاحسان » ٨٩٥ ایدر .

اوله (اوغله) مغله‌یه ملحق واوچ ساعت مسافه‌ده معمورجه برناحیه مرکزیدر . بوراده‌کی یکی جامعك کتابه‌سی مجموعه‌نك ٢٥ نجی جزئنك ٥٩ نجی صحیفه‌سنده مندرجدر .

٣ — شیخ کرینه یاقین تربه

میلاسدن سوکه‌یه ممتد طریق عمومی ، ئه‌وروموس [١] خرابه‌لری اراسندن کچلدکدن صوکره ترك ایدیلیر ، تاوروس شعبانندن بش پارمغك

[١] ئه‌وروموس قاریانك دور اخیرنده شهرتشعار اولان بلاددندر . خرابه‌سی واسع برمحلی اشغال ایدیور قرون اولی شهرلرینك اکثریسی کبی بوده اك محصولدار براووه‌نك مدخلنده‌در . معبدینك ٧٦٠ طولنده اولوقلی ستونلرندن اون آلتیسی قائمدر . قرون اخیره انشاآت جدیده‌سی بو وبونك کبی شهرلرك انقاضندن چوق استفاده ایتمشدر . بین الاهالی [آیاقلی] دینلیور .

سلسلهٔ مائلنجه برساعت قدر کیدیلیر ، طاغك ذروه‌سنه یاقینلاشیلیرسه،
صویی جامدن یاپیلمش بورولرله اوجواردن جاری برچشمه‌نك، جسیم
براخلامور، ایکی‌چام، ایکی‌سروی برچوق‌زیتون آغاجنك لطافت بخش
اولدیغی‌دوزجه‌برموقعه‌کلینیر. بوموقع‌برر، یاریمتر ساعت‌مسافه‌ده‌بولنان
بش کویك وسطیدر . اك یاقینی شیخ‌کوییدر .

بوراده قبه‌لی ومربع‌الشکل‌بیوجك ومتین‌برتربه‌کوریلور. جوارنده
انقاضی مشاهده اولنان بعض ابنیه ایله الیوم قائم وبربرندن ارالیجه
براوطه وبرسایبانك بحثه دکر برلری یوقدر .

تربه خطیلرینه طوغله قونه‌رق مرمردن‌یاپیلمشدر. کسه‌،قرمزی
وبیاض مرمرلرله مزین برقاپووقپاتدیرلمق ، کوچلتدیرلمك کبی انتظامسز
تعدیلات کورمش‌سکز پنجره‌یی شاملدر .

خارجاً طول‌وعرضی‌بشربچق‌متره ، قبه‌نك‌داخلاً ارتفاعی ٩ متره‌در.
خارجده قاپونك اوزرنده‌کی کتابه :

١) هذه تربة الاقطاب والأنجاب
٢) من‌خلفاء السید محمدالبخاری
٣) حررت لها التاریخ ایا مقر مرشدین

« ایا مقر مرشدین » بالحساب ٩٥٦ تاریخنی ارائه ایدیور .

داخلده برکنارده عادی طاشلردن یاپیلمش اوزری آچیق اوزون
بر صندوقه موجوددر . اخشابدن اکرتی بر قپاق وبویدن بویه یشیل
پوشیده ایله اورتولیدر .

باش طرفده قبر طاشنه هیچ بکزه‌مین وقاعدهٔ رکزیه‌دن عاری ،
درت کوشه‌لی‌ایکی‌طاش لوحه، کرفت کوزل برثلثله‌شوکتابه‌لری محتویدر :

١) الحکم لله الواحد الغفار
٢) المرحوم المتوفی فی هذ [١]المقام شیخ
٣) بدرالدین ابن شیخ قاسم قدس‌الله سره العزیز

دیکر لوحه‌ده :

وهو خلیفة سید محمد البخاری المتوفی فی‌شهر بورسه[١]
اتنفعناالله بروحه العزیز امین یارب‌العالمین
تاریخه فی
٨٨٤

شیخ بدرالدین ابن شیخ قاسم حقنده کویلیلرده وپدرندن صوکره
تربه‌دار بولنان ذاتده مضبوط ویامنقول هیچ برمعلومات یوقدر .

لکن یاز بیك بش یوز غروش قدر برپاره صرفله تربه‌یی تعمیر
ایتدیره‌ن درنجه سال دیده‌لرندن حاجی یوسف اغاده ایسه (بخارادن
کلمش) دن فضله معلومات بولنه‌مدی .

بوتربه‌ده برقاچ سنجاق ونماز ایچون ایکی اوچ سجاده ، وبرده
میلاس وسوکه کویلیلری ، بوراده قدیماً طانه ، قیون ، کچی قربان
ایدوب یمك عادتنه الآن رعایتکار بولندقلری جهتله یوز اللی‌یه قریب
قزغان ، تپسی ، صحن کبی اوانیٔ نحاسیه بولنیور .

---

٤ — تربه کوینده تربه

میلاسدن آیدین وچینه‌یه کیدن یولك کچدیکی یوکسك ودیك جبله
بوراجه تربه طاغی‌دنیلیر . بوده تاوروس اقسامندندر .

تربه طاغی صخور بی‌امثالدن تشکل ایتمشدر دینه‌بیلیر . چونکه
ایدین ولایتنك سائر طاغلرنده بوراده‌کی قدر جسیم ، مدور ، یك پاره
طاش اندر بولنور .

یولك خارجنده وشاهق‌جبلك یاقیننده (ارتفاعی ٥٧٠ کیرته نظراً)
سنك‌برسنك تشکل ایدن تپه‌لرك اراسنده نبعان ایدن کوزل برصویك

[١] بروسه‌نك بعدالفتح (برسه ، برسا ، بورسه بروسا) شکللرنده
یازلدیغنه دائر خداوندکار ولایتی سالنامه‌سنده ایضاحات واردر .

باشنده بیوجك برمسجد ، صاغنده برتربه ، قارشوسنده بر مسافرخانه ومشتملاتی، ایلریسنده‌بورایه نظارت‌ایدنه مخصوص تحتانی برخانه‌واردر . قاواجق (قاواقجق) عرب یتاغی ، چاللی وسائر یاقه‌لردن متشکل کوی‌ده تربه تسمیه‌اولنمشدر. یاقه‌لر بربرینه ومسجده خیلیجه اوزاقدر. یکدیکرلرینی کورمزلر . بوراده زراعت یوق کیبدر . زیتون، صنوبر محصولندن خیلیجه استفاده اولنیور .

مسجد، دیوارلرینه باقیلیرسه چوق سنه‌اول انشا اولنمشدر. سقف، قاپو ، پنجره کبی اقسام متفرعه‌سی یکیدر .

تربه دیوارلری مائل سقوط ، قبه‌سی دلیك، دشیك خلاصه خراب برحالده‌در . اصل خرابیسی ، داخلده تملك ایکی یردن پیدا اولوب دیوارلری ، قبه‌یی دله‌رك خارجده برلشوب تربه‌یی سایهٔ سکونتنه آلان جسیم برلنکج آغاجندندر .

تربه‌ده اوچ مزار بولنیور . طاشلرنده یازی یوقدر .

قاپوسی اوزرنده مرمر کوچك برطاشده‌قاعده‌دن عاری بریازی‌ایله :

تاریخ هذ [ا] البناء ١٠٢٥

اوقونیور .

ناظری عبدالله افندی یدنده آلتی قدر خط همایون کوریلیور . الك اولکینك تاریخی ١١٣٣ ، الك صوككینك ١٢٠١ در . خلاصه‌لری واردین ، نازلین ، ساکننه مخصوص پیر احمد چلبی زاویه‌سی اوقافی تعیین ویومی بربچق اقچه ایله متولیلك وناظرلغنك ساداتدن مصطفی ، عبدالرحمن ، عبدالله ، حسن ، حسن خلیفه‌یه توجیهندن وبر آرالق مداخله‌ده بولنان خلیل اسملی بریننك منع مداخله‌سندن عبارت اولوب سلاطین عظامدن سلطان احمد خان ثالث ، سلطان مصطفی خان ثالث ، سلطان عبدالحمید خان اولك طغرالریله موشحدر .

عبدالله افندی یدنده ممالك خاقانیه نقیبی ذکر وتوقیر ایدیله‌رك

نقیب محمد افندی [١] مهریله غایت‌نفیس برکاغده برسطری سیاه مرکب ، برسطری یالدیزله عربجه کوزلجه یازلمش وکوزل محافظه اولنمش برده سیادت نامه بولنیور . تاریخی [٩٨٦] در .

ادرنه‌ده قاضی زاده مدرسه‌سی‌مدرسی رجب، بوزاویوك‌قاضیلغندن معزول ابوبکر ، بصان [٢] قاضیسی سلیمان افندیلرله سادات متعدده اخبار وتعریفلریله اوله‌لی شریف مصطفی‌نسلك ساداته ادخال وباشنه علامت طاقسنه اذن اعطا وابوبکر وسلیمان افندیلر مغله‌یه منسوب کوستریلوب مغله‌ده (موغله) شکلنده املا اولنیور .

تربه پیر احمد چلبی‌یه‌می ، یوقسه بشقه برینه‌می عائددر مسجدکیمك طرفندن یاپیلمشدر ؟ آکلاشیله‌مدی .

---

٥ — میلاس جوارنده‌کی شیخ کوینده تربه

میلاس ، تقسیمات تاریخیه‌یی تشکیل ایدن ادوارك دها بدایتلرنده از چوق شهرتکیر اولان ممالکدندر . شهر قدیم وجدید ، اوزونلغی سکز نهایت طقوز ، کنیشلکی نهایت بش کیلو متره‌یی کچمین وطاغلرله محاط ویالکز برطرفدن منحنی برآچیقلق بولنان صحرانك غربنده‌در .

قدیم میلاس ، شمدیکینك محیط دائره‌سی خارجندن پك چوق یری اشغال ایدیبور . اوره‌ده تصادفاً وقوع بولان حفریات یاابنیهٔ منهدمه ، یاخود مفروش طبقات مرمریه‌یه منتهی اولور .

میلاس وملحقاتنده کوریلن آثار قدیمهٔ قائمه ومنقرضه‌یی تعداد وآنلرك ماهیت ونسبت عصریه‌سنی تعیین‌وقوف ناجیزانه‌مه پك‌اوزاقدر .

---

[١] معلول‌امیر زاده‌محمدافندی ٩٨٤ دن ٩٩٢ سنه‌سنه قدر نقیب‌الاشراف اولمشدر . ٩٨٨ ده شیخ‌الاسلامده اولمشدر . ابوالسعود افندینك دامادی عالم ، سخی ، کریم عالی همت ایدی . ارتحالی ٩٩٣ ده‌در .

[٢] بصان اسمنده بورالرده بر قصبه ویا قریه اولوب اولدیغی شمدیلك آکلاشیله‌مدی ، وبویله براسمه بشقه برده تصادف‌ده ایدیله‌مدی .

باشنده بیوجك بر مسجد ، صاغنده بر تربه ، قارشوسنده بر مسافرخانه ومشتملاتی، ایلریسنده‌بووایه نظارت‌ایدنه مخصوص تحتانی برخانه‌واردر . قاواجق (قاواقجق) عرب یناغی ، چاللی وساٸر یاقه‌لردن متشکل کوی‌ده تربه تسمیه‌اولنمشدر. یاقه‌لر بربرینه ومسجده خیلیجه اوزاقدر. یکدیکرلرینی کورمزلر . بوراده زراعت یوق کیبدر . زیتون، صنوبر محصولندن خیلیجه استفاده اولنیور .

مسجد، دیوارلرینه یاقیلیرسه چوق سنه‌اول انشا اولنمشدر. سقف، قاپو ، پنجره کبی اقسام متفرعه‌سی یکیدر .

تربه دیوارلری مائل سقوط ، قبه‌سی دلیك، دشیك خلاصه خراب برحالده‌در . اصل خرابیسی ، داخلده تملك ایکی یردن پیدا اولوب دیوارلری ، قبه‌یی دله‌رك خارجده براشوب تربه‌یی سایهٔ سکونته آلان جسیم مرلکج آغاجندندر .

تربه‌ده اوچ مزار بولنیور . طاشلرنده یازی یوقدر .

قاپوسی اوزرنده مرمر کوچك برطاشده‌قاعده‌دن عاری بریازی ایله:

تاریخ هذ [ا] البناء ١٠٢٥

اوقونیور .

ناظری عبدالله افندی یدنده آلتی قدر خط همایون کوریلیور . اك اولکینك تاریخی ١١٣٢ ، اك صوککینك ١٢٠١ در . خلاصه‌لری واردین . نازلین ، ساکننه مخصوص پیر احمد چلبی زاویه‌سی اوقافی تعین ویومی بریجق اقچه ایله متولیلك وناظرلغنك ساداتدن مصطفی ، عبدالرحمن ، عبدالله ، حسن ، حسن خلیفه‌یه توجیهندن وبر آرالق مداخله‌ده بولنان خلیل اسملی بریتك منع مداخله‌سندن عبارت اولوب سلاطین عظامدن سلطان احمد خان ثالث ، سلطان مصطفی خان ثالث ، سلطان عبدالحمید خان اولك طغرالریله موشحدر .

عبدالله افندی یدنده ممالك خاقانیه نقیبی ذکر وتوقیر ایدیله‌رك

نقیب محمد افندی [١] مهریله غایت نفیس برکاغده برسطری سیاه مرکب ، برسطری یالدیزله عربجه کوزلجه یازلمش وکوزل محافظه اولنمش برده سیادت نامه بولنیور . تاریخی [٩٨٦] در .

ادرنه‌ده قاضی زاده مدرسه‌سی‌مدرسی رجب، بوزاویوك‌قاضیلغندن معزول ابوبکر ، بصان [٢] قاضیسی سلیمان افندیلرله سادات متعدده اخبار وتعریفلریله اوله‌لی شریف مصطفی سلك ساداته ادخال وباشنه علامت طاقمسنه اذن اعطا وابوبکر وسلیمان افندیلر مغله‌یه منسوب کوستریلوب مغله‌ده (موغله) شکلنده املا اولنیور .

تربه پیر احمد چلبی‌یه‌می ، یوقسه بشقه برینه‌می عائددر مسجدکیمك طرفندن یاپیلمشدر ؟ آکلاشیله‌مدی .

٥ — میلاس جوارنده‌کی شیخ کوینده تربه

میلاس ، تقسیمات تاریخیه‌یی تشکیل ایدن ادوارك دها بدایتلرنده از چوق شهرتکیر اولان ممالکدندر . شهر قدیم وجدید ، اوزونلغی سکز نهایت طقوز ، کنیشلکی نهایت بش کیلو متره‌یی کچمین وطاغلرله محاط وپالکز برطرفدن منحنی برآچیقلق بولنان صحرانك غربنده‌در .

قدیم میلاس ، شمدیکینك محیط دائره‌سی خارجندن بك چوق یری اشغال ایدیور . اروه‌ده تصادفاً وقوع بولان حفریات یا برابنیهٔ منهدمه ، یاخود مفروش طبقات مرمریه‌یه منتهی اولور .

میلاس وملحقاتنده کوریلن آثار قدیمهٔ قائمه ومنقرضه‌یی تعداد وآنلرك ماهیت ونسبت عصریه‌سنی تعین‌وقوف ناجیزانه‌مه پك‌اوزاقدر .

---

[١] معلول‌امیر زاده‌محمدافندی ٩٨٤ دن ٩٩٢ سنه‌سنه قدر نقیب‌الاشراف اولمشدر . ٩٨٨ ده شیخ‌الاسلامده اولشدر . ابوالسعود افندینك دامادی عالم ، سخی ، کریم عالی همت ایدی . ارتحالی ٩٩٣ ده‌در .

[٢] بصان اسمنده بورالرده بر قصبه ویا قریه اولوب اولمدیغی شمدیلك آکلاشیله‌مدی ، وبویله براسمه بشقه برده تصادف‌ده ایدیله‌مدی .

يالكز شوراسنى سويلمك لازمدركه بووبوجوارده بولنان تاريخى شهرلرك كچيرديكى حادثات وتقلبات كونا كونه تواريخ متداوله‌ده‌كى متفرق ايضاحات جزئيه‌ايله‌مطلع اولمق مشكل وحال بوكه بوكبى بلاد قديمه‌يه ناچيز ايله برابر وقوف پيدا ايتمك مراقنى طاشيان لايعد بولنديغندن تاريخ‌شناسانك بوخصوصده‌ده موفقيتلرى تمنى اولنور .

قديم ميلاسك صوينى شهرك آلت قسمنده طاقى ، قاريه مصنوعات رخاميه‌سنده كثرتله كوريلان قبارتمه بالطه شكلنى حاوى بولنان عظمتلى مرمر برقاپونك اوزرندن كچه‌رك شهره داخل اولور .

صو يولنڭ يوكسك كمرلرى ، تيازرو واووه‌ده اولوقلى ستونلرى يرده ياتان برقاچ مهم ابنيه انقاضنك قربندن كچه‌رك بش كيلومتره قدر ايلريده طاغك دامنده ديكر برشيخ كوينه قدر دوام ايدر .

شيخ كويى اوتوز خانه ايكن ميلاسك شدتلى حرارتنه ، رطوبتنك اعتدالسزلكنه بو موقعده هوانك جريانسزلغى‌ده انضمام ايتديكندن اليوم سكانى بش خانه‌يه اينمش ، كوى‌ده كويلكدن چيقمشدر .

بورا‌ده‌ده ستونلرى يرده‌ياتار بعض ابنيهٔ عتيقه‌آثارى ايله مرمردن صاغلام برتمل كوريلور . بوتملك اوزرينه بنا اولنان مسجد ييقلمش ، يالكز طوغله‌دن محرابى قائم قالمشدر . قربنده كوزل بررسمده انشا اولنان قبه‌لى كوچوجك تربه‌ده صندوقه‌لى اوچ قبردن ايكيسنك برر طاشنده (فاتحه) دن بشقه يازى يوقدر .

تربه قاپوسنك اوزرنده كوزلجه برثلث ايله :

هذه تربة شيخ العارفين عبدالرحمن افندى فى سنة ثلثين والف

يازلمش ورقمله‌ده ١٠٣٠ حك اولنمشدر .

عبدالرحمن افندى كيم ، مسجد نه وقت ياپيلدى ونه كبى تأثيراتله ييقلدى ؟ بوده آكلاشيله‌مدى .

اسامى وآثار سالفه‌يى اخباردن عبارت قالان شو اجدادن يالكز پيروزبك وائرى يعنى برسردار نامدار وآنك نامى خاطر انامده قالمش كبى كورينورسه‌ده احمد چلبى ومعاصرلرى‌ده اونوديله‌ماز . چونكه استراحت وآسايشك الكچوق لازم‌اولديغى طاغ كچيدلرنده ، تنهامحللرده مسافرخانه ، عبادتخانه تأسيس واسلاميه‌وتهوين احتياج بشره خدمتله اوكبى دين وانسانيت مجبلكنى كنديلرندن آز اول بورالردن چكيلوب قله‌لرى اليوم چهار جدار قائم قالان شواليه‌لره منحصر براقملرى اونوديلير ماثردن دكلدر . ماحصل اثرلرى‌شايان تذكار براهين انسانيت وآسايشپرورانه‌دندر .

ميلاس ژاندارمه بلوكى قومندانى

حافظ قدرى

بروسه‌ده اڭ اسکی کتابه

بروسه‌ده حصار ایچنده « شهادت جامعی » نامیله معروف مسجد منیفك یان قپولرینك بری اوزرنده بروسه‌نك اڭ اسکی کتابه‌سی بولنمقده‌در. یدی‌یوز اوتوز سکز سنه‌سنده حك ایدلمش اولان بوکتابه بسمله ایله سورهٔ اخلاصی وعبارات آتیه‌یی محتویدر :

اورته‌ده :

بسم الله الرحمن الرحيم
قل هو الله احد الله الصمد
لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفوا احد
فی تاريخ سنة ثمان وثلثين وسبعمائة

بو درت سطر بر مستطیل ایچنده اولوب سطرلر برر چیزکی ایله تفریق ایدلمشدر. بو مستطیلك درت جهتنده :

الهم اغفر لصاحب هذا المسجد وهو الامير الكبير المعظم المجاهد | سلطان الغزاة غازى بن اغازى شجاع الدنيا والدين | الافاق بهادر زمان اورخان بن عثمان ادام الله | تم مسجد المبارك لرضاء الله تعالى من بنى مسجداً لله (بنى الله بيتا) فى الجنة | عباراتی موجوددر.

(بنى الله بيتا) قرائتی شبهه‌لیدر.

شهادت جامعی خداوندکار سلطان مراد خان اول طرفندن انشا ایتدیرلمش اولمغله بوکتابه شهادت جامعنك کتابه‌سی دکلدر.

بروسه‌ده مسموعم اولان روایته کوره نافعه ناظری ایکن ارتحال ایدن محمود جلال الدین پاشانك خداوندکار ولایتی والیلکنده بولندیغی اثناده شهادت جامعی تعمیر اولونور ایکن بوکتابه طاشی

راست کله‌رك بولونمش وتبرکاً شمدیکی یرینه قونولمسی ترتیب ایدلمشدر.

زعم عاجزی‌یه کوره بوکتابه سلطان اورخان غازی جامعنك کتابه‌سیدر. بوجامع شریفك قرامان اوغلی محمد بك طرفندن یاقلماسنی متعاقب ضیاعدن صیانةً حصاره نقل ایدلمش اولماسی احتمال قوی ایله محتمل بولونان بوکتابه نصلسه اونودلمش قالمش وسنین اخیره‌ده شهادت جامعنك تعمیری صیره‌سنده تصادفاً میدان چیقمغله تبرکاً بورایه قونولمشدر.

الیوم سلطان اورخان غازی جامعی قپوسی اوزرنده‌کی کتابه شودر:

امر بهذه العمارة الشريفة

سلطان الغزاة والمجاهدين اورخان بك بن

عثمان بك طاب ثراهما فى سنة اربعين وسبعمائة وحرق ولد

قرمان ثم امر الناظر وهو الوزير الاكبر بايزيد پاشا باشارة

السلطان بن السلطان سلطان محمد بن بايزيد خان خلد سلطانه فى سنة عشرين وثمانمائة

ایکی کتابه تاریخی آره‌سنده فرق موجود بولونماسی زعم عاجزینك یاکلش اولماسنه محل ویرمکده ایسه‌ده سلطان اورخان غازینك بروسه‌ده برایکنجی جامعی بولوندیغی معلوم اولمادیغندن ایکنجی کتابه‌ده سهواً ٧٣٨ سنه‌سی یرینه ٧٤٠ تاریخی حك ایتدیرلمش اولماسی وارد خاطر اولمقده‌در. هرحالده بوایکی کتابه تاریخ عثمانیجه مهمدر. برنجیسنده مندرج امیر کبیر یرینه ایکنجیسنده اورخاندن صوکره بك یازلمشدر. سلطان اورخان غازی اختیار الدین [١] عنوانیله مشهور ایکن بوراده

[١] ابن بطوطه سیاحتنامه‌سنده بروسه‌دن بحث ایدرکن « وسلطانها اختيار الدين ارخان بك (وارخان بضم الهمزه وخاء معجم) » دیمکده‌در.

کتاب رحلة ابن بطوطه جلد اول صحیفه ٢٢٣ مصر طبعی ، سنه ١٣٢٢

شجاع‌الدین عنوانیله تبجیل ایدلمکده‌در . هرایکی کتابه‌ده سلطان‌الغزاة نام با احترامی ایله توصیف ایدلمکده‌در .

ایکنجی کتابه‌ده محرر « ولد قرمان » دن مراد قرامان اوغلی محمد بك در . شرف‌الدین علی یزدی‌نك تیمورنامه‌سنده یازلدیغی وجهله محمد بك اون ایکی سنه بروسه حصارنده محبوس قالدقدن صوکره بروسه‌نك تیمورلنك طرفندن حین استیلاسنده تیمورك حضورینه کتیرلمش وخلعت کیدیریلدرك وکر ویریله‌رك توقیر اولونوب ولایت قرمان تماماً قونیه واقسرای واتطالیه توابع ولوا حقی ایله اکا بخش ایدلدیکی مثللو اقشهرده بونلره علاوه اولونمش ایدی . [١]

یلدیرم سلطان بایزیدخان شهزاده‌لرینك بربرلرینه دوشمه‌سندن استفاده ایدن قرامان اوغلی بروسه‌یه‌قدر کلمش وحصاری محاصره ایتمش‌ایدی . حاجی عوض پاشانك غیرت وهمتی ایله حصاری ضبط ایده‌مه‌مش وموسی چلبینك جنازه‌سی ورود ایتمکله شهری یاقوب دفع اولوب کیتمشدر . ٨١٦ بوأثناده سلطان اورخان جامع شریفی‌ده محترق اولمش ایدی . درت سنه صوکره یعنی ٨٢٠ سنه‌سنده بایزید پاشانك همتیله تعمیر ایدیله‌رك ایکنجی کتابه وضع ایدلمشدر .

احمد توحید

---

[١] امیر محمد پسر قرمان‌که ازدوازده ساله‌باز دربند ایلدرم (یلدیرم) بایزید مقید بود بدرکاه صاحب قران مؤید (تیمورلنك) آوردند ومراحم پادشاهانه اورا ملحوظ نظر عنایة کردانیده بخلعت وکرکرانی وموقر ساخت . وتمام ولایت قرمان ازقونیه وآق‌سرای وانطاریه (انطالیه) باتوابع ولواحق باوداد وآق‌شهر نیزباو ارزانی داشت .

تیمورنامه شرف‌الدین علی یزدی ایاصوفیه کتبخانه‌سنده ٣٠٣١ نومرودە

آوازه‌سی سمع شریف پادشاهه یتشدی سنه سبع و خمسین وثمانمائه‌نك جمادی‌الآخرة آینك یکرمی یدیسنده چهارشنبه کونی‌حق تعالی عنایتندن وحضرت رسالتك روحندن استمداد ایدب یوریش ویغما امر ایتدی وماالنصر الامن عندالله بواوزره چهارشنبه کوننك کیجه‌سی که سایهٔ زلف مشوش شب هندووش‌عذار رومی رخ [١] اوزره دشمشدی اهل‌غزو وجهادقوللوقولندن مترسلری واعلام ظفراعلامی اندق خندق باشنه التدیلر وخندقده ایتدکاری واسع یوللردن بعضی متجنده حصار دیوارنه قلقانلر وآسمان پایه نردبانلر طیایوب صباحه دکن جنك عظیم ایدب کیجه‌یی احیا ایتدیلر علی الصباح که لشکر رومی‌صبح قلعهٔ دوازده‌ده [٢] برج آسمانی امیر زنجی شام تصرفندن استنزاع ایتمك محاربه‌سندن صحرای شفقه قانلر روان ایتمشدی پادشاه مظفر سوار اسب ظفر سوار اولوب بیت

اوکنجه اقبال واردنجه سعادت ساغنده نصرت و صولنده صولت

قلعه اوزرنه واروب طبل باز ظفر طرازی اوروب بعنایت الله تعالی یغما دیو بیوردی الله اکبر دخی اول الجیان اجل و بریدان بوار یعنی طوپلری که حاضر ایتمشلردی ایلرو صالدیلر وکافر سرسام هنوز صدمهٔ طوپدن افاقت بولمدن طرف طرف جنك حربی چالنوب غازیلر قوللو قولندن شیران غران کبی کلبانك الله الله ایدب یوریش ایتدیلر همان بو آراده سحاب کاندن باران پیکان یاغمغه باشلدی وطایرتیر برج معوج الطلوعدن طیران ایتدی وهرنه شاخ عضوه قوندیسه ثمرهٔ حیاتن دردی واعمالی صحیفه‌سن دردی التهاب قواریر نفط وغرش طوپدن غریو رعدو درخشیدن برق معاینه کوروندی مصراع

چو دود آتش نفط ودرون کبر تکود

---

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنده « رخ » کله‌سی یرینه « صبح » کله‌سیدر .
[٢] آیاصوفیه نسخه‌سنده « قلعهٔ دوازده » در .

كأنه ظله قلعه اوستنه چوكدی صانكه [١] پادشاه دیندار اول اهل شرك وبوار اوزره واذنتقنا الجبل فوقهم فحواسن اشكار ایتدی حاصلا ایچرودن طشرادن طوب وتفك ضربزن وناوك اوق وزنبرك قطرات باران نیساندن فراوان تر برید دعاء ابرار كبی چیقمقده وانصادده ونوازل قضای آسمانی كبی اینمكده وانحدارده وطوب یقوغی رخنه‌لرندن [٢] اشاغه‌دن یوقرویه یوقرودن اشاغه‌یه چاقه چاق قلجلرله وچنكاللو سكولر وحربه‌لر ایله محاربه ودورتشمكده نظم

برونذن غزات دروندن عصات سكوسكویه اولدی دوكشمه اوكات
وریش وكلیش ایتدی طوب تفك نه باشلری تندن ایدرلردی فك
چیقردی چو نفطك دخانی چون ابر شرر یاغدرردی غزات اوزره كبر
چاتلدی حصاره سیرلر بورسم كه نفطك اودینی اول ایلردی حسم
صونرلردی برجه سكو چنكلن جكر اندرردی یره جنك ارن
چو قهر زمیندن اورلشدی نقب اولیدردی بربر حصار التی ثقب

بومنوال اوزره صحوهٔ صغرایه دكن [٣] هیجا هیجان وغبار وغا توزان كوستردی ناكاه پردهٔ فحوای وكان حقا علینا نصر المؤمنین ماوراسندن جمال وكذلك نجزی المحسنین تجلی ایتدی لكل امور اسباب قضیه‌سنجه مفتح الابواب شویله فتح باب میسر ایتدی كه سابقا ذكر ایتدكمز كبی یكیچری وقپوخلق قوله مقابل مردهٔ پر ضغینه سفهای سفینه تعیین اولنمشدی وهم اُزونمز محكم دار وكیر ایتدیلر حتی مناعت سور بروج واسطه‌سیله مرتبهٔ تهوره واروب حصاربچه‌ده قرشولشوب جنكه اقدام تام كوستردیلر مكر كیم رئیس اباليس یعنی قپودانلری كه مقدملری وپهلوان نامدار دعویله كلمش ملعوندی یقدم تقدم كدكده ایلرو طوروب برغاز اوستدن برغازیله قلجلشمركن اذا اراد الله امراً هیأ

---

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده «تخت» كلمه‌سی ده واردر.

[٢] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوكلمه «رخنه‌لرنده» در.

[٣] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده «آتش» كلمه‌سی ده واردر.

اسبابه حكمنجه برغازی دخی اشاغه‌دن یوقرو دورتب قلج یلمانی ملعونك كوبكندن باشی كوستردی بیت

غازی وسكو وكافر هیأت دردی كورن فیل جنكی خوش كترمش بوینزینه كركدن
چون باشی دوشدی ایاقده قرار وثبت [١] قالمدی كافرك یوزی دونوب قفا كوستردی

ایچ قلعه‌یه جان آتدیلر جانلری كرانمش آشامیوب محصور بین الحاصرین اولدیلر یعنی كه [٢] ایكی سور اراسنده قالدیلر سایر اهل قلعه اهل اسلامك هجوم هولندن سهمناك اولوب ایچرودن قلعه قپوسن محكم یاپدیلر لاجرم اول مردهٔ طغیان كه عفاریت سلیماندن دم اوررلردی چون نفاقده اتفاقلری محكم اولمشدی تیغ ذوالوجهین اوستنه جان وردیلر كشته‌دن بر وجهله پشته‌لر اولدی كه برج وباروبه نردبان اولدی همان لحظه غازیلر اصل قلعه‌یه قرین سمودله صعود ایدب اعدایی اوج تمرددن حضیض هوان تذلله بلك درك مهلكه صالدیلر وتنكه دریای بوغن بوغزدن چیقدغی كبی یایلوب دریای بی كران اولور عسكر ظفریاب سلطان كامیاب دخی كدك قسوغندن قلعه‌یه آشوب كافر باشنه غوغا وآشوب كوستردی ومواد فاسد كبی اعضا واجزای شهره انصباب بولوب یایلدی واول قلعهٔ فسخ ایچنده كه میدان وهمدن وسیع تردر كفرهٔ فجار وفجرهٔ اشرار زمرهٔ غزات ابرار اوكنجه كروه كروه انبوه انبوه صغر خركله‌سی آج قورتلر اوكنجه فچر كبی كاه كریزان كاه حمله خیزان ایدب قرلو قرلو فچرلردی وعجب لطیفه‌در كه بونعمت فوز ظفره همان خصوصیتیله قپو خلق قایت اولمشدی [٣] حتی بونلر كافرلری قره قره شهر سوقاقلرنه دوكدیلر هنوز روم ایلی واناطولی وكمی اهلی طرفلری محاربه‌ده ومدافعه‌ده ثابت طورمشلردی وتكور خواب غرور ایچنده فی عتو

---

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوكلمه «ثبت» در.

[٢] آیاصوفیه نسخه‌سنده «كه» یوقدر.

[٣] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوجمله «فایز اولمش» در.

ونفور ناكاه كافر بدكردار آثار انوار اسلامى يكيچرينك آق بوركنده
مشاهده ايتديلر يعنى چون يكيچرى [١] قبو خلقنى قفالرنده كورديلر

مصراع

ديديلركه آه مرك اندر قفاست

وبرونه

مصراع

اولوم اكسكده در اكسكلك بل

ديشديلر دخى تضع الحرب اوزارها جانلرن رها ايتمكچون براقلرن
براقديلر برفرقه‌سى قلعه‌نك منيع قله‌لرنه تحصن ايتديلر امان صورتيله
چيقمق قصدنه وبرفرقه‌سى مصراع

چونكه عمرم حاصلى كندى حياتى[٢] نيلرم

ديوب مركبنى اختيار ايتدى مرتبنى غازيلره قارشو سورب طعمهٔ
سيوف ليوث[٣] اولديلر وبرفرقه‌سى قضايه رضا كوستروب اسير بند بلا
اولمغه بيون طوتدى بو اراالقده تكور كفور خاصلريله كيدن مدد
خلاص استيوب كزلو يرلردن دكز طرفنه جان آتوب افتان خيزان[٤] فجر كن
ولايت [٥] حين مناص پرده‌سندن برغريب شكل آشكاره اولدى قصه
بويله‌دركه مكر بركروه عرب تبديل صورت ايدب يكيچرى ارااسنه قارشوب
قلعه‌يه بله سرتمشلردى چون ايچرى كرديلر يكيچريدن اراغ
اولمغچون برطرف خالى طوتوب كتديلر الغريب كالاعمى اول بيچاره‌لر
صرب يره دوشدلر حريص محروم دنيا قوار كبى خيلى بلديلر يكرديلر
اللرى دنيا اتكنه ارمدى بلكه يقالرى دشمن النه كرجك مخوف
يره دوشديلر يورغون وارغون بازارلرنده[٦] مغبون كيدركن ظلمات

[١] آياصوفيه نسخه‌سنده بوكله « يكيچريلرى » در .
[٢] آياصوفيه نسخه‌سنك بوراسنده « جهانى » كله‌سى‌ده واردر .
[٣] آياصوفيه نسخه‌سنده « وليوث » در .
[٤] آياصوفيه نسخه‌سنده بوكله « وخيزان » در .
[٥] آياصوفيه نسخه‌سنده بوكله « ولات » در .
[٦] آياصوفيه نسخه‌سنده « وبازارلرنده » در .

بعضها فوق بعض ناكاه آردلرندن بركورلدى قوپدى كوردى كه
بركوسكونك كافر آلانى بقشدى وقورت حمله يورر كبى بى توقف
بونلره جمله حمله ايتديلر وبو سوخته‌لر همان جان شيرينلرندن اميدى
كسديلر وابن المفر خطابنده الى ربك يومئذ المستقر جوابندن
غيرى طاقتلرى قالمدى اما چون اول محل چين زلف بتان ختن كبى مجعد
ومشوش ايدى يعنى چتن بغدله‌يرلر ايدى يايه قوت كيجه اولدى
كحركة المذبوح هر برى قورغقده وكمى خزينهٔ عالم شهادتدن قزل ايشل طونلر
كيمكده يعنى شهادت مرتبه‌سنه يتشمكده يكن تكور لعين كندو نفسيله بر
مجروح عرب اوزرينه حواله اولمش لكل قضاء جالب حكمنجه آتى
سورجدى كافرى التنه آلدى عرب نيم مرده اول رئيس مرده‌نك باشنى
كسدى همان كافر بونك دوشدكن كورديلر غالبكن مغلوب اولديلر شول
مرتبه‌ده كه عربلر بونلرك كمى اسير بند اذلال وكمن امير كشور جهنم
ايتديلر وچون خواصدى آتلرنده وسلاحلرنده شولقدر جواهر
زواهر ويدكلرنده جنس حرير واقچه وفلورى بولديلركه قذلك حسابى
دفتر انديشه‌يه صيغمز اول غنايمدن محروم اولمش بلكه باشلرى قورتلمسنى
غنيمت بلمش سوخته‌لر لا تيئسوا من روح الله مهبندن نسايم غنايمله
مغتنم اولديلر وذلك هو الفوز العظيم مصراع

لاحول ولاقوة الا بالله

تنبيه بر اعرابى‌يه ايتمشلركه بم عرفت الله يعنى الله وارده‌غن نيله
بلدك جوابنده بنقض العزايم ديدى يعنى الله واردغن قصدلر
بوزلدغندن بلدم دون تخت قيصرده اوترزعم ايدر و بونجه نوكره
وعسكره وملك وكشوره حكم ايدر برنمرودى بوكون بر نيم مرده عربه
زبون قيلدى قصه‌يه كله‌لم چون بعنايت الله قلعه الندى دشمن قندى
زبون اولدى اهل ايمان مطلق العنان اولوب چشم تركان يغمايى كشور
دل وجان تاراج ايدر كبى قدم تجاسرله نهب ويغمايه ال اوزتديلر هر

ونفور . ناگاه كافر بدكردار آثار انوار اسلامى يكيچرينك آق بورکنده مشاهده ايتديلر . يعنى چون يكيچرى [١] قپو خلقنى قفالرنده كورديلر

مصراع

ديديلركم آه مرك اندر قفاست

وبربرنه

مصراع

اولوم اكسكده در اكسككك بل

ديشديلر دخى تضع الحرب اوزارها جانلرن رها اتمكچون براقلرن براقديلر . برفرقه‌سى قلعه‌نك منيع قله‌لرنه تحصن ايتديلر . امان صورتيله چيقمق قصدنه وبرفرقه‌سى مصراع

چونكه عمرم حاصلى كندى جهانى[٢] نيلرم

ديوب مركنى اختيار ايتدى . مركبنى غازيلره قارشو سوروب طعمهٔ سيوف ليوث[٣] اولديلر . وبرفرقه‌سى قضايه رضا كوستروب اسير بند بلا اولمغه بيون طوتدى . بو ارالقده تكور كفور خاصلريله كيدن مدد خلاص استيوب كزلو يرلردن دكز طرفه‌جان آتوب افتان خيزان[٤] فجركن ولايت [٥] حين مناص يرده‌سندن برغريب شكل آشكاره اولدى . قصه بويله‌دركه مكر بركروه عزب تبديل صورت ايدوب يكيچرى اراسنه قارشوب قلعه‌يه بله سرغشلردى . چون ايچرى كرديلر يكيچريدن اراغ اولمغچون برطرف خالى طوتوب كتديلر . الغريب كالاعمى اول بيچاره‌لر صرب يره دوشدلر . حريص محروم دنياقواركبى خيلى يلديلر ، يكرديلر اللرى دنيا اتكنه ارمدى . بلكه يقالرى دشمن النه كرجك مخوف يره دوشديلر . يورغون وارغون بازارلرنده[٦] مغبون كيدركن ظلمات

[١] آياصوفيه نسخه‌سنده بوكله « يكيچريلرى » در .
[٢] آياصوفيه نسخه‌سنك بوراسنده « جهانى » كله‌سى ده واردر .
[٣] آياصوفيه نسخه‌سنده « وليوث » در .
[٤] آياصوفيه نسخه‌سنده بوكله « وخيزان » در .
[٥] آياصوفيه نسخه‌سنده بوكله « ولات » در .
[٦] آياصوفيه نسخه‌سنده « وبازارلرنده » در .

بعضها فوق بعض . ناگاه آرهلرندن بركورلدى قوپدى . كورلدى كه بركوسكونك كافر آلاينى بتشدى . وقورت حمله يورر كبى بى توقف بونلره جمله حمله ايتديلر . وبوسوخته‌لر همان جان شيرينلرندن اميدى كسديلر . واين المفر خطابنده الى ربك يومئذ المستقر جوابندن غيرى طاقتلرى قالمدى . اما چون اول محل چين زلف بتان ختن كبى مجعد ومشوش ايدى . يعنى چتن بغدله‌يرلر ايدى . يايه قوت كيجه اولدى . كحركة المذبوح . مر ورى قور نعقده وكمى خزينهٔ عالم شهادتدن قزل ايشل طونلر كيمكده يعنى شهادت مرتبه‌سنه يتشمكده يكن تكور لعين كندو نفسيله بر مجروح عزب اوزرينه حواله اولمش . لكل قضاء جالب . حكمنجه آتى سورجدى . كافرى التنه آلدى . عزب نيم مرده اول رئيس مرده‌نك باشنى كسدى . همان كافر بونك دوشدكن كورديلر . غالبكن مغلوب اولديلر . شول مرتبه‌ده‌كه عزبلر بونلرك كمنى اسير بند اذلال وكمن امير كشور جهنم ايتديلر . وچون خواصدى آتلرنده وسلاحلرنده شولقدر جواهر زواهر ويدكلرنده جنس حرير واقچه‌وفلورى بولديلركه فذلك حسابى دفتر انديشه‌يه صيغمز . اول غنايمدن محروم اولمش بدكه‌باشلرى قورتلاسنى غنيمت بلمش سوخته‌لر . لا تيئسوا من روح الله . مهبندن قسايم غنايمله مغتنم اولديلر . وذلك هو الفوز العظيم . مصراع

لاحول ولاقوة الا بالله

تنبيه براعرابى‌يه ايتمشلركه بم عرفت الله . يعنى الله واردغن نيله بلدك . جوابنده بنقض العزايم ديدى . يعنى الله واردغن قصدلر بوزلدغندن بلدم . دون تخت قيصرده اوترر زعم ايدر وبونجه نوكره وعسكره وملك وكشوره حكم ايدر برنمرودى بوكون برنيم مرده عزبه زبون قيلدى . قصه‌به كلهلم چون بعنايت الله قلعه آلندى . دشمن قندى زبون اولدى . اهل ايمان مطلق العنان اولوب چشم تركان يغمايى كشور دل وجان تاراج ايدر كبى قدم تجاسرله نهب ويغمايه ال اوزتديلر . هر

بر اودنكه ايوان كيوانه وطبقات آسمانه ياقلشمشدى فرش مذهب وحندور مرصع ايچندن رومى وفرنكى روسى وانكروسى چينى وختنى فى الجمله هرصنف محبوبلردن زلف بتان كبى موى كشان برازن اسواقه سورديلر پسران دلكش وغلامان مهوش لطيف طبع بهشت لقا

مصراع

بر نوع كمر بسته جوزاده قمر كبى

ممتد القد مورد الخد مصراع

صان سرو نهالنده برتازه كل آچلمش

ازج الحاجبين مصراع

ايكى ياكو يا مشك اووغندن

ادق الانف مصراع

صاناسن تيغ مصرى در مجلا

معقرب الاصداغ مصراع

صاناسن برج عقربده قمر وار

بيت

شول اوغلانلركه ماهى يوزلرينك كونه درديكه يا طوغ يا طوغادم

ودختران چون اختران نسرين سرين ياسمن عارض بنفشه جعد وسروقد خرشيد چهر قمر جبين ناهيد طبع مريخ كرشمه مشترى سيما جوزا منطقه قوس ابروى سنبله كيسو حوت اندام طاوس خرام مضرجة الخدين مصراع

صانا سن آق كلدر قان بولاشمش

ناهدة الثديين مصراع

كمش تبيده صان ايكى اولمش نار

فاترة العينين مصراع

كوزى بيماروش الا كه قتال

كحيلة الماقين مصراع

صاناسن چشم آهوى ختندر

خدلجة الساقين مصراع

كمش بيلكاو كوكرجين طوپقاو

ميلا شهلا حمر ابيضا هر برى بيت

يوز جنت بار انهار عسلدن چاشنى طوداغى انهار خمر وكوكسى انهارلبن

بدرية الوجه درية الثغر ليلية الشعر مسكية النشر واضحة الغرر بلورية السرد

بيت

كالشمس كالغض مثل الدعص شبه ظبا وجهاً وقداً وارادفا واجيادا

مصراع

لمثل ذا فليعمل العاملون

فى الجمله بيت

شوقزلركم جمالى پرتوندن قاشر كوزلر ودترر يوركلر

شيران وپلنكان رمهٔ غزلان سوروركبى قازيلر اول بلورين سرد قزلرى واوغلانلرى شويله سورون سورون سورردى واثاث واوانى زرين وسيمين وجواهر ثمين و اجناس امتعه واقمشه تكور سرايندن و اغنيا ومتمول كافرلر اولرندن شولقدر چيقرديلركه يريوزى واخرجت الارض اثقالها صورتن معاينه كوستردى وبوكثرة مال ومنال آنجيندن وقال الانسان مالها چوغ اولدى كه درشاهوار ولعل آبدار و ياقوت رمانى صرجه وشبه بونجوقلر بهاسنه صاتلدى والتون وكمش بقير ءلاى قيمته النندى بو سببدن چوق كمسنه نفايسيله حضيض فقر فاقه دن اوج ثروت نعمته يقشدى مال كلام حال اهل كفر وضلال خراب واردوى همايون بل تمامت ربع مسكون آنلرك ذخاير نفايسله معمور اولدى حور وولدان وزيور وخلل فراوانله

مصراع

اوردوى پادشاه شكل جنان باغلدى

بيت

هرچادر هر خيمه صاناسن كه بهشتدر كم حور وولدان حللدن طولو اولمش

هرسر وصنوبر بداغندن نه عجبكم شفتالو دررلردى بغايت صلو اولمش

چون ارکان دولت وملازمان حضرت قلعه‌نڭ قپولرن آچدردیلر سلطان محمد غازی حضرت محمد عربی علیه افضل الصلوات براقه بنوب سیر جنت ایدرکبی علما وامرا ایله قلعه‌یه تشریف بیوردی نظم

اول محمد آنده ختم اولدی در پیغمبری — بو محمد اولدی اندن آیت دین پروری
اول محمد اولدی حقدن رهنمای جمله خلق — بو محمد آندن آچدی باب رحمت کستری
اول محمد حقدن اولدی رحمة للعالمین — بو محمد خلقه اولدی ظل فضل تڭری

صل علیه واغفرله یا حضرة الباری بو انشاده ملاء اعلا ثنا کویان مصراع

هذه جنات عدن فادخلوها خالدین

آوازه‌سن اسماع عالیانه یتشدیردی اول مصر قدیمڭ واول قلعهٔ وسیعڭ طبقات بیوتاتن وبرزن واسواقن تماشا ایدب سیر ایدرڭ ایاصوفیا نام کلیسایی که جنتدن بر آیتدر بیت

بهشت استر ایسڭ ایاصوفیا — بهشت برین در ایاصوفیا

کورمکه رغبت کوستردی واول [۱] بنای متین وبنیان حصین در که حدوضعنه نظر فلك مثال تطرق اختلال وهمندن خالی اولامی واجب ونظیری ممتنع لم یخلق مثلها فی البلاد دنلو اما صفت حدوثی ایجابندن مرور دهورله توابع ولواحق خانهٔ حسود دولتمندان کبی خرابه وارمش بیت

کوکل عمارت غمدن خرابه یوزطوتدی — دریغ طالع بیدار خابه یوزطوتدی

وآنڭ رخنه‌سنه طاش قور بر معمار دایرهٔ پرکارا مکانده [۲] قالمامش همان معمور آندن بر قبه قالمش نه قبه که نه قبهٔ آسمانله دعوی تساوی قیلر بر استاد کامل [۳] علم هندسه‌یی تمام بو عملنده کوسترمش بعضها فوق بعض نیم قبه‌لرله وزوایای حاده ومنفرجه ایله وطاق ابرویان دلبران کبی چفتی بولنمز کمرلرله ومقرنس صنعتلرله ایچنی بر وجهله توسیع ایتمش که اللی بیڭ کشی‌یه واسع در وشبوهٔسیو ایچون آبکینهٔ زریندن اجزای لایتجزی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنڭ بوراسنده « بر » کلمه‌سی ده واردر .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنڭ بوراسنده « وجودی » کلمه‌سی واردر .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنڭ بوراسنده « ماهر » کلمه‌سی ده واردر .

کبی رنکارنڭ خرده زجاجیله که خرد خرده‌دان صنایعن ادراك ایتمز بز ایب کوکلکلمشلر وفرشنی رخام خام رنکامیزله ممهد ایتمشلر شویله که فرشندن عرشنه باقسه فلك برانجم کورز [۱] وعرشندن فرشنه باقسه دریای متلاطم معاینه اولنر ودیوار استوارنڭ فرشنه یقین یفقه لغتجه [۲] تنك رنکامیز مرمرلردن زار ایتمشلر برهیأتده که تماشا ایدنلری اول صنایع عجیب حیران وزار ایدر اول استادلر بونقشن برحیثیتله رعایت ایتمشلر که ایکیسی بر برینه یقشمقده [۳] برصورت آدمی‌یه صورت غیر جانور پیدا اولور ومرکزنه مقابل قبه‌ده بر مصور ماهر آبکینهٔ زرین ورنکین خرده‌لرله بر مهیب آدم صورتن ایتمشلرکه [٤] هرنه طرفدن کوزلنسه اول طرفه متوجه صورتن کوستردی پادشاه جهان بونڭ سطح مقعرنده اولان عجایب وغرایب صنعتلرن وتمثیلن تماشا ایتدکدن صکره سطح محدبنه عروج بیوردی روح الله طبقهٔ چار مین آسمانه عروج ایدرکبی تصعد ایتدی اثنای طبقاتنده اوان دیوارلری کنکره‌لرندن فرش دریاموجن تماشا ایدرکفیه اوزرنه چیقدی وقتی که بو بنای حصینڭ توابع ولواحقن خراب ویباب کوردی عالمڭ ثباتسز لکن وقرارسزلکن وآخر خراب اولماسن فکر ایدب متأسفا نطق شکر پاشندن بو بیت سمع فقیره یتشوب لوح دلده منقش [٥] اولدی بیت

پرده‌داری میکند در طاق کسری عنکبوت
بوم نوبت می‌زند در قلعهٔ افراسیاب

قچنکم پادشاه عالم علم کلیله بو بنانڭ حقیقتنه واقف اولدی باقی جزئیاتنه مقید اولمایوب الاهم دیب سمند ظفریابی اوردوی همایونه

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « کورزدی » در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « یفقه یفقه لغتجه » در .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « یقشمقدن » در .
[٤] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوجمله « مهیب آدم صورتنی تصویر ایتمش که » شکلنده‌در .
[٥] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « منقش » در .

متوجه بیوردی دیوان اولدی دیوانه اساراتی که اغنۀ کفرادن [١] بلوك بلوك کتوردیلر کیمی تیغ یاسایه ملحق اولدی وبعضی لمصلحة ابقااولنوب صاقلنماسی امر اولندی قرشدران سلیمان بك که روزکار دیده کار [٢] آزموده بك کشی ایدی والی نصب ایدب معمور اولماسی مراد اولدغی جهتدن لازم اولان مصالحی اصمرلدی کندو حصول مراداتله ادرنه حرسها الله عن الفتنه جانبنه متوجه اولدی

آثار سلطان ابوالفتح دراستعمار قسطنطنیه

بیت

بلدة بنسیمه و نعیمه صفة تحاکی جنة الرضوان

نظم

آثاره نظر قیل که کچندن نه قالوبدر ایلوکسه ممدوح ویرا زسه مذموم
ایلوکه دوش قدرتك اردکجه اثر قو کم حی ایده آدك ابدا اول قیوم [٣]
اول دنیه یولی روشن اولور خوشجه کچرسن بودنیه ده کر خیر بولنده باقه سن موم

سلطان ابوالفتح عالم و عاقل و تصرفات جزئیاتده ماهر و کامل اقوالی زینت حکمتله حالی وافعالی زیور نصفت ومعدلتله متحلی پادشاهدی جهانکیری وجهانکشایی مرتبه لرنی که اعلای مراتب سلطنتدر جامعدی [٤] و اوصاف سخاسی تمام اسحارله اطراف عالم میادینده مسابقه ایدردی

مصراع

عالمی تدریجله ضبط اتمکه قیلردی فکر

بیت

آه ایله واویله قلبك فکرن ایدرسن عمروکه سودای دوست که سا کا اوله می یار

[١] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه « کفر ایدی » در .
[٢] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه « وکار » در .
[٣] آیاصوفیه نسخه سنده بوایکی مصراع یوقدر .
[٤] آیاصوفیهٔ نسخه سنده بوکلمه « جامعدر » صورتنده در .

چون نظر عبرتله استنبولك اوزرینه باقدی عین فراستله کوردی که آب وهواسی واطراف دلکشاسی وطاغ وراغی وصحراسی برصورت حسنادر که دست مشاطهٔ امن آرایش و برمدوکندن و آیین دین سیدالمرسلین تزیین ایتمدکندن زلف پرچین دلبر نازنین کبی مشوش الحال وپریشان قالمشدی والابر قلعهٔ عذرا ومملکت زیبادر که سیاحان اطراف وطوافان آفاق واکناف هرمحکمه وهرمحفلده لم یخلق مثلها شهادتنه ایمان مغلظه ضم ایدرلر هر وارد که اول منبع روحانی ومربع امال وامانی یه یتشور واول مسرح نظر راحتی ومطرح مفارش استراحتی کوریر نسیه موعود دارالخلود نقد وقت بولدم صانر وباغ ارمی که دیدهٔ نامحرمدن نقاب تواریده در معاینه مشاهده ایتمش کبی اولور

شعر

مشی السحاب علی اجبالها فرقا ویصبح النبت فی صحرایها بددا

نظم

طاغلری اوستنده طورمشدر بولت بولك بولك
صانکه شاه عالیچون سایبانلر قوردیلر
یاخود فتح قلعهٔ نه قبه ایچون صانه سن
عاجدن بر بر عساکر نردبانلر قوردیلر

بوجملهٔ جمال و آرایشله اقالیم بروبحر مقالیدنه مفتاح اولمغه دخی قابل ومناسب بولدی بومعانی که بیان اولندی ایجاب ایتدی وکندو ذاتندن بومحبت حادث اولدی که انی تخت ایدنه واول مقام خرمی مظهر احکام سلطنت وبخت ایده لابد تعمیری لوازمنه شروع ایتدی اولا وزرا وامراسنه وقوللرنه اعلام واعلان ایتدی که من بعد تختم استنبولدر وبونك تصدیق وتاکیدی ایچون مصراع

ایکی بره ایکی بحره باقر بیر

اختیار ایدب طبایع کردار مربع الاضلاع دیوار فلك دوار کبی استوار بنیاد ایتدردی بعضی سراپردهٔ خرم خاص کم بیت

محننه یول بولمزیدی آفتاب آنی اکر واضع الاسماء مسما قیلسه تانیله

وبعضی کندو استراحتی وخواص وغلامان راحتیچون ملایم ومطبوع سرایلر وکوشکلر ترتیب ایتدی وامین ودیندار خواجه سرالرله محفوظ قیلدی

بیت

پری کبی اوزرندن دوکه پر دیو کلسه اشکنده قویه سر

وبعضی جایکاه سریر تخت دیوانیچون وضع مناسب وردی وبرجانبن شکار کاه خاص ایدنوب انواع وحوشله مشحون ایتدی کاه کاه تشحید خاطر ایچون آنلر که تیغ بازی وکمند اندازی یوزلرن کوستردی

وبیوردی که کفره نك عروش خاویه سندن ودور بیوت خالیه سندن عام وخاص هرکم اختیاریله کلوب ساکن اولورسه طوتدقلو طوتدغی اوملکی اوله بو ترغیبله بای ومحصولدن هر طرفدن دوکلوب کلدیلر اولرو سرایلر طوتدیلر الا شول قوم که قوام بلاد آنلرکله متصوردر که انلر متمول خواجه‌لردر استغنالرك[١] سببیله ترك وطن اختیار ایتمدیلر اما چون بو امرك متممی انلردر حکم جهان مطاع نفاد بولدی که هر شهردن هر مملکتدن برمقدار معدود آدله مشهور خواجه‌لر کلدیلر حاللرینه مناسب اولر احسان ایدب تملیك ایتدی وآنلر ایچون عالی بزازستان وچارسولر وبازارکاهلر وآینده ورونده ایچون واسع کاروان سرایلر یابدردی چون بو رغبتله طوایف انام متکثر اولدی براشدی حکم قضا مضی صادر اولدی که بو اولر یازلوب حاللو حالنجه مقاطعه وضع اولنه بو جهتدن که تملیك اولنان بنادر بر وقفدر بی مقاطعه اولمز دیو پس بو یازونك انفاذیچون مرحوم عموم جبه علی بك که او اثناده روسا بکی ایدی اول تعین اولندی وکمینه دخی رو ساصفاسنه ترك تیمار ایدب عموم حضورنی اختیار ایتمشدم مصاحتی اوزرندن اولمغن اشارت عالیه شویله اولدی کم بو شکسته دل قلمیله دفتر اولنه هزار تعبلر چکلوب خانه بخانه حجره بحجره علویات وسفلیات باغچه وباغات یازلوب مقاطعه وضع اولندی بومقاطعه سببیله چوق تبدلات واقع اولدی مثلا بر کشی مقاطعه سن ادا ایدمیجك اوی

[١] آیاصوفیه نسخه سنده بوکلمه « استغنالری » در .

قویوب اختیاریله حالنه مناسب او آلدی دفترکه تمام اولوب بساط فلك بسط الینده عرض اولندی تقریباً اکی بیك فوچی که هر ری اللی بیك در مال سنوی کورندی همانده بومقاطعه‌یی ینه معاطفهٔ پادشاهیدن قوللرنه ورعیتلرنه باغشلیوب مقاطعه منازعه سندن خالی ملك نامه‌لری زیور طغرایله حالی اولمغه بیوردی بو احسان بی کران سلطان مقابلنده عام وخاص دعا وثنالر ایتدیلر

حکایت

بیت

حکایت کم فراستدن خبردر اولولر صحبتنده معتبردر

مکر ندماد ن برسی که حسن التفات پادشاه درسیدی انبساط وقتنده واسطهٔ تقریبله تقریر ایتمش که اکرچه پادشاهلرك بعض افعالی علم لدنی قسمندن اولمغن مرتبهٔ لایسئل بولمشدر وچاوشان فان اتبعتنی فلا تسئلنی عن شیٔ قرع باب سؤاله مانعلردر اما بعضی خلیفةالله ظاهر بین بوستان سرای حضرت خلیفة الله طاهر دن ایچنده خلاف بی ثمر کوردکلرندن فکیف تصبر علی مالم تحط به خبرا اشارتجه بعضی منظورك سرنه وقوف توقع ایدرلر دیمش

بیت

ندیما کل سؤال ایله جواب آل شو خسته جانکه شافی جواب آل

بونشاطله کستاخانه انبساط یوزندن ایتمش که ایشدرز عقلادن فعل عبث صدوری عیب در ونقض عهد مذموم وذات پادشاه که مظهر احکام خلافتدر بو ایکیدن منزه ومصون در ندندرکه استنبولك یازلماسنده بوایکی محذور منظور فیه جلوه که ظهور اولدی برسی وضع مقاطعهٔ بی حاصل عبث وبری اختیاریله او طوتنك ملکی اولسون دیمك عهدنده تبدلات ایدی املاك صورت نقض عهد لقد جئت شیئا امرا چون اتمام سؤال آیهٔ کریمه زیوریله صورت بدیع کوستردی مطابقهٔ جواب ایچون بیان سانبئك بتأویل مالم تستطع علیه صبرا جواهرن صاچوب دیدی که وضع مقاطعه‌دن مرادم مال دکل ایدی بلکه ترتیب و تعدیل امور

جمهورو اصلاح احوال ومال اهل طمع وغروردر که تملیك امرنك طمعیله برنی مقدارکسنه برعالی مقدار دار طوتمش وهنوز صاتمق آلمق رغبتی یوق که صاتب کفایت ایدنه لابد آز مدتده اول دور وقصور عمارتدن دور اولوب خرابه یوز طوتردی وتعمیرکه مراد اصلیدر فوت اولور پس وضع مقاطعه صورتن تکلیف ایتدم که هرکسنه مقاطعه‌نك اعبای اداسنه متحمل اولدغنجه اواختیار ایده چون کوردم که بومطلوب حصوله موصول اولدی مرادم اولماین که مالدر بنه احسان یونندن قوللرمه ورعایامه باغشلدم واختیاریله طوتدقلو طوتدغی تملیك ایتمك امری دخی صادق اولدی ذلك تأویل مالم تسطع علیه صبراً حقا فراست وشهامت وسخاوت وشجاعت که فضایلدن معدوددر پادشاه مظفرك ذات شریفنده مخمر ایدی بواوزره بوجمیتك بقاسی وتضاعف وارتقاسی اسبابنه همت ایتمکه باشلدی اول کم انواع ما کل درسفاین بی عددله دریادن وعربه‌لرله قرادن امصار وقرادن آقوب کلدی اما صو مضایقه‌سی توسیعنده تفحص بیوردی مکر استنبولك معمورلغی حالنده التی یدی کونلك یولدن صو کلش اسکی کاه‌ریزلر بولندی که طاغلر جکرلرن دلوب بجورمشلر وقعرزمینه موازی دره‌لردن طاق برطاق کمر برکمر یونمه رخام خامله ترصیف ایدب اوزرندن برنهری آقتمشلر اما حوادث روزکار وصوارف لیل ونهارله خراب ویباب اولمش اکا مهرهٔ مهندسین کتردب قلع اولمش طاقلرنی وخسف اولمش یرلرنی مرمت وتجدید بلکه ترصیص وتأکید ایتدیلر وبوکاه‌ریزك اطرافنده نیجه صولر بولنوب اصله الحاق ایدب برنهر عظیم قوییلاق صوینی کتورب شهره آقتدی برنهر دجله صفت

بیت

غزارنده مثال اشك عاشق عذوبتده نظیر یار معشوق *

طبع پادشاه کبی سلیس وزلف بتان کبی مسلسل برصو که لطافت هوای دوستان کبی صفا بخش وعذوبت لطفی تشنه کان خون

آلوده آتشنی مطفی هیأت جریانی سخن منشی کبی دلپذیر وحرکهٔ سیلانی دمع دم آلوده‌سی کبی غمزیر بونك کبی صوبی سرای فردوس آسانه وحمامانه ومحلاته تقسیم ایتدی وبرملایم یرده برکرده قرق چشمه ایتدی واول یرده ایاصوفیا کارنامه‌سی رسمنده براولو جامع بنیاد ایتدی که جمیع صنایع ایاصوفیایه جامع اولدغندن غیری تصرفات متأخرین اوزره نوع شیوهٔ تازه وحسن بی اندازه بولوب نورانیتده معجزهٔ ید بیضاسی ظاهردر وخطیب فاضل که مصاقع خطبابل مشاهیر بلغا کلمات تاملرنی وخطب محاوره‌لرنی آنك بطون مصنفاتندن اقتباس ایدرلر عیسی نفس که چوبك خشك منبر آنك نفس خوش الحانندن نقش کلشن کوستر

بیت

اذاهو حدّ ابهت الناس صوته واطرق اجلالا له کل سامع

نصب ایدب خطابت امرن آنك وجودیله تکمل ایتدی وآوازبرزنك واداسی بروزن مسبع حافظلر که هربری خزینهٔ قرآنی حافظ وعاصم ونفس پرلطفلری هردرده نافع وجودلریله محفلی زین ایتدی ومؤذنان بلند آواز ورنکین صوت که مؤدیان پنج نوبت محمدیدر حضورلریله اعلای منار اسلامچون مناره‌لر شرفاتن ومحافل کنارلرن مشرف ایتدی وجامعك بعض طرفلرنه سکز مدرسه وضع روشن ورسم احسن اوزره یاپدردی ونفایس کتبدن تفاسیر واحادیث وفروع واصول منقول ومعقول صنادیق محمول برله دارالکتبده موضوع قیلدیلر وافراد افاضل علمادن که هربری شرع عهد وعلامهٔ دوردر تدریس وافادت وترشیح وافاضت ایچون متعین اولدیلر شویله که زهاب تقوی‌لری وجواب فتوی‌لری ایله ریاض دین ودولت آراسته وبمرع وجواهر نکات وزواهر کلماتلری ایله خامت عقل وشاخ حکمت مثمر ومرصع اولدی وبو اعزه‌نك آثار افاده‌لری چون انوار آفتاب عالم تاب کبی اطراف عالمه منتشر اولدی هربری مقصد طلاب مخدوم مرجع محصلان مستعد

اولوب اطلبوا العلم ولو بالصین حکمنجه ارباب علم واصحاب درایت فهم من کل فج عمیق بوجه انیق تلقاء مدینلرنه متسارع و متسابق اولدیلر وحضور شریفلرنده العلم لا یعطیك بعضه حتی لا تعطیه کلك نقشنی کلك هل یستوی الذین یعلمون والذین لا یعلمون نوکیله صفحهٔ صدق رغبته ثبت ایدب لیل ونهار مطالعه ومذاکره وافاده واستفاده‌یه ملازم اولدیلر

بیت

چو صبح دوم همه پاك اندرون قلیلا من اللیل ما یهجعون

وسنك بالین و حصیر بستر مذاکره‌جی سوختیات ایچون حجرات متممات تمیم ایتدردی وفواضل انعامدن اول افاضل وطلابه تشریف وتسویغ میاومه ومشاهره امرنی وظایف درس کبی تکرار بیوردی وبو مدارس چون عرایس واقعه مطابق ثمانیه ایله تسمیه اولندی

بیت

چون هر بر باشلو باشنه اولدی بهشت لایق دررر آکا درسم هشت بهشت

یحکی صفا بحهاعن روایح الابرار ویغرد اطیار الاسحار فی اطراف مدارس الاشجار ویدرس البلبل اوراق ابداعه بافصح العبارات والهزار یعیدها راغبا فی المحاضرات ودخی برطرفنه مرضی عام وخاص چون دار الشفا یابدردی اطباء حاذق وخدمهٔ صادق واشربهٔ موافقله تکمیل ایتدی وبر یاننده عالی عمارت یابدردی که بو اهل مدارسه وصادرین وواردینه وفقرا ومحلانه کونده ایکی نوبت آنك خوانی بی دریغ مستوفی یتشر

بیت

بو عمارت شولقدر نعمت وررر مقسم ارزاق صانر هر کورن

بو تدبیر تعمیردن و ترتیب مذکوردن صکره ازدیاد مواد سلطانی اقتضاسنجه ارادت عالیه بوکه متعلق اولدی که کندو وضع مختاری اوزره بر یکی سرای احداث ایده پس قلعتا مقابلنده اولان زاویهٔ قلعهٔ قسطنطنیه‌ده برمشرف یرکه حضرت ابو ایوب انصاری علیه رحمة الباری مزارنه واسکله‌یه

جزء : ٣٠ بشنجی سنه ١ شباط ١٣٣٠

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعه‌سی

ایکی آیده بر نشر اولنور . تاریخ عثمانی‌یه عائد مقالاته صحیفه‌لرمز آچیقدر . درج ایدلمیان مقالات صاحبنه اعاده اولنه‌میاور

فهرس مندرجات

اجانبدن ایلك استقراض تشبثمزه عائد برقاچ وثیقه . . . . عبد الرحمن شرف

وفیات : اعضای معاونه‌دن فائق رشاد بك مرحوم . . . انجمن

قاضی برهان الدین احمد (مابعد) . . . . احمد توحید

مرعش والبستانده ذو القدر [دولغادر] اوغللری حکومتی . عارف

اسمسز و تاریخسز سکه‌لر ــ ساده نقشلی سکه‌لر . . . . . . علی

تفرقه : تاریخ ابو الفتح (طورسون بك تاریخی) . . . . . . ***

مرجعی ــ باب عالی تاریخ عثمانی انجمنی

آبونه قیدی ایچون انجمنه مراجعت اولنور

استانبول

احمد احسان وشرکاسی

مطبعجیلق عثمانلی شرکتی

١٣٣٣

فیاتی ٥ غروش

تاريخ عثمانى انجمنى مجموعه‌سى

بشنجى سنه — نومرو ۳۰ — ۱ شباط ۱۳۳۰

اجانبدن ايلك استقراض تشبثمزه عائد برقاچ وثيقه

معلوم اولديغى اوزره بيك ايكى يوز برسنه‌سى اواخرنده دولت عثمانيه ايله روسيه دولتى آره‌سنده حرب تكون ايلمش وآوستريا حكومتى دخى روسيه ايله بالاتفاق بزه‌قارشى حربه اشتراك ايتمشيدى . ايكى دولت ايله محاربه‌نك آچديغى مصارف كثيره ذاتاً وارداتى صرفياتنه كفايت ايتمين خزينهٔ دولتى فوق‌العاده مضايقه‌يه كرفتار ايتمكله برسنه مرورنده‌اردويى بسله‌مك وسوقيات ونقليات عسكريه‌يه دوام ايده‌بيلمك ايچون كليتلى پاره‌يه احتياج قطعى كورلمشيدى [۱] ويرده اسوج حكومتى دخى روسيه‌يه اعلان حرب ايلمش اولديغندن حكومت مذكوره‌نك محاربه‌يه دوامى منافع دولت عثمانيه‌يه موافق ايسه‌ده .بونك ايچون اسوج سفيرى اوته‌دنبرى حكومتنك مطلوبى اولان سكزبيك كيسه آقچه‌يى تكرار طلبه قيام ايتمش واكر حكومتنه نقداً اعانه اولنمزسه حربده دوام ايده‌ميه‌جكنى وآزوقده روسيه ايله عقد صلحه مجبور اوله‌جغنى افاده‌دن غير فارغ بولنمشيدى . بوكيفيت دولت عليه‌جه نظردقته آلندى . فقط كندى لوازم ضروريه‌سنى تدارك خصوصنده دوچار صعوبت اولديغندن غيرى‌يه معاونت ايتمك حدامكانده دكلدى . اولياى امورك ضرورت داخليه انديشه‌سنه بوده منضم اولمشيدى .

بويله ايام بحرانده داخلده استدانه طريقيله آقچه تدارك قلنديغى

[۱] تاريخ جودتك ۱۲۰۳ سنه‌سى وقايعى مياننده احوال ملكيه وماليه بحثنه مراجعت اولنه .

سابق‌الامثال اولدیغندن بوکره ینه او طریقه مراجعت ایدلمك اول بأول خاطره کلدی . انجق غوائل وتشویشات داخلیه‌نك برقاچ سنه‌دنبرو توالیسی مملکتده ثروت وقدرت براقمامش واحوال ملت پریشان اولمشیدی . اغنیا نامنه کرك پایتختده وکرك طشره مراکز جسیمه‌سنده مشتهر اولان برقاچ ذاتدن آلنه‌بیله‌جك نقود جزئیات مقوله‌سندن اوله‌جغی جهتله درده دوا اوله‌میه‌جغی تخمین قلنمقده ایدی . بوندن طولایی ناچار خارجدن استقراض صورتنه تشبث اولنوب فلمنك واسپانیا ایلچیلریله بوخصوصده مخابرات جریان ایلمش وفاس حکومتنه وجزایر وتونس اوجاقلرینه وجنویز حکومتنه مراجعت اولنمسی دخی بعض طرفلردن اخطار ایدلمش اولدیغندن اشبو تشبثاته دائر الده ایدیلن برقاچ وثیقه [١] بروجه زیر عیناً نقل اولنمشدر .

رکاب همایون قائممقامی [٢] طرفندن ١٢٠٣ ربیع الاولنده عرض اولنان تذکره

شوکتلو کرامتلو پادشاهم

کچن کون مادهٔ آخر ضمننده معروض عتبهٔ علیالری قلنان تقریر چاکرانه‌م بالاسنه شرفیافتهٔ صدور اولان خط همایونلری مفهومنده بوش مجلسده نه فائده وار مصارف سفریه ایچون آقچه تدارکی خصوصنه اقدام لازم ایدیکی اشعار بیورلدیغندن غیری اردوی همایوندن بودفعه کلن معروضاتده دخی آتیه ایچون یالکز اردو مصارفی اون ایکی بیك بوقدر کیسه‌یه متوقف وبوندن ماعدا ظهورات سفریه ایچون دخی بشقه‌جه کلی آقچه‌یه احتیاج درکار ایدیکی تحریر اولنمش بوطرفده ایکی بحره چیقه‌جق دونما مصارفی وآق دکزه دشمن سفینه‌لری بوسنه چیقمق احتمالی اغلب اولمغله بوقدر جزایر وسواحلك محافظه‌لری مصارفی بربرینه علاوه اولنسه یکرمی بش بیك کیسه‌یه بالغ اوله‌جق جای اشکال دکلدر خزینه‌نك حالی ومصارفك سورتی وبهارك تقربی حسبیله وقت تدارکنك استحصالی تعجیلی کیفیتی برآن خاطردن کیتمامکله ملاحظه‌سی شعور عاجزانه‌می

[١] اشبو وثیقه‌لر خالص بك افندینك کتبخانه‌لرنده بولنان برمجموعه‌دن آلنمشدر
[٢] مفتی‌زاده مصطفی پاشا

سلب ایتمکده‌در بوصورتده استدانه‌دن غیری چاره اولمیوب بناءً علیه وقت کچمامك ایچون رئیس افندی قوللری فلمنك ایلچیسی ایله بعض وسائط ایله خفیهً مخابره ایتمکده‌در ابتدا مقدار آقچه لازم اولدیغی وثانیاً مقدار فائض تکلیف اولنه‌جغی وثالثاً کرك رأس مال وکرك فائضنك امنیتی نه‌وجهله اوله‌جغی ورابعاً نه وقت ادا اولنه‌جغی ایلچی سؤال ایلمش ذکر اولنان سؤاللری حاوی ایلچینك باش ترجمانی پره‌یوت نام ترجمانك ویردیکی بوصله منظور شاهانه‌لری بیورلمق ایچون عتبهٔ علیالرینه عرض اولندی مقدار مطلوب سؤالنه اون بش بیك کیسه جوابنی رئیس افندی قوللری ویرمش و فائضی سز بیان ایدك دیمش لکن وقت اداسی وصورتی مذاکره‌یه موقوف اولدیغندن اکا جواب ویره‌میوب ملاحظه‌یه تعلیق ایلمش صورت اداسی خاکپای ملوکانه‌لرینه عرض اولندیغی اوزره ممالکمز محصولاتدن ویرلمکله محتاج اولمغله عنه تعالی جمعه کونی قپودان پاشا کلدکده ابتدا آنکله وبعده رأی همایونلری اوزره پازار ایرتسی کونی رکاب اولندقده سماحتلو افندی داعیلری [١] وصدریندن ماعدا سائر ارباب شوری ایله قپوده برطرق مذاکره وعون باری وهمت شاهانه‌لریله رأیی قطع وحصولنه شروع ایچون صورت قراری حضور عالیلرینه عرض اولنه‌جغی .

اشبو تذکره بالاسنه کشیده بیوریلان خط همایون

قائمقام پاشا

بوعلاج بو تدبیردن غیری چاره یوقدر یوم جمعه خفیجه قپودان پاشا ایله مذاکره‌سی اولدقدن صوکره یوم پازار ایرتسی رکاب قبل الرکاب قپوده نظام بعده رکاب همایونمه کلدکده قراری ویرلمك .

قائممقام پاشانك ٩ ربیع الاول ١٢٠٣ تاریخلی دیکر عرض تذکره‌سی

شوکتلو قدرتلو پادشاهم

دولتدن آقچه استقراضی خصوصنه دائر تقدیم عتبهٔ علیالری قلنان تقریر

[١] شیخ الاسلام کامل افندی .

چاكرى بالاسنه شرفيافتهٔ صدور اولان خط همايونلرى مضمونلرنده جمعه ايرتسى وياخود بازار ايرتسى كونى ركاب اولوب يوم مذكورده قپو رجالى وخارجدن بعض رجال مقدمجه اجتماع وساحتلو افندى داعيلرى قپويه كلدكده مخصوصجه بر مجلس مشورت عقدواستقراض خصوصى مذاكره وبعده ركاب همايونلرينه واريلوب صورت مجلس حضور شاهانه‌لرنده افاده وتذكار اولنمق وآخر ماده ضمننده معروض پيشگاه سرير شوكت‌مصيرلرى قلنان تقرير چاكرى بالاسنه شرف‌افزاى صدور اولان خط همايونلرنده جمعه ايرتسى وياخود فرداسى ركاب شاهانه‌لرينه واراق خصوصلرى اشعار بيورلش هرحالده امر وفرمان شوكتلو افندمكدر دأب ديرين دولت عليه‌لرندن اولان مولد شريف قرائتى مجلسنك عقدى تقرب ايدوب شمدى ركاب اولنسه بوكونلرده مولد شريف رسمى دخى اجرا اولنمق لازم اولمغله ايكيسى بربرينه تقرب ايدر مولد شريفدن صوكره ركاب شاهانه‌لرينه رخصوده اولنسه اليوم استقراض خصوصنى زيرخفادن قلمنك ايلچيسى وسائرمعتبر بازركانلر ايله استمزاج واستخبار ممكن اولديغنه بناءً مولد شريفدن صوكره‌يه‌دك هم خصوص مزبورك صورتى بازركانلر ايله مخفيجه سويله‌شلمش اولور وهم مولد شريف فائده‌سى قاليوب يالكز مادهٔ مذكوره‌نك مذاكره‌سنه مبادرت قلنمش اولور بناءً عليه مولد شريفدن صوكره ركاب همايونلرينه واراق مناسب ظن اولنمغله بووجهله حركت اولنمسى نزد شاهانه‌لرنده مستحسن ايسه ركاب كوننه‌دك ال‌التندن اقتضا ايدنلر ايله استمزاج وقرارى ركاب همايونلرينه واراندقده افاده اولنه‌جغى واكر خط همايونلرنده اشعار بيوريلان كونلردن برينه قطعى ارادهٔ شاهانه‌لرى تعلق ايدر ايسه ارادهٔ عليه‌لرى ساحتلو افندى داعيلرينه افاده واراده بيوريلان كونده ركاب همايونلرينه عزيمته مبادرت قلنه‌جغى معلوم عاليلرى بيورلدقده .

اشبو تذكره بالاسنه كشيده بيوريلان خط همايون

ركابه عجله يوقدر مقدم ركاب ديو يازمشديكز آكا بناءً بن دخى يازدم بعد المولد نه كون اولور ايسه اول كون ركاب اولمق اوزره تأخيرى پك مناسبدر .

قائممقام پاشانك ديكر عرض تذكره‌سى

شوكتلو كرامتلو ولى‌نعمتم پادشاهم

شرفيافتهٔ صدور اولان خط همايونلرى موجبنجه بوكون كتخداى چاكرى آغا قوللرى اوطه‌سنده دفتردار افندى ورئيس افندى وسابق ولاحق ضربخانه امينلرى وترسانه امينى قوللرى اجتماع ايتمكله ابتدا اوطهٔ مذكورده وبعده نزد چاكريده مصارف سفريهٔ آتيه‌نك نه‌درجه‌لرده كلى آقچه‌يه توقف ايلديكى وبو آقچه‌نك داخل ملكمزدن تداركى ممكن‌ميدر دكلميدر اولمديغى صورتده دوست اولان دولتدن برينك تجارندن آلنمق امكانى بولنور ايسه جائزميدر جائز اولديغى حالده قرض طريقيله طلب اولنسه رهن ايسته‌جكلرى ورهن اعطاسنك طريقى مسدود ايديكى جاى اشكال اولمغله برمدت امهال ايله ممالك محروسه محصولاتندن حنطه وشعير وايپك وپنبه وباغى امثالى اشيا ويرلك وقاچ سنه‌يه راضى اولورلر ايسه اول‌مقدار سنه‌ده ايفا اولنمق شرطى وشرائط سائره ايله برواسطه‌يه بند اولنه‌نك طريقى نه‌در صورتلرى درميان ودور ودراز مذاكره اولنه‌رق داخل ملكمزدن آقچه تداركى خصوصى قاچ كره مذاكره اولندى برعلاجى بولنه‌مدى دولتدن آقچه تداركى ممكن ايسه همان لطفا شروع عند الاضطرار احسندر بويله وقتده دولته بوندن اعلا خدمت اولماز قالديكه اعطا اولنه‌جق ممالك محروسه محصولاتى نوجهله النوب ويرلكده سوز اوزادى چونكه ايكى اوچ سنه امهالدن صوكره ويرلكه باشلنملو آنك صورت اخذ واعطاسى اولوقت ملاحظه اولنسون لكن بونك قرارى چند نفر آدم مذاكره‌سيله اولمز علما وسائر ارباب شورى برابر اولملودر ديله‌رك جمله ايله مشاوره اولنمق اوزره قرار ويرلدكدن صوكره خوشمدى بويله اولسون ديه‌لم لكن بونك سررشته وانتشارى معاذالله تعالى دشمنلرك ضعفمزى آكلاملرينى وظنلرينك درجهٔ يقينه ايصالنى وصوكره سهولت مأمول اولان مصالح خيريه‌نك كلى صعوبتنى موجب اوله‌جغى جاى اشكال دكلدر وبزم دولتمز طبيعتنه نظراً بونك كتمى ممكن دكلدر اويله بركاپتلى مجلس اولمق لازم كلسه ايشته بو انتشار مجزومدر صحبتلرى بعض حضاردن سنوح ايديجك سائرلرى دخى تصديق ايتمكله بوصورت برايوجه مطالعه وملاحظه اولنسون دنيلوب شمديلك بوقدرجق مذاكره ايله قرار كير اولديغى ومحذورى و محذور مذكورك دفعى ملاحظه‌سنه تعليق قلنديغى معلوم شاهانه‌لرى بيورلدقده .

اشبو تذكره بالاسنه كشيده بيوريلان خط همايون

قايمقام پاشا

امور دين ودولته دائر مصالحك تنظيملرى هر كسك قدرتنه
كوره اوزرلرينه لازم ايكن اكثرى كندى منافعلرينه باقوب
مصلحت دين ودولت وظيفه‌لرى اولمديغندن بشقه اخفاسى
واجب اولان مجلسلرده افشا ايله تعطل اموره سبب اولانلرك
جناب حق لايقلرينى ويرسون واقعا داخل ملكمزدن تدارك
نقود ممكن اولسه كوزل اولور اولمديغى حالده بهمه حال علاجنه
باقلمق جمله‌يه واجبدر بهار كلدى تمام سفر مصارفنك آچيله‌جغى
وقتلردر صوكره معاذالله پشيمانلق فائده ويرمز اداره ايده‌جك
خزينه‌ده وضربخانه‌ده بو قدر الله ورسول عشقنه بالاتفاق
مصارفك شدندن علاجى كوريلوب تأخير اولنميه بوخصوص
ابتدا سماحتلو افندى داعيمز ايله مخفيجه مذاكره وبعده مجلس
عقدى مناسبميدر نه‌ده قرار بولدر ايسه عرض اولنه صوكره
بقالم نه وجهله اقتضا ايدر .

فلمنكدن اون بش بيك كيسه آقچه استقراضى مراد اولندقده
فلمنك ايلچيسنه ويريلن صورتدر

ايالت موره لواء اغريبوز لواء سلانيك غلوس اورفانو قره‌آغاج بر شامى

تكفور طاغى آقچه‌نك تاريخ اعطاسندن اوچ سنه‌يه‌دك مرابحه ويريلوب اوچ
سنه ختامنده بالاده مسطور اسكله‌لرك هر برندن سنه‌ده اللي‌شر بيك استانبولى
كيله حنطه رايجيله ويرلك وممكن اولور ايسه دخى زياده ويرلك ماعدا يكيشهر
جزيه‌سى سنوى طقوز يوز كيسه‌يى متجاوز اولمغله آقچه‌نك اداسنه‌دك جزيهٔ
مذكوره مالى دخى فلمنك تجارينه تخصيص اولنمق وبوندن بشقه سلانيك وسيروز
ويكيشهر وازمير اسكله‌لرندن سنه‌ده رايجيله برمقدار پنبه وسلانيكدن ييپاغى
دخى ويرلك وبو وجهله رفته‌رفته ادا اولنمق آقچه‌يه سنوى غروش تصويب
اولنمغله ممكن اولور ايسه برمقدارى تنزيل اولنديغى صورتده بو وجهله تنظيم
اولنمق وزياده كيره‌جنك كميلرى بولنور ايسه كميلر دخى طرف دولت عليه‌دن
اشترا اولنمق شرطيله آقچه صغوريه[١] ايله تحميل واكر صاتلق جسيم كمى بولنمز
ايسه صغوريه ايله سائر سفينه‌لره تحميل اولنمق وسريعاً كلمك اوزره يالكز اون
بش بيك كيسه آقچه اقراض اولنمق .

قائممقام پاشانك ديكر عرض تذكره‌سى

شوكتلو قدرتلو پادشاهم

معلوم همايونلرى اولديغى اوزره بوكون چاكرلرى تبديلاً سماحتلو افندى
داعيلرينه واروب دولدن آقچه استقراضى صورتى درميان وبوخصوص صدور
كرام وسائر اقتضا ايدنلر ايله مذاكره اولنمق لازمدر لكن خارجه تجاوز
اعيوب بغايت مستور طوتيلودر صورتلرينى افاده وبيان ايلديكمده مجلسك
صدور كرامدن آخره تجاوز ايتميه‌جكنه تكفل ايدرم لكن داخل ملكمزدن
آقچه تداركنك طريقى يوق بهر حال دولدن تداركه محتاجز آخردن آقچه استدانه‌سى
كرچه كريهدر لكن الضرورات تبيح المحظورات مآلى اوزره مع كراهة اختياره
مجبورز صكره بزى طعن ايدرلر يعنى وعده حلولنده اشيا وآقچه هرنه ويريله‌جك
ايسه مطعون اولورز فكرى اكرچه وارددر لكن آقچه‌نك بويله اشد لزومى
هنكامنده انى ملاحظه اقتضا اتمز جوابلرينى افندى مشاراليه داعيلرى بيان ايدرك
بو ماده‌يه صدور كرامك محرميتلرى لاعاله تجاوز وانتشارى موجب اولور
بندن سؤال ايدرسه‌كز عندالضروره اشبو استقراض ماده‌سنى تجويز ايده‌رم
قالديكه استشاره اولنمق وبز دخى بولنمق لازم ايسه سابقلرده بعضاً بومثللو ماده مذاكره‌سى
اقتضا ايلدكده ركاب وقوعنه تعليق اولنوب ركاب وقوعنده رسماً بز باب عاليه
كيدر ايدك استشاره اربابندن چند نفر رجال دولت اولجه قپوده بولنوب

[١] سيغورطه ديمك اوله‌جق .

بریره اجتماع ومذاکره ایدر ایدك بوماده دخی بویله اوله بیلور ایسه صدور کرام بولنمامش اولور ایدی حاصلی ایشته بن تجویز ایتدیکمی سویلدم مجلسده سویلشمك دخی اقتضا ایدر ایسه بوصورتله اوله بیلوردیدکلری معلوم عالیلری بیورلدقده .

اشبو تذکره بالاسنه کشیده بیوریلان خط همایون

قایمقام پاشا

اشبو ماده‌نك تنظیمی اقدم الاموردندر وعقد مجلس شورایه محتاج دکلدر سماحتلو افندی داعیمزك رأیی کوزلدر جمعه ایرتسی یاخود پازار ایرتسی برركاب ایده‌لم رکابدن مقدمجه دفتردار افندی وقپو رجالی وضربخانه لاحق وسابق امینلری وسلیم اغا ولاله لیلی مصطفی افندی مقدمجه آماده اولوب مرام ومطلوب سراً سویلشیلوب قسم بالله شرط ویره‌رك بونده مکتوم اولمق اوزره قرار بعده رکاب همایونه کلمکز مناسبدر ظن ایدرم .

بیاض اوزرینه صادر اولان خط همایون

قایمقام پاشا

ضربخانه‌نك وجانب میرینك واندرون خزینه‌لرینك حال وکیفیتلری جمله‌نك معلومی   سفر مصارفاتلری نه‌درجه‌لرده

اولدیغی وشمدیدن اولبهار تدارکاتی کورلمکه محتاج ایدیکی وتأخیری عیاذاً بالله دشمنلرك فرجه‌یاب اولمسنه سبب ویره‌جکی آشکار ایکن میری وحرمین تحویضات وتعهدات صودتلری بوآنه کلنجه خاطر وکوکله بقلوب ممتنع صودتلرینی کسب ایلدی مصارفات نره‌دن کورلملو متحیر قالدم   ...... سن دفتردار اولمش آدم سن امور میری معلوممکدر کوده‌یم سنی راحت کونلری دکلدر   همان دقت واهتمامله طوتیله‌جق وقتلردر   بقایا وذممانی برکون اول تحصیل وامور سفره صرف اولمق قطعی امر مدر خاطر کوکله رعایت وقتلری دکلدر   ویرمیانلری لایقلری اوزره تأدیب ایلیه‌سن   . ایشته تکاسل وخاوت واغماض عین ایله بودرجه‌لری وبوحالی کسب ایده‌یور   ایراد دولت بللی همان اکل وبلع ایتمکده‌درلر انجامی خیر اوله .

قائممقام پاشانك دیکر عرض تذکره‌سی

شوکتلو کرامتلو پادشاهم

فلمنکلودن آقچه استدانه‌سی خصوصی   معلوم عالیلریدر   استصواب اولندیغی اوزره کیفیت ایلچیسنه اخبار واوچ سنه‌دن صکره مرابحه‌یه وماله محسوباً ممالك محروسه‌دن ویریله‌جك حنطه وپنبه ویاغی نه‌وجهله ونه محللردن اعطا اولنه‌جغی وبکیتشور جزیه‌سنك نه‌کونه تخصیص قلنه‌جغی بوصورله کونه برکاغده اشارت وباش ترجمانیله ایلچی مرسومه ارسال اولنمشیدی جوابنه انتظار وترجماندن حکمانه

استفسار اولنمقدن خالى اولنمديغى دركار ايدى بوكون ترجمان مرسوم برقطعه ترجمه كاغدى تقديم ايتديكى خصوص مزبور مفصلاً دروننده مندرج اولمغله منظور شاهانه‌لرى بيورلمق ايچون عتبهٔ عليالرينه عرض اولندى ايلچئ مرسومك صورت افاده‌سى قرين علم عاليلرى بيورلدقده فرمان .

نديرلانده (فلمنك) ايلچيسنك مافوق تقريرى ترجمه‌سى

بوداعيلرى آستانهٔ سعادته وصولمدن برو دولت عليهٔ ابدپيوندك خدمتنده بولنمق مرام ومتصدم ايكن چند روز مقدم بوداعيلرينه ورود ايدن برقطعه قائمه‌نك تسويدى مفهومندن وكلاى دولت عليه‌نك بودفعه قرض واستقراض خصوصنه دائر واقع اولان رأى ومراملرى معلومم اولديغى برله ممكن مرتبه‌ده دقت اولنق ايچون لازم كلنلره تحريراً عله افاده وايقاظ وحصولنه بذل همت ايده‌رك صدقانه علنده تحرير اولندى اكن بومثللو اخذ واعطانك استعمالى دولت عليه‌ده جديد ومحدث اولوب سبقت ايتمش موادن اولمديغندن قطع نظر طرفين مملكتلرى بعيد ونقود آقچه‌لرى متفاوت اولدقلرى جهتله آقچه‌نك اخذ واعطاسى درلو درلو مشكلاته مبتلا اولمغله بوداعيلرى درعليه‌يه ورودمدن برو اظهار صداقت ايله وكلاى دولت يننده نائل اولديغم وثوق واعتمادن محروم اولمامق ايچون دولت عليه‌نك شان وشهرتى وضرر ومنفعتنه دائر اولان غيرتم مقتضاسنجه صادقانه افاده اولنوركه بالاده تشريح اولنان علت ومشكلاتدن مأمول ايتديكمه مغاير خصوص مزبور وجوده كلسى ممكن اولمز ايسه بوداعيلرى قصورينه وعدم همتنه اسناد بيورليوب وبومثللو اموره دائر مأموريت نامه‌لرمده بركونا مأذونيت اولمديغندن ناشى بودفعه دولتمه ارسال اولنان تحريراتك جوابى كلنجيه دكين طرفدن بردرلو تعهد والتزام مناسب اولمديغى معلوم عنايتلرى بيوريله لكن امر مزبورى تسهيل وآسان ايتمك ايچون اقراض ايده‌جك كسه‌لرى ايناندرمق وغيرت وبرلك ضمننده كرك رأس مالى وكرك مرابحه‌نك امنيتنه دائر الزم وانفع اولان تعهداته مبنى سندات معتبره اعطا اوله‌جغى خبرى مناسب اولوب بالاده مذكور داعيلرى يدينه ورود ايدن قائمه تسويدينك شروطنه جواب اولمق اوزره بعدالملاحظه تدبيرم آتى البيان اوزره خيرخواهانه تحريراً تبليغ اولنور ممالك محروسه‌ده حاصل اولان پنبه و يباغك التزامى اكثرى متغلبه كسه‌لرك يدنده بولنمغله التزامنده اولان امتعه‌نك رايجى وبازارلرى رأيلرينه مربوط اولوب ديله‌دكلرى قيمت ايله كوتى نوعندن نديرلانده‌لويه تكليف وسائر مستأمن [١] بازركانلرينه اعلاسنى فروخت ايله ضرر وخسارت

[١] دول اجنبيه تبعه‌سندن اولان .

نديرلانده‌لويه اصابت ايده‌جكى پنهانده نزاع وتصديعى موجب برمعنا اوله‌جغى اشكاردر بوندن بشقه پرسنه حنطه‌نك ممالك محروسه اسكله‌لرنده تحميل وطشره مملكتلرينه نقلى انفع برماده اولديغى امر مقرردر لكن مستأمن تجارينك بالجمله‌سى بوندن برقاچ سنه مقدم تجربه ايلدكلرى مبايعه‌جيلرك حيله‌لرندن وبغداى پرينه اربه وصمان ايله مخلوط تعفن ايتمش حنطه‌لرندن خوف ايتملريله برحسن نظامه محتاجدر استقراض اولنان مبالغك مرابحهٔ سنويه‌سى پرسنه‌دن پرسنه ختامنده ادا اولنمسى احسن واسهلدر قالديكه جزيه ايرادندن تعهد اولنان مبالغك اداسى خط همايون ايله مستحكم ومصدق اولديغى صورتده مرابحهٔ سنويه‌سى مبلغنه قريب وسائر امنيته دائر تكليف اولنان مواد وقتنده جسته جسته رأس مالرينه دخى كفايت ايده‌جكى ملاحظه اولنور داسنه وجه مشروح اوزره بر درلو ممانعت اولنميوب وقت ادالرنده تأخير وتعلل ايدر اولور ايسه نديرلانده لونك ركاب همايونه رسماً مراجعتلرى جائز ومقبول همايونلرى اوله وداعيلرينه دولت عليه‌نك مشهود اولان عدالتى حقلرنده جارى واحقاق حق اوله‌جغنه دائر سندات معتبره اعطا اولنمسى ومبالغ مذكوره صاحبلرى سنه‌دن سنه‌يه نقداً اخذ ايده‌جكلرى مرابحه‌لرى مقابله‌سنده برمعين ومنصف قيمت ايله امتعه الق مراد ايدرلر ايسه سائر ملتلرك تجارينه ترجيح اولملرى بابنده نديرلانده ايلچيسى داعيلرى صادقانه تبليغ ايلديكى تقريرك ترجمه‌سيدر .

اشبو تذكره بالاسنه كشيده بيوريلان خط همايون

قائمقام پاشا

رئيس افندى‌يه ايلچئ مرسومك كوندرديكى تقريرده همان ويرمك صورتنى ايما ايدر ظننده‌يم ويره‌مز ايسه آخر ندار كه نه چاره ياپالم ينه بعدالملاحظه ايلچى‌يه ويريله‌جك جواب وتدبير نه ايسه عرض وبيان اولنه همان قوت وقدرت صاحبى اولان الله تعالى حضرتلرى عنايت كرم ايليه آمين.

قائمقام پاشانك ٣ ربیع الآخر ١٢٠٣ تاریخلی دیگر عرض تذکره‌سنك فقرات اخیره‌سی

شوکتلو کرامتلو پادشاهم

. . . .

قالدی‌که فلمنك ایلچیسی خبر کوندروب بن بو آقچه ماده‌سنك صحبتنه هنوز شروع
اولندیغی اثناده یعنی فرق کون اول کیفیتی قلمنکه یازمشیدم بعده کچن کون
آقچه‌نك نه‌وجهله ادا اوله‌جغی و مراجعه‌سی کیفیتنی شامل طرفه بوصله ویرلدکده آنی
دخی کرکی کبی تشریح و ایضاح ایده‌رك دولت علیه‌یه اولان صدق وخلوصم
مقتضاسی اوزره بروجه التزام یازدم بر بریی متعاقب کیتدی بودفعه ویردیکم
تقریره جواب اوله‌رق تسهیل مصلحتی مبین طرفه برتقریر اعطا بیورلسه آنی
دخی ارسال ایدر ایدم ماده‌یه کلی مدار اوله‌جغی ظاهردر اکر اراده بیوریلور
ایسه یارینکی پنجشنبه کونی اولاغمز کیده‌جك وقت یکورلمه‌مك ایچون تقریر
مذکور اعطا اولنسون دیمکله قلمه آلنوب مرفوع عتبهٔ علیالری قلندی نزد
ملوکانه‌لرنده مستصوب ایسه سحری سماحتلو افندی داعیلرینه دخی ارسال و آنلر
دخی تصویب ایلدکلرنده ایلچی مرسومه اعطا اولنور ایلچینك صوکردن بویله
خبر کوندرمسی و تقریر ایستمسی آقچه‌نك حصولنی مأمول ایدیکنی اشعار ایتمکله
جناب حق تسهیل ایلیه آمین .

طرف دولت علیه‌دن بلامهر و امضا فلمنك ایلچیسنه صورت تقریر

رغبتلو حرمتلو ایلچی بك دوستمزك فلمنك تجارندن دولت علیه‌یه آقچه
استقراضی قضیه‌سنه حسن‌سعی واهتمامی درکار اولدیغی مبین تقدیم اولنان تقریری
ترجمه‌سی بالمطالعه معلوم اولمغله موجب حظ موفور اولمشدر دولت علیه ایله
فلمنك جمهوری بیننده درکار ونوبنو تزاید واستقراری بدیدار اولان آثار تحاب
وتوادی ایلچی بك دوستمزك خصوص مزبورده درکار اولان اقدام واهتمام
دوستانه‌سی وجوهله تأیید ایلمشدر قالدی‌که ترجمهٔ مذکوره‌ده استقراض
اولنه‌جق مبالغ ایچون ممالك دولت علیه‌دن ویریله‌جك ذخیره مبایعه‌جیلرك دائم
حیله‌لرینه کرفتار ومنقح یرینه مخلوط ذخیره ویریله‌جکی بدیدار ایدیکی وپنبه
وبیاغی اعطاسنده دخی ارباب تقلبك دیلدکاری کبی قماشی تکلیف ایلملری وسائر
مستأمنانه اعلاسنی ویره‌جکاری آشکار اولدیغی بیانیله بوخصوصلرك برحسن
رابطه‌یه ادخالی ویکیشهر جزیه‌سنك تخصیصی مناسب اولوب اداسنده ممالعت

اولنمامسی و بو خصوصلرده فلمنك تجاری خساردن صیانت ایچون طرف دولت علیه‌دن
اظهار عدالت اولنمسی وبونلره دائر ایلچی بك دوستمزك دولت علیه‌یه اشتکا
ومراجعتی ظهور ایدرایسه اصغا واحقاق حق اولنمسی مندرج اولمغله کرك ذخیره و پنبه
وبیاغینك وکرك جزیهٔ مذکوره‌نك صورت اعطاسی اول امرده ایلچی بك دوستمزك
رضاسنه توفیق وصورت حقانیته تطبیق ایله لازم کلان شرایطه ربط اولنه‌رق
معمول‌به سندده درج اولنور بعده وقت ادالرنده کرك مبایعه‌جی وکرك متغلبه‌متوله‌سنه
بردرلو خلاف شروط حرکت ایتدیرلمز جسارت ایدنلر ایلچی بك طرفندن انها اولندیغی
کبی تأدیب لایقیله تأدیب وشرائط معقوده بطبقها اجرا اولنور وایلچی بکك
بوخصوصلره دائر انهاسی اصغا واعتبار و احقاق حقه بهر حال ابتدار اولنور
عون وعنایت حقله فلمنك تجارینك برآقچه وبرحبه ضرر وخسارلری تجویز
اولنمیه‌جغی بی‌اشتباهدر شمدیکی حالده ایلچی بك دوستمزدن آقچه‌نك ویریله‌جکی
خبرینه انتظار اولنمقده ایدیکی ظاهر اولمغله خبر مذکور ایلچی بك دوستمزدن
وارد اولدیغی کبی سند مذکورك تراضی طرفین ایله بلاتأخیر تنظیم اولنه‌جغی ایلچی بك
دوستمز محقق بیلمك ایچون افاده‌یه ابتدار اولندی . ٤ ربیع الآخر ١٢٠٣

اشبو تذکره بالاسنه کشیده بیوریلان خط همایون

قائمقام پاشا

فلمنك ایلچیسنك مطلوبی اولان تقریری یارین علی السحر
رئیس افندی سماحتلو داعیمزه ارائه بعده عقبنده ایلچی
مرسومه ارسال ایده کیده‌جك اولاق ایله دولتنه ارسالی
جناب حق تسهیل ایلیه آمین .

قائمقام پاشانك ٢٦ ربیع الآخر ١٢٠٣ یوم جمعه تاریخلی عرض تذکره‌سنك برفقره‌سی

شوکتلو مهابتلو پادشاهم

جزایره کیده‌جك آدم قپودان پاشا ایله لدی المذاکره فاسدن استدانه اولنمق

ممكنميدر جزاير تونس معلوم بركره مذاكره اوله‌نه ديو شرفيافتهٔ صدور اولان خط همايون مضمونى قرين اذعان چاكرانم اولمغله مفهوم خط همايونلرى قپودان پاشا قوللرينه اشعار اولنمغله فاسدن دخى استدانه صورتى ممكن اوله‌بيلور ايسه ومشاراليهك بوبابده ملاحظه‌سى نه‌كونه ايسه جوابى كلدككده حضور عاليلرينه عرض اوله‌جغى . . . .

قائممقام پاشانك ١٨ شعبان ١٢٠٣ تاريخلى ديكر عرض تذكره‌سى

شوكتلو كرامتلو پادشاهم

خداوندكار سابق مرحوم ومغفور له سلطان عبدالحميد خان عليه الرحمة والغفران [١] زماننده فلمنك جمهورندن اون‌بش بيك كيسه آقچه قرضاً ميرى خزينه‌سيچون مطالبه اولنديغى مقدما خاكپاى ملوكانه‌لرينه عرض اولنمشيدى خبرينه انتظار اولنمقده ايكن بوكون فلمنك ايلچيسى برقطعه تقرير كوندروب مفهومنده آقچه خصوصيچون جمهور مذكوره اول كوندرديكى خبرك جوابى كلديكنى وتجاردن تداركه محتاج صورتلرنده اكرچه ايراد اعذار اولنمش لكن صكره‌دن كوندرديكى خبرلر اعذار مذكوره‌يى دافع اوله‌جغنى بيان ايدر تقرير مذكور عتبهٔ عليالرينه عرض اولنمغله منظور همايونلرى بيورلدقده تفصيلى قرين علم عاليلرى بيوريله‌جغى .

فلمنك ايلچيسنك ملفوف تقريرى

بوندن بش آى مقدم نده‌رلانده ممالكتلرنده قرض واستقراض خصوصنه داعر نده‌رلانده جمهورندن استفسار ودوستلغه لايق وجهله حصول پذير اولمسنه همت اولنمسى بوداعيلرى يدلرينه تاريخ مذكورك اثناسنده ورود ايدن خصوص مزبورده واقع اوله‌جق اخذ واعطانك شروطنى مشعر برقطعه تسويدك مفهومى بلا تأخير وحسب الموعود نده‌رلانده جمهورينه تحريراتله تبليغ ايتمشيدم ابتدا كى تقريرمك جوابى ظهور ايده‌كلوب مفهومنده نده‌رلانده جمهورينك دولت عليه ايله اولان خلوص وصداقتلرى وماينده مستحكم مصافات قديمه‌لرى مقتضاسنجه خصوص مزبورك حصولنه ال التندن همت ودقت ايله مساعده اولنه‌جغنه بردرلو اشتباه اوليوب لكن بوآنه‌دك دول سائره ايله واقع اولان بو مثللو اخذ واعطالر جمهور طرفندن اغماض اولنه‌رق وجوده كلوب نده‌رلانده

[١] سلطان عبدالحميد خان اول ١٢٠٣ سنه‌سى رجبنده ارتحال دارالبقا ايدوب تخت سلطنته سلطان سليم خان ثالث جلوس بيورمشيدى .

بازركانلرى دول طرفندن مأمور اولان كمسنه‌لرايله نظام ويره‌كلشلردر اعلاناً اخبار واستيذان اولنمق قاعده‌سى جارى دكلدر ونده‌رلانده جمهورى هر بار بو مثللو رعاياسنك تجارتنى بلز اولور قالديكه دولت عليه دخى كما كان بازركانلره مراجعت ايدر اولور ايسه نده‌رلانده جمهورى احب واك يقين اولان دولتلره قياساً ال التندن اقدام والحاح ايده‌جكنك دولت عليه‌يه عرض وتصديقنه خاصةً مأمور اولديغم معلوم دولتلرى بيورلدقدن صكره بوداعيلرى جوابك بوصورتله ورودينه ذاتاً منتظر اولديغمدن اون بش كون تاريخ مذكوردن صكره وبعده ايكى دفعه دخى امور مذكوره‌نك حقندن كله‌بيلور بيلديكم اشخاصدن اقتدار واستمدادى اولان بازركانلره آچيق وايقاظ ايتمك ايچون تفصيلاً تحرير ايلدم جوابلرى كلينجه بردرلو قرار ويرلك احتمالى يوقدر بوندن بويله دخى تحريراتله تكاسل اولنميه‌جغى وبوندن صكره بوخصوصه دائر ظهور ايده‌جك جوابلرى بلدرمكده قصور اولنميه‌جغى معلوم دولتلرى بيورلمق ايچون نده‌رلانده ايلچيسى داعيلرى تقرير ايدر .

اشبو تذكره بالاسنه كشيده بيوريلان خط همايون

بو دخى معلوم اولمشدر .

پروسيه ترجمانك سياسياته متعلق برايش مذاكره‌سى ايچون رئيس افندى ايله حين ملاقاتنده استقراضه دائر افاده‌سندن باحث عرض تذكره‌سى

پروسيه ايلچيسنك دولت عليه‌دن مطلوبى اولان سندك اعطاسى پروسيالونك دشمنلر اوزرينه اعلان حرب ايلمسنه ودولت عليه ايله برابرجه محاربه‌يه شروعنه تعليق اولنمسى فرمان جهانبانيلرى بيورلمش اولديغندن بوكون سحرى پروسيا ترجمانى قپويه كلدككده فرمان جهاندارييلرى بيورلديغى اوزره صورت مذكوره‌يى ايلچيسنه افاده ايلمسيچون ترجمان مسفوره رئيس افندى معرفتيله ايراد اولنوب مقدمجه ايلچئ مرسوم دولت عليه فلمنكدن آقچه استدانه‌سنى مراد ايلمش اكر فلمنكدن ممكن اولمازايسه جنوزدن حصوله كلمسى مأمولدر وپروسيا قرالى بومادّه‌نك حصوله كلمسنه سعى ايدر ديو خبر كوندرمش اولديغندن آقچه خصوصى دخى نه‌كونه اولديغى ونه‌وقت حصوله كله‌جكى بلك التزام اولنميه‌رق كرك محاربه خصوصنه وكرك آقچه ماده‌سنه دائر برقطعه تقرير تقديم ايلديكنه بناءً تقرير مذكور دخى ترجمه ايتديريلوب مرفوع پيشگاه سرير شوكتمصيرلرى قلنمشدر

بو مادەلرە نەیوزدن ارادۀ شاهانەلری سنوح ایدرایسە اولوجهلە عمل وحرکت
اولنمق اقتضا ایدەجکی معلوم عالیلری بیورلدقدە . ۱۳ شعبان ۱۲۰۳

قائممقام پاشانك ۱۸ شعبان ۱۲۰۳ تاریخلی دیگر عرض تذکرەسی

شوکتلو کرامتلو پادشاهم

حضور مکارم موفور شاهانەلرندە مضایقۀ میریە صحبتلری درمیان اولندیغی اثنادە
بیوك اسپانیا دولتی دولت علیە ایلە عهد قریبدە مصالحە اولدی وبو وسیلە ایلە
جزایر اوجاغی سفاینی تسلطلرندن قورتلدی بوکا تشکراً دولت علیەیە خدمت ایتسە
یعنی قرضاً آقچە ویرسە کلاملری مبارك لسان درر پادشاهانەلرندن جریان ویرکرە
اسپانیا ایلچیسنە حکیمانە افادە ونە جواب ویررایسە حضور عالیلرینە عرض اولنمسی
امر و فرمان بیوردقلرینە بناءً خصوص مزبور رئیس افندی قوللری وساطتیلە
ایلچیٔ مرسومك باش ترجمانە اقتضاسنە کورە تفهیم اولنمشیدی ترجمان مرسوم
کیدوب ایلچیٔ مرسومە بیان ایتمکلە ایلچیٔ مرسوم جواب اولەرق برقطعە تقریر
تقدیم ایدر مفهومی بیوك اسپانیا دولتی جمیع محارب اولان دولتلری وعلی الخصوص
خصملریلە دولت علیەیی مصالحەیە خواهشکر واسایش عامەیی استحصالە آرزومند
وبیطرف اولوب بناءً علیه سائر دولتلردخی اسپانیە دولتندن آقچە ولوازم
استدکلرندە بن بیطرفم اعانت ایدەمم جوابنی ویرمش اولمغلە شمدی دولت علیەیە
آقچە ویرمك بیطرفلغە مانع وبین الدول اسپانیە دولتنك تلوثی وشاننە شینی موجب
اولمغلە جائز اولەماز قالدیکە مقدم انها اولندیغی اوزرە دولتین فائدەسیچون محبت
جانبنك تشییدینە سبب اولور حالاتی اظهارە اسپانیا ایلچیسی آمادە درمضمونلرندن
عبارت ایدیکی وتقریر مزبور عتبۀ علیالرینە عرض اولنمغلە عند المطالعە تفصیلی قرین
علم عالیلری بیوریلەجقی .

اسپانیا ایلچیسنك ملفوف تقریری

اسپانیا دولتنك سلطنت سنیەیە اولان دوستلق واختصاصنە دائر جزم کردۀ حضرت
شهریاری اولان حسن ظن واعتقادی ودولت علیەیە محضا مفید ونافع اولان ارادانی بوندن
اقدم اسپانیا قرالنە عرض وتقدیم برلە سلطنت سنیەنك دوام فر واقبالی اسپانی استحصالە
صرف وسع واقتدار وخاصۀ غیرت خالصانەسی آثارینی کرکی کبی اظهار ایلدیکندن
نشأت ایدوب حالت مزبورەدن قرال مشارالیە حاصل اولان ممنونیت وانشراح
درون حددن افزون ایدیکی ومشارالیهك دولت علیەیە اولان صدق طویتی وخلوص
وصفوتی قطعیاً متغیر اولمیوب بالجملە اوروپا دولنە معلوم اولدیغی وجە اوزرە بونجە
وقتدنبرو دولت علیەیە اولان حرکاتی غرضدن بری ودوستلغنك صفوت وثباتنە
دلیل کافی اولدقلرینی ومصلحت جنك مصارفنە نظراً دولت علیەنك آقچە تدارکنە
لزومی درکار اولدیغی تقدیردە اسپانیا دولتی ادانەایدە بیلوری دیو بوندن اقدم سؤال

بیورلمش ایدی بوبابدە اسپانیا قرالنە مخصوص اولان خلوص وصفوتلە اسپانیا
ایلچیسی داعیلری جواب ویروب اولا بعضیلرك مقاصد مخصوصەلری ترویجیە
ودول کثیرە کندو مملکتلرینی توسیع ایتمکە مدار اولان امتداد جنك ومحاربەدن
ناشی دولت علیە اتلاف مال واتعاب نفوس برلە ضرورت مرتبەلرینە رسیدە
اولامق طریقنی محب صدیق اولان اسپانیا قرالی بوندن اقدم دوستانە اظهار
وارائە ایتمشکن بودفعە دولت علیە ضرورت چکمك لازم کلسە قرال مشارالیە
بغایت متأثر اولەجغی ثانیاً کچن سنە دولت علیەیە افادە اولندیغی اوزرە اسپانیا
دولتی هرجهتلە بیطرفلق مسلکنی اختیار ایدوب سلطنت سنیەنك دشمنلری اسپانیا
دولتندن استدعا ایلدکلری امداد واعانتی ویرمکدن قرال مشارالیە استنکاف
ایلمشکن بالادە مذکور مادۀ مبلغەیی قبول ایلدیکی صورتدە حالت مزبورە
سلطنت سنیەنك مصلحتنە برات ضرر ایدەجك وجهلە دول سائرە طرفندن
دخی مجدداً ادعالر ظهورینە باعث اولەجغی وذکر اولندیغی اوزرە دول سائرە
کندو قدیمی ادعالرینی تجدید ایلدکلری حالتدە اسپانیا دولتنك سلوك ایلدیکی بیطرفلق
مسلکنە بغایت مغایر ایدیکی وبوندن ماعدا بالجملە اوروپایی استیعاب ایتمك اوزرە
اولان نائرۀ حرب وقتالی تسکین واطفا برلە علی العموم آسایش عامەنك اعادەسنە
وخاصۀ دولت علیەنك دوام فر وشوکتنە خواهش ورغبتی بالجملە اوروپا دولنە
اظهار ایتمشکن الآن دول متحاربین میاننەدە جنك ومحاربەنك امتداد واشتدادینە سبب
ومدار اولور خصوص مزبوری بو دفعە قبول ایلمك حالتی اسپانیا قرالنك صدق
طویتنە واسپانیا کبی بر بیوك دولتك اعتیاد وشاننە موافق اولمدیغی وملاحظات
مذکورە رکاب فرناب خسروانەیە عرض وتقدیم اولندقدە طرف دولت علیەدن
قرین پسند اولەجقلری ودولتین فائدەسیچون محبت جانبنك تشییدینە سبب
اولور حالاتی نوبنو اظهار ایتمکە اسپانیا ایلچیسی داعیلری حاضر وآمادە اولدیغی
کبی بوبابدە ارادۀ علیە دخی بیدریغ بیوریلەجغی امیدندە ایدیکنی اسپانیا ترجمانی
قوللری ایلچیسی طرفندن مأموراً تقریر ایدر .

*
* *

بونجە سوزلر، بونجە مذاکرەلر بی سود اولدی؛ چونکە هیچ بر
طرفدن قرضاً آقچە آلمق میسر اولمدی. مخابرات ومعاملات واقعەنك
تمامنی احتوا ایتمەین بالادە مذکور وثائقە نظر اولندقدە نە درجەلردە
تکثیر سواد واسراف کلام واختیار تعب بی فائدە اولندیغی تظاهر ایلر .
جودت پاشا مرحوم ذاتاً بومسئلەیی کوزلجە تحلیل وتنقید ایتمشدر .

عبدالرحمن شرف

تاریخ عثمانی انجمنی اعضای معاونه‌سندن فائق رشاد بك مرحومك ترجمهٔ حالی

میر مرحومك کندی قلمه آلدیغی ترجمهٔ حالی آتی یه عیناً نقل اولنمشدر :

۱۲۶۷ سنهٔ هجریه‌سی ذی‌الحجه‌سنك غره‌سنده (كه ۱۸۵۱ سنهٔ میلادیه‌سی ایلولك ۲۶ نجی کوننه مصادفدر) کیجه صباحه قارشی قپاصقالده بیوك پدرم خواجکان دیوان همایوندن السید احیا افندی مرحومك قوناغنده دنیایه کلمشم . پدرم عن اصل ازمیرلی بولنان آلای امینلرندن حاجی طاهر افندی و والدهم احیا افندینك ایکنجی کریمه‌سی شریفه صالحه بدریه خانمدر .

سلطان احمدده کمر اوسته‌ده‌کی صبیان مکتبنده ختم قرآن ایتدکدن صوکره دیوان یولنده اسکی شهر اماتی وضبطیه بناسی محلنده کائن (عرفانیه) رشدیه‌سنه ، متعاقباً مکتب مذکورك لغویله الآن استانبول مکتب سلطانیسی اولان [۱] (والده رشدیه‌سی) نه قلب

[۱] جنتمکان سلطان محمود خان ثانی تربه‌سی حظیره‌سنه متصل اولان مکتبدر که بر مدت مکتب ملکیه واستانبول سلطانیسی اولدقدن صوکره فی‌یومنا بزم عالم والده سلطان اناث مکتبیدر .

اولنمه‌سی اوزرینه اورایه دوام ایله‌دم .

صبیان مکتبنده ایکن سلطان عبدالعزیز خان جنتمکانك جلوسی ، مکتب عرفانیه‌ده بولندیغم تاریخده دخی مشارالیهك مصردن عودتی وقوع بولمشدی . والده مکتبندن شهادتنامه آلمقسزین چیقه‌رق تیزه زاده‌م و رضاعاً برادرم فوزی بك مرحوم ایله برابر ملغا باب سرعسکری محاسبه قلمنه کیرمشدك که انشه‌ستن جمال بك مرحوم قلم مذکورك متحیزاننده اولمغله بزی اورایه موسی الیه قویمشدی . ۱۲۸۰ سنه‌سنده بیوك پدرم احیا افندی برقطعه رؤس همایون ایله بنی - ممیزلرندن بولندیغی - دیوان قلمنه ، ایکی سنه صوکره دخی خارجیه مکتوبی قلمنه چراغ ایتدیردی .

دیوان قلمنه دوام ایتدیکم صیره‌ده کوندوزلری قلمده وقت بولدقجه دیوان همایون اقلامندن ملغا (تحویل) قلمی کتبه‌سندن وارباب علم وعرفاندن جمی افندی نامنده برذاتدن فارسی ، صباحلری دخی خانه‌مزده آیاصوفیه مدرسه‌سی طلبه‌سندن علی افندی نامنده برذاتدن عربی اوقور ایدم . جمی افندی شعرادن اولمغله آره‌ده صیره‌ده بن ده شعر نامنه بعض یاوه‌لر سویلر و کندیسنه تصحیح ایتدیریر ایدم . هیچ اونوتمم ، ایلك سویله‌دیکم شعر شو بیت هذیان آمیز ایدی :

نامه ارسال ایله‌دك ناشاده ای عالی (قدر) !
التفات (جانبهارکی) بکا یوقسه نه در

خوش جمی افندی‌ده بندن دها ایی برشاعر دکلدی . عام وفضیله برابر شعرلری لفظاً معناً پرقصور ایدی . تأهلمه :

بکجدی صدر ازدواجه عون ایله میر رشاد
واوغلم حسین آکاه بکك ولادتنده تعمیه اوله‌رق :
طوغدی کونه حسین آکاه بك

تاریخلرینی سویله‌مشدی [۱] .

[۱] فائق رشاد بکك ایکی مخدومی اولوب بری خارجیه ترجمه مدیری آکاه بك ودیکری مطبوعات خارجیه ممیزی کاظم بکدر .

يازاركن خاطريمه كلدى : بنم ولادتم ايچونده قوناغمزده بيتوتت ويويوك پدرم امامت وبعض غلمان وجوارى‌يه معاملات ايدن مفتى زاده محمد افندى نامنده فقراى علمادن برذات مع التعميه شويله برتاريخ سويله‌مش :

مهد وجوده مير رشاد صالدى زيب وفر

بر آره‌لق مكتوبى قلمندن اوراق اوطه‌سنه نقل ايدلدم. ينه‌بو اثناده مكتوبى قلمنده صنفلر تشكيل اولنمش ومأمورينم ايكى‌يوزاللى غروش معاشله ميضلره مخصوص اولان اوچنجى صنفه تحويل ايدلمشدر .

برايكى سنه صوكره بالامتحان ايكنجى صنفه ، بعده بالانتخاب برنجى صنفه داخل اولدم. برنجى صنفده آرقه‌داشلريمز مكتب سلطانى مديرى مرحوم اسماعيل بك ، اوقاف ناظرى مرحوم محمد على پاشا ، بكرش سفيرى اسبق ــ خورشيد پاشا زاده ــ مرحوم سليمان بك ، واشينغتون سفير سابق ضيا پاشا ، شوراى دولت باش كاتبى اسبق مرحوم مصطفى بك ، فريد پاشا زاده مرحوم سعد الدين پاشا ، پترسبورغ سفارتى كتابتندن منفصل مرحوم ناهيد بك ايدى .

درت مكتوبجى زماننده بولندم‌كه برنجيسى پترسبورغ سفيرى اسبق كامل پاشا مرحوم ، اوندن صوكره‌كى مشهور ادهم پرتو پاشا مرحوم ، اوچنجيسى عالى پاشا زاده على فؤاد بك مرحوم ، دردنجيسى صفوت پاشا زاده رأفت بك مرحومدر .

صنفلرك معاشى نظامناده معين اولان مقداره ابلاغ ايديله‌مديكندن برنجى صنفك معاشى بيك‌بش‌يوزغروش اولديغى حالده‌بن سكزيوز غروش آلير وبو آره‌لق قائمه پاره چيقمه‌سندن ومعاشلرك تداخله قالمسندن طولايى پك زياده مضايقه چكر ايدم . رفقا نامنه بعض رقبانك اغواسنه وحجاز ، يمن ، طرابلس غرب كبى قائمه بلاسندن مصون قالان ولايتلردن برنده مكتوبجيلق قائمقاملق كبى برمأموريت استحصالى هواسنه قاپيلدم . بوصيره‌ده

ارزنجانى مشهور حاجى عزت پاشا طرابلس غربه والى اولمغله مكتوبجى رأفت بكدن آلديغم غايت ملتزم برتوصيه‌نامه ايله مشار اليه مراجعت ايله‌دم. بزى مكتوبجى ايتمك وعديله آلدى كوتوردى . فقط وعدينى انجازه مقتدر اوله‌مديغندن رأفت بكه قارشى محجوب اولمامق ايچون بنى ذوق ايله خمس تحريرات مديرلكنه تعيين ايتدى. حالبوكه بن احتياطه رعايةً كلير ايكن اوچ آى مأذونيت آلمشدم . حاجى عزت پاشانك بنم حقمده بوندن زياده برشى ياپه‌مايه‌جغنى وبرطرفدنده مدت مأذونيتمك ختامه تقرب ايتديكنى دوشونه‌رك بالاستعفا قالقوب استانبوله كلدم . برده‌قلمه كيده‌يم‌كه دها بن بورادن كيدر كيتمز يريمه باشقه‌سنى آلمشلر .

اللهدن اوله‌جق ، احمد مدحت افندى مرحوم او صيره‌ده مطبعهٔ عامره مديرلكى انضماميله تقويم وقايع مديريته تعيين اولنمش. استانبوله كلدكدن برقاچ كون صوكره زيارتنه ايچون (ترجمان حقيقت[١]) ه كيتمشدم. كيفيت حالمه واقف اولدقدن صوكره « اصابت اولمش ! بنده تقويم ايچون برباش محرر آرايوب طوريوردم . قبول ايدرسه‌ك بوكوندن تيزى يوق ، بيك بشيوز غروش معاشله سنى تعيين ايدەيم » ديدى . بلاتردد « فهو المطلوب ! » ى باصديردق . ايرتسى كونى معارف نظارتنه تذكره يازوب امرينى‌ده آلدى . ١٢٩٦ سنه‌سى مارتنده ايدى ، تقويم وقايع بزم رياست تحريريه‌مز آلتنده نشر اولنمغه باشلادى . آرادن برسنه كچدكدن صوكره مدحت افندى ، بنى‌ده ، سائر محررين ومترجمينى‌ده ترجمان حقيقتله (عثمانلى) نامنده‌كى فرانسزجه غزته ايچون مطبعه‌سنده آليقويه‌رق تقويمه كوندرمه‌مكه باشلامش وبوحال تقويمك چيقمامه‌سنه ، النهايه بوس بوتون انتشاردن قالمه‌سنه سبب اولمشدر .

بوصيره‌لرده ايدى‌كه عالى پاشا زاده على فؤاد بك معارف ناظرى

[١] ترجمان حقيقت غزته‌سى اوزمانلر مرحوم احمد مدحت افندى طرفندن اداره وتحرير اولنور ايدى .

اولدى . حسب‌الاخلاص تبريك ايچون نظارته كيتدم . بو كونلرده دياربكر ، سيواس ، معمورة‌العزيز ، وان ، ارضروم ولايتلرنده معارف مديرلكلرى تشكيل ايدلمك مقرر اولمسيله قبول ايتديكم حالده بو ولايتلردن هانكيسنى ايسترسه‌م سويله‌مكلكمى امر ايتدى . تشكر ايدرك دوشونمك ايچون بر كون مساعده ويرلمسنى رجا ايتدم . اوده بالاستشاره دياربكرى ترجيح وتصميم ايتدك . ايرتسى كونى تكرار كيدوب قرارمى سويله‌دم . بر هفته صوكره مأموريتمك امرى چيقدى . على فؤاد بك افندى بونى بكا تبليغ ايتمكله برابر برخيلى وصايا اجرا وتعليمات اعطا ايتدى . ١٢٩٨ نيساننك ايچنده بر كون ايدى ، دياربكره يكى والى تعيين اولنان مشير سامح پاشا مرحوم ايله برابر فاميليامجه استانبولدن حركت ايدلدى واسكندرون وحلب طريقيله دياربكره وارلدى .

اوتاريخده ولايتلرده يكيدن آچيله‌جق مكتبلرله اصلاح ايديله‌جك مكاتب موجوده مصارفنه اوقاف مندرسه‌دن بولنوب ميدانه چيقاريله‌جق حاصلات قارشيلق كوسترلمش وحالبوكه سنه‌لردن ، بلكه عصرلردن برى بومقوله وقفلر وجوه ومتنفذانه مأكل اولمش بولنديغندن آيلرجه مدت كيجه‌لى كوندوزلو اوغراشلديغى حالده بش غروش بولنوب ميدانه چيقاريله‌مامش ومقام ولايته اولان مراجعات رسميه وخصوصيه‌مز عقامته محكوم اولدقدن باشقه برايش كوروله‌مامه‌سندن طولايى خلقه قارشى محجوبيت ونظارته قارشى مسئوليت آلتنده قالمق ملاحظه‌سى بنى نظارته تلغرافله مراجعت ايدرك ديكر ولايتلردن برينه نقليمك اجراسنى طلبه سوق ايله‌مشدر .

نظارتدن آلديغم تلغرافده وانه تحويل مأموريت ايتمش اولديغمك بيانيله ولايتجه ايليشكمك قطعيله اورايه عزيمتم امر اولنيوردى . عائله‌مى استانبوله كوندردكدن صوكره دياربكرجه اولان ايشلرمى برقاچ كون ظرفنده تسويه ايدرك سعرد طريقيله وانه عزيمت ايله‌دم .

والى ، اشقودره‌لى زاده حسن پاشا ايدى . بورادهده هيچ برشى ياپمغه موفق اوله‌مديغمدن وبرطرفدن عائله‌مدن جداوتك وتنها برحالده بولنيشم جسماً وروحاً بنى تحملكداز بر عذاب و اضطرابه دوچار ايله‌ديكندن نظارتدن آلديغم اوچ آى مأذونيت اوزرينه استانبوله كلدم و متعاقباً يانيه معارف مديرلكنه تعيين اولندم . يانيه واليسى مشير احمد ايوب پاشا ايدى . مكتب اعداديه يكيدن تشكيلى لازم كلن برصنف ماده‌سندن طولايى آره‌مزده وقوع بولان براختلاف اوزرينه مشاراليه بنى نظارته شكايتله عزل ايتدردى .

١٣٠٤ سنه‌سنده بو صورتله معزولاً استانبوله عودتله درت سنه‌قدر بعض غزته‌لرده محررلك وبرايكى خصوصى مكتبده معلملك ايتدكدن صوكره ١٣٠٨ ده مطبوعات داخليه مميزلكنه وبالتدريج ترقى ايدەرك قلم مذكور سرخليفه‌لكنه ، مدير معاونلكنه ودور مشروطيتى متعاقب معاونلك عهده‌مده اولديغى حالده تقويم وقايع مديرلكنه تعيين ايدلمشدم .

تنسيقات اخيره صيره‌سنده معاونلك ومتعاقباً تقويم وقايع مديرلكى لغو اولنمق مناسبتيله آچيقده ومعزول قالدم وبالاخره اختيار تقاعد ايله‌دم . ١٣٢٧ سنه‌سنده دفترخاقانى نظارتنده آچيلان قاداسترو مكتبى كتابت معلملكنه ، ١٣٢٨ سنه‌سنده دارالفنون عثمانى تاريخ ادبيات معلملكنه تعيين اولندم . دارالفنونده‌كى معلملكمه نهايت ويره‌رك اناث سلطانيسى ادبيات معلملكنه تعيين اولندم . بورايه‌ده براز مدت دوام ايتدم ايسه‌ده خسته‌لغم اشتداد ايدرك وجودمده تدريسه قوت واقتدار قالمه‌ديغندن استعفا ايتدم وقاداسترو مكتبى كتابت معلملكنى عهده‌مده محافظه ايله‌دم .

حيات مأموريتمده اولى صنف ثانيسى رتبه‌سيله ايكنجى مجيدى واوچنجى عثمانى نشان ذيشانلرينى احراز ايله‌دم .

*
* *

فائق رشاد بك صوك زمانلرده وجودينه طارى اولان ضعف

عمومی اوزرینه اطبانك وصایاسنه بناءً مخدومی حسین آگاه بكك كوز تپه‌ده‌كی خانه‌سنه كوتورلمش واوراده تحت تداوی‌یه آلنمش ایسه‌ده مرضی كوندن كونه اشتداد ایدرك ١٣٣٠ سنه‌سی حزیرانك اون‌اوچنجی جمعه كونی علی‌الصباح دار بقایه ارتحال ایتمش وصحرای جدیده‌كی مدفن مخصوصنه دفن ایدلمشدر.

میر موسی‌الیهك ارتحالندن برخیلی سنه اول آلنوب اشبو مجموعه‌یه درج اولنان فطوغرافیسنه نظر اولندقده سیماسنده نمایان سلامت وطاتلیلق اطوار واخلاقده دها مؤثر برصورتده متجلی ایدی. طبعاً پك حلیم وسلیم اولدیغی كبی فوق‌العاده متوكل وقناعتكار ودرویش نهاد، هركسه خیرخواه، خلوق، مؤدب، قالقدن ودل آزارلقدن نهایت درجه‌لرده مجتنب ایدی. محبان طریقت مولویه‌دن ایدی. مطالعه وتحریری زیاده سور بر ذات اولوب ادبیاته حصر مشاغل ایلمش وزمانك پیشوایان ارباب قلمی اولان شناسی، نامق كمال، ابوالضیا توفیق، رجائی زاده اكرم، احمد مدحت وامثالی ایله تشریك مساعی ایلیه‌رك نشریاتده بولنمش ایدی. اسحق پاشا حریقنده خانه‌سی محترق اولدیغندن بالجمله كتب ورسائلی ومدت عمرنده صرف همت ایله طوپلایه بیلدیكی نادر مجموعه‌لر ویازدیغی برچوق آثار نفیسهٔ ادبیه محو اولدیغندن بو محرومیتك تأثیری آلتنده صوك درجه یأس وفتوره دوشمش كورینوردی. اشعار وشعرای عثمانیه حقنده اك چوق معلومات ایدینن متخصصندن وتتبع آثار ضمننده كتبخانه كتبخانه طولاشان ارباب مراقدن ایدی. ازجمله «مطبوعات عثمانیه تاریخی» نامنده بر اثر مفصل تحریرینه شروع ایله خیلی صحائف وجوده كتیرمش ومطبوع كلدسته‌دن ماعدا اشعارینی ترتیب وتدوین ایتمش ایكن مذكور حریقده ایكیسی‌دخی محو اولمش ایدی.

وجوده كتیردیكی آثارك مطبوع بولنانلری بروجه آتیدر: آثار منظومه‌یی حاوی (كلدسته)، حكایات منتخبه‌یی حاوی (كنجینهٔ لطائف)، كمال بك مرحوم ایله تأسس ایدن مناسباتی حاكی (كمال بك ایله مخابره‌مز)، قاداستترو

مكتبی مدیری علی‌نظیما بك ایله مشتركاً (مكمل عثمانلی لغتی)، (مختصر ومصور تاریخ عثمانی)، (خزینهٔ منتخبات)، (اصول قرائت)، ایكی جلد (كلیات لطائف)، مترجم (سركذشت آریستونوئیس)، ملی بر سركذشتی حاوی (سركذشت خلوصی)، (تاریخ ادبیات عثمانیه)، ایكی جلد (اسلاف) و ذیلی، (تراجم احوال)، (انشا وكتابت).

مرحوم غایت نفیس رقعه وتعلیق یازاردی. كمال سرعت ولطافت ایله یازمق مرحومك مخصوصاتندن ایدی.

∴

مزیات اخلاقیه ومساعیٔ جدیه‌سنی وادب عرفانی بحق تقدیر ایلدیكمز فائق رشاد بك كبی بر قیمتلی آرقداشمزك ضیاع ابدیسندن طولایی تأسفلر ایلرز. مولی غریق رحمت ایلیه.

انجمن

قاضی برهان‌الدین احمد

(۲۹ نجی جزء صحیفه ۳۰۷ — ۲۹۶ دن مابعد)

یولبوغا بر مدت صوکره برقوقه عصیان ایده‌رك منطاشی سلطاندن طلب ایتمش ومشارالیه‌ده عزیمته مساعده ایتمش اولدیغندن یکدیکرینه ظهیر اولان یولبوغا ومنطاش حمص وحما ودمشق تسخیر ایده‌رك مصره کیتدیلر . برقوقی طوتوب کرك قلعه‌سنده حبس ایتدیلر . بعده منطاش ایله یولبوغا اره‌سنده ضدیت حاصل اولدی . منطاش احراز غلبه ایله یولبوغایی طوتدیروب اسکندریه‌ده حبس ایتدیردی . بو حالدن بر قوق استفاده ایده‌رك حبسدن چیقدی . ینه سلطنته نائل اولدی . منطاش عصیانده ثبات ایتدیکندن قتل ایدلدی . بیهوده یره برچوق قانلرك آقاسنه باعث اولدیغندن اعدامی‌ده اصابت اولدی . مصر عسکری سیواسدن عودت ایدنجه جنید ودیکر خصماسی ازجمله امیر احمد سلطان برهان‌الدین احمددن عذر دیله‌دیلر و کچمش حرکتلرندن پشیمان اولدیلر .

بو ایامده آق‌قیونلو امیری قتلوبك [۱] وفات ایتمش ایدی . ارزنجان ملکی مطهرتن آق‌قیونلولره هجوم ایده‌رك ماللرینی یغما ایتدیکندن ترکمانلر آنی تعقیب ایله عظیم جنك وقوع بولدی . بو محاربه‌ده مطهرتن مجروح ومنهزم اولدی . مطهرتن ترکمانلرك یایلاق عودتنده تکرار هجوم ایتدی . ینه منهزم اولدیغندن قراقیونلو قرا محمده ملتجی اولدی . ایکی طائفه اره‌سنده عداوت قدیمه اولماغله مطهرتن قرا محمدك یاردمی ایله آق

[۱] قتلغ یاخود حاجی‌بك بایبورد جوارنده سینور قریه‌سنده مدفون اولدیغی مرآت جهان نام تاریخده محرردر . سینور قریه‌سی « سینوریا » شهر قدیمنك موقعنده اولمالیدر . بوراده روما سرداری پومپه پونت قرالی مهردادك خزینه‌لرینی بریتی بولمش ایدی . بعض تاریخلر قتلغ بکی آق‌قیونلو دولتنك مؤسسی عد ایدرلر . مشار الیه‌ده طربزون خاندان ایمپراطوریسندن قیز آلمشدر .

قیونلولری قناحالده بوزدی . قورتولانلر احمدبکك ریاستنده اوله‌رق سلطان برهان‌الدین احمده التجا ایتدیلر . سلطان ، احمدبکی انواع انعامه غرق ایتدی . فقط برزمان صوکره احمدبکده علائم عصیان کورولمکه باشلادی . یولبوغای ناصری‌یه قاصد کوندردیکی و « اموراوغلی » خلیل بك دلقادری قتل ایتدیکندن سلطان برقوق آنی بیوك بکلر صیره‌سنه کچیردی . « اکر بزده آنك دشمننه (یعنی سلطان برهان‌الدین احمده) قصد ایدر ایسه‌ك بزم مرتبه‌مز مشار الیه قاتنده نه‌قدر عالی اولور » دیدیکی سلطان برهان‌الدین احمدك مسموعی اولمش ایدی اما تجاهلده بولونور ایدی .

بو اثناده امیر احمددن ایلچیلر کلوب کیدوب صلح ایسترلر ایدی . سلطان ، مصرلیلرك سیواسی محاصره‌سی اثناسنده امیر احمدك استرداد ایتدیکی قلعه‌لری کیرو ایسته‌دی . امیر احمد امتناع ایتدیکندن حرب باشلادی . امیر احمد مغلوب اوله‌رق اماسیه قلعه‌سنه قاچدی . « قزان قیاسی » و « چکرك » قلعه‌لرینی حرباً کیرو آله‌رق سلطان برهان‌الدین احمد منصور ومظفر ارتق‌آباده قوندی . اورادن قاز آباده کیتدی . « قوروق قراکول » نام خوش صیدکاهده رمضانی کچیردی . بایرام نمازندن صوکره احمد بك اوینه کیدوب کلمك اوزره اذن ایسته‌دی . برساعت صوکره زره کیمش اولدیغی واتباعی مرتب ، مکمل سوار بولوندیغی حالده اوزاقده طوردی . سلطان برهان‌الدین یرندن قیمدانمادی . احمدبك « مقصدم معیتمك قوتی عرض ایتمکدر . » دیه خبر کوندردی . سلطان بو سوزك تزویر اولدیغنی بیلدیکی حالده ینه بیلمه‌مزلکه کلدی .

بایرامدن صوکره ترخال قلعه‌سنه عزیمت ایدن سلطان ، خراب ایدیلن عمارتنی تکرار یاپدیردی . دولتشاهی ایکی یوز نفرله تعیین ایتدی . برکون آق قیونلو احمد بك حضور سلطانه کله‌رك « آماسیه ولایتی معموردر . اهالیسی ایسه سلطانه عاصیدر . بزم عسکرمز ایسه ضعیفدر . امر ایدر ایسه‌کز آنلره آقین ایده‌لم . مال آلوب

عسکره طاغیدالم . » دیدی . سلطان تصویب ایتدی . حال بوکه احمد
بك امیر احمدله کزلیجه اویوشمش اولدیغندن سلطانی ورطه‌یه دوشورمك
ایسته‌یور ایدی . اما موفق اولامادیلر . سلطان غانماً سیواسه عودتله
محاربه یورغونلغنی کیدرمك وعزم بزم ایچون ابی بروسیله اولمق اوزره
اوغلارینه سنت دوکونی یاپدی . سوری ، ترخال قلعه‌سنك دولتشاه
طرفدن ضبطی سروری ولی ایتدی . بوندن صوکره آق قیونلو احمد
بکك امیر احمدله عقد اتفاق ومصاهرت ایتدیکی ومتحداً توقات قلعه‌سنی
الده ایتمکه چالشدقلری خبری کلدی . سلطان ، بوقدر لطفنه مظهر
ایتدیکی احمد بکك نانکورلکنه حیرتله اسکی یوردینه دفعنی تصمیم
ایتدی . بونك ایچون توقاده کلدی . احمد بك ده خائفانه اورایه کلدیکندن
سلطان نظر رأفت ایله ملاطفه ایتدی . هرکس طاغلدقده صوکره احمد
بکی ومعیتنی چاغیردی . جرملرینی یوزلرینه اوردی . حیاتدن امیدلرینی
کسمش ایکن عفو ایله آنلری احیا ایتدی . اما بونلرك وطنلرینه
دونمه‌لرینی ارزو ایتدیکندن عسکرینه اولرینی یغما ایتدیردی . صوکره‌ده
احمد بکه خلعت کیدیروب اموال ومواشیسنی استرداده کوندردی .
اناطولینك بوکونکی حال خرابیسی سلطان برهان الدین احمد کبی ظلمه‌نك
بوکبی حرکات غدارانه‌سی نتیجه‌سیدر .

آماسیه شهرینه جوار خراب قلعه تعمیر ایدیلورسه آماسیه الده ایدیله‌جکی
سلطانه اخبار ایدلدیکندن مشار الیه اورایه کیدوب قلعه‌یی تعمیر ایتدیردی .

سلطان شهید مراد خداوندکار قوصوه محاربه‌سنه عزیمت ایتدیکنی
استخبار ایدن امرای مغول بوصیره‌ده سلطان برهان الدین احمده کلدیلر .
ممالك عثمانیه‌یی غارت ایچون اذن ایسته‌دیلرسه‌ده انصاف ومروته موافق
کورمه‌دیکندن جواب رد ویردی . اورادن سیواسه عودت ایتدی .

مطهرتن ، قرا محمدله اولان اتفاقنه مغروراً برطاقم تصوراتده
بولوندیغنی سلطان برهان الدین استخبارله بهار موسمنده ارزنجانه متوجه

اولدی . مطهرتن وخامتی ادراك ایله دوستلقندن بحث ایتمك اوزره
نواب کوندردیکندن برطلوش قلعه‌سی تخریب ایدیلمك ، امیر مطهرتندن
ضبط ایدیلن بعض یرلر اعاده اولونماق ، امیر مطهرتن سلطانه عسکرله
یاردم ایتمث خصوصاتی قرارلاشدی . سلطان سیواسه عودتله برمدت
اقامت ایتدی . امیر احمد ، منتاش ایله اتفاق ایدرك همشیره‌سنی اکا
تزویج ایتدیکندن اماسیه‌یه حرکات عسکریه اجراسنه لزوم کورن
سلطان معدن قلعه‌سنی محاصره وضبط ایتدی . امیر احمد طالب صلح
اولمغله عقد مصالحه ایدیلوب سلطان سیواسه کلدی .

انتقام المق صیره‌سی کلدیکندن جنید علیهنه سوق عسکرله قرامان اوغلنك
وسولی دلقادرك معاونتلرینه رغماً دولو حصارینی بالمحاربه آلدی . فریدونه
توجه ایتدی . جنید کلوب سلطانك ایاغنی اوپه‌رك اطاعت ایتدیکندن اکا ده
خلعت کیدیردی . بعده قیصریه‌یه کلوب راحتنه باقدی . جنیدك شرندن
یایلاغه کیده‌مه‌ین الوس سلطانه دعا خوان اوله‌رق یایلاغه کیتدیلر .
سلطان ده پایتخته کلدی .

برمدت صوکره قسطمونیه بکی سلیمان پاشادن اتفاق طلبنی حاوی
مکتوبلر کلمکه باشلادی . بو اتفاق خواهشنی ایضاح ایچون وقایع
سالفه‌یه ارجاع نظر ایجاب ایتمکده‌در : اماسیه ملکی امیر احمده قائم
پدری قسطمونیه امیری بایزیددن قوهٔ معاونه کلدیکی ومع مافیه کرك
امیر احمدك کرك قسطمونیه‌لیلرك مغلوب اولدقلری [1] وسلاطین عظام
عثمانیه‌دن خداوندکار سلطان مرادخان اول قسطمونیه امیرینك مغلوبیتندن
بالاستفاده پدرینه عاصی اولمش ولان کوتوروم بایزیدزاده سلیمان پاشانك
پیشوالغی ایله قسطمونیه ولایتنی ضبط ایتدیکنی [2] بوقاروده ذکر ایتمش
ایدم . سلیمان پاشانك اسباب عصیانی ایسه ایقاع ایتدیکی برجنایت عظیمه‌یه

[1] تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سی جزء ۲۸ صحیفه ۲۳۹
[2] ینه او جزءده صحیفه ۲٤۰

پدرينك اندن اشنع برمقابله‌ده بولونماسندن ايلرو كلمش ايدى . شويله كه
سليمان پاشا برادرى اسكندرى ملك مسـ.ألهسندن طولايى قتل ايتمكله
اسكندره محبت عظيمه‌سى بولونان كوتوروم بايزيدده – غالبا سليمان پاشايى اله
كچيروب اعدام ايده‌مه‌ديكندن – براى انتقام كندى قيزى اولان سليمان
پاشانك همشيره‌سنى وسليمان پاشانك قيزى واوغلى اولان حفيد وحفيده‌لرينى
اسكندرك قاننه بدل اوله‌رق هلاك ايتدى . بومعصوملرك قانلرى بر
ظالم قرنداش وبابا يولنه براظلم بابا وجد طرفندن اراقه اولونماسى رقت
انگيز اولمغله قيز قرنداشنك واولادينك اخذ ثارى ايچون خداوندكار
سلطان مراد خان اولك دركاهنه التجا ايدن سليمان پاشا مظهر صحابت
پادشاه عثمانى اولوب بوسايه‌ده قسطمونيه‌يى الده ايتدى . باباسى بايزيد
منهزماً سينوبه صيغندى . طينت فاسده‌سندن ومألوف اولديغى غدر
وظلمدن حكمدارلغه سزا اولماديغى مبرهن اولان سليمان پاشايى حضرت
خداوندكار حبس ايدوب قسطمونيه‌يى ضبط ايتدى . فراره موفق
اولان سليمان پاشانك باشنه اهالئ قسطمونيه طوپلانمغله عساكر عثمانيه
كيرو چكيلوب خداوندكار قسطمونيه‌دن فتح ايتديكى قلعه‌لرى صاحب
اولى بولونان بايزيده ترك ايتدى . سليمان پاشا باباسنه مقاومته اقتدارى
اولماديغندن قسطمونيه‌دن چيقدى . پادشاه آل عثمان حضرت خداوندكار
مراد خان سليمان پاشانك قصورينى عفو ايله صهريت خاندان عثمانى ايله
تلطيف وقلاع عثمانيه‌دن برينك تفويضى ايله تكريم ايله پدرينه مسلط
ايتدى . خسته بولونان بايزيد سينوبه رجعت ايدوب اوراده وفات
ايتدى . ٧٨٧ . قسطمونيه سليمان پاشايه قالديغندن يلديرم سلطان بايزيد
خان جلوسنه قدر راحت راحت حكم سورمكده ايدى .

حضرت خداوندكارك قوصوه‌ده شهادتنى ولى ايدن شهزاده يعقوب
فاجعه‌سى قرامان اوغللريله عونه‌سنه وبالخصوص مغوللره ممالك عثمانيه‌يه
تجاوز ايچون برفرصت تشكيل ايتدى . قرامانليلر بكشهرينى ومغول

امراسندن مروت بك قير شهرينى الديلر . مير موسى اليه قير شهرينى
سلطان برهان الدين احمده تسليم ايتديكندن بوتوره‌دى سلطان ده اكا
كدوك ولايتنى ويردى . كرميان اوغلى ولد شاه چلبى عثمانليلر يدينه
كچمش اولان ممالكندن بعضلرينى استردادله ديكرلرينى قورتامغه سعى
ايتدى . خلاصه اناطوليده بولونان ممالك عثمانيه‌يى هر طرفدن دشمنلر صارمش
ايدى . يلديرم سلطان بايزيد خان سليمان پاشايى ياردمنه چاغيردى . سليمان
پاشا قوتلى برعسكرله اكا ملحق اولديغندن صاروخان وايدين ولايتلرى
استخلاص اولوندى . لكن سليمان پاشا اناطوليده‌كى طوائف ملوكك
سطوت سلطان بايزيد خانله صاعقه اصابت ايتمشلره دوندكلرينى رأى العين
مشاهده ايتديكندن خائفاً سلطان برهان الدين احمدك اتفاقنه افتقار
ايتدى . ايكى متفق اماسيه ملكى امير احمدك تصرفنده بولنان سمره
قلعه‌سى حدودنده ملاقات ايتملرى قرارگير اولمش ايدى . امير احمد
عادت معهوده‌سى وجهله ينه عصيان ايتمش ايدى . سلطان برهان الدين احمد
قلعهٔ سمره نواحيسنه وصولنده قلعه محافظى سليمان پاشانك مأمورلرندن
برينى دعوتله قلعه‌يى اكا تسليم ايتدى . سلطان برهان الدين احمد بوحيله ايله
قلعه‌يى براقاديغندن وحربه باشلاديغندن قلعه محافظى سليمان پاشانك آدمنى
طيشارى كوندروب قلعه‌يى سلطان برهان الدين احمده تسليم ايله‌دى . سليمان
پاشا كندى رخصتى اولماقسزين مأمورينك بوايشى ياپديغنى بيان ايله سلطاندن
عذر ديله‌دى . طرفين اره‌سنده ملاقات وقوعه كلوب سلطان برهان الدين احمد
غايت قيمتدار برقليچ وكوله‌لر وجاريه‌لر اهداسى ايله متفقنى اعزاز واكرام
ايتدى . بوملاقاتى متعاقب سلطان برهان الدين احمد سيواسه كلوب ياز
موسمنك نهايتنه قدر قالدى . بوهنگامده دولت عثمانيه ايله قرامان اوغلى
محاربه ايديور ايدى . عثمانليلر قونيه‌يى محاصره ايتمكده اولديغى ومغولك
اكثرى ده سلطان مشار اليهله متفق بولونديغى خبرى كلدى . قرامان
اوغلى ايلچى كوندروب سلطان برهان الدين احمددن استمداد ايتدى .

بوده سلیمان پاشانی قرامانلیلره معاونته کوندرمك عزمیله دانشمندیه‌یه متوجه اوله‌رق قرا حصاره قوندی . سلیمان پاشا ورود ایتدیکندن ایکی متفق عقد مجلس مشاوره ایتدیلر. سلیمان پاشا « عنقریه [1] وانکوریه [2] ولایتنی نهب وغارت ایده‌لم . عثمان اوغلی قونیه‌دن قالقار . بو ایش بو وجهله حل اولونور . » دیدی . قرامانلیلره یاردمدن زیاده کندی منافعنی کوزه دن سلطان برهان الدین احمد کنغری وانقره یغماسندن چندان مستفید اولامایه‌جغندن و بو یغما سلیمان پاشانك قوت ومکنتنه خادم اوله‌جغنی درپیش ایتدیکندن بالذات قرامانلیلره معاونتی تکلیف ایتمکله سلیمان پاشا ایله متفقاً قیرشهرینه متوجه اولدیلر . الوس امراسنه‌ده قاصد کوندردیلر . بونلردن یاقینده بولونانلرك برقسمی دعوته اجابت ایتدیلرسه‌ده اوزاقده کیلر « بزم یایلاق وقیشلاغمز عثمان اوغلی حدودنده اولدیغندن بز یاز وقیش آنلرله خوش کچنمکه مجبورز » دیه‌رك اعتذار ایتدیلر . سطوت عثمانیه ایله سلطان برهان الدین احمدك بو مغوللره اولان نفوذی زواله یوز طوتمقده ایدی . مع مافیه مصربك نامنده برمغول بکی ـ ذاتاً خاندانندن برقیز سلطان برهان الدین احمدك تحت نکاحنده بولونماسندن ناشی ـ آنکله متفق اولدی . سلطان مشارالیه قیرشهرینه مواصلتنده قرامان اوغلنه برقاچ دفعه قاصد کوندروب عجله کلمه‌سنی طلب ایتدی . حال بوکه قرامان اوغلی یلدیرم سلطان بایزید خانه بکشهرینی اعاده ایتمش وسلطان مشارالیهدن عثمانلیلرك قونیه‌یه تعرض ایتمیه‌جکلری وعدینی اله‌رق صلح اولمش ایدی. سلطان برهان الدین احمدك قرامان اوغلی یولنده صرف ایتدیکی پاره وامك هبا اولدی . انجق غالبا بوش دونمش اولمامق واحتمال که مغوللره کوز داغی ویرمك اوزره مصربکه متعلق اولان جله قلعه‌سنی حرباً آلدی وقلعه‌ده بولونان مصر بکك اوغلی

---

[1] کنغری

[2] انقره

اسیر ایتدی . بونی متعاقب سلیمان پاشا ولایتنه وسلطان برهان الدین احمدده قیصریه‌یه کیتدیلر .

بهار اولونجه الوس امراسی برمعتاد حضور سلطان برهان الدین احمده کلدیلر تشریفات وانعاماته مظهر اوله‌رق یرلرینه دوندیلر .

سلطان برهان الدین قیصریه‌یه حرکتله ایوب حصارینه کلوب محافظی جبراً تحت اطاعته آلدقدن صوکره قیصریه‌یه وبعده سیواسه روبراه اولدی . سیواسه مواصلتندن برقاچ کون صوکره اماسیه ملکی امیر احمدك دولت عثمانیه ایله اتفاق ایتدیکی وسیملو قلعه‌سی صاحبی قلعه‌سنی عثمانلیلره تسلیم ایتمك نیتنده بولوندیغی خبری کلدی . بوقلعه اودورده حصانتده اك ممتاز قلاعدن بری ایدی . بویله مهم برموقعك عثمانلیلرك النه دوشمه‌دن ضبطی سلطان برهان الدین احمدجه لازم بولوندیغندن یازك اك شدتلی زماننده قلعه‌یه متوجه اولوب برقاچ کون محاصره ایتدی . قلعه محافظی امیر احمدك امدادندن نا امید اوله‌رق بعض شرائطله عرض اطاعت ایتدیکندن سلطان برهان الدین احمد قیصریه‌یه عزیمتله متاعب سفری برقاچ کونلك بزم ایله کیدردی . سلطنتی یا رزمه یاخود بزمه حصر ایدن بوتوره‌دی سلطانك اقبالی مرتبهٔ قصواسنه رسیده اولمش اولدیغندن ادباری یاقلاشمقده ایدی . بو اثناده قسطمونیه امیری سلیمان پاشادن « عثمان اوغلی ولایتمزه قصد ایتمکه متوجهدر . سزدن بشقه صیغنه‌جق یرمز یوقدر . » خبری کلمکله سلطان برهان الدین عسکر ترتیبنه باشلادی . بوخبرك وصولنده طرف دولت عثمانیه‌دن کلمش اولان برسفیر حضور سلطان برهان الدین احمدده اولدیغندن برمعتمدی ایله سلیمان پاشانك ایلچیسی یلدیرم بایزید خانه « سلیمان پاشا ولایتنه حرکتکز مسموعم اولدی . اوبزم یارقدیمز اولدیغندن صرف نظر ایدیکز . عکس تقدیرده بزده مجوعه حاضرز . » خبریله کوندرمش وآماسیه حدودینه حرکت ایتمش ایدی . برقاچ کون صوکره

معتمد موسی ایله رجوعله کویا عثمان اوغلی ، سلطان برهان الدین احمدك توجهنی ایشیدنجه دونوب کیتدیکی خبرینی کتیردیکندن توقاته کلدی . قیش موسمنده عثمانلیلرك قسطمونیه قصدنده اولدیغنی استخبار ایتمکله عسکر طوپلایوب معدنه‌قوندی. عثمانلیلر یاقین‌کلنجه شیخ مؤیدایله کوریه بکی مقدمة الجیش اوله‌رق سوق ایله کندی‌ده ارقه‌دن یورودی . عثمانلیلر سلطان برهان الدین احمدك توجهنی ایشیدنجه کیرو دوندکلرندن سلیمان پاشا دشمندن امین اولدی . فقط سلطان برهان الدین احمد سلیمان پاشانك تلوننندن متعجب ایدی . زیرا سلیمان پاشا کاه کیزلوجه امیر احمد ایله مخالصته بولونور کاه طاشان اوغلی وباوراوالیلری دعوت ایدرکاه محمود چلبی وسلیمان بك ایله دوستلقده بولونور ایدی . سلطانی‌ده « بن امیر احمدله اختلاطدن مقصدم انی طوتوب سزه تسلیم ایتمکدر . » کلمات نفاق آمیزیله اغفاله چالیشیور ایدیسه‌ده سلطان آنك منافقلغنه واقف ایدی . شو سوزلردن آکلاشیلان بر حقیقت واردرکه اوده ایکی متفقك یکدیکرندن امین اولامامه‌سی خصوصیدر .

عادلشاه حضور سلطان برهان الدین احمده کلوب قیر شهری اهالیسنك قلتندن وضعفندن وحدود عثمانیه‌یه قربیتندن بحثله قلعه‌سنك تحکیمنی استیذان ایتدی. سلطان بو تکلیفی معقول کوروب بهار ابتدالرنده اوطرفه توجهله معمارلر اوسته‌لر تعیین ایدوب یکرمی کونده قلعه‌نك سورینی وخندقنی یاپدیردی وایوب حصار یولندن قیصریه‌یه متوجه اولدی . ایوب حصار والیسی عصیان ایتمش ایکن تکرار اطاعت ایتمکله سلطان منبسطاً سیواسه کلدی . امراء الوس واتراك برمعتاد کلوب عرض انقیاد ایتملریله مطیباً عودت ایتدیلر . سلیمان پاشادن برمعتمدی کلوب « عثمان اوغلی مملکتمزه الی اوزاتدی . قسطمونیه‌یه متوجه اولدی . » دیدیکی کبی سلیمان پاشادن کتیردیکی مکتوبده‌ده « قرامان اوغلی امیر علاء الدین ایله دوست صادقسکز . آنکله

متحداً امدادیمه یتیشکز . » دیه یازمش ایدی . سلطان برهان الدین احمد بو اشعاری قبول ایله اماسیه اعیانندن وتاج الدینك اقرباسندن اولوب برمدت امیر احمدك وزارتنده بولونمش اولان محمد چلبی‌یی ایلچیلکله سلیمان پاشایه توثیق اتفاق واتحاده کوندردی . سفیر موسی ایله ادای سفارت یرینه سلطان علیهنه براتفاق حاضرلادی . بو اتفاقه طاشان اوغلی، باورا والیسی، امیر احمد حتی سلیمان پاشاده داخل ایدی . اما عثمانلیلرك عساکر کلیه ایله قسطمونیه‌یه یورودکلری خبری یتیشنجه متفقلر محمد چلبی‌یی برهان الدینه کوندردیلر . محمد چلبینك قصورینی عفوله عسکر جمعنه باشلایوب تاوره‌ده اردوکاه قوردی . لکن سلیمان پاشایه امدادده ایاق سورومکده ایدی . چونکه مولانا پاشا کشف ایله سلیمان پاشانك قتل اولنه‌جغنی خبرویرمش ایدی . فی الحقیقه عثمانلیلر سلیمان پاشایی قتل ایله قسطمونیه شهرینی وولایتنی ضبط ایتدیکی خبری کلدی . بونی متعاقباً ده « دوستکز سلیمان پاشایی محو ایتدم . تکمیل مملکتنی حکمم آلتنه آلدم. » مآلنده درکاه سلطان بایزید خاندن صاعقه وار صادر اولان نامهٔ هیبترس واصل اولدی . برهان الدین جوابنده « فتح ونصرت وکسر وهزیمت امر الهی ایله‌در . آدم قوتیله دکلدر . » مقابله‌سنده بولوندی . فی الحقیقه برهان الدینك سوزی کندی حالنه مطابق ظهور ایده‌رك قره یولوك عثمان برآووج عشیرتی خلقیله آنی قتل ایتدی .

سلطان برهان الدین احمد تاوره‌دن حرکتله آرتق اباده قوندی وعثمانلی ایلچیسنی کیرو چویردی . برطرفدن‌ده عسکر طوپلامقده ایدی . بو اثناده دولت عثمانیه طرفندن دیکر برایلچی کلوب عثمانلیلرك عثمانجغه کلدیکنی اخبارله مصالحه‌دن دم اوردیغندن سلطان « عثمانجق ولایتی بزه متعلقدر . رعایاسندن نه آلدیکز ایسه کیرو یرمه‌لیسکز . یوقسه صلح صورتپذیر اولماز . » دیدی .

اماسیه مالکی امیر احمد عادتی وجهله یمیننده خلف ایدوب عثمان

اوغلی نزدینه کیتدی. محمود چلبی‌ده قرنداشی قلیچ ارسلانی اکا رفیق ایتدی. طاشان اوغلی‌ده بالذات ملحق اولدی. امرا ورؤسای اطراف فوج فوج عثمان اوغلنه دخیل دوشدیلر. تورەدی سلطان صوك کونلرینك یاقلاشدیغنی آکلاماقله برابر تجربهٔ طالع ایچون اسباب جنکی احضار ایتدی. «بزم ورزم» دن خلاصه ایتمکده اولدیغم بو وقایع طبیعی سلطان برهان‌الدین احمد لهنه یازلمش وحتی مغلوبیتلری بیله غالبیت صورتنده کوسترلمش اولدیغندن وقایع محکیه‌نك محاکمه ومقایسه‌سنی تاریخ عثمانی‌یه براقه‌رق عزیز ابن‌اردشیر الاسترابادی‌نك حکایاتی نقل ایده‌یم: سلطان برهان‌الدین احمد تدارکات حربیه‌سنی اتمامه چالیشیر ایکن - یدی محمودك قهراً قودودار اوغلنه متعلق بولونان قرق دلیم قلعه‌سنی ضبط واوغلنی حبس ایتدیکی خبری کلدی. سلطانك اردوسی حرکتله «طانکلوطاغ» ه مواصلتنده حاجی چلبی عصیانله معدن قلعه‌سنی ومتعاقباً عبداه چلبی‌ده عثمانجوق(عثمانجق) قلعه‌سنی عثمانلیلره تسلیم ایتدکلری پیامی وارد اولدی. بواثناده یلدیرم سلطان بایزید خان جانبندن «بزه دوستلق ایتمه‌دیکز. صلحه‌ده رضا کوسترمه‌دیکز جنکه حاضرز «صحرای جوروملو» حرب میدانی اولسون.» تبلیغاتنده بولونان برایلچی کلش و«موضع معینه کلیورم.» جوابیله سلطان برهان‌الدین احمد طرفندن اعاده ایدلمشدر. وقوعه کلن حربده کویا عثمانلیلر منهزم اوله‌رق طاغلره تحصن ایتدکلرندن سیواسلیلر دفعاتله مظفر اولمشلر. حرب اوچ کون امتداد ایتمش اولوب عثمانلیلرك رجعتی ایله نهایت بولمش. سلطان برهان‌الدین احمد بو مظفریتی متعاقب عسکرینك برطاقمنی امیر احمد اوزرینه کوندردیکندن امیر مشارالیه اماسیه قلعه‌سنه جانی آتدی. معقبلری غنائم فراوان ایله دوندیلر. مغوللر حضور برهان‌الدینه کلوب فتوحاتی تبریکله عثمانلی دیارینه آقین ایتمه‌یی تکلیف ایتدکلرندن تورەدی سلطان مساعده احسان ایله‌دیکندن قرق

کونی اسکلیب، انکوریه (انقره) قلمه جوق(قلعه‌جك)، سوری حصار حوالیسنی یغما وبرچوق عماراتی خراب ایتمشلر.

غالبا مظفریات متوالیه‌سندن سیواس‌ده بارینه‌مایه‌جغنی درك ایدن سلطان برهان‌الدین احمد قیصریه‌یه کیدوب آلام حربیه‌یی ذوق وصفا ایله کیدرمك ایسته‌دی ایسه‌ده ایکی اولادینك بردن ارتحالی خبریله تأثراتی مزداد اولدی. برمدت صوکره تأثراتی تخفف ایدنجه حل وعقد امور مملکتله مشغول اولماغه باشلادی. قیش تقرب ایتمکده اولدیغندن عساکر عثمانیه مشتایه چکیلدیکنی آکلاماغله قیصریه‌دن سیواسه کلوب وهلهٔ آماسیه اوزرینه حرکت ایده‌جك اولور ایسه عساکر عثمانیه درحال امداده کله‌میه‌جکندن آماسیه قلعه‌سنی آلماق احتمالی بولوندیغنی دوشوندی وترتیباته باشلادی.

مابعدی وار

احمد توحید

(البستان ومرعشده ذوالقدر [دولغادر] اوغللری حکومتی)

١٣٠٣ سنهٔ هجریه‌سنده مجلس ادارهٔ ولایت باش کتابتیله حلبده بولندیغم صره‌ده ترتیب ایلدیکم ولایت سالنامه‌سنه ذوالقدر طوغریسی دولغادر اوغللرینك مختصر بر تاریخچه‌سنی یازمش ایدم . کتب تواریخه متعلق اوله‌رق آندن صکره توسع ایدن دائرهٔ مطالعات ومرعش متصرفلغنده بولنیله‌رق حصول ووقوعه کلان وقوف ومشهودات جهتیله مذکور تاریخچه بر فهرست اوله‌بیلمك ماهیت محدوده‌سنی بیله حائز اولمدیغندن بونلره دائر یکیدن بر تاریخچه یازمق آرزوسنه دوشدم وبعنه تعالی ایشه باشلایه‌رق اتمام ایتدم ونهایتنه بو حکومتك اداره‌سنه داخل بولنان محللرله احوال اجتماعیه‌لری حقنده بعض معلومات علاوه وبونلره عائد محررات وکتابه‌لر ووثیقه ذیل ایدلمشدر .

بو بابده مأخذلرم بروجه آتیدر :

عربجه : عینی تاریخی ، جامع الدول ، تحفة الانبا فی تاریخ حلب الشهبا ، تاریخ السلطان سلیم ، تاریخ الارمن ، تاریخ ابی الفدا ، درة الاسلاك فی دولة الاتراك ، ابن شحنه تاریخی ، اخبار الدول وآثار الاول (قرمانی) ، علاء الدوله بك وقفنامه‌سی ،

فارسی : منشی تاریخی ، تاریخ منتظم ناصری .

تورکجه : پچوی تاریخی ، خیرالله افندی تاریخی ، جودت تاریخی ، منجم باشی تاریخی (صحائف الاخبار) ، عالی تاریخی (کنه الاخبار) ، تاریخ نشانجی محمد پاشا ، روحی تاریخی ، صولاقزاده تاریخی ، سلیمنامهٔ شکری (منظوم) ، کلیسلی قالایجی اوغلی تاریخی ، خواجه تاریخی (تاج التواریخ) ، عاشق پاشا زاده تاریخی ، نخبة التواریخ والاخبار ، آقرقادلیلی ، تاریخ احمدی (منظوم) ، قرهمان تاریخی (شکاری ، مفصل) ، مناقب حضرت کاشنی ، تاریخ مصر (سهیلی افندی) ، فریدون بك منشآتی .

فرانسزجه : هامر تاریخی .

اخطار

مصرده حکومت ایدن ترك وچرکس دولتلرینه منسوب ودولغادرلیلرك وقایع تاریخیه‌سیله مناسبتدار بعض والیلرك ، سردارلرك اسملری عربجه تاریخلرده مقید شکل واملا اوزره یازلمش ایسه‌ده اسامیٔ مذکوره حاشیه‌ده شیمدیکی املای صحیحلری وجهله ومعنالریله برابر قید وعلاوه اولنمشدر .

***

ذوالقدریه طوغریسی دولغادر هیئت حکومتنی تشکیل ایدنلر جنکیز وقعه‌سی اوزرینه بیوك آسیاده‌کی یوردلرینی ترك ایله کوچك آسیایه کوچ ایدن اولو بر ترکمن اولوسی ایدی [١] . بو عشیرت جسیمه‌یی تشکیل ایدن اویماقلر (دولغادر) نامنده بر بوی بکنك تحت ریاستنده وقونوب کوچك مألوفیتنده اوله‌رق قیل چادرلریله [٢] یازین اوتنده ، صوینده بوللق وهواسنده صوق درجه‌ده صاغلاملق اولان (البستان) و (حصنمنصور) (وملاطیه) و (خرپوت) یایلالرنده وقت کچیروب قیشین قار دوشمیان وآره صره دوشسه بیله دوشمه‌سیله قالقمسی بر اولان مرعش آلتنده یعنی دوزنده قیشلرلر ایدی .

بو حکومته ایلك اوجه تملی آتمق دوشونجه‌سنده بولنان دولغادر بکك اوغلی (زین الدین قره‌جه بك) در . لکن بونلر باشلی باشنه بکلك ایده‌میوب اکثریا مصرده‌کی دولت چراکسه وبعضاً دخی دولت عثمانیه طرفندن منصب امارته اقعاد اولنه کلمشلردر . بو ایکی دولت بیننده کیده‌رك حاصل اولان برودت ورقابت سببلرندن بریسی وبلکه‌ده برنجیسی اشبو نصب واقعاد امرا مسئله‌سی ایدی .

دولغادر اوغللرینك کسب شهرت واجرای امارته باشلامسی ٧٤٠ سنهٔ هجریه‌سنده اولوب یوز سکسان سنه قدر حکومتلری دوام ایتمشدر .

---

[١] اولوس ترکجه‌ده عشیرت معناسنه‌در .

[٢] بو کونه قدر مرعش واطنه وجبل برکت وقوزان حوالیسنده اهالیٔ مسکونهٔ قرا کوچبه‌لره (قیل اولی) و (قیل چادرلی) وخیمه نشین افراد عشائرده کویلیلره (تخته قپولی) دیرلر . نتکیم عربلرده قیل چادره (بیت الشعر) دیرلر .

مرعش ترکلری طرفندن الآن (دولغادر) دیه تلفظ اولنمقده اولان نام مذکور بعض عرب ولاسیما (ابن شحنه [١]) و (قرمانی [٢]) تاریخلرنده بو صورتله محرردر. اکرچه بعض مورخینک ظنی وجهله بوکله عن اصل ذوالقدر ویاخود ذوالقادر اولسه و بو ترکیبده صحیح و بوندن معنای عربیسی مقصود بولنسه ایدی عرب تاریخلری کندی لسانلرینک مالی اولان بو ترکیبی تغلیط ایله دولغادر شکل املاسنی قبول ایتمزلردی.

ادرنه‌ده‌کی ستی خاتون مزارینک طاشنده‌کی ٨٧١ و قبر مذکورک یانی باشنده واقع سلطان جامع شریفی قپوسنده‌کی ٨٨٧ و علاء الدوله بکک مرعشده واقع جامع کبیرینک قپوسنده‌کی ٩٠٧ و ینه مرعشده واقع خاتونیه جامعی قپوسی الصاقنده‌کی چشمه اوزرنده محکوک ٩١٥ تاریخلی کتابهٔ تاریخیه‌لرده (ذوالقادر) و مرعشه تابع افسوس قصبه‌سنده اصحاب الکهف مغاره‌سی جبهه‌سنده شهسوار اوغلی علی بک نامنه یازلمش اولان ٩٣٧ تاریخلی کتابه‌ده (ذی القادر) شکللرنده محرر اولدیغی کبی علاء الدوله بکک اوقافنه عائد وقفیه نامه‌ده بعضاً (ذوالقدر) و بعضاً (ذوالقادر) اوله‌رق یازیلی اولمسی بو ترکیبک دها اولوقت بیله صورت تحریرنجه بر شکل مطرد اولمدیغنی کوستریور. مذکور کتابه‌لر و وقفیه ذیلده مندرجدر.

بکا قالیرسه خاندانک جد اعلاسنک اسمی محقق صورتده دولغادردر. ترکجه اولان و آنجق معناسی هنوز آکلاشیله‌میان مذکور دولغادر نامی صکره‌لری مقام تلفظده تعریب ایدلمش و ذوالقدر ترکیبی حاصل اولمشدر.

جعفریه [٣] تاریخنک یازدیغنه باقیلورسه ذوالقدریه حکمدارلری

[١] عربجه وغیر مطبوع بر تاریخ مفصل ومعتبردر. حلبده حسنی زاده‌لر خاندانی کتبخانه‌سنده موجوددر.

[٢] عربجه بر تاریخ معتبر اولوب اسمی (اخبار الدول وآثار الاول) در. ١٢٨٢ تاریخنده بغدادده ایلوغرافیا اوله‌رق باصلمشدر.

[٣] جعفریه تاریخنک یازمه اوله‌رق نزدنده موجود اولدیغی مرعشلی فضلادن نجیب افندی زاده مرحوم علی علمی افندیدن ١٢٩٥ تاریخنده ایشیدیله‌رک کورمش ایدم.

ملوک ساسانیه نسلندن اولوب حتیناملرینه اوقوندقلری خطبه‌لرده اشبو سلسلهٔ نسبی ذکر ایتدیررلر ایدی. (فهرست تواریخ [١]) ایله (جامع الدول) و قرمانی تاریخلرنده‌ده ذوالقادر اوغللری ملوک ساسانیه‌دن کسری بن نوشروان نسلندن اولدقلری ادعاسنده بولنه‌رق خطبه‌لرنده اشبو سلسلهٔ نسبی بیان ایتدررلردی دینلیور. حتی علاء الدوله بک مرعشده‌کی جامع کبیرینک قپوسی اوزرنده‌کی کتابه‌ده (... امیر المؤمنین علاء الدوله بن سلیمان ذوالقادر الساسانی) جمله‌سنی یازدرمشدر. حالبوکه شو نسبت صحیح اولمسه کرک. چونکه دولغادر اوغللرینک اکثریسی ترکجه و عربجه اولان اسملریله طرز حیاتنه وشیوه ولسان و محرراتنه والسنهٔ اهالیده طولاشوب کلان عنعناته نظراً بونلرک ترکمن اوغلی ترکمن اولدقلری مرتبهٔ بداهتده ایسه‌ده شو صورتله اعلان نسب ایتملری سلجوقیلری تقلید یولنده اولمق لازم کلوب مع هذا بونلر سلجوقیلر درجه‌سنده کیقباد و کیخسرو کبی متروکات فرسیه‌یه ادعای صحابت ایده‌جک قدر ایلرویه کیتمامشلردر.

عالی و منجم باشی تاریخلرینک مقام اثباتده یازدقلرینه کوره ذوالقادرلی بکلریله عشیرتی شجاعت و شهامتله معروف و ترکمن عرقنه منسوب ایدی.

زین الدین قره‌جه بک بن دولغادر

هجرتک ٧١٠ سنه‌سنده دولغادر بک وفات ایلدکده اوغلی زین الدین قره‌جه بک یرینه ایل بکی اولوب اوتوز سنه قدر بکلک ایتدکدن صکره ٧٤٠ تاریخنده اعلان حکومت ایلدی. آنجق حکومتی کوچجه‌لک حالنده ایدی. زین الدین قره‌جه بک ایله عشیرتی خلق ایلیجی ینیجی ویک

[١] فهرست تواریخ ترکجه ویازمه بر تاریخدر. ١٣٠٠ تاریخنده حلبده طوبجی بیکباشیسی فاضل کامل محمود افندی مرحومک کتبخانه‌سنده کورمش ایدم.

کسکین آقینجی اولدقلرندن زین‌الدین قره‌جه‌بك بوندن اول آره‌صره حلب وشام نائبلرینه یعنی والیلرینه خدمت ومعاونتده بولنور وهرسفرده بیوك بیوك یارارلقلر کوسترردی . بکك بویوزدن قازاندیغی شهرت وهله حائز اولدیغی صفت اصالت حقنده توجه عمومی‌یی تزیید ایتمش ایدی .

زین‌الدین قره‌جه‌بك هجرتك ٧٤٤ سنه‌سنده عمیق اووه‌سی ترکمنلری ایله برلشوب سیس اراضیسنه دفعاتله آقین ایده‌رك بك چوق طوبوملق [١] آلدیلر واولجه ارمنیلرك قرمان ایلنده یاپدقلری کوتولکلردن طولایی اخذثار ایلدیلر [٢].

قره‌جه بك قوتلی کوچر بر عشیرت بکی اولمقله برابر حکومتنجه بر مرکز استقرار طوتمق لزومنی تقدیر ایلدیکندن هرصورتله مرکزیته الویریشلی اولمق اعتباریله کوز دیکدیکی البستان . قارشو دخی برخطوهٔ استیلا حاضرلامغه باشلادی . شهرت جمیع زمان ومکانده آفت اوله‌رق البستان حقنده‌کی تصوری‌ده آکلاشیلنجه اوته‌دنبرو مشارالیهی استرقاب ایدن حلب والیسی (یلبغا الیحیاوی [٣]) طالع استدراجی کسر و ساحهٔ اشتهاری کندی نفسنه حصر ایتمك ، محضا اوعصرك مدار امتیازی اولان خونخوارانی کوسترمك ایچون حلب عسکریله مرعش یایلاقلرینه یوریدی . زین‌الدین قره‌جه بك اوسنون برقوتله اوزرینه کلن یودشمنه قارشو طوره‌میه‌جغنی آکلایه‌رق یوکسك طاغلره چکلدی ، عائله‌سی خلقی یلبغانك دست اسارتنه دوشدیکندن یلبغا آنلری حلبه کوندرمکله برابر اندرین جهتنده واقع واطرافی قسماً جیحان نهرینك اوچوروملی مجراسیله وقسماً یالچین قیالقلرایله محاط اولان (دلدل) طاغنده زین‌الدین قره‌جه‌بکی صیقشدیروب محاصره ایلدی . ناموسنه تعلق جهتیله تأثیر زائد اجرا ایدن شوحال

[١] طوبوملق : غنائم
[٢] تاریخ ابوالفدا : جلد ٤
[٣] یلبغا : یل‌بوغا

زین‌الدین قره‌جه بکك شجاعت فطریه‌سنی تحریك ایلدیکندن اولانجه قوت وصولتیله وموقعك صارپلغنه دخی کووه‌نه‌رك شدتله مدافعه ایلدی . برخیلی مقتول ومجروح واسیر ویردیکی حالده هیچ برشی قزانه‌میان یلبغانك یل‌پاره‌لك حلب‌یوانی‌طوغ‌سی ایله زین‌الدین قره‌جه‌بکك قدری بر قاتدها یوجلدی و آدی اوتلندی .

ندامتله نتیجه‌لنن بو حرکت ردیه ایسه یلبغانك صرف کندی صایغیسزلغی اثری اولدیغنه بناءً اوزوقت ترك صویندن مصرسلطانی بولنان (ملك‌الصالح‌اسماعیل) ٧٤٥ تاریخنده عفو و امان اعطاسی صورتیله معامله وحلبده‌کی عائله‌سی خلقنی اعاده بویورمسیله زین‌الدین قره‌جه بك البستان جهتنه چکلدی [١] .

زین‌الدین قره‌جه بك بوندن صکره سیسده‌کی ارمنی قراللغی ایله اوغراشمغه باشلادی . بوقراللغك دورانحطاطی اولمسی جهتیله ارمنیلر شمالی چقوراووه سازلقلرینك آره‌لرنده وطاوروس طاغلرینك درین دره‌لرنده جابجا صیقیشوب قالمش ایدیلر . حتی ٧٤٦ سنه‌سی شهر رمضاننده دولغادرلیلر شمدیکی کوکسون قضاسنده مناعتیله مشهور (کبان) قلعه‌سیله دائرهٔ محیطه‌سنی احتیالاً اله کچیردیلر . بوقلعه ترکلرك و ترکمنلرك جولانکاهی اولان سمت شماله قارشو ارمنیلرجه برحصن حصین ایدی . قلعه‌نك ضبطی اثناسنده اول عصرك نتائج طبیعیهٔ حربیه‌سندن اولان قتل رجال وسبی نسوان و اطفال کبی بعض حاللر دخی وقوعه کلمش ایدی . سیس قرالی (قوفیدون) بر قوهٔ عسکریه ایله بالذات قلعه‌نك استردادینه کلمش ایسه‌ده زین الدین قره‌جه بکك مدافعهٔ واقعهٔ شدیده‌سی نتیجه‌سنده سیس عسکری تلفات کلیه ویره‌رك بوزولدی . آنجق حلب والیسی (الحاج سیف‌الدین ارقطای [٢]) کبان قلعه‌سنی

[١] تاریخ ابوالفدا : ج ٤
[٢] ارقطای : آریق طای . (آریق) ترکجه نحیف معناسنه‌در .

سلطنت مصريه نامنه كندى دائرۀ اداره‌سنه آلمق يعنى دولغادر اوغلنك تكارى آغزندن قاپمق ايسته‌ديسه‌ده زين‌الدين قره‌جه بك شوخام تكليفه شدتله مخالفت ومصرليلرده كنديسنه رغماً قلعه‌نك هدمى ايچون سوق قوت ايده‌رك بو يوزدن اورته‌ده حادث اولان كشا كشدن بالاستفاده ارمنيلر ٧٤٧ سنه‌سى شهر محرمنده كبان قلعه‌سنى قولايلقله استرداد ايلديلر [١] .

حلب واليسى (بيغاروس القاسمى [٢]) نفسنه فرط اغترار واعتمادى اولمق حسبيله باشنده قاواق يللرى اسمكه ومتبوعى مصر سلطانى (ملك الصالح بن قلاوون) ه قارشى ياكلش فكرلر بسلمكه باشلادى ، ٧٥٣ سنه‌سى برابرنده حلب عسا كريله زين‌الدين قره‌جه بك اولديغى حالده مصر قصديله شامه عزيمت واورادە ايقاع انواع مضرت ايلدى . سلطانك كنديلرينى استيصال ايچون جنود كثيرۀ مصريه ايله قاهره‌دن حركتى خبرينك شيوعى بيغا جمعيت فساديه‌سنك طاغلمسنه كفايت ايده‌رك بو آره‌ده زين‌الدين قره‌جه بك دخى قاچه قاچه آتنك ديزكنى مرعش طاغلرنده چكدى [٣] .

بوقاريده بيان ايلديكى وجهله زين‌الدين قره‌جه بك آره صره سيس قطعه‌سنه هجوم ايله طويوملق آليور ايدى . آنجق حكومت مصريه‌نك اخيراً شوقراللغى اورته‌دن قالدرمسى زين‌الدين قره‌جه بكه بو ميدان جولانى قاپادى .

(استطراد) سيس قراللغنك زمان و صورت تشكلى ايله كيفيت انقراضى بيلميانلرجه معلوم اولمق اوزره بو بابده معلومات مجمله اعطاسى مناسب كورلمشدر . شويله كه : قديم ارمنى قراللغى روسيه‌نك شمديكى قفقاسيه وايرانك آذربايجان قطعه‌لريله بزم المزده بولنان آناطولئ شرقينك

[١] تاريخ الفدا : ج ٤
[٢] بيغا : بك بوغا .
[٣] درة الاسلاك فى دولة الاتراك .

اوفق برپارچه‌سندن عبارت اولوب مركزى‌ده اليوم خرابه زارى روسيه طوپراغنده وقارص جوارنده بولنان (آنى) شهرى ايدى .

زمان كچدكجه درلو درلو انقلاب وانحطاطه اوغرايان بو قراللق صو كره‌لرى (باغرادونى) خاندانك غيرت مخصوصه‌سيله طار بر محيطده ، اوفق بر مقياسده محافظۀ موجوديت ايتمكده ايكن الك صوك حكمدار اولان ايكنجى (قاغيك) ك استانبول ايمپراطورى طقوزنجى قسطنطين طرفندن دوستانه بر صورتده استانبوله چاغريلوب اولديرلمسى وذاتاً اختلالات داخليه تأثيراتيله تملنك چوريمسى يوزندن محكوم سقوط اولان بو قراللغى كندى تاريخلرنده مغول ديه يازيلان سلچوقيلرك صدمۀ استيلاسى تماميله ييقدى .

ارمنيلر بو حادثه اوزرينه اطرافه طاغلمغه باشلاديغى هنكامده بر قسمى‌ده باغرادونيلردن (روبن) نامنده بر اصيلزاده ايله برابر ٤٧٣ سنۀ هجريه‌سنده و ١٠٨٠ سنۀ ميلاديه‌سنده كليكيا طاغلرينه جان آتمشلر واورادە (اشخان) دينيلن رؤساى ملتك اداره‌سى آلتنده بر حكومت صغيره تشكيل ايلمشلردى . مهاجرتك هر درلو يوقسوللغى ايچنده بويان اولان شو بيانجى خلقك وضع ايتدكلرى اساس حكومتك پايدار اوله‌ميه‌جغنى امور مسلمه‌دن ايكن اوائلده سيل خروشان كبى آقوب كلن اهل صليبك كليكيا حواليسنه‌ده يايلمسى ارمنيلر وفرنكلر آراسنده باعث تعارف وتعاضد اولمغله شو كوچوك حكومت كنديسى ايچون مخمن اولان عمردن بك فضله ياشادى . آنجق مدت مديده مقام اداره‌ده بولنه‌رق حكومت مذكوره‌يى صرف كندى وارلقلريله ياشاتان (روبنيان) خاندانى بالاخره منقرض اولديغندن كليكيا بر طرفدن اغتشاش داخلى آتشلرى ايچنده يانوب قاورليور وديكر طرفدن‌ده خارجى دشمنلرك سيف مسلول تحكمى آلتنده ازيليور ايدى .

نوبت حكومت وقتا كه روبن اوغللرينه خلف اولنلردن يالكز آناجهتندن ارمنى قوميتنه واصلاً ونسلاً لاتين مليتنه منسوب آلتنجى (لئون لوسينيان) ه كلدى ، بو آدم عرب ، ترك ، مغول

اقواميله محاط اولان موقعنك وخامتندن بحثله باپايه واوروپايه فرياد نامه‌لر ياغدريرپور ونادراً تسليت آميز قورى جوابنامه‌لر ايله آره‌ده براعانهٔ نقديه آليور ايدى . بناءً عليه مخابرات واقعه‌نك ضمننده اهل اسلام عليهنه يكيدن براهل‌صليب قورطنه‌سى قوپارمق سياستى مندمج وسلطنت مصريه‌نك تحذير مسالمتجويانه‌سنه بناءً فيمابعد پاپا واوروپا ايله مخابره ايتميه‌جكنه دائر ايتديكى يمينده دخى لئون لوسينيان حانث اولمسيله كندى وضعيت ومنفعت سياسيه‌سنى قارشوسنده‌كى قدر دوشونمكه مجبور اولان مصر سلطانى (ملك‌الاشرف شعبان) ٧٧٦ سنهٔ هجريه‌سنده و١٣٧٤ سنهٔ ميلاديه‌سنده كليكيا قطعه‌سنك شوكجكين حكومتك النده‌كى پارچه‌سنك دخى كلياً وقطعياً فتح وضبطيله مصره الحاقى ايچون طرفندن حلب واليسى اولان (سيف‌الدين اشقتمر[١]) ه امر ويردى .

اشقتمر ، معيتنده يالكز حلب عساكرى اولديغى حالده اسكندرون وپياس طريقيله كليكيايه يوريدى . لئون لوسينيان ايسه نفسنده وحكومتنده قدرت مقاومت كورمه‌ديكى ايچون اولكاسنك ايچ طرفنه چكلدى ، نهايت معروف كپان قلعه‌سنده تحصن ايلدى . اشقتمر كمال سرعت وموفقيتله سيسى فتح ايده‌رك كپان قلعه‌سنى محاصره‌يه شتابان اولدى . برآيلق قيصه بر محصوريتدن صكره لئون لوسينيان عرض تسليميت ايلديكندن عائله‌سيله برابر مصره كوندرلدى . حكومت مصريه آنى براز صكره سربست براقديغندن اوروپايه كيده‌رك پاريسده وفات ايلدى . مزارى پاريسده قوفيدون پاپالرى كليساسنده‌در . مزار مستطيل الشكل يكپاره قيمتدار بر سياه طاشدن مصنوع واوزرنده حكمدارلغه مخصوص تاجى باشنده وعصاسى النده اولديغى حالده لئون لوسينيانك بياض مرمردن ياپلمش برهيكل مكملى موضوعدر . مزارك آياق اوجنده‌ده قائماً يكديكرينك اوموزينه طيانمش ايكى آرسلان هيكلى واردر .

[١] اشقتمر : ايشيق دمير

صوك كونلرنده دائرهٔ ملكيه‌سى سيس وكپان و (خاجين) و (فكه) و (اناوارزه) دن عبارت اولوب يالكز برقورى عنوان طاشيان سيس قراللغنك حيات موجوديتى بو صورتله نهايت بولنجه طرف سلطانيدن (آقبغا الدوادار [١]) سيس واليلكنه تعيين اولندى . مع هذا سيس قراللغى هيچ بر وقتده صاحب استقلال اولەميوب برمدت مصرليلرك اطاعتى وبر آرالق سلچوقيلرك تابعيتى آلتنده بولنوب صوكره‌ده ايلخانيلرك تحت حمايه‌سنه كيرمش ايدى . ٦٣٧ تاريخنده سيسده مضروب وبر عددى نزد عاجزيده موجود اولوب برطرفنده عربجه « ضرب بسيس السلطان الاعظم غياث الدنيا والدين كيخسرو بن كيقباد » عباره‌سى محرر وديكر طرفنده الى مزارقلى برسوارى رسميله ارمنيجه « هيتوم تقاوور هايوت [٢] » جمله‌سى مصور اولان بركموش سكه سلچوقيلرك سيس اوزرنده‌كى حقوق مسبوقهٔ حكمداريسنك اسكيه‌لك بيلميان بر وثيقهٔ قيمتداريدر .

بزينه براقديغمز نقطه‌دن صدد اصلى تحريره رجوع ودوام ايلەلم .

زين‌الدين قره‌جه بك هرنه‌دن ايسه مصر سلطاننه‌ده قفا طوتغق ايستمسيله اوزرينه بر مصر اردوسى يوللانديسه‌ده چار بيشمغه محل قالمقسزين ٧٨٠ تاريخنده يوزياشنده وفات ايلدى [٣] . حكومتى عشيرتى خلقيله

[١] آقبغا : آق بوغا . (دوادار) مابينجى معناسنده مستعمل اولوب صحيحى (دواتدار) در .

[٢] تركجه (ارمنى حكمدارى هيتوم) ديمكدر .

[٣] شكارى قرەمان تاريخنده ٧٦١ سنه‌سنده بروجه‌زير وقعه‌يى حكايه ايديور : قرەمان اوغلى علاءالدين بك ، كنديسنه قارشو عصيان ايدن قيصريه بكى مغول ارتنا اوغلى محمد بكه حمايت ومعاونتده بولنمسندن طولايى مرعش حاكمى ناصرالدين محمد بك ايله‌ده آره‌سى آچلمش ايدى . بونك اوزرينه محمد بك يكرمى بيك عسكرله قيصريه‌ونا صرالدين محمد بك دخى يكرمى سكز بيك دولغادرلى عسكريله مرعش جهتلرنده جنكه حاضرلنمش ايديلر . هرشيده اولديغى كبى اعمال دسايس حربيه‌ده دخى موجد يكانه اولان علاءالدين بك شو ايكى اردونك مقابله‌سنه بر فرقهٔ اشغاليه كوندروب كندوسى بك نهى برحالده براغلمش اولان مرعشك

بعض اوفاق تفك ترکمن اویماقلرینه منحصر ایدی .

خلیل بك بن زین‌الدین قره‌جه بك

٧٨٠ تاریخنده قاعدمقام امارت اوله‌رق طالعنی ایلك اوکجه سلجوق دوکونقیسندن (مبارك شاه) ده دنه‌دی . براز صکره ترك عرقندن مصر سلطانی (ملك الصالح حاجی بن شعبان) . اطاعت یوزی کوستردی . آره‌سی چوق کچمکسزین مبارك شاه اوزرینه یوریوب ایتدکلری برنجی محاربه‌ده خلیل بك بوزولمش ایسه‌ده ایکنجی محاربه‌ده غالب کله‌رك وزوالی مبارك شاهی اولدیره‌رك البستانه وبالتدریج مرعش وملاطیه وخربوت جهتلرینه مالك اولدی . البستانی کندیسنه مرکز حکومت اتخاذ ایلدی، زیرا پدرینك عمری آت اوستنده و چادر آلتنده کچمش ایدی .

آرقه طرفندن شهره کیره‌رك وکز رایت استیلا ایلدی . ناصرالدین محمد بك حسن ذوق اصحابندن اولدیغندن سراینده پری پیکر جاریه‌لری وهله کندینك پك کوزل کریمه‌لری وار ایدی . ناصرالدین محمد بك شو فلاکت تاکهظوردن خبردار ودوچار انواع اکدار اولدیسه‌ده برشی یاپه‌مدی . علاءالدین بك مرعشده یکرمی کون قالدقدن ودریای ذوق وصفایه دالدقدن صوکره اورایه بر وکیل براغوب بالذات قیصریه جوارنده براشمش اولان دولغادر وارثنا اوغللرینك اوزرینه حرکت ایلدی . طرفین بیننده اوچ کون حرب وقوعندن صکره مرعش عسکری بوزولمش ودولغادر اوغلی اسیر دوشمش ایدی . دولغادر اوغلی مقیداً نزدینه کتیرلدکده علاءالدین بك اسیرك قید وبندینی فك وکندیسنی عفو ایلدیکندن مرعشه عودت ایتدی . علاءالدین بك بعده قیصریه‌ده ارتنا اوغلنه ده غالب کلدیکندن غالبیتی ایلچی اوله‌رق یوللادیغی (کوکز اوغلی) ایله ناصرالدین محمد بکه‌ده اخبار وابلاغ ایلدی . شکاری‌نك بو افاده‌سی کتابنده موجود وعددی کثیر اولان تغلیطات تاریخیه‌سندن بریدر . زیرا آشاغیده کوریله‌جکی اوزره دولغادرلیلردن ناصرالدین محمد بك شکاری‌نك بو حادثه‌نك زمان وقوعی اوله‌رق کوستردیکی سنه‌دن پك چوق زمان صوکره امارته کچمشدر . بلکه اوزمان هنوز تولد بیله ایتمامش ایدی . مشارالیه مدت حکومتنده قرمان اوغللریله خیلی محاربه‌لر اجرا ایتمش ایسه‌ده آنلر علاءالدین بك اولیوب ، اوغلی محمد وحفیدی ابراهیم بکلردر . شکاری‌نك کوستردیکی تاریخده زین‌الدین قره‌جه بك مقام امارتده بولنیور ایسه‌ده دیکر کتب تاریخیه‌ده آنك قرمان اوغللریله حربنه دائر قید ومعلومات یوقدر .

خلیل بکك ٧٨٣ سنه‌سنده کلیتلی عسکرله عمیق اووه‌سنه طوغری بر آقین یاپه‌رق اووه‌نك جهت جنوبیه‌سنده وجبل (باریشا) اتکنده واقع (تیزین [١]) قصبه‌سنه کیرمسی حلبلیلری و قبضهٔ تصرفنده‌کی خربوت قلعه‌سنی آلمق ایچون امیر (سیف‌الدین جوجی الناصری) قوماندا‌سیله سوق ایدیلن بر مصر اردوسنك مأیوساً رجعت ایلمسی مصر رجال حکومتی دوشوندردی : مشارالیهك شوصورتله پارلامسی مصر سلطانی ملك الصالح حاجی بن شعبان نظر دقته آله‌رق ازاله‌سی ایچون حلب وشام والیلری قوماندا‌سیله بر اردو سوق ایتمسنه مبنی اردو البستانه قدر ایلروله‌مش ایسه‌ده خلیل بك عونه‌سیله برابر یوکسك طاغلره چکلدی . مصرلیلر اوته‌ده بریده چاپولجیلق ایتدکدن وبرایکی دفعه‌ده ترکمنلره بوزلدقدن صکره حلبه طوغری چکیلوب کیتدی .

خلیل بکك برادری و خربوت بکی اولان (ابراهیم بك) ٧٨٨ سنه‌سنده مصره عزیمت واولوقت مصر سلطانی اولان چرکس (ملك الظاهر سیف‌الدین برقوق [٢]) . عرض اطاعت ایلدی . سلطان‌ده کندیسنه سنجاق وطبلخانه وخلعت ویردی . ابراهیم بك مصرلیلرك لطفاً محجوبی ومعناً مجلوبی اولدیغی حالده خربوته‌دوندی . قوشی قوشله آولامق بولی بك ایی بیلن سلطان برقوق ابراهیم بکله دیکر بعض دولغادرلی بکلرینی برپاره‌سیله اویناتمق اقتدارینی قزاندیغندن سلطانك فیتله و کندی اتکیله بسلنوب بیومش بر اوشاغنك بدغدریله خلیل بك احتیالاً اولدیریله‌رك سر مقطوعی حلب والیسی معرفتیله مصره کوندرلدی . صورتی ذیل کتابده مندرج علاءالدوله وقفیه‌سنده واضحاً بیان ایلدیکی اوزره جسدی البستانده ضماتی آره‌سنده واقع

[١] ٧٥١ تاریخنده تیزین قصبه‌سنی زیارت ایتمش اولان سیاح شهیر ابن بطوطه قصبه سکنه‌سنك تاریخ مذکورده کاملاً ترکمن اولدیغنی یازیور .

[٢] ملك الظاهر سیف‌الدین، جاحظ یعنی اقمه کوز اولمسنه مبنی کندوسنه کوزلرینه تشبیهاً شفتالی دیمك اولان «برقوق» لقب عربیسی ویرلشدر .

بعض اوفاق تفك ترکمن اوباقلرینه منحصر ایدی .

خلیل بك بن زین‌الدین قره‌جه بك

۷۸۰ تاریخنده قاعدمقام امارت اوله‌رق طالعنی ایلك اوکجه سلجوقی دوکوتقیسندن (مبارك شاه) ده دنه‌دی . براز صکره ترك عرقندن مصر سلطانی (ملك الصالح حاجی بن شعبان) . اطاعت یوزی کوستردی . آره‌سی چوق کچمکسزین مبارك شاه اوزرینه یورییوب ایتدکلری برنجی محاربه‌ده خلیل بك بوزولمش ایسه‌ده ایکنجی محاربه‌ده غالب کله‌رك وزوالی مبارك شاهی اولدیره‌رك البستانه وبالتدریج مرعش وملاطیه وخربوت جهتلرینه مالك اولدی . البستانی کندیسنه مرکز حکومت اتخاذ ایلدی ، زیرا پدرینك عمری آت اوستنده و چادر آلتنده کچمش ایدی .

آرقه طرفندن شهره کیره‌رك وکز رایت استیلا ایلدی . ناصرالدین محمد بك حسن ذوق اصحابندن اولدیغندن سراینده پری پیکر جاریه‌لری وهله کندینك بك کوزل کریمه‌لری وار ایدی . ناصرالدین محمد بك شو فلاکت تاکهظوردن خبردار ودوچار انواع اکدار اولدیسه‌ده برشی یاپه‌مدی . علاءالدین بك مرعشده یکرمی کون قالدقدن ودریای ذوق وصفایه دالدقدن صوکره اورایه بر وکیل براغوب بالذات قیصریه جوارنده برلشمش اولان دولغادر وارتنا اوغللرینك اوزرینه حرکت ایلدی . طرفین بیننده اوچ کون حرب وقوعندن صکره مرعش عسکری بوزولمش ودولغادر اوغلی اسیر دوشمش ایدی . دولغادر اوغلی مقیداً نزدینه کتیرلدکده علاءالدین بك اسیرك قید وبندینی فك وکندیسنی عفو ایلدیکندن مرعشه عودت ایتدی . علاءالدین بك بعده قیصریه‌ده ارتنا اوغلنه ده غالب کلدیکندن غالبیتنی ایلچی اوله‌رق یوللادیغی (کوکز اوغلی) ایله ناصرالدین محمد بکه‌ده اخبار وابلاغ ایلدی . شکارینك بو افاده‌سی کتابنده موجود وعددی کثیر اولان تغلیطات تاریخیه‌سندن بریدر . زیرا آشاغیده کوریله‌جکی اوزره دولغادرلیلردن ناصرالدین محمد بك شکارینك بو حادثه‌نك زمان وقوعی اوله‌رق کوستردیکی سنه‌دن بك چوق زمان صوکره امارته کچمشدر . بلکه اوزمان هنوز تولد بیله ایتمامش ایدی . مشارالیه مدت حکومتنده قرمان اوغللریله خیلی محاربه‌لر اجرا ایتمش ایسه‌ده آنلر علاءالدین بك اولمیوب ، اوغلی محمد وحفیدی ابراهیم بکلردر . شکارینك کوستردیکی تاریخده زین‌الدین قره‌جه بك مقام امارتده بولنیور ایسه‌ده دیکر کتب تاریخیه‌ده آنك قرمان اوغللریله حربنه دائر قید ومعلومات یوقدر .

خلیل بکك ۷۸۳ سنه‌سنده کایتلی عسکرله عمیق اووه‌سنه طوغری بر آقین یاپه‌رق اووه‌نك جهت جنوبیه‌سنده وجبل (باریشا) اتکنده واقع (تیزین [۱]) قصبه‌سنه کیرمسی حلبلیلری و قبضهٔ تصرفنده‌کی خربوت قلعه‌سنی آلمق ایچون امیر (سیف‌الدین جوجی الناصری) قوماندا سیله سوق ایدیلن بر مصر اوردوسنك مأیوساً رجعت ایلمسی مصر رجال حکومتنی دوشوندردی . مشارالیهك شوصورتله پارلامسنی مصر سلطانی ملك الصالح حاجی بن شعبان نظر دقته آله‌رق ازاله‌سی ایچون حلب وشام والیلری قوماندا سیله بر اوردو سوق ایتمسنه مبنی اوردو البستانه قدر ایلروله‌مش ایسه‌ده خلیل بك عونه‌سیله برابر یوکسك طاغلره چکلدی . مصرلیلر اوته‌ده بریده چاپولجیلق ایتدکدن و برایکی دفعه‌ده ترکمنلره بوزلدقدن صکره حلبه طوغری چکیلوب کیتدی .

خلیل بکك برادری و خربوت بکی اولان (ابراهیم بك) ۷۸۸ سنه‌سنده مصره عزیمت واولوقت مصر سلطانی اولان چرکس (ملك الظاهر سیف‌الدین برقوق [۲]) . عرض اطاعت ایلدی . سلطانده کندیسنه سنجاق وطبلخانه وخلعت ویردی . ابراهیم بك مصرلیلرك لطفاً محجوبی ومعناً مجلوبی اولدیغی حالده خربوته دوندی . قوشی قوشله آولامق بوانی بك ایبان سلطان برقوق ابراهیم بکله دیکر بعض دولغادرلی بکلرینی برپارمقیله اویناتمق اقتدارینی قزاندیغندن سلطانك فتیله وکندی اتکیله بسلنوب بیومش بر اوشاغنك بدغدریله خلیل بك احتیالاً اولدیریله‌رك سر مقطوعی حلب والیسی معرفتیله مصره کوندرلدی . صورتی ذیل کتابده مندرج علاءالدوله وقفیه‌سنده واضحاً بیان ایلدیکی اوزره جسدی البستانه ضمانتی آره‌سنده واقع

[۱] ۷٥۱ تاریخنده تیزین قصبه‌سنی زیارت ایتمش اولان سیاح شهیر ابن بطوطه قصبه سکنه‌سنك تاریخ مذکورده کاملاً ترکمن اولدیغنی یازییور .

[۲] ملك الظاهر سیف‌الدین ، جاحظ یعنی اقمه کوز اولمسنه مبنی کندوسنه کوزلرینه تشبیهاً شفتالی دیمك اولان «برقوق» لقب عربیسی ویرلمشدر .

ملك غازى تربه‌سنده مدفوندر. آلتمش ياشنده خوش صحبت وصاحب رأى وحصافت برذات ايدى. سكز سنه بكلك ايتمشدر.

سولى [١] بك ابن زين الدين قره‌جه بك

٧٨٨ تاريخنده وربحران عظيم ايچنده دولغادرلى كرسىٔ امارتنه چيقدى. چونكه خليل بكك قتليله آتشى ودولغادرليلرك برقاندها ضعف دوشمسنى تمنى ايدن مصر سلطانى برقوق حلب وشام واليلرينك قوهٔ كافيه‌ايله دولغادرليلر اوزرينه يوريملرينى وخليل بكك قرداشلرى اولوب بروقت نزد سلطانيده مرغوب ايكن صكره‌لرى امحاى رقبا سياست تدريجيه‌سى ايجابندن اولمليدركه مغضوب اولان ابراهيم و (عيسى) و (عثمان) بكلرى‌ده بهمه‌حال الده كتيرملرينى شديداً امر ايلدى. ايكى والى عسكرلريله دولغادرلى الكاسنه كيرمش و مرعش والبستان آره‌سنده (ظنون) نام محلده وضعيت حربيه آلمش ايدى. اولوقت سولى بك دخى عسكريله مدافعهٔ اعدايه شتابان اولوب مصرليلرى فناحالده بوزدى. شو معركه‌ده امراى مصريه‌دن حما بكى (سودون العلائى) وبهسنى حاكمى ديكر (سودون) مقتول دوشدى. هزيمتك مصرجه موجب اولديغى تألماتى صزدرمكسزين مصرليلر سولى بكك استعمال دسايسله اعدامى چاره‌سنى دوشونمكه باشلاديلر.

مصر سلطانى برقوقه قارشو اعلان عصيان ايدن اعاظم امراى مصريه‌دن (منطاش [٢]) ٧٩١ سنه‌سنده مرعشده سولى بكه التجا ايلدى، بوده مصر ايچون آريجه بر داغ درون اولدى. ينه بو ييلده حلب اميرالامراسى ايله خليل بكك اوغلى وسيس جهتى حاكمى ناصر الدين محمد بك آره‌سنده وقوع بولان محاربه‌ده غلبه‌يى ناصر الدين محمد بك قزاندى.

[١] سولى سليمان اسم مباركنك مخففيدر.

[٢] منطاش جغتايجه بيك معناسنه اولان «منك» ايله طاش كلمه‌لرندن مركب اسماء مشهوره‌دندر، صكره كثرت استعماله مبنى منطاش ومنتش اولمشدر.

سلطنت مصريه طرفندن ابلهفريبانه برسياست موقته اولمق اوزره سولى بكك البستان امارتى تصديق ايدلمشدى. اشبو صورت جمليهٔ تأمينيه ايله سولى بكك فكر تيقظى اويوشديريله‌رق كوزه‌ديان فرصت غفلتك الويرمسى اوزرينه ٨٠٠ تاريخنده سلطان برقوقك تحريكيله ودولغادرليدن على خان نامنده برآلچغك يديله سولى بك مرعش جوارنده برمسيره‌ده اويومقده ايكن قارنينه برخنجر اورلمق صورتيله قتل ايدلدى، قاتل‌ده قاچوب قورتلدى. (صو اويور دشمن اويومز) ضرب مثلى حكمندن غفلت ايدن سولى بكك عاقبت حالى شايان عبرتدر. مشاراليه مدت امارتنده رمضان وقره‌مان اوغللريله اوغراشمش و ٧٩٣ تاريخنده بيوك قيزينى سيواس حاكمى قاضى برهان الدينه [١] وكوچك قيزينى سلطان يلديرم بايزيد خانك شهزاده‌لرندن چلبى سلطان محمده ويره‌رك حكومات متجاوره ايله تأسيس مناسباته چالشمش ايدى [٢]. ١٢ سنه حكومت سورمشدر. ايچكى ايچمك وكوزل سومك كبى حظوظات نفسانيه‌سنك دوشكونى اولمقله برابر محب عدالت ايدى.

[١] قرمان تاريخنده دولغادر اوغلى سولى بك قيزلرندن برينى ٧٩٣ سنه‌سنده قرمان اوغلى علاءالدين بكك برادرى وسيواس بكى اولان داود بكه تنكيح ايلدى ديورسه‌ده تاريخ مذكورده سيواس حاكمى قاضى برهان الدين اولديغندن شكارينك بوافاده‌سى دخى امثالى مثللو تغليطات تاريخيه‌دندر.

[٢] تواريخ عثمانيه‌نك هان جمله‌سى چلبى سلطان محمد خانك دولغادر اوغلنك قيزيله تزوجنى راوى ايسه‌لرده بونك سولى و ناصر الدين محمد بكلردن هانكيسنك كريمه‌سى اولديغنى بيلديرمزلر. كتب مذكوره‌ده سلطان مشاراليهك تاريخ تزوجنه دائر برقيد بولنمديغندن بو ازدواجك وقوعى پدرى سلطان بايزيد خان اولك حياتنده و ياخود وفاتندن صكره اولديغى دخى آكلاشيله‌ماز. سلطان مشاراليه ٨١٥ سنه‌سنده موسى چلبى اوزرينه حركتى تصميم ايتدكده حسب المصاهره ناصر الدين محمد بكى دخى معاونته دعوت ايلمش ايسه‌ده بوندن آنك قائم پدرى اولديغى استخراج اولنه‌ماز. تدقيقاتمك ارائه ايلديكى چلبى سلطان محمد خانك پدرى حياتنده سولى بكك قيزيله ازدواج ايتمسيدر.

ناصرالدین محمد بك بن خلیل بك

هجرتك ۸۰۰ تاریخنده ناصرالدین محمد بك کرسی‌نشین امارت اولدی. چلبی سلطان محمد خان توقاده ایکن ۸۱۵ سنه‌سنده موسی چلبی غائله‌سنك دفعی ضمننده روم ایلی جهتنه کیده‌جکندن بحثله آره‌ده‌کی قرابت صهریه مقتضاسنجه عسکریله برابر معیتنه کلمسی ایچون دولغادر اوغلی ناصرالدین محمد بکه بر نامه کوندرمش ایدی. اوده دعوت واقعه‌یه اجابتله موعد ملاقات اولان آنقره قربنده معیت سلطانی‌یه التحاق ایلدی. حین ورودنده قارشوجی اوله‌رق کوندریلان امرای عثمانیه طرفندن رسم استقبال اجرا ایدلدیکی کبی نزد سلطانیده‌ده اومدیغندن زیاده التفات کوردی. مشارالیهله اولادینه اوطاغ همایونده ویریلان برضیافت مکلفه‌ده سفره‌ده آلتون وکوموش وفغفوری اوله‌رق نقدر قیمتلی قاب قاجاق وارسه هپسی کندیسنه باغشلانمش و بوندن بشقه ذات شاهانه‌لرینه مخصوص البسه‌دن برقات اباس ایله برمجوهر قوشاق و آلتون طاقملی برآت احسان بیورلمش اولدیغی کبی اولاد وامراسی دخی حاللی حالنجه نائل خلعت وعاطفت اولدی. سلطان مشارالیه بعده اردوسی ایله روم ایلی جهتنه توجیه رایت سفر ایلدی [۱].

[۱] خواجه سعدالدین افندی نزد سلطانی‌یه کلن ذاتی ذوالقادر اوغلی سلیمان بك دیه بیان ایدیور. مع مافیه غریبدرکه مرحوم بو مبحثده صحیفه‌لر طولوسی یازی یازمش ایکن سلیمان بکك اردو ایله برابر کیدوب کیتمدیکنی بیان ایتمیوب شوجانلی نقطه‌یی قپالی کچمشدر. برده تاج‌التواریخك بو بابده‌کی بیاناتی ۸۱۵ سنه‌سنه عائد اولوب حالبوکه اوتاریخده ذوالقادرلی یعنی دولغادرلی حکمداری ایشجه‌سنه کوستریلان سلیمان بکك تاریخ امارتی ۸۴۶ اولدیغندن مشارالیهك ادرنه‌لی (روحی) کبی دیکر مورخین عثمانیه‌نك بیاناتی وجهله پدری ایله معیت شاهانه‌یه کلدیکی هردرلو شبهه‌دن وارسته‌در. چونکه دیکر برخصوص ایچون چلبی سلطان محمد طرفندن آنقره ملاقاتندن پك چوق مدت صکره سلیمان بکه یازیلان بر جوابنامهٔ همایونده مندرج القاب رسمیه‌نك (امارتمآب کامکار سلیمان بك عالیمقدار ذوالقدر والاعتبار حفظه‌الله) صورتنده‌کی ساده‌لکی‌لك بالفعل

ناصرالدین محمد بکك مصر سلطانی (ملك المؤید شیخ محمودی) ایله آره‌سی آچیلدیغندن سلطان مشارالیه محمد بکك برادری علی بکی ۸۲۱ سنه‌سنده البستان والیسی نصب ایلدی. لکن علی بك برادرینك هجوم وتضییقنه تحمل ایده‌مدیکندن حلبه فرار ایلدی. کرك بوندن وکرك برادری محمد بکدن فراراً مصره التجا ایدن قرمان اوغلی علی بکك تظلمندن دولایی آناطولی‌یی داعیٔ اندیشه احوال ایچنده کورن سلطان ملك المؤید شیخ اوغلی وولی عهدی اولان (صارم‌الدین ابراهیم) ی سردارتعیین وامیر (ططر[۱]) ی معیتنه ترفیق ایده‌رك عظیم برقوهٔ عسکریه ایله ۸۲۲ سنه‌سی محرمنده مصردن یوله چیقاردی. بونلر قیصریه شهری پیشکاهنه مواصلت ایده‌رك قرمان اوغلی محمد بك طرفندن قیصریه بکی اولان (شیخ چلبی) نك فراری اوزرینه شهری وقلعه‌یی ضبط ایلدیلر. ناصرالدین محمد بك اوردونك حرکتنی استخبار ایتدکده کندیسنك تأدیبی دخی بواردونك جملهٔ وظائفندن اولدیغی محقق بولندیغندن درحال سلطان مشارالیهه ایلچی وارمغان کوندره‌رك عرض موالات ایلمسیله بوندن جهت جهت ممنون اولان سلطان مشارالیه ناصرالدین محمد بکك امارتنی رسماً تصدیق ایلمش ایدی وقیصریه ضبط اولندقده شهر مذکور ایله طرابلس شام سنجاغی حوزهٔ امارتنه تلحیق ایلدی. ناصرالدین محمد بك سلطان نامنه خطبه وسکه ترتیب ایتدیکی کبی قیصریه قلعه‌سی قپولرینك برینه‌ده سلطان نامنه برکتابه حك ایتدیردی [۲]. آنجق برادری عیسی بك شدتله مخالف ایدی.

حائز امارت برامیر خطیره موجه اولدیغی کوسترمسی وآشاغیده یازیله‌جغی وجهله سلیمان بکك پدری طرفندن ۸۴۰ تاریخنده سلطان مراد ثانی حضرتلری درکاهنه مأموریت مخصوصه ایله کوندرلمسی اثبات مدعا ایچون برحجت قاطعه‌در.

[۱] ططر: تاتار

[۲] تاریخ عینی. قیصریه قلعه‌سنده بویله برکتابه اولدیغی وآنجق قصبهٔ مذکوره‌ده بر مدرسه‌نك قپوسنده ذوالقدر اوغلی محمد بك نامنه ۸۲۰ تاریخلی برکتابه موجود اولدیغی موزهٔ همایون مدیری خلیل بك افندی قرمان اوغللری حقنده وثائق

قرەمان اوغلی محمد ورمضان اوغلی ابراهیم بکلر - محضا قیصقانجلق سائقه‌سیله - مصر اوردوسنك عودتندن صکره استرداد ایچون قیصریه‌اوزرینه یوریدکلرندن ناصرالدین محمدبك ایله آره‌لرنده قیصریه جوارنده بیوك برصواش وقوعه کلدی . ارباب احتراص دائما محروم وبونکله برابر عکس امل وعمللریله مادةً مغلوبیته محکوم اوله‌کلدکلرندن متفقلرك اوردوسی کلیاً پریشان اوله‌رق ناصرالدین محمد بکك قزاندیغی غالبیت عظیمه نتیجه‌سنده قرەمان اوغلی محمد بك اسیر واوغلی مصطفی مقتول دوشدی . ناصرالدین محمد بك مخدومی داود بکك تحت محافظه‌سنده اوله‌رق قرەمان اوغلی محمد بکی مقیداً ومقتول مصطفانك راس مقطوعیله معاً مصره کوندردی . سلطان مصر داود بکه خلعت الباس وصوك درجه‌ده اکرام ایلدی . ناصرالدین محمد بك بووسیله ایلده سلطان ملك المؤید شیخ محمودی‌یه برجمیلهٔ سیاسیه کوستردی .

عینی تاریخده قرەمان اوغلی محمدبك اسیر دوشدیکی وقت براغلمسی ایچون ناصرالدین محمد بکه کلی مقدار مبلغ تکلیف ایلدیکی وآنك دخی سلطان ملك المؤیددن قورقدیغندن دولایی قبول ایده‌میوب اسیری کرهاً مصره کوندردیکی مندرجدر [۱] .

محکوکه نام اثرنده یازیلیور . خاتونیه نامنده اولان مدرسه‌نك قپوسنده بولنان مذکور کتابه‌نك صورتی ایضاحات وتدقیقات لازمه‌سیله ذیله درج وعلاوه ایدلمشدر .

[۱] قرەمان تاریخنده ۸۳۰ سنه‌سنده بروجه آتی حادثه حکایه اولنیور: نکده وقیصریه‌یه طوغری خطوه انداز استیلا اولان عساکر مصریه‌یه قارشو مجبور مدافعه اولان قرەمان اوغلی براهیم بکه یاردم اتمك ایچون دولغادر اوغلی شاه بوداق بك اون بیك عسکر کوندرمش ایدی . قرەمانلیلر مصرلیلره غلبه وعمیق ا[؟]وه‌سنه قدر تعقیب ایتدکلری حالده دولغادر اوغلنك دلالتیله ابراهیم بك ایله حلب والیسی آلتون بوغا آره‌سنده صلح عقد ایلدی ، والی قرەمان اوغلنه قزینی تزویج ایلدی . دولغادر اوغلی حلب دونشنده ابراهیم بکك دعوت مخصوصه‌سی اوزرینه براکده لارنده‌یه قدر کلوب مظهر اکرام اولدی . شکاربنك پك‌چوق صوکره مرعش والبستان حاکمی اولان شاه بوداق بکی سنهٔ مذکوره‌ده دولغادر موقع امارتنده کوسترمسی دخی امثالی تغلیطات تاریخیه‌سندن بریدر .

توقاد واماسیه جوارنده خیمه نشین وغایت آزغین (قزل قوجه‌لی) نامنده بر ترکمان اولوسی بولنوردی . بونلر اطرافده‌کی ایللره واورادن کچن یولاره کیجه‌لی کوندوزلی صارقندیلق ایدرلردی . اماسیه محافظی یورکوج پاشا ۸۳۱ سنه‌سنده استعمال لطائف الحیل ایله بونلرك بکی اولان قزل قوجه اوغللرینی و رفقاسنی اعدام ایلدیکندن اورته‌لق کسب سکون وراحت ایلدی . بونلرك ایچنده اوطوران وترکنلری ایستدیکی کبی قوللانان دولغادر اوغلی حسن بکك اشبو تنکیل مهم دولایسیله سونکوسی دوشدی وآدی‌ده اورته‌لقدن قالقدی [۱] .

ناصرالدین محمد بك ۸٤۰ سنه‌سنده بیوك اوغلی سلیمان بکی درکاه عالیٔ عثمانی‌یه کوندره‌رك استعطافده بولندی . دولغادرلی الکاسنك بیوجك پارچه‌سی اولان قیصریه سنجاغی قرەمان اوغلی ابراهیم بك غضباً الندن آلمش ایدی ، آنك استردادنجه یاردم دیله‌یور ایدی . حضرت پادشاه درحال اسعاف مسئول وتوقاد سنجاغی بکنی معاونته مأمور بیوردیلر . ناصرالدین محمدبك بوسایه‌ده قیصریه سنجاغی تکرار اله ایتدی .

مصر سلطانی (ملك الظاهر جقمق [۲]) . قارشو کوستردیکی بعض حرکات سرکشانه‌دن طولایی اسکندریه زندانه حبس ایدیلان مصر امراسندن (جانی بك الصوفی) جرمنك دعوت ایده‌جکی جزادن قورقه‌رق ۸٤۱ سنه‌سنده بعض توابعیله محبسدن فرار وسلطان مراد خان ثانی‌یه دخالت ایلدی . مشار الیه مومی الیهه عطیه ویره‌رك مرعشده ناصرالدین محمد بکك نزدینه کوندردی . ناصرالدین محمدبك شومهمان محترمنك بهادرلغنه مفتون اوله‌رق قیزلرندن برینی تنکیح ومصرلیلر الندەکی ملاطیه‌نك

---

[۱] عاشق پاشا زاده تاریخی ، ص ۱۱۳ - ۱۱٤

[۲] جقمق: چاقماق

قوجه‌یه اعزام ایلدی . جانی‌بك واروب ملاطیه‌یه آرسلان کبی صالدیردی ایسه‌ده بعض خائن ترکمنلر کندیسنی غدراً قتل ایلدیلر . مصر سلطانی حلب والیسی (تکری‌برمش الترکمانی [۱]) نی‌شوقعاندن طولایی ناصرالدین محمدبکك تنکیلنه کوندردی . اوده طوپلایه بیلدیکی عسکرله آنترین مرعشه ایلغار ایتدیسه‌ده ناصرالدین محمد بك دها جه‌ویك طاورانه‌رق قاچمغه موفق اولدی . عساکرحلبیه شو یورغونلغك آجیسنی چیقارمق ایچون دولغادرلی اولکاسنی صویوب صوغانه چویره‌رك حلبه دوندیلر . مصرسلطانی دولغادرلی حکومتی خاندانندن (حمزه‌بك) ه توجیه واعطا ایلدی .

ناصرالدین محمدبکك ملك الظاهر جقمق ایله آره‌سنده‌کی مناسباتده بو یوزدن شدتلی کرکینلك پیدا اولدیسه‌ده ادامهٔ مناسبات یوللرینی دوشونمکده و بولمقده کچیکمدی . حین فرارنده درگاه مرادخانی‌یه التجا ایتمش ، مشار الیه طرفندن سیواسده‌کی (آرتق‌اووه) یه قوندیرلمش ایدی . اوراده ایکن جانی‌بکدن طول قالان قیزینی ملك‌الظاهر جقمقه تزویجی وعد ایلدیکندن اوده ملکنی ناصرالدین محمدبکه اعاده ایلدی .

ناصرالدین محمدبك ۸۴۳ سنه‌سنده عالم اسلامك اك مهم بر قطعه‌سی اولان مصری کورمك و سلطان ایله کوروشمك آرزوی خالصانه‌سیله مصرالقاهره‌یه کیتدی . ملك‌الظاهر جقمق نامنه بالجمله امرا و اعیان مصریه طرفندن استقبال ودبدبه‌لی برآلای ایله حضور سلطانی‌یه ایصال اولنه‌رق سلطاندن پك صمیمی وپك بیوك حسن قبول کوردی وقاهره‌ده خصوصاً تهیه ایدیلن امیرنوروز سراینه ایندیرلدی . مدت مسافرتده حقنده کوستریلن اکراملرده وانعاملرده‌کی فوق‌العاده‌لك امثالی حقنده غیرمسبوق ایدی . ناصرالدین محمدبك برمدت دها مصرده قاله‌رق هرطرفی تماشا ایتدکدن صکره پك پارلاق برآلایله تشییع ایدیله‌رك مرعشه عودت ایلدی .

---

[۱] تکری برمش : تکری ویرمش

ناصرالدین محمد بك مصرده ایکن قیزینی ملك‌الظاهر جقمقه تزویج ایلمش وآره‌ده‌کی محبت صمیمیه برده بابالق اوغللق مناسبتیله رابطه بند تقویت اولمش ایدی .

ناصرالدین محمد بك ۸٤٦ ده سکسان یاشنده اولدیغی حالده اوته‌کی دنیایه کوچدی . قرق آلتی ییل بکلك ایتمشدر . شجیع و عاقل وصوك درجه‌ده تجربه‌لی برمرد کامل ایدی . طوتدیغی مسلك سایه‌سنده عثمانلی پادشاهلریله خوش کچیندیکی کبی سلاطین مصریه‌یی دخی کوجندرمه‌مش ایدی . مرعشی مرکز امارت اتخاذ وایلك اوکجه اوراد برمدرسه انشا ایدن مشارالیهدر . ناصرالدین محمد بکك قیصریه‌ده وعینتابده برر مدرسه انشا ایلدیکی نکاشتهٔ صحیفهٔ تواریخ و ونا نقدر .

مابعدی وار عارفی

اسمسز وتاریخسز سکه‌لر ـ ساده نقشلی سکه‌لر

معلوم اولدیغی اوزره دولت ابد مدت عثمانیه مسکوکاتی میاننده بولنان باقر سکه‌لره قدیماً « مانقر » تسمیه ایدیلوردی .

بو مانقرلردن اوزرنده طغرای غرا ونام همایون یاخود تاریخ ضربلری بولنانلر سائر مسکوکات عثمانیه ایله برابر موزهٔ همایونده ترتیب وتنظیم ایدلمکده اولان بیوك قولکسیونه ادخال ایدلمشلردر .

باقر مسکوکات عثمانیه‌دن اوزرلرنده ذکر وبیان ایلدیکمز نشانه وعلامتلری حاوی اولمیانلر دخی واردر . بونلر ایکی قسمدر : بری مثلا بر وجهنده « ضرب قسطنطنیه » وجه دیکرنده بر نقش بولنان « اسمسز وتاریخسز مانقرلر » ، دیکری محل ضرب دخی یازلمیوب هر ایکی وجهی یالکز نقوشدن عبارت اولان « ساده نقشلی مانقرلر » در .

بونلرك سلاطین عثمانیه‌دن قنغیلری زمانه عائد بولندقلرینك ، اسمسز وتاریخسز ضرب ایدلملری نه سببه مبتنی اولدیغنك ؛ زماننده آقچه ایله رایجلرینك والحاصل تاریخ عثمانی‌یه نه کبی خدمت ایده‌بیله‌جکلرینك تدقیق وتحقیقی موزهٔ همایون اداره‌سنجه عاجزلرینه حواله ایدلدیکندن ایلك اول صورت عمومیه‌سی حقنده بیان مطالعات ، بعده مذکور سکه‌لرك موجود اولانلری بر بر تدقیق وتحلیل اولندی .

⁂

مالکمزده ایلك اول بو بابده مشغول اولان غالب بکدر ، مرحومك درت عدد مانقر حقنده مسکوکات عثمانیه قاتالوغنده‌کی رأیی [1] ومخدومی مبارك بکك تاریخلی تاریخسز عثمانلی واجنبی اون بش مانقرك نقشلری

[1] تقویم مسکوکات عثمانیه ، صحیفه ٤٧٦

خصوصنده بلچیقا مسکوکات مجموعه‌سیله نشر ایلدیکی مطالعه [1] پیش نظره آلنوب ، سائر باقر مسکوکاتده موزهٔ همایون قتالوغندن تدقیق اولنوب بونلردن استحصال ایدیلان معلومات ایله بوکبی اکثریت مثال کوستریله‌رك قیاس طریقیله مذکور ایکی نوع مانقرلرك هر برینك زمان ضربلری تعیین وتخمین اولنه بیلمشدر واشکالی رسم وزیرلرینه اکثریتله سکه‌لردن استنباط اولنان ادلهٔ ممکنه‌سی تحریر وترقیم اولنمشدر .

دلائل مذکوره صورت عمومیه‌ده بروجه آتی موادن استنباط اولنمشدر :

(١) اسامیٔ بلدانك صورت املاسنك ازمان تبدلی . مثلا بروسه شهرینك نامی قدیمی تاریخلرده (برسه) (برسا) (بورسه) یازیله‌رق املای حاضری تقرر ایلدیکیدر .

(٢) سکه‌لرده ترتیب کلمات . مثلا

خلد

ملکه ضرب

تیره

برنجی سطرنده (خلد) ایکنجیسنده (ملکه ضرب) واوچنجیسنده ضرب اولنان بلده اسمی محرر مسکوکاتك سلطان محمد خان ثانی زماننه منحصر اولدیغی وبو ترتیب کلماتده سلاطین سائره‌نك سکه ضرب ایتدیردکاری مسبوق اولمدیغی و فاتح مشارالیهك (٨٨٠) تاریخلی آقچه‌لرینه سلطان عنوانك علاوه‌سی اوزرینه (خلد ملکه) جملهٔ دعائیه‌سنك قالدیرلمسیله برابر بونك باقر سکه‌لرده‌ده زمان ودرجهٔ سرایتی ،

(٣) (فلوس) کلمه‌سنك قدیمی تاریخلرده قوللانیلدیغی .

(٤) قدیم مانقرلر اکثریتله بر ویا دها زیاده خطلرله قطراً ایکی‌یه تفریق ایدلمش اولدقلری جهتله نه‌زمانه قدر بونك جاری اولدیغی .

[1] Extrait de la revue Belge de numismatique, année 1899

(٥) قدیم مانقرلرك برخط مستقیم ایله تفریقنك اكثریتله استعمال اولندیغی دورلر .

(٦) مركز سكه‌ده خطوطك قیوریقیلرله نقشلره تبدیلی وخط مستقیم یرینه خطوط منكسره‌دن عبارت و « نقش رومی » دنیلان شو ⊓⊔⊓⊔ نقشك سكه‌لرده اكثریتله قبولی وتعمیمنك دوری .

(٧) ظهر مسكوكاتده كل دمتی نقوشنك متنوع صورتده وضعنك فنی دوره رغبت بوله‌رق اكثریت استعمالی زمانك تعیینی .

آناطولی ضربخانه‌لرنده آز چوق مانقرلر ضرب ایدلمشدر . هجرتك ١٠٩٩ تاریخنه قدر ادرنه مستثنا اوله‌رق (نوابرده) ده ضرب ایدلمش برمانقردن بشقه روم‌ایلی بلادنده ضرب ایدلمش مانقر كوریله‌مامشدر .

آناطولی ایالاتی حكومتلری مقدما شهزادكانه توجیه واحاله بیورلدیغی معلومدر . بونلردن دشار الیهمك لدی الحاجه مانقرلر ضرب ایتدیره‌بیلملری صلاحیت ومأذونیتلری داخلنده بولندیغندن ایلك اول بوصورتله اسمسز وتاریخسز اوله‌رق مانقرلر ضرب ایتدیردكلری ظنی حاصل اولمشدر . حالبوكه مذكور اسمسز وتاریخسز مانقرلرك ضرب ایدلدكلری محللرده وزمانلرده نام همایونی حاوی مانقرلرده ضرب اولنمشدر ، شهزادكانه آرتق آناطولیده حكومت تودیع ایدلمدیكی زمانلرده دخی اسمسز وتاریخسز سكه‌لرك ضربنه دوام ایدلمشدر . ایشته مذكور خصوصات بوظنك تماماً طوغری اولمدیغنی آكلاتمش وآنی حكمدن اسقاط ایلمشدر .

اوته‌دنبرو مانقرلر مسكوكاتك الڭ قیمتسزی عد اولندیغندن و وجهت لسانمزده «فلس احمر» «محتاج، پاره‌سی یوق پولی یوق [١]» ، «مانقر طوتمز» كبی تعبیرات ایله تأیید ایدلدیكندن بویله قیمتی پك جزئی برسكه‌نك اسملی ویا اسمسز اولمه‌سنده بر بأس اوله‌میه‌جغی خاطره كلور . لكن كوچك سكه‌لرك

[١] پول اسمی لسان یونانیده مانقر معناسنه كلان «اوبوله» كلمه‌سندن توركجه‌لنمشدر .

عبارت بلدانه دخل وتأثیرلری غیرقابل انكار اولدیغندن صرف‌نظر سلاطین عظام حضراتی مانقرلره دخی نام شاهانه ویا طغرای غرالرینی سكه‌لتدیر دكلرندن خاطرهٔ مذكوره تطمین وتأمین قلوبه كافی كورلمامشدر .

تقویم مسكوكات عثمانیه‌ده مانقرلر ایچون اوائلده مطرد براصول وقاعده وضع ایدلدیكی وحجم وقطرلری پك مختلف اولدیغی كبی وزن وثقلتلرینه دخی اعتنا اولنمدیغی مسطوردر [١] . غالب بك مرحوم موزهٔ همایون اداره‌سنك جمعنه موفق اولدیغی مقدارده سكه الده ایده‌مدیكندن بالطبع محدود بر موجود اوزرینه ابتدای افكار ایتمشدر . مذكور موزه قتالوغندن سلطان مراد خان ثانی مانقرلری تدقیق اولنورسه بعض مانقرلر عین افاده ومحتویاتی حاوی اولدقلری حالده بر ، یارم ، ربع درهم وزنلرنده اولدیغی وكذا قطرلری دخی یكدیكرلرندن فرقلی بولوندیغی كوریلور . بونلردن بر درهم ثقلتنده اولانلری اصل مانقر ، یارم درهم كلنلری نصف مانقر (بچق [٢]) ، ربع درهم وزننده كیلرده ربع مانقر (جریق) اولدقلری ومانقركده اجزاسی بولندیغی اوكره‌نیلور . بوتدقیقاتدن دخی سلطان مراد خان ثانی زماننده ابتدا ایدن اسمسز وتاریخسز سكه‌لر مانقرلرك اصلی اولیوب وزن وقطرلرندن مارالذكر بچق وجریق كبی اقسامی اولدیغی معلوم اولور .

فاتح سلطان محمد خان ثانی زماننه عائد برمانقر ربعیه‌سنده اسم وتاریخ وحتی محل ضرب بیله یازلیه‌رق ایكی وجهنه مانقریله مناسبتدار نقشلر وضع اولنوب میدان تداوله اخراج ایدیلدیرمسی اثنای اخذ واعطاده بو اوچ نوع مانقرلرك بربرندن یكنظرده فرقلرینی تسهیل مقصدینه مبنی اولملیدر . ایشته بوسیله بعض مانقر اقسامنه بدایة نام سلطانی وضع ایدلمامسنده

[١] صحیفه ١٤

[٢] نام صحیحی بولنتجه‌یه قدر مانقر نصفیه‌سنه اسكی (بچق بیله ذكر) تعبیرندن آلنه‌رق موقتاً بچق اسمی ویرلشدر .

بر محذور کوریله‌مش ومؤخراً بعض مانقرلرك آشاغیده بیان ایدیله‌جك سببه مبنی اسمسز اوله‌رق ضرب ایدلمسنده بر بأس کوریله‌میه‌رك تعمیم اتمش وتعامل وحکمنه کیرمشدر .

تیره ضربخانه‌سی اوتوزه قریب مختلف نقشلری حاوی اسمسز وتاریخسز مانقرلر ضرب ایده‌رك بو خصوصده شهرت قازانمشدر . تیره ضربخانه‌سنك بو فعالیتنه سبب نه اولدیغنی آراشدیرمزدن اول بونلرك اوزمان نه مقدار ضرب ایدلدکاری حقنده بر علم اجمالی حاصل ایدلمسی موافق کورلمشدر .

فردوس آشیان سلطان محمد خان رابع زماننده استانبول ضربخانه‌سنی زیارت ایدن اولیا چلبی سیاحتنامه‌سنده جلوس سنه‌سنك غیری سنه‌لرده کموشدن ماعدا یومیه اون قنطار مانقرك ضرب ایدلدیکنی بیان ایدییور[۱]. خاقان مشار الیهك مدت سلطنتی (٤۱) سنه اولمسی جهتله بوندن جلوس سنه‌سی تفریق ایدلدکدن صوکره متباقی قرق سنه‌نك هر سنه‌سنده اون قنطار مانقرك ضرب ایدلمش اولمسی لازمکلور .

بو روایتده مبالغه اولوب اولمدیغنی بیلمیورز ، فقط یالکز بش سنه روایت واقعه وجهله علی الدوام مانقرلر قطع ایدلدیکی فرض اولنسه هر مانقر بر درهم اولمق اوزره اوچیوز یکرمی بر ملیون وکسور بیك پارچه ضرب ایدلمش اوله‌جق . حالبوکه غالب بك مرحوم اون بش سنه تحریات متمادیه‌ده بولندیغی حالده بو مانقرلردن بر عددینی بیله بولوب تقویمنه درج ایده‌مدیکی کبی عثمان فرید بکك « مسکوکات عثمانیه محل ضربلری » نام اثرنده استانبولده ضرب ایدلمش مسکوکات میاننده بویله بر مانقر اشارت ایدلمدیکندن باقر سکه‌لرك نه مرتبه سرعتله دوچار ضیاع اولدقلری تقدیر ایدیله‌بیلیر .

تیره‌ده ضرب ایدلمش اوتوز نوع اسمسز و تاریخسز مانقرلرك الیوم

[۱] مطبوع ، جلد ۱ صحیفه ٥٦٥

اثبات موجودیت اتمه‌لری متالدن آلنان معلوماته نظراً زماننده آنلردن هر برینك ضرب ایدلدکاری مقدارك کثرتنی بالقیاس افهامه دلالت ایدر نشانه‌در .

کرچه استانبولده ضرب ایدیلن مسکوکات ضربخانه‌سی اولمیان ممالکه توزیع وتقسیم ایدیله‌جکی درکار ایسه‌ده فاتح سلطان محمد خان ثانی زماندن صوکره آیاثلوغ ضربخانه‌سنك سدی اوزرینه[۱] صاروخان آیدین ، منتشا ، وجزائر بحر سفیددن اولزمان عثمانلی الندە بولنانلرنده وبلکه وسطی آناطولیده تداول ایده‌جك مانقرلرك تیره‌ده ضرب ایدلمه‌لری وبوسیله اورا ضربخانه‌سنك ده بیوك بر فعالیت کوسترمه‌سی مأمولدر .

مانقرلرك اسمسز وتاریخسز ضربی سببنه کلنجه :

تیره ضربخانه‌سنك نام شاهانه ایله مسکوك مانقرلری موجوددر .

استانبولده متنوع باقرلر ضرب ایدلدیکی حالده اسمسز وتاریخسز اولانی آنجق سکز اون قدردرکه بونلرك چوغی مانقر اقسامیدر . حالبوکه تیره‌ده حال بونك عکسنه‌در ، یعنی تاریخلیسنه نظراً اسمسز وتاریخسزلری همان ایکی مثلی درجه‌سنده‌در .

جنتمکان سلطان عبدالعزیز خانك تخت عثمانی‌یه جلوسی سنه‌سی ده درسعادته مخصوص سکهٔ نحاسیه‌در « عبارهٔ سنی حاوی یکرمی واون وبش پاره‌لك باقر سکه‌لرك ضرب ایدلمسی استانبول اهالیسنه اوفاقلق صیقندیسی چکدیرلمامك نیتی ، مقدارلری محدود اولان سالف الذکر سکهٔ مخصوصه‌لردن ماعداسی استانبولده تداول ایتدیرلمیه‌رك آلتون ایله باقر آره‌سنده‌کی فرق قیمتك محافظه‌سی ؛ تداول ایتمکده بولنان مصر باقر سکه‌لرینك عدم تداولنه شو صورتله علامت ایدلمسی کبی اوچ تدبیردن برینه مستند اولمسی لازم کلیر .

ولایاتدن ومصردن کلن تجارلر ویولجیلر معرفتیله استانبوله نقل ایدیلن سائر باقر سکه‌لرده عین طغرای غرای همایونلری احتوا

[۱] آیاثلوغ ضربخانه‌سنك مسدودیتی فاتح سلطان محمد خان زماندن صوکره اوراده ضرب ایدلمش مسکوکاتك کوریلمامسیله تخمین ایدیلیور .

ايلسنه و آليش ويريشده اوفاقلق صيقنديسنى برطرف ايلسنه مبنى اهالى حسن قبول كوستره‌رك تداولنده رواج حاصل اولدى . شو صورتله اساساً چوق مقدارده ضرب ايدلمش باقرلرك مقدارى بسبتون تكثر ايتديكندن برآرالق مصر پاره‌لرينك تداولى صورت رسميه‌ده منع ايدلدى ، بوتدبيرده برفائده‌يى مفيد اوله‌ميه‌رق آلتون آقچه ايله باقر آراسنده‌كى فرق قيمت پك زياده تزايد ايتمكله نهايت ١٢٩٧ سنه‌سى قرارنامه‌سيله جمله‌سى موقع تداولدن رفع ايدلمش ايدى .

اوفاقلغك قسم كليسنى تشكيل ايدن باقرلرك دفعةً تداولدن منعى هرطرفده تجارت محليه‌يه سكته ايراث ايلدیكى جهتله همان آطه‌لر وسواحل اهاليسى بلديه‌لرى معرفتيله تداولى منع ايديلان باقرلره قيمت حقيقيه‌لرينه نظراً بر قيمت تقدير واوزرلرينه جزيره ويا قصبه‌لرينه مخصوص رومجه ويا توركجه تمغالر اوره‌رق ديكرلرندن تفريق ايلدكدن صكره بولندقلرى مملكتلرده تداول ايتديرمشلردركه شومثال تيره ضربخانه‌سنك پك چوق اسمسز وتاريخسز سكلر ضرب ايتديرمسنده‌كى سببى ايضاح ايدر .

استانبول ضربخانه‌سى ، خصوصى ضربخانه‌لرى بولنمق حسبيله غربى آناطولى ايالتنه مانقر كوندرمزدى . اورالرده ضرب ايديلان مانقرلرده اوزرلرنده نام پادشاهى وتاريخ ضرب بولنمامق سببيله عموميتدن خصوصيته انتقال ايدوب عادتا بر ماوقه حكمنى اكتساب ايله سائر ممالك عثمانيه‌ده تداول ايده‌ميه‌رك رايجى داخل دائره مأذونيتى اولان مملكتلره انحصار ايتمشدر . ايشته بو جهتله اورالر خلقى اوفاقلق يوزندن دوچار صعوبت اولمدقلرى كبى آلتونله اولان فرق قيمتدن دخى متضرر بولنمدقلرى مأمولدر .

مابعدى وار   متقاعد ميرآلاى

علی

وطوبخانه‌يه ومعبره وتمام ليمونه وبرين وبحرينه مشرف‌در اختيار ايتدى جذبات احسانيله عرب وعجم ورومدن ماهر معمارلر ومهندسلر كتوروب كندو عقل كاملى معمارنك ارشاديله آز مدت ايچنده اول مقام خوش وخرم اوزرنده برسراى عالى انواع صنايعله خالى وسمت نقصدن خالى صورته كلدى   هركوشكى نكار خانهٔ چين   وهر قصرى رشك خلد برين   هرصحنى فزاى خوش هوا وجناندن نشان   هرچشمه‌سى آب خضركه نهر كوثر آندن روان   هرسقفى نظر عقلادن عالى تر وهرفرشى قبهٔ ثوابتدن حالى تر   راى خردمندان كبى روشن   روى دوستان كبى دافع حزن   تزيين آيين سلطنتله مزين و بهره تشريف من دخله كان آمنا   برله مشرف   بيت

سراى عالى‌كه انك مثلنى هيچ   نه‌كسرى كوردى نه‌قيصر نه‌فغفور
ياپلدى عدل وبذل اركانى اوزره   انكله اولدى استانبول معمور

وبوسراى دلكشايه بنه‌برسورچكدرب فرنكى وتركى مدور ومثلث وانواع اوضاع لطيفه يله مصنع برغازلرله ودركاه قپولرله بركوزل قلعه دوزتدى وقلعه‌نك سوريله سراى ديوارنك اراسنى باغ وبوستان وباغچه وكلستان ايلدى   جابجا چشمه‌لر وحوضلر وصحبتكاهلر ترتيب ايتدى   برروضه‌كه پيوند درختانى وعقود عقود اعنابى شاخسار طوبى‌يه وهيأت ثريايه نمونه در   ولذت فواكهى باغ فردوسك نهر عسلندن چاشنى در وهواى معتدل‌كه اعتدال تنفس نسيمندن هميشه آثار   كيف يحيى الارض اوراق كل ورياحين اوزرنده مسطور ومعاينه‌قيلنر   و[١] فضايى‌كه مجاورهٔ انواع رياحيندن غبارى مسك آكين وخاكى عنبر ريز اولمشدر   وهرشاخ شجرى كم وشاخ نوعروس سحرى در كويا طوطى ثنا خوان شاهجون انواع ثمارله دكان شكر ريز بزه‌مشدر   مصراع

حوض در صان حوض كوثر چشمه‌سيدر آب خضر

يحكى تنغمات طبورها عن نغمات اوتار الفلاك الدوار وبوى احضرار صفايحها

[١] آياصوفيه نسخه‌سنده «و» حرفى يوقدر .

وحلاوة فواكهها الى تنعمات الابرار فى جنات تجرى تحتها الانهار
صحن زبرجدفامی کلاله حوروله رفته وفرش زمردینی کل ولاله ایله
نهفته نسرين ونسترن یاسمن ویاسمین دخی انواع رياحين وشكوفه يله
مزين شول مرتبهٔ حسنده‌کم بیت

کورن درکم بوجنت یا ارمی ارم درکم بو حسنه بن ارمی

وبوباغچه ایچنده طور اکاسره اوزره برسرچه سرای جان فزای صحن
دلکشای هواسی فرح فزای وترح زدای که صرح ممرد من قوارير
کویا آندن نشاندر وجنات تجرى من تحتها الانهار آنك شهنشینلری
شانیدر شویله که مهندس عقل دراك آنك عجايب اوضاعی وغرايب صنايعی
ادراكندن قاصردر وانك مقابلنده طور عثمانی اوزره فن هندسه‌یی جامع
برقصر که عجایب عصردن در استثنا بیوردی چون بوجنت وقصور بی‌قصور
صورت اتمام بولدی اسکی سرای که بر شکلن باغلمشدی حصن حصين
محصنات اولمغه کرامت اختصاص بولدی وامرا ووزراسنی تصریح
وتعریض یوللرندن تحریص وتحریض ایتدی که مثوباتی متضمن اسباب
تعمیردن اکسك قومیالر آنلر دخی مدرسه وعمارتلر وجامعلر
وحماملر یاپدیلر وپادشاه اسلامك اهل الله طایفه‌سنه اعتقادی راسخ
اولدغندن جامع فضایل المشایخ المتقدمین والمتأخرین شیخ وفازاده زاده الله
کرامة وعلما حضرتلرنك حضورنه مناسب ودرویشلر ایچون که رجال
لاتلهيهم تجارة ولابيع عن ذكر الله آنلرك وصفيدر حضورله مشغول
اولاجقلین صوامع وحمام ترتیب ایدی‌وردی وخارج سورقسطنطینه‌ده[1]
رئيس الشهدا ابوايوب انصارى عليه رحمة البارى اوزرنه برتربهٔ مصنع [2]
ومدرسه وحمام یاپدردی وبوموجبات اجتماعله اول یره دخی هرطرفدن
خلق رغبت ایدب تربهٔ مطهره‌نك دایره‌سنه حولی واولر وکوشکلر یاپوب اکن

[1] آياصوفيه نسخه‌سنده « ده » اداتی یوقدر .
[2] آياصوفيه نسخه‌سنك بوراسنده « وجامع » کلمه‌سی دخی واردر .

اولدیلر برخوش تفرجگاه قصبه اولدی ارباب حضور واصحاب طرب
وسرور همیشه دریا یوزندن برمه‌لرله وقرودن پیاده رسوار کلوب هم
صحبت هم زیارت ایدرلر بیت

کنارلجه وسبزه هواسی مدحیات شکوفه بیله بزه‌نمش فضاسی مدبصر
صبابلندن الك سورکه بارین دیدز دیسون که نجه کل ولاله یاسمین اورتر

وقلعه‌یله فتح ایتدیکی ممالك کفاردن سبایای اساری کتوردب اطراف استنبوله
قوندروب کویلر ومزارع وضع ایتدی شویله که خالی یر قالمایوب تمام
معمور اولدی هروادی غیر ذی زرع حدايق ذات بهجة شکلن
کوستردی[1] وآق دکز طرفنده کلیبولی التنده اجه اواسی دمکله معروف
برقسق یرده بوآق دکزك ایکی طرفنه بربرینه مقابل ایکی قلعه یاپدردی
برینه کلیدالبحر وبرینه‌ده سلطانیه آد وردی بوغزکسن ترتیبنجه
بونلرده مهیب طوپلر قوردی که آق دکز طرفندن دخی اجازتسز قوش
اوچرمزلر چون ایکی طرفدن دشمن کلجك یول قومدی استنبول
دارالامان اولدی و ایاصوفیایی و سور قسطنطنیه‌یی مرمت[2] ایدب
بناسن تجدید ایلدی ودکزه وقروبه‌یاقن[3] برکوشه‌ده براحمدك یاپدی
محکم برغازلرله قرشون اورتلو ارتفاعی برمرتبه‌ده‌در که ایکی کونلك یولدن
کورنر واستنبول لیمونی اغزنه مقابل اناطولی یقاسنده دکز ایچنده
دوکندی طاش آراسنده برمحکم قلعه یاپدردی وطوپلر وضع ایلدی که
آنلدقجه لیمون ایچنده کمی طورغرمز حاصلا برقاچ ییل ایچنده
بویله معمور وآراسته ومزین وپیراسته اولدی که بيت

هرکوشه‌سی جنت‌در[4] هرباغ ارمدر هرچشمه‌سی کوثردر[5] هرنهر عسل‌در

وجمیع ضرر توهم اولنوریوللرن وبناسن شویله محکم ومرصص ایتدی که هر
کورن ایدرکه

[1] آياصوفيه نسخه‌سنده بوکله « کوستردی » در .
[2] آياصوفيه نسخه‌سنده بوکله « مرتب » در .
[3] آياصوفيه نسخه‌سنده بوجمله « وقروبه حکم ایدر » صورتنده‌در
[4-5] آياصوفيه نسخه‌سنك بورالرنده « و » حرفی دخی واردر .

بیت

بواول بنا دکلدرکه اولا خلل پذیر   لو بست الجبال او انشقت السما

دخی نیجه جزئیات خیرات ایتدی که تفصیلنه بومختصر محتمل دکلدر رحمه‌الله علیه رحمة واسعه

آغاز قصهٔ فتح قلعهٔ اینوز وطاشوز

نظم

کسلمه ای حکایت اصله وصل اول   کتاب قصه ایچره باب فصل اول
اکرچه فرعون کچمیشه نسبت   کلدجك غزوه‌یه کل یینه اصل اول

بر وقت که‌دم سردی سردی خبرن ووردی   ناکاه ارادت عالیه اقتضاسندن بواشارت بیورلدی که قپو خلقی ویکیچریله پادشـاه عالمپناه استنبولدن ادرنه‌یه توجه کوستره   بغایت بی‌وقت اولمغن قلوب متجندمیه براز فتور وردی   امانه پادشاهك مراد حصولنده قصور قومایوب مکمل براقلرله رکاب دولت اوکنجه کوچدیلر   استنبول قیرلرنده صوقدن چوق یکیده خسارت یتشدی   وباعث خفی بوکه مکر ولایت ایسله قربنده دکز کنارنده قلعهٔ اینوز و[١] طاشوزکه تمرد وعناده هنوز طوروب خزینهٔ عامره‌یه متعلق مالدن معدن طوزدن وغیرندن شرکت دعواسیله حصه آلوب خیلی حاصله متصرف اولوردی   اظهار صداقت واسرار اسرار عداوت صورتیله طورردی   وعداوت خفیه‌سندن بعض بوکه مسلماندن قول قاچوب وارسه تعلل ایدب ورمزلردی   بوجهتدن اول ولایتك خلقی قول قوللاغز اولمشـدی   وبری بوکه ممالك محروسهٔ عثمانیه کویلرندن قولاپلدوغن انجدردی   وسبی ونهب چوق واقع اولوردی حرامی کبیسی‌در اکا حکمم بوقدر دیو عذر ایدردی   اول بی‌وقت عزیمتك نتیجه‌سی بواولدی که پادشـاه مظفر عنان ظفر عیانی

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده « قلعهٔ » کله‌سی‌ده واردر .

آنك اوزرنه منعطف بیوردی   وکلیبولیدن کمیلر کتیردب بروبحردن محاصره ایتدی   هنوز اول قحبه‌زن کفره‌نك قولقلرنه صدمهٔ طوپ وضربه‌زن صمم براقمدن صمیم قلبدن ایل اولوب قوللغه بیل باغلدیلر تکوردی چقوب عتبهٔ فلك آسا ترابنه یوز اوردی   بوایکی قلعه‌نك مفتاحلرن تسلیم ایتدیلر   معابداصنامی مساجد اسلام قیلدی   وشعایر شرایع تنفیذی مرعی ومحکم اولمغچون قاضی وحکم وخط حدود محافظه سیچون دزدار وحفظه وضع ایدب نوعروس مطلوبی که مقدمات فتوحات غیبیه بیلیردی مصاحبه‌سیله دارالسلطنه ادرنه‌یه کلدی   طور عقل وطریقهٔ نقل اوزره اداء شکر واهب العطیات اسبابنه مباشرت کوستردی فتح باب حسنات ایدب تعظیم ترحیب علما وتاهیل وتقریب امراوترفیه حال وتفریغ بال لشکر و رعایا یوزلرن کوستردی[١] بوفتح اینوز ٨ ع ٨

بیت

یکی دولت که هرسیری اولا فتح   نیجـون عالم اتکله اولیا فتح

و پادشاهك[٢] قوت دولتی اثرلری شویله واضح اولدی که بعضی عدولرنی همت تلجیله قهر ایتدی

بیت

کورمدن شمشیر یمانی عدو   آدنه قربان ایدر جانی عدو

ومصداق قول بوکه اتفاق اول حول ایچنده دسپوت فرتوت که ملك ملك لاز ومنبع فتنه وآزدی   اول قیش ایچنده عساکر زبانیلرله میمنه ومیسره صف وآلای باغلیوب ممالك جهنمی کندویه تسخیر ایتدی واولادندن   وقطع دابرالقوم الذین ظلموا والحمدلله رب العالمین حکمنجه بر خلف خلقی قالمادغندن ملك لاز چون دلبر بر نازمطلوب هرمحمود و ایاز اولدی   پس پادشـاه مظفر استحقاق ملك وتفوق برهمه‌ملك امرنده قطع نزاع ایتمکه قلجن اول مملکت طرفنه صالمغه

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « کوستردی » در .
[٢] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله یرنده « وپادشاه مظفرك » کله‌لری واردر .

شروع ایتدی وسنه ثمان وخسین وثمانمایه آخر اولوب بنات نبات اعتدال نوروزی محرکیله دریچهٔ امکاندن باش کوستردکاری وقتده یعنی اول ییلك بهارنده استخلاص مملکت لازایچون حقه چوق تضرع ونیاز ایدب متوکلاً علی الله اول طرفه عزم رکوب بیوردی وقتی که اول مملکته خیمهٔ دولت سایه صالدی اول که خلاصهٔ مملکت درکه هپ معادن فضه وذهبدر قلعهٔ نوابرده که متانت ومناعتی خبری صماخ آفاقه یتشدر وقلعهٔ تریجه دخی برنجه بونك کبی قلعه‌لرنی معدنلریله وتوابعلریله طوعاً وکرهاً قهراً وروعاً قبضهٔ تسخیرنه کتردی مال معادن هر یکادن کلوب خزینهٔ عامره‌یه ملحق اولدی سرف محبوبه‌لری که آنلر کله کثرت اختلاط سرف دیمزلر ومحبوبلری که آنلر کله بردم صحبت یوز شرف بلکه بیك جان باغشلردرلر شولقدر آلندی که دائرهٔ حصردن متجاوزدر

بیت

هرجاده کم کورسك صانر[۱] روضهٔ جنتدر کم حور[۲] وغلماندن طوبطولجه لعبتدر

بیان بواعث غزای بلغراد

بیت

جون شه بوالفتح ذوالرای السدید شه محمد خان ذوالخلق الحمید

ذکراولن فتوح صددنده ایکن سمع شریفنه یتشدی که نوعروس پرناز مملکت لاز خطبته قیرال پرآل انکروس مأیوس که یانقو نام مشهور منحوسدی راغب اولمش فهیهات

بیت

شکار شیره مناسبدر غزالهٔ ملك طلکز کدوج[۳] کوپاکك شکاری اکل جیف

منقضی حال بو اولدی که اول قتل رقیب آندن وصل حبیب ایده پس بومملکتك فتحنده بومقدارله اکتفا ایدب عنان ظفری دارالسلطنه

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « صان » در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « حوری » در .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « کدوجی » در .

ادرنه‌یه منعطف بیوردی اسباب قمع دشمن وضروب آلات حروب تهیه‌سنه اشارت اولدی بوییل عسکر ظفر رهبرنی دکاندردی کندو سعادتله عیش و عشرتده وخواص وعوامه احسانی یتشمکده قرار بیوردی اما حصول و امتناع عروس فتح ترددیله بی قرار اوتوردی لکل دورابواب فأتوا البیوت من ابوابها وفقنجه تدبیر پادشاه که همیشه همعنان حس تقدیردر بونی منجر اولدی که مملکت انکروس فتحنه مفتاح چون قلعهٔ بلغراددرکه نهرتونه وصاوه ملتقاسنده بنیاد اولمش آدله مشهور وصیت مناعت و متانتی معلوم و مذکور قلعه‌در اول آنك فتحنه قصد ایدب اسباب مناسب که شاهان ممالك کشای شاننه لایقدر کوه‌پیکر مهیب طوپلر وقضا کردار منجنیقلر وتونه صوینی طرفندن یراقلو وبهادر نامدار عزبلر وملاحلرله مشحون کمیلر وسایرمایحتاجی بی قصور حاضرایتدردی چون سنه ستین وثمانمانه بهارنك چمنی لب جویباری زین ایدب

بیت

هذا زمن الربیع والکاسب فیه من نادمه الحبیب والکاس بفیه

اشارتی هر شکوفه وهر زهردن معاینه اولندی اعلام ظفر اعلام پرچم فوز وظفر دپرتدیلر وعسکر ظفر رهبر امواج دریادن اوفر وا کثر حرکته کلدی طوپلری اسکوب شهرندن صنعت جر اثقالله بیالره چکدردی کندو پادشاه

مصراع

بنصر وقوت وشوکت بیاری الله

جیوش پرجوش دریاخروشله[۱] برجیش که ملاحمی ولایعدن ملایعتربیلرلر وتتابع تیغدن سپر وار یوز چورمزلر وتواتر تیردن ذره کردار کوز یومزلر

مصراع

کما تحرك سطح البحار من عصف

حرکت ایدب فتح بلغراد قصدنه بلك دشمنی میدانه چکمك نیتنه عزم حزم ایتدی چون اوزرنه واردی اوردوی همایون عادت عثمانی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « خروشیله » در .

اوزره یرلشدی ویکید یکیل قلعه قپولری اوکنده دشمنله اللشدی
کیلر داخی یتشدی قلعه‌یی صودن وقرودن کالکاس یحوی الحبا
اورتایه آلوب محاصره ایتدی طوپ ومنجنیقلره وتقابلره عمل بیورلدی
بو اوزره اسفار صباحدن احرار رواحه دکین بلك اخشامدن صباحه دکین
فتحی تدبیرنده انواع اجتهاد کوستردیلر هر طرفدن جنك حربی چالنوب
جنك ومقاتله اولوردی بو اثناده قرال لعین داخی کلوب چر بکیله
تونه‌نك اوته یقاسنده اوردی باغلیوب قلعه مقابلنده اوتوردی مشاوره‌ده
روم ایلی بکی طاپی قراجه بك مرحوم که کار آزموده وروزکار دیده بهادر
بکیدی ایتمش که پادشاه بن قولکه بیورسون دستور ویرب همت
یولداش ایلسون کچاین دشمنی طاغداین که آنلرك کوردکی قلعه‌یه قوت در
بعض امرا ووزرا بونی وجه کورمدیلر اوته یقادغی دشمنك بزه نه
ضرری وار کوزنه قرشو اونی یاغمالدب خراب ایتمك مهابت سلطنتی
زیاده ایدر دیدیلر مکرکم قیرال بر آل تونا صوینك منبعنده پادشاه
کیلرینك عددنجه اضعاف کیلر مهیا ومرتب ایتدرمش صوآقندوسی
قوتیله بجد سوروب یتشدردی خبر اولدی پادشاه اسلام کیلری
قرشولیوب اولکلن کیلرك درت بیش کیسنی چاتوب آلدیلر شولقدر
کافر زصویه دوکدیلر که قاندن نهر تونا بونجه غزارتله خون روان اولدی
وطاشدی مضاعف اولدی آخر کافرك اضعاف مضاعف کیلری یتشدی
ایکی جنك بر آرسلانه طب در مثلنجه کثرت قوتیله مشیة الله اقتضاسنجه
پادشاه کیلرن قلعه دیوارندن ارغرب صوطرفنی آلدی کیسنه[۱] قلعه‌یه
یول اولدی وغریم شوغریم در که سلطان مراد زماننده نیجه کره
جری چکوب دیار اسلامه کرب یهلك الحرث والنسل فسادینه تجاسر
کوسترمشدی اکرچه هر کلدکجه منهزم ومغبون ومخذول ومغبون
کتدی اما اول عداوت قدیمه اوزره ثابت طورر فرصت کوزلر کافر

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه «جریسنه» در

ایدی چون بارنجه تقدیر بوصورتی کوستردی پادشاه مظفر امر ایتدی که
کافرك جریسی کمیله قلعه‌یه طاشنمادن یوریش اوله بو اوزره طوپلر
طولدرلوب[۱] حاضر ایتدیلر همان اول شبدن بر بر هر طایفه قوللو قولندن
مترسلر ونردبانلر یوردب قلعه دیوارنه طایدیلر مجاهده ایله کجه‌یی احیا ایتدیلر
وشول وقتده که بخار خون دشمندن ودخان قوار بر نفطدن پردهٔ نتق افق قرار دغی
جامه‌شوی صبح صابون قرص آفتابله لکنجهٔ فلکده یومغه باشلدی
یعنی اغرب صباح اولدی سلطان ابو الفتح سوار اسب دولت سوار
اولوب قلعه اوزرینه یوردی طبل خانهٔ خسرو آیین رسمنجه بر بر
طبل ونقاره وکوس وناي روبین چالندی نظم

چری هیقرمسی وطوب اوازی صدای کوس[۲] طبل[۳] ناي روبین
دماغ چرخی ایتمشکن مطنن یوریش دیدی شاه خسرو آیین

الله اکبر دخی اول بریدان اجل وبرنده کان امل یعنی حاضر طولو اولان
طوپلری ایلرو صالدیلر متعاقبا عسکر قتال ورجال ابطال کلبانك الله الله
ایدب قلعه‌یه یوریش ایتدیلر وبی تکلف توقف اول زمرهٔ ضلالی برج
تمرددن درك مهلکه صالوب قلعه‌یه آغدیلر بو غروله کوکلرینه طمع
دنیا دوشوب بر برینه قتلنمادن پراکنده شهر ویغمایه یوشاندیلر چون دنیاهمی
جمیتلرنه تفرقه دوشردی بو صورده حاضر ومجتمع اولان دشمنه مقابله
ایده‌مدیلر انعکاس غلبه ایله دونوب کردکاری یردن ینه چیقدیلر بو ارالقده
نیجه‌سی شهید اولدی ونیجه‌سی مجروح دوشدی وقصه بویله اولدی که
قیرال لعین بیدین چوقلق کمی سبیله بر کون بر کیجه ایچنده اوته یقاده اولان
عسکری صالتکجروب قلعه‌یه دوکمش مکمل مسلح دینج ودیو شکل
کافرلری برج بارودە نیجکجه یرلشدردکندن غیری هر یقق وکدك مقابلنده
برر محکم آلای باغلدی طوردی ذکر ایتدکمز کمی قزانج ایچون طاغلوب

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه «طولدرب» در
[۲-۳] آیاصوفیه نسخه‌سنك یورلرنده «و» حرفی واردر

وارمش اهل اسلامی كرويه توسكرديلر بو اراده الحرب خدعه ارشاديله
اصحاب رأی كافری ميدانه چكمكه وجه كورديلر امر اولنديكه بندكان
حضرت قلعه دبندن زبون صفت كرويه چكيله كافر خود مست وخرابدی
شراب غرور غلبه يه دخی يتشديلر جزما ترك صندی ديديلر دخی
اولوسی دربسنه بنوب قلعه دن طشره دوكلديلر متهورانه عسكر اسلامه هجوم
ايتديلر كافرله اهل اسلام اللاشی دكوشی پادشاه اسلام طوردغی يره
قريب كلنجك كافری دخی چكلم قلعه يه جانلو قورترميالم پادشاه برقاچ قدم
كرويه يوروسون ديديلر بوسوزی دين وزيرك سخافت رأينه وضعف
كياستنه حمل ايدوب غضبه كلدی دشمندن يوز دوندرمك صنغون
نشانيدر بم خود الحمد الله الحق يعلوا حكمنجه اقبال عالی در
ادبار نصيب دشمن در ديدی دخی جداسن النه آلدی مقابلنه كلن
كافر طولبنه ديدی سچلوب ايلرو كلن عفاريتدن اوچنی طپراغه صالدی

بيت

سكوسن خضر وارالينه الوب ظفر دز كتبنی بلينه صالوب
قغان آرصلان كبی ديدی ايلرو اوج اريقدی چونكم قمندی عدو
اوقردی كه الله يعصمك ملك فلكلر در يدی كه الله معك

بونی كوروب اهل اسلامك آتلوسی وپياسی يربر آت صالوب كافرك يوزك
دندرديلر برصحراده كه عوج وامثالی درهسی ودبهسی يوق ديدز اوادر
يونك كبی يرده جبلو پياده غليان شراب وحرارت حركة وآفتابله جبه
قصمش جانی برنه كلش زبون كافری اله آلديلر مثنوی

اله آلديلر چون يبا كافری دری قلمدی اول بيكدن بری
شو دكاو يقلدی كور كشتهسی كه هرچقده اولدی اولا پشتهسی
طولوبدردی صحرا عدو باشلری دكوندو صانيدك يابو طاشلری
اولبدردی قاندن قضالاله كون نه لاله كه اقشدی دريای خون
باتوردی قيالك عدو لشلری قان ايچره يوزردی كبك باشلری

حاصلا آت اياغی آلتنه آلوب لكدكوب عدم ايتديلر شويله كه يوزده
بری قلعه يه قورتلدی اهل اسلام ارا سنده بيرام اولدی قلعه دخی

ادنا حمله ايله فتح اولمق احتمالی قريبدی اما كيجه يتشدی پادشاه
عاطفت شعار بو فتح ميلنه اكتفا ايتدی قوللرم يورغون وبعضی مجروح
اولدی قلعه خود اوقلنمش شكارمده وقت ايكی اولسون ديو العود
احمد له عمل ايدب بو حلاوت غزاوتله كوچ بيوردی برقاچ كوندن كه
پادشاه مظفر كندو مملكتنه سايهٔ دولت صالدی خبر يتشدی كه قرال
ملعون جهنمه كوچ ايتدی مركنه وجهانی تركنه سبب بو كه شول
وقت كه بندكان دولت مخادعه ايدب دونركی ايتديلر قيراله ديديلر كه ترك
ترك ناموس ايدب صندی بو اعتقاد اوزره چونْ مستدی تهور ايدب اولدخی
قلعه دن چقوب براز ميدانه يورومش دونوب چيقدغی برغازی كوزليوب فجر كن
برغازی آردندن برتير مرك تأثير يتشدرمش اول جراحتدن مسافر سفر سقر
دوشمش مصراع

مجلس دشمن عيان يك كه اوله كور

كذلك يفعل الله بالظالمين چون مطلوب پادشاه قتل رقيب ايدی
وبحمدالله ميسر اولدی پس وصل حبيب كه نوعروس پرناز مملكت
لازدر تحصيلنك اسبابی وطريقی مباشرتی ايچون اول شاه پيروز رايت
منصور دولت عنان شمال شتابی وركاب زمين ثباتی سمند عالم نوردا وزره
مطلق ومبرم ايدب دار السلطنه ادرنه يه بيت

باجل احوال وايمن مقدم واتم اقبال بيليه دوام

نزول بيوردی

وصف وليمة الختان

[١]

جوكل غنجه سندن نقاب اوله رفع درش حزنك ايله شرابيله دفع
دكل شول شرابی كه عقلك كيده تعقلده اولا سن جنونيله شفع
شرابی كه دلبر لبندن سوزر كه اولدر اولان غصه يه عين نفع

[١] آياصوفيه نسخه سنك بوراسنده « نظم » كلمه سی ده واردر ؛

اول بوفرض غزای غرای [١] ادا ایتدیکنك شکریچون واجب کوردی که
احیای سنت ایده یعنی درتی تاج السلطنه قرتی عین الخلافه
شاهزادهلری سلطان بایزید زادهالله سلطنةً واقبالاً وسلطان مصطفای
لازال ذاحظ من شفاعه المصطفی اشرف الانبیا حضرتلری یچون ولیمة الختان ایدب
براولو سنت دوکون ایده شویله که ضمننده عرس عروس ملك لان [٢]
هم مندرج اوله پس امر ایتدی که اطراف ممالك ملکلرنه وبکلرنه
مراسله باب فتح اولوب بوامر مسنون اعلام اولنماسی تقدیم اولنه وبو
بیل عسکر دریا حرکت سکون اقامت ایده چون بوخیر نیتك وبوحسن
طویتك خبری شایع اولدی ملاء اعلادن اجرام علویات که مبادی
حرکات سفلیاتدر حرکته کلوب هر بری برنوع قوللوغه حاضرلندی
آفتاب آینهدار نهار [٣] انس وسلوت وماه مشعلهدار لیالی مجالس دولت
کیوان دربان آستان سعادت مریخ پهلوان رزم جلالت زهرهٔ زهرا
خنیاکر بزم سلطنت عطارد کاتب دفتر صادر وواردمشتری طالع کیر
بخت بیدار اولمغه متشمر اولدی شهاب بی حجاب سحاب آتش بازلغه
براقلندی وانجم وکواکب سواقی جاریات کواعب کبی اقداح نورانی
بر راح روحانی کزدرمکه باشلدیلر

بیت

آسمان زین خرمی آراست بزمی کاندرون ماه سیمین ساغر و خرشید زرین مجراست

وبو صحبتك تأثیرندن زادهٔ نفس نباتی دخی خبردار اولوب اجسام
سفلیهنك هر برنه جنبش مخصوص وحرکهٔ مطبوع کوستردی مهتر
زمین اغبر دست فراس ابرنیسانله فرش زمردینی آب افشان ایتدی
وچهرهٔ اغبرنه مانند نقش انکلیون ولباس بوقلمون دیبای سبز منقش
دوشدی ماشطهٔ الطاف الهی یعنی نسیم سحرکاهی عرایس صنایع

[١] آیاصوفیه نسخهسنده بوکلمه « غرایی » در .
[٢] آیاصوفیه نسخهسنده بوکلمه « لاز » در .
[٣] آیاصوفیه نسخهسنده « نهار » کلمهسی یوقدر

نامتناهی حجلهٔ قضاو منصهٔ قدردن جلوه کر کوستردی بو اراده مصراع

سرور خیل شکوفه یعنی کل

تناول مل ایچون مجلس انس ترتیب ایتدی ساقیٔ طبیعت دست جمه
لالهدن پیاله صوندی وسحاب ساعد شاخه ژالهدن عقد لاٰ آلی دزدی
لالهٔ حمرا ساقی رعناکبی قدح لعلین پررحیق عقیق رنك کردان ایتدی

بیت

دعش عقل اسی برسوز صدقه ملحق که بودمده اولور کاروی ومل حق

نرکس جاش که تاجدار ملك چمندر بادهٔ مل وصحبت کلدن [١] شویلهمست
وخراب اولدی که تاج زرینی باده آلدردی اقحوان بوعنفوان سنله صحن
باغده طورب سن سن کوبندن سین سیمین کوستردی مصراع

نرکسك یعنی کار بوحالنه

وکاتب دیلندن بوبیتی اوقدی

بیت

نرکسك مست خراب اولدغنی کوردی چو [٢] آب یازدی درجینه که الله ولی التوفیق

نیلوفر نیکوفر غمرات آب ایچندن باش چیقرب تردیده وخشك لب غمزات
آفتابه قرشو صفحهٔ آیهسجاده صاوب واعظانه مصراع

لا خیر فی لذة من بعدها سقر

ترجمه

نه خیر اولا شو لذتدن که اردنجه اولا طامو

معناسن نرکس مسته تفسیر ایدردی سرو آزاد وصنوبر وشمشاد
طور موزون وطرز مطبوع اوزره سماع ورقصه کردیلر وغایت
صفادن غنچهٔ غناج بونجه ال طارلغنه باقیوب املین طبقلردن زر نثار
ایتدی منابر اشجار ومجالس ازهارده عنای دلاله عنادل بربرنه مقابل
بحث مقامات عشق ومراتب شوق ومحبته مشغول اولدیلر مقری انجمن

[١] آیاصوفیه نسخهسنده بوجمله « بادهٔ کل وصحبت ملدن » در .
[٢] آیاصوفیه نسخهسنده بوکلمه « چون » در .

چمن یعنی قمری آیت کریمه لاتقنطوا من رحمة الله فحواسنی [۱] کوش مرزنجوشه بلبك هر عقل وهوشه یتشدردی وبلبل خوش الحان که خوشخوان محافل کلستاندر غافل ان الله یغفر الذنوب جمیعاً وسیلەسیله اصحاب صغایر وکبایره آثار بشایر کوستردی اراده بنفشه لباس عباسیله مزین اولوب بنفسه مصالح عرسه مباشر اولدی شویله که غایت سعی وجدندن عصامی اوستندن غیری یرده ایکی یوزن کورمز اولدی لاله ونسرین سمن ویاسمین سرخ وسفید کلاه اولاقجیلر کبی اتمام مهام ولیمه ایچون اطراف صحاریده یکرشدیلر

بیت

صبا هزتندن چچکلاری کور اولاقجی کبی هر بکا یکرشور

وطفل سوسن آزاد هنوز مهد زبرجدی لحافندن آزاد اولمادن مسیحا وارده کاوب بودرر غرر منظوم جان پرورلری روزکار دیلندن نثار عرس خجسته ومجلس فرخنده و آراسته قیلدی

شعر

خسرو وادایم اشیکك مسند اقبال اولا   روی هفت اقلیمه درکاهك سوادی خال اولا
آفتاب طلعتندن ای سپهر سلطنت   مشتری مسعود طالع زهره فرخ فال اولا
امر که هرکم دکل طایع جهان باغنده اول   غنچه وش دلتنك سنبل وش پریشان حال اولا
پادشاها نیجه کم بوکلشن نیلوفری   صبحدم جولانکه طاووس زرین بال اولا
قدرك ایوانی معلا شادلیغك سرمدی   آستانك آشیان طایر اقبال اولا
حاصلا

بیت

شادلق خاصیتندن بوبساط اغبرك خاك عنبر اولدی قومی لولو طاشی لعل ناب قضا چون بارکاه سلیمان آراسته ومرغ چمن نغمهٔ داودیله کویا پیوسته قلقل وغلغل بلابل بلابلدن ناله هزار وافغان چاوك [۲] زمزمه‌سی زمرهٔ بزم [۳] چرخ اثیره یتشدی بیت

---

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده « فحواسنی » کلمه‌سی یوقدر .

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « چکاوك » در .

[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده « زمرهٔ بزم » کلمه‌لری یوقدر.

غنچهٔ کل چهره‌سندن چونکه رفع اولدی نقاب ساقیٔ مه‌رو الندن ایچیلمی ایاغ کل می عشق اجوب دریا کبی جوشات مدام [۱] وقتکی فوت ایتمه دیرم ماعلی الا البلاغ

مصراع

ال حصه بو جنبشدن کل قصه‌یی اوزاتمه

همان که سنه احدی وستین وثمانمائه فرور دین [۲] چمن یوزنه فروردینی

مصراع

برطالعیله که اخترك اولدی سعادتی

طوی ودکونه باشلادی بیت

فقد نشر بساط السرور بیمنه فاما الهموم مطویات بیمینه

دار السلطنه ادرنه حرسها الله عن الفتنه التدمه بین النهرین که ادا دولرکه وسعتده ربع مسکون دنلسه جایزدر آنك دخی ربعی مسکوندر باقیسی چایردرکه پادشاهك وقپو خلقنك وعساکر روم ایلی واناطولی طوارلری آندن استعلاف ایدرلر وایچنده‌کی اهل قرا آندن استغلال ایدر آنك ایچنده سایبانلر وسراپرده‌لر واوتاقلر قورلدی وبیشه‌دن حولیلر چورلدی وطوایف آینده کان یریر چادرلر وسایبانلر قوروب ادانك ایچنی زرین [۳] ایتدیلر بیت

بوهنکام ایچره کم اردی بهشتدر بزه‌ندی صانه‌سن اوردی بهشتدر

اول ضیافت علمای شریعت ومشایخ طریقت تقدیم اولندی چون هر صدر وهر مقام اهلیله مشرف اولدی سلطان مظفر طلوع آفتاب بکی [٤] خلوت خانه‌سی قپوسندن جیقوب سریر سلطنت مستقر اولدی هر طرفدن دعالر وثنالر اوقندی ترحیب علما وتأهیل مشایخ ایچون یمین یسر بخشنه ویسار یمین یمنه نظر التفات وسایهٔ

---

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بومصراع بروجه زیردر : ایچ می عشق دریا کبی جوش ایت دمبدم

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « فروردینی » در .

[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « زین » در .

[٤] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « کبی » در .

عاطفت صالوب اوتوردی بی توقف شیوخ قرادن برسی علی وجه التجوید
تلاوت قرآن عظیم وترتیل فرقان کریمه شروع ایتدی چون برکهٔ قرآن که
مجلس خرمنه بلك دل حرمنه آتش شوق صالدی تفسیرندن سؤال
وجواب وبحث وجدال وچوق قیل وقال اولدی غوامض مسایلك مخدراتی
یوزندن کشف قناع اولمغله مجلس نورانی وپادشاه مظفرك خاطری
روزامانی کبی منور اولدی آندن بلابل محافل خوشخوانلر خواننده‌لق
ایتدیلر بو اثناده کمل شعرا قصاید مدایح عرض ایتدیلر بو لذات
روحانی عقبنجه لذایذ نفسانی دخی که طعام ولیمه‌در مجلسه واهلنه مناسب
حرب [۱] دانه‌لر ذوالیه‌لرله [۲] مخفوف وشیرین زرده‌لر وزروالروسکری
آشلر رشیدیه ومحلی ومامونیه وکلاجلر وتفاحیه‌لر وتاوق قلیه‌لری وچورمه
قوزیلر وتاوقلر وقازلر واوردکلر دخی انواع مطعومات لذیذکه حسابه
صغمز پادشاهانه بی دریغ چکیلدی وبوراده کلاب ومشك وعنبرله
تعبیه اولنمش شکر شربتلری قندی ونباتی ومکرری جوی جنت کبی
فراوان فغفوری قیمتی اسکره‌لرله اهل مجلسه روان صونلدی بوندن
صوکره نقل سکری وبادامی فستوقی وکشنیجی وحب صنوبری دارچینی
وقرنفلی کلدی دوکلدی وجوارشات عودی ومسکی وعنبری ومصطکی
بی حد وقیاس وتماشا ایچون استادلر غریب صنعتلر خرج ایتدکاری شکر
اشلرندن جامعلر وقلعه‌لر وکوشکلر وفضای چمن که انواع شکوفه وریا.
حینله بزه‌نمش نظاره کتردیلر شویلکه تناولی لذتندن تماشاسی حلاوتی
احلی والذ کورندی یمك وایچمکدن شول که حظ وافر درتمام آلندی
چون طعام کوترلدی اهل مجلس دعای دولت روز افزون پادشاه
ربع مسکونله رطب اللسان ومنشرح الجنان اولوب

بیت

دیدیلر شها بو مبارك دکون عدوکك براکنه اورسون دکون

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بو کلمه « جرب » در.
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بو کلمه « زوالیبه‌لرله » در.

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعه‌سی

باب عالیده متشکل تاریخ عثمانی انجمنی طرفندن ایکی آیده بر کره نشر اولنور

تاریخ تأسیسی ۱۳۲۸ هجری قمری

بشنجی سنه

جزؤ ۲۵ الی ۳۰

مرجعی : باب عالیده تاریخ عثمانی انجمنی در

[آبونه قیدی ایچون انجمنه مراجعت اولنور]

احمد احسان وشرکاسی
مطبعه‌جیلق عثمانلی شرکتی

۱۳۳۰

فهرست

صحيفه	
١	اوز تيمور اوغلى عثمان پاشا — (١١٠) ذيل (شجاعتنامه)
١٣	نى ارتنا
٢٣	مادام مونته كوتك مكتوبلرى (مابعدى ١٨٣ نجى صحيفه‌ده)
٣٦	استقلال عثمانى تاريخ، كونى حقنده تدقيقات
٦٥	حسنكيف ايوبيه حكومتى (مابعدى ٢٢٣ نجى صحيفه‌ده)
٨٤	قراز آرتين (مابعدى ١٥٩ نجى صحيفه‌ده)
١٠٦	قاضى برهان الدين احمد (مابعدى ١٧٨، ٢٣٤، ٢٩٦، ٣٤٦ نجى صحيفه‌لرده)
١٢٩	شاهانه برفقرهٔ تاريخيه وادبيه — (٢٦٦) شاهانه فقرهٔ تاريخيه وادبيه
١٣٥	آناطوليده اسلامى كتابه‌لر
١٩٣	وطن پرورنك تمائيل شاهانه‌سى
٢٠٠	هرسك اوغلى احمد پاشانك اسارتنه دائر قاهره‌ده بر كتابه (مابعدى ٢٧٢ نجى صحيفه‌ده)
٢٤٢	ايلك عثمانلى پادشاهلرينك اصدار ايتمش اولدقلرى بعض براتلر
٢٥١	اشرف اوغللرى حقنده برقاچ سوز
٢٥٧	صقوللى محمد پاشانك اوائل احوالى وعائله‌سى حقنده بعض معلومات — جواهر المناقب
٣٠٨	منتشاده منتشاليلردن صوكره‌كى آثار
٣١٨	بروسه‌ده الك اسكى كتابه
٣٢١	اجانبدن ايلك استقراض تشبثمزه عائد برقاچ وثيقه
٣٣٨	اعضاى معاونه‌دن فائق رشاد بك مرحوم
٣٥٨	مرعش والبستانده ذوالقدر [دولغادر] اوغللرى حكومتى
٣٣٨	اسمسز وتاريخسز سكه‌لر — ساده نقشلى سكه‌لر
٤٩	متنوعه: غلطه‌نك عثمانليلره تسليمى — (٥٤) آخماروقاتوغيقوسلغى — (٥٧) منتشا امارتنه عائد آثار قديمه — (١٢٧) بودرومده تيمورلنكك حفيده‌لرندن (شاذ ملك) ه عائد كلام قديم
٦١	بيبليوغرافيا — (١١٨) بيبليوغرافيا

تفرقه: واقعات سلطان جم (ختام — برفورمه) — تاريخ ابو الفتح (بش فورمه)

طرف ذيشرف حضرت پادشاهيدن دايه زاده محمد بهاءالدين بكك اثر تأليفى اولان يازمه «اثر بهائى» نامنده‌كى كتاب احسان بيورلمشدر.

∴

تاريخ عثمانى انجمنى كتبخانه‌سنه اهدا وتبرع اولنان آثار

اسمى	جلدى	مؤلفى	تبرع ايدن
توركجه			
قانوننامهٔ عثمانى	١		يوسف ساع اصمى بك
قوانين عثمانيه‌يه دائر محررات	١		كذا
سياسته متعلق آثار اسلاميه	١	بروسه‌لى طاهر بك	مؤلفى
احصائيات ماليه	٢		ماليه نظارتى
احصائيات ماليه مجموعه‌سى	١٠		كذا
قوانين ونظامات ومقررات ماليه مجموعه‌سى	٦		كذا
نقد واعتبار مالى	١	حسن فريد بك	مؤلفى
مجلهٔ امور بلديه (ايكنجى واوچنجى جلد)	٢		شهر امانتى
جريدهٔ علميه (١٣ نسخه)			دائرهٔ مشيخت
مجلس مبعوثان (ايكنجى دورهٔ انتخابيه)	١		مجلس مبعوثان رياستى
تورك يوردى (٢٢ نسخه)			اداره‌سى
تجارت وزراعت نظارتى مجموعه‌سى (٥ نسخه)			نظارتى
عربى			
كتاب صبح الاعشى	٢	الشيخ ابى العباس احمد القلقشندى	احمد زكى پاشا
كلمة على رياض پاشا وصفحة من تاريخ مصر الحديث تضمن خلاصة حياته	٢	احمد زكى پاشا	مؤلفى
الدنيا فى پاريس اواياى الثالث فى اوروبا	٢	احمد زكى پاشا	مؤلفى
قاموس الجغرافية القديمه	٢	احمد زكى پاشا	مؤلفى

Titres des ouvrages	Auteurs	Donateurs
Reliefs Gréco-Perses	Th. Macridy	Musée Ottom.
Don Joseph Nassi	Abraham Galante	L'auteur
Louis XVI et le sultan Sélim III.	Salih Munir Pacha	»
Le passé et l'avenir de l'art musulman en Egypte.	Ahmed Zéki Pacha	»
L'aviation chez les musulmans.	»	»
Aveugles illustres de l'Orient.	»	»
Mémoire sur les moyens propres à déterminer en Egypte.	»	»
Mémoire sur les relations entre l'Egypte et l'Espagne.	»	»
Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini (1910-1911-1912-1913-1914)		
Bericht über den Zug des Gross-Botschafters Ibrahim pascha nach Wien.	F. von Kraelitz	»

تاريخ عثمانى انجمنى مجموعه‌سى

بشنجى سنه
نومرو ٣١

١ نيسان
١٣٣١

وثائق سياسيه وتاريخيه‌دن :

بلغراد قلعه‌سنك صربلويه تركى حقنده بر وثيقه

جناب خداوندكار غازينك برنجى قوصووه ملحمهٔ عظيمه‌سى عثمانليلرله اسلاولر وبالخاصه صربلردن هانكيسنك بالقان شبه جزيره‌سنده احراز حاكميت ايده‌جكنى تعيين ايلديكى كبى بلغراد قلعه‌سنك فتحى ايله مذكور شبه جزيره‌نك عثمانليلر جانبندن استيلاسى اتمام ايدلمش ايدى . بلغراد اوزون مدت عثمانليلر النده قالدى . خيلى مدت « دارالجهاد »ناميله ياد اولندى؛ برچوق حادثات حربيه‌نك ميدانى اولدى . بلغراد قلعه‌سنك صربلويه تركنه دائر آتيده‌كى وثيقه پارس معاهده‌سندن صوكره دولت عليه‌نك روش سياستنده حاصل اولان جريانك اسباب وكنهنى دخى محتويدر .

اشبو وثيقه مجلس مخصوص وكلا مضبطه‌سيله تذكرهٔ معروضه وشرف‌صادر اولان ارادهٔ سنيه‌يى مبلغ تذكرهٔ خصوصيه‌دن مركبدر. طبع ونشرده اساس اتخاذ اولنان نسخه جودت پاشا زاده على سداد بك مرحومك كتابلرندن انجمن كتبخانه‌سى ايچون مبايعه اولنانلر آره‌سنده ظهور ايتمشدر . پك بيوك قطعه‌ده اولق اوزره بش بچق صحيفه‌در . رقعه خط ايله استنساخ ايدلمش ، قابنك اوزرنه وايلك صحيفه‌سنه جودت پاشا مرحومك قلميله عائد اولديغى خصوص اشارت اولنمشدر .

عارف

صربيكى طرفندن مقدمجه وارد اولوب بالترجمه مبانىٔ عاجزانه‌مزده قرائت اولنان بر قطعه مكتوبك خلاصهٔ مآلنده صربستانده كائن قلاع خاقانيه‌نك وبالخاصه بلغراد قلعه‌سنك نو حالده بقالرى صرب ملتنه عدم امنيتى وبنابرين مملكتك ترقى راحت ومعموريته ممانعتى مستلزم اولمقده

اولدیغندن بونلرك محوی ویاخود ترکی کرك ملتنه وکرك کندوسنه ابدی اونودیلمیه‌جق برمنت وعنایت اوله‌جغی ودولت علیه‌یه اولان روابط تابعیت وصداقتلری بر صورت صحیحه‌ده تأکد وتقرر ایلیه‌جکی بیان واشعار اولنمش اولمسیله اقتضای مصلحت عریض وعمیق لدی الملاحظه بومسئلهٔ مهمه‌ده اتخاذ اوله‌جق قرارك کیفیت وجه‌ی یعنی میخال بکك تکلیفنك کلیاً ردی ویا قبولی ویاخود بعض مرتبه تعدیلنه چالیشلمه‌سی دول اوروپانك احوال حاضره‌لرینك وبوبابده اولان افکار ومطالعه‌لرینك کلیاً ردی تقدیرنده انلردن دولت علیه‌یه معین بولنوب بولنمیه‌جغنك وبوله‌من وصربلولرك قلاع مرقومه‌یه مظنون بلکه مجزوم اولان سؤ قصدلری وقوع بولور ایسه سلطنت سنیه‌نك یالکزجه صربلولری تأدیب وتربیه‌ده مختار اوله‌بیلوب اوله‌میه‌جغنك واول حالده کوزه آلدیرلمسی لازم کله‌جك محاذیر ومهالکك وبوقلاعك دولت علیه‌نك محافظهٔ ممالکنجه نه درجه‌یه قدر فائدهٔ مادیه‌سی اوله بیله‌جکنك وقانده اولدیغی صورتده او دخی نه مرتبه‌ده خطر وفداکارلغی دیه‌جکنك ومحو ویاخود ترکلرنده اولان مضرات داخلیه‌نك وملحوظ بولنان فوائدك بالاطراف تبین ایتمسنه منوط کورندیکندن صدد بحث اولا اوروپانك حال حاضرینه ودول معظمه‌نك هر برینك روش پولتیقه‌سنه انتقال ایتدیرلمشدر

شویله‌که بیاندن مستغنی اولدیغی وجهله برقاچ سنه‌دن وبالخصوص اوستریا وپروسیا دولتلری بیننده سرزدهٔ حدوث اولان محاربهٔ اخیره‌دن برو اصول پولتیقه بتون بتون قارشمش اولمقله انکلتره دولتی نظامات داخلیه‌سنده برطاقم تغیرات ایله مشغول وامریقادن مجتنب اوله‌رق کندوسنه طوغریدن طوغری‌یه طوقنمیان اموربولتیقه‌یه مداخله‌دن فوق الغایه محترز اولوب وفرانسه دولتی ایسه ایتالیا وآلامانیا ومکسیقا ایشلرنده اتخاذ ایتمش بولندیغی اصول ومسلکك حسن نتیجه‌سنی کوره‌میوب هر برنده حساب ومأمولنك عکسی ظهور ایتمسندن طولایی داخلاً وخارجاً مشکلات

ایچنده بولنوب اوستریا دولتنك دوچار اولدیغی هزیمت کلیه کندوسنی امور خارجیه‌یه صورت مؤثره‌ده سوزقارشدیرمقدن بالطبع منع وتعطیل ایدوب وپروسیا وایتالیا دولتلری دخی من غیر مأمول از وقت ظرفنده نائل اولدقلری فوائد عظیمه‌نك الحالة هذه هضم وتنظیمی ایله اوغراشوب روسیه دولتی دخی هر نه‌قدر امورمالیه وداخلیه‌جه بربیوك رفاه وراحتده دکل ایسه‌ده لهستان وچرکستان غائله‌لرینی بتورمش اولدیغندن کرك اورالردن وکرك دول معظمهٔ اوروپانك احوال مشروحه‌لرندن ناشی کندوسنه فعلاً مانع اوله‌میه‌جقلرندن امین اوله‌رق نظر دقت ومساعی وهمتنی من القدیم مطمح انظار حرص وآزی اولان ومحاربهٔ اخیره‌ده ضایع ایتدیکی نفوس وناموسنی اکمال ایچون عندنده برقاتدها مهم عد اولنان مسئلهٔ شرقیه‌یه یعنی دولت علیه‌یی اضرار تدابیرینه حصر وتخصیص ایلیوب اشبو قلاع ماده‌سندن طولایی صربلولری وکرید ترحاله ویانیه ایچون یونانیلری وبرچوق سفسطات ایله سائر تبعهٔ عیسویه‌یی تحریکدن وبونلرك ایادیٔ مظالم اسلامیه‌ده اسیر وزبون اولدقلری اراجیفیله اذهان انامی اعضاب و تغلیطدن خالی اولمامقده‌در

ایشته اوروپا دولتلرینك الیوم بولندقلری وکوستردکاری احوال وکیفیاتك خلاصة الخلاصه‌سی شومرکزده اولوب بودخی هر کون وهرشیده مشهود اولان آثار جلیه‌سیله مبرهن ومثبت اولدیغندن دها زیاده تفصیله محتاج دکلدر

دول معظمه‌نك صربلولرك اشبو استدعاسی حقنده اولان افکار وارالری بحثه کلنجه فرانسه دولتی اوته‌دنبری قلاع مبحوث عنهانك دولت علیه‌یه حقیقةً لزومی اولمدیغندن وبویله قالملری صربلولرك تباعد وتوحشنی وبناءً علیه درلو مفاسده ابتدالرینی موجب اولمقده اولدیغندن بحثله ترکلری محسناتی داعی اوله‌جغنی بیان ایده‌کلمش وبودفعه فرانسه سفیرینك دولتی طرفندن مأموراً واقع اولان افاداتی یینه بووادیده اولمغله

برابر شمدى ايشك اولكندن زياده كسب اهميت ايتمش اولديغى وبدخواهان
دولت عليه‌نك قورمش اولدقلرى طولاب فساد پك ايلرولمش اولديغندن
ايلروسنى پك قرانلق كورمكده وميدانده اولان يارەلر هر نه صورتله اولور ايسه
اولسون سريعاً قپادلمز ايسه تشنج ايده‌جكى و اعضاى سائره‌يه دخى
سرايت ايدوك خدانكرده صكره اوكى آلمق محال اوله‌جغى عندلرنده محقق
بولنديغى وبو مخاطرات محققه‌يى منع ودولت عليه‌نك تماميت ملكيه‌سنك
محافظه‌سى فرانسه وانكلتره دولتلرى تكرار بر محاربهٔ عظيمه‌يى اختيار ايله سلطنت
سنيه‌يه فعلاً معاونت ايتملرينه منوط اولوب بو ايسه بر وجهه قابل اوله‌ميه‌جغى
دخى علاوهٔ نصايح اولنمش وبرى طرفدن قلاع مرقومه‌نك دولت عليه‌جه
مادى ومعنوى دركار اولان اهميتى وصربلولرك حقسزلغى وبونلرك تركى
پارس معاهده‌سنه دخى موافق اوليه‌جغى بولنده ايراد اولنان براهين
واجوبهٔ طويله‌يى تماماً رد ايتميوب وبرچوغنى تسليم ايدوب مع مافيه شمديكى
حالده مقتضاى روش جهان اوله‌رق دولت عليه دخى عظيم فورطونه‌يه
طوتلمش بر سفينه حكمنده اولمغله ليمان سلامتى بولمق ايچون ديرك كسمك
وبوك آتمق كبى بعض فداكارلقلره مجبوريت ميدانده ايدوكى و صربلولرك
اقرارلرينه باصيلوبده استدعالرى اسعاف اولنور ايسه يونانيلرله مربوط
اولان رشتهٔ اتحادلرى قيرلمش وروسيه‌لولرك تحريكاتى ثمره‌سز براغلمش
اوله‌جغى يوللو مقابله اولنمقده‌در

انكلتره درانى وبورادە اولان سفيرى دخى عينيله بولسان ومطالعه‌ده
اولوب حتى انلرك جزم ويقينلرينه كوره دخى احوال حاضره‌نك خطر
وتهلكه‌سى پك بيوك وعاجل اولديغندن ايشك بر آن اول بتورلمسنى كمال اهميتله
اخطار و تكراردن خالى اولمامقده‌درلر

آوستريا دولتى مقدملرده بو قلعه‌لرك طوغريدن طوغرى‌يه دولت
عليه اداره و ضبطنده بولنمسنى مروج و صربلولره تركنه مخالف ايكن
بو كره او دخى تحويل افكار ايدوب كندوسى دولت عليه‌نك كما كان

خيرخواه و بقاجويى اولديغى مقدمه‌سيله صربلولره جواب رد
اعطاسنده ايجاب حكم زمان اوله‌رق كورمكده اولديغى محاذير كليه‌يى
درميان واختيار اخف شرين حكمنه اتباعاً موافقت اولنمسنك اشد لزومنى
اتيان ايلمكده‌در

پروسيا و ايتاليا دولتلرى بالطبع ديكرلرينك رأينى مصدق اولوب
روسيه دولتى صرب بكنك شو استدعاسنك بوندن اقدم زياده‌سيله مروجى
بلكه موجدى بولنديغى حالده الحالة هذه بعض ظن وتخمينه كوره ممالك
دولت عليه‌ده بو مقوله مسائل معلقه‌نك دوامى كندوسنجه حصول مرامه
دها زياده مدار اوله‌جغى وصربلولر ارضا اولندقلرى صورتده الندن
بر بيوك الت وسر رشته قاچيره‌جغى تفكر ايتمسندن ناشى بو كونلرده
شو مسئله حقنده تماماً سكوت ايتمكده‌در

شو افادات وايضاحاتدن دخى مستبان اولديغى اوزره مستدعيات
صربيه‌يى كلياً رد شقنده دول ضامنه‌نك هيچ برندن دولت عليه‌يه قولى
و فعلى ذره قدر بر معاونت بولنه‌ميه‌جغى كائنينى تحقق و تبين ايتمشدر
بناءً عليه نوبت بحث بعد الرد صربلولرك قلعه‌لره سؤ قصدلرى وقوع
بولدقده سلطنت سنيه‌نك بونلرى يالكزجه تأديب و تنكيلده مختار
اوله‌بيلوب اوله‌ميه‌جغى مسئله‌سنه كلوب صربلولر بر خيلى سنه‌لردنبرو
برچوق تداركاتده بولنه‌رق اليوم يوز بيكه قريب عساكر نظاميه ورديفه
چيقارمغه مقتدر اولدقلرندن بشقه دولت عليه عليهنه بر حركت عصيانيه‌يه
قالقشدقلرى اده يونانيلر وقره‌طاغلولر وبوسنه خرستيانلرى واحتمالكه
بلغارستانك برچوق برلرى اهاليسى ايله دخى اتفاق ايده‌جكلرندن بوكا
قارشو سلطنت سنيه‌نك دخى تداركات كليه‌يه تشبث ايتمسى الزم اولوب
اكرچه جناب حق عمر وشوكت ملوكانه‌لرينى روز افزون بيورسون
ولى نعمت بيمنتمز پادشاهمز افندمز حضرتلرينك مسلم عالميان و مفخر
اصدقاى بندكان اولان علو همت وكمال حميت خلافتلرى وملت اسلاميه‌نك

غیرت وصداقتی اقتضاسنجه ویاری عون وعنایت باری ایله بونلرك جمله‌سنه مقابله اولنمق وحدلری بیلدیرلمك مع التکلف قابل اولمغله مصلحتك مشکلاتی بونده اولیوب اصل کوچلك صربلولر قلاع‌ه سوء قصد ایدوب الدقلری تقدیرده لاجل الاسترداد صربستانه عسکر ادخال اولنمق امر طبیعی اوله‌جغی و اشته اولوقت بتون دولتلر یکزبان اتحاد اوله‌رق بز سزه بو مصلحتك صلحاً وطاتلیلقله بتورلمسنی وبتوره‌من ایسه‌کز ایشك فنایه واره‌جغنی وصربلولرك طورمیه‌جغنی بالاطراف ومکرراً اخطار ایتمشیدك سز نصایحمزی اصغا ایلدیکز صربلولرده مجبوراً شو حرکتده بولندیلر وقلاعی الدیلر شمدی سزك صربستانه عسکر سوقیله خرستیان قانی دوکمه‌کزه بروجهله راضی دکلز دیه‌جکلرنده قطعاً اشتباه اولمدیغی مثللو روسیه دولتنك مثلا اناطولی طرفندن بر عسکر کورنشی ایده‌رك حالی دها زیاده خطرناك ایتمسی دخی ملحوظ وقلعه‌لر الله ایتمسون بویله بر صورتله ید اغیاره کچوبده دولت علیه استخلاصنه مقتدر اوله‌مدیغی کبی یالکز صربستانك رابطهٔ تابعیته‌دکل بتون روم ایلیده حکومت سنیه‌یه وهن کلی کله‌جکندن فضله حل مسئلهٔ شرقیه ایچون دیه‌رك مکالمه مجلسلری عقد اولنوب صربستانی ویونانی توسیع وصربك استقلالی اکمال ایلیه‌جکلری دخی کورینان امارات و علائمدن و ایشیدیلن سوزلردن منفهم بولنمشدر کچن سنه مملکتینه عسکر کوندرلمسنه دولتلرك بعضیسی موافق وبرطاقی مخالف اولدقلرندن مخالفلرك سوزلرینه باقلمیوبده عسکرك ادخالی حسب الوقت تجویز اولنه‌مامش ایکن بتون دوله قارشو وشو نازك وتنك وقتده صربستانه سوق جیوش حیرتده عقل هوش بر حالت کورینور

قلاع موجوده‌نك دولت علیه‌نك محافظهٔ ملکیه‌سنجه نه درجه‌یه قدر فائدهٔ مادیه‌سی اوله بیله‌جکی قضیه‌سی لدی التدقیق بونلر بلغراد وفتح اسلام وبو کورتلن وسمندره‌دن عبارت اولوب ایچلرنده قلعه‌یه بکزر یالکز بلغراد استحکاماتی اولمسیله دیکرلری اك ضعیف بر دشمنه

بش کون طایانه‌جق اقتدار وهیئتده اولمدیغی وبلغراد قلعه‌سی دخی الیوم متخذ اولان اصول استحکامیه‌یه موافق اولمدیغندن وخارجنده وصربلو النده درونی کله ایله بتورمکه صالح حواله‌لر اولدیغی کبی طونه جهتی دخی ضعیف بولندیغندن نه خارجدن کله‌جك ونه صربلولردن ظهور ایده‌جك دشمنه لایقیله مقاومت ایده‌میه‌جکی وصربستان دشمن ایکن اویله بر نقطهٔ مفرزده‌ده بولنان قلعه‌نك محافظهٔ ممالك سائره‌یه اصلا مدار وفائده‌سی اوله‌میوب الحاصل قلاع مرقومه‌نك درونده اولان عساکر مستحفظه‌یه بر نوع محبس حکمنده اولدیغی ارباب وقوفدن اولان ذوات موثوقه‌نك تقریر واخبارلریله دخی اکلاشلمش وبنابرین بونلرك بالادهٔ بر تفصیل تعداد وتذکار اولنان خطر وتهلکه‌یی کوزه آلمغی دیه‌جك فائدهٔ مادیه‌لری اولمدیغی ثبوت بولمشدر

قلاع مرقومه‌نك صربلولرك استدعالری موجبنجه محو ویاخود ترك اولنملرنده اولان مضرات داخلیه وملحوظ بولنان فوائد ماده‌لری درمیان اولندقده اکرچه اشبو قلعه‌لرك شمدی بر کونه اهمیت مادیهٔ ملکیه‌سی یوق ایسه‌ده اوائلده وصربستان کافة دولت علیه‌نك طوغریدن طوغری‌یه تحت حکم وضبطنده بولندیغی زمانلرده بوقدر امکلر صرف اولنه‌رق وقانلر دوکیله‌رك بالدفعات ضبط وتسخیر اولنمش اولدقلرندن بر نوع الدن چیقارلملری وخصوصیله میخال بك امارته ابتدای مأموریتندنبرو دولت علیه‌یی خشنود وتأمین ایلیه‌جك بر طور وحرکتده بولنمامش اولمسیله انك استدعاسنه مساعده اولنمسی حقیقةً موجب اسف عظیم اولدیغی وصربلولرك انظار اهالیده بعض مرتبه تزاید نفوذلرینی استلزام ایده‌جکی والحاصل سلطنت سنیه‌جه شویله بر فدا کارلغك اولور اولمز محذور خفیف قارشوسنده ویاخود بعض ظنون واوهام اوزرینه اختیارینی هیچ بر عقل وحمیت تجویز ایتمیوب انجق ترجیح اهون ضررین قاعده‌سیله قبول اولنه‌بیله‌جکی وشوقدرکه اوستریا دولتنك یدی سکز یوز بیك عسکرله

جنکه طوروشمش وایتالیایه غلبه دخی ایلمشیکن نیجه ملیونلرله وجوده کلمش ودنیانک برنجی درجه‌ده استحکاماتندن معدود بولنمش اولان قلاع اربعه‌یی وونه‌دیک ایالتنی ترک ایتمسنه قیاساً پک اخف اوله‌جغی درکار اولوب اشبو فداکارلقدن ملحوظ بولنان فوائد دخی صربلولرک دربیش ایلدکلری رجا ونیازلری قبول بیورلمسندن طولایی کندولرینک ممنون ومتشکر اولملرندن ولوقلباً وصحیحاً استقامت وصداقت نیتنده اولمسه‌لر بیله مملکتین ادارهٔ حاضره‌سی مثللو برآز مدت اولسون اخلاص وسکونت اوزره بولنملرندن وبعدازین کندو امور واحتیاجات داخلیه‌لرینه دائر شکایته وحامیلری اولان دولتلری توسیطه هیچ بر سررشته‌لری اوله‌میوب اگر برکونه مخالفه جرأت ایده‌جک اولورلر ایسه دائرهٔ امتیازلرینک خارجنده اوله‌رق تجاوزی حرکت ایتمش اوله‌جقلری جهتله دولت علیه‌نک دفع مضرات متجاوزه‌لری حقنده اتخاذ ایده‌جکی تدابیره خارجک اعتراضه حق قالمامسندن وشوارالقده یونانیلره پک بیوک مدار جسارت اولان صرب اتفاقنک مملکتین اتفاقی مثللو اللرندن النوب کندولری بتون بتون یالکز براغلمسندن وبروجه محرر روسیه پولتیقه‌سنک برباشلی قوتی ابطال ایدلمش اولمسندن و صربستانک دولت علیه‌یه اولان رابطهٔ تابعیتی محافظه قالمسندن عبارتدر

یوقاریدن بری شرح وتفصیل اولنان حالات وکیفیاته نظراً اشبو مسئله‌ده رد قطعی طرفنه کیدلمک امکان وطریقی بالاتفاق بولنه‌مامش اولدیغندن ذهن قاصر عاجزانه‌لرمز بالنسبه محذوری آز اوله‌جق بر تسویه بولنه کیتمکه مجبور اولمغین اولبابده جریان ایدن ابحاث کثیره‌نک فذلکه‌سنده آتیده بیان اوله‌جق تأمیناته مقابلةً اوله‌جق مساعده شقوق خمسه‌یه منحصر کورینوب بونک بری قلاعده بولنان عساکر حضرت شاهانه وسنجاق کماکان ابقا اولنوب فقط چونکه کندولری بونلرک صربستانده وجودندن اظهار خوف وخشیت ایتمکده اولدقلرندن

وصرب بکی دخی ذات شوکتسمات حضرت پادشاهینک تبعه‌لرندن بولندیغندن قلاع نظارت وقوماندانسنک اکا تفویضیله برابر بلغراد قلعه‌سنک شهری اخافه ایدن جهتی استحکاماتنی کندولرنجه امین اوله‌جق شکله قویملرینه دخی مأذونیت ویرلمسی وایکنجیسی ینه نظارت وقوماندہ بکده اولمق اوزره عساکر مستحفظه‌نک اسلام وصربلولردن مرکب اولمسی واول حالده عساکر شاهانه قلعه‌نک طونه طرفنک و صربلولر شهر جانبنک حفظنه مأمور قلنمسی وقلعه‌یه دولت علیه سنجاغی وصرب بیراغی چکلمسی واوچنجیسی قلعه‌لر کماکان قلاع خاقانیه‌دن اوله‌رق قالوب فقط محافظه‌لرینی دولت علیه‌نک کندی تبعه‌سندن اولان صرب بکنه حواله بیوروب ینه دولت علیه سنجاغنک دیکریله برابر ابقاسی ودردنجیسی بونلرک هدمیله یرلرینک ترکی وبشنجیسی اسلحه ومهماتی النه‌رق قائماً صربلولره ترک وتملیکی اولوب صربلولرک هرنه قدر شق اول وثانی‌یه قانع اوله‌جقلری ومن غیرمأمول شمدیلک قانع اولسه‌لر دخی از وقت ایچنده تجدید دعوادن کیرو طوره‌جقلری یکده امید اولنه‌مسه بیله برکره بو تکلیف ودرمیان اولنوبده اصرارلری نه درجه‌یه قدر کیده‌جکی اکلاشلمقسزین شوفائدهٔ ملحوظه‌نک ضایع ایدلمامسی وباخصوص ایکنجی وجهکه عساکر مستحفظه‌نک اسلام وصربلودن مرکب اولمسیدر بونک حصولی حالنده اهل اسلام ایله صربلولرک بریرده امتزاجی محال اولمدیغی جمله‌یه اکلاشق ومادامکه دولت علیه‌نک بوقدر ملیون تبعهٔ مسیحیه‌سی واردر وبتون اوروپانک نظر دقتی بونلرک اوزرنده‌در اهل اسلامک بونلردن وبونلرک بزلردن اولان وحشت ومباعدتلرینی رفته رفته ازاله‌یه احتیاجمز درکار اولمغله وصورت انتظارنامه‌ده اسباب ایناس واستیناسدن معدود اولمق منافعی دخی جامع بولندیغندن احسن تدابیر کورنمکله شقین مذکورینک بالتدریج مبدأ مذاکره اولنمسی وبوصورت اوله‌میوبده شقوق ثلثهٔ باقیه‌دن برینک اختیارینه لزوم کورلدکده قنغیسنک ترجیحی دها موافق مصلحت

اوله‌جغى درپيش ملاحظه اولنوب و بونلرك هر برينك يكديكره نسبتله فائده
ومضرتى وملك ودولتجه وبوليقه‌جه درجهٔ اهميت واهونيتى بالاطراف
سنجيدهٔ قسطاس تدقيق وتعميق قلنوب تكراردن مستغنى اولديغى وجهله
صربلولرك درميان ايلدكلرى استدعا قلاعك يا محو وهدم اولنه‌رق يرلرينك
كندولرينه تركى وياخود حال حاضرلريله اعطاسى صورتلرندن عبارت وبونك
قنغيسى اتخاذ اولنسه انلرجه مساوى اوله‌جغى وارستهٔ قيد اشارت اولوب
دولت عليه‌جه ايسه ايكيسنده دخى حقوق وتصرفك سقوطنجه برفرق
اوليوب فقط قلعه‌لرك يقيلوبده عرصه‌لرينك ويرلمسى بونلرك تركنده اولان
مجبوريت وطوتلمسنده كورلن عجزى دها زياده اعلان واشاعه ديمك
وهدمنده مختار ايكن اويوله كيتميوبده مثلا ايچلرنده اولان طوپ ومهمات
الـه‌رق قلعه‌لرك حاللريله اعطاسى صربلولره برنوع امنيت ومروت كوسترملك
اوله‌جغى بديهى اولوب انجق بونده دخى قلاع مرقومه رسماً وكاملاً
الدن چيقمش اوله‌جغندن اشبو ايكى وجهدن اخف واهون بر صورت
تسويه بولنمسنه چالشلمسى امر طبيعى بولنمسيله اوچنجى شقك يعنى قلاع
مبحوثه كما كان قلاع خاقانيه‌دن وصربستانك امتيازينه داخل اولان اراضى
دائره‌سى خارجنده قالمق ودولت عليه سنجاغى دخى ابقا اولنمق شرطيله
امر محافظه‌لرينك صرب بكنك ذاتنه تفويض واحاله‌سى خصوصنك
مباحثه‌سنه كيريشلوب ايلك اوزرينه دخى كندوان ايدن ابحاث ومذاكراتك
نتيجه‌سنده قلاع مرقومه‌نك بووجهله مستقلاً بكك اداره ومحافظه‌سنه
حواله‌سى من جهةٍ ترك معناسنى افاده ايده‌جكندن بونكله بتون بتون
ويرلملرنده فرق اولميه‌جغى وصربلولرك النـه كچوبده دها زياده قوت
استحصال ايتملرندن ايسه يقلملرى دها مرجح اوله‌جغى مطالعه‌لرى وهلهٔ
اولده خاطر كذار اولوب فقط بومقوله مواد مهمه‌ده برتسويه طريقنه
كيدلمكه مجبوريت تحقق ايتديكى كبى قاعدهٔ كليه قابل اجرا كورينان صورت
تسويه‌نك الك خفيف وبالنسبه الك ضررسزينى قبول واجرا دقيقه‌سى اوله‌رق

اشبو مسئله‌ده مضبطهٔ بندكانه‌مزك ابتدالرنده على وجه التفصيل عرض
وبيان اولنديغى اوزره صربلولرك اورتايه قويدقلرى طلبك حسب الوقت
تماماً رد وجرحى قابل وممكن اوله‌ميه‌جغنه جزم ويقين حاصل اولديغندن ناشى
بالضروره تسويه طرفنه كيدلوب انده دخى الك خيرلو صورتلر برنجى
وايكنجى شقلر ايسه‌ده ظن وتخمين اولنديغى وجهله بونلرى صربلولر
قبول ايتمدكلرى تقديرده بربوقدرله اكتفا ايدرز وايلروسنه كيده‌مز
ديوبده طورمق محاذير ومخاطرات مشروحه‌يى تماميله كوزه الدرمق
اوله‌جغندن يار واغياره بحقٍ برديه‌جك براقيه‌جق ومسئوليتى اوته
طرفه براقه‌جق وبونكله برابر حقوقه دخى مهما امكن از طوقنه‌جق
بر اوچنجى صورته احتياج دركار اولوب بودخى بالاده تعداد اولنان
وجوه ثلاثه‌نك برى اولمق لازم كله‌جكنه وهدم شقى بروجه محرر
بك زياده اعلان عجز ايله برابر صربلولره بتون بتون اجنبى ودشمن
معامله‌سنى متضمن وكلياً اسقاط حقوقى مستلزم اولديغى مثللو
بلا قيد و شرط حاليله ترك دخى انواع محاذيرى مستتبع بولنديغنه
و مشروطاً بكك ذاتنه تفويض محافظه‌ده اولا دولت عليه‌نك قلاع
مرقومه‌ده اولان حقوق ملكيه‌سى رسماً صربستانك حدود امتيازينه
ترك ايدلمش اولمامق وهرنقدر شمديلرده بوندن استفاده برله اورالره
يكيدن عساكر اسلاميه قونلمسى قابل اولمسه بيله بوحق الده اولدقجه
وقتاً من الاوقات بر فرصت دوشدكده حال سابق اعاده اولنمسى قپوسى
اچيق قالمق ثانياً قلاع خاقانيه‌نك هدم ايله يرلرى وياخود هدم ايتمكسزين
هيئت موجوده‌سى صربلولره ترك وتسليم اولندى لافرديسى ايله بونلرك
ينه قلاع خاقانيه‌دن معدود اولدقلرى ودولت عليه سنجاغى التنده
بولندقلرى حالده يالكز قوماندالسى دولت عليه طرفندن منصوب اولان
صرب بكنك ذاتنه تفويض وحواله بيورلديغى شايعه‌سى بيننده اولان فرق
عظيم قزانلمش اولمق ثالثاً دولت عليه كرك صربلولرك وكرك امثالنك

نیات ومضراتلرینی هرنه‌قدر بیلور ودفع فساد ومکیدتلرینه چالیشور
ایسه‌ده ظاهرده وضررسز شیلرده حقلرنده امنیت کوسترلمسی وکندولرینه
اجنبی کوزیله باقلمامسی وصربستانك دائما ممالك محروسه‌نك اجزای
متممه‌سندن واهالیسنك تبعهٔ ممتازهٔ سلطنت سنیه‌دن طوتلمسی غایت مهم
والزم برنکته اولمسیله دولت علیه صربستانده اولان قلاعك محافظه‌سنی
کندی نصب کرده‌سی اولان صرب بکنه توجیه وتفویض بره صربلولره
برعظیم دلیل امنیت ویرمك وبالفرض صرب بکی بو صورتی دخی عدم
قبول صددنده اولمق لازم کلسه مروج مستدعیاتلری اولان دولتلره
صربلولر قلعه‌لرك محافظه‌سی اهل اسلام عسکرینه منحصر اولمسندن امین
اوله‌مدقلرندن طولایی شکایت ایتمکده ایدیلر دولت علیه دخی بوشکایتلرینی
استماع ایده‌رك امر محافظه‌یی تماماً وکاملاً کندولرینه ویره‌یور وایچلرنده
کندو عسکرلری اولدیغی واداره وقوماندا بکه مفوض بولندیغی حالده
بزم طرفدن برکونه سؤنیت قورقوسی قالورمی وبری جانبدن صرب بکی
ماده‌سنده بوندن بیوك اثر امنیت واعتماد اولورمی اشته سلطنت سنیه
فدا کارلغك نهایت مرتبه‌سنه قدر کندی وصربلولرك حقه مقرون کورینه
بیله‌جك شکایتلرینك اسبابی تماماً بتدی بونك ایلروسنی طلب واستدعایه
نه انصاف وحقانیتك نه وظائف تابعیتك نه تمامیت ملکیهٔ دولت علیه
قاعده‌سنك تحملی ونه صربستانك ذره قدر احتیاجی کوریله‌من وادیسنده
قوی جوابلر ویریله بیلمك کبی وسائر کونه محسنات عدیده اولوب قلاع
مرقومه ولو شو طریقله اولسون صربلولرك تحت اداره ومحافظه‌سنه
ویرلدیکی صورتده امارتك دها زیاده قوتلنمسی ودولت علیه‌یه مضرت
ایتمسی موجب اوله‌جغی خاطره‌سنك تذکرنده دخی یوقاریده دخی شرح
وبیان اولندیغی وجهله بونلرك ایکیسی هیچ استحکام حکمنده اولمیوب
نه حالاً ونه موقعاً برایشه یرامیه‌جقلری متین اوله‌رق ایچلرنده قلعه‌یه
بکزر بلغراد استحکاماتی اولدیغندن اکر دولت علیه‌نك طونه‌نك قارشو

طرفنده دخی ممالکی اولوبده بوقلعه آره‌یرده بولنسه وياخود نیش
حدودی اوزرنده اولسه صربلولرك لدی الاقتضا دولت علیه‌نده استعماله
مقتدر اوله‌جقلری محذوری وارد اولور ایدیسه‌ده حال بویله اولیوب
قلاع مزبوره نه صربلولرك بروطرفلره تجاوزینه قوة الظهر ونه‌ده سلطنت
سنیه‌نك صربستانه عسکر ادخال ایده‌جکی نقطه‌لره سد وحائل اوله‌بیلمك
احتمالی اولمیوب بونلر بولندقلری محللر اقتضاسنجه بر قوتلوجه هیئتده
بولنسه‌لر یالکز اوستریا دولتنك صربستانه تجاوزینی منع ایده‌بیله‌جکلری
وبناءً علیه دولت مشارالیها قلباً هدم اولنملری طرفنی آرزو ایده‌جکی
واوستریا دولتنك ممالك محروسه‌نك اجزاسندن اولان صربستانه تجاوز
ایتمسی دولت علیه‌یه اعلان حرب ایتمسنه موقوف اولدیغندن اویله
بر وقعه‌ده صربلولر دولت علیه ایله برلکده اوله‌رق محاربه ایلیه‌جکلری
وقلاع مبحوثه ینه محافظهٔ تمامیت ملکیهٔ سلطنت سنیه خدمتنده قوللانلمش
اوله‌جغی افکاری اذهان بندکانه‌مزده کماهی حقها تقرر ایتمشدر
الحاصل عساکر مستحفظهٔ اسلامیه‌نك ابقاسیله فقط امر نظارت
وقوماندانك صرب بکنه ویرلمسندن وبو طوتدیریله‌مدیغی تقدیرده عساکر
مستحفظه‌نك اسلام وصربلو اوله‌رق مختلط ویرجلرده دولت علیه
سنجاغی وصرب بایراغی معلق اولمسندن عبارت اولان برنجی وایکنجی
شقلر اول امرده تکلیف اولنوب قبول ایتدیریله‌من ایسه عرض وتکلیفی
اقتضا ایده‌جك اوچنجی صورت تسویه مقایسات محرره ومباحثات
مشروحه‌یه نظراً شق ثالث اولمق یعنی قلعه‌لر کما کان قلاع خاقانیه‌دن
اوله‌رق قالوب ویرجلرینه سلطنت سنیه وصرب بیراغی چکیلوب حفظ
واداره‌لرینك صرب بکنك ذاتنه احالهسیله مستحفظ عسکرینك
قالدیرلمسی جمله‌مز طرفندن بالاتفاق ترجیح واختیار قلنمشدر

اشبو مطالعات رهین تنسیب وتصویب عالی بیورلدیغی حالده ایشك
برکوزه‌دجك یری دخی صرب بکندن مظهر اوله‌جغی مساعدهٔ سنیه‌یه مقابلهٔ آتی

ایچون بعض تأمینات قویه استحصالی قضیه‌سی اولوب مثلا امارت صربیه‌نك
سکسان یوز بیك عسکر تدارك ایتمسی وواردانتك برجزء اعظمنی مهمات
واسلحه‌یه صرف ایتمسی جائز اوله‌میه‌جغندن بونك بر یولده قونلمسی
وباغراده برکروه بلغار وبوشناق فسده‌سنك ممالك محروسه‌یی افساده
یول بولملرینك وصرب غزته‌لرینك دولت علیه علیهنه نشرندن خالی
اولمادقلری اراجیف واکاذیبك ودها بونلره مماثل فنالقلرك بعدازین
کلیاً منعیله مکتوبنده ایراد ایلدیکی تأمینات ووثیقاتك برصورت
رسمیه‌یه قونلمسی ومتبوع اعظمی اولان جناب شوکت القاب حضرت
شهنشاهی‌یه تجدید برات صداقت ایلمسی ضمننده کندوسنك اول بأول
درسعادته کلمسی لازم کله‌جکنه بناءً یازیله‌جق جوابنامه‌ده مشارالیهك
مناسبی وجهله دعوت اولنمسی متحداً تذکر وتصویب اولنمش ایسه‌ده اولبابده
وهر حالده امر فرمان حضرت ولی الامرکدر ٨ شوال سنه ٨٣

محمد رشدی محمد السید محمد علی محمد نامق الرفیق السید محمد امین عالی
محمد کانی خلیل السید محمد رشدی رضا یوسف کامل محمد فؤاد
السید احمد کمال السید عبدالحمید فرید ممتاز

صورت تذکرهٔ سامیه

عطوفتلو افندم حضرتلری

صربستانده الحالة هذه موجود اولان قلاع اربعه حقنده صرب
امارتی طرفندن بالتحریرات وقوعبولان التماسات اوزرینه بالدفعات منعقد
اولان مجلس مخصوص مشورتك مذاکرات ومطالعاتی شامل تنظیم
وتقدیم اولنان مضبطه منظور معالیموفور حضرت پادشاهی بیورلمق ایچون
عرض وتقدیم قلنمش اولمغله اولبابده وبرده یشه صربستان داخلنده
واطه قلعه قارشوسنده کائن قستل تعبیر اولنان ودروننده بش اون نفر

مستحفظ بولنان کوچك قلعه‌نك دیکرلری عدادینه داخل اوله‌جقندن
انك دخی هدمی تذکر اولنمغین بو دخی هر نه وجهله امر وفرمان
حقایق عنوان جناب ملوکانه شرفسنوح وصدور بیوریلور ایسه منطوق
منیفنه توفیق حرکت اوله‌جغی بیانیله تذکرهٔ ثناوری ترقیمنه ابتدار قلندی
افندم ١٠ ل سنه ٨٣

م

معروض چاکر کمینه‌لریدرکه

هامه‌زیب تعظیم وتکریم اولان اشبو تذکرهٔ سامیهٔ صدارتپناهیلریله
مارالبیان مضبطه منظور دقایق موفور جناب شهنشاهی ومآل مؤداسی
بالاطراف معلوم حکمت ملزوم حضرت پادشاهی بیورلمشدر مضبطهٔ
مذکوره‌ده بیان اولندیغی وجهله برنجی وایکنجی شقلرك اول امرده
بکه بیان واشعار ایله اوچنجی صورتك متفقاً قبول وتصدیق اولندیغی
اکلاشلمش اولوب صور محرره ایجاب حاله توفیق افکار ایله ملاحظه
اولنمش ایسه‌ده جریان ایدن پولتیقهٔ خارجیه حکمنجه وبعض مطالعهٔ مهمه
اقتضاسنجه مارالذکر برنجی وایکنجی شقلرك بیاننده کلیاً صرف نظرله
طوغریدن طوغری‌یه اوچنجی صورتك جوابنامه تسطیریله بیان واشعار
اولنمسی ومذکور کوچك قلعه‌نك هدمیله خصوصات سائره‌نك برموجب
مضبطه اجرای مقتضالری متعلق وشرفصدور بیوریلان امر وفرمان
اصابت عنوان جناب جهانداری مقتضای جلیلندن اوله‌رق سالف البیان
مضبطه صوب سامئ آصفانه‌لرینه اعاده وتسییر قلنمش اولمغله اولبابده
امر وفرمان حضرت من له الامرکدر ١٠ ل سنه ٨٤

عارف پاشا

انجمنمز اعضای معاونه‌سندن قونیه والئ اسبق عارف پاشا ۱۳۳۳ سنه‌سی ربیع‌الآخرینك یكرمی طقوزنجی (۳ مارت ۱۳۳۱) صالی كونی ارتحال دار بقا ایلمشدر .

محمد عارف پاشا ۱۲۷٤ سنه‌سنده تولد ایتمشدر . مرحومك ترجمهٔ حال رسمیسنده اطنه ولایتی داخلنده جبل بركت سنجاغنده واقع خاصه قصبه‌سنده متولد اولدیغی مذكور ایسه‌ده حین تولدنده قصبهٔ مذكوره

موجود دكل ایدی . خاصه قصبه‌سی قوزان سنجاغی اصلاحاتنه مأمور هیئتك ایلك اجراآتی اولمق اوزره ۱۲۸۲ سنه‌سی ابتداسنده تأسیس ایدلمشدر ، بو حالده مرحوم یا بو قصبه‌نك موقعنده ویاخود جوارنده طوغمشدر .

پدری جبل بركت امراسندن قره‌بك زاده خلیل بكدر . جدی قره‌بكك نامی آطنه حوالیسنك عصر سابق اواسطی وقوعاتی مناسبتیله تواریخ عثمانیه‌ده مذكوردر . مع‌مافیه مرحوم ، قره‌بكدن اولكی اجدادینه عارف اولیوب قره‌بك كوندوزلی نام موقعدن اولدیغی جهتله آنك آل‌رمضانك اجدادیله برلكده آطنه طرفلرینه كلوب یرلشن توركمنلردن و كوندوز اوغللرندن اولدیغی ظننده بولندیغی دفعاتله كندیسندن مسموعدر .

خلیل بك قوزان اصلاحاتی اثناسنده وهیئت اصلاحیه‌جه كوریلان لزوم اوزرینه روم‌ایلیده واقع نیش شهرنده اقامته مأمور ایدلمش ایدی . بعده عفو بیورلمش و مع‌مافیه مملكتنه عودت ایتمامه‌سی مشروط بولنمش ایدوكندن بالضروره ادرنه شهرنده اختیار اقامت ایلمش ایدی . ایشته مرحوم بو اثناده مقدمات علومی نیش وادرنه رشدیه‌لرنده تحصیل وعربی وفارسی‌یی دخی معلم مخصوصدن تدرس ایتمشدر .

محمد عارف بك ۱۲۹۰ سنه‌سنده ادرنه ولایتی دیوان تمییزی قلمنه كیروب بعده مكتوبجی قلمنه نقل ایلمش ایدی . ادرنه شهرینك روسلر طرفندن استیلاسی سببیله ۱۲۹۵ سنه‌سی محرمنك اون اوچنجی كونی بالطبع مأموریتدن انفصال ایله استانبوله كلدی . مرحوم مدت مذكوره ظرفنده ادرنه ولایتی غزته‌سی محرر معاونلكنده ومحررلكنده ومریج نام غزته‌نك دخی محررلكنده بولنمش ایدی .

محمد عارف بك استانبولده اوزون مدت قالمدی . ایكی اوچ آی صوكره ، كندینی جذب ایدن محل تولدینه دها یاقین بولنمق حسبیله حلب شهرینه عزیمت ایتدی . اوراده حلب مكتب رشدیسی رقعه خطی

معلملكندن ايشه‌باشلادى، براز صوكره مكتوبجى قلمنه كيردى. استعداد مادرزادى حسبيله آز زمان ظرفنده كلياً يبانجيسى اولديغى محل مذكورده كنديى طانيته‌رق نائل ترقى و ١٢٩٧ سنه‌سنده حلب ولايتى اداره مجلسى باش كتابتنه مأمور اولدى. ١٣٠٤ سنه‌سنده حجاز ولايتى مكتوبجيلغنه و برمدت صوكره جده والى قائممقاملغنه تعيين اولندى. حلبده بولنديغى اثناده فرات نام غزته‌سى محررلكنى ايفا ايتديكى كبى علاوهٔ مأموريت اوله‌رق اولوقت قوميسرلك مأمورتى ايله حلبده بولنان قونيه والى اسبق مرحوم سعيد پاشانك كتابت خصوصيه‌سنده وبعض قوميسيونلر اعضالغنده بولنمش ايدى. ١٣٠٦ سنه‌سى مذكور قائممقاملقدن استعفا ايتمش و ١٣٠٨ سنه‌سنده معدن سنجاغى متصرفلغنه تعيين ايدلمش ايدى. ١٣٠٩ سنه‌سنده عهده‌سنه رتبهٔ ميرميرانى توجيه اولندى.

محمد عارف پاشا بعده شهرزور (١٣١٠)، موش (١٣١٢)، بايزيد (١٣١٣)، مرعش (١٣١٤)، سليمانيه (١٣١٨)، درسم (١٣٢١)، كنج (١٣٢٢)، ماردين (١٣٢٣) سنجاقلرى متصرفلقلرنده بولندى. ماردين متصرفى ايكن برمدت دياربكر والى وكالتنده بولنمش واو اثناده و ١٣٢٥ سنه‌سنده عهده‌سنه روم ايلى بكلربكيلكى پايه‌سى توجيه اولنمش ايدى.

محمد عارف پاشا ١٣٢٦ سنه‌سنده طربزون ولايتى واليلكنه تعيين ووقوعبولان طلبى اوزرينه برسنه صوكره انفصال ايتمش و ١٣٢٧ سنه‌سنده قونيه ولايتى واليلكنه نصب ايدليوب ١٣٣٠ سنه‌سنده عزل ايدلمش ايدى.

مرحوم حيات رسميه‌سنده مستقيم وفعال برذات ايدى. حكومتجه اهليت ودرايتى واقتدار وفعاليتى مجرب ومعلوم ايدى. وظائف مأموره‌سنى تجربه ووقوفى جهتيله فعالانه برصورتده كمال حصافت واستقامتله حسن ايفا ايدردى. بولنديغى مأموريتلره تعيينى اكثريا نقل وبجايش صورتلريله

اولوب مأموريتدن عزلى اندر ايدى. عزللرينك سببى دخى اكثريا عارضهٔ وجوديه‌سى حسبيله وقوعبولان طلبى وياخود استعفاسى ايدى. يالكز سليمانيه سنجاغنه تعيين ايدلديكى حالده متعاقباً يرينه ديكرى انتخاب اولنديغندن قبل العزيمه انفصال ايلمشدى.

عارف پاشا وقور، وجيه، نازك وفضائل اخلاقيه‌يه مالك برذات ايدى. درجهٔ نهايه‌ده خوش صحبت وظريف ايدى. كنديني ايلك دفعه طانيان كمسه نزاكت وظرافتنه مسحور اولور واحباى دائمه‌سى ميانه قاتيلور ايدى. اثناى مصاحبه‌ده مناسبت كتيره‌رك ايراد ايلديكى اشعار وكلام كبار كنديسنك عربى وفارسى وتوركى ادبياتنده‌كى قدرت ورسوخنه دال ايدى، تاريخى واخلاقى مناقب ايله مخاطبنى تنشيط ايلر وبو صورتله ظرافتنه مفتون ايدر ايدى.

عارف پاشا مشغلهٔ رسميه‌سندن اختلاس ايتديكى اوقاتى وقوف ومعلوماتنك تزييد واكماله صرف ايتمش ايدى. بو مسلكده نهايت عمرينه قدر دوام ايتمشدر. بالجمله شعبات علوم ومعرفته انتساب ايتمش ايدى. الكزياده مشغول اولديغى توركجه‌نك غوامض لسانيه‌سى وتاريخ ايدى. توركلرك اصيل بر خاندانه منسوبيتى وروم ايلى وآناطولينك اكثر محللرنده بولنمسى وبك قوتلى بيلديكى عربى وفارسى ايله برابر بلغار وصرب وروم لسانلرينه وقوفى جهتلريله لسانمزده مستعمل كلماتك توركجه وياخود ديكر لسانلردن دخيل اولديغنه وتوركجه كلماتك لسانك وبالخاصه غرب توركجه‌سنك مختلف لهجه‌لرنده‌كى تلفظ ومعانى وسائره‌سنه دائر ويرديكى معلومات واجرا ايتديكى مقايسات وايراد ايلديكى ملاحظات غايت قيمتدار ايدى. تاريخك دخى آناطولى وبالخاصه توركلرك قطعهٔ مذكوره‌يه ورود وتمكنندن اعتباراً وقايع تاريخيه‌سيله مشغول اولور ايدى. بو بابده پك زياده وقوف ومعلوماتى وار ايدى.

مرحوم وقوف ومعلوماتى نسبتنده تأليف آثاره موفق اوله‌مامشدر.

معلملکندن ایشه‌باشلدی، براز صوکره مکتوبجی قلمنه کیردی. استعداد مادرزادی حسبیله آز زمان ظرفنده کلیاً یبانجیسی اولدیغی محل مذکورده کندینی طانیته‌رق نائل ترقی و ۱۲۹۷ سنه‌سنده حلب ولایتی اداره مجلسی باش کتابته مأمور اولدی. ۱۳۰٤ سنه‌سنده حجاز ولایتی مکتوبجیلغنه و برمدت صوکره جده والی قائممقاملغنه تعیین اولندی. حلبده بولندیغی اثناده فرات نام غزته محررلکنی ایفا ایتدیکی کبی علاوهٔ مأموریت اوله‌رق اولوقت قومیسرلك مأموریتی ایله حلبده بولنان قونیه والئ اسبقی مرحوم سعید پاشانك کتابت خصوصیه‌سنده وبعض قومیسیونلر اعضالغنده بولنمش ایدی. ۱۳۰٦ سنه‌سی مذکور قائممقاملقدن استعفا ایلمش و ۱۳۰۸ سنه‌سنده معدن سنجاغی متصرفلغنه تعیین ایدلمش ایدی. ۱۳۰۹ سنه‌سنده عهده‌سنه رتبهٔ میرمیرانی توجیه اولندی.

محمد عارف پاشا بعده شهرزور (۱۳۱۰)، موش (۱۳۱۲)، بایزید (۱۳۱۳)، مرعش (۱۳۱٤)، سلیمانیه (۱۳۱۸)، درسم (۱۳۲۱)، کنج (۱۳۲۲)، ماردین (۱۳۲۳) سنجاقلری متصرفلقلرنده بولندی. ماردین متصرفی ایکن برمدت دیاربکر والی وکالتنده بولنمش واواثناده و ۱۳۲۵ سنه‌سنده عهده‌سنه روم ایلی بکلربکیلکی پایه‌سی توجیه اولنمش ایدی.

محمد عارف پاشا ۱۳۲٦ سنه‌سنده طربزون ولایتی والیلکنه تعیین ووقوعبولان طلبی اوزرینه برسنه صوکره انفصال ایتمش و ۱۳۲۷ سنه‌سنده قونیه ولایتی والیلکنه نصب ایدیلوب ۱۳۳۰ سنه‌سنده عزل ایدلمش ایدی.

مرحوم حیات رسمیه‌سنده مستقیم وفعال برذات ایدی. حکومتجه اهلیت وروئتی واقتدار وفعالیتی مجرب ومعلوم ایدی. وظائف مأموره‌سنی تجربه ووقوفی جهتیله فعالانه برصورتده کمال حصافت واستقامتله حسن ایفا ایدردی. بولندیغی مأموریتلره تعیینی اکثریا نقل وتحایش صورتلریله

اولوب مأموریتدن عزلی اندرایدی. عزللرینك سببی دخی اکثریا عارضهٔ وجودیه‌سی حسبیله وقوعبولان طلبی ویاخود استعفاسی ایدی. یالکز سلیمانیه سنجاغنه تعیین ایدلدیکی حالده متعاقباً یرینه دیکری انتخاب اولندیغندن قبل العزیمه انفصال ایلمشدی.

عارف پاشا وقور، وجیه، نازك وفضائل اخلاقیه‌یه مالك برذات ایدی. درجهٔ نهایه‌ده خوش صحبت وظریف ایدی. کندینی ایلك دفعه طانیان کمسه نزاکت وظرافتنه مسحور اولور واحبای دائمه‌سی میانه قاتیلور ایدی. اثنای مصاحبه‌ده مناسبت کتیره‌رك ایراد ایلدیکی اشعار وکلام کبار کندینك عربی وفارسی وتورکی ادبیاتنده‌کی قدرت ورسوخنه دال ایدی؛ تاریخی واخلاقی مناقب ایله مخاطبنی تنشیط ایلر وبو صورتله ظرافتنه مفتون ایدر ایدی.

عارف پاشا مشغلهٔ رسمیه‌سندن اختلاس ایتدیکی اوقاتی وقوف ومعلوماتنك تزیید واکمالنه صرف ایتمش ایدی. بومسلکنده نهایت عمرینه قدر دوام ایتمشدر. بالجمله شعبات علوم ومعرفته انتساب ایتمش ایدی. الك زیاده مشغول اولدیغی تورکجه‌نك غوامض لسانیه‌سی وتاریخ ایدی. تورکلرك اصیل بر خاندانه منسوبیتی وروم ایلی وآناطولینك اکثر محللرنده بولنمسی ویك قوتلی بیلدیکی عربی وفارسی ایله برابر بلغار وصرب وروم لسانلرینه وقوفی جهتلریله لسانمزده مستعمل کلماتك تورکجه ویاخود دیکر لسانلردن دخیل اولدیغنه وتورکجه کلماتك لسانك وبالخاصه غرب تورکجه‌سنك مختلف لهجه‌لرنده‌کی تلفظ ومعانی وسائره‌سنه دائر ویردیکی معلومات واجرا ایتدیکی مقایسات وایراد ایلدیکی ملاحظات غایت قیمتدار ایدی. تاریخك دخی آناطولی وبالخاصه تورکلرك قطعهٔ مذکوره‌یه ورود وتمکنندن اعتباراً وقایع تاریخیه‌سیله مشغول اولور ایدی. بوبابده پك زیاده وقوف ومعلوماتی وار ایدی.

مرحوم وقوف ومعلوماتی نسبتنده تألیف آثاره موفق اوله‌مامشدر.

آثار متروکه‌سی محدوددر. آنلرده مختصر ادرنه تاریخی، حلب وحجاز ولایتلری سالنامه‌لری، بعض سیاحتلرینه دائر قیوداتی واخیراً مجموعه‌مز ایله نشرینه باشلانیلان ذوالقدر [دولغادر] اوغللری تاریخیدر.
ادرنه تاریخنك مسوده‌لری اوزمان ادرنه والیسی اولوب بواثرك تحریری ایچون تشویقاتده بولنان احمد وفیق پاشا مرحومك جابجا ملاحظات وتصحیحاتی حاوی اولق اوزره موجوددر. غایت مهم معلومات جغرافیه وتاریخیه‌یی حاوی بولنان مذکور سالنامه‌لر مطبوعدر. سیاحتنامه‌لر ایسه مأمور اولدیغی محللردن بعضیلرینه ابتدای عزیمت وعودتنده وقوعبولان مشهوداتی وکچدیکی شهور وقصبات ومواقعه‌دائر جغرافی وتاریخی غایت‌مهم معلوماتی حاویدر. بوسیاحتنامه‌لرك وقت‌مناسبده مجموعه ایله نشری مصممدر.

عارف

قاضی برهان‌الدین احمد

(۳۰ نجی جزء‌صحیفه ۳۵۷ ـ ۳٤٦ دن‌مابعد)

بو اثناده امیر احمده نسبت مصاهرتی اولان شیخ نجیب امیر مشارالیه طرفندن ایلچیلك ایله سلطان برهان‌الدین احمده کلوب اصلاح ذات‌البینه چالیشدی. امیر احمدك قیزلرندن برینی سلطانه تزویج ایتمك ومصاهرتك‌وقوعه‌کلمسیله امیر عثمانلیلرك اتفاقندن واز کچمك‌خصوصلرینی تکلیف ایتدی. لکن بوصیره‌ده اسفندیار چلبینك ثانی ایلچیلك ایله کلمکده‌ایکن آماسیه‌یه ورودنده امیر احمد بونی‌طوتوب حبس وهدیه‌لرینی وپاره‌سنی ضبط ایتدیکی ویقینده بوایلچی‌یی عثمانلی پادشاهنه کوندره‌جکی خبری کلدیکندن سلطان برهان‌الدین احمد حربی اختیارله آماسیه‌یه عزیمت وشهری محاصره‌یه مبادرت ایله‌دی. سلطان مشارالیه حرباً شهری ضبط ایتدیکندن امیر احمد قلعه‌یه تحصنه مجبور اولدی. اما قوم وقبیله‌سندن واتباع واشیاعندن برچوغی حتی همشیره‌سی اسیر اولدیلر. امیر احمد وتاج‌الدین اوغللری حکومت عثمانیه‌یه دائماقاصدلر کوندروب حربه تشویق ایتمکده‌اولدقلرندن سلطان اماسیه‌ده طوره‌مایوب توقاته کلدی واوراده برمدت ذوق وصفا ایله مشغول اولدی.

بزمك خمارینی ازاله ایچون تاج‌الدین اوغللرینه عائد اولان صحرای قاریه‌یه عزیمت واورالری ضبط ایله بونواحینك ضبط وربطی ایچون برقلعه یاپدیردی. تاج‌الدین اوغللری دولت عثمانیه‌یه التجا ایتدیلر. عسکرطوپلایوب‌غائب‌ایتدکاری یرلری استردادده صرف‌غیرت‌ایتدیلرسه‌ده موفق اولامایه‌رق طاغلره قاچدیلر.

بهار اولمش وامرای‌اوس‌ومغول برمعتادحضور سلطان برهان‌الدین احمده کلمش وممالك عثمانیه‌یی یغما ایچون مساعده ایسته‌مش ایدیلر.

لدی المشاوره امرانک ایلرو کلنلری اماسیه‌نک ضبط ایدلمسنی وممالك عثمانیه‌یی یغمادن صرف نظر اولنماسنی ایلری سوردیلر. حالبوکه اماسیه قلعه‌سی عثمانلیلرك یدینه کچمش وآماسیه امارتی دولت عثمانیه‌نك برولایتی اولمش ایدی . زیرا پدرینك انتقامنی آلماغه مقتدر اولامایان امیر احمد دولت عثمانیه‌نك حمایه‌سنه صیغنمقدن غیری چاره بولامامش ایدی .

سلطان برهان‌الدین احمد امرای کبارینك رأینی قبول ایله آماسیه طرفنه حرکت ایتدی. مرزیفون صحراسنه مواصلتنده آماسیه‌محاصره‌سنه برمقدار عسکر کوندردی . معدن قلعه‌سنی تعمیر ایده‌رك زعامتنی بایزید اوغلی مراد بکه تفویض ایله‌دی. بعده بالذات آماسیه‌یه توجه ایله‌وقوعه کلن محاربه‌ده عثمانلیلرك چوغی مقتول اولدی . تاج‌الدین اوغللری برهان‌الدین ایله باریشدقلرندن عثمانلیلری آماسیه‌دن حرکتله مرزیفونه نزوله مجبور ایتدیلر . بوخبر سلطان برهان‌الدین احمده ایریشنجه محاربه‌یه‌حاضرلاندی. فقط موجود عسکرله مقاومت ممکن اولامادیغندن ـ دها طوغریسی مغلوب اولدیغندن ـ آماسیه‌دن ترخاله وبعده توقاته وبوراده ایکن آماسیه حوالیسنده‌کی قلاعك عثمانلیلرك النه دوشدیکنی خبر الدیغندن سیواسه کلدی . متفرق عسکرینك طوپلانماسنی امر ایتدی . یوللری ، دربندلری طوتوب عثمانلیلرك ایلرولمه‌لرینه مانع اولمق اوزره امیر ولد وامیر حسین ایله توقاته برمقدار عسکر سوق ایتدی . عثمانلیلر بوتدارکاته واقف اولونجه کیرو دوندکلرندن امیر ولد آرقه‌لرندن یتیشوب کیمنی اسیر کیمنی قتل ایتدی . حقیقتده هزیمت قطعیه‌یه اوغرامش اولان سلطان برهان‌الدین احمد عسکرینی طاغیتدی .

تاج‌الدین اوغللری نقض عهد ایله‌یه‌رك عثمانلیلره تابع اولدیلر . طاشان اوغلی وباوره والیسی‌ده انلره پیرو اولوب دولت عثمانیه‌یه‌اطاعت وسلیمان پاشا وقعه‌سندن صوکره برهان‌الدینه التجا ایتمش اولان بش یوز قسطمونیه سواریسی‌ده تاج‌الدین اوغللرینه التحاق ومتابعت ایتدیلر.

برهان‌الدینك عسکرندن برمقداری‌ده اوسنه قحط وغلا اولمقله‌مواجب آلامایز واهمه‌سیله ارزنجان و سائر اطرافه متفرق اولدیلر. بوقاروده ذکری کچن محمد چلبی بونلرك عثمانلیلره التجا ایتملرینه سبب اولدی. بونجه صیقینتی ایچنده بولوندیغی حالده سلطان برهان‌الدین احمد فتور کتیرمه‌دیکندن اطرافه طاغیلان عسکری تکرار کلدی وایشلری یولنه کیردی .

قیش موسمی تمام اولوب بهار کلنجه امرا واعیان مغول وتاتار سلطان برهان‌الدین نزدینه کله‌رك آماسیه‌نك ضیاعنه تأسف خوان اولوب اولجه ممالك عثمانیه‌نك یغما اولونماسنه مساعده ایدلمدیکنه بیان تأثر ایتدیلر. بونلره سلطان مشارالیه شویله برخطابده بولوندی : «بو ، ینه ممکندر . فقط سزلردن بعضکز عثمان اوغلنه ملحق اوله‌رق آکایاردیم ایتدیکز. برقسکمز اوغللرکزی کوندردیکز. بزی یالکز براقدیکز.» مغوللر دیللر ایرادیله خلوص قلبلرندن دم اوردیلر . سلطان‌ده بونلره انعام و اکرام ایتدی .

برمدت صوکره قرامان اوغلی علاءالدین‌دن ایلچی کلوب آماسیه‌نك الدن چیقدیغنه بیان تأسف ایتدی . بوصیره‌ده قرامان اوغلی نیکده‌یه کلمش وسلطان برهان‌الدین احمد ایله ملاقات طلبنده اصرار ایتمش اولدیغندن سلطان قیصریه‌یه کیتدی .

جنیدك قرنداشی محافظه‌سنده‌بولنان اوجحصارك ضبطی ایچون امیر شیخ مؤیدی مأمور ایتمش ایدی . قلعه قرامان اوغلی محمد بکه تسلیم ایدلدیکندن طرفین اره‌سنده محاربه باشلادی . بواثناده امیر ارتنانك برادر زاده‌سی فریدون‌ده علائم عصیان کورولدی . امیر شیخ مؤیدك محاربه‌یی قزاندیغنی سلطان خبر آلدیغندن اوجحصار قربنه کلدی . بوقلعه ایله دیکر برقاچ قلعه‌نك تسلیمی سوزلشلدیکندن سلطان برهان‌الدین احمد قیصریه‌یه بعده سیواسه کلدی . اوجحصارك تسلمی ایچون عسکر کوندردی ایسه‌ده قرامان اوغلی‌ینه نقض عهد ایتدی. سلطان بوخلف

وعدك جزاسنی وقت آخره براقه‌رق سیواسدن حرکتله قوچحصار خارجنده چادیرینی قوردی .

بو اثناده الب ارسلان برادری محمودچلبی ایله بوزوشمش ونیکسار نواحیسنك برقسمنی ضبط ایتمش ایدی . موقعنی محافظه ایچون اولا سلطاندن استمداد ایتدی . هر نه سببه مبنی ایسه صوکره بوفکرندن رجوع ایتدی . بالذات کلوب عذر دیله‌دیکندن عودته مأذون اولدی ایسه‌ده فریدون ایله مناسباتده بولوندیغی تحقق ایتدیکندن فرصت دوشورولوب طوتلدی . یکیشهر قلعه‌سنی تسلیم ایتمك شرطیله خلاص اولابیله‌جکی تفهیم اولندی . فقط محافظلر قلعه‌یی ویرمدکلرندن الب ارسلان قتل اولندی . جانیت (جانیك) حوالیسنه نزول ایتمش اولان سلطان اوراده برقلعه یاپدیردیغندن اودیارك امراسندن امیر سلطان وسونج بك ومحمد چلبی وغیرهم یکدیکریله اتفاق واتحاد ایتدیلرسه‌ده تیز بریرلرندن آیرلدیلر . یالکز امیر سلیمان سلطان برهان‌الدین احمده طرفدار قالمش وخاندانندن برقیزی‌ده سلطان مشارالیهه تزوج ایتمش ایدی . فریدون بونی اغوا ایتمك ایسته‌دی ایسه‌ده موفق اولامادی .

عثمانلیلردن یدیکی ضربه‌دن شاشیرمش اولان سلطان برهان‌الدین احمد ، فریدونك عثمانلیلرك مجلوبی اولدیغندن شبهه‌لنمش وذاتاً غصب ایتمش اولدیغی سلطنته دها مستحق بولندیغندن ازالهٔ وجودی لازمه‌دن بولونمش اولمغله واسناد اولنان خیانتده بالطبع قناعت تامه حاصل ایتمش بولنمغله فریدونی قتل ایتدیردی . بو وجهله بر رقیب اعظمدن قورتولدی .

بو حینده سلطان برهان‌الدینك وجودینه برعارضه کلمش اما چابوق شفا بولمش ایدی . امراسنك توصیه‌سیله نیکسار صویی کنارنده پلاسان کوپریسنك ایکی طرفنده ایکی برج یاپدیردی . بهار کلنجه قرق کون آو ایله مشغول اولدی .

بو ذوق وصفایی موجب کدر برخبر ولی ایتدی : بوده امیرتیمورك یعنی تیمورلنکك بلادرومه قصدایده‌جکی خبری ایدی . سلطان برهان‌الدین

احمده القای خوف وهراس ایدن عثمانلیلرك صوکره‌ده تیمورلنکك نامی ایدی . دهشتی آرتیران برکیفیتده عسکرینك طاغنیق بولونماسی وتیمورلنکك‌ده بوحاله واقف اولمسی خصوصی ایدی . کویا تیمورلنك احوال دیاررومه واقف برشخصدن سلطان برهان‌الدین احمدك قوتی ودشمنلری کیملر اولدیغنی صورمش . اوده امیر مطهرتن بش بیك ، قرامان اوغلی اون بیك ، محمود چلبی التی بیك ، طاشان اوغلی بیك ، باوره (بافره) والیسی ایکی بیك آدمله دشمن اولدقلرینی [١] ومغول وتاتار ودیاربکر وشام ترکمانلرندن یکرمی بیك قدر سواری مخالفی بولندقلرینی سویله‌دیکندن تیمورلنك حیرت ایتدی . برمدت صوکره امیر مطهرتنك برمأموری ایله برابر تیمورلنکك برنامه‌ سی کلدی . ساده برصورتده قبول وبعده تیمورلنکك نامه‌سنك جوابنامه‌سی تسلیم اولنه‌رق مطیاً اعاده اولندی . حالبوکه امیر مطهرتن بونی مطنطن برصورتده قبول ایتمش ایدی . [٢]

سلطان برهان‌الدین احمد سیواسك استحکامنه باشلایه‌رق قلعه دیواری اطرافنده درین برخندق یاپدیروب سیواسه متانت تامه ویردی . صوکره تجارلره منجنیق وعراده ترتیب ایتدیردی . چرخ آندازلر ، آتش‌بازلر مهیا ایتدیلر .

مابعدی وار

احمد توحید

---

[١] عساکر عثمانیه‌دن بحثه جرأت ایده‌میور .

[٢] نامه‌برك نه‌وجهله قبول اولندیغنه دائر اولان «بزم ورزم» ك عباره‌سی عیناً نقل اولندی : « ازنوکر امیر مطهرتن کیفیت ورود پیك بارزنجان وتلق ایشان با او استفسار نمود . تقریر کردکه امیر مطهرتن ، اکثر امراء ونواب خودرا باستقبال اوفرستاد . تا اورابتوقیر وتجلیل تمام درشهر آوردند . وبفرمود تا ازنفائس اقمشه ورغائب امتعه‌چون نخ وکمخا وصوف وسقرلاط بسیاری دربای اوکشیدند . وزر وافر برسر اونثار کردند . وچون مکتوب امیرتیمور بیرون آورد امیر مطهرتن باتمام اعیان واشراف برپای خواست . وبفرمود تا کرسی بنهادند . وزبر بالای آن رفت . ومکتوب‌را بآیین وتمام برخواند . وچون بنام امیر تیمور رسید همکنان سجود کردند . وزمین بوسه‌دادند . وبرعادت مغول بزانو درآمدند ودعا وثنا کفتند . سلطان چون این حکایت بشنید تبسم فرمود .

احمد ثالث دورینه دائر

مادام مونته کونك مکتوبلری

قونتس دو *** یه ، بك اوغلی ، ۱۰ مارت ۱۷۱۸

سوکیلی همشیرهم ، سزکله برابر بنده بر قاچ ای سکوتی اختیار ایتدم ، بوکا او درجه متأسفم که ، سزه بردرلو تعریف ایدهمم . فقط مکتوبلریمی نامکزه نرهیه کوندرهجکدم؟ دنیانك هانکی کوشهسندهسکز؛ نیسانده کوندردیککز او بر ایکی سطرلق مکتوبدن صوکرا سزدن هیچ برخبر آلامام ؛ او مکتوبکزده انکلترهدن حرکت ایتمك اوزره بولوندیغکزی بیان ایدییور ، نرهده اقامت ایدهجککزه و آدرهسکزك نه اولاجغنه دائر معلومات ویرهجککزی وعد ایلیوردیکز : شمدی‌یه قدر بوبابده هیچ برمعلومات آلامادم . یالکز لوندرهیه دوندیککزی (غازهت) دن آکلادم . بناءً علیه ذهنکزده سزه هیچ مکتوب یازمق ایستهمیوردم کبی برفکر حاصل ایتمکدنسه ، ایسترسه هپسی غائب اولسون ، سزه اون مکتوب یازمانی ترجیح ایدرم . فقط بو اون مکتوبدن بردانهسی ده الکزه کچمیهجك اولورسه فلاکت اولور . معمافیه سیاحتلریمك یورغونلقلرینه و حاقتسزلکلرینه سزی تشریك ایتمکله برابر اکلنجهلرندن سزی ده حصهدار ایتمك ارزوسنده بولوندیغمی اثبات ایچون مکتوبلریمك قوپیهلرینی کاملاً حفظ ایدییوردم .

اولا ، بریکنکز دنیایه کلدیکندن طولایی سزی تبریك ایدرم . بش هفته اولیور ، بر قیزم دنیایه کلدی . واقعا تورکیهده چوجق طوغورمق انکلترهدهکی قدر مشکل دکلسهده بو حادثهیی ذوقی موجب اولان شیلر عدادینه داخل ایتمیوردم . تورکیهده پك مبذول اولان نزله ایله لوندرهده پك زیاده تعمم ایتمش اولان ضعف بدن بیننده‌کی فرق نه ایسه ،

بورادهکی طوغورمهلرله انکلترهدهکی طوغورمهلر بیننده‌کی فرقده اونك عینی . هیچ برقادین ، چوجق طوغوردقدن صوکرا ، اوده بر آی بیله اوطورمیور . عادتلریمزك لزومسزلرینه هیچ بروقت اسیر اولمادیغم ایچون بنده اوچ هفته صوکرا زیارتلریمه باشلادم . تقریباً درت کون اول ، یکی بر زیارتده بولونمق ایچون بك اوغلی ایله استانبول ارهسندهکی دکزدن کچدم ؛ بو زیارتمده دنیانك اك شایان مراق شیلرینی اوکرندم . مرحوم سلطان مصطفانك [۱] کوزدهسی حفیضه سلطانی زیارته کیتدم . شبههسز معلومکزدر ، سلطان مصطفی ، برادری ، شمدیکی پادشاه طرفندن خلع ایدلمش ، اهالینك زعمنجه برقاچ هفته صوکراده زهرلنمشدر . بونك اوزرینه سلطان ، زوجنك وفاتندن صوکرا سرایدن طیشاری چیقمامق ، باب عالی ارکانی ارهسندن کندیسنه بر زوج انتخاب ایتمك ایچون امر آلمش . احتمالکه سز ، بو امری آلدیغنه ممنون اولمشدر ظن ایدرسکز ؛ اصلا . سلطان نامی ویریلن ، کندیلرینی سلطان ظن ایدن بو خانملر اولمیهکده بو صورتله سربست براقیلدقلرینی ، حقلرنده پاپیلا بیلهجك اك مدهش برحقارت اولمق اوزره تلقی ایدییورلر . حفیضه سلطان ده پادشاهك آیاقلرینه قاپانمش ، قاردشنك زوجهسنه بودرجه حقارت ایتمکدنسه قلبنه برخنجر صابلاماسنی رجا ایتمش . حتی فرط تأثرندن ، خاندان آل عثمانه بش شهزاده یتشدیردیکنی ، بویله بر حقارته لایق اولمادیغنی پادشاهه سویلمش . فقط بو شهزادهلر کاملاً وفات ایتمشلر ؛ او زمان یالکز بر قیزی وارمش . درمیان ایتدیکی سببلر هیچ برشیئه یارامامش . نهایت برزوج انتخابنه مجبور ایدلمش . اوده ، اوزمانلر رئیس الکتاب ، یاشی سکساندن فضله ، بکر افندی‌یی انتخاب ایتمش . بوندن مقصدی ، ایکنجی برزوجك فراشنه کیرمهمك خصوصندهکی عهدنده صورت قطعیهده ثبات ایتدیکنی ، تبعهدن برینی زوجهسی اولمقله مباهی ایتمك مجبوریتنده

[۱] ایکنجی سلطان مصطفی .

بولوندیغی جهتله، هنوز اون یاشنده ایکن کندیسنی پادشاهه تقدیم ایتمش
اولان بر کیمسه‌یی نشانهٔ منتداری اولمق اوزره انتخاب ایلدیکنی عالمه
کوسترمکمش. حفیضه سلطان اون‌بش‌سنه‌دن بری سراینده اوطوریور؛
کیمسه‌نك زیارتنی قبول ایتمك ایسته‌مزمش . خرستیانلرده ، وبالخاصه
یکرمی بریاشنده طول قالانلرده ، پك نادر تصادف ایدیله‌بیله‌جك برثبات
ایله دائمی برماتم ایچنده . حفیضه سلطان ایسه دها اوتوز آلتیسنده .
یاشنده محافظه‌سنه مخصوص هیچ برخادم آغا یوق . زوجی کندیسنه
برسلطان کبی رعایت ایدییور ، دائره‌سنده اولان بیتن شیدن‌ده قطعیاً
معلومات آلمق حقنی حائز بولونمیور . کندیسنی زیارت ایتدیکم زمان
بنی بویوك براوطه‌یه کوتوردیلر. اوطه‌نك بوینجه ، کناری آچیق ماوی،
زمینی کوموشی قدیفه‌قاپلی، بیاض‌مرمر ستونلرله مزین برمندر واردی؛
یاصدقلرده عین قماشدن ایدی. سلطان کلنجیه‌یه قدر اوطورمقلغمی رجا
ایتدیلر. بن قارشیسنه چیقار چیقماز آیاغه قالقمایه مجبور اولمامق ایچون
بوصورتله قبول ایتمه‌یی دوشونمش . مع مافیه آیاغه قالقدیغم زمان باشیله
سلاملادی . کندیسنه هرکون دنیانك هرطرفندن اك کوزل قادینلر
تقدیم ایدیلن بر پادشاهی تسخیر ایدن بویله بر قادینی سیر ایدرکن عادتا
برذوق حس ایدییوردم. کندیسنك کوزل برقادین اولدیغی کورولیوردی؛
فقط بکا اویله کلدی که ، ادرنه‌ده کوردیکم دلبر فاطمه قدر وقتیله‌ده
او درجه کوزل دکلمش . قهردن وقتندن اول صولدیغی کورولیوردی.
البسه‌سی اوقدر قیمتدار ایدی که ، سزه‌بونی تصوردن کندیمی آلامیه‌جغم.
آرقه‌سنده دولامه دنیلن برکوملك واردی . بو کوملکلرك قفتانلردن
فرقی ، قوللرینك دها اوزون وَیوقاری طوغرو صیوانمش اولماسیدر .
رنکی قرمزی ، بوبلوبوینه ، یاقه‌سندن اتکنه قدر ، وَقوللرینك اطرافی
غایت ظریف، بوراده قادینلرك اثوابلرنده‌کی دوکمه‌لر قدر ایری ألماسلرله
سوسلنمشدی . میلوردم ... ك ألماسلری قدر ایری دیه‌مم ؛ فقط

برنحود بویوکلکنده دیه بیلیرم . بو دوکمه‌لرك اوزرینه طبق برپرنسك
دوروشنوی مراسمی یاپیلدیغی زمان کیلن اثوابلره قونولان آلتون زینتلرك
بیچمنده ایری ألماس زینتلر صارقیوردی . کوملك، دها کوچوك،
صابلری ایری الماسلرله مزین ایکی ایکنه ایله کمره طوتدیرلمشدی. ایچ
کوملکی باقلاوه بیچمنده ایکی بویوك ألماس دوکمه ایله ایلیکلنمشدی .
کمری غایت کنیش وسراپا ألماسلرله مزیندی . کردننده اوچ دیزی
واردی که ، دیزلرینه قدر اینیوردی. بری ایری اینجیلردن یاپیلمشدی .
اوچنده برهند طاووغی یومورطه‌سی قدرایری برزمرد کورولیوردی.
دیکری غایت قویویشیل ، هربری اوفاق پاره بیوکلکنده ، اوچ الی
آلتی آلتون قالنلغنده زمردلردن یاپیلمشدی ؛ هپسی‌ده بربرینه یاپیشد-
یرلمش و غایت کوزل تنظیم ایدلمشدی . اوچنجیسی بوس یوواولاق ،
اوفاق زمردلردن مرکبدی . کوپه‌لرینك شعشعه‌سی اوبرزینتلرینك
کافه‌سنی کولکه‌ده براقیوردی . کوپه‌لر آرمودی ، برفندق بویوکلکنده ،
ایکی ألماسدن عبارتدی . طربوشنك اطرافنده غایت پارلاق درت
دیزی اینجی واردی که ، بوندن مکملی کوروله‌مز . هر برنده دوشس
دومالبوروغك کردنلکلری کبی درت کردنلك یاپیله‌بیله‌جك قدر اینجی
موجوددی . بودیزیلرك هربری، اطرافی یکرمی ألماسله مزین ایری بر
یاقوتله ربط ایدلمشدی . صاچلری کاملاً زمرد وَ ألماس ایکنه‌لرله
سوسلنمشدی . بیله‌زیکلری ألماسدی . پارماقلرنده‌کی یوزوك ، موسیو
پیتککینز مستثنی اولمق اوزره ، کوردیکم یوزوکلرك اك بویوکی ایدی .
بونلره قیمت تخمینی آرتق قویوجیلره براقیورم . فقط انکلتره‌ده‌کی
طاشلرك فیأته کوره ، سلطانك یالکز اوزرنده‌کی شیلر یوز بیك انکلیز
لیراسی دکر . امینم که اوروپاده بو زینتلرك یاریسی قیمتنده زینته مالك
برقرالیچه یوقدر . واقعا ایمپراطوریچه‌نك مجوهراتی غایت ظریف
ایسه‌ده حقیقتده سلطانکیلرك یاننده پك بایاغی قالیر . خانم سلطان بنی

آقشام یمکنده بولوندیردی، مملکتك عادتی اوزره ، بر بر اللی صحن آت کتیرلدی ، بونی پك صیقنتیلی بولدم؛ فقط سفره طاقمنك مکملیتی‌ده سلطانك زینتیله متناسبدی . بیچاقلر هپ آلتوندن ، صاپلری ألماسـلی ایدی . بکاالك‌زیاده طوقونان، سفره اورتوسی ایله پیشکیرلردی . بونلر ایپك و صیرمه‌دن ایشـلمه‌لی طبیعی چیچکلرله ایشلنمش بر نوع بزدن ایدی. حتی بومملکتده یاپیلانك‌کوزل چوره‌لردن‌ده ظریف‌ایشلنمشدی. بونلری فوق‌العاده آجیارق قوللاندم ؛ چونکه دها یمك یمه‌دن هپسی کیرلندی . یمکلرده بر معتـاد ویریلن شربت‌ده، قاپاقلری و طـاباقلری قاپارته آلتوندن چینی کاسه‌لرله کتیرلدی. یمکدن صوکرا آلتون لکنلر ویمکده قوللانیلان پیشـکیرلرك عینی حولیلرله صـو ویرلدی . بونلره اللریمی سیلدم ؛ فقط بونی‌ده قیـامیه‌رق یاپدم . دهـا صـوکرا آلتون طاباقلی، چینی فنجانلرله قهوه کتیرلدی .

خانم سـلطان بکا اولدقجه‌نشئه‌لی کوروندی . دائما کمال نزاکتله ادارهٔ کلام ایتـدی . هیچ بر معلومات ایدینـه‌مدیکمز سرای حقنده کندیسندن بعض تفصیلات أله ایتمـك ایچون بو فرصتدن استفـاده ایتدم . اوته‌دن بری اشـاعه ایدلدیکی اوزره ، پادشـاه هانکی قیزی ایسترسه اوکا‌برمندیل آتدیغنك قطعیاً طوغرواولمادیغنی‌سویله‌دی. پادشاه قیزلردن هانکیـنی ایسترسه اونی قیزلر آغاسی واسطه‌سیله چاغیرتیرمش . درحال اوبر سلطانلر اوکا رعایت ایدرلر ، حمامه کوتوررلر ، وجودینه قوقولر سـوررلر ، یارایه‌جغی ایشه موافق صـورتده غایت ظریف کیدیررلرمش. پادشاه کندیسندن اول‌قیزه برهدیه کوندریر، صوکراده بولوندیغی دائره‌یه کیدرمش . یاتاغك اتکنـه قدر قیزك سـورونه‌رك کادیکی‌ده یالانمش .

حفیضه سلطان بکا تأمیناً سویلدی‌که ، پادشاهك ایلك حرمی دائما اوبرلرینه تفوق ایدرمش. اویله سیاحلرك بزی اقناعه چالیشدقلری کبی،

بویوك ارکك اولادك والده‌سی تفوق ایتمزمش . پادشـاه اکثریا بوتون خاصـکیلرله اکلنیرمش ، بونلر پادشـاهك اطرافنده بر خلقه تشکیل ایدرلرمش. حفیضه سلطان دیبورکه ، پادشاه ایچلرندن برینه‌فضله توجه کوستررنجه اوبرلری مدهش بر صورتده قیصقانیرلر . فقط بن بونی همان بوتون سرایلرده جریان‌ایدن احواله پك مشابه بولدم، اورالرده‌ده دائما حکمدارك کوزینك ایچنه باقارلر ، تبسم ایتسین دیبه صبرسزلقله بکلرلر، بوتبسمه نائل اولامایانلرك جمله‌سی‌ده نائل اولانه حسد ایدرلر .

حفیضه‌سلطان ، سـلطان مصطفانك اسمنی ذکر ایتدکجه کوزلری طولیور ، مع مافیه اوندن کمال ذوق ایله بحث ایدیبوردی . دیدی‌که :

— شو کچن سعادتم بکا عادتا رؤیا کبی کلیور. فقط انسانلرك الك بویوك وَاك سوکیلیسی طرفندن سویلدیکمی بردرلو اونوتامیورم. اونکله بوتون سفرلرده برابر بولونوردم . بنی اوبر قادینلرك کافه‌سنه‌ترجیح ایدردی. قیزم سلطانی صوك درجه بر شفقتله سومسـه ایدم ، اونك ارقه‌سـندن بن‌ده یاشامق‌ایسته‌مزدم. بنی اولومدن قورتارمق ایچون آنجق بوشفقت کفایت ایتدی . سلطانی غائب ایتدکدن صوکرا تمام بر سنه سـوقاغه چیقامادم . زمان بردرجه‌یه قدر کدریمی تخفیف ایتدی ؛ فقط هفته کچمزکه، برقاچ کون اولسون، سلطانم ایچون کوزیاشی دوکمیه‌یم .

بو سوزلر صنعی اولامازدی ؛ کدری یوزندن بللی ایدی . فقط برای نزاکت شن کورونمکه چالیشیوردی .

باغچه‌ده کزینمه‌مزی تکلیف ایتـدی ؛ درحال جاریه‌لرندن بری کندیسنه قاقم قاپلی قیمتدار بردیبا کورك کتیردی . باغچه‌یه کندیسـیله برابر کیتدم . حوضلردن باشقه شایان دقت برشی کورمه‌دم ، بورادن دائره‌لرینه کچدك . خانم سلطانك بوتون توالت طاقمی یاتاق اوطه‌سنده تشهیر ایدلمشـدی ؛ اونلرده،بارچوه‌لری انجیلرله مزین ایکی آینه‌دن عبارتدی. کیجه طربوشی ألماس‌ایکنه‌لرله سوسلنمشدی. یاننده، هربری

لااقل بیك آلمان نه‌کوسی یعنی ایکی یوز انکلیز لیراسی قیمتنده، غایت کوزل
برقاچ کوملك کورونیوردی. بوقیمتدار اثوابلر کلیشی کوزل مندرکلر اوزرینه
آتیلمش کیدی ؛ فقط ظن ایدرم ، مخصوص قونولمشدی . حفیظه
سلطاندن مساعده ایسته‌دیکم زمان، صدراعظم زوجه‌سنك اوینده اولدیغی کبی،
بوراده‌ده الیه کل‌صویی سرپدیلر، غایت کوزل بر ایشلمه‌چوره‌ویردیلر.
جاریه‌لرینك عددی اوتوزه بالغ اولیوردی، ایچلرندن اونی مستثنی ایدی .
بونلرك اك بویوکی یدی یاشنی کچمیوردی . بوکوچوك قیزلرك هپسی‌ده
غایت کوزل وپك ظریف کینمشلردی . آکلادم‌که، سلطانی اکلندیرنلر
هپ بونلر . فقط کندیسنه پك‌بهالی مال اولیورلر . بویاشده بر قیز یوز
انکلیز لیراسندن آشاغی صاتلیور . بونلرك قیوریجق صاچلری هپ
چیچك چلنکله مزین ؛ باشلقلرینی بونلر تشکیل ایدیور . اثوابلری
صیرمالی قماشدن . سلطانه دیزچوکه‌رك قهوه ویریورلر ، اللری یقامق
ایچون صو کتیریورلر . یاشلی جاریه‌لرك اك‌مهم وظیفه‌لرندن بری‌ده بو
کوچوك قیزلری یتشدیرمك ، اونلره نقش اوکرتمك ، کویا خانملرینك
اولادی ایمش کبی کمال اعتنا ایله خدمت ایتمك . احتمالکه بو اوزون
حکایه‌یی ذوقم ایچون سویله‌دم ظن‌ایدرسکز؛ فقط سزی تأمین‌ایدرم‌که،
نه‌یازدمسه هپسی حقیقتدر . اوراسنی اعتراف ایدرم ، تورکیه‌دن بحث
ایدن سیاحلردن هیچ برینك کتابنده بویله برشی اوقومامشسکزدر .
فقط شونی‌ده نظر دقته آلیکز که، بوسیاحلردن هیچ برینك ایشیده‌مدکاری
شیلری بیله بالذات کورمك فرصتی بکا حاضرلایان شی ، بوراده حائز
اولدیغم موقعدر . بوندن باشقه ، بر مملکتك عاداتی یکرمی سنه‌ده بر
دکیشیر . برحرم دائره‌سنه کیردم ، بوراده قیشلق دائره‌نك طوغرامه
قسملری طبق تورکیه‌دن انکلتره‌یه کتیریلن چکمجه‌لر کبی ، صدف ،
مختلف رنکده فیل دیشی وزیتون آغاجندن قاقمه‌لی ایدی . دائره‌نك
دیوارلرینه چینیلر قاپلاتمشدی . طاوانلر یالدیزلی ، دوشه‌مه تخته‌لرینه

اك کوزل ایران خالیلری یایلمشدی . ایشته ، کندیسیله ادرنه‌ده
طانیشدیغم سوکیلی محبم کوزل فاطمه‌نك دائره‌سی بویله ایدی . دون
کندیسنی زیارته کیتدم؛ کوزیمه اسکیسندن بلکه دها کوزل کوروندی.
اوطه‌سنك قاپیسنه قدر کلدی ، بنی قارشیلادی . غایت ظریف بر ادا
ایله اللینی اوزاتدی ، کندیسنی ملکلر قدر کوزللشدیرن بر تبسمله
دیدی‌که : « خرستیان قادینلری ایچون وفاسزدر دیرلر . بکا ادرنه‌ده
پك‌زیاده صمیمیت کوسترمش ایدیکز، فقط بن سزی هیچ کوره‌میه‌جکم
صانیوردم . شمدی آکلایورم‌که ، خوشکزه کیتمك سعادتنه نائل
اولمشم. قادینلریمزه حقکزده نه‌لر سویله‌دیکمی ایشتسه‌کز، طرفکزدن
محبه‌لك عنوانه لایق اولدیغمه قانع اولورسکز . »
بنی مندرك کوشه‌سنه اوطورتدی . اوکله‌دن صوکرایی هپ اونك
مصاحبه‌سیله کچیردم، فی‌الحقیقه بوندن صوك درجه ممنون اولدم. حفیظه
سلطان، سائر تورك قادینلری کبی ، طبیعةً نازك ؛ فقط اطواری براز
صنعی؛ عالمدن اوزاق یاشادیغی اطوارندن بللی اولیور. فاطمه‌ده ایسه بالعکس
برسرای نزاکتی وار، طوروشی قلبه حرمت وشفقت تلقین ایدیور. شمدی
تورکجه‌یی آکلادیغم ایچون ، طرز تفکری حقنده برفکر ایدینه
بیلیورم . مع‌مافیه طرز تفکرینی‌ده حسنی درجه‌سنده بولیورم .
فاطمه‌خانم کندی مملکتنك عاداتی تقبیح ایتمکله برابر سائر مملکتلرك
عادتلرینی اوکرنمکه پك‌مراقلی. بوخصوصده طرفکیرلکی بسیط دوشونجه‌
لیلره براقیور . کندیسنی هیچ کورمه‌ین وغلبه برابر بولونماسه دون
بوشرفه‌ده نائل اولامیه‌جق بر روم قادینی فاطمه خانمك کوزللکنه،
اطوارنده‌کی کبارلغه اودرجه بایلدی‌که ، حیرتندن هیچ آغزینی
آچامادی ، صوکرا بکا ، ایتالیانجه : « بوقطعیاً تورك دکلدر ، هیچ
شبهه‌م یوق ، خرستیاندر » دیدی. فاطمه‌خانم، قادینك کندیسندن بحث
ایتدیکنه شبهه‌لنه‌رك : نه‌سویلیور ؟ دیه صوردی .

بزم سرایلریمزده اك کوزل قادینلریمزدن برینه: تورکه بکزه‌یورسك !

دنیلدیکی زمان بو جمله‌نك اصلا خوشنه کیتمیه‌جکنی دوشونه‌رك کندیسنه برشی سویله‌مه‌دم ؛ فقط روم قادینی سویله‌دی . فاطمه خانم ، ظن ایتدیکم کبی ، کوجنمك شویله طورسون ، کولدی ، وَ دیدی که : « بکا بونی ایلك دفعه سویله‌میورلر . والدهم پولونیالی ایدی . قامنیچه محاصره‌سنده اسیر ایدلمش . اکثریا بابام‌ده ، بکا ، کوله‌رك : ظن ایدرم آننه‌ك برخرستیان کنجی بولمش ، چونکه سن هیچ تورکه بکزه‌میورسك ، دیردی . » کندیسنی تأمیناً اکر بوتون تورك کوزللری کندیسی کبی ایسه ، ارککلری راحت براقمق ایچون هپسنی‌ده بالضروره نظردن صاقلامالی دیدم ، وَ شو سوزلری‌ده علاوه ایتدم : « مادام ، سیا کز قدر لطیف برسیا لوندره‌ده ، پارسده نه‌ولوله‌لر حاصل ایدر ! » فاطمه خانم غایت ظریف بر ادا ایله علاوه ایتدی : « بو سوزکزه ایناناماملم ؛ اکر مملکتکزده کوزللك ، دیدیککز کبی ، اودرجه تقدیر ایدلمش اولسه ایدی ، سزك اورادن چیقماکزه اصلا مساعده ایدلمه‌ملیدی » . عزیز همشیره‌م ، احتمالکه او کونمك ایچون سزه بو جمله‌یی تکرار ایدییوردم ظن ایدر ، وَ شبهه‌سز بوکا کولرسکز . فقط سزه بونی فاطمه‌نك شدت ذکاسنه بر مثال کوسترمك ایچون تکرار ایدییوردم . اوینك اشیاسی ظریف وَ ذوق سلیمه غایت موافق . قیشلق اوطه‌لری ، زمینی صیرمه اوبالی قدیفه ، یازلق اوطه‌لری‌ده صیرمه ایشلمه‌لی ، هند قماشی دوشه‌لی . تورکیه‌ده کبار قادینلرك أولری هوالاندن‌ده‌کی قدر تمیز طوتولیور . فاطمه خانمك أوی استانبولك اك یوکسك موقعنده . یازلق دائره‌سنك نجره‌سندن دکزی ، آطه‌لری ، اناطولی طاغلرینی کوریورز .

مکتوبم ، حس ایتمه‌دن ، اوقدر اوزادی که ، اوتانیورم . حقیقی برماصالجی اولمقدن قورقیورم . فضله‌مال کوز چیقارتماز مثل مشهوری‌ده طوغری اولمق ایجاب ایدر ؛ فقط اکثریا چوق معلوماتی اولانلرك فضله جان صیقدقلری‌ده واقعدر . احترامانمك الخ ...

(مابعدی وار)

احمد رفیق

مرعش والبستانده ذوالقدر [دولغادر] اوغللری حکومتی

(۳۰ نجی نسخه‌دن مابعد)

سلیمان بك بن ناصر الدین محمد بك

هجرتك ۸٤٦ تاریخنده دولغادرلی تختنه چیقدی . سلیمان بك بك سمیز برآدم اولدیغی جهتله بالطبع تنبرور و جنس لطیف نسوانی دنیاده هرشیدن زیاده سورایدی . عدد زوجاتی درتدن آشاغی دوشورمدیکی کبی سرایی بری بیکر جاریه‌لرله زیب آور ایدی . وجودنده‌کی فرط سمن کیده‌رك رکوب و نزوله مانع اولدیغندن زمانی تنبرورلك مخصوصاتندن اولان یمك وایچمکله وزوجه وجاریه‌لریله اکلنمکله کچیردی . طولاییسیله دولغادرلی اهالیسی‌ده برآسوده‌کی تام ایچنده اوقانکذار اولدی . مشارالیهك برکت تناسلیه‌سنه مقیاس اولمق اوزره سراینده‌بر کونده تام قرق بشیك صاللانمش اولدیغنی تاریخلر حکایه ایدییور .

سلیمان بکك تاریخچه اونه‌کی بکلر قدر برعلاقهٔ حماسی بوقسه‌ده زمان حکومتنده - مزاج عصرك کاملاً خلافنه اوله‌رق - بر قارنجه‌یی بیله انجیتمامش اولمسی حقاکه بر فضیلت مخصوصه‌در .

سلیمان بکك درکاه عثمانی‌یه قارشو بسلدیکی صمیمیت و خصوصیت کیتدکجه آرتمسیله آره‌ده مراسلهٔ ودادکارانه اکسیك اولمزدی . اولوقتکی آناطولی سیاسی ایجاباتندن اولان شوصیقی ارتباطك بر رابطهٔ

جديدهٔ صهريه ايله‌ده تأييدی ايچون ٨٥٣ سنه‌سنده سلطان مرادخان ثانی طرفندن آماسيه بكی حضر بكك حرمی خاتون بعض خادم آغالرله كوريجی اوله‌رق البستانه كوندرلدی . سليمان بكك يتشكين بش قزندن خلقاً وخلقاً اك كوزلی (ستی خاتون) سلطان محمد خان ثانی حضرتلرينه تزويج ايدلدی . سرای همايونه وهيئت وكلای دولته منسوب بكلردن وخاتونلردن برچوغی ولاسيما سالف الذكر حضر بكك حرمی كلين كتيرمك اوزره مخصوصاً ادرنه‌دن البستانه كوندرلدی . ستی خاتون محتشم بركلين آلايی وبك آغر جهاز طاقمی ايله ادرنه‌يه كوتورلدی . ادرنه‌ده شعرايه پارلاق پارلاق قصائد مدحيه انشاد ايتديرن برطنطنهٔ عظيمه ايله هفته‌لرجه دوكون ياپلدقدن واوصره‌ده ايكنجی دفعه اوله‌رق تخت سلطنته چيقن سلطان مراد خان ثانی عمومی احسانلره غرق ايلدكدن صكره شو ايكی نير اصالت بربرج الشرفده اجتماع ايلدی [١] .

سليمان بك ١٢ سنه حكم سوروب دامادينك تبشير جليل محمدی ايله مبشر اولان فتح قسطنطينيه موفقيت عظيمه‌سنی ادراك ايله بختيار و ٨٥٨ تاريخنده عازم دارالقرار اولدی .

ملك ارسلان بك بن سليمان بك

٨٥٨ تاريخنده جالس كرسئ پدر اولوب امارتی مصر سلطاننك

[١] ستی خاتون جناب فاتحله اون سكز ييل برحيات مسعودانه كچيره‌رك ٨٧١ سنه‌سنده ادرنه‌ده وفات ايلدی . اوراده (سلطان جامعی) خطيره‌سنده مدفونه‌در . ذيلده مندرج ٨٨٧ تاريخلی كتابهٔ مصوحهٔ تاريخيه‌سنه كوره جامع مذكورك ستی خاتونك صاغلغنده كندی طرفندن ياپلديغی معناسی چيقيورسه‌ده مشار اليها فاتح دورنده اولمش وجامع ايسه سلطان بايزيد خان ثانی عصرنده ياپلمش اولديغندن اساساً قيريق دوكوك برعربجه ايله يازيلی اولان كتابه مذكوره‌نك طرز تحرير وافاده‌سی طوغری دكلدر . شو حالله برابر مطالعهٔ عاجزانه‌مجه ستی خاتون حين ارتحالده اوته‌دنبرو اكثر خواتين سلاطينده واقع اولديغی كبی كندی سرايی باغچه‌سنه كومولمش وجامعده ياتی باشنده صكره‌دن ياپلمشدر .

تصديق رسميسنه اقتران ايلدی . زماننده آق قيونلی پادشاهی (اوزون حسن) له اوزون اوزادی‌يه محاربائده بولنه‌رق بالنتيجه خرپوتی بدل صلح اولمق اوزره اوزون حسنه ويروب مجبوراً باريشيق ياپمشدی . مملكتنك برجزؤ معموری اولان خرپوتك ضياعندن طولانی ملك ارسلان بك صوك درجه‌ده متأثر اولمسيله بونك استردادنجه رجای معاونت ايتمك اوزره مصر سلطانی خوشقدم نزدينه كيده‌رك تشبثاتده بولنديغی اثناده وقاهره جامعلرينك برينده جمعه نمازی قيلمقده ايكن برفدائی طرفندن قتل ايدلديكنی عالی ومشار اليهك مرعش جامعنده معتكف اولديغی حالده مصردن كوندريلن ملاحدهٔ اسماعيليه‌دن برفدائی اليله اولدرلديكنی تاج التواريخ وصولاق زاده وهامر تاريخلری يازيورسه‌ده متفق عليه اولان روايت صحيحهٔ تاريخيه‌يه كوره محل قتل هرحالده مصردر وتاريخلرك بيانه كوره اوصره‌ده مصرده ملتجی بولنان برادری شاه بوداق بكك تحريكيله وسلطانك ترتيبيله شوجنايت ايشلنمشدر مشار اليه اون ايكی سنه بكلك ايلمشدر . تاريخ قتلی ٨٧٠ سنهٔ هجريه‌سيدر .

شاه بوداق بك بن سليمان بك

شاه بوداق بك ٨٧٠ تاريخنده سلطنت مصريه طرفندن دولغادرلی صندالئ امارتنه اقعاد ايدلدی . اونه طرفدن دولغادرلی امراسی دولت عليهٔ عثمانيه‌يه مراجعتله برادری ملك ارسلان بكك فجيعهٔ قتلنده محرك اولمغله مظنون وبويوزدن بين الخلق منفور اولمسی حسبيله شاه بوداق بكك امارتنی قبول ايده‌ميه‌جكلرندن يرينه برادری شهسوار بكك تعيينی استدعا ايتديلر . فاتح سلطان محمد خان حضرتلری شهسوار بكی بامنشور عالی دولغادرلی حاكمی نصب ايتديكندن شاه بوداق بك مرعشی ، شهسوار بك البستانی مركز اتخاذ ايلدی . فقط شهسوار بكك سجايای بركزيدهٔ كياست وحماستی شاه بوداق بكی كولكده براقه‌رق شاه بوداق بك مجبوراً مصره كيتدی .

شهسوار بك بن سلیمان بك

شهسوار بك برادرینك مصره عزیمتی اوزرینه تماماً دولغادرلی مملكتنه صاحب اولدی . لكن حادثه‌نك بوشكلی آلمسی اوزرینه مصرلیلرك انظاردقت وخصومتی كندیسنه انعطاف ایتمكه باشلادی .

٨٧١ سنه‌سنده شهسواربكله دولغادرلی خاندانندن رستم بك آره‌سنده محاربه وقوع بولمغه باشلادی . سلطنت مصریه‌جه بوخصوص خبر آلندقده حلب عسكری رستم بكك امدادینه مأمور ایدلدی . چونكه شهسواربكك شهامتی وفطانت مخصوصه‌سنك تقدیر ایتدیردیكی وحدت عرقیه سوقیله عثمانلیلره اولان كمال ارتباط وصمیمیتی مصر سلطان خوشقدمك كوزینه باتمقده ایدی . حكومت مصریه‌نك شهسوار بك علیهنه وقوعبولان بو معاونتندن بر ثمره حاصل اولمامشدر .

شهسواربك ایسه برنسبت متزایده‌ده كسب قدرت وشهرت ایده‌رك باشنه طوپلانان توركمنلرله ٨٧٢ سنه‌سنده ممالك مصریه‌یه آقین ایتمكه باشلادی [١] .

بوحال سلطنت مصریه ایچون انواع متاعب ومصارفی دعوت ایدن بر محاربهٔ طویلهٔ مشئومه‌نك باشلانغیچی اولدی . مصر سلطانی خوشقدم نظر انتباهنی درت آچه‌رق شو صاحب ظهورك علیهنه (بردبك الجمدار [٢]) قومانداسیله مكمل بر مصر اردوسی یوللادی . حلب وشام والیلرینی‌ده آكا معاونته مأمور قیلدی . برنجی مصادمه‌ده مصرلیلر تلفات كلیه ویرمك صورتیله دوچار انهزام اوله‌رق شهسواربك مصر ممالكندن برچوق یر تسخیر وقوماندان بردبك الجمداری اسیر ایلدی . چوقلغی اعتباریله صایلمسی قابل اولمیان تلفاتك اك مهم قسمنی طرابلس بكی اتابك (جانی بك الحسنی) ودمشق آتابكی (قراجا الظاهری) وحلب مقدمین

[١] تحف الانباء فی تاریخ حلب الشهبا

[٢] برد : باروت . جدار ، لجامدار مخففیدر .

الوفندن [١] (معزوزبك المحمدی) وحلب اتابكی (الماس الاشرفی) وحلب قلعه‌سی استاداری [٢] (محمد فریب)ك مقتولیتی تشكیل ایدیوردی . برمدت صكره شهسواربكك یداسارتندن قاچوب قورتیلان بردبك الجمدار مصره كیتدیسه‌ده نظر سلطانیده شهسواربكك معناً طرفدارلغیله متهم اولدیغندن قدسه نفی ایدلدی [٣] .

شهسوار بك دولت علیه‌یه قارشو اظهار خصومت ایدن جناب فاتحك عمه زاده‌سی وبالفعل نصبكرده‌سی قرەمان اوغلی پیر احمد بكه مظاهرت ایتمك ایستدی ایسه‌ده پیر احمد بكك اردوی همایون طرفندن تنكیلی مظاهرتنه میدان ویرمدی . پیر احمدبك كبی شهسوار بك دخی دركاه عثمانی‌یه قارشو هرصورتله فرمانبر بر عبد كمتر اولمق اوزره عهد وپیمان ایده‌رك پادشاهك مظاهرتنه واوسایه‌ده دده‌سنك تختنه نائل اولمش ایكن قرەمان اوغللرینك مخصوصاتندن اولان عهد شكنلكی كوسترمكده ضبط نفس ایده‌مین پیر احمدبك سطوت شاهانه‌دن خائفاً دولغادرلی طوپراغنه قاچدقده امر تسویلاتنده‌كی مهارت موروثه‌سیله شهسواربكك ذهننه كیره‌رك بو یوزدن بالخاصه شهسوار بك حقنده اغبرار شاهانه حصولنه سببیت ویرمشدی [٤] .

قدرت وشهرتی آرتدقجه آرتان شهسواربك وارلغنه وشهسوارلغنه كوه‌نه‌رك سلطنت مصریه‌یی هیچه صایمقده‌ایدی . عینی زمانده‌ایسه (ملك الاشرف قایدبای) كرسی نشین سلطنت مصریه اولمشدی . خادم الحرمین اولمق شرفیله مباهی وممتاز اولان قایدبای حكمدار ان زمانك فوقنده بر ادعیهٔ عظمتله موقعنه نفسنه ؛ شوكتنه مغرور بولنیورایدی . مع هذا شهسواربكك حالی وكوندن كونه پارلایان نجم اقبالی آلتدن آلته كندیسنی دوشوندیریور و

[١] مقدمین الوف : بیكباشی .

[٢] استادار یاخود استادالدار ، مدیرامور وكهیا معناسنه‌در .

[٣] تحف الانباء فی تاریخ حلب الشهباء ، ص : ١١٠

[٤] عاشق پاشا زاده تاریخی ، ص : ١٦٩ ، ١٧٠

باشنی ازمك ایستیوردی. بوقسه شهسوار بكك خلعت وهدایا كوندرمك صورت استمالتكارانه‌سیله طوردیرلمسی وایكی طرفدن درەلر كبی اسلام قانی آقیدان شوفتنەنك یاتشدیرلمسی ممكناتدن ایدی . هر نصلسه اغراض خودكامانه‌سنه مغلوب اولان قایدبای طریق مسالمته كیتمدی .

عساكر مصریه‌نك انهزام مؤلمی قایدبایك مسموعی اولدقده بیلدیرمله یننده اورولمشه دونه‌رك همان خلیفه (المستنجدبالله)ك وقضاة اربعه‌نك وبالجمله امرانك حضوریله كندی تحت ریاستنده برمجلس مشورت عقد ایلدی. بومجلسجه ویریلان قراره بناءً شهسوار بكه قارشوقوتلی بر اردودها سوق اسبابنه توسل ایلدی. مع مافیه شهسوار بك بو اثناده و ۸۷۳سنه‌سنده (دارنده) قلعه‌سنی عنوةً ضبط و مصر طرفندن منصوب محافظی قتل ایلدی. قایدبای بونك اوزرینه بیك مشكلاتله تجهیز و (اوزبك) ك یدقیادتنه تودیع ایتدیكی ایكنجی مصر اردوسنی شهسواربك علیهنه سوق ایلدی . اردو مصردن چیقه‌رق حلب یولنی طوتدی .

اردونك حلبه مواصلتیله برابر شهسوار بك ساخته بر رجعتله آدیم آدیم كری‌یه چكیله‌رك و اشبو خدعهٔ حربیه‌نك فرقنه وارەمیان مصر اردوسی آرقه‌سنی براقیه‌رق چوره‌سی صیق و قورقنج اورمانلرله محاط طار بر بوغازه كیردی . مصرك دوز و چیلاق وادیسندن وخرمالقلرینك شكل عادیسندن بشقه برشی كورمامش اولان مصرلیلر شوعالم دیكرده پل پل یانه‌یونه باقنقده ایكن یوردلری اولمق مناسبتیله كیربندیسی، چیقندیسی‌قاریش قاریش بیلن و اورمانلقلر ایچنده وقیالقلر اوزرنده ككلك كبی سه‌كن دولغادر یكیتلری اورمانلر ایچندن سوكون ایله مصرلیلره آنی برغلبه چالدی . فنا حالده بوزولان مصرلیلردن یوزلرجه امرا ، بیكلرجه افراد خاك هلاكه سرلدی . شهسوار بكك النه آت ، اسلحه ، ارزاق كبی تقویهٔ بازوی اقتدار ایده‌جك پك چوق شیلر كچدی . مصر اردوسی امرا و ضابطان ونفراتی

آراسنده وقوع بولان تلفاتك حد وحسابی یوغیدی . شوبوزغونلقدن جان قورتاره بیلن اردونك دوكونتیسی یایان و پریشان برحالده حلبه واورادن قاهره‌یه آقوب كلمكه باشلادی. قایدبای بوحاللری ایشتدكجه و كوردكجه اوفكه‌سندن كوپلره بنیوردی .

نشئهٔ غالبیتله‌قابنه صیغمایان شهسواربك حلب شهرینی آلمق طمعنه بیله دوشدی. بو اثناده و ۸۷٤ سنه‌سنده‌شهسواربك ایله سلطنت مصریه جانبندن ملاطیه والیسی اولان (قرقاس [۱]) آره‌سنده وقوعه كلن برمصادمه‌ده قرقاس غلبه ایتمش ایسه‌ده شهسواربك اخیراً تازه قوت آله‌رق قرقاس اوزرینه هجوم ایدوب كندیسنی اسیر و بركاركیر محبسده حبس ایتدی. بعده محبسنك قپو پنجره‌سنی طاشله سد وبند ایله قرقاسی آچلقدن وهواسزلقدن اتلاف ایتمشدر [۲] .

شهسوار بك مظفریت واقعه ایله اكتفا ایتمیه‌رك حلبك كندیسنه ویرلمسی ایچون سلطنت مصریه‌یه تكلیفده بولنمش ومع مافیه جواب رد آلمش ایدی . بو صره‌ده آطنه حاكمی رمضان اوغلی داود بكك شهسوارلی‌یه اوفق بر غلبه چالمسی قایدبای‌ك یوره‌كنه سرنجه بر صو سرپمش ایسه‌ده آز مدت صكره شهسوار بكك مع زیادهٍ تلافیٔ مافات ایده‌رك داود بكی مغلوب ایلدیكی خبرینك تعاقب ورودی آغزینك طادینی قاچیردی [۳] .

شهسوار بك ۸۷۵ سنه‌سنده رمضان اوغلی داود بكله تكرار دوكوشوب غلبه چالدیغندن داود بك (ایاس) قلعه‌سنه قپاندی. شهسوار بك‌ده ایشك ایلروسنه واومیه‌رق البستانه عودت ایلدی.

آق قیونلی پادشاهی اوزون حسن ممالك مصریه اوزرندن

[۱] قرقاس: قورقاز
[۲] افریقا دلیلی
[۳] تحف الانباء فی تاریخ حلب الشهبا

شهسوار بكه صالديرمق ايستدى . بوندن مقصدى مطمح انظار ملوك اولان ممالك مصريه‌يه ال اوزاتمق اولمقله برابر پيشگاه عزمنده شهسوار بكى يك بيوك برحائل بوليوردى . بناءً عليه آنى اورته‌دن قالديروب عزم فاتحانه‌سنه آچيق بريول حاضرلامق ايستيوردى . فقط موفق اوله‌مادى .

قايتباى فطرةً وسياسةً وكياسةً سلاطين چراكسهٔ مصريه‌نك اك بيوكلرندن معدود اولمسيله نفسنه‌كران كلان شو بوزغونلقلرى حوصلهٔ سلطنتنه بر درلو صيغيشديره‌مديغندن شهسوار بكى حضرت فاتحك حمايهٔ مخصوصه‌سندن محروم ايتمك ايچون جناب فاتحه ايلچى وهديه ارساليله ياناشمقده بولنمش وشهسوار بكدن انتقامنى آلدقدن صوكره دولغادرلى اراضيسنك دولت عثمانيه‌يه تركى وعديله كندى حسابنه لازم الاستعمال دسايس سياسيه‌يى هردرلو اينجه‌لكلريله قوللانمش ايدى . بونك اوزرينه جناب فاتح شهسوار بكه مقام تحذيرده بالدفعات نصايح لازمه‌ده بولنديسه‌ده فائده‌بخش اولمدى . بويولده يعنى سوز ديكلمديكى زمانده سلطان مصره جواب ويرلدى . قايتباى شوفرصتدن استفاده ايله جناب فاتحك بيله نصح وامرينى ديكله‌مين شهسوار بكه اتباع ايله بيهوده يره اسلام قانى دوكولمامسنى توصيه يولنده تركمن بكلرينه آيرى آيرى نامه‌لر وعينى زمانده طوربه طوربه آلتونلر كوندره‌رك هر مشكلى حل ايدن پاره قوتيله تركمن بكلرينى خفياً الده ايتمش ايدى كه شهسوار بكك فلاكت قطعيهٔ عظيمه‌سنى انتاج ايدن اسباب وعواملك اك مؤثرى بو اولمشدر .

قايتباى شوصورتله مادى ومعنوى تهيهٔ اسباب ظفر ايدلمش اولمسنه قناعت كليه حاصل ايتديكندن ٨٧٥ سنه‌سى نهايتده قاهره‌دن ايلك اوكجه رأس النوبه (امير اينال الاشقر [١]) قوماندا سيله برطايفه ومتعاقباً امير (يشبيك

[١] اينال چغتايجه شهزاده ، سردار ، مشاور ، محرم معناسنه‌در .

الدوادار [١]) قيادتيله قوتلى براردو چيقاردى . شاه بوداق بك دخى بوارد وايله برابر ايدى . عاجلاً برطليعهٔ عسكريه چيقارلمسنه سبب شهسوار بكك على الغفله حلبى باصمسى قورقوسى ايدى .

حلبده طليعه‌سيله برلشن اردو ٨٧٦ سنه‌سنده شهسوار بك اوزرينه يوريدى ، حملهٔ واحده ده عينتابى استرداد ايتدى . شهسوار بك اولاد وعيالنى وذيقيمت اموالنى (ظماتى [٢]) قلعه‌سنه كوتوروب يرلشديردى . كندوسى دونوب خصميله برقاچ موقعده چارپشديسه‌ده مصرليلرك مجلوبى اولان تركمن بكلرينك غيرتسزلكى يوزندن هپسنده‌ده طالع حربى معكوس بولدى . نهايت جيحان نهرى كنارنده خونريزانه برمحاربه وقوعه كله‌رك شهسوار بك هزيمت فاحشه‌يه اوغرادى وتلفات كليه ويردى . شكل مغلوبيتده‌كى دهشت شهسوار بكى اوركوتديكندن صولوغى ظماتى قلعه‌سنده آلدى وقلعه‌يه قپاندى . امير يشبيك آرقه‌سنى براقيوب قلعه‌يى صيقى محاصره آلتنه آلدى .

شهسوار بك محاصره جهتيله هرطرفنى چاره‌سزلك احاطه ايتمسنى وزنده‌كى عسكرلكده برر ايكيشر صاووشمقده اولمسنى كوره‌رك سائقهٔ يأس و اضطرارله مصر اردوسنده‌كى (تمراز الشمسى) يى قلعه‌يه دعوت ايتدى . مومى اليه صورت اجابتده اردو قاضيعسكرى (شمس الدين بن اجا الحلبى) ايله برابر قلعه‌يه چيقدى . حين ملاقاتده شهسوار بك فتح كلام وعرض مرام ايده‌رك : (بن سزه دخالت ايتمك ايسترسه‌مده مقدما بك چوق عسكركزى قيرديغمدن شمدى اردوكاهه ايترسه‌م قورقارمكه عسكر بندن انتقام آلير) ديمسنه مقابل

[١] عرب املاسنه كوره (يشبيك) صورتيله كتب تواريخده مقيد اولان بوتركيبك صحيحى (ياش بك) در . قرعده وآسياى وسطيده كنجلره (ياش) وياشلى اولانلره (قارت) تعبير اولنمسنه نظراً بونك معناسى (كنج بك) در . دوادار دويتدار اولسه كركدر ، مابينجى ديمكدر .

[٢] ظماتى قيصريه جوارنده وسيواس ولايتى حدودى داخلنده برقلعه‌در ، شمدى خرابه‌سى موجوددر .

امير تمراز: (بن سنك حياتكى تأمين ايده‌رم سكا هيچ بر ضرر كلمز) جوابنى ويردى. آنجق شهسوار بك هر نصلسه‌ دخالته جرأت ايده‌مديكندن بر بكيلر قلعه‌دن اينمدى . اردو دخى محاصره‌يى صوك درجه‌ده تشديد ايلدى. تشديدات و قعه نهايت شهسوار بكى جانندن بزدرديكندن ايكنجى دفعه اوله‌رق مومى اليهمانى قلعه‌يه چاغردى. بولشدقلرنده شرائط دخالته دائر باشلانيلان مذاكره اوزايوب بر آرالق دها اردوده مومى اليهمانك شهسوار بك طرفندن توقيفى خبر كاذبى شايع اولدى ، اردو ساعتلرجه كرداب هيجان ايچنده چالقالاندى. نهايت‌الامر حياتى مؤمن واطاعتى حالنده دولغارلى اولكاسنك يد اداره‌سنده ابقاسى مقرر اولديغنه دائر يشبيك لساندن اوله‌رق مع القسم ويريلن تأميناته اعتماداً مومى اليهما اوكله چاغنده شهسوار بك برابر اولديغى و شهسوار بكك معيتنده بر مقدار عسكر بولنديغى حالده اردوگاهه اينه‌رك يشبيكله كوروشديلر .

يشبيك شهسوار بكه اظهار حرمت والباس خلعت ايلدى . شهسوار بك قلعه‌يه عودت ايچون يشبيكدن طلب اجازت ايلدكده اردوده بولنان شام واليسى ايله‌ده كوريشمسنى توصيه ايلدى. شهسوار بك مذكور والينك چادرينه كيدوب آياقده طوردقده آره‌لرنده شو محاورهٔ مختصره كچدى: (سن كيمسك ؟ بن شهسوارم. بونجه امرا وعساكر مصريه‌يى اتلاف ايدن سن دكلميسك؟ سكوت). طرز خطابده‌كى شدتدن فرط غيظى وسوء قصدينى بللى ايتامك وشهسوار بكى قورديغى طوزاغه قولايلقله دوشورمك ايچون شام واليسى عادت مرعيه وجهله خلعت جلب والباسنى امر ايتمسيله بقه‌سنك ، ويكلرينك ايچنه صنعتكارانه بر صورتده زنجيرلر يرلشديرلمش بر خلعت كال سرعت ومهارتله احضار والباس وزنجيرلرده درحال اقفال ايلدى.

شو الچاقلغى كورن شهسوار بك الجاى مأيوسيتله برابرنده‌كى عساكره اشارت ويرمسى اوزرينه آنلرده سل سيوف ايله مصريلر اوزرينه يوريديلرسه‌ده شام واليسنك دها اول احتياطاً بو صويه قويمش اولديغى مسلح

آدملر دولغادرليلره هجوم ايله آن واحدده ايشلرينى بيتردبلر . آرتق قلعه‌ده سقوط ايتمش بولنيوردى . ايچنده‌كى عسكر اول بأول اسيراً مصره سوق ايدلدكدن صوكره شام واليسى ايله امير يشبيك شهسوار بكى وبرادرلرينى وبوى بكلرينى معاً ومقيداً مصره كوتورديلر .

طوتساقلر قاهره‌يه كيردكلرى كون قايتبايك امريله برحقارت مخصوصهٔ زبونكشانه اولمق اوزره صيرتلرى چپلاق ، باشلرى قپاق اولديغى حالده دوه‌لره بينديريلوب بوغازلرندن طاقيلان آغر لاله‌لرك اشكنجه‌سى آلتنده زقاق زقاق كزديريله‌رك اولوقتك عادت وحشيانه‌سنجه باب زويله‌ده چنكاله اورلدى. جسدلرى بركون بر كيجه چنكالده قاله‌رق بعده دفن اولندى[١]. شهسوار بكك يالكز (سلمان بك) نامنده بك كوچك بر قرداشى يشبيكك شفاعتيله عفو ايدلدى[٢] .

شهسوار بك مسلمانجه ويريلان عهد وامانه ايناته‌رق دخيل دوشمش ايكن شو عاقبت اليمه‌يه اوغرادى . واقعا شهسوار بك ميدان مردانكيده مصرليلرك قلبنده اونلر ياره‌لر آچمش ايدى . لكن عفوى ذكوهٔ ظفر طانيان مسلمانلر ايچون عهده وفا دخى بر فضيلت مخصوصه اولديغندن مصرليلرك مومى اليه حقنده كوستردكلرى قاباقاق قيباقلق تاريخك عفو ايده‌مية‌جكى برحالدر .

شهسوار بك قايتباى كبى ثمن مبيعى كفهٔ ميزانده كورمش بر جركس كوله‌سى اولميوب طهارت حسب ونسبه مالك حكمدار اوغلى حكمدار وهله نادر الوجود بر قهرمان روزكار اولديغى حالده حقنده روا كوريلان شو رسوايلق عربك (اصلاك فعلك ياسفر حاليا) ضرب مثليله تمثيل ايتمك ايستديكى صويسزلق ايله آنك ايجاباتنى بك كوزل تعيين ايدر .

عهدنده وفا ايتميان يشبيكك دخى بالآخره ٨٨٦ تاريخنده اورفه جهتنده

[١] تحف الابناء فى تاريخ حلب الشهباء
[٢] افريقا دليلى

مغلوب اوله‌رق آق قيونلى بايندربك طرفندن باشنك كسلمسى انظار عموميهٔ عبرتده (الجزاء من جنس العمل) صورت عدالتنى تمثيل ايلديكى كبى ياووز سلطان سليم خان مصرى فتح بيوردقلرنده الاصولك چركس سلطانى اولان (طومان باى [١]) ك اسير ايديلوب بقاى حياتنده دولتجه وملتجه محاذير عظيمه ملحوظ اولمسيله حكم شريعت وادارهٔ سياسيه‌نك كوستردیکى لزوم حكمت ايجابنجه خدمت پادشاهيده بولنان مشار اليه شهسوار بكك اوغلى على بك يديله باب زويله‌ده آصلمسى امر قصاصك لايتغير بر تجلئ عبرت آميزيدر.

مرحوم شهسوار بك عاقل، اديب، شجيع، قوى القلب، عزمكار بر ذات ايدى. حين قتلنده اللى باشنده ايدى التى سنه بكلك ايتمشدر. نامنه آلتون وكموش سكه كسدرديكى (اخبار الدول وآثار الاول) ك اوچيوز اوتوزنجى صحيفه‌سنده محرر ايسه‌ده اله ايديله‌مدى.

شاه بوداق بك

شاه بوداق بك ٨٧٦ تاريخنده ايكنجى دفعه دولغادرلى كرسىٔ امارتنه اوطوردى.

بو صره‌ده جناب فاتح دولغادرلى مملكتنه عائد وعدينك انجازينى قايدبايدن طلب ايتديسه‌ده (نه ديدكسه ديدك دشمنى اله كتيردك) جواب بارديسى ويرديلر. (آت آلان اسكدارى كچدى) ضرب مثلى بوكا مضرب اولمليدر. بونك اوزرينه سلطان محمد خان ثانى شاه بوداغى قاچيرمق ايچون برادرى علاء الدوله‌يه شهزاده سلطان بايزيدك قپوجى باشيسيله برخيلى آدملر قوشدى و يوللادى. حين مصادمه‌ده علاء الدوله‌نك يانده‌كى تركمن بكلرى اظهار حيانتله عدو طرفنه كچديكندن علاء الدوله بوزولدى. عسكرينك بر طاقمى اطرافه داغلديغى كبى بر قسمى‌ده قپوجى

[١] طومان باى : دومان بك

باشى ايله مصرك سيس نائبنه [١] التجا ايتديلر. علوجبايدن نصيبه‌دار اولميان بو نائب دائرهٔ امانته جان آتان زواللى ملتجيلرى اولديروب باشلرينى مصر سلطانى قايدبايه كوندردى. صونى اوفورمه‌دن ايچميه‌جك قدر صوفيلق كوسترمكله برابر سلاطين چراكسه آراسنده فطانتيله واجراى خيرات وحسناته اولان فرط محبتيله تميز ايدن قايدبايك امريله جنديان چراكسه سالف الذكر رؤس مقطوعهٔ اسلاميه‌يى جريد ميدانه كوتوروب يوارلايه‌رق طوپ وچوكان اويونى اوينادیلر [٢]. سبحان الله اولوقت عالم اسلامك اك بيوك ايكى دولتى اولان عثمانلى ومصر دولتلرى وحدت مذهبيه‌يه مستند اولان اخوت اسلاميه لازمنجه توحيد قوت وغيرت ايده‌رك موجوديت حياتيه‌سى فرنكلرك يد اعتساف وتعصبنده سونمك اوزره اولان اندلسده‌كى دين قرداشلرمزك امدادينه قوشمق واسلاميتك او پارلاق لمعهٔ مدنيتنى داهيهٔ انطفادن قورومق اقدم فرائض ايكن آنلرى خاطره‌بيله كتورميوبده اسلام كله‌لريله طوپ اويناتمق صورتيله تسكين احتراصه چالشلمسى تاريخلرك اونوده‌ميه‌جغى بر فاجعهٔ جهالتدر.

مصرليلرك شهسوار بك حقنده يابدقلرى حيله كارانه وغدارانه معامله‌دن وخلف وعده متعلق مجادله‌دن صوك درجه‌ده غضبناك اولان حضرت فاتح ٨٨٥ سنه‌سى روم ايلى سفرلرندن اختلاس ايده‌بيلديكى وقت فرصتدن بالاستفاده تكرار علاء الدوله بكه عسكر ترفيقيله شاه بوداق بك اوزرينه سوق وتسليط ايلدى. مقاومتدن عاجز اولان شاه بوداق مصره قاچديغندن علاء الدوله بك جانشينى اولدى.

مابعدى وار   عارفى

[١] نائب متصرف ديمكدر.
[٢] عاشق پاشا زاده تاريخى، ص : ٢١٢

اورنوس بك خاندانه عائد تمليك نامهٔ همايون

مشاهیر امرای عثمانیه‌دن غازی اورنوس بکه سلطان مراد خان اول طرفندن ویریلان فرمان فریدون بکك منشآت السلاطیننده مندرج اولدیغی کبی کتبخانه‌لرده و ایادیٔ خصوصیه‌ده بولنان مجموعه‌لرك اکثریسنده دخی محرردر. مع ما فیه افاده و جمل و کلمات جهتلریله بونلر آره‌سنده خیلی فرق بولنمقده‌در وهیچ بری دیکرینك عینی دکلدر. از جمله ویانه کتبخانهٔ ایمپراطوریسی حافظ کتب معاونی دوقتور قره‌لیتس طرفندن «ایلك عثمانلو پادشاهلرینك اصدار ایتمش اولدقلری بعض براتلر» مقاله‌سنده مندرج بولنانی فریدون بکك منشآتنده‌کندن فرقلی اولدیغی کبی نزدمزده بولنان بر مجموعه‌ده محرر اولانیده هر ایکیسندن فرقلیدر. مذکور فرمانك اعطا اولنه‌یغی زمانه عائد قیودات دولت هنوز بولنه‌مدیغی جهتله منشآت السلاطین ایله مجموعه‌لرده مندرج اولانلردن هانکیسنك اصلنه موافق اولدیغی کسدیریله‌ماز. بو مجموعه‌لرده اکثریا تحریر اولندقلری سنه کوسترلمامش و مواد مندرجه‌لرندن بو جهت تقریبی اوله‌رق دخی آکلاشیله‌مامش ایدوکندن یازیلرینك طرزی جهتیله اسکیلکنه باقیله‌رق فریدون بکك اثرندن اول اولدقلرینه و بو صورتله اصلنه دها موافق بولندقلرینه حکم ایدیله‌مز.

اورنوس بك و خاندانه تواریخ مختلفه‌ده اعطا اولنان فرمانلرك بعضیسی بوندن درت بش سنه اول رساله شکلنده طبع و نشر اولنمش ایدی. اشبو تمليك نامهٔ همايون رسمی منشآت کتابلریله مجموعه‌لرده کوریله‌مامش و مذکور رساله‌ده دخی نشر ایدلمامش اولدیغندن مجموعه‌مزه درج ایدلدی. اورنوس بك خاندانندن اولوب اوقاف نظارتی

مجلس اداره‌سی ریاستندن متقاعد بولنان سلیم پاشا نزدنده‌کی اصلندن حرفیاً استنساخ ایدلمشدر. بو تمليك نامه اورنوس بکه ویریلان واولادی زماننده تجدید ایدیلان فرمانلرك بر تاریخچه‌سنی محتویدر. حروف املانك عدم استعمالندن و اسباب سائره‌دن طولانی یك لظرده آکلاشلماسنده صعوبت اولان بعض کلماتك بوکونکی شکلی حاشیه‌ده کوسترلمشدر.

عثمان فريد

اوقاف مفتشی افندینك اعلامی موجبنجه
دفترخانهٔ عامره‌یه قید ویدینه صورت
ویرلك بیورلدقی ٢٧ م سنه ١٧٩

بوندن اقدم آباء کرام واجداد عظام نور الله مراقدهم مرحوم ومغفور له الحاج اورنوس بکه واردار توابعنده والطوس خاصی و کوالکی وماجلای نام کویلری خراجی و اسپنجه‌سی و قیونی رسمی وکولیله وحدلری وسنورلریله هبه و تمليك ایدوب احکام شریفه ارزانی قلمشلر وذکر اولنان کویلرك سنورلرك تعیین وتحدید اتمکه سابقا سلانیك قاضیسی اولان مولانا شمس الدین ایله امور تام قول کوندریلوب انلر دخی واروب اول ولایتك اعیانك جمع ایدوب سنورلرنی تعیین وتمییز ایدوب قطع اتمشلر کاوب مرحومان ومغفوران سلطان مراد خان وبایزید خداوندکار طاب ثراهمایه عرض اتمشلر انلر دخی مقرر ومسلم دوتوب حکم جهان مطاع ویردکدن صکره جناب جنان مکان فردوس اشیان مرحوم ومغفور ابو الفتح سلطان محمد خان علیه الرحمة والرضوان دخی مقدما ویریلان احکام شریفه‌یی مقرر دوتب تمليك نامه ویرمش ایله[1] اولنه‌حالا سریر سلطنت وسند خلافت جناب عدالت مآبمه میسر اولوب بوندن اسبق ویریلان تمليك نامهٔ همايونك تجدید اولنمسنی رجا ایلدکاری اجلدن اجداد عظام نور الله تعالی مراقدهم ویردکاری ملك نامه‌لری بنداخی

[1] ایله : اویله

مقرر مسلم دوتب تجدید اولنمسنی امر ایتدم واول ملك نامه‌لر ایچنده‌کی سنورلر اشبو منوال اوزره‌درکه ذکر اولنور حدود جوانب اربعه ابتداسی بودرکه یوقارو قواق اغاجندن نیکور بوورانیه و اندن باللوجه ارماغنه واندن دونبه ادلو بڭزیحق‌که واندن وارغار وپلو وبرانه و اندن ایکی یول جاتی [١] که استوربی دیرلرکه طاش دکلشدر واندن قبله‌دن یکاغی [٢] اولو یول سیره واردر یول یاننده دکلش طاشه اریشور واندن طوغری یرلو کافری قره طاشه واردر واندن اعزاشده آدلو کویه واردر واندن دکرمن یرینه واردر واندن کچر والطوذ قرا کندن [٣] ادری ادلو کویه واردر ومذکور سنورك علامتلری جوره یانداغی دکلو طاشلر ایله معروف ومشهوردر ومذکور والطوس کولینك قبلیدن [٤] یاننده برقاج بودقلری [٥] واردر جقار بالقلاغی اولور وبو ذکر اولان بوداقلر دخی والطوسك سنورندن در اولکی بداق ادی والجتدر که ادری کوینه متصل در وثانی بداق که ادی کرومیددر وثالث بداق ادی هزدلك‌در ورابع بوداق که ادی ولا دول درلر بوبالقلاغیلردن کچر دیلوماندری ادلو جفتلکه اریشور دوغار مصر ادلو جفتلکه متصل در اندن کچر والطوسك ایاغی ارماق اولوب دکیزه کیردکی یرده استوقه ادلو بالقلاغی واردر اولداخی والطوس سنورندن در ومذکور والطوسك هیلی ندن دونر جوراتلو یردن دکلو طاشه اریشور اندن کچر کولك سنوریله ایلاد سنورنه ایرن یوله کیرر و بو یول سیره اوزانور کچك ادریس کوینك سنورینه متصل اولور اول سنوردن جقار شمال طرفنه میل ایدوب دبه جوکده دکلن طاشه اریشور واندن کچر والطوس کولینك طرفنی دوتب دڭیس حمزه کوینك

[١] جاتی : علاق ، چاتشمق مصدرندن
[٢] یکاغی : طرفنده
[٣] قرا کندن : قیرندن
[٤] قبلیدن : قبله‌سنده
[٥] بودقلری یاخود بوداقلری : کولك آیاقلری

اورتاسنده دکلن طاشه اریشور اندن کچر شمال طرفندن یکا میل ایدوب تاچتال ایوکه کیرر اندن کچر مذکور حدودك اولنده ذکر اولان باللوجه ارماغنه متصل اولور وبعده حدود کولك مالیجا بو ذکر اولان نشانلردر اسکی واردار دکیزه قیولدغی یردن اوروج جقار کون بتوسندن [١] یکا اسکی حصار حصار برابرلکنده کدوکه اریشور اول کدوکدن وارداراك صوبی جقار کوجك ارغه کیرر تاموق وموینك جفتلکنه کیرر یوله اریشور اندن کچر بنفشه کورنداکی [٢] قاوشدوغی یره اریشور اندن طاغه اودونه کیدن یوله اریشور تالسقور ویرانه وارنجه‌که اندن طاش دکلش [٣] در اندن فندق دره‌سنه‌ایر اول فندق دره‌سندن جقار قبله‌دن یکا اسکی حصارلغه اریشورکه اندن طاش دکلشدر اندن کچر قورنجه قیویه اریشور اندن کچر یعقوب کوینك سنوریله واردار سنورن ایرن ادلو یوله کیررتادکلی طاشه ارشونجه اندن صکره دره‌نك کون طقوسنده [٤] صرت یره کاور ایزاولو بولك یاننده اکی [٥] دبجوکه [٦] اریشور اندن کچر والطوسك سنورنده قم [٧] دبجوکنده دکلو طاشه اریشور حدود سکوتلودره و کویلرك نشانلری بوذکر اولنلر اول سنوری کول بکنوك قود قیوسندن کم سلانیکدن سیروزه کیدر یولیك قتنده‌در قوجیلر دوتدوغی جفتلکه اریشور اندن کچر سلانیك یولیله او سنورینك یولی قوشدغی یره اریشور اندن کچر سیروز یولنده کافری دکلش طاشه اریشور اندن کچر دوی ادلو اسکی حصارلغه اریشور اندن لاوله ادلو طاغه اریشور اول

[١] کون بتوسندن : کون باتیسندن ، غرب
[٢] کور نداکی : مزارلغنده‌کی
[٣] دکلش : دیکلمش
[٤] کون طقوسنده : کون طوغوسنده ، شرق
[٥] اکی : ایکی
[٦] دبه ، دبجوکه : تبه‌یه ، تبه‌جکه
[٧] قم : قوم

مقرر مسلم دوتب تجدید اولنمسی امر اتدم واول ملك نامه‌لر ایچنده‌کی سنورلر اشبو منوال اوزره‌درکه ذکر اولنور حدود جوانب اربعه ابتداسی بودرکه یوقارو قواق اغاجندن نیکور بوورانیه و اندن باللوجه ارماغنه واندن دونبه ادلو بر بحق که واندن وارغار ویلو ویرانه و اندن ایکی یول جاتی [۱] که استوربی دیرلرکه طاش دکلشدر واندن قلیه‌دن یکاغی [۲] اولو یول سیره وارد یول یانده دکلش طاشه اریشور واندن طوغری یرلو کافری قره طاشه وارر واندن اعزاشده آدلو کویه وارر واندن دکرمن یرینه وارر واندن کچر والطوذ قرا کندن [۳] ادری ادلو کویه‌وارر ومذکور سنورك علامتلری جوره یانداغی دکلو طاشلر ایله معروف ومشهوردر ومذکور والطوس کولینك قبلیدن [٤] یانده برقاچ بودقلری [٥] واردر چقار باتلاغی اولور وبو ذکر اولان بوداقلر دخی والطوسك سنورندن در اولکی بداق ادی والجندرکه‌ادری کوینه‌متصل‌در وثانی بداق که ادی کرومیددر وثالث بداق ادی هزدلك‌در ورابع بوداق که ادی ولا دول درلر بوباتلاغیلردن کچر دیلوماندری ادلو چفتلکه اریشور دوغاز مصر ادلو چفتلکه متصل‌در اندن کچر والطوسك ایاغی ارماق اولوب دکیزه کیردکی یرده استوقه ادلو باتلاغی واردر اولداخی والطوس سنورندن در ومذکور والطوسك هیلی تدن دوتر جورانلو یردن دکلو طاشه اریشور اندن کچر کولکه سنوریله ایلاد سنورنه ایرن یوله کیرر و بو یول سیره اوزانور کچك ادریس کوینك سنورینه متصل اولور اول سنوردن چقار شمال طرفنه میل ایدوب دبه جوکده دکان طاشه اریشور واندن کچر والطوس کولینك طرفنی دوتب رئیس حمزه کوینك

[۱] جاتی : قلاق ، جاتشمق مصدرندن
[۲] یکاغی : طرفنده
[۳] قرا کندن : قیرندن
[٤] قبلیدن : قبله‌سنده
[٥] بودقلری یاخود بوداقلری : کولك آیاقلری

اورتاسنده دکلن طاشه اریشور اندن کچر شمال طرفندن یکا میل ایدوب تاچتال ایوکه کیرر اندن کچر مذکور حدودك اولنده ذکر اولان باللوجه ارماغنه متصل اولور وبعده حدود کولکه مالبجا بو ذکر اولان نشانلردر اسکی واردار دکیزه قیولدغی یردن اوروج چقار کون بتوسندر [۱] یکا اسکی حصار حصار برابرلکنده کدوکه‌ارشور اول کدوکدن واردارك صوبی چقار کوچك ارغه کیرر تاموق وموینك چفتلکنه کیرر یوله ارشور اندن کچر بنفشه کورنداکی [۲] قاوشدوغی یره ارشور اندن طاغه اودونه کیدن یوله اریشور تالسقور ویرانه وارنجه‌که اندن طاش دکلش [۳] در اندن قدق درسنه‌لر اول قدق درسندن چقار قبله‌دن یکا اسکی حصارلغه ارشورکه اندن طاش دکلشدر اندن کچر قورنجه قیویه ارشوراندن کچر یعقوب کوینك سنوریله واردار سنورن ایرن ادلو یوله کیرر تادکلی طاشه ارشونجه اندن صکره درەنك کون طقوسنده [٤] صرت یره کلور ایزاولو بولك یانده اکی [٥] دبجوکه [٦] ارشور اندن کچر والطوسك سنورنده قم [۷] دبجوکنده دکلو طاشه اریشور حدود سکوتلو دره‌و کویلرك نشانلری بوذکر اولنلر اول سنوری کول یکنوك قور قیوسندن کم سلانیکدن سیروزه کیدر یولیك قتنده‌در قوجیلر دوتدوغی چفتلکه اریشور اندن کچر سلانیك یولیله‌او سنورینك یولی قوشدغی یره اریشوراندن کچر سیروز یولنده کافری دکلش طاشه اریشور اندن کچر دوی ادلو اسکی حصارلغه اریشور اندن لالوله ادلو طاغه اریشور اول

[۱] کون بتوسندن : کون باتیسندن ، غرب
[۲] کور نداکی : مزارلغنده‌کی
[۳] دکلش : دیکلمش
[٤] کون طقوسنده : کون طوغوسنده ، شرق
[٥] اکی : ایکی
[٦] دبه ، دبجوکه : تبه‌یه ، تبه‌جکه
[۷] قم : قوم

طاغدن طوغرى اینر ینیا کدر اولو یوله اریشور   اندن اولودره‌یه اینر
اول اولو دره‌دن طوغرى چیقار ایاپرشکوى ادلو اسکى کلیسایه اریشور
واول کلیسانک قبله‌دن یاندن طوغرى چقوره اینر اندن غالقه صوینى کچر
قارشوسنده دیبه ارشور کم انک اوستنده طاش دکلمشدر   اول دکلمش طاشک
قبله‌دن یاننده مصطفى جى کولنه واردر اول یول سیره طوغرى اسکین لاقو درلر
عور حصارینک قبله‌دن یاننده‌در   اندن کچر حصارلوجه یایلاسنه اریشور
اندن کچر اولو یوله اریشور   اول یوله طوغرى واردر غالقو صوینى
کچر اولو یوله کیدر کیرو اول یولدن کچر پودونه آدلو دیبه اریشور   اول
دیه‌نک قوربازدن[۱] یاننده بر دره‌یه اریشور   اول دره‌دن کچر اسکنش اد
یره اریشور   اندن طاغ اتکنده بروسکو آدلو یره ارشور   اندن قورجى
عوض چفتلکنه ارشور   اندن کچر مذکور کول بکنیک قروقپویه منصب
اولور   حدود سیروز ساغشنده[۲] ملککه ویردکارى سنورى بو ذکر اولنان
نشانلردر   مذکور چفتلک سنورى شمالیسى اولو یوله اریشور   و یولجه
کیدر قلوبیک قپوسنه واردر مذکور قپودن دونر سالمان صوباشى باغچه‌سى
دیوارینه ارشور   داخى اشاغه طى بدنه اولاشور کوچک کوزه کیدر یوله
وارر حدود غربیسندن مذکور یولجه کیدر کورك اوه تا باشنه اوغرار
اندن کچر باللوجه ارماغنه وارر اندن باللوجه اقندوسنه دونر   حدود
جنوبى صو سیره اینر ابرکرجکه یولنه وارور اندن باللوجه اندن سیروزدن
یکا دونر ساز ایچنده‌کى طاشه اوغرر کچر بویك کورك اوجندن طاشه
اوغرر اندن کچر اسکوکى بولندغى طاشه وارر اندن کچر طغانجى موسى
اکنلکى ایچنده‌کى طاشلره وارر کیرو دونر مذکور اسکوکى یولنه وارر
اندن دوغرى یولجه کیدر یول غراکنده[۳] دکلى طاشلره اوغرا یواوردنوس

[۱] قوربازدن : پویرازدن
[۲] ساغشنده : صاغ طرفنده
[۳] غراکنده : اوغراکنده

بیکك باغچه‌سى دیوارینه اریشور   حدود شرقیسى مذکور باغچه دیوارینى
صیر در کچر محمود یولنه و طغان یرینه وارر اندن اول ذکر اولان اولو یوله متصل
اولور   واوتلاق که ملککه ویرمشلر سنورلرینک نشانى بو ذکر اولنلردر
شرقیسى اتمجه تمارى دوبنه سنورینه ارشور   واندن قاضى شمس الدین
واسمعیل ویربوکتخدالر دیدکلرى طاشلره متصل اولور   وحد شمالیسى
ابرى ادلو سنورنه ارشور   وحکنوکچى سنورندن وسوباشى سنورنه اولاشور
وحد غربیسى ابرسزجکى سنورنه اولاشور ارادن یول کچر پاولوکوى
سنورنه وارنجه‌در   وحد جنوبى قره کمسنده بابالو کوى صوینه اولاشور
دونبه که ملککه ویرمشلر شمال سنورى دنجنه وبدرالدین بیك تمارى
اورن سنورینه اولاشور   ارادن اولو یول کچر یول یره دکلمش سنور
طاشلرى واردر   سفرلى سنورى محیکلو چفتلکى سنورنه اندن اکیلو
بیکاذیه سنورنه اولاشور بعض یرلرده اکاور کوشه‌لر اولور هر کوشه سنور بللو
اولسون دیو طاشلر دکلمشدر   واندن اشاغه کشرى یرینه وقتلو مناستر
یرینه اولاشور   ارادن یول کچر یول یره سنور ایچون طاشلر دکلمشدر
سنور غربیسى اسمعیل بیك سنورنه وبدرالدین بیك تمارى اسقامنو
سنورنه اولاشور اورادن قره متبل کیروسنه کیدر اولو یوله کچر یول یره
طاشلر دکلمشدر   وسنور شرقیسى مذکور اسقامنوو زنجه سنورنه اولاشور
بعض یرده اکاور کوشه واردر هر کوشه‌ده سنور ایچون طاشلر دکلمشدر
طاشدن طاشه وارر   سنور شمالده ذکر اولان اولو یوله متصل اولدغى
یرده دکلو قره طاش واردر یرلى کتخدالر بیلور   وبوندن غیرى کموجنه
واغرجان توابعندن کوستر چفتلکى دیمکله معروف اولان الیبار کوبى
وکوجك کوبى و باغلرنى و دکرمنلرنى بیله ویروب تملیك اتمشلر   بعده
اجداد عظامدن مرحوم ومغفورله سلطان بایزید خان علیه الرحمة والغفران
زماننده دخى عرض اولندقده ذکر اولنان حدود سنور ایچنده ودفتر
خاقانیده معتبر ومسطور اولان وقف کویلرك خراجى واسپنجه‌سنى

وكونی وقیونی رسمی و كوستندیل سنجاغنده قونجه نواحیسنده براتقو نام وقف كوینی وسائر حاصل اولان فوایدی بالكلیه جزوی وكلی نه وار ایسه مجموعیسنك وتفتی وقفیهٔ معمول بها موجبنجه مقرر ومصدق دوتمش بنداخی مزید عواطف علیهٔ شاهانه‌مدن بوجمله‌یی كما كان مسلم ومحقق دوتب بوحكم شریف واجب الاتباع وجهان مطاعی ارزانی قیلوب ویردوم ویبوردومكی بعدالیوم دخی اوقاف مزبوره برقرار سابق وقید اوزره ضبط اولنوب حاصللری واقف مشار الیه اورنوس بیكك معمول بها وقفیه‌سی موجبنجه مصارف معینه‌سنه صرف اولنه بوبابده هیچ احدكائنا من كان بوجه من الوجوه مانع و دافع ورافع ومنازع ومعارض ومزاحم اولمیوب من بعد دخل وتعرض دكورمیوب [١] قطعا تبدیل وتغییر اتمیه ویبوردومكی بنم اولادمدن وانسابمدن وبكلرمدن ومباشرلرمدن بو حكم شریف لازم الانقیادمی هر كیمكه تبدیل وتغییر ایدوب مخالفت ایده ویاخود اتمك استرلر ایسه فمن بدله بعدما سمعه فانما اثمه علی الذین یبدلونه ان الله سمیع علیم ولعنة الله تعالی والملائكته والناس اجمعین عذابنه مستحق اولالر شویله بیله‌لر علامت شریف عالم آرای وجهان مطاعی مطالعه قلانلر مضمون میمون سعادت مقرونی مصدق ومحق بلوب اعتماد واعتقاد وانقیاد قیله‌لر تحریرا فی الیوم السادس جمادی الاولی من شهور سنة اثنی عشر والف من الهجرة النبویه علیه افضل الصلوة واكمل التحیات

بافرمان عالی دفترخانهٔ عامره‌یه حفظ اولنان ملك نامهٔ همایون بودركی نقل اولندی تحریرا اواخر شهر محرم الحرام سنه تسع وسبعین ومائه والف

[١] دكورمیوب : اتمیوب

اسمسز وتاریخسز سكه‌لر ـ ساده نقشلی سكه‌لر

[٣٠ نجی نسخه‌دن مابعد]

طاقممزده نمونه‌سی كوریله‌جكی اوزره بو كیفیت بروسه‌یه انتقال ایدن تیره اسمسز و تاریخسز مانقرلری اوزرینه بروسه دارالضربنده تكرار سكه اورلمسیله معلوم اولدیغی كبی كذا موزهٔ همایون قتالوغنده‌كی ٦٤٤ و ٦٤٥ نومرولی و ٩٢٢ تاریخلی مانقرلرك وجهنده ضرب قسطنطنیه وبروسه كبی ایكی محل ضرب كوسترلمسنك سببی ماالذكر بحثمزله علاقه‌دار اولسه كركدر .

تواریخ عثمانیه‌ده آره صره آقچه‌لرك هر درلو نواقصندن بحث ایدلدیكی حالده باقر مسكوكاتدن قطعیاً بحث اولنمامسی سالف الذكر تدابیر نتیجه‌سندن و مورخینی خامه‌ران اولمغه مجبور ایده‌جك بر وقعه‌نك عدم ظهورندن ایلرو كلدیكی ظن اولنور .

بومانقرلرله آقچه‌لرك نسبتنه كلنجه : قاچ مانقرك بر آقچه‌یه معادل اولدیغی حقنده تقویم مسكوكات عثمانیه‌ده بروجه آتی تفصیلات كوریلور[*] :

« خداوندكار غازی عصرندن اعتباراً پادشاهان ذیشانك اكثریسی طرفندن انواع رسم وطرزده مانقرلر ضرب ایتدیرلدیكی حالده مورخین عثمانیه‌دن هیچ بریسی (١٠٩٩) تاریخنه كلنجه‌یه قدر مانقردن و آنك رایجندن اصلا بربحث وروایتده بولنمامشلردر .

« انجق سلیم خان اولك بدایت سلطنتلرندن تقریباً مراد ثالث دورینه قدر كذران ایدن مدت ظرفنده مانقرك آقچه‌یه نسبتله رایجی بر طاقم مورخین قدیمهٔ اجنبیه‌نك روایتلرندن نقلاً وفقط بنسه اوقدر واضح

[*] صحیفه: ١٤ ـ ١٥

اولیه‌رق (حاس) دولت علیه‌نك تاریخنده وموسیو (به‌لن) نام ذات
دولت عثمانیه‌نك امور مالیه‌سنه دائر اولان رساله‌سنده بالمناسبه ذکر
ایتمشلردر . مثلا (سارازو) نام مؤلف « مانغر باقردن کسلمش برسکه
اولوب یکرمی درت دانه‌سی براقچه وقدیم مانغرلر دخی کذلك بوقدر
ایدر » دیمشدر .

(ویژه‌ر) اون الی و سجلیالی (ساپنسیا) اون ایکی عدد مانغر
براقچه ایتدیکنی یازمشلردر .

« (قروسیئوز) مانغر اقچه‌نك سکزده‌بری اولدیغی‌و (لونقلاویؤس)
درت اقچه بردرهم ایتدیکی زمان کذلك سکز مانغر براقچه قیمتنده
بولندیغنی بیان ایتمشلردر .
و (مارسیغلی) دخی مانقرلرك درت دانه‌سی براقچه اولدیغنی‌سویلمشدر .»

شو ایضاحاتدن آکلاشیلدیغی اوزره مانقرلرك رواجی تحولات کثیره‌یه
اوغرامشدر . مورخین مومی‌الیهمك وبردکاری معلومات (١٠٩٩)
سنه‌سنه‌قدر اولدیغی‌جهتله بدایتی‌لایقیله آکلایه‌بیلمك‌ایچون کافی دکلدر .
شوروایات مختلفه‌یی بردرجه‌یه قدر توحید وتلفیق ایده‌بیلمك اوزره
بروجه زیر تدقیقات اجراسی ومطالعه بیانی لازم کلور: اولا قروسیؤز
ولونقلاویؤس نام ذاتلرك سکز مانقرك برآقچه قیمتنده اولدیغی حقنده‌کی
متحد روایتلرینی نظر اعتباره آلهلم . لونقلاویؤس درت آقچه بردرهم
ایتدیکی‌زمان سکز مانقرك برآقچه قیمتنده اولدیغنده روایت ایلدیکندن
بوندن کندیسنك بر درهمدن درت آقچه ضرب ایلدیکی زمانده یعنی
دور سلطان سلیمان خان اولده یاشادیغی آکلاشیلیور . چونکه سلطان
محمد خان ثانیدن اعتباراً سلطان مشارالیه عهدینه قدر کذران ایدن مدت
ظرفنده ضرب ایدیلان آقچه‌لرك دردی بردرهم اعتبار ایدلمکده‌در .
تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سنه علاوةً طبع ایدیلان طورسون بکك
تاریخ ابوالفتحنده بالمناسبه: «غرائبدندرکه کثرت سفاین و برمات سببیله

برکشی(سکزی براقچه) مانغرك بریسیله...[١]»دیه حکایه ایلدیکندن
فاتح سلطان محمد خان ثانی دورنده سکز مانقرك بر آقچه اولدیغی
مستبان اولیور . مجلس مالیه اعضاسندن مرحوم سلیمان سودی افندی
« اصول مسکوکات عثمانیه و اجنبیه » نام اثرینه دور سلطان بایزید
خان ثانیده یازلمش حاجی آتمجه نام ذاتك حساب کتابندن آله‌رق
درج ایتدیکی: « ثمن درم یعنی بر اقچه‌نك سکز قسمندن بر قسمنه پول
دینلدکدن صکره .....[٢] » افاده‌سندن سلطان بایزید خان ثانی
زماننده دخی سکز پول یعنی مانقرك [٣] بر آقچه قیمتنده اولدیغی
اوکره‌نیلیور . ایشته شو وثیقه‌لرایله بردرهمدن درت آقچه ضرب‌ایلدیکی
زمانده یعنی فاتح سلطان محمد خان ثانی، سلطان بایزید خان ثانی وسلطان
سلیم خان اول دورلرنده‌سکز مانقرك برآقچه‌یه رائج اولدیغی ثابت‌اولور.

سلطان احمد جامع شریفی معماری محمد اغانك ترجمهٔ حالندن باحث
« رسالهٔ معماریه » دن بالاستخراج اقدام غزته‌سنده نشر ایدیلان
مصاحبه‌لرده مندرج بروجه زیر: «اول اوتوز کرهی مقدما درهمی درت
اوسنه کسلن آقچه‌نك هر بر آقچه‌سی اوتوز ایکی منقره بوزلغله
کره‌لرینی دخی اول اوتوز ایکی منقره کوره وضع ایتمشلر ایمش
لکن شمدی آقچه غیری وجهله اولمغله علم حساب وزراع حسابی دخی
بالکلیه بوزیلوب متروك و بطال قالدی طقوز یوز طقسان درت وبش
سنه‌سنه کلنجه اول زراع حسابی معتبر ایدی [٤] » افاده‌سی ایله بیانات
سابقه آراسنده کلی مباینت ومخالفت کورلمکده‌در . لکن اولجه بیان
اولندیغی‌وجهله مانقرلرك‌اجزا واقسامی‌اولوب بونلرك‌نصفیه‌لرینه بیچق‌مانقر

---

[١] تاریخ ابوالفتح، صحیفه: ٣٨
[٢] اصول مسکوکات عثمانیه و اجنبیه، صحیفه : ٢١
[٣] احمد وفیق پاشانك لهجهٔ عثمانیسنده پول کلمه‌سنه مراجعت
[٤] اقدام غزته‌سنك ٢٦٩٦ نومرولی و ٥ کانون اول ١٣١٧ تاریخلی
نسخه‌سنده: «معمار محمد اغا مصاحبه‌سی» .. نجیب عاصم

وربعه‌لرینه جریق مانقر تسمیه ایدلسنه ودرت جریق تام بر مانقر اولدیغنه نظراً بر آقچه‌یه کچن سکز مانقرك اوتوز ایکی جریق مانقر ایده‌جکی حساب ایله آکلاشیلور . اشبو وثیقه ایله مانقرلرك مادهٔ ثابت اولان اقسامی تأکد ایتدیکی کبی بر درهمدن درت آقچه ضرب ایدلدیکی زمانده سکز مانقرك بر آقچه‌یه کچدیکی حقنده‌کی افادهٔ سابقه‌ده تأیید ایدر . تاریخ ابوالفتحده‌کی مذکور « سکزی بر اقچه مانقرك بریسیله » افاده‌سندن مانقرك دیکر نوعلری بولندیغی‌ده آکلاشیله‌بیلور .

تقویم مسکوکات عثمانیه‌دن اسامی وروایاتی نقل ایتدیکمز مورخین قدیمهٔ اجنبیه‌دن سارازونك « بکرمی درت مانقر بر اقچه قدیم مانقرلرده بوقدر ایدر » دیمه‌سی یکرمی درت جریق مانقردرکه آلتی مانقر دیمکدر . سارازو بونی روایت ایتمکله برابر اول وقت « بش اقچه‌لك بر درهم » آغیرلغنده اولدیغنیده ذکر ایدیور [۱] . بر درهمدن بش آقچه ضرب ایدیلان زمان سلطان سلیمان خان اولك اواخر عهدی ایله سلطان سلیم خان ثانی دوری اولدیغندن بو زمانلرده آلتی مانقرك بر آقچه‌یه رایج اولدیغی تعین وتبین ایدر .

مع مافیه سلطان سلیمان خان اولك اوائل سلطنتلرنده سکز مانقرك بر آقچه‌یه رایج اولدیغی لونقلاویؤسك درت آقچه بر درهم ایتدیکی زمان کذا سکز مانقرك بر آقچه اعتبار ایدلدیکی حقنده‌کی روایتدن آکلاشلمقده‌در .

سارازو مانقرلرك طونجدن اولدیغنی‌ده روایت ایتمکده ایسه‌ده ترکیبنده نه مقدار قلای بولندیغنی سویله‌مامشدر [۲] .

بوراده سارازودن برنی دها اوکرنیورزکه اوده مشار الیهم سلطانلر عهد همایونلرنده قدیم مانقرلرنده متداول اولمسیدر .

وزه‌نرك اون آلتی مانقر بر آقچه قیمتنده اولدیغی حقنده‌کی روایتدن

[۱] محمد عطا بك، هامر ترجمه‌سی : جلد ۷ ، صحیفه ۲۷۵

[۲] بزم قدیم باقرلرمز هنوز تحلیل ایدلمامشدر . صوك دفعه تداولدن رفع ایدیلان سکه‌لرمزده یوزده ۹۵ باقر و ۳ قلای و باقیسی توتیا و قورشوندن عبارت ایدی . تقویم مسکوکات عثمانیه، صحیفه: ٤٤٢

کذا اون التی جریق مانقر آکلاشیلورکه مارسیغلینك روایتی وجهله درت مانقر دیمکدر . بلکه سلطان مرادخان ثالث زماننده بر درهمدن آلتی وسکز آقچه ضرب ایدلدیکی زماندر .

سلطان سلیمان خان اول جلوسلرندن وفاتلرینه قدر بلکه هرسنه ایچون باقر ضرب ایتدیردیکی حالده مشار الیهدن سلطان محمد خان ثالث عهدینه قدر بونك جنس ومقداری بالتدریج آزالمش ایدی . حتی غالب بك مرحوم سلطان محمدخان ثالث زماننده ضرب ایدلمش بر مانقر کوره‌مه‌موفق اوله‌مدیغندن تقویم مسکوکات عثمانیه‌سنده « مشار الیه حضرتلری وقتنده کسلمش اولان مانقره‌ه لا تصادف اوله‌مدیغی کبی هیچ ضرب ایتدیرمامش اولمسی دخی احتمالاتدندر » دیمشدر .

الیمزده بولنان رسمسز وتاریخسز سکه‌لرك زمان ضربلریده اساساً بو دوره قدر کله‌بیلدیکندن آقچه ایله مانقر تفصیلاتنه خاتمه ویرلك ایجاب ایدر ، مع مافیه سلطان مراد خان ثانی زمانی یسبتون سکوت ایله کچیرله‌رك هیچ اولمزسه قیاس طریقیله اولسون دوره‌مذکورده آقچه ایله مانقرلری آراسنده‌کی نسبتی تعیین ایتمك اقتضا ایدر .

والد ماجد حضرت شهریاری سلطان عبدالمجید خان غازی زماننده بواراق حساب یاخود قبا بر حساب ایله بر قیراط کموشه بر درهم باقر معادل طوتلدیغی کبی [۱] سلطان سلیمان خان ثانی عهدنده کذا هماوزن وثقاتی بر قیراطه قریب اولان آقچه‌یه یارمشر درهملك ایکی مانقر یعنی بر درهم باقر مقابل اولمق اوزره قبول ایدلمش ایسه‌ده اوائلده کموش قیمتی دها یوکسك [۲] اولمق حسبیله کموش سکه‌نك بهر قیراطنه ایکی درهم باقرك معادل اولمسی اصول متخذه‌دن اولدیغی آکلاشیلیور . چونکه سلطان مراد خان ثالث دورنده بر درهمدن سکز آقچه قطع ایدلدیکنه

[۱] بر غروش ٦ قیراط و بر باقر غروش آلتی درهم « کوردن مرفنظرله »

[۲] محمد عطا بك ، هامر ترجمه‌سی : جلد ۲ ، صحیفه ۳۳٦

نظراً بر آقچه ايكى قيراط اولوب بر قيراطه ايكيشر درهم حسابيله بر آقچه‌يه دورت درهم باقر اصابت ايدر. بو حالده مانقرلر بر درهم وزننده اولديغندن دورت مانقر بر آقچه قيمتنده‌در ديمكدر . بر درهمدن بش آقچه ضرب ايديلديكى زمانلرده بر آقچه، اوچ قيراط اوله‌جغندن بر قيراطه ايكيشر مانقر حسابيله بر آقچه، آلتى مانقر ، تعبير ديكرله آلتى درهم باقر قيمتنده اولور . كذلك دورت آقچه، بر درهم ايتديكى زمان بر آقچه، دورت قيراط كله . جكندن هر قيراطه ايكيشر مانقر حسابيله سكز مانقر اصابت ايدر .

بو نتيجه بو قاريدن برى تاريخلر و روايتلرله اثبات ايديلان مقداره موافقدر . سلطان مراد خان ثانى زماننده بر درهمدن اوچ آقچه ضرب ايديلديكى معلوم اولوب بو حالده بر آقچه، بش قيراط وزننده اولمسى ايجاب ايده‌جكندن منوال مشروح اوزره بر قيراطه ايكى مانقر مقابل طوتيله‌رق عهد مشار اليهده بر آقچه‌نك اون مانقره رائج اولمسى لازم كله‌جكنى بالقياس قبول ايتمك ضروريدر .

اوله‌جه بيان ايديلديكى وجهله تحقيق و تدقيقى حواله بيوريلان مانقرلردن بر قسميده « ساده نقشلى مانقرلر » ايدى .

ويريلان نامدن دخى آكلاشيله‌جغى اوزره بو نوع مانقرلرك هر ايكى طرفنده اسم و تاريخ اولمادقدن بشقه محل ضربلرى دخى يازلمامشدر. هر ايكى وجهى يالكز بر نقش ضرب ايديله‌رك تداول ايتديريلان منسوبيتلرى مجهول مانقرلردر. بو نوع مانقرلرك عددى زياده ايسه‌ده اوزرلرنده‌كى نقوشك عثمانلى مانقرلرنده كوريلان نقشلره مشابه بولنانلرى تفريق ايديله‌رك بو طاقمه كچيرلمشدر .

ساده نقشلى مانقرلر بزم اسمسز و تاريخسز سكه‌لر كبى دائرهٔ تداولى محدود ، ايالتلر ايچون محلى حكومتلرى ياخود نيم استقلاليت كسب ايتمش امرا طرفندن ضرب ايتديرلمش اوله‌جقلرى محتمل ، هر حالده اسمسز و تاريخسز مانقرلرك ايفا ايتديكلرى وظيفه‌دن بشقه بر مقصده مبنى اوله‌ميه‌جقلرى هويدادر .

هر نه قدر نقشلرى عثمانلى مانقرلرنده كوريلان نقشلره مشابه اولانلرى طاقمه كچيرلمش ايسه‌ده « نقش عمومك ماليدر » حكمنه توفيقاً بزم سكه . لرمزده‌كى نقوش يا عيناً ياخود تقليب صورتيله همجوار حكومتلر سكه‌لرينه نقل ايديلديكى كبى بزم مانقرلرده ده آنلرك استعمال ايلديكلرى نقوش كچيرلمشدر . هله تيره ضربخانه‌سى حكم مزبورك انفاذنده اصلا قصور ايتمامش اولديغى كورلديكندن نقوشك مشابهت ويا عينيتى ايله مذكور « ساده » نقشلى مانقرلرك عثمانلى مسكوكاتندن اولدقلرينه قناعت كليه حاصل ايديله مامشدر . كرچه بو نوع مانقرلرك بر وجهنده عثمانلى نقشى كورلمكده ايسه‌ده وجه ديكرنده‌كى نقوشك مشابهى ، موجود عثمانلى مانقرلرنده كوريله‌مامكده‌در . بناءً عليه باقرلرينك جنس و صورت ضربلرى و حجم و قطعه‌لرى بر درجه‌يه قدر تفريقه امكان بخش ايسه‌ده خصوصات مذكوره‌ده دليل قوى اوله‌ميه‌جقلرندن هر حالده موجود عثمانلى مانقرلرينك ضمنى قدر اولسون دها الده ايديله‌جه‌يه قدر بونلرى مسكوكات عثمانيه‌دن خارج عد ايتمكه مجبوريت الويرمشدر .

مذكور ساده نقشليلردن آنجق بر عددينك صورت قطعيه‌ده عثمانلى مسكوكاتندن اولديغى تعيين ايتمشدر ، بو ده اوله‌جه بيان ايديلديكى اوزره فاتح سلطان محمد خان ثانى عهد همايونلرى مانقرلرندندر ، موزهٔ همايون قتالوغنده (٢٧٤) نومروده محرردر ، (٨٨٦) تاريخنده ضرب ايديلمشدر . خطوطى دوراً يازيلوب وجهى مركزينه (اوچ بيراق) و ظهرى مركزينده بر مثلث تشكيل ايده‌جك صورتده (اوچ ييلديز) نقشى وضع ايديلمشدر .

بو مانقره متعلق بچق مانقر اسمسز و تاريخسز مانقرلر ميانندە طاقمده موجود اولوب تعريفى و رسمى متنده يازلمش و كوسترلمشدر . جريقنه كانجه قطعه‌سنك و سقتسزلغى و قيمتجه‌ده دكرسزلكى حسيله وجهنه كويا مانقرنده دوراً يازيلان خطوط يرينه بر دائره رسم اولنوب

داخله‌دخی ماقرینك وجهی مرکزنده بولنان (اوچ یپراق) نقشی دیکر وجهنه‌ینه برداره داخلنده اولمق اوزره ماقرینك ظهرنده کوریلان ترتیبده (اوچ یلدیز) نقشی قونلمش و بویله‌جه ساده نقشلی برعثمانلی جریق ماقری تشکیل ایدلمشدر . ماقر تاریخندن آکلاشیله‌جغی اوزره فاتح مشار الیهك صوك دفعه کسدیردکلری ماقر اولدیغی کبی جرائده صوك ضرب ایدلمش کوچك سکه‌سیدر .

غریب تصادفدرکه مشار الیه حضرتلرینك استانبولده مضروب سکه‌لری زمانه نظراً مطبوع واهتماملی برصورتده ضرب ایدلدیکی حالده مذکور ماقرك تاریخی عکسنه ، یعنی ٣٨٨ کبی ضرب ایدلمش وجریقده بیان ایدلدیکی وجهله مستثنا برصورتده یازیسز ساده نقشلی اوله‌رق میدان تداوله چیقارلمشدر .

مسکوکات عثمانیه اوزرنده‌کی نقوش (تاریخ نقوش عثمانیه) یازه‌جق برمتخصص ایچون قیمتدار برمجموعه تشکیل ایده‌جك مرتبه‌ده‌در .

غالب بك مرحوم تقویم مسکوکات عثمانیه‌سنده ومخدوملری مبارك بك اولجه بیان ایدیلان رساله‌سنده نقوشی عمومیتله (نقش عربی) و (نقش ترکی) اولمق اوزره ایکی‌یه تقسیم ایدرك سکه‌لرك ذیرلرینه اشارت ایله اکتفا ایلمشلردر . آثار مذکوره‌ده (مهر سلیمان) دنیلان شکل معروف ومشهور کبی هندسی اشکال نقوش عربیه و (درمه چاتمه) نقشلرده نقش ترکی فرض ایدلمشدر .

نقوش ترکیه اکثریتله چیچکلری و آنك یپراقلرینی یامنفرد یاخود مجتمع اوله‌رق کوسترر . خاصه مميزه‌سی مربع ، مسدس ومثمن اشکال تعقیب ایتدیکی حالده برشکل هندسی کوزتمیورمش کبی کورینه‌رك ازهار واوراقده‌کی انحنالری اکثریتله کوچك خط مستقیملره تبدیل وایجابنده نقطه‌لرله تزیین ایدیورمکدن عبارت اولدیغی کورلمکده‌در .

بو صورتله نقش رسمدن تفریق ایدلدیکندن ذی روح نقشلریده

اندردر . طوغریسی نقش ترکی اصولیله ازهاری ارائه‌ده پك زیاده مهارت کوسترلمش ، وهله اولیده برشکل هندسی ظن ایدیلان نقشلر بو وجهه تدقیق ایدلدکجه برچیچك اولدیغی آکلاشلمیه‌جق درجه‌یه کتیرلمشدر . ایشته خصوص مذکور بو نقشلرك ترکی وعربی اولدیغی تفریقده ناظری متحیر ایدر .

والحاصل بو نقشلر تدقیقه شایان مواد اولوب آیریجه یازلمه محتاج اولدیغندن بزده بوقدریله اکتفا ایلدك .

[مابعدی وار]

متقاعد میرالای

علی

همیشه قپوکدن یایلسون سرور — غبارك اولا چشم دهره ذرور
بتلسون طعامك قپوکده مدام — نواله کوترسون قوخاص وعام
قپوکه ملازم اولا هر فرح — یورغانیه کوکلوکه اصلا ترح
کوزك نوری یعنی که شهزاده‌لر — اولالر حوادثدن آزاده‌لر
حصول مراداتله اول جلیل — وره هر بروکوزه عمر طویل

چون پادشاه عالم خلوتنه کیردی وهر کشی مقاملو مقامنه یورودی فرمان عالی شویله نفاذ بولدی که الجیلره وامرای مملکته صلا اولنه مقتضای امر اوزرنه چاوشلر سکر دشب صلا ایتدیلر چون کوی زرین آفتاب پرتاب میدان افقده غلطان کوریندی یعنی کون طوغدی الجیان وامرا شرف عتبه بوس حصه‌سیچون قپویه متسارع اولدیلر وآیین سلیمانی اوزره موردن تا بسیمرغ ارغ اولوب طوایف انام کلدی وبرسم ساجو وپیشکش شولقدر انواع واجناس دوکلوب کلدی که دبیر پیر چرخ اثیر حسابندن عاجزدر غلمان ملك شکل وجواری حورلقا واوانی زر وسیم تپسیلر وقدحلر وباده‌لر وصراحیلر ومزوجلر فرنکی وانکروسی ورومی واجناس ثیاب سنجاب خرخیری وقاقم صقلابی وسمور بلغاری ووشق رومی ورومی ونفایس اقمشه فرنکی وهروی ویزدی برسوی [۱] وشامی وکفوی وسایر عراضات که تنسوقات هر دیاردر واسبان جیاد عقاب تك طاوس خرام رهوار خوش رفتار عرضه چکیلدی ارکان دولت انزل الناس منازلهم رسمنجه هر برنه یر ومقام کوستردی اوتورن اوتوردی طوران طوردی چون بو اهل صحبت خلطوا عملاً صالحاً وآخر سیئاً زمره‌سنه دندی یر یر درلو درلو صحبتلر ومجلسلر قورلدی سازلره کوشمال ورلدی عود وششتار وطنبور ورباب وبربط ونای قانون پادشاهی اوزره طرف طرف افغانه باشلدی وبلوك بلوك مغنیه جاریه‌لر چنکه چنك اوردیلر واول شهنازلر آواز دلنوازله عشاقه نوا باغشلدیلر وارباب عقولی محیر قیلدیلر بو اثناده خوان بی دریغ چکیلدی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بو کلمه « برساوی » در.

— تصحیح —

۱ کانون اول ۱۳۳۰ تاریخلی جزؤك ۲۸۱ نجی صحیفه‌سنده مندرج شو فقره: « سلطان بایزید خانك جلوسنی متعاقب، سنه ۸۸۷ ده شهزاده سلطان جم مصردن آناطولی‌یه عودت ایدوب قرامان اوغلی قاسم بکله برلشه‌رك طاش ایلنه تحصن ایتدیکی شیوع بولنجه حوالئ مذکوره‌یی تسخیر و سلطان جم معلوم اولدیغی اوزره ردوسه عزیمت قاسم بکده پادشهه عرض اطاعت ایلشدر ».

بروجه‌آتی تصحیح اولنه‌جقدر:

« سلطان بایزیدخانك جلوسنی متعاقب، سنه ۸۸۷ ده شهزاده سلطان جم مصردن آناطولی‌یه عودت ایدوب قرامان اوغلی قاسم بکله برلشه‌رك طاش ایلنه تحصن ایتدیکی شیوع بولنجه حوالئ مذکوره‌یی تسخیر و سلطان جم ایله رفیقی قاسم بکی اخذ ایتمك ایچون هرسك اوغلی احمد پاشا آناطولی عسکریله اورایه کوندریلدیسه‌ده بوندن خبردار اولان سلطان جم معلوم اولدیغی اوزره ردوسه عزیمت و قاسم بکده پادشاهه عرض اطاعت ایلشدر ».

ويرلشدي بسم الله ديلدي بو اراده انواع اشربه صونلدي وايچلدي كيجه‌يي كوندزه اولاشدرديلر وآتش بازلر صنايعندن شب ديجور نور على [١] اولمشدي وارباب مادمه ومشاطره لطايفندن عرصهٔ مجلس قلوب عارفين كبي منور دوشمشدي حاصلا برنيجه كون [٢] كيجه‌يي كوندزه اولاشدرديلر چون امر وليمهٔ خجسته كاليله يرنه واردي اسباب لعب ولهو رفع اولندي

بيت

خطوط دنيه كرچه اولدى محبوب — چو لاهى عن الله در دنير لهو
بقا لذتلرن صاتمق فنايه — بو غافلدن كليرسه كى ايدر سهو

پس امور سلطنتك مهماتنه ومملكت لاز استخلاصنك وضبطنك اسبابنه مباشرت ايتديلر

عزيمت پادشاه بغزاى موره در كرهٔ اولى وفرستادن محمود پاشارا بولايت لاز

شول وقت كم نسيم بهارسنه اتى وستين وثمانمائه محرك جميع متحركات اولدى وسرور خيل اختران دخى مرحلهٔ حوتدن منزل حمله كوچ بيوردى محمود پاشايه مملكت لازدن يكا كوچ بيوردى وعسكر منصوردن بيك يكيچرى وروم ايلى چريسن وبعضى اقنجيسن اكا نامزد ايتدى چون محمود پاشا قلبه‌يه واردى پادشاه اسلام دخى قپو خلقيله وبعضى اقنجيله موره غزاسنه متوجه اولدى وقضيه بويله‌در كم [٣] لازايلى كافرلرنك استظهارى چون انكروس قرالى ييقو ملموندى [٤] وذكر اولندغى كبي پادشاهك خشمى هلاك ايدب انى آرادن كوتردى

[١] آياصوفيه نسخه‌سنده بو كله «نورعلى نور» در .
[٢] آياصوفيه نسخه‌سنك براسنده «بو وجهله» كله‌لرى ده واردر .
[٣] آياصوفيه نسخه‌سنده بو ادات «كه» در .
[٤] آياصوفيه نسخه‌سنده بو جمله بر وجه آتيدر : ينقو ملعوندندى .

مصراع

دائما اولسون رقيبك محبسى زير تراب

كافر چشم پرآب اولوب زبون دوشدى عتبهٔ عليايه متعاقباً آدملرى ومكتوبلرى كلدى كه مملكت پادشاهكدر كلسون ضبط ايتسون چون انلرك بو قدر اذعانلرى واطاعتلرى كوردى پادشاه بنفسه وارمق لازم كورلمدى برمطلوبه [١] دخى كه فتح ولايت موره‌در اكا متوجه اولدى ولاز ولايتك ضبطيچون محمود پاشايى كوندردى

صفت اوضاع موره

موره برخوش مملكتدر ممالك اسلاميه‌دن منقطع بعيد المسافه برواسع جزيره‌در كه انى دريا احاطه ايتمش الا التى ميل قرو قالمش اكا دخى دكزدن دكزه بركرمه ياپمشلر سد يأجوجدن محكم فرنكى منيع رفيع برغازله مستحكم قيلمشلر سلطان مراد تغمده الله بغفرانه بكلكى زماننده هزار تعب ومشقتله چرى چكوب بركره اوزرنه واروب جنك عظيم ايدب كرمه‌سن فتح ايدب يقمشدى واقينلر ايتدرب عظيم طبومالقلر اولمشدى اما قلاعندن ومملكتندن نسنه ضبط ايتميوب ينه كافر تصرفنده قالمشدى وكرمه‌نك ايچ ياننده قوريتوس [٢] نام برمحكم قلعه ياپلمش برقيا اوستنده نه قياكه فنامى وسعتى مساحت عقلله ممسوح اولماز ورفعتى قلهٔ قلعهٔ آسمانه برابر

بيت

درك اولنمز رفعتى ووسعتى اول قيانك — انى قيلمش بانىٔ قدرت مكر كوكه دبرك

وبوندن غيرى اوچ يوز آلتمش قلعه كه هربرى برمملكته حكم ايدر

بيت

حوادثك حللندن قوسيدر محروس — بونكله هربرى در برولايتى حارس

ونعمتلو ومعشلوقيونى يلده ايكى كز قوزولر كوزل مملكتدر ارماقلرى

[١] آياصوفيه نسخه‌سنده بو كله «مطلوب» در .
[٢] آياصوفيه نسخه‌سنده بو اسم «قورنوس» در .

واردرکه آبی عذب فرات کثرت وغزارتی نیل وفرات اکثری برقیادن چیقمه اقلیمی سوکروارور دکزه دوکلور ویلاقلر وقشلاقلر واردرکه لطافت وملایمت آب وهوالرندن قوة مصوره [۱] یه شول مرتبه حاصل اولورکه ارواح لطیفه‌یه صورت ویرب جمله عیانده جلوه‌کر قیلور

مصراع

کون پرده‌لرندن صف عیانه کلور

فتبارك الله احسن الخالقین ۔ واول روح مصور جسمندن ایام فتحنده پادشاه عالی همت زماننده انواع مصاحبت میسر اولدی ولذة ملاعبه ومفاکهه‌لرندن استیفای حظ اوفر اولندی

بیت

ولی نه لذت اولا اولکه اوله لاطایل ۔ انك حقیقتنه هیچ عاقل اولیان [۲] قایل
فناسی یازلور کوردی کوزمه بیلدم ۔ که هرنه وارسه حقدر وماسوی باطل

بوحسن دلارا ایله اول نو عروس مملکت عذرانك کردن وکوشی پیرایهٔ آیین دین سیدالمرسلین‌دن عاطل ومردهٔ عفارتی وعبدهٔ طواغیتی دین باطل بی‌طایل اوزره مصر وثابت طورب یاشقه بکلك ایدردی بوجمله متانت ومناعتیله [۳] وبعد مسافتیله اول شاه ظل آله واروب ذکر اولنان قوردنیوس [٤] نام قلعه‌سن که [٥] دوازده برج آسمانله مسامت‌در ومفتاح فتح باب ولایت‌در برقاچ کون محاصره ایدب ضرب دسته‌بندکان دولت الندہ فتح اولندی وبالاوبدره قلعه‌سی که کنار دریاده‌در واکثر مملکت [٦] حافظه قلعه‌در آنی دخی فتح ایدوب ولایتیله ضبط ایلدی وبوندن غیری نیجه قلاعن وبقاعن نواحیلریله قبضهٔ تسخیرنه کتوردی الاشوررلرکه

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « قوة مصوره » در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « اولیه » در .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « مناعتله » در .
[٤] آیاصوفیه نسخه‌سنده بواسم بنه « قوردنوس » در .
[٥] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده « قلعهٔ » کله‌سی‌ده واردر .
[٦] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « مملکتی » در .

وعزرت مسالك وصعوبت منافذلرنه یعنی برصرباغنه طاینوب اطاعت ایتمدی کرهٔ بعداخرایه موقوف اولدی عساکرمیمون میاسر اموال غنایمله مغتنم اولدیلر خصوصا سبایای حسناغلامان ملك طلعت جواری حورلقا التقاسندن هر بر تن ذی‌الروحین اولمشدی بوجنابك شانی ذکر اولندوغی کبی قلعه فتح ایتمکده وولایت ضبط ایلمکده جانب محمود پاشایه کلالوم

کفتار در عزم کردن محمود پاشا بطرف ولایت لاز

مثنوی

نه‌شاهنشاهدی اول سلطان محمد ۔ که قالدی عالم ایچره آدی سرمد
ایدردی بر قولینه چونکه همت ۔ اولوردی نوکراول قولینه نصرت

یعنی چون مرحوم پاشایه همت همراه ایدب کوندرمشدی وکروفرله کوجوب صوفیا ولایتنه واردی لاز کافرلرندن خبر کلدی که بز قلعه تسلیمنی پادشاهك قدوم شریفنه تعلیق ایتمشدك چون کندی کلدی ترکدن وفا بوقدر قلعه‌لری ومملکتی بز انکروسه ورورزکه بونجه یوزییك فلوری وتونادن اکارو اون قلعه بدل ورور چرن بو [۱] خبر یتشدی خواطره فتور براقدی بکلرله مشاوره قیلندی بکلر ایتدیلرکه چون پادشاهمز اوزاق سفره متوجه اولدی ولاز قلعه‌لری بزه آسانلقله ویرلملو اولمدی واسباب قلعه کشانی مهیا دکل وجه بودرکه صوفیادن اکارو کوچماوز مملکت محروسه‌یی دخی صاقلمق اولو خدمتدر که دشمن که منازع مملکت درقوی دشمن‌در اوکورمزده‌دن شاید مملکته ایچون اوزرمزه کله مقاومتدن [۲] عاجز اولاوز پادشاهك اونه مراداتنه دخی بواس مانع اولادیلر چون سوز بوکه اردی محمود پاشا مرحومك ایچنه سوز براغلدی اول صاحب رأی رزین بورأیی

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده « بو » یوقدر .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « مقاومتدن » در .

سخیف کوردی ایتدی التوقف عند العزیمة هزیمة امارات ضعف قوت کوسترمزم ای بکلر دشمن مقاومتندن بنم عجزم یوق کورسه دخی بعنایت الله جواب ویرورن پادشاهم وار صوفیاده طور مملکتم ضبط ایله دیو بیورمدی کافر قلعه‌یی طوعاً ویرمدیسه بعون الله کرهاً فتح اولنمق رجاسی واثقدر وجه بودرکه مملکت لازك اوزرنه عزیمت ایدم وما النصر الا من عند الله دیدی دخی بکلرنه وقپو خلقنه ویکیچریه وسایر متجندیه مرتبه‌لو مرتبه‌سنجه خلعتلر ونقد وجنسندن[۱] انعاملر ایتدی قلوبلری اکاره ونواکری احسانیله مجلوب ایتدی یاغی مملکتنه کرمك اسبابی ویراغی نیسه سر کوندخیلدن وباشاجی ارغاددن وغیرندن کما یقتضی الحال بالاستعجال قیوردی وکوز آچدرمایوب عقاب عقاب مخاب خرکوش بیهوش اوزرنه حواله اولورکبی لازایلنه هجوم ایتدی چون اول دار الحرب سرحدنه قدم باصدی حراس مملکت اولان رصاوا ومول نام ایکی محکم قلعه‌لره بیت

حارس ملکدی بو قلعه‌لرك هر بریسی بلك غیری اللر اولیشدی آنك درسی
یوریش ایتدی بعون الله تعالی صورت فتح باد صبا حیب لالهٔ حمرا فتح ایدر کبی سهولتله میسر اولدی اول قلعه‌لره دزدار وحفظه تدارك ایدب برکندی وبو مهابتله کندو قلعهٔ سمندره‌که سمندره نورد عقل آنك متانت ومناعتی وصفنك صحرالری قطعنده عاجزدر اوزرنه یورودی بیت

نه قلعه‌درکه مناعتده صانکه برج سپهر نه بقعه‌درکه تلألوده صانکه ترصهٔ مهر
بروج ذیلنه انجق ارشدی فرق سماك چکلدی حولنه خندق مجرهٔ افلاك

اول کون که قضاء آسمانی کبی اوزرنه نازل اولملو اولدی بر طور عقل خیل منصورك صفوف وآلایی ترتیب ایتدی واقنجی طایفه‌سنه[۲] وله‌واولادیدن سنجاق برچلرن وزدین سنجاق باشلرن ویرب هر بر طوبجه‌یی اقجه‌سیله زرین سر سنجاغله آلای ایتدی وباشاجی واراغیدی یکیچری ترتیبنجه

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « وجنسندن » در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده « داخی » کله‌سی دخی واردر .

پیا آلایلرن ایتدی میمنه ومیسرهٔ عسکر اوکنه طوتدی ویکیچری آلاین مصراع

آلای کم کورن دردی قلعهٔ روان

صدر عسکره که کندو آلایی در بیت

نه صدری که وصفیدی بنیان مرصوص که نصرت اولبدردی اول آلایه مخصوص
اوکنه قلعهٔ روان ایتدی وسر کون طوارن چری آغروغن آلایلر اردنجه متصل یوریدی شویله که هر آلای کوه حرکت نمای کورندی منجوق علم قبهٔ عیوقه وماهچهٔ سنجاق سراجهٔ خرشیده یتشوب طبل خسرو آیین ونای رویین فغان وازین ایدب بیت

بر سحرده که ظفر اول چریه رهبردی صف آلای[۱] دزب صفدر دوران یورودی
افقدن آفتاب عالم تاب طلوع ایدرکبی جنکلستان اراسندن طنطنهٔ مهابتله چیقوب قلعه‌یه قرشو یورودی دبادب خیل هوا کیدن مغافر کواکبه غبار یتشدی وحماحم جیاد جماجم کفاره فساد صم[۲] براقدی واشعهٔ اسلحه وشجرهٔ رماح سپاه ظفر پناه سحرهٔ قلعه‌یه ید بیضا وثعبان موسا کورندی وهمان یورکاوقوچاقلر بیت

یکدلر که هر بیری بر آلای که دشمن اوینه قورتیغ وای جرخه جنکیجون ایلروآت سچراتدی قلعه‌دن دخی بر کروه انبوه دیو شکوه که بچه میدانلرده ترکله‌در تونی کلش نامدار مرتلوس منحوس شکل کافرلردر قرشولیوب قلعه اوکنده که سطح ملسا وفرش دیبای حضرادر آت صالشدیلر مصراع

اول سبزه زار قندن اولبدردی لاله‌زار

فی الجمله قوشمه وقاچشمه و حمله وردلرله مزین بر جان بازاری اولدی آخر بعون الملك الناصر کافری صغرکبی توسکروب توقانه براقدیلر بوکرو فرله

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « والای » در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله « صم » در .

وشوکت غلبه ایله کلدی قلعه اوزرنه قوندی طورمقین اوزره اردو باغلدی وکندو بعض امرا ایله قلعه اوزرنه واروب اطاعته دعوت ایتدی کافر تمرد اوزره مصر اولدی انته انکروس کلیورر اوچ کوندن حالکزنه اولور کوره سز آندن صویاشورز[۱] دیو جانرشدیلر پاشانك خود قوة قلبی بر مرتبه ده ایدی که [۲] بونك کبی وهم انکیز سوزلر طنین [۳] اجنحهٔ ذبابجه کوروندی [٤] بیت

دعوا الوعید فما وعیدکم ضایری اطنین اجنحة الذباب یضیر

دیدی دخی کافر رغمنه بر هفته اوزرنده قرار ایتدی باغن باغچه سن قردردی وا کینن یدردی وچکنتدردی آیه[٥] ماقطعتم من لینة اوترکتموها قائمة على اصولها فباذن الله فحواسنه ماصدق اولدیلر بر کون که فوزمبین اذا جاء نصرالله افقندن طلوع ایتمشدی بعضی بکلر پاشا حضورینه کلدیلر یکید یکیل یکلمز کافرله محاربه ده طوب وتفنك ضربزندن[٦] چوق خسارت واقع اولور قلعه یه یورمکه جسارت کوسترلر دیدیلر پاشا[۷] دخی وجه کوردی امرا سترکاب اولدی فی الحال عسکر مظفر جنك قلعه یراغیله آت آرقاسنده بولنوب آلایلر[۸] باغلیوب بیا وآتلو قلعه اوزرنه واردیلر اسحاق بك وغلی عیسی بك وعلی بك اوغلی احمد بکی قلعه اوزرنه کوندردیلر قلعه یی کافردن دیلدیلر چون کافرینه عناد اوزره ثبات کوستریجکلر دوندی کافر قلعه دن طوب وضربزن

[۱] آیاصوفیه نسخه سنده بو کلمه « سویلشاورز » در .
[۲] آیاصوفیه نسخه سنده بوادات « کم » در .
[۳] آیاصوفیه نسخه سنده بو کلمه « طنین » در .
[٤] آیاصوفیه نسخه سنده بو کلمه « کورونمزدی » در .
[٥] آیاصوفیه نسخه سنده « آیه » کلمه سی یوقدر .
[٦] آیاصوفیه نسخه سنده بو کلمه « ضربه زندن » در .
[۷] آیاصوفیه نسخه سنده بو کلمه طوغری اوله رق « پاشا » در .
[۸] آیاصوفیه نسخه سنده بو کلمه « آلای » در .

یاغدردی بو آراده غازیلر قولاغنه طوب وتفنك آوازی غنای مغنیه وعاددن خوشتر کلوب خوش صفایله غلغلهٔ تکبیری قلهٔ جبله بل که قبهٔ فلکه یتشدیروب یوریش ایتدیلر شهری دائره سنه خندق عمیق وایکی قات توقات ایتمشلرمش اصل قلعه دن محکمتر آنی طرفة العین ایچنده فتح ایدوب کافری صغر کبی توسکروب شهره دوکدیلر وسوقاقلرده شوالقدر قردیلر که کشته پشته سندن آت کچمز اولدی وبعض قانه صوصامش کافرلر که تیغ آبدار شربتیله قانمیوب تونا صوینه جان آتدیلر عسکر فرعون کبی عون الله آنلری غرقه وردی چون شهرنی یغمالتدی همان ایچ قلعه قالدی اوچ کون بینه اوزرنده یاتدی بقیهٔ باغ واشجارن خراب ایتدردی آندن کوچدی ماچوه ولایتنه یوردی که ساوا صوینك کنارلرنده اورمانلو چکلستان معمور مملکت در یقدی وحرامیلقلر صالوب طیو ملقلر اولدی وکوزلجه حصاری که حوالهٔ بلغراددر وسوریجه حصاری که حارس معدن فضه در فتح ایتدی ومعدن رودنیکی ضبط ایتدردی آندن دونوب یللو یورده چیقدی که نیش شهری نواحیسندن در آنده قوندی عیش ونوشه مشغول اولدیلر ماه رمضان دخی یتشدی رمضان آین آیین دین اوزره نماز واورادله ادا ایتدی وحضرت بی نیازدن کوکرجنلك قلعه سنك فتحنی رجا ایدندی بیت

مرادك دیلرسك خدادن دیله انك قپوسی یولن اوکرت دله
اوکرسون دریسك ایشوکی جلب کتر هر نفسده ادبی دله

بو آیده اکرچه حضرت پاشا صورتا مجاهدهٔ نفسه مباشردی امامعنا مجاهدهٔ کفارله چالشمقده ایدی یعنی تدبیر بهادرلغیله کوکرجنلك قلعه سنك دزدارندن غیری کفره سنه تیمارلر ادامقله وال التدن دقتانلر کوندرمکله وانواع استمالت ودلخوشی سوزلرله قابلرنی جلب ایتدی قلعه دن غیری اوچ قات قلعه یی ویره جك اولدیلر خلق بعد العید دار الامانه عودت اولا تصور ایدرلردی همان که ارکان عید ادا اولندی خلقك

تصوری کبی اولمدی بلکه کوکرجنلك قلعه‌سنه صالت یورتمق امر اولندی همان ایلك اخشامدن مشاعل یاندی وبورو چالندی عسکر آت آرقاسنه کاوب الغار اولندی ایکی کونلك یول برکیجه‌ده قطع اولنوب سحر وقتنده آقتابله قلعه‌یه بیله طوغدی چون قوب کافر مجلوب اولشدی اوج قات قلعه‌نك کلیدلرن [١] تسلیم ایتدیلر بیت

حصاری که اوچ قات دور قله‌سی ۔ ارر آسمان اوجنه کله‌سی
دنیلدی کوکرجنلك اوحصنه نام ۔ که کورنز کوکرجنجه آنك قله‌سی

دزداری قلعه‌ده محصور قالدی اما زنجیرلو قوغا صارقیدب تونادن صو الماغه محتاج اولدی ودین طرفندن براقلو کمیلر کتیرمشدی قلعه التنه بوصویه کیرب قوغه بوصویه ایندکی کبی صارماشوب زنجیری کسدیلر ضروری اولدخی اینوب قلعه‌یی تسلیم ایتدی بوقلعه تمام ضبط اولندقدن صکره تونادن کچوب کوکرجنلك قرشوسنده طرناو نام انکروس قلعه‌سنه یوریش ایدب چوق کافرن قردیلر وجوانبن اوردیلر یقدیلر کیروکو چوب اوردویه کلدی چون [٢] بخت ونصرت مساعده کوسترمدی ینه دونیه اشدی مملکت ایچنه کیرب ماجوا ولایتنه دکن یوروردی وانکروس ایلنه کچمکه قصد ایتدی بوقصد اوزره کمیلر یوندردی یاش آغجدن اولدغیچون اش‌ورمدی آخر اسکی قورناز مرنلوس کافرلر بولدردی تیمارلر ادادی که ادایه کچیدی امکانی اولدغی یره قولاوزاق ایدلر بریره چکدیلر که ساوا صوبی ایکی بلوك اولمشدر آندن که یوزدرمکله که سکدرمکله کندو نفسیله بیله کچوب طایفهٔ اقنجی‌یی یدی محکم آلای ایتدی ومنت اوغلی محمد بکی باش ایدب وکندو طرفندن بوکمین بنده سن امین کوندردی وبخیکجیلر وارمغانجیلر قوشوب تونا بله ساوا ارالغنده ادایه که واسع معمور مملکتدر اقین اشدردی کندو ینه اوردویه کچوب اوتوردی

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده «قارشو کتوروب قلعه‌یی» کله‌لری ده واردر.
[٢] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده «بو» کله‌سی ده واردر.

اقنجی چون آلایلر باغلیوب یوردی اول ساوا کنارنده بر قلعه‌یه یتشدی یوریش ایدب طرفةالعین ایچنده فتح ایتدیلر ایکی یوز مسلح آتلری وکندولری پولاد کیملو کافرلرن پاشایه کوندردیلر کندولری دیمترجه نام قلعه اوزرنه‌وارب قوندیلر خبر کلدی که اون آلای حاضر مجتمع دشمن واردر دیو مشاوره اولندی بعض طوبجه‌لر اول آروسین سیوندرملم آندن بالن الالم دیدیلر بعضیلر بزاقنه کلدك دشمن ارامق حاجت دکلدر اغورمز کورملم دشمن کلیرسه ترك قزانجی اوزرنده اوی اوزرنده جنك ایدرکی چاشور وحقلشاوز دیدیلر بوری مختار اولدی دیمترجه قلعه‌سی کافردن دیلندی پاشا اوته یقایه کلوب قارشوسنه قونماغه تمایق ایتدیلر پاشایه بو خبر کوندرلدی ویورتدیلر اقین صالدیلر خوش طوملقلر اولدی ینه دونوب دیمترجه‌یه کلدیلر پاشا دخی اوته یقاسنه کلوب کافر قلعه‌یی تسلیم ایتمش بوندن کمیلره کیرب لازایلنه کچدیلر آندنصکره دشمن دخی کلوب قارشوده اوردو باغلدی شویله اولدی که اوچ کون توقف اولوب کافر قارشوسنده محبوب ومحبوبه‌لری بوس وکناره چکدیلر [١] کافرلت کبی اولوردی فرد

اول شیرکیر آهویله قارشکده بن عیش ایدیجك
سن یوز کوکه طوت ای رقیبا ایت کبی ها اولوبی کور

آندن کوچوب ینه یللو یورده چیقدی ایلك ومعدنلرك وقلعه‌لرك ضبطنی کمایقتضی الحال قوردی پادشاه مظفر دخی موره فتوحاتن ایدب اسلوب جهانبانی اوزره اسکوب شهرنه چیقدی محمود پاشایه حکم کلدی که تقبیل عتبهٔ علیایه متسارع اولا آنده وارب بونجه یوز آقاقلریله شرف عتبه‌بوسه ملحق اولدی آندن کوچوب دارالسلطنهٔ ادرنه‌یه کلدیلر حکایت اول وقت که مرحوم محمود پاشا صورتا دولت اشیکندن جدا دوشدی دتریك سنان دفتردار ومقبول حضرت پادشاه فلك اقتدار

[١] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکله «جکرلردی» در.

دوشمشدی واکرچه پاشا ایله آرالرنده اسباب کدورتدن مهما نسنه یوغدی اما همیشه باب حسد اهلنه مفتوحدر مثنوی[۱]

الدن کاورکم دل انجتمیم | کشی انجاجك برایش ایتمیم
حسودك جورنجی انجندندرر | بکانه احتیاج جون انجندن درر
کلامینه صبرایت کم اولا اودون | که اودسویرجون بولمیزاودون

حاصلی دواعی حسدده مباشر اولدی واعانه قوم آخرون فقد جاؤا ظلماً وزوراً بو آرالقده پاشایه کاه حسن التفات واعتبار پادشاهدن خبر یتشردی متخر ومنبسط دوشردی وکاهی محض حسودن ازلر یتشردی متضجر ومنقبض اولوردی بیت

نه مشکلدرکه سلطانی نظر کورسه قولندن
خصوصا جوق نوازش کوره کلمش اوله قول آندن

جون پاشانك دولتی مساعد اولوب بونجه یوز آقاقلریله شرف عتبه بوسه ملحق اولدی کرامت التفات پادشاهیله تقربی زیاده اولدی پس وجزاء سیئة سیئة مثلها رخصتیله رقم مکافاتدن دتربك سنانك صحیفه حالنده ولایحیق المکر السیئ الا باهله مضمونی اوقندی ومؤمن قرنداشنه آتدغی اوق کندویه دوقندی واکا صوندوغی بالی زمانه کندی حالی صندغنه طولدردی که عاجلا خیانته بینه اقامت اولندی شویله که مالی بکلك وکندو مقبوض ومطروح دوشدی وبوورطه اثناسنده عمری منقرض ودولتی منقضی اولدی مثل من زرع الشوك لایحصد به عنبا مصراع

دکن دیکن تخن اوزم دوره آندن

واکرچه پاشا دخی بونجه کیاست وفطانتیله داء حسده دوا بولمیوب آخر اول مادەدن مرتبهٔ شهادته یتشدی اما بیت

وان حیاة المرء بعد عدوه | وان کان یوما واحداً لکثیر

مفهومنك عمرموهومنی سوردی آندن منتهی اولدی بیت

کشی کردشمننده صکره برکون دیری اولورسه | اکا یك بلجه کوریرا کرجه آخر اولمدر

[۱] آیاصوفیه نسخەسنده بوکله ۵ بیت ەدر.

درعزم پادشاه ابو الفتح بفتح کلی موره وکرفتن تکورش

مرحوم محمود پاشانك ملفوظ و وعاءنده محفوظ کلماتندندر که بر کون بعض اغالر ومتجدده پادشاهك کثرت اسفارندن نوع انجنمه کوستردیلر مرحوم ایتدی که هر ذات شریف که تشریف اما جعلناك خلیفة فی الارض خلعتیله کرامت اختصاص بولمشدر وجاهدوا امریله مأموردرکه کمر اجتهادی میانه محکم ایده و آنك کبی ذات هر نه طرفه توجه ایتسه ماه خدمت نعل بندیه التزام کوستروب هرماه ایکی کره خنك فلك نعلن تجدید ایدرکه تا جنیب جناب ظفریاب اولمغه حاضر اوله وخسروانجم هرشام وسحرا کا دامن فضای آفاقی رنکین کوستررد یعنی جهان کشایی وفرمان روایی آنك کبی پادشاهك تیغ اجتهادی سیلاب خون اتمینجه میسر اولمز و هاتف آسمانی بوندن خبر وررکه والی ولایت کم آنك عزایم فرخندەه تمامندن سعی تمام واجتهاد علی الدوام کورنمیه ابلق ایام آکه تمام رام اولمز وکردش روزکار بر نهج مرام سیر ایتمز وهرشهك که صمصام انتقامی عدودن خون آشام اولمیه عقد دولتی انتظامدن دور وعقد سلطنتی استحکامدن مهجور اولور

بیت

لایسلم الشرف الرفیع من الاذی | حتی یراق علی جوانبه الدم

مثنوی

اولور پادشهلر جو ظل خدا | پس انلر اولمیز ظفردن جدا
کمك عهده سینه دوشرسه جهان | براشمز اکا کم اوتوره نهان
خصوصا شهنشاه دولت سریر | که اکا یوق سلاطین ایجنده نظیر
یراشیر که هردم قیلا فتح نو | که عالم نظامی اکادر کرو

تسبیب تشبیب بودرکه حضرت فلك ابهت یعنی سلطان ابو الفتح طاب ثراه مصراع

که ختم اولوبدر آنده ابد جهانداری

جون وصف اولندغی کبی ولایت موره مملکت وسیع وقلعەلری منیع وطاغلری

رفیع اولدغی سببدن کابسنك فتحی مرهٔ اولیده‌ال ورمیوب کرهٔ ثانیه‌یه
موقوف اولمشدی ومملکت لازدن دخی قلعهٔ سمندره فتحی پادشاه وارماسنه
تعلیق اولنمشدی بو ایکی امرك مشاوره‌سی حیننده بیوردی که غزاله
مملکت لاز قبضهٔ قدرتمزه دوزاغنده‌در تمام شکارمزدر برقاچ قالمشدر سنجق
بکی حواله ایتمکله آنك فتحی دخی ممکندر اما مملکت موره که انواع
نعمتی مرغ وموره بیله‌بنشر ممالك محروسه‌مزدن منقطع وبعیدالمسافه
وصعب المسالك اقلیمدر وصیت مداخل ومخارجی ومتانت ومناعتی[۱] قلاعی
وبقاعی سیار عالمدر دکه‌ده فرصت الورمز شمدی که فرصت ال ورمشدر
عزیمز اکا مصممدر پس لازمملکتنه سنجق بکی خود تعیین اولنمشدی
قاضیلر وسوباشیلر دخی نصب ایدب کرکی کبی قیدن قیوردیلر وشول
وقت که سنه ثلث وستین وثمانمائه بهارك نسایمندن اغصان کلستان
اهل جنان کبی حلل سبزله زینت بولدی فتح تمام موره قصدنه عسکر
بی کران[۲]

بیت

نه لشکر درکه موجی موج دریا   نه دریادرکه طوری طور عسکر

صوب موره‌یه برجم علم ظفر پیکر دیرتدی چون حوالیٔ اول دیار مخیم
خیام دولت طناب اولدی موره تکوری کردمتری نام کافر قاچدی[۳]
منسره نام قلعه‌یه تحصن ایتدی چون خبر الندی چری سچوب
مرحوم محمود پاشایه نامزد ایدب اوزرنه الغار ایتدرب یورتدردی ایکی کونلك
یولی برکیجه‌ده قطع ایدب سحرخیز باش تابکام رسی نصحنجه سروقتنده
تکور غافل اوتورکن عسکر مظفر یتشب قلعه‌یی قوشتدی تکور بیلدی که
قلعه محل خلاص دکل تخلیص باش وجانچون قرع باب استیمان ایدب
قلعه‌دن چیقدی محمود پاشادن خلعت وآت الدب بندرب کتوردیلر قلعه

[۱] آیاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « مناعت » در .
[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنك بوراسنده « چکوب » کلمه‌سی ده واردر .
[۳] آیاصوفیه نسخه‌سنده « قاچدی » کلمه‌سی یوقدر .

قیدن کورب تکوری درکاه معلایه کوتردی اما اله چیقمش اولدیغچون
احسان پادشاهدن وظیفه و ادرار تعیین اولوب اهل وعیالیله دارالسلطنه
ادرنه‌یه کوندرلدی وتکور طوتلدغله اهالیٔ مملکت ایل ومنقاد اولدی
الا بعضی قلاع که مناعت ومتانتنه اعتماد ایدب فرنکدن استظهار ایدردی
قلعهٔ سلانك وخولج وغردك و یکدزحصار و مخلو ولوندار وطپراق
حصار وقلعهٔ هلیدون دخی نیجه قلعه‌لر تمرد وعناد اوزره ثابت اولدیلر
سلطان ابوالفتح دولتنده بندکان حضرت بعضی ضرب دستله و قهرله
وبعضی طوعله فتح ایدب شوکه قهرله فتح اولمش قلعه‌در کفره سن زنجیر
زنجیر کتوب میدانده تیغ یاسایه ملحق ایتدیلر واهل وعیاللرن ومال
وطوارلری سبی ونهب اولنوب عظیم طیوماقلر اولدی مملکت موره
قلاعی وبقاعیله بحری بجریله تمام مستخلص اولوب قلعه‌لرنك هرقله‌سندن
دبدبهٔ پنج نوبت محمدی علیه افضل الصلوات کوش فلکی مطنن قیلدی
ومناستزلری وکنیسالری که مجامع اشرار ومعابد اصنامدی جوامع ابرار
ومساجد اهل اسلام اولدی وبقایای رعایاسی یرلو یرنده مقرر قونلوب
جزیهٔ شرعی ورسوم عرفی وضع اولنوب سنجاق بکی وقاضیلر ودزدارلر
وسوباشیلر وسپاهیلر نصب اولنوب تمام مملکت ضبط اولندی مال غنائم
شولقدر الندی که برقیون ایکی اقچه‌یه وبر صغر بیش اقچه‌یه اولدی خصوصا
محبوب ومحبوبه اوغلنلر وجاریه‌لردن اسارادن هرجادر اوکی خلایق
بازاری کبی زینت بولمشدی سالمین غانمین عودت ایدوب دارالسلطنه
ادرنه‌یه کلدیلر

ذکر فتح سمندره

سابقا محمود پاشایی کوندرمکله مملکت لاز خود ضبط اولنمشدی
اما قلعهٔ سمندره هنوز تمرد وعناده ثابت طورمشدی پادشاه ابوالفتح

قلعهٔ سمندره فتحنه قصدایدب سنه اربع وستین وثمانمایة تاریخنده‌که صنعت فصل ربیع واسطه‌سیله جهان شکل بدیع کوسترمشدی ونکارستان چین چمن نمودار دارالقرار اولمشدی رایت ظفر طراز اول جانبه حقوق اهتزاز کوستردی وقتی‌که شهرصوفیا مخیم خیام دولت اولدی هجوم عسکر قتالدن کفرهٔ سمندره هولناك اولوب استعارهٔ اجنحهٔ طیور تیزپرایدب مفاتیح قلعه‌یی قارشو کوندردیلر وباش وجانلرینه امان دیلیوب قلعه‌یی تسلیم ایتدیلر امین دزدار وحفظهٔ جان‌سپار یکیچریدن وغیریدن کفایت ایتدکجه تعیین ایدب سنجاغی بکنه حکم جهان مطاع کوندرب قلعه‌یی ضبط ایتدردیلر اندن چریه دستور ویرب کندو سعادتله استنبوله کلدی اما قوت طالع ووسعت زمان محرك ارادت عالیه‌سی اولدی‌که بر [۱] فتحه بر فتح جدیده ضم ایده قره دکز کنارنده فرنکه متعلق دریلور حاکمی بلورسز بر محکم قلعه واردی آماسره نام وعورت مسالکندن و صعوبت مداخل ومخارجندن اولقدرادنی نسنه‌یه التفات اولنمیوب همت معظمات فتوحاته صرف اولنوردی آنك برمقدار خراجنه قناعت اولنوب بربوجقده برقاج کوبه حکم ایدر [۲] اوتروردی اما اول طرف خلقنه حرامی کمیسی آدنه چوق ضرر ایدردی چون آنك حالی سمع شریف پادشاهه یتشمشدی قپوخلقیله مملکت سیرایدر طورنده صالت آنك اوزرنه توجه بیوردی حضر بك ایلی ومنکان ولایتی طاغلرندن‌که ظلمات اسکندریدن نشان ویرر آشوب اکا یقین واردغی کبی کفار بدکردار مفاتح قلعه‌یی قارشو کتروب تسلیم قلعه وولایت ایدب خراجه بیونطوتدیلر قلعه‌یه قاضی ودزدار وحفظه نصب ایدیه برکمب بولی سنجاغنه ضم اولنوب سعادتله ینه سریر سلطنته کلدی

---

[۱] ایاصوفیه نسخه‌سنده بوکلمه « بو » در .

[۲] آیاصوفیه نسخه‌سنده بو کلمه « ایدردی » در .

جزء : ۳۲ اللتمی سنه ۱ حزیران ۱۳۳۱

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعه‌سی

ایکی آیده بر نشر اولنور . تاریخ عثمانی‌یه عائد مقالاته صحیفه‌لری آچیقدر . درج ایدلیان مقالات صاحبنه اعاده اولنه‌بیلور

فهرس مندرجات

آناطولیده اسلامی کتابه‌لر . . . . خلیل ادهم
قاضی برهان الدین احمد (مابعد وختام) . . . . احمد توحید
احمد ثالث دورینه دائر مادام مونته کو‌نك مکتوبلری (مابعد وختام) . احمد رفیق
اسمسز و تاریخسز سکه‌لر — ساده تقشلی سکه‌لر (مابعد) . . . علی
مرعش والبستانده ذوالقدر [دولغادر] اوغللری حکومتی (مابعد) . عارف
تفرقه : تاریخ ابوالفتح (طورسون بك تاریخی) . . . . ***

مرجعی — باب عالی تاریخ عثمانی انجمنی
آبونه قیدی ایچون انجمنه مراجعت اولنور

استانبول

احمد احسان و شرکاسی
مطبعه‌جیلق عثمانلی شرکتی

۱۳۳۳

فیئاتی ٥ غروش